Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 800
Duminică 5 Aprilie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Constantin Botez

Moartea trece pe lângă noi.

Deunăzi, la încinerarea lui G. Ibrăileanu, întorcând un moment privirea dela sicriu spre firidele crematoriului, când mi-am întors ochii — în ultimele acorduri ale marşului funebru — n'am mai văzut nimic. Cosciugul de lemn cafeniu dispăruse undeva, sub pământ —fără să-l fi observat, într'o clipă de neatenţie...

Vra-să-zică, aşa trece viaţa...

Nu ni s'a liniştit sufletul după moartea aceasta, şi o telegramă din Iaşi ne anunţă că a murit Constantin Botez.

Mult mai tânăr decât Ibrăileanu, Constantin Botez — fost student strălucit la Şcoala Normală de pe lângă Universitatea din Iaşi — şi-a dat licenţa în litere în ţară, **magna cum laude.** A ocupat catedre, în învăţământul secundar, de română şi latină. A urmat doctoratul în filologie la Berlin, atrăgând atenţia marilor somităţi germane — care de multe ori, la Seminar, i se adresau pentru confirmare. Lucrările lui de Seminar, puteau servi drept teză de doctorat în ţară.

Teza — o lucrare monumentală — îi fusese aprobată. Dar războiul a nimicit totul. Manuscrisul s'a pierdut. Iar după încheierea păcii, Constantin Botez n'a mai avut curajul să ia lucrarea da capo.

Fost mulţi ani profesor la liceul Naţional din Iaşi, el a fost stimat şi iubit de multe generaţii de elevi. Avea o uriaşă putere de muncă: ţinea câte patruzeci de ore cursuri, săptămânal.

A fost numit acum vreo zece ani inspector al învăţământului secundar apoi — inspector general.

E autorul celor mai bune manuale de limba română.

A debutat în publicistică printr'un studiu asupra lui Conache, şi altul — despre traducerea Iliadei de d. Murnu, studiu care vădeşte temeinica-i erudiţie clasică.

Cunoştea perfect limbile: franceza, germana, engleza, italiana, spaniola, latina şi greaca.

Era un îndrăgostit al poeziei. Ştia pe derost mii şi mii de versuri. Autori întregi îi recita pe dinafară: Heine, de pildă.

Avea o sensibilitate feminină. (Rudele spuneau că semăna leit cu mama lui). Era de-o delicateţă şi de-o fineţă sufletească fără păreche.

Gustul său artistic nu dădea greş nici odată.

Poate aceste calităţi l-au înclinat spre opera lui Eminescu, dând prima ediţie critică a Poeziilor, în editura „Cultura Naţională". Acum se pregătea pentru ediţia critică a prozei lui Eminescu.

Pe lângă contribuţia-i de recenzent asupra literaturii germane, Constantin Botez a avut — la revista „Viaţa Românească — rolul de animator.

Părerile lui contau.

Un manuscris era condamnat dacă nu-i plăcea lui „Costică Botez". Ideile lui — pe care nu le realiza singur — le executau alţii.

Era un adevărat om de ştiinţă. Nu se mărginea cu detectivismul filologic, căutând diversele etape ale unui cuvânt — ci umbla după sensul lucrurilor. Il atrăgea filozofia limbajului.

Avea şi o vastă cultură generală — pe lângă cea de specialitate.

Era causeur minunat. Avea spirit — ascuţit, dar fără răutate.

S'a oprit inima cea mai bună de om al familiei şi al prietenilor.

Te privea cu ochi duioşi şi blânzi. Asprimea vieţii nu-i influenţase întru nimic temperamentul. Il izolase numai — într'o demnă, dreaptă şi afectuoasă ţinută sufletească.

Indrăgostit de viaţă, de natură, iubitor al câinilor şi al pisicilor — trecea printre noi cu mâna întinsă a mângâiere.

L-am cunoscut în 1914, şi neam împrietenit. Am făcut, ani de zile, vânători împreună — cu alţii, sau noi singuri.

Pe volumul ediţiei critice a lui Eminescu, Constantin Botez mi-a scris la 3 Noembrie 1933: „Celui mai drag prieten".

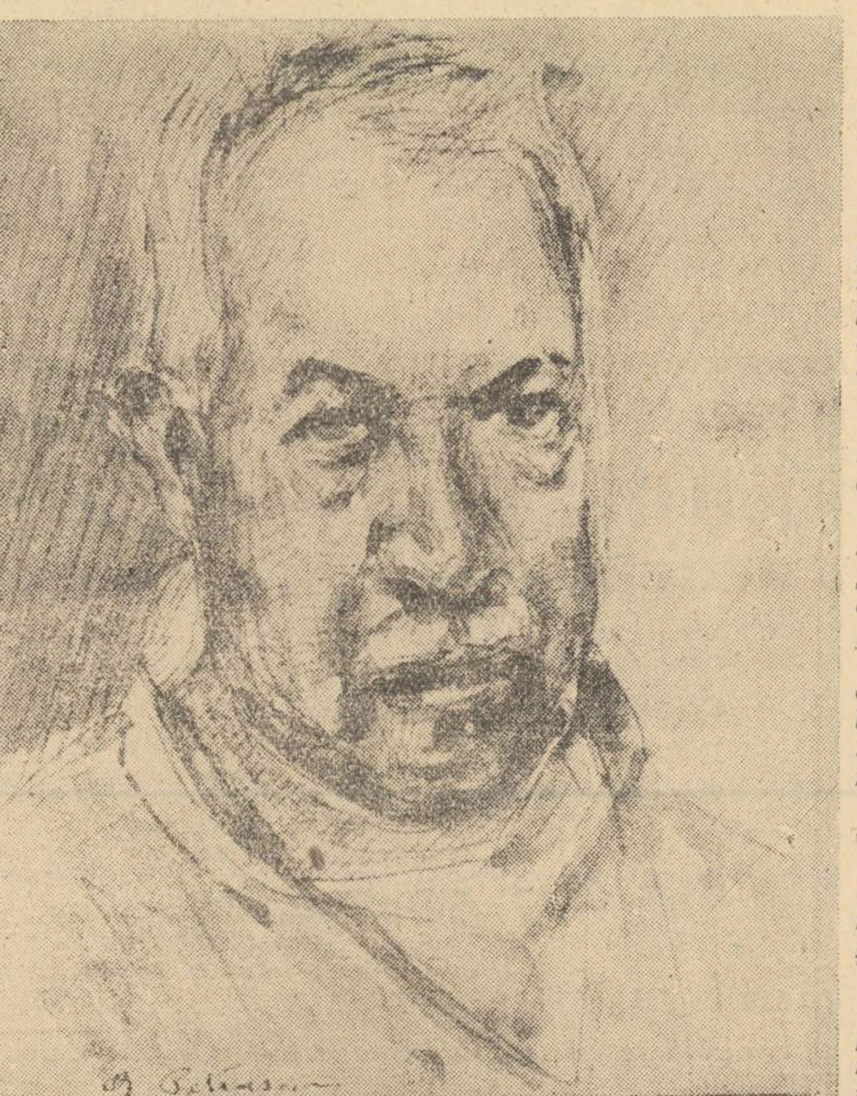
Eu m'am adresat lui altfel: „Singurului meu prieten".

Numai lui i-am arătat sufletul până în fund. Aveam aceleaşi amintiri. Acum amintirile mi s'au împuţinat parcă pe jumătate.

Zilele noastre trăite împreună au murit în ochii lui. Am un sentiment de părăsire şi de singurătate.

Simt moartea cum trece prin sufletul meu.

M. SEVASTOS

G. Petraşcu — Autoportret

Aurel Jiquidi — Vânzătoare de ziare

Povestiri de vînătoare

Amintiri despre „Costică Botez"

Reproducem din volumul „Aventurile din Strada Grădinilor" de d. M. Sevastos câteva pagini, în care-i vorba de Constantin Botez, trecut subt numele Mihai Frunzeti, şi de G. Ibrăileanu (Vârnav):

Odată, Iancu Cercel se înfierbântase rău de tot. Eram la Bălţaţi — cu dânsul şi cu Mihai Frunzeti, profesor, om deştept foc, învăţat, spiritual şi de-o delicateţă feminină. In tovărăşia lui am făcut nenumărate vânători — din 1914 şi până acum.

După o zi de vânătoare, am mas la nişte cunoscuţi ai lui cuconu Iancu.

Gazda — o femee de vreo şasezeci de ani — ne-a poftit în „odaia cea mare", o cameră cu două paturi şi c'o laiţă. La capătul patului era zestrea nepoatei, o fetiţă de vre-o treisprezece ani. Pe laiţă erau puşi prapurii bisericii, arse de Ruşi. Prapurii se rezemau cu băţul pe scândură şi cu capătul celălalt: crucea, felinarul sau steagul — pe clitul de scorţuri.

Am băut săcărică. Am mâncat ouă de raţă şi lapte acru de oi cu mămăliguţă. Apoi — nu mai ştiu ce-am mâncat. Am căzut în catalepsie — vorba lui Frunzeti.

M'am culcat pe laiţă subt prapuri. Când m'am trezit, un canaf dela prapuri mă gâdila la nas.

Am eşit în ogradă şi am căutat gazdele ca să ne dea de spălat. N'am găsit pe nimeni.

Intr'un târziu a venit baba, din sat.

— Da' unde ai fost, mătuşă, aşa de dimineaţă? — o întrebai eu.

— Apoi... de răul lui conu Iancu, care s'a dat azi noapte la mine şi la nepoată-mea... ne-am luat lumea în cap şi am dormit în sat.

Când se trezi Cercel, — Frunzeti începu să-l tachineze:

— Mare hârbar mai eşti, bre Iancule. Din pricina ta, om bătrân, nu poate fi în siguranţă la casa omului parte femeiască între treisprezece şi şasezeci de ani...

— Haidem mai bine la vînat, — luă altă vorbă Cercel, — că-i soarele sus şi am dormit ca nişte bradipuşi...

Odată, am păţit la vânat o mare ruşine.

Era imediat după războiu. Am angajat — împreună cu Frunzeti — o căruţă din Tataraşi şi am bătut toate ogoarele dintre Abator şi Holboca. Nu ne-a sărit nimic. Prepeliţele plecaseră, iar epuri nu se aflau prin partea locului. Erau alungaţi de vite şi de formaţiunile militare, care se adăpostiseră în bordeele de pe şes.

„Seara, când ne-am întors acasă, şi am vrut să plătim, — căruţaşul ne refuză:

— Pentru cât aţi vânat dv... Frunzeti, aproape în silă, îi vârî banii în mână.

Mie mi se întâmpla mai des să mă întorc cu geanta goală. Prietenului meu însă — rar de tot. Că era şi bun ţintaş, dar nici nu cunoştea hodina...

Inainte de războiu eram plăpând. Nu puteam merge de dimineaţa până seara. Mai luam o gustare... mai îndemnam tovarăşul să fumeze o ţigară. Găseam în cale o fântână? Nu puteam trece aşa, fără să facem cinste apei proaspete. Dacă nu găseam nici un pretext şi dacă câinia lui Frunzeti nu putea fi îmblânzită în nici un fel, — mă trânteam şi eu în mijlocul arăturii ca să-mi adun sufletul la loc.

M'am antrenat, an cu an. Iar în ultimul timp, Frunzeti începe întâi să fumeze. Oftează şi-şi aduce aminte cu melancolie de vremurile când eu rămâneam în urmă. Asta-i răzbunarea lui: să mă pună în inferioritate — retrospectiv...

Eram într'o primăvară, la sitari.

Imi rămăsese din războiu un dolman cu faţa decolorată şi cu blana roasă. Mâneca era puţin crestată de-un căţelandru, pe care-l mâncau gingiile.

Intină dolmanul jos şi ne aşe-

Urmare în pag. II-a

ANTOINE DE SAINT EXUPERY, PIONIER ŞI POET AL VĂZDUHULUI

Când, peste cincizeci sau peste o sută de ani, criticul literar al vremii va porni să scrie istoria literaturii epocii de faţă, el va simţi fără îndoială nevoia să introducă în lucrarea sa un capitol cu desăvârşire nou: capitolul consacrat unei forme de literatură ce-a luat fiinţă sub ochii noştri, datorită condiţiilor de viaţă impuse fiinţei umane de către una din cele mai minunate izbânzi ale technicei moderne: aviaţia. Şi vorbind despre începuturile literaturii aviatice, criticul viitorului nu va lipsi desigur să se oprească îndelung asupra acestui ciudat Antoine de Saint-Exupéry, cel dintâi aedpilot al văzduhului.

●

Pilot de linie, ceace înseamnă întotdeauna pilot de mare clasă, Saint Exupéry — Saint Ex cum îi spun mai pe scurt prietenii—a făcut odinioară parte din cea mai glorioasă echipă de zburători a pământului, echipa de sacrificiu a Aeropostalei. In condiţii în care astăzi nimeni n'ar îndrăzni să mai zboare, cu aparate la bordul cărora astăzi n'ar consimţi să se urce decât un om bine hotărit să se sinucidă, piloţii Aeropostalei au creiat şi au servit ani dearândul cea dintâiu şi cea mai însemnată linie aeriană a globului, linia Americii latine. Ani dearândul, la fiecare cursă, fiecare din ei a avut de luptat împotriva piedicilor pe care natura li le ridica în faţă cu vrăjmăşie şi cu arta aceea perfidă cu care ştie să lupte împotriva celor care năzuesc s'o înfrângă şi s'o supună. Furtunile de nisip de pe coasta Mauretaniei şi din sălbatecul Rio de Oro, gloanţele Maurilor din zona dizidentă, ceţurile de pe întinsul Oceanului ce nu obişnueşte să-şi ierte victimele, viscolele din prăpăstiile Anzilor, alcătuiau tot atâţia vrăjmaşi apocaliptici cu care zburătorii acestei vremi de pomină trebuiau să ducă lupta grea, luptă pe viaţă şi pe moarte. Unii dintre ei au căzut înfrânţi, şi trupurile lor odihnesc şi astăzi acolo, în marginea oceanului şi a deşertului, însemnând cu scheletele lor albe drumul pentru a cărui cucerire luptaseră. Mai norocoşi, alţii au izbutit să învingă de fiecare dată şi să se întoarcă. Saint-Exupéry face parte dintre aceştia din urmă.

In opt ani de zbor pe linia Americii, Saint Exupéry a avut de înfruntat de zeci, de sute de ori, toate aceste încercări şi primejdii, ba încă şi altele pe care Destinul i le hărăzise parcă dinadins numai lui spre a-i cântări puterile. Şi totuşi nimic nu l-a făcut să se înspăimânte, să dea îndărăt sau să renunţe.

Faptul acesta n'are în el nimic care ar putea să ne uimească. Căci dacă pentru orice adevărat pilot, zborul nu înseamnă numai o meserie, ci şi un instinct, o pasiune, pentru Saint Exupéry el înseamnă mult mai mult, căci echivalează cu viaţa însăşi. Ba ceva mai mult încă: el înseamnă singura formă de viaţă demnă de acest nume cum şi de fiinţa umană, singura care merită să fie trăită şi pentru care eşti îndreptăţit să faci orice sacrificiu, să consimţi la orice renunţare. Căci bucuriile pe care ea ţi le oferă sânt atât de adânci, de desăvârşite, încât ele răscumpără cu prisosinţă moartea care le curmă, oricât de repede ar veni şi oricât de cruntă ar fi dânsa.

Dar iată în această privinţă propriile cuvinte ale lui Saint-Exupéry, cuvinte cu atât mai mişcătoare în simplicitatea lor desgolită de orice patetism, cu cât au fost scrise în clipe tragice, atunci când, pierdut de patru zile în pustiul Libiei după un acident nenorocit survenit în timpul ultimului său raid spre Saigon, marele pilot îşi prevedea şi-şi aştepta fără nici o părere de rău sfârşitul:

„Avionul îţi îngăduie să săvârşeşti o muncă demnă de fiinţa umană şi te face să ai griji omeneşti. Eşti în atingere cu vântul, cu stelele, cu noaptea, cu nisipul, cu marea. Te întreci în şiretenie cu puterile firii. Aştepţi zorile cum aşteaptă grădinarul primăvara. Aştepţi escala ca un pământ al făgăduinţii şi-ţi cauţi adevărul în stele.

„Există îndeletniciri umane şi îndeletniciri care nu sânt demne de fiinţa omenească. Aceasta e singura graniţă pe care o recunosc. Nu pot face deosebire între meditaţia pilotului şi cea a astronomului. Un om scrie, altul zboară iar grădinarul îşi îngrijeşte trandafirul pentru a-i înlesni înflorirea. Da! aceştia sânt oamenii.

„Eu sânt fericit cu meseria mea. Mă simt ţăran al escalelor. In trenul care mă duce către cartierele mărginaşe ale oraşului, aş simţi agonia cu totul altfel decât aici în mijlocul deşertului. Aici, reflectând bine, câtă bogăţie...!

„Cei care au gustat odată din această hrană nu o mai uită. Nu-i aşa, camarazi? Şi nu vorbesc de beţia primejdiei. Eu nu înţeleg această formulă. Nu-mi plac câtuşi de puţin toreadorii şi nu iubesc pericolul. Ştiu ce iubesc. Viaţa!"

●

Iată-ne astfel ajunşi la cealaltă ipostază a acestei uluitoare personalităţi, la Saint-Exupéry scriitorul. De fapt această ipostază îşi datoreşte totul celeilalte, reprezentată prin Saint-Exupéry pilotul. Căci e mai presus de orice îndoială că de n'ar fi îmbrăţişat meseria de zburător, Saint-Exupéry n'ar fi devenit niciodată literat. De altfel, împerechiat cu numele său, cuvântul acesta sună rău ca o monedă falsă. Saint Exupéry e literatul cel mai puţin „scriitor" din întreaga literatură contimporană. Oricât te-ai trudi, n'ai să găseşti la el nimic din tipul obişnuit al omului de litere care se documentează cu teancuri de note şi fişe şi care-şi inventează pe deantregul sau măcar în parte atmosfera, personagiile şi intriga operei sale. Cărţile lui Saint-Exupéry n'au fost scrise la masa de lucru, ci la bordul avionului în cursă de noapte, în acele ore de calm şi meditaţie când, între două escale cunoscute şi sigure, pilotul poate să se aplece deasupra gândurilor sale şi să le destrame unul câte unul, pentrucă ştie că înaintea lui văzduhul nu-i pregăteşte nici o piedică, iar noaptea nici o primejdie. Atât. **Courrier-Sud** cât şi **Vol de nuit** nu cuprind decât senzaţii încercate, bucurii şi primejdii trăite şi figuri omeneşti unice poate, dar adevărate. Rivière din **Vol de nuit**, acest uluitor conducător de oameni care pătrunzându-se de adevărul că fericirea omului nu este în libertate ci în acceptarea unei datorii ştie să-l insufle piloţilor săi schimbându-i astfel în supra oameni, acest Rivière, zic, nu este un mit şi nici un simbol, ci cea mai pură realitate. Simţimântul daterici care îl însufleţeşte, „al unei datorii mai înalte decât aceea de a iubi", poate să ne silească a-l admira, poate să ne uimească, dar nu poate să ne facă să contestăm vera-

Continuare în pag. II-a

citatea personajului. El rămâne viu, adevărat, dela un capăt la altul al acţiunii.

Tot atât de adevărate sânt şi celelalte personagii ale lui Saint-Exupéry, cu toate că fiecare din ele se ridică la o virtute supra-omenească, la o întrecere de sine care e departe de a fi comună. Această întrecere de sine, care se capătă numai prin urias efort de voinţă, prin luptă aprigă şi de fiecare clipă, revine ca un leit-motiv în opera lui Saint-Exupéry. Ea constitue fără îndoială o realizare de o înălţime morală cu atât mai impunătoare, cu cât se înfăţişează desbrăcată de orice năzuinţă către patetismul inerent unor astfel de situaţii. Şi figura aceasta a omului care nu-şi face din el însuşi scopul vieţii sale, ci se subordonează şi se sacrifică acelui tainic „simţimânt obscur" ce-l domină din găoacea lui de ascunziş şi-l cârmueşte spre îndeplinirea unei datorii, îmi pare egală în nobleţe cu aceea a eroilor antici.

La toate aceste însuşiri vine să se adauge, în sfârşit, încă una: aceea a formei. Plin de culoare şi de relief, scrisul lui Saint-Exupéry e totdeauna de o simplicitate clasică, fie că descrie munca de zburător şi primejdiile meseriei, fie că ritmează poezia întinderilor fără de hotar şi a drumurilor fără de pulbere, fie că exprimă toată simpatia frăţească a pilotului faţă de lumea care a rămas jos, departe, dedesubtul lui, dar pe care totuşi o poartă în inimă.

Când e vorba de scrisul lui Saint-Exupéry cuvântul poezie întrebuinţat adineaori nu trebue interpretat ca o simplă figură de stil ci luat în accepţia lui proprie. Saint Exupéry este un poet autentic şi un creiator de imagini. El e şi rămâne aedul maşinei zburătoare ce-şi cântă izbânda, aedul deşertului şi al oceanului văzute din înălţimea norilor, aedul călătoriilor către escale adormite undeva, în marginea nopţii, la capăt de drumuri ce străbat învăluiri de pâcle şi pulberi de constelaţii.

EMIL COLIU

Cântă un proletar poet

Am faţa suptă şi rudimentară,
Urechi imense, nas ce sue'n dâmb
Când hoinăresc îs aplecat şi strâmb
De parcă duc pe umeri o povară.
Am faţa suptă şi rudimentară.

Nu m'a oprit, cântând, nici un izvor
Să-mi răcorească fruntea 'nfierbântată.
Sunt pentru toţi din lumea asta toată
Un călător străin pe drumul lor.

Nici ceasuri line'n luminiş de vară,
Nici gânduri date'n leagăn de poveste
Şi nimeni n'a întins mâni bune peste
Sărmana mea viaţă proletară.

Şi doar când, — nuferi de argint pe lac,
In lume visele 'nfloresc într'una,
Când totul cântă 'n toate câte tac
Şi-alene lunecă pe boltă luna
Ca o minune limpede şi nouă,
Desprins de tot ce ziua m'a înfrânt
Mă simt în mine-un bulgăr de pământ
Invăluit în stele şi în rouă.

G. URSU

POVESTIRI DE VINATOARE

Continuare din pag. I-a

zăm la masă, în marginea unei păduri.

— Ştii ce, bre Ioanid, — îmi zice Frunzeti, privind pielea cu smocuri de păr, — ar fi timpul să pui altă blană la dolman.

— Da, — domnule Frunzeti.

— Şi, după aceia, să-i pui şi faţă...

Intr'o Luni, ne plimbam amândoi pe str. Lăpuşneanu. La un colţ — un grup de cunoscuţi.

— Ei, aţi fost eri la vânat? — ne întrebă Petrache Vârnav.

— Fost!

— La ce?

— La lupi.

— Da? Şi aţi împuşcat vreunul?

— Nu.

— Da' de văzut aţi văzut?

— Nici.

— Atunci de ce spuneţi c'aţi fost la lupi şi nu la lei sau la tigri că-i tot una.

Grupul izbucni în râs...

Vânatul nu-i numai un prilej de distracţie. E ceva mai mult: o întovărăşire şi o izolare în acelaşi timp... o evadare din camera de tortură a societăţii. Pe câmp nu te pot ajunge nici scrisori, nici telegrame — cu veşti rele. La vânat, te gândeşti în voe — nestingherit şi nesupărat. Prepeliţa sau epurele care sar pe negândite, se duc speriaţi de bufnetul puştii surprinse.

Inaintea pădurilor şi a izvoarelor — cu viaţa lor parcă eternă — micile griji capătă proporţii reduse şi se transformă în praf...

Pe câmp, tainele vieţii şi ale morţii pierd din fantastic... apar ca un lucru foarte natural, iar canaful prapurilor din Bălţaţi nu te mai emoţionează.

Emanciparea femeii

Ca orice proces social, emanciparea femeii a însemnat o deviere a ei dela rosturile dinainte, o evadare în lupta grea pentru existenţă şi pentru câştigarea unei independenţe reale. Afirmarea personalităţii şi perseverenţa dârză o inobilează; dar noul drum al vieţii înseamnă tot atâtea înfrângeri de ordin fizic, pe câte victorii morale. Organismul, neobişnuit cu atâtea eforturi, se debilitează: sângele pierde din compoziţia sa tocmai elementul de rezistenţă, elementul bunei funcţiuni organice: globulele roşii, de care depinde vitalitatea, vigoarea fizică, spiritul de iniţiativă, activismul, caracterul, optimismul! Tonoglobine Irradié e tonicul ideal al redresării fizice, de oarece favorizează înmulţirea globulelor roşii, stimulează ficatul, digestia, sistemul circulator, şi echilibează sistemul nervos. Dacă emanciparea femeii a fost un drept al ei, menţinerea sănătăţii femeii, constitue o obligaţie, o datorie care decurge din însuşi contactul pe care l-a semnat moralmente, atunci când i s'a recunoscut emanciparea şi deci egalitatea cu tovarăşul ei de luptă, bărbatul.

In Colecţia „Şantier" a apărut:
CONST. GRAUR
PORTRETE SOCIALISTE
C. Dobrogeanu-Gherea. — Paul Lafargue. — I. C. Frimu. — P. Axelrod. — Mişu Ionescu. — Ioan Adam. — Ştefan Tatovici, — Severine.
Cuvânt introductiv: Barbu Lăzăreanu
De vânzare la librării — Lei 12

Actualităţi Ştiinţifice

„Cartea vorbită"

Instituţia americană, destinată asistenţei orbilor *„American Braille Press"*, a pus de curând la punct un sistem care înlocueşte lectura textelor în relief (după alfabetul Braille), printr'un aparat capabil să redea pe cale sonoră textul unei cărţi oarecare. Aparatul, denumit în mod sugestiv „cartea sonoră", se bazează pe principiul fonografului. Dispozitivul cuprinde însă numeroase perfecţionări, atât în ceeace priveşte natura şi imprimarea discurilor, cât şi în modul lor de reproducere sonoră. Graţie acestor perfecţionări, folosinţa pentru orbi devine uşoară şi sigură. „Cartea vorbită", constituită de „American Braille Press" posedă un amplificator electric de tipul celor utilizate în T. F. F., o diafragmă extrem de uşoară şi un mic motor electric. Aparatul permite o audiţie neîntreruptă de vreo 15 minute, discurile având un sistem de înregistrare specială, care permite înscrierea unei cărţi obicinuite de vreo 300 de pagini, în 6 plăci cu o greutate totală de 650 de grame. Volumul acestor discuri este extrem de mic: suprapuse, ele formează abia un cilindru cu un diametru de 31 de cm. şi o înălţime de 1 cm. în plus, fiind executate din aluminiu, plăcile nu se pot sparge, iar stratul pentru înregistrare e suficient de rezistent, pentru ca durata lor să fie practic nelimitată.

Naşterile şi mareele

După o veche superstiţie, răspândită în special în masele populaţiei de pe coasta mării Nordului, mai toate naşterile coincid cu epoca fluxului mării.

Intrucât statisticele cele mai precise confirmă faptul că naşterile se îngrămădesc în anumite epoci determinate, e firesc să presupunem că în acest fenomen intervin cauze exterioare.

Pentru a pune la punct, pe cale ştiinţifică, această controversă, medicii germani — doctorul Kirchhoff şi colaboratorul său dela clinica de femei din oraşul Kiel — au hotărît să examineze în mod minuţios şi sistematic corelaţia ce-ar exista eventual între momentul naşterilor şi maree. Rezultatul acestor cercetări confirmă faptul că în epoca fluxului se produc mult mai multe naşteri decât în epoca refluxului.

Intrucât terapeutica modernă tinde să explice multe fenomene biologice prin influenţe cosmice, nu este exclus ca mareele, — provocate de atracţia lunară şi solară — să exercite o înrâurire efectivă asupra naşterilor.

Noaptea vindecă...

Experienţa ne învaţă că în general creşterea plantelor se realizează în special în timpul nopţii. Orice grădinar ştie, de pildă, că dovlecii şi castraveţii se desvoltă în lungime, iar fructele sporesc în număr, atunci când nopţie sânt calde şi umede.

După savantul naturalist german, profesorul Schönenberger, noaptea exercită o influenţă favorabilă şi în procesele de vindecare la oameni şi animale. Deaceea, pansamentele, prişniţele şi compresele pe diferite părţi ale corpului, aplicate în timpul nopţii, au o eficacitate mult mai mare decât cele folosite în cursul zilei.

Tensiunea arterială şi durata vieţii

Statisticele au dovedit că persoanele cu o tensiune arterială redusă au mai multe şanse de a atinge o vârstă mai înaintată. Chiar dacă asemenea persoane suferă în general de faptul că obosesc mai uşor şi posedă o putere de muncă mai redusă, în schimb, ele se bucură de o rezistenţă considerabil mai mare împotriva boalelor contagioase. In plus, ele sânt asigurate contra riscului de uzură a vaselor sanguine şi în special de atacurile de apoplexie.

Astfel, medicul german, doctorul J. W. Fischer, a constatat că între 3389 de persoane cu tensiunea arterială scăzută, în timp de nouă ani, s'au produs numai 20 de decese, deşi, după statistica mortalităţii, proporţia pentru oamenii perfect sănătoşi, ar fi trebuit totuşi să fie triplă.

Rezistenţa cânelui la frig

Părul şi penele reprezintă o protecţie foarte sigură împotriva frigului, întrucât aerul cuprins între ele alcătueşte o pătură izolatoare care ocroteşte corpul de orice vătămare datorită frigului.

Deaceea temperaturile cele mai scăzute pe care le suportă animalele noastre domestice sânt extraordinar de joase. Aşa, de pildă, raţele şi gâştele — după cum s'a constatat din experienţele cercetătorilor — pot îndura un frig de minus 100 gr. Celsius, iar epuraşii de casă suferă temperaturi de minus 45 de grade.

Recordul în această direcţie îl deţine însă cânele. Intr'adevăr, acest animal e capabil să îndure, timp de cinci ceasuri, un frig de minus 160 de grade. O asemenea rezistenţă nu poate exista, fireşte, decât la animale cu sângele cald, care dispun de o regulare nervoasă a căldurii şi de un frecvent schimb de substanţe. Colaborarea celor două fenomene, împreună cu pătura izolatoare dintre peri sau pene, împiedică răcirea corpului.

Auzul cânelui

Intre ultimele experienţe ale celebrului savant fiziolog rus, mort de curând, doctorul Pavlov trebue semnalate şi acele care au condus la o descoperire din cele mai ciudate.. Pavlov a stabilit anume ca întotdeauna cânele se bucură de privilegiul unui auzit desăvârşit. fenomen destul de rar la oameni.

Pornind dela experienţa sa fundamentală, relativă la secreţiunea glandelor salivare şi a sucului gastric la câni, sub influenţa unui sunet de clopot — pe care profesorul a asociat-o cu ideia de hrană — Pavlov a ajuns să observe la aceste animale efectul sunetelor muzicale.

El a descoperit, cu acest prilej, că în toate cazurile cânii aveau un auz absolut perfect, fiind capabili să deosebească sunete foarte apropiate. Bieliakov, unul din asistenţii savantului, a constatat chiar că aceste animale sânt sensibile la o diferenţă egală cu a 12-a parte dintr'un interval sonor.

Splina şi respiraţia

Rolul filziologic al splinei constitue în general o problemă prea puţin cunoscută. Recentele cercetări au arătat că acest organ îndeplineşte o serie de funcţiuni importante în organism. Aşa, de pildă, s'a constatat că, îndepărtând splina, se produce o excitaţie mai puternică a centrului cerebral, care guvernează funcţiunea respiraţiei. Această excitaţie însă nu acţionează direct, ci prin intermediul glandei tiroide. După toate probabilităţile, glanda tiroidă este înhiată prin secreţiuni sânt înlăturate prin extragerea splinei, glanda tiroidă lucrează mai puternic, aţâţând centrul respiratoriu.

Dacă, pe lângă splină, îndepărtăm şi această din urmă glandă, sau injectăm într'un organism lipsit de splină, secreţiunea ei „persplenul", respiraţia redevine normală. In rezumat, persplenul, produs al splinei — are o influenţă liniştitoare asupra centrului respiratoriu, din care cauză e recomandabil în special în cazul atacurilor de astmă.

Ing. I. S.

UN NOU SUCCES
Constitue romanul
Adolescenţii dela Braşov
de
Pericle Martinescu
Un vo'um 400 pag'ni
Lei 80. Editura Adeverul

Mărunte

■ 4 MINUNATE EXCURSIUNI DE PAŞTI.

PARIS, 3—18 Aprilie.

ATENA, ISTANBUL, 4—16 Aprilie.

ISTANBUL PRINKIPO, EYUB, SKUTARI, 9—15 şi 11—16 Aprilie.

VIENA şi BUDAPESTA 9—16 Aprilie.

Informaţiuni prospecte şi înscrieri la Biroul de voiaj al ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa" din str. Const. Mille 5—9. Tel. 4.10.04.

■ VOCI DIN PRESĂ: „LA METROPOLE" din Anvers scrie despre „CAPTIVA", romanul unei tinere deţinute" de Raymond de Rienzi: „Cartea aceasta respiră realitatea cu nări fremătânde, e adevărată fără să cadă în exagerare şi-ţi încleştează inima la o mare groază". Acest roman reportaj din ororile misterioase ale închisorilor de femei, s'a pus în vânzare în colecţia „Romanele Captivante" (280 pagini 15 lei). La toţi chioşcarii şi liberarii.

Tot mai târziu ...

Pentru Maria

Imi cheamă zâmbetele tale
O nostalgie tristă de mongol
Spre stepa toamnei încă prea mult soare
Rostogoleşte sufletul meu gol...

Să îşi fi scuturat în tine oare
Salcâmii amintirile curând
Şi pentru mine oare nici un gând
In toamna care vine nu te doare?

O nostalgie tristă de mongol
In gleznele avântului simt grea
Tot mai târziu şi-i tot mai gol
Şi tot mai multă toamnă 'n urma ta...

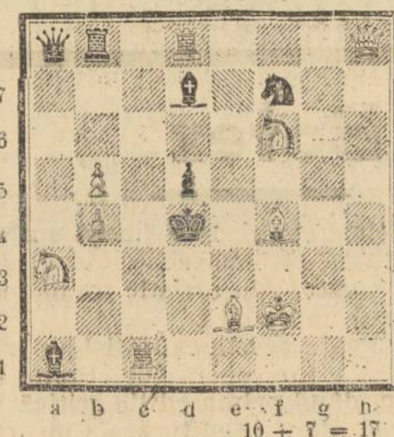
LUCIAN MIRCEA

Cronica Şahului

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti 1*

PROBLEMA No. 978

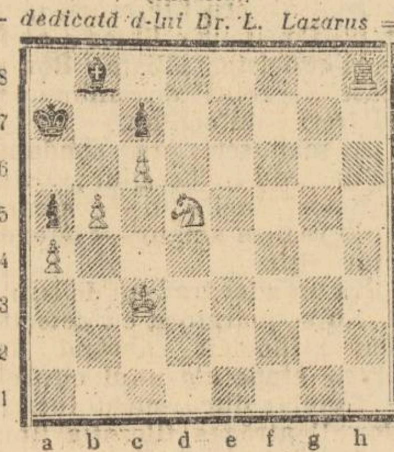
de **A. Obrénovicz**, Bucureşti
(inedită)

10 + 7 = 17
2 #

PROBLEMA No. 979

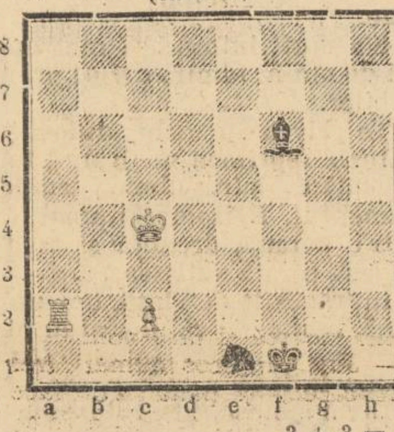
de **Ing. G. Heskia**, Bucureşti
(inedită)
— dedicată d-lui Dr. L. Lazarus —

6 + 4 = 10
3 #

PROBLEMA No. 980

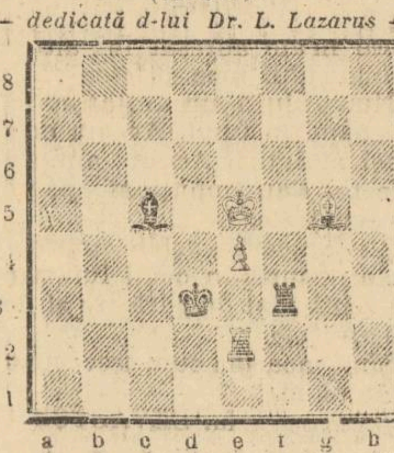
de **Ing. Paul Faragó**, Bucureşti
(inedită)

3 + 3 = 6
Ajutor invers 4 #
Hiltszüger-Selbstmatt 4-er

PROBLEMA No. 981

de **Av. Sady Ba ber**, Bucureşti
(inedită)
— dedicată d-lui Dr. L. Lazarus —

4 + 3 = 7
Maximal invers 4 #
Längstzüger-Selbstmatt 4-er

Partida No. 105

jucată într'o şedinţă de partide oarbe („a l'a veugle") la *Anvers* 1931.

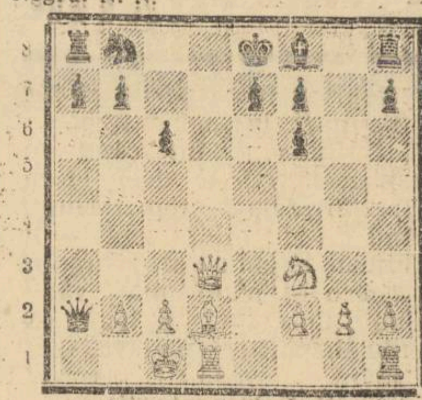
APARAREA CARO-KANN

Alb: G. KOLTANOWSKI. Negru: N. N.

1. é4, c6; 2. d4, d5; 3. Cc3, dxé4; Cxé4, C f6; 5. Nd3, Dxd4; 6. Cf3,Dd8; 7. Dé2, Nf5!; — cea mai bună apărare —; 8. Cxf6, gxf6; 9. Nxd5; Da5+; 10. Nc2, Dxf5; 11. 0—0—0, Dé6; — corect era 11...., Cd7!—; 12. Dd3!, Dxa2??; — şi acum ar fi fost indicat 12....., Cd7—;

SITUAŢIA DUPA A 12-a MUTARE A NEGRULUI:

Negru: N. N.

Alb: G. KOLTANOWSKI.

13. Dd8+!!, Rxd8; 14. Na5++, R—; 15. Td8#.

Partida No. 106

jucată într'un concurs local la *Budapest* 1933.

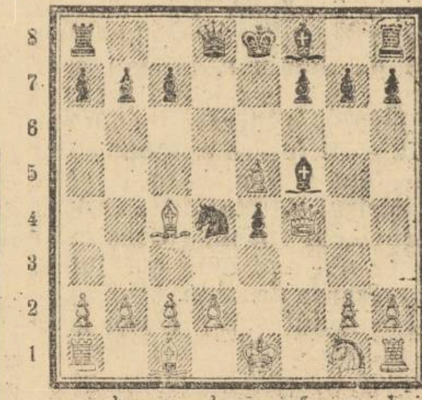
GAMBITUL VIENEZ

Alb: S. BOROS. Negru: A. LILIENTHAL.

1. é4, é5; 2. Cc3, Cf6; 3. f4, d5; 4. fxé5, Cxé4; 5. Df3, — idea de atac a lui *L Paulssen*, — Cc6; 6. Cxé4?, — corect este 6. Nd4!, — Cd4!; 7. Df4, — mai bine era 7. Dd1—, dxé4; 8. Nc4, Nf5!!; 9. c3,

SITUAŢIA PARTIDEI DUPA A 9-a MUTARE A ALBULUI:

Negru: A. LILIENTHAL.

Alb: S. BOROS.

9..., g5!; 10. Nxf7+, Rxf7; 11. Df2, é3!!; 12. Dfl, éxd2#; 13. Ddl, dxc1D+; 14. Rxc1, g4! şi Alb abandonează.

BIBLIOGRAFIE

A apărut *„Revista Română de Şah"* No. 3 (anul XI) pe Martie de sub direcţia d-lui *Mihail Sadoveanu* cu obicinuitul conţinut bogat şi variat. Desprindem din cuprins: un instructiv articol de teorie modernă despre „Partida Engleză", datorit d-lui Dr. IOAN BALOGH, marele teoretician român; apoi 9 interesante partide amănunţit analizate, 4 sfârşituri de partidă şi 5 partide scurte. Partea problemistică cuprinde 9 probleme directe, 8 probleme feerice şi 2 studii. Numărul acesta mai publică rezultatul detailat al concursului internaţional de studii al *„Revistei Române de Şah" „in memoriam HERMANN GININGER"* — 1935 cu decizia arbitrului A. HAVASI. Mai departe se găsesc o bogată cronică şahistă, dezlegările problemelor şi studiilor, bibliografie, etc. — Abonamentele (L. 300. — pe un an, L. 150. — pe 6 luni) se vor trimete la adresa: MILU AUGUTŞTEIN, Str. Unirii 115. *Brăila.*

CORESPONDENŢA

Prof. G. D. (Braşov). Aşteptăm cu plăcere vizita Dv. anunţată.

RECTIFICARI. — In problema No. 973 *(Av. S. Barber)* Turnul de pe *c1* este natural *alb!*

Problema No. 975 *(Prof. G. Dulcu)* se corectează de autor astfel: Nebunul din é8 se mută la *h5* şi Calul é5 la *c6*.

PAUL I. NEGREANU
DR. L. LAZARUS

Nou! **A apărut** *Nou!*
NOUL COD PENAL
REGELE CAROL AL II-LEA
Interpretat şi explicat pe înţelesul tuturor, relevând diferenţele faţă de vechiul cod penal şi legăturile cu codurile străine, de d-nii:
Const. Al. Viforeanu — Procurorul general al Inaltei Curţi de Casaţie
Eugen Petit — Consilier la Inalta Curte de Casaţie
N. I. Tanoviceanu — Doctor în drept, diplomat al Institutului de criminologie din Paris
550 pagini — Lei 300
In curând va apărea şi Codul de Procedură Penală Carol al II-lea de aceiaşi autori
EDITURA „ADEVERUL" s. a.

O farsă

— Noroc!

— Noroc! Stai lângă mine! Parcă Dumnezeu te-a adus!

— Dar ce-i cu tine? Atât de elegant și radios!

— Am și de ce! Răsplata meritului!

— Acum două luni... mutre de un cot... foc și pârjol.

— A fost atunci... Un Cointreau?

— Și două!

— Și trei! Merită! Sânt bine dispus!

— Se vede! Ești și mai tânăr! Veniți la putere?

— Sânt! pentru că le-am făcut-o... să mă țină minte!

— Iar i-ați lucrat? După câte înțeleg... opoziția eternă!

— Aș! Cu politica am pus-o de mămăligă! Fiscul! Ministerul!

— Nu pricep!

— Cu impozitele, frate... Datorez vreo două sute de mii... pentru vie...

— Și ești vesel pentru că ești dator o avere?

— Nu! Pentru farsa pe care le-am jucat-o... Nu-i vorbă că ideea mi-a sugerat-o nevasta... Că'n d'alde astea n'o întrece nimeni. Femee cu cap! Vrei să asculți?

— De sigur!

— Poate tragi și tu un ce profit — vorba ăluia. Datoram două sute de mii și perceptorul... cu schimbarea asta de regim... toată ziua la mine... Nu se mai uita c'am fost deputat...

— Ce ne facem, coane Mișule?... Ordine severe... îmi pierd pânea... rămân cu copiii pe drumuri... Cât s'a putut am trecut numai în roluri... am mai raportat greșit... Dar până vine partidul...

— Ce să facem? — zic. N'am sfanț. Dacă vreți însă vin...

— Ce să facem cu vinul?

— Chef! E un vin să-ți troznească gura... vino să-ți dau o damigeană!...

I-o dau. Mă mai lasă vreo câtava vreme... Apoi iar, și iar așa... Câte o promisiune, câte o damigeană...

De unde să poți să plătești? Mereu câte ceva neprevăzut... Nevasta are nevoe de una de alta... copiii trebue îmbrăcați... tu ai obligațiile tale... casa cere... De unde să rupi să poți pune ceva deoparte pentru fisc?...

Deodată însă mi se înfundă— pe negândite ca să nu mai poți lua măsuri să te pui la adăpost... Fac un alai perceptorului — să se ducă vestea — degeaba, însă...

— Cucoane — se jeluește perceptorul — toată pivnița să mi-o dați, nu mai merge... ordine severe... Trebue să pun sigilii. Mă rog de ertare, dar mi-e cu neputință... când am putut, am închis ochii... N'am uitat că mi-ați făcut mult bine, dar... Acuma și tata din groapă să vie, n'am ce-i face... ordinul e ordin...

Pune sigilii.

Mă duc cu o falcă în cer și alta în pământ la deputatul guvernamental. Adversar politic, dar prieten la toartă... frate de cruce... Ii fac un scandal teribil c'a denunțat înțelegerea — să ne ajutăm unul pe altul ca să nu plătim impozite. Cum fac toți bărbații politici cum se cade. El — înjură-l pe ministru de-l trece Dunărea.

— Un nebun... un scăpat din balamuc... A dat ordin să mă execute și pe mine... Care n'am plătit dări de când mama m'a făcut... Dar i-o fac eu când ajungem la comitetul partidului... O să mă pomenească... De ce mai ești om politic dacă trebue să plătești impozite ca orice frige-linte?...

— Ce ne facem? spun nevestei. Nu mai merge cu ministrul ăsta. A pus piciorul în prag. Și n'ar fi nimic dacă am mai putea vinde măcar câte un deca... eșea cel puțin de coșniță...

— Intervenții! Ești bine cu Anghelescu dela agricultură. El e prieten cu Cârnu dela Finanțe... și cu nevasta lui...

— Ce are a face?

— Are! Sânt amândoi secretari generali... Nevasta lui Cârnu, trăcște cu ministrul...

Alerg la unul, la altul. Foarte amabili amândoi. Toți oamenii care nu te pot servi sânt amabili. Dar, la sfârșit, nu fac nimic.

— Nu se poate și nu se poate — o ține morțiș secretarul general. Trebue să plătești ceva și se ridică. E o măsură generală

— Dar n'am sfanț! Și recolta e sigilată!

— N'avem ce-ți face! Sânt ordine drastice! Țara are nevoe de parale. Ministrul a constatat că oamenii cu averi nu plătesc o lețcae impozite.

Ii spun nevestei. Stă ea și se gândește într'o parte, eu în alta.

— Am o idee — spune ea. Ceri să se ridice sigiliile ca să poți scoate câteva butoae... ca să plătești o parte din impozite... Cu controlul fiscului... Apoi — vedem ce facem. Vindem tot vinul, sau îl depozităm în altă parte.

Mă duc glonț la minister.

— Da, e o soluție! Vezi că se poate când e bunăvoință? îmi spune secretarul general. Cred că se aprobă. Când plătești banii de pe vin îți scoatem de sub sigilii toată recolta și eșalonăm restul.

Ministrul se lasă greu. O ține într'una, morocănos.

— De ce n'ai făcut-o până acuma?

Dau explicații, stărui, obțin ordinul.

— Acum să vindem repede vinul — mă sfătui nevasta. Am mai lăsa din preț — dar să-l ridice cât ai bate din palme... Trebue să mergi să te înțelegi cu ăia dela „Vița Romînească"... sunt oameni deștepți... și să aranjezi și cu perceptorul.

Mă înțeleg cu cei dela „Vița Romînească", aranjez cu perceptorul.

— Adu și vre-o două damigene... că pe urmă cu pecețiile...

— Cu buzele umflate! — Aduc... nu sânt prost ca alții... Mâne, până în ziuă, sânt la dumneavoastră...

Ii umplu damigenele.

— Trimetele acasă — zic. Ce bem aici... e pe deasupra.

— Noroc, coane! Am spus-o mereu — oamenii cinstiți se înțeleg ușor între ei...

— Haidem în casă... luăm câte un păhărel și o gustare... Oamenii încarcă și fără noi...

— Just. Au scos numai trei poloboace... și până s'o face zece... mai curge destulă apă pe gârlă... Numai să n'o pună de mămăligă... că dacă-i lași de capul lor...

— N'ai nici-o grijă.

Intrăm în casă și dăi cu paharele. Nevasta trimite mereu la gustări, până încingem un chef în lege. Pe perceptor îl văd ca prin sită.

— A început să se învârtească odaia cu mine — spune perceptorul. Am luat-o cam de dimineață...

— Pentrucă am băut pe stomacul gol... acuma însă... cu ce ne-a trimis nevasta...

— O țin și-o săptămână... Dacă am mâncare... n'am nici pe dracu... Beau până plouă, cârnați... Numai oamenii... să-și vadă de treabă... să nu se lase pe tânjală...

— Incarcă mereu la butoae... logofătul meu... biciul lui Dumnezeu...

— Bun... oamenii de astăzi — leneși, de pute sub ei pământul... să stai să-i tot împingi dela spate...

Perceptorul prinde chef de vorbă. Amintiri din războiu, aventuri amoroase... Vine și cumpărătorul. Indeasă paharele... cântă... joacă împreună...

Ceasurile trec.

— Le-am scos toate — îmi spune, la ureche, logofătul. Am pus și butoaele goale în loc.

— Au plecat căruțele?

— De mult. Au rămas numai alea cu butoaele aprobate.

— Haidem — spun, tare, perceptorului. Să punem sigiliile. S'au scos butoaele toate.

— Așa iute?

— Așa! Oameni vrednici!

— Mergem acuma... să dăm gata și cana asta de vin... să nu rămână orfană...

Eșim în curte. Ne îndreptăm spre căruțele care așteptau gata de plecare.

— Numără butoaele — îl îndemn pe perceptor. Lucru cinstit. Zice ordinul: zece?

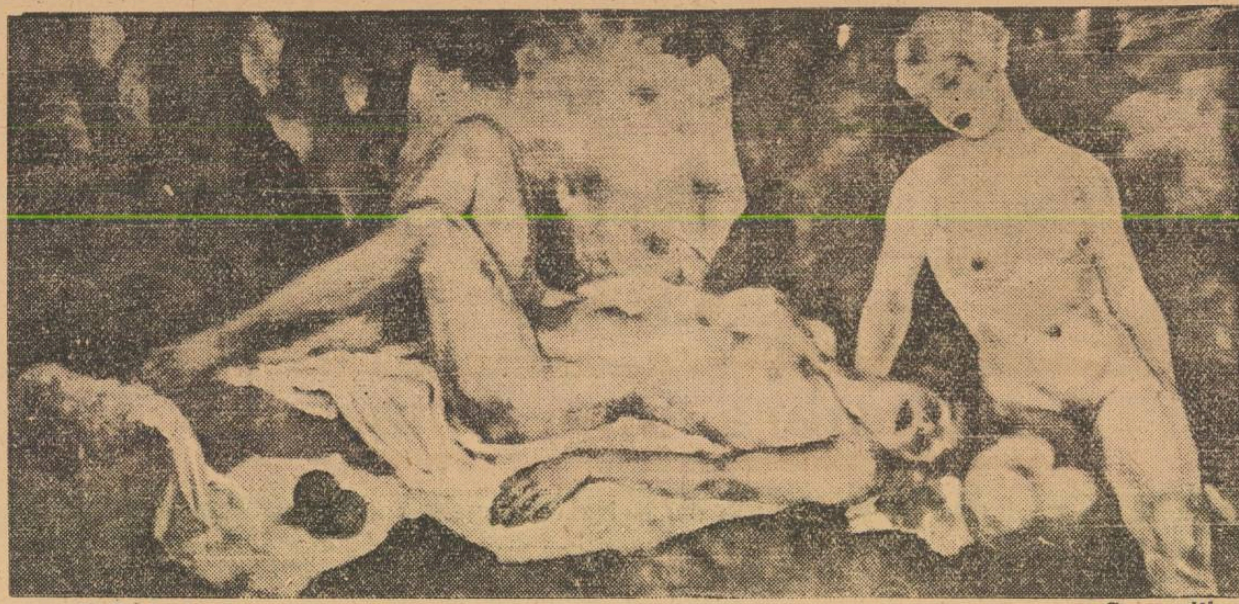
— Zece! Parcă mai m'am limpezit la cap... Aerul!...

— Și mâncarea.

— Să vedem și butoaele!... Unu, doi... șase... zece! Bun! Dăi drumul!

— Hai să numeri și'n pivni-

Urmare în pag. IV-a

P. R. Troteanu — Compoziție

PLASTICA

O expoziție a meșterului Gheorghe Petrașcu constitue un adevărat eveniment artistic, pictorul fiind una din marile figuri nu numai ale plasticei românești, dar ale plasticei de pretutindeni.

G. Petrașcu — Tinca (desen)

Actuala expoziție dela Dalles are în primul rând darul să ne arate desăvârșita originalitate a exprimării cromatice la care a ajuns artistul.

Serioasă și profundă, opera d-lui Petrașcu e mai ales definitivă.

Totul e așezat în pânză cu penel sigur îndrumat.

Fiecare cadru e o nouă învățătură, un rod nou al științei sale tainice de sensibilizare.

Găsim, desigur, reveniri, — dar nu reeditarea aceluiaș tablou sau a aceluiaș moment emotiv.

Fiecare lucrare exprimă altceva, — o viziune adâncită, un sentiment altfel descifrat în plămada colorată.

Impresionantă e puterea de evocare a meșterului. Din tresăriri inedite ale formei, din armonii crescute peste asperitățile primare ale materiei, din combinarea motivelor lirice pe fonduri întunecate, d. Petrașcu face să izbucnească plastic o lume nouă, transfigurată prin straiul unei luminozități vibrante, ireale.

Tehnica aceasta speculează cu măestrie și discreție, infinite rezonanțe.

Aparenta impulsivitate cromatică nu e în realitate decât freamăt prețios de nuanțe.

D-l Petrașcu — cum bine s'a spus — e un voluptuos al culorii.

Din motivul cel mai incert, dintr'o carte, un măr, o floare, d-sa compune un imn, dintr'un interior face-o baladă, iar dintr'un peisaj un grav poem simfonic.

G. Petrașcu — Vilă la mare

In expoziția din anul acesta, ne-am oprit mai mult la aspectele venețiene. Cetatea visului și-a apei apare cu o neînchipuită majestate în pânzele meșterului nostru.

G. Sârbu — Natașa

Peisajul italian cuprinde în tehnica viguroasă a d-lui Petrașcu o patină proprie, o notă elegiacă destul de intensă ca să convingă și destul de reținută ca să nu pară literatură.

Toți marii evocatori ai cetății dogilor au căutat să zugrăvească mai ales zidurile mâncate de vreme, palatele monumentale, dantelăriile ingenioase ale vechii arhitecturi venețiene.

D. Petrașcu e cucerit și d-sa de asemenea obsesii și imagini, dar nu le redă decât caracterul; — nu stărue.

Veneția devine astfel un copios pretext de exercitare stilistică: artistul se deslușește pe sine.

Un aport tot atât de însemnat îl alcătuesc desenele colorate. Aci, d. Petrașcu a trecut dela sobrietate la exuberanță. Și zâmbetul pe care-l conțin cele peste șaptezeci de schițe ne vestește și optimism și nouă tinerețe.

H. BLAZIAN

G. Petrașcu — Nud

— S'a deschis expoziția pictorului Sârbu în Sala Dalles, subt patronajul d-lui I. Nistor, ministru al muncii.

Expoziția va fi deschisă până la 14 Aprilie.

•

— Floria Capsali și Clark Nichols prezintă într'un recital de dans, elevele Studioului lor la Teatrul Comoedia, Duminică 5 Aprilie la orele 10 dimineața. Ultimele bilete se găsesc la Studio, Str. Luterană No. 35. Telefon 3. 24. 23.

Un jubileu cultural

Optzeci de ani dela apariția revistei „Izis" sau „Natura", Cea dintâi publicațiune științifică în România

Cea dintâi revistă de popularizări științifice în românește a apărut cu data de 1 Ianuarie 1856. Fundatorul ei a fost neuitatul profesor de Istoria Naturală, dr. Iuliu Baraș, despre care d-rul C. I. Istrate avea să spună mai târziu că este *cel dintâi și cel mai mare popularizator științific în România.* Ce puternică înrâurire și cât imbold pentru studiul științelor, cu efect binefăcător asupra tinerimii poate avea o asemenea revistă, ne-o arată această foaie de lumină și avânt, prima publicațiune în acest gen la noi.

E un bun prilej ca să ne amintim de începuturile culturii științifice în România și să trimitem un gând de recunoștință amintirii celor ce au lucrat la progresele culturii noastre de azi.

„Izis sau Natura" a apărut neîntrerupt timp de patru ani (1856-1860) scrisă în întregime de Iuliu Baraș.

După o scurtă pauză, a mai apărut încă un an (1861-1862) sub titlul prescurtat: *„Natura"*, de astă dată în colaborare cu fostul său elev și prieten, profesorul D. Ananescu. Aceastǎ, cea mai veche revistă științifică, a avut, după mărturisirile contimporanilor, un mare răsunet, o puternică înrâurire, trezind în generațiile de atunci interes pentru preocupări științifice.

Gheorghe Sion în „Revista Carpaților", recunoaște că: *„Istoria Naturală nu poate avea un organ mai bine redactat care s'o popularizeze"*. Dar această revistă nu se mărginea numai să răspândească cunoștințe luate gata, rezultat al cercetărilor altora.

Iuliu Baraș căută să facă operă creatoare, utilă în timp și loc. Aceasta ne-o dovedesc diferitele apeluri în revistă, către cititorii intelectuali, pe care-i stimula spre observațiuni și cercetari proprii. La pag. 192 a revistei (anul I) el se adresează către profesori ca să-i trimită tot felul de relațiuni științifice din țară, despre felurile de arbori ce trăesc în ținuturile respective, despre felul de animale și plante ce se găsesc mai mult pe câmp, în ce zi a primăverii se întorc păsările călătoare, ce temperatură domnește în genere în timpul anului, după district, câtimea zilelor de ploae, informațiuni asupra condițiunilor fizice și meteorologice ale țării. „Toate aceste cunoștințe, scria în acel apel, fiind condițiuni necesare pentru îmbunătățirea și desvoltarea agriculturii, în genere pentru orice țară și care la noi au rămas până acum o operă cu totul necunoscută.

Deasemenea revista se ocupa în multe articole și despre despădurirea țării, „problemă din cele mai importante pentru economia țării noastre".

Materialul revistei, după cum vedem, e din cele mai variate: articole de popularizare a științelor pure pe înțelesul tuturor, apoi subiecte cu caracter general, în scop util și imediat, ca de pildă cele referitoare la higienă și agricultură.

Nu lipsește nici... „Arta tăbăciei" cu care prilej face și puțină morală, celor ce pun nevoile trupești mai presus de cele ale minții, ale cititului.

Intr'un articol cu acest titlu: „Legile Măritișului", Iuliu Baraș discută și eugenia, problemă cu totul nouă chiar astăzi.

Scrisul lui Baraș nu avea deloc rigiditatea savantă, — era și poet și filozof și moralizator, un adevărat „apostol al culturii" cum l-a numit C. C. Arion, fostul ministru de Instrucțiune publică.

Dorința sa era, nu numai de a îmbogăți cunoștințele cititorului, dar mai ales a înălța sufletele, a înobila caracterele pentru desăvârșirea morală a omului.

Iată de pildă un articol despre „Vrabie". Aci Baraș găsește prilejul să facă o înaltă lecțiune despre libertate:

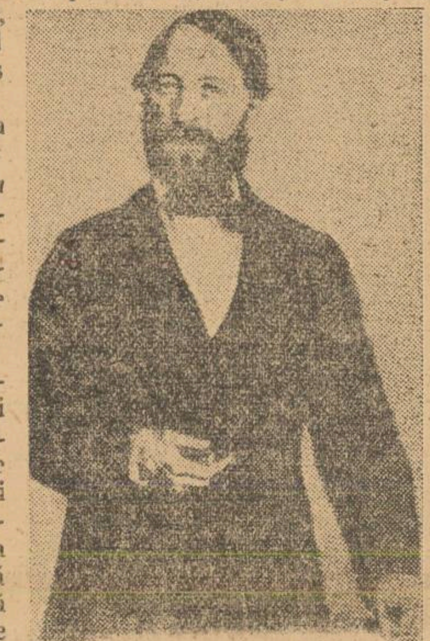
„Vrăbiile sânt păsări care se domesticesc lesne. Lesne le obicinuește cineva cu starea de robie; când sânt prinse devin ascultătoare la glasul omului; primesc fără sfială mâncare din mâna lui, îl mângâie și-i fac o petrecere. Aceste păsări îndrăznețe, cărora le place atâta libertatea în urma mângâerilor și a interesului, pierd în captivitate noblețea caracterului lor, încât devin servile și găsesc la sfârșit plăcerea de a fi roabe.

„Iată ce poate face corupțiunea combinată cu sclavagiul la o vrabie! Poate să ia cineva de la aceasta o lecțiune mare pentru om și națiune".

In altă parte scriind despre *Comete*, la ivirea cărora oamenii își pierd somnul și cred că mari nenorociri vor veni pe lume, Baraș caută să combată superstiția, scriind și îndemnând pe cititori să rămâie liniștiți:

„Așadar, cetățenii noștri să facă bine să uite cometa nevinovată și să se ocupe mai bine cu pământul, însă nu cu tot pământul, ci numai cu pământul României, scumpa noastră Patrie".

In articolul despre *Sare*, el scrie: „Bucătarii au o pozițiune socială importantă, ba încă e de mirare de ce partida retrogradă, în loc de a ataca pe progresiști, nu atacă mai bine pe bucătarii revoluționari dela care, precum se vede, a venit tot

D-RUL IULIU BARASCH

răul ce există acum în lumea modernă". Nenumărate sânt ocaziile când Iuliu Baraș face, când reflexii filozofice, când glume satirice, usturătoare.

Să mai spicuim două citate savuroase. Unul din „Arta Tăbăcăriei":

„Să nu se mire unii și alții din lectorii noștri că le-am vorbit așa mult de tăbăcie, pici și cisme, căci și filozoful cel mai sublim nu poate să trăiască în ziua de astăzi fără cizme. Și când ne lipsește o pereche de cisme, sântem într'o mai mare neodihnă decât când ne lipsește o carte sau o gazetă de citit".

Să terminăm cu acest citat din articolul „Crapul", o delicioasă șarjă cu privire la antagonismul dintre aristocrație și democrație: *...și democrații nu lipsesc în familia crapilor; această tagmă roșie este reprezentată printr'un crap roșu ca sângele, sau focu (ca un adevărat democrat). Numele acestui crap democrat este Idus orfus Patria lui e Bavaria (nu tocmai țara democraților între oameni). Dar iată un lucru remarcabil: aceste amândouă spețe de crap, adecă cel aurit și cel roșu, nu se suferă unul pe altul, când sânt puși amândoi într'acelaș elesteu. Tout comme chez nous, între aristocrația și democrația noastră omenească. Acolo și aci o neprecurmată ceartă între cei cu aur și cei* roșii".

•

Despre forma poetică în care a fost scrisă această revistă și efectul ei asupra generației de atunci, ne-o spun foștii lui elevi, mai târziu profesori și publiciști de seamă.

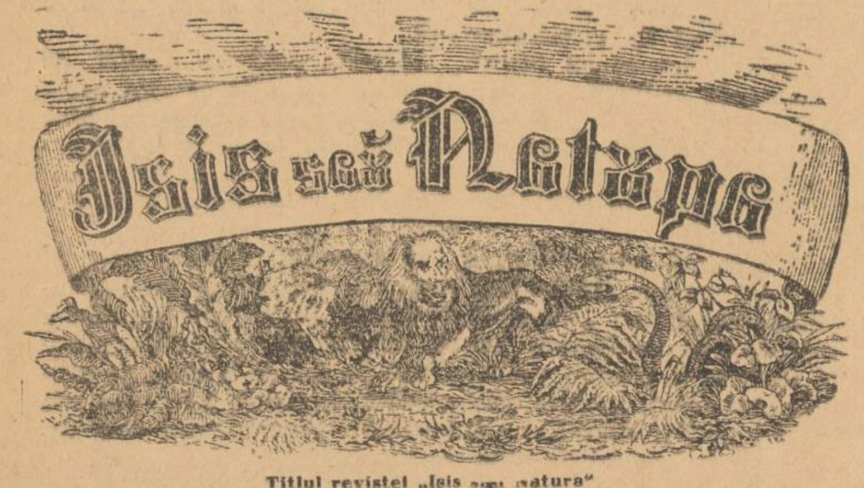
Unul din aceștia, profesorul D. Ananescu scrie: „Doctorul naturalist descrie cu un entuziasm poetic armonia Universului și admirabilul instinct al conservațiunii și al sociabilităței animalelor, cu talent rar și în stil poetic, contribuind la inițiarea și introducerea gustului științelor de observațiune printre junimea română. „Izis" a avut o influență însemnătoare asupra progresului și a civiliza-

Continuare din pag. IV-a

ției prin gustul lecturii operelor științifice ce știu a răspândi în public".

Un alt elev al lui Baraș, fostul profesor și inspector școlar Zefir Herescu, în discursul la înmormântarea fostului său profesor exclamă: „*Cine oare n'a fost și nu este mișcat de acea frumusețe nespusă citind foaia sa... Elevii lui pot mai bine ca oricine să spună cât de mare era capacitatea și activitatea sa, cât de admirat era geniul și știința profesorului care le expunea idei noui, le arăta calea adevărului, le deschidea ochii ca să vadă frumosul, le îndrepta pașii spre ideal și le procura mijloace de a se convinge de divinitate*".

Dar despre rolul și înrâurirea ce a avut-o revista „Izis sau Natura" asupra generațiilor, mărturisește Ion Nădejde, în

Titlul revistei „Isis sau natura"

„Lumea Nouă" din 1896 (Anul II No. 22):

„Vreau să arăt aci efectul ce scrierile lui au avut asupra generației din care fac eu parte. Am crescut în Moldova de sus, în Botoșani. La eșirea din clasa I-a gimnazială ni s'a dat ca premiu „Izis sau Natura" de Iuliu Baraș. Acestei cărți datoresc cele dintâi idei despre chipul cum s'a făcut lumea, cum e alcătuit soarele, despre viața plantelor și a animalelor, despre geologie.

„De atunci am fost ateu și tot sub influența acestei scrieri ideile noui despre lume s'au răspândit în liceul din Botoșani, așa că dela clasa II-a în sus toți elevii erau naturaliști și citeau scrieri despre care nici nu le trăsnea prin cap profesorilor noștri că le aveam și că ne luminam mai mult din ele, decât din lecțiile oficiale. O adevărată patimă de citit cuprinsese tinerimea română studioasă. Librarii și anticarii făceau treburi strălucite cu noi care nici nu ne mai uitam la preț, când era vorba de scrierile lui Büchner, Molleschatt, Volney, și alții. Tot sub imboldirea pornită dela „Izis sau Natura" lui Baraș, mulți elevi au început a ceti franțuzește și nemțește din cursul inferior al liceului și cu cele mai mari silinți se ceteau cărți de știință, călătorii cât și romane în aceste limbi. *Eu cunosc efectul scrierilor lui Baraș, în liceul din Botoșani și nici până acuma nu s'a desrădăcinat de acolo spiritul de cercetare liberă. Nu mă îndoesc că tot așa trebuie să fi fost și în alte centre culturale.*

Contemporanul *pe care mai pe urmă l-am scos timp de opt ani la Iași a fost, până la un punct, urmarea revistei lui Baraș*".

. . . .

Cred că nu puteam mai bine recunoaște meritele lui Baraș de cât arătând aci ce rol a avut el în mișcarea noastră culturală".

●

Ce distanță! Astăzi, când privim la progresele imense ale științei românești, cu atâtea școli și atâtea așezăminte culturale, cu atâția savanți a căror reputație trece adeseori și dincolo de hotare, nu ne putem opri un gând pios de recunoștință pentru acei minunați precursori. Printre aceștia figurează cu mare cinste și fundatorul revistei „Izis sau Natura", profesorul Iuliu Baraș, „cel dintâiu și cel mai mare popularizator științific în România".

Și ce schimbări în acești optzeci de ani!

Ce luminoase ne par acele vremuri când truda și elanul unui Iuliu Baraș găseau înțelegere și iubire!

A. A. LUCA

O FARSĂ

Urmare din pag. III-a

ță... Să nu zici mai târziu c'am scos mai multe...

— Imi pare rău, cucoane! Se poate? Tocmai eu? Care... oameni cinstiți sântem...

— S'aibă omul conștiința împăcată.

— Fie! Dacă ziceți... ca să nu vă contrazic... eu am încredere... pe cuvânt... Oameni cinstiți... Dar, la urma-urmei, e mai bine... Să vadă ministerul cum am executat ordinul...

Coborîm în pivniță. Beat cum este, nu vede nimic schimbat.

— Să urcăm. Când am spus eu! Am coborît degeaba! Oameni cinstiți!

Aplică din nou sigiliile.

— Și cu impozitele? Care șeful zicea... cu banii în dinți...

— Am eu grijă. Luăm un păhărel încă... la botu-calului... și-o luăm întins spre percepție.

Ajungem, intenționat, târziu. Casa închisă.

— Viu mâne — zic. Cum s'o face ziuă. Să nu-mi ia altul înainte... la chilipir.

— Și te-ai dus?

— Ce, eram nebun? Am plecat la București. Și-a cumpărat nevasta rochii, brățară... Eu mi-am făcut haine, mi-am reparat automobilul...

— Și cu fiscul?

— Au scos eri vinul rămas în vânzare. Licitație. Când să predea vinul — ia-l dacă ai de unde. Nu mai era picătură.

Fac pe disperatul. Alerg de la un butoi la altul.

— Ce nenorocire! Am rămas pe drumuri! S'a scurs tot vinul... din cauza fiscului... Nu se isprăvise fermentarea... doagele subțiri... au plesnit cercurile... s'a prăpădit bunătate de vin.

Nevasta — se preface că plânge... că vrea să-și smulgă părul...

Agenții fiscului rămân mofluzi... să bată din buze...

— Recolta viitoare... n'ai ce să-i faci... Au destulă pagubă bieții oameni...

Au plecat cu coada între picioare. Să le plângi de milă, nu alta.

— Admirabilă farsă! Dar la anul... și datoria crește...

— Până la anul... multe căciuli se schimbă... poate venim la putere și am scăpat de orice grijă... Sau crapă monstrul ăsta de ministru...! Și atunci... altă poveste... un ticălos mai puțin,.. te aranjezi ușor...

CONSTANTIN PELMUȘ

PE-UN TRANDAFIR, DOI STROPI DE ROUĂ...

Pe-un trandafir, doi stropi de rouă, ca două lacrimi de iubire,
Au răsărit din micul suflet al parfumatelor petale,
Și oglindind o noapte 'ntreagă a cerului nemărginire,
Visară veșnicii de aur în brazda grădiniței tale.

L-ai rupt cu mâna-ți de zăpadă și picurii se scuturară
Și îmbătată de mireasmă, zâmbiai de-o fericire nouă;
Dar când gingașele petale se veștejiră către seară,
Mijeau pe marginea pleoapei doi stropi îngândurați de rouă.

GRIGORE SALCEANU

La peștera unei sihastre

La un pas de Căciulata pe defileul pitoresc al Oltului apar pe neașteptate turlele sclipitoare ale Coziei. Simți o ușoară strângere de inimă. Cu mintea, aluneci pe firul veacurilor și cauți să reconstitui vremea lui Mircea, ctitor al sfântului locaș. Din tabloul ce ai în față, ștergi mândra șoseaua cu margini dantelate, dărâmi vilele din jur, ignorezi drumul de fier ce umple valea de uruit metalic. Ceiace rămâne e Cozia de odinioară, cu așezarea ei în sălbăticia naturii. Treci pe sub ziduri vechi și privirea se oprește pe crucea de aur din vârful turlei mijlocii, care pe timpul năvalei dușmane din războiul întregirii, a fost păstrată de un boer care a și așezat-o la loc, după trecerea vrăjmașilor. In sânul mânăstirii odihnește Mircea, vrednicul urmaș al Basarabilor, întemeetori de țară.

De jur împrejur chilii cu ziduri de o grosime neobișnuită amintesc de lucrurile vechi și trainice ale străbunilor.

Pornim mai sus pe valea Oltului, până în dreptul fântânii lui Cuza. Aici ne-a fost dat să gustăm una din cele mai neuitate plăceri turistice. Un răsărit de lună plină, care umple deodată pustietatea codrilor și pripoarelor văroase, de o lumină albăstrue, cu străluciri de licurici. Fâșii de argint sclipitor spintecă neregulat pânza de apă liniștită a Oltului, ce pare că doarme în acest loc. Mai încolo, năvala de apă se'ncruntă și, din învolburări ca de vijelie, răsar suluri de valuri tivite de lumină. Te-apucă groaza privind de sus, vârtejul acesta nesfârșit al undei răsvrătite și parcă te miri că nici lumina blândă a lunei nu poate da liniște neastâmpăratelor valuri.

La înapoiere, turnurile Coziei răsar ca din ruina altor vremuri. O luminiță de candelă ne'ndeamnă să intrăm. Ni se pare că nimeni nu-i înăuntru. Un glas pierdut îngână o rugă în altar. Dar după câtva timp, din stranele lipite de pereți se desprind umbrele cuvioșilor ce par una cu zugrăvelile înegrite de fum. Urcăm la arhondaric; de pe ferestre privim în jos zbuciumul neostoit al Oltului, ce trece chiar pe sub zidurile sfântului locaș. Valurile, după cum spune poetul Alexandrescu: „Zidul vechi al mânăstirii în cadență îl izbesc".

In despărțituri despoiate de var se găsesc rămășițele mânăstirii Cozia veche, zidită la câteva sute de metri depărtare, de tatăl lui Mircea și din care azi se mai văd doar zidurile temeliei.

●

Se răspândise vestea că undeva, într'o hrubă a muntelui ca de aramă, s'a retras din lume, ca'n vremurile vechi, o călugăriță: maica Emanuela. Incercaseră mulți să-i găsească peștera dar fără rezultat. Potecile pădurii se pierdeau dela un loc și muntele rămânea singurul știutor al tainei.

Mi-am pus în gând să'ncerc și eu. Și, într'o dimineață, luându-mi hrana la sac, pornesc pe valea din dreptul Coziei vechi. După vre-o oră poteca se înrămurește și cum nimeni nu e care să mă scoată din încurcătură o apuc pe cea din dreapta. Valea se'nchide din ce în ce, iar după ce urci un picior de stâncă, se pierde și bruma de cărare în frunzișul uscat al pădurii. Doar din dreapta răsar din ce în ce mai aproape colții de piatră arămie a muntelui. Nici gând de găsit peștera. Pornesc și mai sus cu nădejdea că voi da de vreo urmă spre vârful stâncos. Dintr'o rariște de fagi zăresc sus pe un pripor ceva alb. Privesc cu atenție și descopăr o bancă de mesteacăn. Intr'acolo, deci. Cobor din nou o pantă, ținându-mă de copaci, urc o alta.

Din vârf, dușmană, banca de mesteacăn se vede mai aproape. O vale mi se pune din nou de-acurmezișul, dar și puterile-mi cresc. Cobor cu greutate, trec pârâul limpede și zvăpăiat și deabia de-aici se zăresc urme de cărare pe după colțurile răsărite ale stâncii. Nu mai încape îndoială că sunt pe drumul cel bun. Cu greutate mă cațăr și... iată-mă sus pe tăpșanul pitoresc unde e așezată banca. Simt o teamă instinctivă. De-aici, din acest loc de meditație al sihastrei, cărarea se lărgește, iar mai sus se zăresc bolovanii așezați cerdac.

Vuetul pârâului a rămas jos și nu se mai aude. De după colțul unei stânci, deasupra unei grote de mici dimensiuni, o cruce de lemn cu brațe rămurate însemna locul de retragere al schivnicei maice Emanuela. Mă apropii, cuprins de un fior necunoscut până atunci, și ascult. Mi se pare că aud un glas. Dincolo de ușa de lemn pusă pentru a opri iarna troenii aduși de viscol, o umbră de femee în strae cernite vorbește cu un cârd de puișori de găină. Un pat în stâncă, o sobă, în peretele afumat, un iconostas cu o carte de rugăciuni. Măicuța nu pare mirată că mă vede răsărit acolo în pustietățile muntelui. Pare că nimic nu-o mai poate impresiona din ce e omenesc. E împăcată cu viața aceasta turburată doar de chiuiturile stridente ale vulturilor ce-și au culcușul în scobiturile stâncii de deasupra și de furia cărora își ascunde cum poate cei noui puișori ca niște pufuri mari de păpădie.

Imi face un larg semn de binecuvântare și nu știe cum să se scuze pentru pretinsa neorânduială a peșterii.

—Cum poți sta singură, măicuță, în pustietățile astea?

— Nu, maică îmi răspunde blând, — omul niciodată nu-i singur. Dumnezeu și Domnul Cristos îl întovărășesc pretutindeni. Când ești între oameni mai degrabă nu-i vezi de cât tunci când stai departe. Aici, doar Domnul e cu mine!

In altă parte a stâncii, sub un acoperiș de lespede, are războiul de țesut. Cum l-o fi adus până-aici? Un rodan, o vârtelniță, cănuri de lână și cele necesare lucrului ,întregesc mobila acestui atelier solitar. De trei ani și-a clădit casa aceasta în peretele stâncii, de trei ani o bat viscolele iernii cu ecoul urletelor de jigănii, de trei ani gustă adevărata liniște pe care nimeni dintre noi, mirenii, n'o putem înțelege și aprecia.

Teodorescu Romanați — Biserică

O femee slabă ca o umbră, o mână de suflet înzestrată cu discernământ și logică de ființa superioară, o firavă existență între acele masive și înfiorătoare elemente ale naturii, ca o floare plăpândă în despicătura unei stânci ce amenință să cadă. Ce-o poate ține dârză sub greutatea asprimilor vieții? Ce-o face să înfrunte gemetele și șuerele vântului isbit de stânci, vaetul ulilor și bufnițelor? Ce-o poate ține lipită acolo, de peretele umed al stâncii, ca pe un liliac al nopții și singurătății? Răspunsul pare că vine din majestatea locurilor din jur: „*Credința*".

Un lucru minunat: din măruntaele muntelui răsar în peretele arămiu, ca în urma loviturii de toiag a lui Moise, două țâșnituri de apă. Un izvor tămăduitor întocmai ca acel de la Căciulata și unul de apă bună de băut. Măicuța le-a socotit har dumnezeiesc și spune că le-a descoperit după ce-și alesese peștera de sihăstrie, a cărei depărtare de pârâul ce uneori seacă, o făcea să sufere chinurile setei.

Când am întrebat-o de felul cum își aduce hrana în aceste pustietăți, am surprins pe fața ei trasă un zâmbet ce semăna a ironie.

— Mâncarea?... Apăi, călugărul se îngrijește prea puțin de asta. Noi suntem ca și păsările cerului pomenite de Sf. Scriptură, cărora Domnul le poartă de grijă. Vara ciugulim și noi din atâtea bunătăți ale pădurii, fragi, smeură, mure, coarne, bureți și altele. Iarna, fac ce pot că doar nu pentru grija gurii am părăsit lumea. Astă iarnă, maică, tocmai când dăduse Dumnezeu o zăpadă ce-mi astupase ușa, m'am îmbolnăvit, și patru zile n'am mâncat nimic. In vis, mi s'a arătat Maica Domnului și m'a întărit, spunându-mi să beau din izvorul ce-ți arătai, și m'am făcut bine.

— Și mult ai să mai stai, măicuță, în singurătatea asta?

— Cât o vrea Domnul, maică Da' eu nu plec până nu-mi voi îndeplini juruirea să fac un locaș de închinăciune colea pe tăpșanul de deasupra râpei.

Și mi-a destăinuit un lucru groaznic. Că pe locul ales prin puterea lui D-zeu a așezat cioplind cu slabele ei mâini trei troițe, înfățișând forma viitoarei mânăstiri. In fiecare seară venea să facă rugăciuni, așteptând ca, din ofrandele ce va strânge, să ridice sfântul locaș de închinăciune. Au stat crucile înfipte acolo trei zile, după care, într'o dimineață, le-a găsit smulse și aruncate în prăpastie. Le-a așezat cu trudă mare iarăș, dar din nou acelaș lucru.

— M'am așezat, maică, la pândă, cu sfânta evanghelie la mine, și am văzut în crucea nopții patru umbre de călugări smulgând sfintele cruci și asvârlindu-le din nou. Poate duhurile rele, poate răutatea omenească. Eu însă nu mă las până n'oi plini juruirea!...

Ași fi putut crede că a fost o părere, o halucinație a unei despărțite de viață, dacă privind și eu în genunea colțuroasă, n'aș fi zărit crucile spânzurând răzlețe.

Despărțindu-mă târziu de locul unde valea Oltului strălucește ca o panglică de argint, mă gândeam că mâne, poimâne, la anul sau cândva, neștiută de nimeni, maica Emanuela va încremeni în despicătura umedă a stâncii, plânsă de picurii ce se vor desprinde din bolta înegrită de fum, cu ochii pironiți la torța lunei ce-i va nimba nopți de-a rândul mult canonitu-i lut, pentru care sihastra n'a cunoscut crutare.

C. ENESCU-BUGHEA

Scrisori și hârtii vech

Emigrații dela 1848 ar fi lipsit dela datoria lor dacă, în străinătate, în țările unde se refugiaseră, ei n'ar fi fost în mod activ agenții de propagandă a cauzei naționale pentru care sufereau exilul.

In această privință, Iacob Melic și-a împlinit cu prisosință datoria.

La Constantinopole, el a fost în măsură să servească cauza românilor fiindcă a avut norocul ca, la acea epocă, să fie mare vizir Reșid-Pașa, fostul ambasador otoman la Paris, pe care-l cunoștea și care, precum am văzut, i-l recomandase, cu câțiva ani în urmă, călduros lui Vodă Bibescu.

Și la Paris, unde își făcuse studiile și unde legase prietenie cu tinerimea care nu se împăca cu doctrinarismul și autoritarismul lui Guizot — acea tinerime care avea să contribue la detronarea lui Ludovic-Filip — la Paris, în anii exilului, Iacob Melic a păstrat contactul cu luptătorii în folosul naționalităților și a democrației.

Astfel, el a reușit să facă din cunoscutul publicist Ubicini un călduros susținător al cauzei românești.

Din lagărul dela Șumla, unde cantona legiunea de voluntari români care aștepta învoirea Porții ca să lupte alături cu Turcii contra armatei ruse din principate, de la Șumla, Iacob Melic primea următoarea scrisoare, care merită să fie reprodusă în întregime pentru stilul ei pur pașoptist:

Sumna 1854, Ianuarie 16/28

Domnul meu,

După promisiunea ce ai avut buna voință a-mi da ca unui amic al d-tale, acum mă adresez către d-ta cu toată îndrăzneala.

Mai întâi dar te rog a prezenta omagiile mele stimabilei d-nei Melic și a bine-voi să mă consideri în viitor cu încredințare ca pe unul din adevărații d-tale amici.

N'am putut a-ți scrie când ți-a scris generalul nostru, fiindcă n'am prins de veste de acea poștă. Iți scriu însă acum dorind cordialmente a afla că sunteți cu întregime sănătoși amândoi. Oamenilor voitori de binele comun, ca d-voastră, eu unul mă simt dator a le ura totdeauna fericea.

Omer-Pașa ne-a primit prea bine. Intr'însul eu aflu un bărbat demn și un general stimabil. Și prin urmare sper într'însul mult, fiindcă văd la dânsul fapte de om capabil și care știe bine a-și face toate trebile sale.

Cât pentru noi, după înțelegerea ce a avut generalul nostru cu Omer-pașa, sperăm că peste puține zile vom pleca la Calafat bine trimiși.

Sunt vre-o patru zile de când Omer-Pașa a dăruit, drept semn de amiciție, generalului Tell un cal din cei mai buni cai ai săi. Imi pare bine că Omer-pașa arată multă amiciție către români și mai cu seamă către generalul Tell și că se interesează de țara noastră. Nici d. Eliade cu suita sa, nici Sturza cu adiutanții săi, nici Ceaikq cu cazacii încă până acum n'au sosit aici. Nu pot înțelege ce va fi cauza.

In adevăr, după cum mi-ai zis d-ta într'o zi, că cu Omer n'o să se poată răsfăța unul ca zisul caimacam al nostru. Sânt curios să vedem când va veni ce va face și pe aici.

In fine, domnul meu, acum te rog să bine-voiești a face să se înainteze aci alăturata scrisoare la Brussa prin poșta de vapor, și fii sigur de recunoștința ce îți conserv. Că te supăr, poate, cu aceasta, o fac pentrucă însuți d-ta ai avut buna-voință a-mi da astă voie.

De te supăr cu trimiterea câte odată a vre-unei asemenea scrisori pentru Brussa, te rog a mă scuza și a-mi spune; căci eu pe acel ce îl stim nu voiesc a-l supăra întru nimic.

La revedere; și te rog primește omagiile mele, și fii sigur că sânt sincerul d-tale amic.

Gr. Serrurius

Acest *Serrurius* e fostul deputat liberal de Giurgiu, Serurie, care nici nu știa să ortografieze localitatea în care trăia și în contra căruia Eminescu și-a exercitat verva-i caustică, în coloanele ziarului conservator *Timpul*.

Iată și o scrisoare a „generalului", scrisoarea lui Cristian Tell:

Șumla 1854 Februarie 6

Iubite Domnule Melic și frate,

Am primit cu multă plăcere scrisoarea d-tale de la 26 ale trecutului Genarie prin Alexandru (e vorba de Alexandru Golescu) împreună cu copia de pe răspunsul ce merita scrisoarea lui Ghica. Iți mulțumesc foarte de amiciția cu care mă onorezi, și de căldura cu care aperi cauza comună. Nici odată n'am fost înșelat despre caracterul d-tale și cu cât se strânge nodul amiciției noastre, cu atâta mă simt mai norocit. Până acum am avut numai un amic, pe Pleșoianu; sper că voi fi norocit a avea în viitor doi.

Săptămâna trecută, ți-am scris că peste două zile pornim la Vidin. In ajunul plecărei noastre, sosind Eliade, plecarea s'a suspendat. Omer-pașa nu mi-a spus încă care e cauza acestei suspendări, se înțelege însă că sânt calomniile lui Eliade. A. Golescu aflându-se mai alaltăeri la bravul Omer a fost întrebat de acesta din urmă pentru ce e rău cu Eliade și pentru ce nu se împacă? Golescu i-a răspuns ce s'a priceput, conchizând că pacea cu Eliade e neputincioasă. Pe mine nu m'a întrebat încă nimic Omer despre intrigile dintre noi. După cele ce simt așteaptă pe Nicolache spre a se putea decide.

Eliade n'a făcut voiajul cu Ceaika și Sturza. Acesta din urmă încă n'a mai sosit, nici Ceaika. Popa-Șapcă a fost foarte maltratat pe drum de Eliade. La plecarea lui din Pera a făgăduit popii că voiajul nu-l va costa nimic; dar la Adrianopole i-a luat 9 galbeni și 2 lire. Popa e înfuriat și după două zile s'a mutat cu noi. Popa spune că în tot drumul se zicea prinț, și la Andrianopole a făcut vizită pașii cu mantaua albă.

Omer-pașa mi-a spus că rușii în număr de 30.000 au încunjurat Calafatul, prin urmare se mai pregătește încă o luptă.

Ieri a fost o paradă militară a proposito de o sabie ce a primit Omer dela Sultanul. Căderea lui Mehemet-Ali din minister nu place nimănui aici, din cauză că numai acest ministru cred că era pentru resbel, când toți ceilalți se cred că sînt pentru pace.

Te rog să mă ții în cursul politicei și scrisorile să mi le adresezi tot aici până te voi înștiința alt-fel.

Făcut'ai ceva cu Reșid pentru strămutarea familiei mele la Smirna, după cum te-am rugat la plecare-mi?

Respectele mele lui Madame Melic, o doresc ca și pe d-ta. Pentru ce nu s'a ținut de vorbă a-mi scri chiar d-nei în scrisoarea ce mi-ai trimis? Christofi îi prezintă asemenea respectele sale; și pe d-ta te salută.

Te rog să saluți din parte-mi pe d. Duvivier căruia îi mulțumesc ca și d-tale, pentru că ați fost cauza a mă uni cu colonelul Blanc care este un om din cei rari.

Alăturatele scrisori te rog să le trimiți după adresa lor; iertându-mă de supărarea ce-ți fac. Te rog să nu mă lași fără jurnale.

Te salut cu toată căldura amicală, scumpe amice, gândindu-mă adesea la cozonacii ce-i sfâșiam seara la d-ta cu ceaiul cel faimos. Aici ne hrănim numai cu curcani căci sunt ieftini.

Sincerul d-tale frate și amic

Chr. Tell

Numai din aceste două scrisori se poate vedea cum, și în acțiunea emigraților de la 1848 ca, din nefericire, în genere, în toată activitatea celor mai mulți din oamenii noștri politici, ceiace predomină e intriga, vanitatea sau interesul.

Din hârtiile și scrisorile ce am sub ochi răsar mai luminoase, prin caracterul lor, prin patriotismul lor, prin democratismul lor sincer și, mai ales, *prin aristrocratica lor dezinteresare, numai figurile fraților Golești.*

EUGEN MELIC

Figura prietenului necunoscut

Dacă în singurătate eşti înconjurat uneori de acele fiinţe divine pe care oamenii le numesc visuri, în mijlocul semenilor tăi — eşti singur pe lume, închis în cetatea de aramă a sufletului tău de unde nu poţi comunica cu ei de cât prin semnele vagi, nesigure şi lipsite de valoare, ale cuvintelor.

Dacă vrei să dai şi altora ceva din comoara inimii tale, nu eşti ascultat de nimeni şi păşeşti pe acelaş drum, cot la cot cu tovarăşii tăi, dar nu în tovărăşia lor, fără a-i cunoaşte şi neştiut de ei.

Dacă vrei să afli ceva despre cei ce sunt la fel cu tine, trebuie să-ţi întrebi sufletul; afli atunci că strălucirea câtorva şi opacitatea celor mulţi sunt măştile ce acopăr adevăruri rare şi nesigur cunoscute, şi care trebuiesc descifrate. Vorbind, aproapele nostru minte pe alţii şi se înşeală pe sine însuşi.

Descoperirea este apanajul poetului. Avea dreptate acela care sfătuia pe ziarişti să încerce a-l cunoaşte mai uşor din cele ce a scris decât din puţinele întrebări ce aveau gata să-i pună, pentru că atât omul cu care ai făcut afaceri ca şi prietenul cu care ai petrecut nu-ţi sunt cunoscuţi decât în clipa când le citeşti rândurile şi când verifici constatarea că numai defectele lor îţi revelează oamenii; meritele lor nu se adresează inimii.

Pentru demonstrarea acestor adevăruri şi a altor câteva, voi face portretul unui om din altă ţară. Ca acei pictori, care reuşesc să prindă asemănarea modelului, combinând şi aruncând culori pe pânză într'un chip ce ai crede că este întâmplător, voi aşeza în ordine, rânduri scoase din teancul de scrisori uitate cândva pe fundul unui sertar. Din înşirarea lor va apărea figura omului pe care nu l-am văzut.

●

Prietene,

Am citit scrisoarea ta cu cea mai vie plăcere şi tonul ei m'a încântat. Să încercăm a întemeia o prietenie care să spargă barierele formate de atâtea ţări şi mări care ne despart. Să încercăm a forma o prietenie care să reziste la încercările timpului.

Intâi, să-ţi scriu ceva despre locul unde trăesc şi care este situat în acea parte a Insulelor Britanice cunoscută sub numele de Ţara Galilor. Dacă îţi aminteşti de Regele Arthur şi Masa lui Rotundă, dacă cunoşti legendele acestui rege care sunt numeroase în tezaurul poeziei populare din Europa de Apus, sau dacă ai citit „Idilele Regelui" scrise de Tennyson, atunci cunoşti această parte a lumii unde trăesc urmaşii Celţilor de odinioară.

Dela fereastra casei, această frumoasă privelişte se arată ochilor mei. Departe, cam la zece mile în linie dreaptă, un şir de munţişori îşi undoaie blajin culmile pe albastrul orizontului şi parte din ei sunt acoperiţi cu pini. In valea ce se aşterne între ei şi locul unde stau, un râuşor îşi duce drumul lin spre marea apropiată. Frunzişul pomilor o ascunde, dar este prezentă şi fâlfâie în aerul blând şi liniştit. Vegetaţia este verde, un verde gras cum numai în această ţară se poate vedea. Iazul sclipeşte la soarele acestei frumoase după-amieze de vară. Deasupra capului, cerul este albastru, adânc, adânc, printre mici nouraşi albi, lânoşi, care se fugăresc unul pe altul, se alungă, se destramă, îşi refac neîncetat formele capricioase şi par gânduri de om fără griji.

Nu este depărtat orăşelul unde mii de oameni din centrul industrial al ţării vin să-şi petreacă vacanţa de vară, în mijlocul acestei naturi mângâietoare. Aşezată mai la o parte de şosea, casa în care locuim este veche de mai bine de două sute de ani şi pomii toţi din jurul ei, o ascund trecătorului, o apără, sunt noduroşi şi încâlciţi. In faţa intrării, avem un ceasornic de soare.

Este liniştit; lătratul unui câne în depărtare intensifică tăcerea.

David, un băiat de optsprezece ani, locuieşte cu mine. Din când în când, un om vine să taie iarba şi să sape în grădină.

Trăim zile fericite.

●

Prietene,

Este patetică acţiunea de a-ţi trimite gândurile unui om din altă ţară, unui necunoscut vorbind alt grai. Iţi închipui drumul lung ce va fi străbătut de scrisoarea ta ca să-i ajungă şi strecori plicul în cutia poştei. plic micuţ, subţirel, dar închizând în el o bogăţie de posibilităţi.

Mâne va fi la fel cu ieri; şi astăzi este făcut din necazuri fără dureri şi din bucurii fără satisfacţie; dar, într'o zi, primim scrisoarea unui om din altă parte a lumii, un om de altă rasă, unui necunoscut, şi dintr'odată totul se schimbă. Viaţa devine mai caldă, mai vie, mai nobilă.

Am citit de curând, una din piesele lui Galsworthy „Acoperişul". O cunoşti? Este vorba de un incendiu la un hotel din Paris. Vedem tot ce face acea lume amestecată dintr'un mare hotel şi asistăm la reacţiunea ei în faţa primejdiei. O vedem ghemuită pe acoperiş, biată umanitate în miniatură, aşteptând să fie salvată.

Unul dintre personagii, un muzicant, spune că, în America, mulţi oameni îşi încue sufletele în sertare şi apoi pierd cheile lor. Aici, şi în ţara ta la fel ca peste tot, mulţi oameni, cei mai mulţi fac acelaşi lucru; dar nu vreau cu nici un preţ să pierd cheia sufletului meu, ci o voiu lăsa în broască şi dreptul de a o întoarce va fi al tău, prieten nevăzut.

Un alt personagiu, un scriitor, spune şi el un adevăr — „meseria mea este să vă arăt cum simt şi ce fac oamenii din ceiace nu par a fi şi din chipul cum nu acţionează".

Un lucru este sigur; suntem toţi mai buni, sau cel puţin mai vii, decât ne este permis să arătăm. Trăim mascaţi într'un „bluff" fără sfârşit, sau al cărui sfârşit se termină odată cu noi, când ridicul, când tragic; şi nimeni nu poate spune că ne cunoaşte. Nici noi chiar. Nu este vina noastră. Suntem îmbrânciţi în această păcăleală; dacă am încerca să fim sinceri, am fi rău înţeleşi şi, adesea, bănuiţi. Păşim gătiţi în hainele scrobite ale convenienţelor sociale şi nu pronunţăm alte cuvinte de cât acelea pe care ceilalţi le aşteaptă din gura noastră. Suntem ca acela care, într'o ţară străină, îi cunoaşte atât de puţin graiul încât este silit să-şi tacă gândurile frumoase şi să nu comunice de cât semnele conversaţiunii manuale. Ne dăm seama de minciună şi, cei mai buni dintre noi, n'o dorim. Tânjim după ceva mai bun, ceva mai brav, ceva din care mici sclipiri ne sunt câteodată, foarte rar, arătate.

Cunoşti etimologia cuvântului. Se pare că Romanii obişnuiau să astupe cu ceară găurile şi crăpăturile vaselor de pământ; deci lucrul „sine cera" este lucrul pur, lucrul nestricat de nimic. Bine! Vreau să se topească acea pojghiţă de ceară care acoperă sufletul meu; vreau să fiu sincer. Cu un prieten poţi fi sincer, pentru că el este acela care îţi cunoaşte defectele şi totuşi te iubeşte.

Nu de mult, am citit în ziare că doi condamnaţi au reuşit să comunice prin zidurile închisorii. Scrisorile lor au fost găsite şi paznicii au fost surprinşi de frumuseţea sentimentelor puse în rândurile schimbate pe furiş de doi oameni care nu s'au văzut şi n'au cunoscut unul despre altul nimic afară de cele ce şi-au scris. Directorul închisorii, bietul om, a uitat că sufletul — dacă nu este încuiat de voe, străbate piedici mai groase ca ziduri de piatră, în ciuda lanţurilor care ţin corpul pe loc.

Robert Browning şi Elisabeth Barrett s'au amorezat cu mult timp înainte de a se fi văzut.

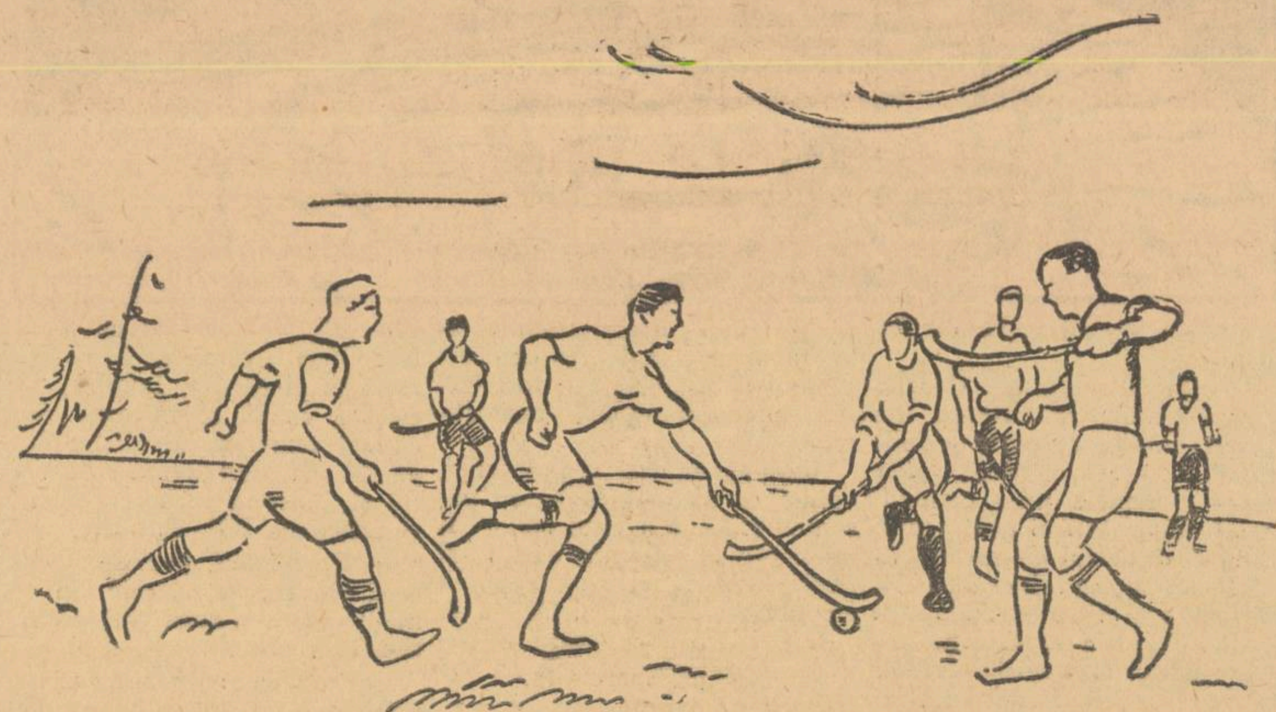
●

Prietene,

Scrisorile mele ţi-au întărit o iluzie, sau părerea este preconcepută, despre ceiace sunt în realitate, şi această iluzie este mai plăcută decât cunoaşterea directă. Să nu uiţi că sunt o fire retrasă, fugind de societatea sgomotoasă şi îngrijind puţin de mângâierea laudei sau de oprobiul blamului. Ca mulţi dintre compatrioţii mei, sunt lipsit de ambiţiune personală şi nu am alte gânduri de cât să-mi trăiesc viaţa particulară.

Trebuie să mai ştii că, până acum, n'am avut afecţiuni, lucru ce-mi permite să am destul timp să-ţi scriu. Desigur, scrisorile cu care mă favorizezi umplu destule goluri în viaţa mea. De tânăr, am colindat această ţară în lung şi în lat, fapt ce nu mi-a prilejuit formarea unor prietenii puternice. Acum, la vârsta bărbăţiei, îmi este şi mai greu să pot întemeia o intimitate pe bază de prietenie reciprocă.

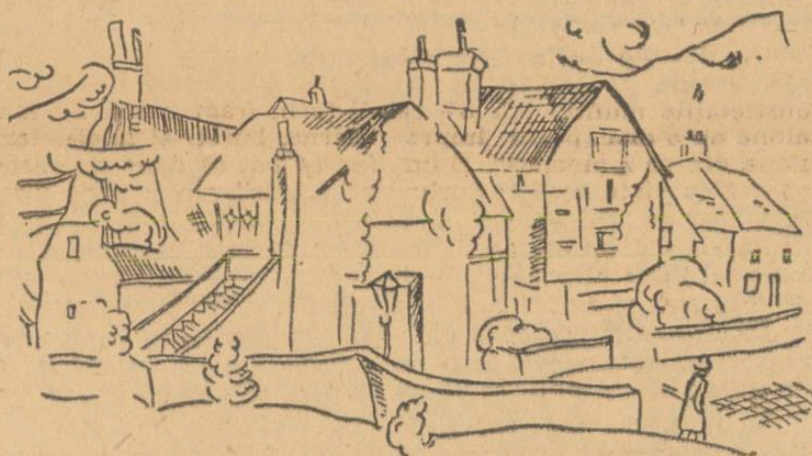
Sportul, cu numeroasele lui posibilităţi, a rămas în afara experienţei mele. Sănătatea, roasă de o boală de piept destul de răspândită, a pus multe stavile activităţii mele, deşi doar târziu, abia la nouăsprezece ani, s'au ivit primele semne ale suferinţei.

Iţi scriu acestea numai cu gândul de a-ţi da o ideie mai clară despre cel ce-ţi trimite ecoul gândurilor lui dintr'un loc atât de depărtat de locul unde te afli şi nu cu intenţiunea de a-ţi zugrăvi tabloul trist al unei vieţi care, în realitate, este deosebită de acest aspect şi care este chiar bogată în interes şi curiozitate.

Imi scrii că ura ce nutreşti femeilor nu este egală decât cu dragostea ce le-o porţi; şi te înţeleg. Toţi pasionalii sunt la fel. Nu urăsc femeile, ci puterea lor. Faptul că se simt robiţi de nevoia lor îi face să-şi închipuie că ele le răpesc libertatea şi amorul propriu.

Deşi experienţa mea este inexistentă, am observat că femeile sunt deosebite. Ele sunt complect indiferente — când nu iubesc, sau iubesc cu o totalitate atât de absolută încât devin neputincioase de a mai uri — chiar dacă sunt dispreţuite. Ele îşi leapădă libertatea şi personalitatea atunci când iubesc cu adevărat şi se modelează după tiparul impus de obiectul adoraţiunii lor.

Casa în care locuim este veche de mai bine de două sute de ani...

N'am citit „Fii şi amanţi", una din cărţile pe care, de multă vreme, am vrut să le citesc. Celelalte romane ale lui Lawrence îmi sunt cunoscute. Acest scriitor formează exemplul perfect al profetului „being not without horror". Cărţile lui sunt considerate aici, ca fiind puţin potrivite pentru folosinţa mulţimii şi sunt păstrate, în bibliotecile publice, în dulapuri ferite de ochii lumii.

A fugit cu soţia unui profesor dela Universitatea din Nottingham, o femeie pe care a cunoscut-o un timp necrezut de scurt şi care, văzută în fotografii, nu pare să fi fost o fire romantică. Am cunoscut-o personal, atunci când întâmplarea a făcut să trec printr'un orăşel — Ilkeston, în Derbyshire. Mare de statură şi grasă. Plină de mult, foarte mult bun simţ. Pare curioasă, dacă nu extraordinară, încrederea ce a avut ea în geniul lui Lawrence, această romantică figură ţâşnită din mediul atât de puţin romantic al unei familii de mineri, ca să-şi părăsească soţul şi trei copii, să întovărăşească scriitorul pe continent şi să trăiască numai cu câţiva şilingi pe săptămână.

De sigur, romanele lui Lawrence îşi au caracterul lor bine cunoscut; dar cine a citit scrisorile lui trebuie să admită simplicitatea şi puritatea gândului său. In ochii marelui public, păcatul său de neiertat este faptul că el a privit sexualitatea ca un lucru frumos, cum sunt toate creaţiunile firii. — Lumea aceasta ar fi un loc mai curat, dacă cei mai mulţi ar gândi la fel.

●

Prietene,

O scrisoare ca cea sosită ieri îmi forţează o sinceritate pe care oamenii de rasa mea rar se încumetă să o încredinţeze hârtiei. Cu aceste cuvinte de introducere, aşi fi mai liniştit dacă rândurile acestea vor fi distruse îndată ce le vei fi citit, pentrucă există intimităţi, destul de inocente, care nu trebuesc cunoscute de nimeni. S'ar putea să-mi scape sub peniţă, fără voe, lucruri de natura lor.

Nu cunosc chipul în care alţi oameni reacţionează în faţa adversităţilor. Trăesc departe de ei, în această casă singuratecă; şi necazurile mă fac să mă ghemuiesc în mine însumi. Doar cu mare greutate îţi pot scrie rândurile acestea, pentru că parada supărărilor mă revoltă; dar ele mă împiedică să-mi pot îndrepta mintea spre alte lucruri care să facă această scrisoare interesantă.

Puţinele prietenii, de scurtă durată, ce am împărtăşit dealungul vieţii mele au fost, îţi va părea curios, lipsite de afecţiune. Poate că greşesc şi sunt destul de prost în a-ţi mărturisi acestea, dar nu ştiu ce mă face să simt că mă vei privi cu indulgenţă şi că s'ar putea să fi acela care să-mi arăţi puţin din afecţiunea după care am tânjit atât de mult şi din care n'am avut decât o atât de infimă parte.

Cei mulţi se îndreaptă spre femei pentru astâmpărarea setei de dragoste ce cloceşte în străfundul inimilor noastre; dar acest impuls îmi este străin şi chiar imposibil cu alcătuirea fiinţei mele. Nu-l regret. Imi dau seama că izolarea mea ar fi tot singurătate întovărăşit de una din ele. Sunt prizonierul minţii mele. Ar trebui să am siguranţa absolută că cineva îşi îndreaptă ochii spre mine numai pentru mine însumi.

Un sărut poate fi satisfăcător uneori, dar totdeauna umilitor— dacă este doar tolerat; şi nu există satisfacţie în a săruta pe cineva pe care nu-l iubeşti. Amorul este unilateral; trebue ca unul să sărute şi celălalt să întindă obrazul. Şi ne este impusă cu tiranie, această alegere între umilinţă şi plictiseală.

Aş vrea să fiu mai clar, dar este imposibil să vorbim de lucruri vagi, care devin şi mai vagi când ne silim să le aşternem pe hârtie.

●

Prietene,

Dacă râzi — lumea îţi zâmbeşte, şi când plângi — suspini în singurătate. Gândurile mele se strâng şi se învârtesc împrejurul constatării că n'am putinţă să împărtăşesc nimănui dimprejurul meu, multe din revelaţiunile cu care scrisorile mele te-au obişnuit pe tine, un om din altă lume, un om pe care nu l'am văzut niciodată şi pe care cred că nici nu-l voi vedea cândva.

Se pare că există între noi o putere, un magnetism misterios care îmi sileşte condeiul la mai mult de cât ar fi cu putinţă faţă de cei de o rasă cu mine. Este drept că, deşi de nepătruns, barierele dintre noi sunt mai străvezii de cât cele ce mă despart de cei pe care îi întâlnesc în orice zi. Iţi vor părea stranii toate acestea şi poate greşesc în mai multe chipuri în a ţi-le scrie dar odată pornit fără povara convenienţelor, văd bine că nu mai pot să mă întorc din drum pentru a-o lua pe umeri, ci voi merge aşa, uşurat, până la capăt.

Iţi scriu aceste rânduri în 3 Octombrie, dimineaţa. Odată cu sosirea anotimpului trist, au început şi zilele de şcoală pentru cei mai mulţi dintre tinerii mei cunoscuţi, care m'au părăsit unul câte unul. Când şi când, unul sau doi tot mai sosesc făcând drumuri lungi cu bicicleta, din oraşele industriale din mijlocul ţării. Vin îmbrăcaţi cu pantaloni scurţi şi cu hainele deschise la gât. Sunt plini de sănătate şi de voioşie. Şi faptele lor sunt foarte interesante.

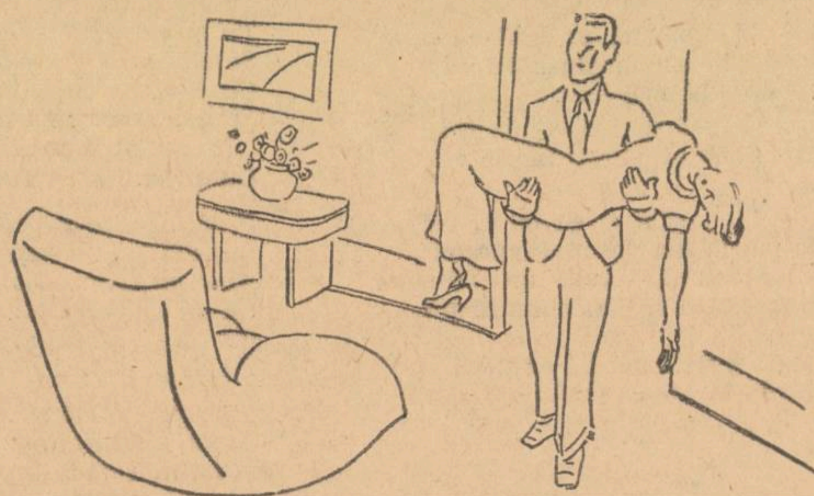
Deşi nu pot face drumuri lungi cu bicicleta, sănătatea îmi este prea şubredă, totuşi — pentru că cei mai mulţi dintre tinerii mei cunoscuţi sunt adepţi înfocaţi ai acestui sport, găsesc o plăcere în a ceti, în revistele publicate pentru ei, tot ce priveşte faptele lor minunate.

Mulţi se opresc aici când buzunarul nu le permite excursiuni mai costisitoare. Casa mea le este larg deschisă. Le ofer bucuros un pat şi-o masă bună, pentru că cunosc viaţa lor tristă şi lipsită de plăceri.

Tovarăşul meu de singurătate a ajuns aici, tot în chipul acesta, în ziua când s'a hotărît să părăsească viaţa de oraş. Acum este mulţumit şi câştigă câţiva bani culegând mingile şi purtând bastoanele jucătorilor de golf pe terenul dela marginea oraşului.

Soarele străluceşte în toată gloria lui, fără acea lucire gălbuie particulară acestui anotimp. Sdrenţe de ceaţă atârnă deasupra câmpurilor depărtate şi marea, şuviţă argintie, sclipeşte ici şi colo printre pomii desfrunziţi, ca un iaz ţărănesc. Prima suflare a toamnei oftează deasupra miriştilor.

●

Ajuns în sala cea mare de jos, puse povara pe un fotoliu.

Prietene,

S'a transmis chiar acum prin radio, o înştiinţare de furtună pentru vasele din apropierea coastelor. Iţi scriu aceste rânduri aşezat cât mai aproape de căminul în care arde un foc straşnic, pe când afară, uraganul urlă peste deal, cântă un concert fantastic în crengile pomilor fără frunze din jurul casei, se învârteşte împrejurul ei, face să-i trosnească acoperişul, îi zguduie uşile, răbufneşte prin fereastre, şueră în horn, aleargă pe câmp, plânge, revine şi pleacă din nou, ducând departe sufletul sbuciumat al mării.

In ultima vreme, am fost copleşit de o intensă plictiseală; această criză durează fără a arăta semne de îndreptare. Este groaznic sentimentul de a-ţi da seama că nu eşti cu nimic şi la nimic necesar în complexul lucrurilor de pe acest pământ.

Băiatul pe care-l adăpostisem câtăva vreme sub acest acoperiş, fugise de acasă şi dormea pe nisipul plajei; a trebuit să plece. A intrat în armată. Regimentul lui, artileria regală, îşi are cartierul la Woolich pe Tamisa, aproape de Londra. Sunt singur, mai singur decât ori când. Bătrânele camere sunt pustii fără ecoul vorbăriei şi râsului băieţesc — muzica cea mai dulce inimii mele.

Aproape analfabet, abia putea ceti şi scria mai puţin încă, el era una din acele firi atât de deosebite de ale noastre şi care, tocmai deaceia, ne atrag mai mult.

Aparatul meu de radio cântă:

Blue moments...
are moments...
when you're not near...

Blue moments...

are moments...
without you dear...
...Long for your arm...
...so tender...

Trăesc momente triste.

Te rog scrie-mi. Voi încerca să fiu mai vesel; voi încerca să sper, dacă speranţa este făcută din visuri, şi nu din realităţi.

●

Prietene,

Incep această scrisoare copleşit de gânduri, gânduri negre născute din plictiseală. Cu cât mă gândesc mai mult cu atât îmi dau mai bine seama de gluma crudă ce-a făcut natura când a strâns atâtea elemente contradictorii şi le-a pus laolaltă în fiinţa mea, lăsându-mă cu ele în faţa greutăţilor vieţii.

Nu voi face să tacă acei monştri mugitori şi fără astâmpăr, care se târăsc orbeşte în tainiţele sufletului meu de cât vizitând Germania, luna viitoare.

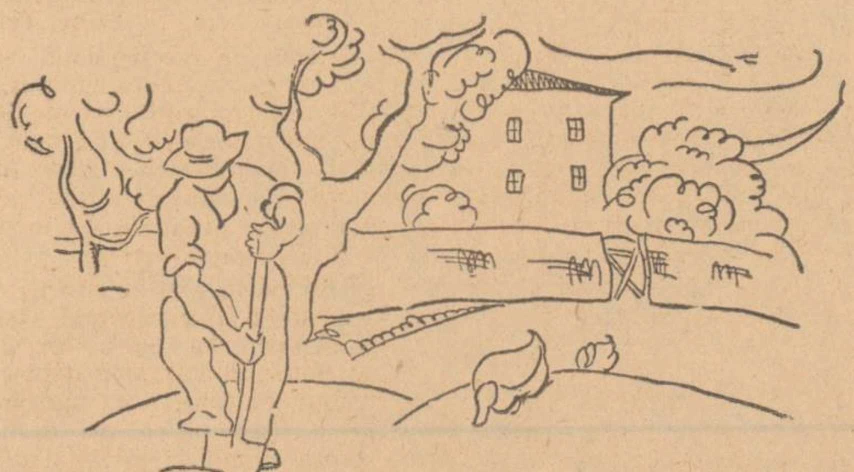
După o scurtă oprire la Hamburg, voi sta două săptămâni la Berlin. Dacă aceste proecte iau fiinţă, printre intenţiunile mele este şi aceea de a sbura cu unul din avioanele gigantice ale lui British Imperial Airways, cu condiţia ca starea sănătăţii sămi permită a înfrunta aerul. Aştept această călătorie cu înfrigurare.

Anul trecut, una din cele mai interesante aventuri ce am trăit a fost admiterea mea ca membru vizitator într'unul din cluburile nudiste din capitala Germaniei. Practica nudismului este cu totul necunoscută în Insulele Britanice, dar pentru că respect convenienţele mai mult sau mai puţin, am hotărît să fac investigaţiuni în aceste mistere (dacă există mistere).

A fost o experienţă de neuitat. Vremea fiind cam friguroasă, clubul îşi ţinea şedinţele în interior, la sediul său din Wellenbad, una din cele mai elegante piscine ce cunosc. Eram întovărăşit de un German. După ce ne-am desbrăcat de tot, ne-am făcut drum spre bazinul de înot, împrejurul căruia am fost surprinşi să găsim două sute de persoane, bărbaţi şi femei, toţi pe deantregul goi. Am admirat totdeauna frumuseţea, puterea şi graţia corpului masculin mai mult decât orice corp de femee; dar erau adunate acolo, laolaltă, câteva din cele mai minunate modele de trupuri bărbăteşti ce mi-a fost dat vreodată să contemplu. Unii înotau, alţii jucau tenis de masă, pe când mulţi făceau exerciţii fizice.

Britanic „nesofisticat", am privit această situaţie ca fiind peste măsură de stranie. Tineri şi femei, în contact direct, şi elementul sexual absent. Nu ştiu cu ce ochi ar privi lumea din ţara ta, această situaţie; dar

Continuare în pag. VI-a

Din când în când un om vine să taie iarba şi să sape grădina.

Figura prietenului necunoscut

sunt sigur că sufletul englez ar privi-o cu cea mai mare repulsiune; totuși, sunt forțat să admit că, personal, am fost impresionat favorabil.

●

Prietene,

Stau în răcoarea serii, sub Tei, unul din cele mai frumoase bulevarde din Europa, și gândurile mele străbat eterul.

Aș vrea mult să știu ce face prietenul meu, în clipa aceasta. Poate, dar ar fi prea dulce gândul ca să fie adevărat, el își îndreaptă cugetul spre cel ce-i scrie din depărtare. Incântarea de nedescris a acestui oraș pe Sprea face ca vorbele să fie o materie prea săracă din care se croiesc haine gândurilor. Ar trebui să am puterea unui Chopin ca să le pot exprima într'o nocturnă. Sau o *fugă* ar fi mai potrivită?

Seara este atât de frumoasă încât cu greu îmi pot ține sufletul în închisoarea lui. Gândul prieteniei noastre mă exaltă. Este ca și când materialele unei prietenii între doi tineri au fost transmutate prin nu știu ce alchimie misterioasă a inimii, și rezultatul este o emoțiune mai clară, mai pură, mai eterală, de cât aceia pe care suntem obișnuiți să o atribuim acestui sentiment.

Este uluitor cum s'a putut desvolta acest produs a două sensibilități ce nu s'au văzut de cât cu ochii minții. Portretul imaginar ce mi-am făcut despre prietenul meu nu poate fi altfel de cât așa cum mi l-am visat. Și nu este decât un palid ecou de umbră a acelui ce va lua ființă, când ursitoarele vor decreta ca, într'o zi, produsul modern al unui oraș din Balcani să întindă mâna unui vânturător de vise din Wales, un om care nu se găsește pe sine de cât în locurile retrase, umbrite, ale vieții.

●

Prietene,

Viața mi-a fost bogată în întâmplări de când ți-am scris ultima oară; dar privind-o îndărăt ca pe un film de cinema rulat deandoaselea, îmi pare straniu de goală. Se datorește aceasta, poate, faptului că a fost bogată numai în experiențe emoționale. Tot pe seama aceasta să pui și vina de a-ți fi scris atât de puțin în ultimul timp.

Este greu să descrii activitatea socială, în cazul meu voit inexistentă; sau cea intelectuală; dar și mai greu încă este să-ți dai seama de faptele sufletului, când facultățile emoționale sunt în violentă fermentare. Trebue să aștepți mai întâi ca drojdiile să se așeze ușor la fund.

Călătoria la Berlin a fost reușită. Am făcut-o la ducere ca și la întoarcere, pe calea aerului. Este cel mai confortabil mijloc de a călători, deși — cel mai periculos. Oricum, afară de teama sănătății, ideia pericolului nu mi-a trecut o clipă prin minte.

Am petrecut zece nopți la Berlin; dar, de data aceasta, am fost mai respectos față de conveniențe, decât în vizita precedentă; — n'am mai devenit membrul de ocazie al niciunei colonii de nudiști, pentru bunul motiv că noul guvern german a interzis formarea acestor asociațiuni. In schimb, am făcut deseori baie la Wannsee, un prea frumos lac situat cam la 15 km. de Berlin, în mijlocul unui peisagiu excepțional. Decorul măreț al unei feerii.

M'am înapoiat singur la Londra; tovarășul meu s'a oprit la Hamburg.

Am stat trei zile la Londra, un oraș mult mai liniștit decât Berlinul, și mi-am petrecut timpul vizitând teatrele. Acum sunt mulțumit. Trebue să mă odihnesc. In ultimul timp nu m'am simțit bine de loc.

Medicul mă sfătuește să fiu prevăzător.

●

Prietene.

Abia înapoiat din călătorie, a trebuit să mă duc din nou la Londra, pentru o întâmplare foarte tristă.

Il pierdusem câtva timp din vedere și-l credeam plecat în colonii. Chemat ca informator, mult n'am avut ce spune juraților dela Old Bailey, curtea criminală, despre vărul meu — William Austen-Boyle, acuzat de a-și fi ucis soția într'un hotel din Holborn, un cartier al marelui oraș.

Motivul crimei — gelozia.

Cu câțiva ani mai înainte, făcuse cunoștința unei fete de douăzeci de ani — Milicent Rowe. Erau împreună membrii nu știu cărui club de teatru amator. Il ascultă cu atențiune, primi să-l revadă și sfârși prin a-l prezenta familiei.

După câteva luni, s'au căsătorit.

Inalt; voinic; un cap frumos, distins, împodobit cu păr negru, lucios, ondulat; îmbrăcat cu grijă cochetă; Bill — mai tânăr cu câțiva ani decât mine, realiza tipul ce avem în minte când vorbim despre „băiatul frumos". Muzicant de talent și atras de mecanică, amestec curios de gusturi care nu spune nimic despre nesfârșitele lui lecturi din Freud, Burnt și Ebbing. N'avea ocupațiune permanentă; uneori cânta în vreo orchestră și altădată conducea un automobil. Obișnuia să spună că poate cunoaște caracterul oricui după cinci minute de conversațiune.

Oamenii din țara aceasta au un proverb — „Te însori în grabă ca să te căești pe îndelete". Bill își credea succesul datorat minunatelor lui calități fizice despre care avea părerile cele mai bune, pe când adevărul, apărut mai târziu, era altul. Milicent primi să-i devină soție așa cum ar fi acceptat mâna ori cărui alt prim întâlnit. Iubea pe un altul. S'a măritat ca să se răzbune.

Precum umbra urmează corpul, la fel gelozia întovărășește peste tot amorul și, furioasă, nu vede realitățile. Dacă se mai amestecă și amorul propriu al amanților, atunci micile lor certuri iau repede proporții exagerate și faptele lor se fac pe negândite.

Milicent observase că Gilbert O'Conor, un Irlandez, prietenul ei primit în mijlocul familiei, începuse de la o vreme a da o atențiune asiduă surorii sale, Edna, mai mare cu doi ani ca ea, dar la fel de blondă și tot atât de cochetă, și care părea a fi mișcată de aceleași sentimente.

— Gilbert, tu nu mă mai iubești, i-ar fi spus ea. Nu mai ai grijă de mine. Edna te-a captivat. Nu știu ce ai găsit la ea să-ți placă.

— Iți seamănă prea bine ca să văd în ea imaginea ta, dar are sufletul mai bun.

— Vrei să spui că o iubești?

— Poate. Ce-ar fi să fie adevărat?

— Bine! știu și eu ce să fac, mă mărit. Am destul admiratori. Chiar acum... unul... un băiat frumos. Am să-i răspund că primesc.

— Foarte bine! Fă ce știi. Ești liberă să faci ce vrei.

Milicent deveni soția vărului meu.

Părinții ei, bătrânul Charles Rowe — comerciant retras din afaceri, amator de porto și obișnuitul curselor de câni, soția lui — o femeie prea ocupată de întreținerea unei case grele cu un venit destul de mic ca să mai poată supraveghea fetele — patru păpuși blonde: Edna, Milicent, Marjorie și Eileen, împrejurul cărora tinerii se îmbulzeau ca fluturii la lampă, erau destul de bucuroși; după un pas fericit, vor urma și celelalte.

Ințelese greșala chiar din noaptea nunții. Nu încetase un moment să iubească pe celălalt; și cu Bill, soțul ei în fața oamenilor și a legilor, Milicent nu avea nimic comun. Era un străin.

Drama era inevitabilă. Plutea în aer. Trebuia să se producă.

Nu există cruzime mai mare decât aceia a femeii care iubește un alt bărbat. Inima ei este, atunci, în stare să comită cele mai mari atrocități. După câteva zile de trai împreună, Milicent se hotărî să mărturisească adevărul, numai adevărul și nimic altceva decât crudul adevăr. Dacă bietul Bill are o scuză sau cel puțin o circumstanță atenuantă în vina de a fi ucis, este numai faptul de a fi fost victima unei întâmplări inconștiente.

Acest tânăr naiv și îndrăzneț, vanitos și senzual, iubea cu pasiunea violentă a unui creier imaginativ; și tirania cărnii și fierbințeala sângelui și ruperea echilibrului lăuntric îl făceau să sufere îngrozitor pentru o păpușă ușuratecă, capricioasă și crudă.

Durerea i-a fost atât de mare, încât a mișcat-o și pe ea. S'a înduplecat. A găsit o transacție. Va veni să-l vadă din când în când.

Copleșit, primi acest târg în speranța de a n'o pierde de tot.

Milicent venea odată pe săptămână în camera soțului ei, în hotelul din Cheapside-Street, Holborn, și dragostea și restul timpului le da celuilalt.

Se împărțea între doi bărbați, dându-se unuia din dragoste și suportând pe celălalt din milă. Sunt acrobații morale pe care femeile le pot face cu ușurință și talent.

La fiecare vizită, Bill o ruga, o implora și o plictisea să reia viața în comun. Amenința să se sinucidă. O amenința cu moartea. Oferi o sumă de bani rivalului să plece din Londra. Cu fiecare vizită, se micșora mila acestei femei și se mărea desgustul ei. In ințelegere cu amantul ei, Milicent se hotărî să părăsească pe Bill, definitiv.

— *Go to hell, you disgusting fool,* i-ar fi spus în cele din urmă. Omoară-te dacă vrei, dar lasă-mă în pace.

Intr'o Miercuri seară, personalul micului hotel fu alarmat de o detunătură urmată de țipete. Ușa camerei ocupată de cei doi soți se deschisese cu sgomot.

Bill cobori scara, ținând în brațe corpul plin de sânge al unei femei. Picături roșii pătau covorul în urma lui. Bâlbâia cuvinte fără șir.

„Am omorît-o. Lăsați-mă. Sunt un criminal. Am omorît-o".

Ajuns în sala cea mare de jos, puse povara pe un fotoliu. Repeta cu voce eșită din minți, halucinat: „Am vrut s'o omor. Trăește. Respiră. Scăpați-o. O iubesc".

Polițiștii au trebuit să lupte ca să-l smulgă de lângă ea.

Milicent muri în drum spre spital.

●

Prietene.

Vântul poartă pe aripele ... de pasăre nebună, peste câmp și deal, dăngănitul clopotului de alarmă din clopotnița construită în Anul Domnului 1241. Pe vremuri, ardea o lumină în vârful clopotniței, — semn de orientare și speranță pentru oamenii de pe mare.

Odată, un marinar scăpă de naufragiu auzind bălăngănitul lui și împlini promisiunea făcută în clipe de primejdie, dăruind un petec de pământ, numit „pământul clopotului", drept răsplată și mijloc de întreținere celui ce va avea grija lui făcându-l să sune în fiecare seară pe la orele opt, așa cum îl aud acum, amestecându-și intonațiunile vioae și triste în vaetele jalnice ale mării.

Pe el se poate citi această inscripțiune:

„Antonio monet campagna bene sonet"—care face pe țăranii din împrejurimi să repete aceiași glumă, pentru că numele meu este Anthony.

Răspunsul îmi va fi mai ușor de dat la întrebarea ta, decât îți va veni să-l crezi. Deși nu voi mai împlini încă odată treizeci și doi de ani, n'am simțit până acum nevoia unei tovărășii feminine. Dacă în multe cazuri, această situațiune ar fi privită cu bănuială, în ceiace mă privește ea trebue acceptată ca un fapt bine stabilit.

Fără umbră de laudă, îți pot mărturisi că, în cercul îngust al relațiunilor mele, m'am bucurat de mare stimă. Să mă însor sau să-mi leg viața de o femee ar fi să dau ocaziune comentariilor și aș risca, poate, glumele celor din jurul meu. Nimeni n'ar putea crede în alianța mea cu o femee. Sunt un fel de instituțiune și duc viața pe care toți așteaptă s'o trăesc.

Nu pot condamna femeile pentru bunul motiv că n'am ales pe nici una. Multe își mai fac gânduri că, poate, aș fi o partidă bună. In chipul acesta întrețin bune relațiuni cu ele. Prin politețe aleasă și rezervă extremă, mă apăr de criticile defavorabile.

Cum poți trăi această viață? mă vei întreba. Nu ai nici o portiță deschisă pentru pornirile naturale?

Am rămas orfan de timpuriu. Mi-am cunoscut părinții prea puțin. Am trăit totdeauna retras. Din zilele copilăriei, mi-am dat seamă că-mi iubesc tovarășii de joacă și că cele mai profunde simțiri îmi sunt îndreptate spre cei la fel cu mine. Anii trecând, această pornire nu s'a micșorat.

Nu pot spune că iubesc toți tinerii la fel; dar am avut prietenii mari și absorbante, sfârșite fiecare printr'o criză, una la câțiva ani. Un oarecare îmi spunea odată că am minte de femee; într'un chip sau altul, avea dreptate. Mulți zboară din floare în floare, pe când eu îmi fac alegerea odată pentru totdeauna. Aș fi gata la toate sacrificiile pentru băiatul ce iubesc. Nimeni nu-mi poate ghici sentimentele.

Prietenul meu avea 17 ani pe când îi eram cu doi ani mai vârstnic, și s'a înecat într'o frumoasă după-amiază de vară, în iazul înconjurat de cea mai frumoasă priveliște din lume, într'un loc unde obișnuiam să ne scăldăm. Sănătatea mi s'a ruinat. După săptămâni și luni de neurastenie acută, a trebuit — bolnav de plămâni — să intru în spital.

Am zăcut doi ani, o viață fără griji, o stare bună înlocuind mizeria anilor premergători cu lipsa lor de hrană și de adăpost. Apoi, a trebuit să-mi refac viața, s'o reconstruesc cu „scule uzate". Drumul a fost lung și greu, dar nu lipsit de compensațiuni. Oameni buni au sărit să-mi ajute a mă repune pe picioare; mi-au arătat calea muncii, dacă nu a succesului. A fost o epocă de convalescență sufletească. O femee bună m'a adoptat ca fiul ei.

Părăsii orice gând de a mai lega vreo prietenie. Eram prea copleșit. Femei mi-au întins mâini prietene, oferindu-mi căsătorie, bani. Nu le-am putut vedea. Nu le-am putut înțelege. Legăturile cu ele mi-ar părea mecanice și lipsite de acea afecțiune pe care simt că trebue să-o revărs.

Dragostea distruge sexul. Sexul este pasiunea; și pasiunile ard ca focul de paie. „Focurile cele aprige se sting atât de repede", spune Shakespeare.

Ți-am făcut aceste mărturisiri, pentru că nu am pe nimeni și nici un alt chip, cui și cum să le fac. Am simțit nevoia să te fac să afli aceste lucruri din adâncul intim al sufletului meu. Sunt oarecum fericit. Mintea se ușurează când revezi întâmplări trecute, deși aceasta nu alină durerea ce s'a stabilit în mintea și inima mea.

In treburile serioase, în ocupațiunile de fiecare zi, nu sunt împiedecat de nimic, așa cum este cazul atât de des și cu urmări dezastruoase la cei ce iubesc femeile. In viața de toate zilele sunt normal; dar din această fântână a lui Adonis, îmi scot puterea necesară ca să mă pot târî o zi după alta.

Tu, care urmezi umbra înșelătoare a Venerii, privește o clipă în acest abis întunecat al inimei mele.

Este la fel cu a ta.

BOGDAN MANOILESCU

Cronica muzicală

Requiemul de Verdi; Patimile Domnului după Evangheliștii Ioan și Matei, de Bach

Săptămâna care-a trecut a fost deosebit, chiar excesiv, de bogată în evenimente muzicale de o mare însemnătate. La depărtare de câte o zi numai, am ascultat Requiemul *lui* Verdi *și* Johannes *și* Mattäus-Passion *de* Bach. *Nimeni nu s'ar plânge de prea mult belșug de muzică bună, când suferim destul de excesul în direcția contrară. Numai că interesul extraordinar pe care fiecare din mărețele execuțiuni îl merita și de care s'ar fi bucurat negreșit dacă orânduiala era alta, s'a împărțit, cum s'a împărțit, fatal, și publicul plătitor, cam acelaș la toate concertele.*

Requiemul *de Verdi, executat Joi seara în primă audiție la noi, e un pios dar strălucit omagiu adus de compozitor marelui poet, romancier și patriot italian* Alessandro Manzoni, *mort în 1873 — dar în acelaș timp și o capod'operă de muzică religioasă, vrednică tovarășe a ilustrelor pilde ale genului, scrise de* Mozart *și* Berlioz.

Intre opera similară a celui din urmă și cea a lui Verdi, comentatorii găsesc chiar apropieri — și de amănunt, în efectul fanfarelor din Dies Irae, *și de întreg mai ales, în caracterul dramatic al ambelor Requiemuri.*

S'a subliniat mult, s'a criticat chiar, acest caracter dramatic al lucrării lui Verdi. Nimic mai firesc totuși în opera unui compozitor de teatru — și nimic mai impresionant chiar, decât această concepție de dramă, de luptă, până și în rugăciune, a omului ce nu se poate împăca niciodată cu soarta.

Din cele șapte mari părți, ce s'ar putea numi și „acte", al doilea, Dies Irae, *cuprinde momentul culminant al dramei, cu ansamblul lui vocal covârșitor, cu acele efecte repetate de alămuri și cu monologul întretăiat de pauze impresionante al basului.*

Verdi s'a dovedit cu acest prilej nu numai muzicantul ce traduce totdeauna în accente uimitor de adevărate sentimentele omenești, ci și compozitorul evoluat al Aidei *(Requiemul e scris în 1874, la trei ani după* Aida), *meșter al polifoniei, variind neîncetat ritmurile, melodiile și armoniile, alternând savant liniile vocale simple cu ansamblurile impresionante.*

Execuția Requiemului *a fost întru totul mulțumitoare și de izbânda ei se poate bucura în primul rând d.* Ionel Perlea *ce-a însuflețit și strunit considerabil ansamblul, alcătuit, în afară de Orchestra* Filarmonica, *de* Corul Carmen *și de quartetul vocal al d-nelor:* Alexandra Grozea, Melania Bugarinovici *și d-nilor* Mircea Lazăr *și* George Folescu. *S'a distins ca întotdeauna puternicul și disciplinatul cor* Carmen, *precum și glasul de frumoasă calitate al d-nei* Bugarinovici, *pe care am admirat-o, nu de mult, și în* Amneris *din* Aida.

Vineri și Duminică, „Asociația muzicală română" ne-a prilejuit cele două audiții ale Patimilor, *de* Johann Sebastian Bach.

Scrise la depărtare de câțiva ani (1724 și 1729) cele două înălțătoare ilustrări muzicale ale textelor Evangheliștilor Ioan și Matei, ce povestesc Pătimirile Domnului, au acelaș plan și pornesc dela aceiași idee amândouă: reprezentarea, sub formă de slujbă religioasă, a dramei ultimelor zile ale Mântuitorului. (Idee și plan care ar fi, după Gevaert, împrumutate dela Misterele medievale).

Fondul e povestirea Evanghelistului (întruchipat de tenor) întreruptă de intervenția directă a eroilor dramei: Isus, Iuda, Pilat, Poporul (înfățișat de Cor).

Diferitele momente ale dramei sânt însemnate și comentate de Coraluri înălțătoare, iar pasagiile patetice sânt subliniate de duete și arii în care lirismul cel mai curat are prilejul să se reverse.

Orchestra redusă, fără alămuri, țese un fond întunecat și voit-șters, lăsând desfășurarea și comentarea dramei numai vocilor.

Vrednice de toată lauda sunt atât inițiativa cât și truda tuturor părtașilor la executarea acestor mărețe și neîntrecute culmi muzicale. In sine, execuția a fost corectă, deși suferind de oarecare încetineală în tempo și monotonie în expresie. Au fost totuși momente foarte izbutite de interpretare: corul „a capelle" din partea II-a a Patimilor *după Matei, „In ceasul meu din urmă, Doamne, nu mă părăsi", precum și accentul pătrunzător pe care d.* Witting *l-a pus în strigătul suprem: „Eli, eli, lama, sabahtani" al lui Isus Răstignit.*

Soliștii vocali: d-nii Aurel Alexandrescu, Alfred Witting, *d-nele* Nela Dimitriu, Bauman-Rădulescu, *și d.* Alfred Schmidt, *Corul* Bach *din Sibiu, corul copiilor Școlii Evanghelice din București, d.* Rădulescu *la clavecin și membrii orchestrei* Radio *— mulțumită mai ales conducătorului lor conștiincios, pasionat și entuziast, d.* Victor Bickerich, *sufletul acestor frumoase manifestări, au adus fiecare talentul, munca și bunăvoința în slujba mărețului eveniment.*

N.

Oră de cosmologie

Profesorul începe-o nouă teorie:
Aduce argumente, o explică.
Eu din caet am rupt un petec de hârtie
Și-am scris, notând: „studentă mică";
Pe urmă l-am împins în fata ta,
Când „ordinea din Univers nu exista"...

Tu mi-ai făcut biletul mototol
Și m'ai privit cu ochii de studentă
Cu gându-o clipă 'ntors din gol
Și care spune: „vreau să fiu atentă".
Iar eu, preocupat, în aer vream să trag
Cu degetul conturul lumii, vag...

Profesorul urmează — și arată
Că lumea e vârtejuri de substanță;
Apoi va spune poate, ca „errată",
Că nu are direcție, distanță,
Cu care s'o agațe de 'nceputuri...
Tu de pe bancă praf de vorbe scuturi.

C'un gest încet și... transcendent, de-alături
Ai desfăcut din nou biletul enervant
Și tot mai mic, simetric, îl împături:
Ca să-l arunci deodată în Neant...
Iți încordezi gândirea — și pe bancă
Schițezi apoi o „mutră" de țigancă.

Eu din Neant cu mintea am desprins
Orbita unei stele: ca inel
Ți-o dărui, logodindu-te cu el.
Iar eu — am fost mereu un ins
Cu o apucătură desuetă:
Să fiu pribeag pe-o singură planetă...

Și în poziții date, de viteza primă
(Vezi harta mea fără „legendă")
Și 'n formele ce ea i le imprimă,
Materia se mișcă și suspendă
Prin legi, tendințe proprii, noi viteze...
Țiganca ta începe să fumeze.

E. DIMULESCU

G. Petrașcu — Interior

Cu V. Maximilian despre multe

De ce s'a făcut actor

— M'am făcut actor... începe domnul Maximilian...

Dar să vă spun mai întâiu că m'am dus să-l caut pe vestitul comic pe-o stradă liniștită din cartierul Cotroceni, unde fiecare casă modernă are o mică grădiniță cu flori și câte-un câne de rasă ori o pisică de soiu ce te pândește printre zăplaz.

M'a primit doamna Maximilian, într'un interior confortabil, ce respiră pacea casnică a unei familii bine stabilite, cu dare de mână. In biuroul în care am luat loc să aștept pe stăpânul casei, care trebuia să vie dela un matineu unde-și exercita arta, biblioteci cu cărți alese se etalau pretutindeni. Pe mesuțe, în pereți, fotografii arătând pe domnul Maximilian și pe soția lui în diferite roluri din operetele trecute.

Se auzea, într'o odaie vecină, un glas studios spunând lecția la Istorie. Mai de departe, un radio dădea știrile zilei.

Doamna de gazdă mă ruga să scuz pe soțul ei care m'a făcut să aștept. Desigur că l-a reținut cineva la ieșirea din teatru.

Iată-l și pe cel așteptat. Se oprește o mașină, se aude soneria:

— Am întârziat?

Apoi scoțând ceasul:

— Nu. Exact șase și jumătate, cum ne-am înțeles.

Venisem eu prea devreme.

V. Maximilian își descarcă brațele de pachetele aduse și vine spre mine, frecându-și mânile.

L-ați văzut fiecare pe scenă: are o înfățișare bonomă, de om bun și îndatoritor, deosebit de simpatic și natural; prestanță și demnitate când trebuie, caracter și conștiință când e pus la încercare.

Il aveam în față; era același — natural — decât dezbrăcat de substanța străină a rolurilor și rămas el: un om cu multă prestanță, conștient de personalitatea lui, spiritual și amabil și de-o mare naturaleță în tot felul de-a fi.

— Nu știam că ești lector pasionat, — i-am spus, arătându-i rafturile cu cărți.

— A! Dar ce, d-ta crezi că le-am cetit pe toate? Și pe cele pe care le-am cetit, le-am uitat... — a zis d. Maximilian, cu modestie.

D-na Maximilian a râs:

— Pe toate le-a cetit și pe toate le ține minte. Ii place să se calomnieze singur.

— Dar ce vânt te aduce pe la mine? — a întrebat cu nevinovăție artistul.

Știa. Cu toate acestea i-am spus-o încă odată. M'a ascultat, a stat o clipă pe gânduri.

— M'am făcut actor..., a început d. Maximilian, mai mult îndemnat de colegi. In școală, se spunea că aveam mult haz. Când profesorii, isprăvindu-și clasul, așteptau să treacă cele câteva minute până la sunarea clopoțelului, băieții săreau: — „Să ne spuie Maximilian o anecdotă! Știe una nouă!"

Din hazul acesta, au început profesorii să mă îndemne să fac teatru Natural, că mă produceam regulat la serbările liceului și eram destul de aplaudat.

— Ce spuneau părinții dumitale? — întreb.

— Tatăl meu murise pe când eu aveam abia zece luni. Mama mea... a! mama dorea pentru mine cu totul altceva.

Viitor șef de stație

— Aveam un frate mecanic la drumul de fier—urmează d. Maximilian — dorința mamei era să mă vadă pe mine impegat și apoi șef de stație. Fericirea ei cea mare ar fi fost să mă poată privi dela fereastră, dintre ghiveciurile cu mușcate nelipsite dela niciun geam al unei gări, cu chipiu roșu, dând porunci, trenurilor care vin grăbite și se opresc gâfâind.

Intr'un cuvânt, dorea să ajungă mamă de șef de stație; în mine își pusese toată nădejdea pentru realizarea acestui ideal al ei.

Eu, însă, nu i-am îndeplinit visul. Pe mine destinul mă îndrepta în altă parte, spre spectacolele de teatru dela care nu lipseam niciodată. Imi aduc aminte că prima reprezentație la care am asistat, a avut loc pe când aveam abia șase ani. Spectacolul m'a impresionat grozav, cu toate că n'am priceput mare lucru și nici nu știam măcar cum se numește. Am aflat mai târziu că piesa se intitula „Meșterul Manole".

Cum s'a înscris la Conservator

— Dar dacă mama dumitale nu te încuraja să intri în teatru, cum de-ai avut îndrăzneala să faci pasul de-a intra în conservator? — întreb eu.

— Uite ce e, — spune d. Maximilian, — am avut noroc de-un protector și-un sfătuitor, în persoana lui Basil Iorgulescu, directorul liceului din Buzău, unde am urmat clasele secundare. El era convins că eu m'am născut pentru a fi actor și se bucura la gândul că poate ajuta pe altul să facă ceiace ar fi vrut el singur să îndeplinească: căci a regretat toată viața că n'a îmbrățișat cariera teatrală, el care fusese coleg la școală cu Anestin, marele actor craiovean, cu care făcea mărețe planuri de viitor.

— Și el te-a determinat pe d-ta să te înscrii la conservator?

— Da. Nu însă înainte de a mă fi recomandat atenției mai multor personalități locale, înaintea cărora trebuiam să recit diferite bucăți de proză și versuri. Intâiu m'a dus să mă prezinte d-lui Valaori, apoi lui Bogdan Petriceicu-Hașdeu; am fost și la Caragiale, care ținea pe-atunci un restaurant și la Gion.

Și numai după ce a cules aprobarea acestor personalități, m'a înscris la Conservator, spre marea mea mulțămire.

Ștefan Iulian

— Desigur că profesorii dumitale de artă dramatică au cunoscut numaidecât că ești chemat pentru a fi un adevărat artist? — spun eu.

— Cum?

D-l Maximilian zâmbește:

— Nu știu dacă pe maeștrii mei: Nottara și A. Roman i-am frapat cu vre-un talent deosebit. Știu însă că toată lumea a găsit că samăn grozav cu *Ștefan Iulian*, marele actor comic, creatorul lui *Jupan* din *Voievodul Țiganilor*.

De această asemănare s'a și ținut samă când am fost primit la Teatrul Național.

Mi s'a făcut și o epigramă, într'o critică:

El joacă pe Lăcustă Vodă
Ca răposatul Iulian
E sigur dar că și rețeta
Să fie Maxim-ilian.

După cum vezi, începutul meu actoricesc s'a sprijinit pe faima unui alt actor, cu care semănam.

Născut operetist

— Incă din anul al II-lea de Conservator am fost angajat la Teatrul Național, — continuă V. Maximilian. Mie însă mi s'a părut că m'am născut operetist și chiar din anul al III-lea al școalei de Artă Dramatică, am plecat dela Național și m'am angajat la formația de operetă de sub conducerea maestrului Gh. Ștefănescu.

Dragostea mea pentru acest gen dramatic m'a făcut să accept condiții materiale mult mai proaste decât la Teatrul Național; și deși în vreo 7 luni cât am stat n'am încasat decât vre-o optzeci de lei, eu am fost cel din urmă care am părăsit-o. Nu-i vorbă, că în schimbul lipsei de bani, învățasem meșteșugul operetei care avea să-mi servească pentru anii de mai târziu.

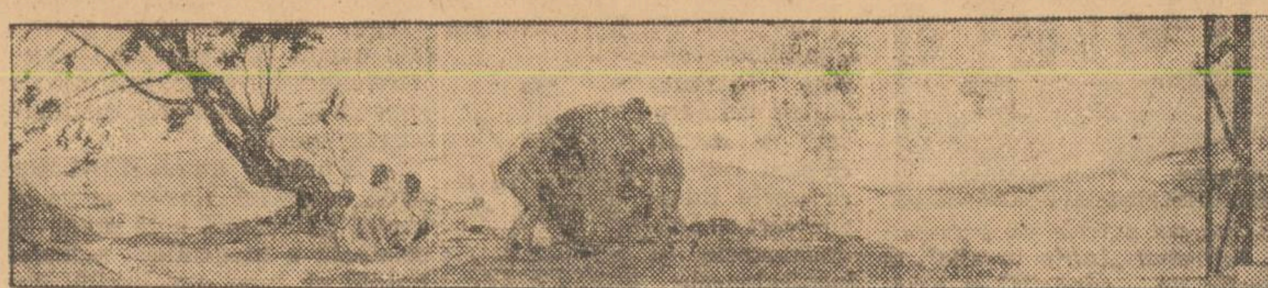
— Ați intrat iar la operetă?

— Nici vorbă. Am făcut douăzeci de ani carieră de *cântăreț, fără voce*.

Indată cum am absolvit Conservatorul, am căutat să mă atașez trupelor de operetă care erau însă sporadice și nu prezentau nici o siguranță. Se asociau, se desfăceau, acum erau, acum nu erau.

— Și atunci?

— Am intrat temporar iarăși la Național. Marelui om de teatru Alexandru Davila — un mare protector al meu — i s'a părut că locul meu nu este acolo, în formațiile de operetă. Și odată cu venirea sa ca Director al Teatrului Național, încă înainte de a se fi prezentat ca Director, mi-a și telegrafiat că sânt angajat al Teatrului de Stat.

Și așa am revenit pentru o vreme la Național. N'am rămas decât trei ani și jumătate. Gândul meu era tot spre operetă, vechea și marea mea dragoste.

Teatrul Național acum treizeci de ani

— Nu știu dacă știi cum stăteau lucrurile în teatru, acum aproape treizeci de ani. Pe vremea aceia nu era nici o siguranță. In fiecare an numărul societarilor era optsprezece. Angajații primeau șase luni leafa întreagă și șase luni pe jumătate.

— De ce? întreb eu nedumerit.

— Așa era aranjat; se vede că din cauza sărăciei bugetare. Dar asta nu era nimic, la urma urmei; primeai mai puțin și trebuia să te mulțămești cu atâta. Ce era mai rău, e că angajamentele se reînoiau în fiecare an, la 1 Aprilie. Una din cele mai bune *duene* pe care le-a avut Teatrul Național, Alexandrina Alexandrescu, semnase 28 de contracte. Ceiace înseamnă, nu-i așa, că de 28 de ori era să fie dată afară. Un capriciu al Directorului, ori al politicei o scotea numaidecât.

— Dar la operetă lucrurile erau altfel?

— Nu. Și la operetă era aceiași nesiguranță. Insă, lefurile aici erau cu mult mai atrăgătoare decât acelea ale Teatrului Național.

— Ai trecut dar iar la operetă?

— Da. Și ca să înlătur și acea nesiguranță de care îți vorbeam, am devenit asociat al regretatului Grigoriu, întemeietorul Operetei române.

Opereta în floare

— De-acum încolo, — spune d. Maximiliam, privind cu oarecare tristețe în urmă și la cadrele de pe pereți, — cred că începe epoca cea mai fericită a vieții mele. In afară poate, că au fost anii cei mai frumoși ai tinereții, a fost și o vreme fără griji și plină de succese — atât materiale cât și morale — o vreme când genul operetei a fost strâns îmbrățișat de către public.

Poate că ansamblul minunat, poate că și buna conducere, poate genul, dar nimeni din cei care au asistat la reprezentațiile de operetă dinainte de război, nu-și aduce aminte decât cu plăcere și de-acele timpuri și de frumusețea spectacolelor trecute.

— Era o formulă de artă plăcută, ușoară, naivă și curată, — spun eu.

— Da. In spiritul și 'n glumele acelea, respira o bonomie de om credul și simplu, fără gânduri urîte și piezișe. Și mai cu seamă, moralitatea care se desprindea din acele simple povești de dragoste, în care binele și dreptatea erau totdeauna învingătoare, iar viclenia și răutatea învinse. Era un gen care a căutat zădarnic în ultimii ani să reînvie; s'a ridicat o operetă falsă, cu altă mentalitate și altă atmosferă. Cinematografia modernă a reluat parte din vechile operete și le-a refăcut; a ieșit cu totul altceva. Parfumul acela de demult a dispărut.

— Era un gen ieșit din sufletul acelei generații care trăia în belșug și 'n liniște — observ eu.

— Da. Desigur că ce-a fost nu poate să mai fie, — spune d. Maximilian.

Și atunci, această perioadă înflorită, a dat naștere râvnei de a se mai înființa și o altă companie de operetă. Și asta a slăbit puterea amândurora. Elementele artistice se împărțiseră, concurența începu. Și astfel, în mod firesc, apusul acestui gen, al operetei, n'a întârziat să vie.

— Timpuri noui, d-le Maximilian, — spun eu.

— Da. Timpuri noui. Opereta s'a scufundat și eu am eșuat pe bordul teatrului Regina Maria, unde sânt acum asociat și unde cred că am să mai joc încă deacum înainte, anii pe care îi mai pot da carierei teatrale.

Cum se studiază un rol

— Nu bei cafeaua? Se răcește.

D. Maximilian mă invită să fac o pauză și să mă odihnesc.

— Mulțumesc, — îi răspund eu — Ași vrea foarte mult să-mi spuneți cum studiați rolele?

Artistul mă privește amuzat, sorbindu-și cafeaua.

— A! E o chestiune foarte interesantă la care eu am emis un principiu al meu: eu cred că un rol nu se studiază, un rol se joacă.

— Cum așa?

— Foarte simplu. Un rol trebuie să se disolve într'un actor, ca zahărul în apă. Dacă rolul e de cretă și actorul un bulgăre de ghiață, orice studiu e zădarnic. In limbajul obișnuit, rolul trebuie să se potrivească actorului și acesta să-l joace; jocul acesta, interpretarea artistului se poate numi de vrei studiu.

Pot să-ți dau un exemplu foarte caracteristic:

Cunoscutul actor Gh. Demetrescu trebuia să joace pe neașteptate un rol de Negru, într'o piesă. Vine la teatru, întreabă în grabă: „cum trebuie să fie îmbrăcat personajul?" Regisorul îi dă o redingotă, un țilindru și un baston; îl pune să se văpsească și-l trimete pe scenă. Natural, n'avusese când să „studieze" rolul.

Apare pe scenă. Ei, bine, Gh. Demetrescu, care nu repetase niciodată acest mic rol de Negru, care nu avea de spus decât câteva cuvinte, a obținut mai mult succes decât tot restul ansamblului. El a fost centrul piesei.

Natural, nu vreau să spun cu asta că e de ajuns să apari pe scenă când ai talent; vreau să dovedesc că rolul trebuie să i se potrivească actorului și atunci „studiul" va fi numai lucrarea detaliilor necesare.

Rolurile sânt făcute pentru artiști

— A apărut o carte de curând, cât se poate de interesantă; se numește „Comédiens sans paradoxes". Pentru mine a fost o mare satisfacție lectura acestui volum, care răspundea propriilor mele convingeri.

D-na Dussent spune în această carte că toate rolurile sânt făcute după calapoadele artiștilor. De exemplu rolul *Bérénice*-ei care s'a jucat până la 1774 de 116 ori. Din 1807 până la 1892, nu s'a mai reprezentat decât de 5 ori. Apoi din 1893 până în 1920, s'a jucat de 81 de ori.

Ce dovedește asta?

Că atunci când rolul *Bérénice* a avut o interpretă căreia i s'a potrivit rolul, piesa s'a jucat; când actrița pentru care a fost scris rolul a dispărut, piesa a căzut în uitare. Imediat ce d-na Bartet — vestita actriță — a apărut în arena teatrului, ea pentru care parcă fusese anume conceput rolul de mai sus, piesa a văzut iar lumina rampei și Bérénice a prins ființă.

D-na Dussent mai vorbește de rolul *Célimène* din *Mizantropul*, pe care Molière l-a scris special pentru nevasta sa.

Dovedește, cu frumoase argumente, că rolul nu trăiește decât prin actorul care izbutește să se contopească, realizând o disolvare completă.

Ce spune Diderot

— Foarte interesant ceiace spuneți, — aprob eu. Dar dacă e adevărat ceiace susțineți, mi-ați putea înșira, care sânt calitățile care formează așa zisul talent al unui actor?

— Trebue să-ți spun, — zâmbește modest d. Maximilian, — că eu am ținut odată o conferință, despre „cum se studiază un rol". Spuneam acolo, printre altele, ceiace vrei să știi dumneata și combăteam pe marele Diderot care susținea că un actor nu trebuie să aibă sensibilitate și nu trebuie să simtă cu adevărat rolul pe care îl joacă.

— Da. Știu că Diderot, a susținut că un actor cu sensibilitate nu poate juca deloc; că unul cu o sensibilitate mijlocie va fi un interpret mediocru și că numai unul lipsit complect de sensibilitate va putea fi un mare actor.

— Exact. Un actor, după Diderot, trebuie să deie numai aparențele unui sbucium, unei emoții; el însă să rămâie complet lucid și cu sânge rece. Dă exemplu pe Molière și pe soția sa care în timp ce jucau o scenă din „Bolnavul închipuit" își adresau cele mai urâte injurii. Ori pe marele *Le Kain* în rolul lui Ninus al II-lea, regele Asirienilor, care cobora în mormântul tatălui său; strângea de gât pe maică-sa și apărea apoi în scenă cu mânile sângerânde, cu ochii rătăciți, părul în dezordine, în vreme ce spectatorilor înspăimântați li se tăia răsuflarea. Cu toate acestea Le Kain, în acest moment de groază, împingea cu piciorul între culise un cercel ce căzuse din urechea unei camarade. Și'n vreme ce striga: „unde sânt, doamne, unde sânt?" Diderot zice că i-ar fi răspuns: „lasă că știi tu unde ești. Ești pe scenă și împingi un cercel între culise".

Din toate aceste exemple, Diderot trage concluzia că simțimântele actorului vin din creer. Că el își are studiate dinainte gesturile, intonațiile și atitudinile. Că nimic nu vine din inimă, totul este numai imitat după un om care ar simți cu adevărat și căruia actorul i-ar fi furat mecanismul exterior.

— Dar părerea dumitale care este?

— Eu îndrăznesc să-l combat pe Diderot și să spun că sensibilitatea e una din calitățile primordiale ale unui actor.

— Și care ar fi celelalte calități?

— In afară de sensibilitate, un actor trebuie să mai aibă bune calități fizice și o mare imaginație.

— Astea toate ar constitui talentul dramatic?

— Nu. Nu e de ajuns nici asta.

— Ce mai trebuie atunci?

— Aici e aici. Un actor trebuie ca după ce-și imaginează rolul, după ce cu ajutorul sensibilității caută să transpună emoțiile și gesturile și atitudinile pe calitățile fizice pe care le are — trebuie să poată transmite în spectator toate aceste lucruri.

„Toți simțim — a spus Tolstoi — dar nu oricine poate exprima ceiace simte".

Tocmai acesta e rolul actorului.

Autor și actor

— Ce crezi d-ta despre autorul dramatic și despre legătura ce ar trebui să existe între autor și actor?

— D-na Dussent, de care îți vorbeam adineaori, — spuse V. Maximilian, — a spus un cuvânt foarte just despre nemăsurata încredere pe care o au autorii cum că ei sânt totul iar interpreții lor o cantitate mai mult sau mai puțin neglijabilă: autorul — zice d-na Dussent — e ca jocheul călare pe cal, care crede că el aleargă și câștigă cursa, nu calul de subt el.

Fără îndoială că afirmația e puțin îndrăzneață; e just că actorul animă o piesă de teatru; în același timp, însă, interpretul nu poate schimba un text slab ori contribui cu ceva la frumusețile unui dialog.

Eu cred că autorul și actorul ar trebui să lucreze în bună înțelegere; astfel s'ar realiza spectacole perfecte. Din nefericire, întotdeauna a existat discordie între autor și actor, care nu se apreciază reciproc.

Topaz și fire de artist

— Ași vrea să-mi mai spui, d-le Maximilian, ce rol ai preferat până acum în cariera d-tale teatrală?

— Topaz, — răspunde fără ezitare marele comic. — Am găsit că acest rol e lucrat după toate regulele râsului. Râsul e o abatere dela linia dreaptă și Topaz e plină de astfel de abateri.

„Trebuia să mă arunc în Sena... pentrucă nu știu să înot" spune într'un loc Topaz.

In afară de Topaz, pot spune că „Fire de Artist" mi-a plăcut iarăși foarte mult.

Vezi d-ta, Topaz poate merge pe-o cale de imoralitate: omul bun care se transformă într'un mic escroc; ceiace nu e poate scopul teatrului.

„Fire de artist" îmi place prin naivitatea și spiritul sănătos și moral ce se degajă din ea. E ca majoritatea operetelor, dulce și naivă. Eu am jucat 180 de operete în cariera mea și din ele nu știu dacă patru au fost imorale.

De aceia pot spune că afară de Topaz, care e o perfecție a râsului, opereta a fost marea mea dragoste și va rămâne la fel, în sufletul și'n amintirea mea.

Rostul teatrului

— Mai ai ceva să mă întrebi? — întreabă d. Maximilian.

— Mai sânt încă multe capitole interesante, — răspund eu. Cum înțelegi d-ta rostul teatrului și ce crezi de viitorul acestei arte?

Convorbitorul meu a zâmbit iar, căutând cuvinte potrivite.

— Rostul teatrului. Subiectul acesta am avut cinsea să-l tratez și în Aula Fundației Carol, unde am fost invitat de Asoc. Culturală „Gândirea Europeană" de subt patronajul marei noastre compatrioate: D-ra Elena Văcărescu.

Subiectul mi-a fost inspirat din faptul că am observat cum persoane autorizate și cu mai multă autoritate decât mine, se sbat într'o continuă nedumerire și nu știu încă ce rost are teatrul și printre ce ramuri de activitate omenească să fie plasat.

Acum câțiva ani, odată cu înființarea Ministerului Artelor și Cultelor, teatrele au fost trecute acestui minister. Apoi, după protestele corpului eclesiastic, teatrele au fost luate pe lângă Ministerul Sănătății. Dar nici aici n'au rămas; după câțiva ani de rătăcire, au fost trecute din nou la Ministerul Instrucției — de unde purceseră; ca apoi după câteva luni să fie din nou luate pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor.

Din aceste mutări și reveniri reese, cât colo, că Teatrul e un fel de „copil al nimănui" și că rostul său nici până acum n'a fost bine stabilit. Când i se dă un rol pretențios, instructiv; când se vorbește de teatru ca un mijloc de cultură, de propagandă culturală, de apostoli ai culturii.

— Și dumneata ce crezi?

— Eu — după multă gândire — am ajuns la o concluzie, care poate are să ți se pară curioasă. Cred că Teatrul e un mijloc de desvoltare a energiei fizice.

— Cum așa?

— Am să-ți citez înainte de toate cuvintele pe care mi le-a spus un mare om de știință, regretatul dr. Cantacuzino, căruia eu îi mărturiseam cât de inutilă mi se pare meseria noastră de actori față de foloasele pe care le aduce un medic sănătății oamenilor.

— „D-le Maximilian, — mi-a spus, — sănătatea oamenilor stă în mâna noastră a medicilor ca și în mâna d-tră a actorilor. Să-ți dau un caz al meu. Marțea, de obiceiu, ne întrunim în aula Facultății de Medicină, unde discutăm noile descoperiri în tratamentul boalelor. Marțea trecută am lucrat atât de mult în laborator, că mi-ar fi fost imposibil să ascult măcar o asemenea discuție, fără să mă îmbolnăvesc; de aceia nu m'am dus la conferință, m'am dus la teatru, *să mă refac*".

Așa dar rostul Teatrului ar fi — după părerea mea — să stabilească în primul rând o unitate între locuitorii aceleiași țări, făcându-i să simtă la fel și să le mărească puterea de vitalitate prin emoțiile ce le provoacă în folosul sănătății.

— O cât se poate de interesantă deducție, d-le Maximilian, — am spus, luând note de cele auzite. Așa dar pe d-ta te interesează problemele relative la arta teatrală. Ai putea să-mi spui și ce crezi de timpurile noui?

Timpuri noui

D-l Maximilian a privit ostenit, departe:

— Trebuie să recunosc că în ultimii ani numărul spectatorilor de teatru a scăzut considerabil. Inainte vreme exista un public aristocratic căruia trebuia să-i dau lucruri de artă. Acum, spectatorul obișnuit cu cinematograful, cere lucruri ușoare, amuzante, decorative.

Publicul teatrului a sărăcit; cinematograful a atras majoritatea spectatorilor. Totuși, să sperăm că vor veni și „Timpuri noui" — așa precum spune și Charlie Chaplin, în marele film ultim al său.

— Teatrul a căutat să imite cinematograful, — spun eu, — și a intrat într'un domeniu ce nu-i este propriu.

— Da. Imi aduc aminte că anii trecuți asistam la o piesă cu mare montare, în care tablourile se succedau vertiginos, pe scenă rulantă. „Ce D-zeu! Mai mult învârtiți scena decât se văd actorii!" — spunea publicul, amețit de această perindare de tablouri decorative. Teatrul trebuie să se sprijine pe text și pe jocul actorului.

— Da. Și această încălcare de domenii străine lui, i-a furat publicul acela aristocratic — după cum ai spus d-ta.

— Eu cred că mai este încă o cauză, mai tristă, care a făcut pe intelectual să părăsească oarecum teatrul.

— Care?

D. Maximilian zâmbește cu oarecare tristețe:

— Lipsa de bani. Intelectualul nu mai are cu ce-și plăti un bilet de teatru. Criza în care am intrat de câțiva ani l-a restrâns să renunțe la unele plăceri, de care totuși poate să se lipsească.

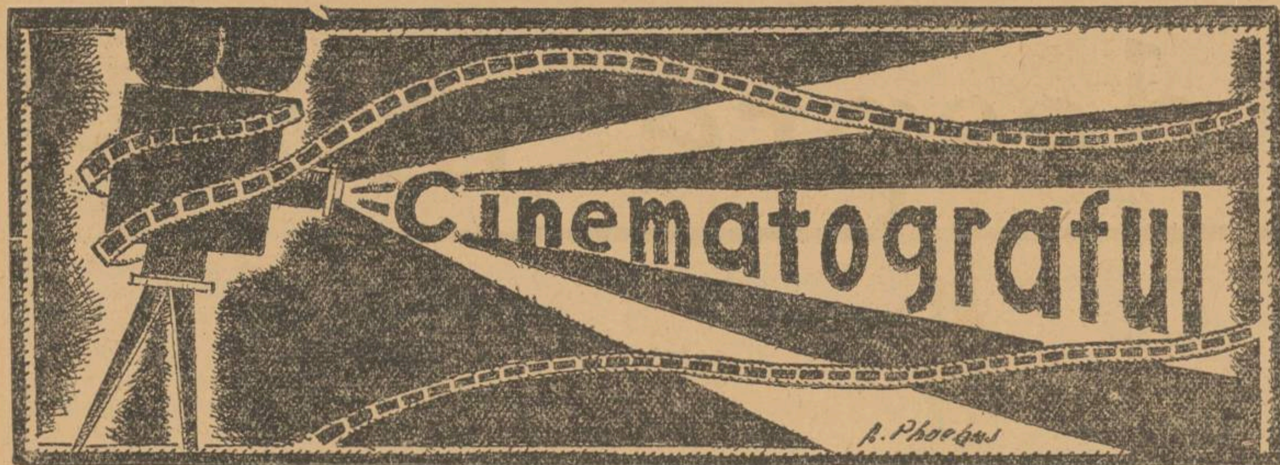
Astfel teatrul și-a schimbat publicul. Și publicul acesta nou cere un gen de artă care nu mai place intelectualului; gen mai ieftin care îndepărtează și mai mult publicul acela select, de altădată.

D-l Maximilian mă privea din depărtarea gândurilor sale.

Spusese el ultimele cuvinte, ori erau vore dintr'o proprie convingere?

Cotroceniul dormea în liniștea amurgului. De departe venea vocea înăbușită a unui aparat de radio. Glasul tânărului Maximilian — viitor spectator al unui teatru încă necunoscut — silabisea la Istorie nume de Impărați romani și războaie antice, de mult dispărute.

VALER DONEA

Marlene Dietrich

Multă vreme o ținuse Sternberg pe Marlene Dietrich în situația de „prostituată cu suflet". Dela această situație, a ridicat-o, brusc, la aceea de Impărăteasă a tuturor Rusiilor. Ce va păstrase comun în toate cazurile: rolul de femee mai mult sau mai puțin fatală, într'o atmosferă mai mult sau mai puți tragică. Lubitsch a scos-o din toate astea. A încercat să o instaleze într'o pură comedie, de sigur foarte fină ca materiale întrebuințate, comedie totuși, unde elemente polițiste, dueluri cu cuvinte, imbroglio-uri ingenioase, etc., etc., dau evenimentelor o alură ușoară, ca de glumă. A fost o interesantă încercare. Numai patru personagii, care țin — mai ales două din ele: Gary Cooper și Marlene Dietrich — tot timpul planul întâi al ecranului. Cred că Lubitsch e pe calea cea bună. Marlene trebue să lichideze cu cariera ei de curtizană simțitoare și să înceapă a face și femei mai obicinuite, mai banale. Ca să înțelegeți ce vreau să spun, gândiți-vă la Claudette Colbert și la varietatea de roluri care i se încredințează. Ar trebui făcut și cu Marlene Dietrich acelaș lucru. De altfel mi se pare că asta e și intenția nouilor ei manageri.

Garry Cooper are în „Desire" singurul rol „de psihologie". E golanul U. S. A., copilăros, cinstit, capabil, plin de viață, naiv, energic, serios. O colecție de calități și lucruri cam rizibile, caracteristice tinerei rase americane.

Samson

este adaptarea la ecran a unei piese de Bernstein a cărei premieră a avut loc la București în 1910. Exact piesa în care jucau Radovici și Storin sub conducerea lui Davilla.

Am spus adeseori că Baur este un mare actor care poate salva un film prost. Poate; dar nu totdeauna. In Samson nu numai că nu salvează nimic, dar se pierde și el. Baur, în acest rol, este pentru prima oară prost, dar francamente prost; accente false; inflexiuni de voce deplasate, gesturi fără noimă; ne pare bine, căci asta va face poate, pe producători să-i dea roluri vrednice de el și să renunțe de a se mai servi de dânsul ca de un paratrăznet.

Mușchetarii

Este unul din acele filme căruia nu-i cerem alt decât să ne distreze. Și o face. E chiar destul de interesant cum. Intelegeți bine că aproape toată lumea a cetit de două ori romanul lui Dumas și a văzut cel puțin trei filme cu cei patru faimoși amici. Dacă ni se reservea, ca până acum, aceleași peripeții, ne-am fi plictisit. Pe de altă parte nu se puteau schimba prea mult faptele, căci atunci n'ar mai fi fost povestea noastră, la care, oricât, ținem încă. Insfârșit, dacă am fi făcut doar mici schimbări pe ici pe colo, am fi cumulat desavantagiile monotoniei cu agasarea provocată de stricarea vechii istorii. Atunci?

Este un mijloc de a păstra tot și de a schimba tot. Se păstrează tot ce e psihologie și situații generale: personalitatea mușchetarilor, rivalitatea dintre regină și cardinal, eclectismul regelui, existența unui intrigant bărbat și a unuia femee. In schimb faptele sânt toate cu totul altele. E ca și când filmul ar fi fost intitulat: „Alte aventuri decât cele povestite de Dumas, și întâmplate în aceeaș vreme lui Athos, Porthos, etc". Cu sistemul acesta, avem impresia că, în cursul lecturii romanului, am sărit din greșală vreo 80 de pagini, și acum ne complectăm cetirea, încântați că mai avem ceva de aflat.

Procedeul e interesant pentru cei ce vor să întinerească subiectele deja rabașate de ecran.

Mayerling

Este mai ales remarcabil pentru felul cum a fost utilizată de regisorul Litvak persoana fizică a domnișoarei Dannielle Darrieux. Posesoarea acestor multiple duble consunante este, fără îndoială, o fată frumoasă, foarte frumoasă. Dar asta e prea puțin lucru. Meritul cel mare e potrivirea dintre rol și făptura ei materială. O vedem perfect pe aceeaș actriță „catastrofând" un rol viitor.

In „Mayerling" însă corespondența între anatomia personajului și semnificația lui morală este uimitoare. Ați observat poate un lucru foarte curios la această femee: este totdeodată grațioasă și țapănă. Realizează paradoxul mecanic al căprioarei agilă, sveltă, veloce, totuși dreată, neflexibilă. Regisorul a avut intuiția acestui lucru când ne-a dat într'o scenă „culminantă" a filmului, contrastul dintre stilul rectiliniu al căprioarei și stilul curb al altor animale: târâtoare, reptile, feline.

E scena unde toată curtea se transformă într'un ocean de unde, ploconeli, plecăciuni arcuite, valuri de temenele, reverențe, salamalecuri. Singură ea nu se înclină. Asistăm ca la o fabulă „à rebours": pe deoparte mândria, demnitatea senină, făcută din delicat orgoliu; pe de alta platitudine, șiretenie, versatilitate, adaptare insinuantă și șerpuitoare. Foarte frumos, acel moment plastic al „refuzului de reverență", moment care explică de ce eroul e îndrăgostit până la moarte și chiar dincolo, de această ființă care e altfel decât toate celelalte.

Va mai găsi Danielle Darrieux un prilej ca acesta? E greu de spus —, mai ales de spus da.

Calea Laptelui

Iată un film pe bază de gaguri, unul din cele mai bune făcute de Harold Lloyd în ultima vreme. Bun mai ales pentru că găsim în el și idei psihologice, unul din acele contraste morale care fac farmecul unei povești.

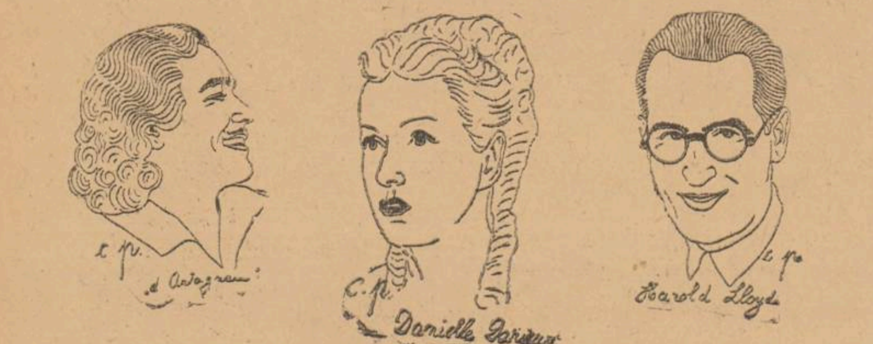
Avem aci o serie de personagii, toți cam „într'o ureche". O colecție de „zăpăciți" și caraghioși, fiecare în genul lui, diferit de al celorlalți. In opoziție cu această colecție de zevzeci — de altfel perfect simpatici — avem un alt personaj. O femee, născută la țară și devenită acum metresa conjugală a unuia din eroi, după un probabil stagiu intermediar în viața „de galanterie" de unde și-a însușit gustul pentru eleganță vestimentară și pentru maniere citadine.

Dar, cu toată naturalețea cu care știe acum să poarte rochii scumpe, păr platinat, unghii vopsite, etc., a rămas mai departe țărancă, țărancă în înțelesul cel bun, adică proprietara unui bun simț rural, sceptic, pesimist, tăios și totuși nu lipsit de bunătate.

In mijlocul diverșilor „zăpăciți" cu care își trăește viața, o vedem tot timpul stând de profil și fluerând a pagubă. Fără răutate; cum ar spune Anatole France: „elle les méprise tendrement"; are pentru ei acea înduioșare de mamă dezolată, ceva protector și cam dezabuzat.

Imaginea acestei femei m'a obsedat multă vreme. Și am văzut încă odată ce resurse de artă enorme are cinematograful dacă poate, aproape fără să vrea, printr'un personaj cu totul episodic, să ne evoce atâtea lucruri de subtilă psihologie în marginele unui film de gaguri și de pură bufonerie.

D. I. SUCHIANU

CRONICA MODEI

Casele mari de confecțiuni de mode au organizat și la noi expoziții, făcând să defileze manechine cu ultimele modele dela Paris, Londra și Viena.

Pentru lămurirea desăvârșită a publicului nostru feminin, „Adevărul Literar" a socotit că sânt necesare unele interwiewuri cu conducătoarele și inspiratoarele caselor de „Haute Couture" dela noi, expoziția fiind de fapt o manifestare mercantilă și un prilej pentru orientarea și luminarea gustului și a înțelegerii sugestiilor modei actuale.

In acest scop, în numărul de azi vom expune părerile d-nei Marie Claire al cărei atelier lucrează pe lângă marele magazin „Aux Galeries Lafayette" sub conducerea și inspirația sa proprie.

D-na Marie Claire este o fină pariziană în aparența-i exterioară, cași în întreaga ei complexitate spirituală.

Subțire, mlădioasă, proporționată, spirituală, vioaie și măsurată, în acelaș timp, ea este prin aceste însușiri, cași prin înrudirea foarte apropiată cu artista Maggy Rouff din Paris, o adevărată reprezentantă a artei franceze în îmbrăcăminte, la noi în țară.

La întrebarea mea: cum găsește moda actuală, — mi-a răspuns, cu un entuziasm și cu o însuflețire vădită, că o găsește „delicioasă" plină de distincție tinerească și foarte pariziană.

— Foarte avantajoasă pentru femei, păstrând linia și având o simplicitate subtilă, cu toată nota-i excentrică pe ici pe colo, urmă Marie Claire.

— Totuși umerii aproape drepți, care fac bustul pătrat, dau uneori impresia unei oarecare rigidități masculine, mi s'a spus de către unele din clientele caselor mari.

— E numai un efect trecător până ce ochiul d-nelor se va obișnui cu această notă nouă și originală a modelelor actuale. Faptul că jupa este lipsită, absolut, de orice ornamentare, de orice decupă meșteșugită și urmărește numai atenuarea, până la ștergerea complectă, a șoldurilor, mulând corpul în jos cu atâta preciziune în cât sântem nevoite să lăsăm câteva despicături pe poale spre a ne putea deplasa după voe, — constitue un desăvârșit avantaj pentru siluetă și dă o grație, o libertate de alură cât se poate de feminină, atât rochiilor de stradă cât și celor de seară.

D-na Marie Claire, pentruca să-și ilustreze părerea, își puse mantoul peste rochia pe care o purta și făcu câțiva pași în salonul atelierului, cu o eleganță și o grație mlădioasă foarte convingătoare. Ansamblul dintr'o stofă moale și caldă, era de un colorit *beige* luminos, cu stropituri de aur și cu scânteuțe de pietre prețioase, garnisit cu un guler și cu reveruri foarte plate, de blană „ocelot". O tivitură din aceiași blană mărginind numai panoul din spate, jos, desemna, cu o linie corectă, marginea mantoului de o croială impecabilă. Jupa complect simplă se lipea de corp, desfăcându-se în tăieturile crenelate dela poale, cu o eleganță discretă.

— Desăvârșit, exclamai eu; dar pentru a fi pus în valoare, acest ansamblu cere mai ales perfecțiunea în mișcări și o adevărată artă în mers.

— E drept, răspunse amabila mea interlocutoare, și nu reproșez clientelei mele feminine din România decât un lucru: tocurile enorme pe care le place femeilor să se urce, ca pe niște catalige. Parizienele și-au dat seama cât de disgrațios rupe linia siluetei mersul sacadat, în pantofii cu tocuri de cincizeci centimetri, și au adoptat, atât pentru stradă cât și pentru seară, tocurile joase patrate, care permit mersul ondulat și lin cerut de linia costumului.

— Deci ansamblul și tailleurul vor continua să fie la modă...

— Pentru dimineață, cași pentru după prânz, pentru dineu, cași pentru supeu toate în culori închise și mai ales negru, negru și iar negru.

Ansamblul de stradă pe care-l port cași ansamblul de seară, smokingul feminin pe care-l prezintă în acest moment manechinul, supranumit „les quatre fleurs", sânt modelele lui Maggy Rouff, pentru care am o deosebită predilecțiune. Interpretările ei sânt unice, știind să dea cu un detaliu, cu sublinierea unei linii, o fantezie plină de spirit, care se strecoară pe lângă excentricitate, fără a o atinge, făcându-te numai să o bănuești.

— Dar, fiindcă e vorba de excentricitate, trebue să vă vorbesc de Robert Piguet, urmă d-na Marie Claire.

Nu se pot închipui interpretări mai fantastice decât ale sale; și adesea m'am întrebat: cum de se găsesc femei care îndrăznesc să poarte invențiile sale, excentrice până la absurd? Totuși, vă voi arăta un ansamblu de seară, care e tot ce poate fi mai simplu și mai original în acelaș timp.

La un semn al d-nei Marie Claire, un manechin înaintă purtând un costum din cele mai frumoase ce au figurat în expozițiile de anul acesta. Era o toaletă de seară din voal negru drapat cu o artă neînchipuită, alcătuit, aș putea zice, numai din piese și eșarfe, „rien que des roulés", cum zicea d-na Marie Claire.

Urmară rochii din casa Lanvin, cu acea alură de amploare ondulată, care o caracterizează și pe care, deși subt inspirația vădită a modei actuale, știe să o păstreze cu fidelitate, făcând să i se cunoască oricând semnătura. Prima, „Petit flirt", de pichet obișnuit, alb, decupată în motive geometrice, pe fond negru, pe jupa și pe boleroul delicios, foarte feminin și grațios. Apoi „l'Immaculée", rochie de organdi presărată cu flori tot în organdi, cu o pelerină făcând să se întrevadă, sub un joc de bretele, umerii și bustul, idealizate în transparența organdi-ului.

Un ansamblu de *après midi beige*, o bluză de muselină roșie, cu o centură lată în antilopă de un bleu viu și tare, cu discrete motive în aceste două culori pe mantoul trois quarts, era dela Marcel Rochas, al cărui gust sigur, își poate permite cele mai îndrăznețe alăturări de culoare, fără a păcătui împotriva legilor armoniei.

D-na Marie Claire a văzut de sigur nenumărate modele, la casele mari pe care le-a vizitat, dar a știut să aleagă pe acele destinate clientelei sale din București, după gustul său de pariziană încercată, având în sânge simțul eleganței, dorința distincțiunii prin simplicitate.

— Nu crezi că se va schimba moda după scurtă vreme? Care e impresia d-tale? am întrebat eu.

— Parizienele o iubesc, mi-a răspuns d-na Marie Claire. Ele și-au deprins deja ochiul cu modelele ei cele mai reușite și-și dau seama de avantagiile ce le pot trage pentru frumusețea lor. Dar știu eu?! Parisul este o uzină de idei. O fantezie, o imagină, elanul unei linii, pot inspira la un moment dat pe unul din magicienii caselor mari. Ei lansează o creație, femeile fermecate o prind, și-o însușesc. Lumea se înebunește după noua întorsătură a modei și totul poate să se schimbe...

Priveam la chipul însuflețit al drăgălașei d-ne Marie Claire. Ochii ei de culoarea pietrei prețioase *aigue marine*, se aprindeau pe când vorbea de Paris și de arta sa. Femeia franceză cu spiritul vioi, cu curajul puterii sale de muncă, cu elanul și patima lucrului pe care îl creiază, era în fața mea, simbolizată de d-na Marie Claire.

— Imi place arta mea, nu simt oboseala, nici plictiseala, trec peste micile necazuri ale vieții și mă simt fericită când pot să fac o femee să fie atât de frumoasă și de bine, cât îi e dat de natură, să-i pun în valoare, cu arta mea, toate calitățile, pe care de multe ori le ignorează ea însăși.

Lucrez cu pasiune, cu însuflețire, cu un interes mereu preînoit, cu fiecare clientă, cu fiecare tip de rochie pe care trebuie să-l adaptez persoanei pentru care lucrez...

Ceasul convorbirii trecu repede, trebuia să plec, să mă eliberez de farmecul atelierului și al artistei care-l conduce. Dar eliberarea nu era cu putință decât încercând să redau cititoarelor mele ceva din cele ce am văzut, am auzit și m'au încântat.

Dăm și câteva viziuni din moda pe ploaie. Ele sunt necesare pentru surprizele primăverii.

BITRIX

Marius Bunescu — Natură moartă

Cronica sportivă

Cei vre-o 5000 de spectatori care au urmărit jocul desfășurat Duminică pe terenul din Splaiul Independenții au plecat desamăgiți. Nu se poate spune nimic bun despre calitatea sau particularitatea matchului pe care l'au disputat echipele Universității și Juventus-ului; cel mult se pot face unele constatări triste în ceeace privește eleganța sportivă a publicului bucureștean.

Jocul începe cu o scurtă superioritate teritorială a universitarilor urmată de un contra atac al roș albaștrilor. Timp de o jumătate de oră incursiunile se succed, organizându-se pentru a se pierde, fără posibilități de marcare, în linia fundașilor. In minutul 35 Palmer trage la poartă o minge fără virtuți speciale dar norocoasă, căci Sepci plonjează, o scapă, și echilibrul e rupt în favoarea Juventus-ului. Norocos pentru bucureșteni, punctul acesta este însă fatal pentru oaspeți, al căror moral era deja scăzut de primirea urâtă și antisportivă pe care le-o făcuse o parte din public.

Zece minute mai târziu, Zăinescu lansează pe Palmer care pătrunde printre fundași și trage; mingea e respinsă de Sepci, dar e reluată de Vittor care marchează. Pauza nu aduce nimic bun, căci la reluare, jocul se desfășoară în aceeași notă cenușie și puțin interesantă. In minutul 6 Palmer deschide pe de Vittor care centrează lui Zăinescu. Acesta trage, dar traectoria mingei e modificată întâmplător și nefericit de David și astfel se produce al treilea goal. Următorul este realizarea de către Zăinescu a unui 11 metri provocat de Iancovici; în fine cu zece minute înainte de sfârșitul partidei, tot Zăinescu marchează al cincilea și ultimul punct dintr'o centrare a lui Vaida. Cele din urmă clipe ale matchului se desfășoară în nota dominantă a Universității care nu reușește totuși să realizeze ceva.

Punctul de atracție și de interes technic al partidei l-a constituit însă prezența lui Vogl ca mijlocaș centru, vechiul și gloriosul lui post. Alegerea s'a dovedit bună și înaintarea îi datorește o bună parte din succesul repurtat, căci Vogl n'a pierdut simțul rar și prețios al plasamentului. De altfel linia intermediară a fost cel mai bun compartiment al bucureștenilor, în frunte cu Petrescu, urmat de un Brandabur în real progres și simțitor domolit. Crețeanu nu a comis nici o greșală ceeace însă nu înseamnă mare lucru, căci Universitarii nu au fost periculoși decât în primul și ultimul sfert de oră. In aceste intervale, fundașii Dragomirescu și Neacșu au arătat un joc eficace, viguros și care nu s'a resimțit din lipsa lui Vogl. Acesta din urmă și Zăinescu sânt jucătorii care au impus factura jocului alimentând abundent aripile. In special Zăinescu a dovedit că este un foarte bun conducător al atacului căci posedă în stilul lui de joc două calități extrem de utile: nu risipește timp în driblinguri și deschide aripile cu preciziune. De altfel toată inaintarea în frunte cu Palmer a jucat mulțumitor.

Nu se poate spune acelaș lucru despre întreaga echipă a Universității, dar e sigur că nu merită atâta nenoroc și în nici un caz manifestația ostilă cu care a fost primită de o parte din public. Purtarea sportivă a clubului din Cluj e fără pată; a nega acest lucru cu strigăte și pietre e urât și nedrept. Când pe deasupra, cei huliți mai au și calitatea de oaspeți, manifestații ca acele de Duminică sânt deadreptul umilitoare pentru restul publicului care nu le împărtășește.

Dar asemenea acte necivilizate constitue un adevărat amestec al spectatorilor în desfășurarea jocului, căci operează asupra „imponderabilului" care de multe ori decide. Numai așa se explică faptul că după primul goal, provenit din greșala portarului, echipa s'a demoralizat atât de repede și mai ales fundașii, care până în momentul acela au făcut un joc excelent. Gaiu deasemenea trebue menționat, căci a jucat frumos și eficace, mai ales în prima parte a matchului.

Surpriza zilei s'a produs însă la Timișoara unde C. A. O. a cedat Chinezului cu 3-1. Infrângerea aceasta îi costă pe orădeni conducerea clasamentului în prima noastră divizie deși șansele de a reveni la locul de onoare, nu sânt încă pierdute. Deocamdată însă întâietatea este a Ripensiei care a câștigat la Cluj matchul contra Victoriei cu 2-0. E drept că pentru această ocazie linia de atac a fost alcătuită cu toți „specialiștii" la locurile lor. Victoria nu putea decât să se apere și considerând calitatea liniei de atac se poate spune că infrângerea clujenilor a fost onorabilă.

Competiția pentru locul întâi însă, e departe de a fi sfârșită, se poate spune că de-abea începe; în orice caz ea promite să fie interesantă căci în afară de Ripensia mai candidează C. A. O., Gloria și Ameta, cluburi între care s'ar putea stabili o erarhie din punct de vedere technic. Din fericire nu technica are întotdeauna ultimul cuvânt într'un match de foot-ball și între echipe de clasă egală, norocul, inspirația, avântul decid de cele mai multe ori soarta unui match decisiv.

GRIMAN

CRONICA MIZANTROPULUI

Un om calm

Domnul Angelescu este un om cu desăvârșire calm, numele lui însuș fiind compus dintr'un înger și un sufix. E înalt, molatec în mișcări, cu fața copilăroasă și vecinic zâmbitoare, cu glasul gros și blând. E plin de prietenie și de atenții și trimite cărți de vizită la anul nou și alte sărbători.

Conversația lui nu e bogată în elemente, dar e meticuloasă. Se începe cu: Și cum îți spusei! și continuă faptul în toate intonațiile cu putință, cu întrebări dese (Ai? Cum?) care îl autoriză să explice dela început cazul: Și cum îți spusei! La început vorba lui potolită te încântă, apoi te amuză, apoi te face să caști, să te frământi pe loc, să te enervezi, să te înfurii. Domnul Angelescu nu observă niciodată nimic și fiindcă întreabă mereu: Oare nu vă deranjez? ești silit să spui: Vai nu! și convorbitorul începe cu forțe sporite.

Domnul Angelescu e doritor de cunoștințe generale și le caută cu răbdare... din partea victimelor. Dacă vede ceva interesant, nu se sfiește: intră în vorbă. Intreabă cum se chiamă florile pe care le ai în grădină, (Ai? Cum?) de unde le-ai cumpărat, când se seamănă și până când țin, și după ce te-a descusut pe tine se duce acasă și reproduce membrilor familiei toată conversația cu întrebări și cu răspunsuri.

Când călătorește cu trenul, d. Angelescu merge la gară cu două ore înainte, își alege un vagon după ce a întrebat pe toți cheferiștii dacă e bun și scapă neatins în caz de deraiere. In compartiment face repede un calcul strategic ca să vadă cum ar trebui să stea ca în stația Pașcani să fie cu fața tot înainte. Își pipăe bine portmoneul, batista, apoi se așează cu precauțiune și timp de două ceasuri comunică mereu tovarășilor: mai avem o oră și cincizeci și nouă de minute, mai avem o oră și cincizeci și cinci de minute și așa mai departe.

D-lui Angelescu îi place să colinde mult pe jos prin orașele pe care le vizitează și poartă pe drumuri și pe consoarta dumisale care e mai puțin rezistentă. El povestește tuturor cu mult humor cum îi rămâne nevasta în urmă. Intr'o zi s'a petrecut acest fapt remarcabil. De atâta mers femeia a căzut în neștire pe pat. Domnul Angelescu s'a uitat nedumerit și neînțelegând a așteptat calm până ce nevasta a început să dea semne de viață. Apoi a prins să-i povestească amănunțit cum s'a întins ea pe pat, cum nu s'a mai mișcat și toată comedia cu atâta monotonie încât femeia a leșinat din nou. Domnul Angelescu, mirat, i-a aruncat o cană cu apă pe față și, la deșteptare, i-a povestit cum a leșinat, etc.

Orice om are însă și ciudățeniile lui și le are și d. Angelescu. Nu vrea, deși e om cu stare, să-și facă cămăși. Are numai două și când nevasta i-a comunicat hotărîrea de a-i croi câteva noui s'a ridicat roșu de mânie, el de obicei așa de calm, și i-a spus precum că: „pe el nu-l duce așa cu una cu două și să nu-și închipue că merge și cu el ceeace a mers cu alții". Vorbe misterioase și turburătoare, care deschid largi perspective studiului psihologici.

ARISTARC

Impotriva dictaturii. Impotriva fascismului. Impotriva hitlerismului. Citiți DOCTRINA BATEI de Tudor Teodorescu-Braniște. O broșură format mare, de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare cu Lei 5 exemplarul.

Cărți străine

„Les cinq femmes de la Maison" de domnișoara *Michel Davet* (edit. *Plon, Paris).*

Cele cinci femei ale casei sânt: mama, cele trei fete ale ei și guvernanta. Nici mama, și cu atât mai puțin guvernanta, nu au știut să crească pe Izabela, Dora și Berangera.

Nu este nici o ființă cu autoritate în casă și toate merg cum dă Dumnezeu.

Doi bărbați, pictorul Pascal și unchiul Francis, fac să pară și mai bohem traiul din casă și adaugă dragostea la fantasticul și feericul unei lumi deja îndestul de ciudate.

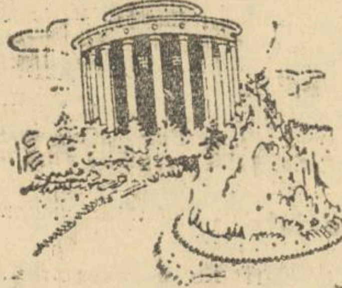
Dar pe când totul pare mai încurcat de cât oricând, Providența le potrivește cum e mai bine: Berangera găsește un soț în casa în care se dusese să-și câștige viața, Izabela își găsește o ocupație, Dora moare, cu ochii la cer.

Domnișoara Davet scrie de obiceiu romane de vis și poezie. Dar arta sa progresează dela roman la roman și artista pare din ce în ce mai stăpână pe arta sa, întâmplarea și Providența având din ce în ce mai puțin loc în romanele sale.

•

Le Bonheur des Tristes de *Luc Dietrich* (editura *Denoël et Steele)* este un roman de analiză și de construcție, a unui suflet dezlânat, care se închează din cea mai fragedă copilărie, căutând să răspundă problemelor și condițiilor variate ale vieții, din substanța însăși a ființei sale. Plin de observații juste și de o emoție pătrunzătoare în fiece epocă a vieții: el și familia sa adoptivă, el și viața absurdă și chinuitoare din azilul de copii anormali, unde a devenit numărul 316 din sala 4, și-a regăsit apoi mama, lângă care și-a reluat individualitatea, realizând în visuri — lumea fiind aproape un vis în întregimea ei, — „fericirea celor triști".

Apoi cunoașterea realității, mai mult presimțirea ei, tot printre vise și feerie, în la *„Guerre aux pavots"*: „florile false", din care-și trăgea mama „ses langueurs, ses absences, les longues séparations de son enfant", și pe care copilul vrea să le nimicească.

In „La Fiancée de Saint Georges", iubirea platonică și voluptatea, între vis și realitate, așa cum trebuie să fie în sufletul preadolescentului.

Și astfel din capitol în capitol realitatea dă materie viselor și le consumă rând pe rând, pe când preadolescentul devine adolescent, apoi tânăr intrând din ce în ce mai adânc în împărăția vieții, pătrunzând apoi în umbra dezolantă a morții cu moartea mamei sale și în adevărata însemnătate a lumii în *„Le pain de Terre"*, care încheie acest frumos și minunat roman, poem al visului îmbinat cu realitatea.

De altfel *Luc Dietrich* este cunoscut cititorilor și prin alt volum cu acelaș caracter: *„Le Livre des Rêves"*.

•

Nu putem încheia această dare de seamă fără a aminti că la aceiași editură *(Denoël et Steele)* a apărut *„Tableau du XX-ième siècle"* în patru volume, cu numeroase ilustrații, rezumând activitatea intelectuală a Franței, de la 1900 până în zilele noastre, foarte frumos prezintate ca tipăritură și legătură. Aceste volume sânt: *Literele* de *René Groos* și *Gonzague Truc*, *Artele* de *Pierre du Colombier* și *Roland Manuel*, *Științele* de *A. Boutaric* și *Jean Rostand*, *Cugetarea* de *Gonzague Truc*.

•

„La Partie de Boules" de *Jean Martet (Albin Michel, editeur).*

Michel Martet, cunoscut la noi în țară mai ales prin scrierile sale asupra lui *Clémenceau*: „Le silence de Clémenceau", „Clémenceau peint par lui même", „Le Tigre" și „Mort du Tigre", a scris multe romane, călătorii, etc., printre care și acest din urmă volum intitulat: „La Partie de Boules".

„Marion des Neiges", „Dolores", „Gabbiah", „Azraïll", „Le Colonel Durand", „Monseigneur", „Le recif de Corail", precum și „La Partie de Boules" dovedesc puterea de evocare, interesul, elanul și vioiciunea cu care autorul știe să antreneze pe cititor. Imaginația sa prestidigioasă, verva sa strălucitoare, emoția romantică și romanescă, spiritul și emoția din romanele sale — sânt apreciate de întreaga presă pariziană.

Jean Martet este fără îndoială un romancier abil, după cum îl caracterizează Zavie, în „l'Intransigeant".

Creație artistică

Domnul Liviu Rusu, conferențiar la Universitatea din Cluj, studiază în cartea sa „Essai sur la Création artistique". „Contribution à une esthétique dynamique" (Bibliotèque Philosophique contemporaine), — problema aceasta, căutând să o aprofundeze, sub un aspect nou.

Stabilind diferența între obiectele naturii ce ne sânt date și creațiile artistice, constituind esența caracteristică a artei, — autorul subliniază atitudinea specifică a creatorului, față de atitudinea contemplatorului, ce nu însemnează decât *adaptare* la obiectul contemplat.

Artistul, turburat de multiple și variate îndoieli în fața datelor realității și de dorința de a pătrunde în străfundul realității spre a-i prinde înțelesul, reacționează împotriva acestei turburări, căutând să exprime în opere acest înțeles întrezărit, intuit, în adâncimile sale. Deci adevăratul punct de plecare în cercetarea acestei probleme și deci adevăratul punct de plecare al esteticei, trebue să fie, neapărat, efortul creațiunii și sufletul creatorului.

Ceiace trebue să analizăm în estetică, este, deci, procesul prin care artistul se silește a ne revela în opera sa o viziune proprie a lumii.

Autorul deosibește trei tipuri fundamentale, după felul și gradul efortului pe care artistul îl desfășoară în lupta sa interioară: *tipul simpatic, tipul demoniac echilibrat, tipul demoniac anarhic.*

Aceste trei tipuri sânt, de fapt, viziuni diferite ale lumii, care determină prin trăsăturile caracteristice dominante, pe care le prezintă, la baza marilor curente idealiste, realiste și mistice, în creația artistică a lumii.

Autorul ilustrează aceste trei tipuri printr'o exemplificare bogată și susținută în toate domeniile artei, dând astfel orientări și nu formule rigide, pentru a găsi directivele predominante care ne-ar putea ajuta în urmărirea dezvoltării organice a operei de artă și a înțelesului ei adânc.

Intre tipurile esențiale pe care le-am citat, pot fi nenumărate tipuri intermediare, legând și întrunind în multe cazuri pe toate aceste trei tipuri, care nu pot fi decât puncte de reperaj, fără de care nu ne putem încumeta a pătrunde în analiza vieții interioare.

O operă de artă, conchide artistul, ne place nu pentru că exprimă „Frumosul absolut", ci pentru că încarnează o viziune a lumii, o operă de artă ne displace nu pentru că exprimă *Urâtul, ci pentru că nu exprimă nimic"*.

Din acest punct de vedere, Frumosul cași Urâtul din natură, nu pot conta în opera de artă. Frumosul cel mai sublim din natură ne poate lăsa indiferenți, pe când dimpotrivă Urâtul ne poate produce emoții zguduitoare în opera creată.

Perfecțiunea în execuție, calitățile formale ale operei de artă sânt numai în funcțiunea dinamismului tainic care tinde a se cristaliza sub forma unei viziuni a lumii. Ceiace caută artistul, înainte de orice, este restabilirea unui echilibru prăbușit în sufletul său, iar răsunetul în sufletul nostru, al cititorilor sau contemplatorior depinde numai de puterea tragică a durerii sale creatoare.

După cum se vede, este în cartea d-lui Liviu Rusu, un aspect cu totul nou al problemei, un punct de vedere care schimbă cu totul perspectiva esteticei.

I. SD.

Intre democrație și cultură

D. C. L. Flavian, autorul savuroaselor „Impresii din Ame-

C. L. Flavian

rica — 1934" a dat publicității o nouă lucrare, intitulată „Intre democrație și dictatură".

Autorul face o călduroasă pledoarie pentru democrație, evocând momentele și frământările care au așezat vremea noastră la o adevărată răspântie a istoriei.

Lupta dintre rațiune și instinct, dintre toleranță și ură, dintre civilizație și barbarie, dintre egalitate și privilegii, dintre formula viitorului și rezonanța trecutului, — lupta aceasta care așează în primul plan acțiunea Ligii Națiunilor, e înfățișată de d. Flavian cu documentare ,într'o impecabilă ținută literară.

Cartea d-lui Flavian, făcând apologia rațiunii, pregătește triumful adevărului. — b.

Însemnări Ieșene
15 Martie 1936 anul 1 No. 6

D. G. Topârceanu ne aruncă în față, din prima pagină, ca o învăluire din suflul primăverii, acele versuri de *Martie*, atât de vii și de inviorătoare, atât de colorate și de cântătoare, încât, dacă nu am simți încă gustul amar al durerii celui care s'a dus de curând dintre noi, neam crede cu câteva decenii în urmă „au temps des douceurs"...

Ii spunem cu recunoștință versurile lui Eminescu:

Ci tu rămâi în floare...

Iar dacă Mihai Sadoveanu mai încearcă să ne ție în acea atmosferă de altădată, pe lângă cartea unui om al credinței statornice în valorile omenești, care — orice s'ar zice — sânt veșnice, d. G. Chirițescu ne trezește brutal, punându-ne în fața crudei realități actuale: Alinieri de ruine!...

D. doctor Gr. Popa, printre cei ce ne vorbesc despre problemele actuale, pune ca întotdeauna o luciditate senină, o soluție clară și realizabilă, în urma tăioaselor și justelor sale observații critice.

Pentru volumul ei subțirel, revista eșană este în destul de bogată în informații, atât în articolele ei de fond serios și bine gândit, cât și în notele scurte, printre care ne-am bucurat văzând subliniate interesantele reportagii ale tânărului nostru colaborator Valer Donea, la „Adevĕrul Literar".

In vremurile acestea de crâncenă ignoranță și ură brutală, revista „Insemnări ieșene" ne pare ca o vestitoare a unor mijiri de vremuri noi...

Gând Românesc

Gând românesc (anul IV, Februarie 1936) este o revistă de cultură editată de Astra, la Cluj, Calea Moților 76.

Domnul I. Lupaș scrie un articol despre: *„Un Mare Ierarh: Episcopul Nicolae Ivan"*. O întreagă viață, care e o pagină din Istoria neamului nostru din Ardeal, scrisă cu vigoarea și coloritul pe care nu-l vor șterge, din sufletul ardelenilor, vremurile noui și perfide prin care trecem.

Fără a ne opri asupra articolului: *„Rațional și Irațional"* al d-lui I. Petrovici, care nu are nevoie de umila noastră recomandare pe lângă publicul cititor, menționăm scurta schiță a domnului Victor Papilian, una din figurile cele mai interesante și mai complicate a culturii românești. Schița e intitulată: „Rușine" și pare un fragment dintr'un roman, fiind de o subtilitate de analiză neobișnuită, părând un moment dintr'o viață, un epizod dintr'o epocă de om.

Sânt în acest număr versuri și proză: poeme în proză semnate de Moșandrei, o veche și simpatică amintire literară. Un capitol din volumul (ultimul) Domnului *Al. Dima*: „Zăcăminte folklorice în Poezia noastră contemporană". Observații interesante de *Olga Caba* asupra lui: „Turner, alchimistul luminii"; alt articol: „Despre dans" de Domnul P. Dimopol. Cronici interesante și recenzii, însemnări numeroase.

Caleidoscop

inunile oftalmologiei

O literată engleză, d-na Daphné Muir, sosită de curând în Statele Unite ale Americii, a demonstrat lumii americane rezultatele unei miraculoase operațiuni la care a fost supusă. De câțiva ani, această femee pierduse cu desăvârșire vederea. Și acum a redobândit-o, grație sacrificiului extraordinar al unei alte femei, care ține însă să nu i se cunoască numele.

Atinsă de un început de orbire, în urma unei îmbolnăviri incurabile a nervului optic, persoana care s'a jertfit, s'a prezentat la medicul oculist ce trata pe d-na Muir, oferindu-și ochii ei, pentru ca părțile lor sănătoase să poată fi grefate pe ochii literatei engleze.

Sacrificiul a fost consimțit și grefa aplicată cu deplin succes. Astfel, d-na Muir, oarbă de cinci ani, și-a regăsit vederea, iar astăzi poate citi și lucra fără să aibă măcar nevoie de ochelari.

Pe de altă parte, s'a realizat la Londra o operație tot atât de remarcabilă la „Royal Waterloo Hospital", asupra unui copil de cinci ani, un caz care pasiona cercurile medicale britanice. E vorba de un copil orb din naștere. Deși avea ochi excelenți, copilul nu putea vedea, întrucât pleoapele-i rămâneau complect închise, din cauza lipsei mușchilor ce ridică ploapele. Hotărît să aplice o operație neîncercată încă până acum, doi chirurgi englezi au scos din coapsa tânărului pacient o bucată de muschiu, pe care au grefat-o la pleoape. Câteva zile, după ce au fost retrase pansamentele, s'a constatat că operația a reușit pe deplin și pleoapele funcționau absolut normal.

Interesant este genul de senzații, pe care îl resimte un orb din naștere, atunci când capătă vederea la o anumită vârstă. Astfel, un tânăr din această categorie, care a dobândit vederea la 25 de ani, afirmă că primul sentiment pe care l-a încercat, a fost o imensă fericire. Imediat însă i se păru că se prăbușește deodată în jurul lui toată lumea stranie, pe care și-o făurise în închipuire. Apoi, avu impresia că niciodată nu va ajunge să vadă lucrurile foarte îndepărtate. Cu desăvârșire aiurit, a trebuit să fie condus la o fereastră. Tânărul privi în stradă și nu-și putea imagina că ceeace vede este viața adevărată. I se părea că visează. Circulația trecătorilor îi dădea o senzație neplăcută de dezechilibru. A doua zi se duse să-și vadă medicul și cursa i se păru plină de obstacole. Ii era teamă să nu cadă, să nu fie împins și răsturnat și să nu dispară într'o prăpastie.

O lună după ce-și redobândise vederea, obicinuia încă să se oprească în mijlocul străzii, căutând să-și regăsească vechiul său „eu". Simțea o mare oboseală mai ales atunci când învăța să scrie și să citească. Și atunci, pentru a-și ordona puțin ideile, el n'avea decât un singur mijloc, acela de a redeveni orb: închidea ochii.

Cronica literară

PERICLE MARTINESCU Adolescenții dela Brașov.

Dacă nu mă înșeală memoria, romanul d-lui Pericle Martinescu l-am mai cetit odată și anume cu prilejul unui concurs literar unde i s'a dat prețuirea ce i se cuvenea, fără a se putea ajunge la învoirea obștească a examinatorilor. Lucru de luat în seamă, niciunul din candidații, nesatisfăcuți, la premiu nu s'a descurajat și în câțiva ani am putut vedea o mulțime din romanele concurente apărând în vitrina librăriilor.

Fără să știu dacă d. Martinescu este ardelean, observ că romanul domniei-sale este eșit din atmosfera ardelenească și, oricât s'ar ascunde autorul sub paravanul „mitului", din viața proaspetei generații de tineri din Brașov, de vreme ce toate amănuntele sociale sânt cu desăvârșire exacte. Însă nu exactitatea materială este aceea care ne izbește, cât cea spirituală. Cine este în curent cu publicațiile literare va fi observat marele număr de reviste de tineri apărute în ultimii ani în orașele și orășelele provinciilor noui: *Țara Bârsei, Brașovul literar, Frize* la Brașov, *Lanuri* la Mediaș, *Abecedar* la Turda, *Plaiuri Săcelene* la Satulung-Săcele, *Blajul* la Blaj, *Progres și Cultură* la Tg. Mureș, *Provincia literară* și publicațiile grupării *Thesis* la Sibiu, *Gând Românesc* la Cluj, *Clasa IV B* în acelaș oraș, *Muguri* la Rădăuți, publicațiile *Iconar* la Cernăuți, etc. etc. Ele au note comune. Fiind scrise în deosebi de tineri, sânt ostile scriitorilor cu oarecare nume, pe care se fac că-i ignorează. Este aceasta o trăsătură generală a tinereții și nimeni nu are să se supere...

Dar, lucru mai însemnat, ca o reacțiune la mediul germanic în care se desvoltă activitatea lor și ca o încercare de a ieși dintr'o presupusă inferioritate față de tânărul de dincoace, redactorii acestor reviste vin cu o năvalnică informație franceză. Un tânăr ardelean care se respectă nu citează decât din Gide și din Proust și de-adreptul în franțuzește. Fenomenul acesta nu-i lipsit de anume snobism dar snobismul e bun. El scoate pe ardelean din raza culturii austriace care avusese înrâuriri atât de deplorabile asupra scrisului românesc transilvan de dinainte de războí și-l apropie de cercul latinității noastre. Mulțumită școalei și a amestecului într'o clasă de tineri din toate regiunile putem afirma azi că a dispărut orice deosebire între tinerii de o parte și de alta a munților, afară doar de o ușoară inversare de aspirațiuni. Clujanul de pildă citește mai ales franțuzește iar bucureșteanul mai ales nemțește.

In romanul d-lui Pericle Martinescu această nouă tinerețe ardeleană, la care n'au mai rămas din stilul vechiu decât anume obiceiuri sociale ca șederea în „cost", serenada, plimbarea cu fete pe Corso, ieșirea la câmp, maialul, împreună cu toți profesorii și cu fanfara, familiaritatea între școlari și corpul didactic, este foarte bine înfățișată și cartea este din acest punct de vedere un document, fără ca prin asta să se înlăture merite mai substanțiale. Mă bucură de altfel să văd la autor o adevărată fierbere cărturărească, nu așa de obicinuită la prozatorii noștri. Cartea e plină cu referințe de lecturi și nu mă uit la numele proprii înșirate ci la dovezile indiscutabile de cultură. Citarea numelui Ulalume dovedește citirea lui Edgar Poe, Diotima vine din Hölderlin. Nu e nicăeri nici o mistificație, cum se obicinuește, ci bucurie sinceră de a se scălda în cultura universală, pe țărmuri bine alese.

Nu se poate ascunde un lucru. Niciodată nu se pot da judecăți definitive asupra tinerilor. Când au lecturi suficiente și au învățat să dea drumul pe hârtie la tot ce le trece prin cap, fără a imita literatura oamenilor maturi, rezultatul este surprinzător. Adolescentul este un poet și paginile lui neprefăcute sânt pline de har. Iar fetele cântă o singură dată mai frumos și s'ar părea, mai inteligent, decât băeții. Apoi vine încetarea crizei și tânărul cade în platitudinea matură sau în sfârșit devine scriitor. Fetele mai niciodată. Nicio îndoială că romanul d-lui Martinescu își datorește coloarea și faptului că este scris de un adevărat adolescent, în curent de altfel cu literatura juvenilă occidentală. Altfel, multe pagini ar fi inacceptabile. Numai un adolescent ar fi putut da impresia fierberii și dezordinei juvenile fără alterări. Comparațiunea cu d. Ionel Teodoreanu din primele scrieri devine teoretic posibilă.

Cu foarte mult instinct literar d. Martinescu a ales evenimentele ce i se prezentau în chip firesc în lumea pe care dorea s'o descrie, fără a născoci nicio intrigă. Ce se poate întâmpla unui tânăr de 19 ani? Să se îndrăgostească. Eroul se îndrăgostește. De bună seamă că va fi inițiat și în erotica procreatoare. Se întâmplă și acest accident eroului. Un profesor îl persecută, nu-l „înțelege" și-l elimină din școală. Este și aceasta. Imbătat întâia oară cu vorbe mari ca ateism, comunism, tânărul dă spectacole de teribilitate față de profesori, Un coleg, care n'a putut învinge criza vârstei, se sinucide. Intâia ciocnire cu umbra morții. In sfârșit fata iubită, ajunsă mai de vreme la simțul practic decât băieții, respinge dragostea fără motivare. Și cu aceasta adolescența ia sfârșit. Atât cuprinde cartea d-lui Martinescu, în pagini prea volubile uneori, cu prea multă filosofie sentimentală alteori. In ciuda unor abuzuri verbale (mister latent) stilul e îndemânatec, cu tendință spre imagine și vibrație patetică. Aici întrevăd de altfel posibilitățile de mai târziu ale d-lui Pericle Martinescu. Căci dacă îmi place în general, psihologicește, cartea domniei sale, esteticește ar fi greu să demonstrez valoarea ei literară fără elemente obiective. Realitatea talentului său mi se pare a se găsi în poetica sa adică în putința de a ritma, universalizând, emoțiile. Să dăm câteva exemple. Deșteptarea sentimentalității virile o notează autorul în rânduri de o rară penetrațiune lirică:

„Aproape de capătul aleii întâlnim două fete, pe care nu le mai văzusem, desigur, niciodată. Două eleve, în uniforma lor pură de liceu. Din curiozitate mă uit spre ele, indiferent.

„Și din momentul acela a început pentru mine o elegie superbă, elegia pe care am s'o povestesc în aceste caete.

„Privirile uneia dintre cele două fete, incisive și îndrăznețe, m'au străpuns cu ace de foc. Nu știu dacă am început să tremur, sau am început să halucinez. Eram primul animal terestru care descopeream o taină universală, uluitoare. Și poate nici atunci, când ași fi descoperit cu adevărat o astfel de taină, n'aș fi fost atât de emoționat. Dar nu, asta era mai mult decât o taină. Ochii aceia m'au orbit. Nu mai vedeam decât tufele lor cărbunoase, limpezi și de o expresivitate dură".

Dacă analizăm imaginile se poate să le distrugem și să rămânem desamăgiți. Suavitatea stă în ingenuitate și frenezie. Exclamațiile ce urmează sânt gustoase fiindcă se simte sinceritatea lor:

„Mina! Cine te-a numit așa, Mina?... Cine ți-a dat acest nume sobru și obscur ca melancolia din privirile tale? Numele tău te înfățișează altfel decât ești. Dece, dece te chiamă Mina? Ești prea frumoasă ca să porți numele acesta sec ca un pustiu... Dece nu te chiamă Lucreția, Margareta, Laura, Silvia?... Dece nu porți un nume viu, luminos: Ofelia, Eleonora, Ligeia, Ulalume, Diotima?... Dece? Ce înseamnă numele tău, Mina? De unde vine el?... A, da — nimic: Mina von Barhelm — o eroină îmbătrânită a lui Lessing, nemțoiul acela blond, cu fața searbădă și capul țuguiat ca un pepene. Vezi, Mina, regret că porți numele ăsta. Imi pare rău că el a mai trecut și prin gura aceluia pe care nu-l pot suferi fiindcă a scris *Nathan der Weise.*

...Știi: *Nathan der Weise*; de câte ori zic așa, mă gândesc la Nastratin Hogea, Hamletul orientului...

Mina!... De ce porți un nume care mă face să gândesc la astfel de lucruri oribile!

Și totuși numele tău e frumos, Mina. E frumos ca o floare de zăpadă. E frumos ca o mare înghețată".

Abundența lirică, departe de a fi un cusur, e un indiciu de vitalitate. Un alt exemplu dă o idee mai clară de spiritul literar al operei d-lui Martinescu: D-sa traduce, așa într'o doară, școlărește, din Ovidiu, dar traducerea respiră ca o vietate cu toată stângăcia ei:

Poeziile provin și-s născute dintr'un suflet senin:

Timpurile noastre sunt întunecate prin relele care m'au ajuns.
Poeziile cer retragere și liniște celui pe care le scrie
Pe mine mă sbuciumă marea, vânturile și sălbatica de iarnă.
Toată groaza e departe de poezii; iar eu amăritul
Socotesc că de-acum deasupra gâtului meu va atârna sabia.
Criticul drept se va mira și de aceste lucruri pe care le fac,
Și va citi aceste scrise cu oarecare indulgență.
Dă-mi-l pe Homer și aruncă în jurul lui atâtea necazuri;
Tot geniul lui se va nimici...

Și versurile originale au acest amestec de grațioasă stângăcie și prospețime goliardică:

Simpatice fetițe'n piele goală,
Ce-ați arborat ferestrele'n tumult,

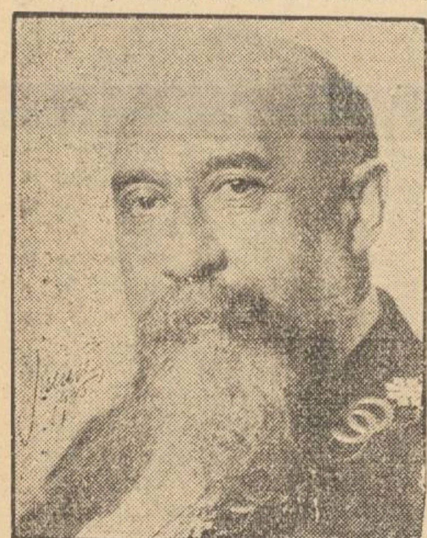
Continuare în pag. X-a

Insemnări și polemici

„Un biet moșneag și-un doge"

Prima noastră scenă a reprezentat o nouă piesă a d-lui prof. Nicolae Iorga: „Un biet moșneag și-un doge".

Autorul evocă viața Veneției de acum cinci veacuri, din care desprinde figura impresionantă a bătrânului doge Francesco Foscari, imortalizat în celebrele pânze ale pictorilor Eugen Delacroix, Ziegler, și Hesse.

NICOLAE IORGA

Lordul Byron însuș a zugrăvit tragica existență a octogenarului doge.

In drama d-lui prof. Iorga, Francesco Foscari își duce cu mândrie demnitatea seniorială, înfruntând până în pragul morții ingratitudinea, invidia, răutatea și ambițiile unei nobilimi meschine.

Uneltirile dușmanilor îl despart pe doge de fiul său, căzut victima acțiunii calomnioase a nobililor.

Izolat, lipsit de autoritate, disprețuit pe nedrept și gonit de pe tron, orgoliosul moșneag rămâne până dincolo de viață — doge.

D. profesor Iorga a desprins din paginile istoriei frământările și năzuințele spre mai bine ale unor vremuri de mult uitate.

Ținuta literară a piesei este la nivelul celei mai bune producții a fecundului nostru dramaturg.

Interpretarea a subliniat efecte sugestive, iar punerea în scenă s'a străduit să valorifice exigențele delicate ale textului.

Un spectacol de necontestată artă. — h. b.

Din Tată în Fiu

In anul 1870, la liceul din Amiens, un elev silitor, fiul unui inginer de la căile ferate din „Compagnie du Nord", își făcuse reputația unui recitator de mare talent.

Le Bargy

Blond cu ochii albaștri, cu chipul inteligent și distins, încânta pe colegii și pe profesorii liceului său, recitând — cu o voce bine timbrată, cam pe nas, dar cu pronunție vibrantă și bine articulată în fiecare sunet, — fragmente din „Athalie", „Britannicus" și „Misanthrope".

Foarte citit și pasionat pentru literatura secolului al XVIII-lea, în special, înființă revista literară a liceului său, Vert-Vert. Concură pentru premiul de poezie Gresset și-l obținu.

Toți se întrebau ce va deveni la sfârșitul studiilor: avocat sau poet?

Se întâmplă însă că, pe când împlinise 15 ani, să vină la Amiens Coquelin, care cu glasul său răsunător, cu verbul său colorat și gestul sigur, umplu sala cu sugestii vizuale și auditive irezistibile.

Din această clipă hotărârea tânărului fu luată. Veni la Paris să învețe dreptul, zicea el. Dar după o scurtă trecere pe la Conservator, obținu premiul întâi și intră la Camedia Franceză sub numele de Charles Le Bargy.

La Conservator nu avusese nevoie să învețe nimic, căci se formase singur la Amiens prin exercițiile sale de dicțiune și prin cultura sa literară. Pe lângă aceasta era cu totul în stilul Comediei prin alurele sale de om de lume și foarte conștient de toate avantagiile sale. Această formare definitivă, cu care talentatul artist intră în scenă, i-a fost desigur un mare avantaj, dar și un dezavantaj: el rămase acelaș, desăvârșit, dar fixat oarecum în personalitatea făurită dela început. Nu evoluă ca Lucien Guitry, a cărui carieră se desemnă fermă numai după o serie de reprezentații la teatrul din Petersburg și el se simți în apogeu numai după ce trecu prin teatrul liber.

Cariera lui Le Bargy începu deci cu un succes strălucit care întunecă cu totul pe Delaunay, mai ales în teatrul modern.

Creând, în „Une Famille" de Lavedan, rolul impertinentului baron Le Brissard, putred de snobism, Le Bargy, — deși reluase rolul după Coquelin, rolul ducelui de Septmont în „l'Etrangère", — se impuse cu o autoritate incontestabilă.

Succesul său însă fu tot atât de impunător și în clasicii secolului al XVII-lea.

Jean Debucourt

Vocea caldă a tânărului actor, cu frescheța ei dezmierdătoare, în contrast cu eleganța sa plină de morgă și sarcastică, impresionă adânc atât în îndrăgostiții lui Molière cât și în acei ai lui Musset. Liric în momentele de pasionat îndrăgostit, el lăsa să se întrevadă, în acelaș timp, ceva din disprețul și prețiozitatea aristocratică a epocii. Se îmbina în el, impertinența plină de grație, de spirit filosofic și senzibilitate a secolilor regalității și în acelaș timp accentele răsunătoare, cu gesturile mari ale romantismului recent.

Tocmai acest amestec i-a dat nota caracteristică, i-a făcut succesul necontestat în teatrul modern și i-a îngăduit să încarneze atât de desăvârșit personalitatea compusă din elemente multiple și variate, reprezentativă a tineretului din epoca sa.

Le Bargy, în jurul lui 1900, era ceeace se numea pe atunci „un jeune fin de siècle", sintetizând imaginile puse la modă de romane, și de piese de teatru sub diferite nume, care nu erau decât evoluția „boemilor" romantici, spre clasa de „esteți" și „dandy" ca Montesquiou, d'Annunzio, Maurice Barrès, Caran d'Ache și Marcel Boulanger. Clasa aceasta alcătuită din oameni, cu sau fără particula „de", din artiști, universitari, oameni de știință și aventurieri interesanți, sub denumirea peiorativă de „intelectuali".

Le Bargy fu, deci, încarnarea fiului bătrânului Astier Réhu din „L'Immortel" a lui Alfonse Daudet, René Vinci, din „Mensonges" a lui Paul Bourget, a lui M. Fred din Gyp. „le Viconte de Coupière" a lui Abel Hermant și alții. Adică a acelorași personagii care au fost pictate de Proust, în opera sa.

Dar, la Le Bargy, toate aceste figuri ale imaginației sale actoricești se suprapuneau peste tendința sa inițială, alcătuind tema constantă a interpretării sale variate, tendința spre clasicismul secolului al XVIII-lea.

Avu norocul să se producă în maturitatea arteh sale, pe timpul unei noi epoci de lumină în Franța, epoca lui Anatole France și a lui Paul Hervieu, care scrise tragedii îmbrăcate din nou în ideologia la modă a zilei. Robert de Flers reînvie spiritul lui Beaumarchais la teatrul Variétés" pe când Lavedan reîmprospătă influența teatrului Diderot, în comediile sale morale.

Le Bargy datora acestor scriitori și spiritului pe care ei îl reîncarnară succesele vârstei sale mature în „Marchizul de Priola" „Duelul", „Legea, Omul și Dedale". In ei își găsea el concepțiile preferate și la rândul său le comunica viața din interpretările sale, care au fost întotdeauna adevărate și naturale, deși personagiile erau, după cum apar azi, convenționale și perimate.

Conflictul interior dintre rațiune și instinct își lua o nouă viață din estetul, snobul, anarhistul pehlivan care vorbeau în sufletul autorului și le comunica prin frământarea verbului lui Le Bargy, o existență nouă, plină de putere și în echilibrul mereu renăscând al vieții.

Părăsi Comedia și aceasta fu marea sa greșală, mai ales că se reîntoarse spre a-și termina cariera interpretând, în „Moloch", aventura unui nesățios îndrăgostit, un bătrân compozitor. Rolul acesta nu mai era pentru el. Snobul dandy, estetul, nietzscheianul nu mai erau din această epocă, literatura și lumea o luaseră înaintea lui Le Bargy. Epoca nouă era epoca fizicei și a metafizicei amorului, a regnului universal al muzicei.

Dar adevărata minune este reapariția unui Le Bargy pe scena Comediei, un Le Bargy tânăr cu aceiași formare fundamentală, clasicismul secolului al XVIII-lea, dar în tonalitatea epocei actuale.

Portretul leit al lui Le Bargy din punct de vedere fizic, dar cu altă privire în ochi, cu altă inflexiune în colțurile gurii, cu acelaș suflet îmbibat de spiritul secolului al XVIII-lea, dar în altă tonalitate, tonalitatea secolului al XX-lea. E fără îndoială unul din fenomenele cele mai interesante, această resuscitare a unui Le Bargy secolul al XX-lea. Actorul se numește Debucourt și este fiul lui Le Bargy, scoborîtor prin mama sa din familia faimosului pictor gravor al regelui purtând acelaș nume.

O nouă traducere a lui „Tristan" la Operă

S'a utilizat, pentru o nouă traducere a lui Tristan și Isolda, *un text purtând semnătura însuși a lui Richard Wagner, publicat pentru întâia oară în 1860, subt titlul „Patru poeme pentru Operă".*

Germaine Lubin

Traducerea a fost făcută de Ch. Lacour, care — părăsind pentru un moment ocupațiile sale politice — a făcut-o chiar sub direcția maestrului.

Deoarece traducerea nu era destinată muzicii, ea a fost făcută dând textului original o întreagă libertate de vocabular.

Pentru a putea fi reprezentată, ea a fost din nou revăzută și rajustată la cerințele unei muzici, riguros adecvată limbii germane și accentului frazei din această limbă, atât de diferită de acel al limbii franceze.

Pentru a face o operă desăvârșită, ar fi fost necesară mâna însăși a lui Wagner, așa cum a făcut pe timpul șederii sale la Paris, în 1860, cu textele lui Tannhäuser și Lohengrin, *care au fost publicate chiar în acea epocă.*

Se știe că superba scenă dintre Venus și Tannhäuser a fost compusă de el, chiar pe textul francez, în ultima ei versiune.

Gustave Samazeuilh, muzicantul care a adaptat acest text, a fost ajutat în 1927, când și-a început lucrarea, de Cosima Wagner și Siegfried Wagner, de nora sa Daniela Thode, care poseda la perfecție germana și franceza, precum și de fiica sa, Eva Chamberlain, precum și de alți membri ai familiei Wagner și de toate persoanele, competinte și legate de interesul gloriei marelui compozitor.

Opera din Paris a alcătuit, pentru reprezentarea operei după acest text, o trupă de elită, printre care Germaine Lubin, care va interpreta rolul Isoldei.

Leoaicele Imperiului al doilea

S'a scris foarte mult despre „Leoaicele Imperiului al doilea": Cora Pearl, Anna Deslion, Adele Courtois, Léonide Leblanc, Rose Pompon și multe altele.

Blanche d'Antigny

Unul din principalii inițiatori în acest fel de literatură a fost răposatul Frédéric Lolié, cu cartea sa „Femmes du second Empire". Auriant (Galimard) reia subiectul, adăugând o contribuție interesantă și bine informată.

Opera sa „Les Lionnes du second Empire" nu este lucrarea unui cronicar, ci a unui erudit istoric, cu documentare bogată și scrupulos cercetată.

Leoaicele sale sânt Blanche d'Antigny, Hortense Schneider, Marie Colombier, D-na Valtesse de Bigne.

In ultimul capitol al cărții, el caută a dovedi că Arthur Meyer nu era o secătură afemeiată, un fel de întreținut al Blanchei d'Antigny, cum au încercat unii să-l arate.

Dintre toate leoaicele, de altfel, Blanche d'Antigny îl interesează mai mult.

Ii ia apărarea, căutând să dovedească buna ei reputație, care — chiar dacă nu era atât de albă ca numele ei — nu era nici mai rea, nici mai bună, de cât a tuturor actrițelor, mari și mici, din epoca dintre anii 1868—74. Profesiunea ei de actriță nu a fost un pretext sub care să se ascundă scandalul unei vieți destrăbălate, o profesiune de a doua mână, căci juca în toate serile și la beneficiile camarazilor.

Debutase ca vânzătoare în magazine, devenise apoi comisvoiajoră, când avu norocul să întâlnească pe Mesentoff, prefectul de poliție al Țarului, care o luă cu el la Petersburg, unde o întreținu foarte luxos. Venind la Paris să-și facă toalete, întâlni pe cronicarul Henri de Pène, care o lansă în teatru.

Genul în care avu succes fu bufoneria muzicală, nebunia Parisului în acea epocă. In curând Blanche deveni ceiace se numea o leoaică a Parisului. In fiecare seară în antracte fracurile și jiletcele „en coeur", năpădeau în loja ei, capitonată cu mătase trandafirie, mobilată cu divanuri, plină de flori exotice, adevărat budoar. Tolăniți pe divanuri, cu paharul de „soda" în mână prietenii o pierdeau din ochi, pe când ea se dezbrăca și se îmbrăca în fața lor fără nici un fel de jenă, ca o femee care se știe frumoasă și bine făcută.

O atmosferă voluptoasă domnea în jurul ființei sale grăsulii, cu bustul opulent, cu umerii catifelați și sidefii, cu frumoasele brațe goale.

Dar, ca mai toate frumusețile din vremea ei, Blanche d'Antigny muri de tuberculoză când trecu abia de treizeci de ani. Slăbise, obrajii i se subseră, devenise de nerecunoscut. Muribundă, fu totuși transportată în hotelul particular pe care și-l închiriase de curând. Ea trecu prin Rue Rivoli pentru ultima oară și nu ca altă dată, strălucind de sănătate și de frumusețe, răsturnată pe perinele de mătase, în galopul trăsurii elegante. Ci încet, la pas, ca într'o ambulanță.

Un preot o împărtăși și ea muri, ca multe din cele de seama ei, într'un fel de romantism, despre care epoca noastră nu-și mai amintește.

Altă figură interesantă din cartea lui Auriant e Marie Colombier, autoarea pamfletului împotriva Sarei Bernhard, intitulat Sarah Barnum, în colaborare cu Paul Bonnetain. A urmat duelul Bonnetain-Mirbeau. Maurice Bernard a năvălit în apartamentul Mariei Colombier și l-a devastat.

Reese din cartea lui Auriant o stare de moravuri, în acea epocă (1883), care — oricât de brutali și barbari ne considerăm acum — nu s'ar mai putea petrece, cel puțin în lumea literelor, la Paris.

Astăzi „starurile" de cinema au luat locul leoaicelor de altădată. Cu siluetele lor reci și uscate, ele sunt foarte depărtate de frumuseța „capitonată" a vechilor leoaice. Răspund însă, probabil, gusturilor epocii noastre de sporturi de iarnă și proecții fotografice în alb și negru.

Marțile lui Mallarmè

D-rul Edmond Bonniot, pe când își făcea Dreptul la Paris, era unul din oaspeții lui Malarmé. A păstrat note foarte fidele asupra celor ce se vorbeau „Marți seara, rue de Rome".

Apartamentul lui Mallarmé era modest. Se compunea dintr'o sală de mâncare și din două camere, la etajul patru. Dar ferestrele se deschideau într'un larg spațiu. Liniile căii ferate în spre Vest, dădeau iluzia unei fugi posibile spre Londra, tainică în ceața sa și primitoare în cercurile în care s'ar fi putut întâlni oameni interesanți ca Wilde, Whistler, George Moore, Swimburne și poeții din Rhymer's Club.

Henry Charpentier care descrie acest cadru din Rue de Rome, are o fotografie a sălii de mâncare în care Mallarmé vorbea cu vizitatorii săi. Se vede, lângă draperia ușii de intrare, o gravură, Lola Vence, și un tablou de Manet, în care Hamlet, tânăr și svelt, îmbrăcat în negru, stă cu sabia gata, înaintea fantomei tatălui său, vizibilă nu se știe prin ce minune, pe un peisagiu de zăpadă. Pe paravanul din mijloc, o marină de Berthe Morisot, o nimfă de Whistler, și — pictat de Monet, — un peisagiu reprezentând o cotitură a Seinei, de o frescheță umedă în cadrul lăcuit alb.

Subt lampa suspendată de aramă, o masă rotundă Louis XVI, cu vasul cu tutun și o călimară, o carte. Poetul e în picioare, lângă scaunul balançoire, în fața căminului, din care se vede numai o parte. Mallarmé ține o mână în buzunarul vestei, în cealaltă mână are o țigaretă; și aerul său e puțin dus pe gânduri și familiar.

Din notele lui Bonniot se desprind fragmente dintr'o cugetare și se pune în relief o imaginație admirabilă, din care multe lucruri prețioase se vor fi risipit ca fumul țigaretei.

Astfel, găsim printre acele note: „Lucrurile nu trebue traduse direct și de-a-dreptul... dar trebue privite pieziș și numai sugerate"...

O capodoperă... o operă de așa fel încât artistul, după ce a conceput-o, să nu o părăsească decât dupăce va fi simțit în ea un caracter, cât e posibil de accentuat, de impersonalitate"...

„Versailles e singurul loc din natură în care ți-e îngăduit să cugeți plimbându-te"...

„Să citești „Discours de la méthode sous les tilleuils..."

Apoi amintirea unei ore din miezul nopții, în care maestrul, atingându-și fruntea, zise: „Am întotdeauna o dansatoare aci"...

Pe când primii discipoli îl ascultau în tăcere, cuprinși de o turburare religioasă...

E mult de-atunci...

Cărți

Stelian Metzulescu: *Literile în țara Banilor Ed.: „Linia Nouă" Craiova, 1936, Prețul 65 lei.*

Popescu-Scărișoreanu: *Din umbră (Poezii) Ed.: „Grai și cuget dobrogean" Constanța, 1936, Prețul 50 lei.*

Diacon C. V. Dănău și C. N. Dărvărescu: *Cum cercetăm individualitatea elevului de curs primar, Ed.: „Cugetarea" București, 1936, Prețul 30 lei.*

Em Ciomac: *Poeții Armoniei. Ed.: Fundația „Regele Carol II", Buc. 1936, Prețul 60 lei.*

Bruno Frank: *Cervantes, Trad. din germană de V. Em. Pascutti. Ed.: „Cugetarea" București, 1936, Prețul 55 lei.*

B. Iordan: *Normaliștii Ediția II-a Ed.: „Cugetarea" București, 1936 Prețul 55 lei.*

Lt. col. Henri Carré: *Mademoiselle Fille du Régent. (Duchesse de Berry). Ed.: „Librairie Hachette" Paris, 1936.*

André Chevrillon: *Sanctuaires et Paysages d'Asie Ed.: „Calman-Lévy" Paris, 1936. Prețul 15 frcs.*

Reviste

Rânduri: No. 6 (Februarie).
Revista Funcționarilor Publici Adtivi No. 11—12 (Ian.—Febr.).
Cuget Moldovenesc: No. 1—3 (Ianuarie-Martie).
Grai Moldovenesc: No. 24,25 (Martie).
Tribuna: No. 7 (Martie).
Tot: No. 2 (Ianuarie).
Revista C. F. R.: No. 11—12 (Nоemb.—Dec)
Vremea: No 429 (Martie).
Transilvania: No. 1 (Ian.—Feb).
Luceafărul: No. 3 (Martie).
Gând și slova Oltenească: No. 1 (Martie).
Revista Funcționarilor: No. 11—12 (Ian.—Febr).
Plaiuri Săcelene: No. 2 (Febr.).
Foița: (Ian.—Febr.).
Banatul Literar: No. 3—4—5 (Ian.—Febr.).
Licăriri: No. 1 (Martie).
Iconar: No. 7.
Cadrilater: No. 2—3 (Febr.—Martie).
Familia: No. 2 (Februarie).
Astralis: No. 3 (Martie).
Afirmarea: No. 1 (Martie).
Libertatea: No. 6 (Martie).
Revista de Cultură Armeană: No. 2 (Aprilie).

Ziare și reviste străine

La Parole Bulgare: No. 14, 15 (Martie).
Le Front Latin: No. 7 (Martie).
Strada: No. 19—20

Ziare

Pământul: No. 127.
Insemnări: No. 68.
Informații Comerciale: N. [illegible]
Oituzul: No. 15.
Păreri: No. 6.
Omul liber: No. 6.
Vremea Nouă: No. 42.
Drum: No. 14.
Scânteia: No. 3.
Straja Cadrilaterului: No. 4.
Gazeta Basarabiei: No. 100, 101, 102, 103, 104, 105.
Slova: No. 5.
Viața ortodoxă: No. 1.

Nu vi se pare c'ați dormit prea mult?
Sculați-vă căci, uite-itimp de școală...

Reportajul din anul 3000, scos zice autorul, dintr'o revistă a eroilor e paradoxal, juvenil, dar plin de imaginațiune:

„Postul heliofonic instalat în planeta Mercur pentru observarea mai de aproape a regresului solar, a difuzat în univers o nouă știre senzațională. Temperatura Astrului luminos și uriaș a scăzut cu încă 15000°. Oamenii emigrați în Jupiter, Uranus și Neptun, alarmați de știre, s'au adresat imediat institutului Heliologic din planeta lor natală, cerând relații precise — vădit îngrijorați de situația în care se văd puși prin această nouă scădere de temperatură, deoarece astrouzinele electrotermice din părțile lor nu sânt încă integral și definitiv puse în funcțiune, etc."

Avem dar toată îndreptățirea să ne socotim în fața unui scriitor în formațiune, ale cărui însușiri literare sânt până acum capacitatea emoțională și procesul poetic.

G. CALINESCU

Atelierele „Adevĕrul", str. Const. Mille No. 7—11.

Număr special de Paști

Adevĕrul Literar și Artistic

12 pagini 7 Lei

Anul XV — Seria II — Nr. 801
Duminică 12 Aprilie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

7 Lei Exemplarul în țară
14 Lei Exemplarul în străinătate

BIBLIOTECA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

De Paști

Anul acesta, avem sărbători triste — și din pricina încordatei situații externe, care cuprinde germenii războiului distrugător de civilizație și de cultură... dar și din cauză că exploziile de ură și de violență din țară, întorcându-ne spre primitivitate, ne aduc dezolare în suflete.

Parcă sântem în ajunul războiului mondial. Oamenii așteaptă telegramele cu aceiași înfrigurare. Opinia publică s'a și împărțit tranșant între cele două constelații de state în conflict. Atât doar: nu mai sânt aceiași oameni în aceleași tabere. Au trecut unii în locul altora — ca 'n partide...

Dar patima a rămas în fond aceiași, înăsprită în modul de exprimare de atmosfera sufletească — lăsată de războiu și întunecată încă de criză cași de frământările politice și sociale.

Am trăit Săptămâna Patimilor. In jurul bisericilor a defilat, în sunetul clopotelor de denii, cortegiul „Aerului" sfânt. Oamenii și-au plecat capetele și, printre lumânări aprinse, au trecut pe subt giulgiul care a acoperit ranele Mântuitorului.

A murit Cel ce a propovăduit iubirea și pacea între oameni. Coroana de spini, sulița din coastă, piroanele din mâni și din picioare — încadrează crezul creștinesc, de blândeță, bunătate, ertare...

„Aerul" păstrează parcă, în umbra desenelor de fir, locul unde pânza sacră s'a lipit de ranele sângerânde. Cei ce s'au perindat pe subt „Aer" n'au simțit dogoarea jertfei pentru omenire?

Iar „Invierea" reprezintă triumful: „cu moartea pre moarte călcând"... Reprezintă lumina și dreptatea, care țâșnesc din mormânt — dând înlături lespezile și orbind paznicii, cu lăncile căzute...

Și totuși cei ce vin la biserică de Paști n'au, toți, sentimentele care cadrează cu atmosfera Paștilor. Unii de-abea și-au desprins mâna din gâtul unui semen. Alții își șterg gura, cu ștergarul sacru, de împărtășania îndouă cu injuria memoriei unui mort.

Cum se împacă acest amestec de noțiuni care se exclud? Cum se pot înfrăți ura cu iubirea de oameni, violența — cu gestul duios de mângâere, pacea — cu zângănitul armelor și cu urletele de războiu?

O primăvară nouă se înfiripă în jurul nostru. Viața esă din adâncuri la soare subt forma divină a florilor, într'un tremur de glas misterios...

Când ridici capul în sus, parcă din ochii lui Crist îți cade în ochi o picătură de senin.

Iți vine să îmbrățișezi lumea cu dragoste duioasă.

Ne mai bucurăm încă o zi de natură și de viață.

Până și pământul e acoperit de verdeață, ascunzându-ți țărâna neagră care amintește movilele de pe morminte.

Când stăm în contemplarea minunii dumnezeești, urechile ne sunt lovite de glasuri aspre... vedem scene degradante... Pumni încleștați, rânjete...

De unde vine invazia bestialității subt cupola cerului bun? Cine ne asmuță să ne sfâșiem — când gestul firesc ar fi să cădem unii în brațele altora, binecuvântând clipa ce ne-a mai fost dată s'o trăim, pe lumea asta în care un Om și-a întins mânile spre crucificare pentru mântuirea tuturora ?

Nu simțiți pe umeri fluturările „Aerului" — giulgiul morții?

M. SEVASTOS

PIERRE VILLATTE — PIETA

Sugestii de sărbători

In numărul 265, de curând apărut, al bibliotecei „Actualités scientifiques et industrielle", *un tânăr savant portughez încearcă o reabilitare a beției, cu argumente discutabile, dar foarte sugestive.*

J. A. Loureido, așa se numește tânărul fiziolog despre care e vorba, rămânând pe terenul științific, arată că în organismul omenesc, totul se petrece ca și când acesta ar avea atâtea de făcut, încă dela naștere, — în cât nu poate consacra de cât o parte infimă din energia alimentelor pentru a se reface.

De pildă un bou nu face nimic sau aproape nimic, își petrece cea mai mare parte a existenții sale făcând să treacă prin filiera organelor digestive grămezi de iarbă, pe care le preface apoi în carne și grăsime.

Omul însă petrecând cea mai mare parte din timpul său cu munca (16 ore pe zi uneori), urmează dela sine că, pentru a avea vreme să se hrănească, alimentele sale trebue să se absoarbă fără a cere prea multă vreme și energie, adică omul trebue să mănânce și să digereze iute.

Deci se impune o mare reducere a travaliului digestiv, de care nu e străină arta culinară, dar și o reacțiune accentuată a reflexelor condiționale. In asemenea împrejurări, metabolismul are un rol mult mai important decât creșterea. Aci stă explicația extremei și precocei dezvoltări a sistemului nervos central.

Din această cauză se cere uzajul excitantelor. Autorul trece în revistă acțiunea diverselor excitante ale centrilor nervoși, adică nicotina, alcoloidele, ceaiul și cafeaua, alcoolul, morfina, cocaina, scopolamina, etc.

Acestea acționează modificând, în mod variat, starea de echilibru a centrilor nervoși pe care îi excită sau îi paralizează, modificând astfel raportul și erarhiile care există în mod normal între diferitele grupe de celule. La om, aceste raporturi interioare s'au înmulțit considerabil. Multă vreme, evoluția, civilizația au fost legate de unele solemnități în care se consumau droguri producătoare de beție.

In Grecia, de exemplu, via a fost privită ca un dar al zeilor. Beția excitațiilor sexuale este, fără îndoială, cea mai veche și mai primitivă.

Apoi beția care întovărășește toate marile dorințe și marile emoții: beția sărbătorilor, a luptelor, a vitejiei și a izbândei, beția tuturor mișcărilor externe, ca beția distrugerii și a cruzimii, beția influenței fenomenelor meteorologice, ca beția primăverii, în sfârșit beția voinței acumulate și încordate. Esențialul beției, oricare ar fi cauza ei, este sentimentul forței crescute la maximum și al plenitudinii.

Cartea este foarte interesantă, bazată pe o bogată informațiune și scrisă cu antren și vioiciune. „Mii și milioane de oameni zice J. A. Loureido, au o existență, care s'ar putea numi: sumbra dramă a nulității: nu beau, nu urăsc pe nimeni, se reproduc fără pasiune; la ei totul e ordine, normalitate, plictiseală".

Iar în altă parte: „Cu toate pretinsele virtuți ale muncii, nimic nu e mai stupid decât soarta lucrătorului, înecat în uzină".

In fața acestor argumentări, trebue să rămânem și noi în starea de nedumerire în care s'a găsit odinioară publicul, la o conferință antialcoolică a doctorului Tiron, la Iași.

Propagandistul antialcoolic adusese în sală pe un țăran de peste 90 de ani, rumen și viguros ca ilustrare a părerilor sale: „Iată, onorată adunare", voia să conchidă medicul, „unde duce abstinența față de alcool: vigoare, sănătate, până la adânci și îndelung prelungite bătrânețe...."

Unul dintre ascultători avu ingenioasa ideie să întrebe pe țăran la ce vârstă murise tatăl său:

— Dar n'a murit, cucoane, replică țăranul. l-am lăsat acasă, dormind mort beat, pe cuptor!...

E primăvară iar

Azi am văzut întâia rândunică:
O slovă ascuțită, subțirică,
Cu care mâna nu știu cui
Imi scrie pe albastrul vântului
Că iar e primăvară.

Și mi-am adus aminte în zădar
(A câtea oară?)
De-un băețel sălbatec și hoinar,
Ce se juca pe sub fereastra mea
Călare pe călutu-i de nuia.

Era copil străin, al nimărui,
Cu ghete rupte, cu hăinuță veche, —
Dar își punea căciula pe-o ureche,
Pleznea din bici și fluera haihui,
De parcă drumul tot era al lui.

Intr'un târziu, —
Pe-o zi din altă primăvară,
Când vântul dulce clătina copaci
Cu frunză rară, —
Am întâlnit o 'ngropăciune de săraci
Trecea copilul, legănat, într'un sicriu
Ținea cruciș pe piept mânuțe mici,
Nu mai avea căluț, nu mai pleznea din bici
Deasupra-i, cerul cald și străveziu
Il îmbia cu rândunici.

●

Și-acum, când toți ai lui l-or fi uitat
Când pe mormântul mic s'o fi uscat
Și cel din urmă fir de tămâioară, —
Eu l-am văzut trecând în primăvară
Călare pe călutu-i de nuia,
Și i-am trimis, de la fereastra mea,
Acelaș zâmbet — ca odinioară.

OTILIA CAZIMIR

O romanță

Maurice Baring a scris, în colecția „Albatros", o delicioasă carte despre „Sarah Bernhardt", plină de impresii și de amintiri.

Redăm aci un pasagiu caracteristic:

„Era o după amiază întunecată și de o umiditate crudă, de Noembrie. In salonul hotelului Ritz era o lume imensă: oameni, bine îmbrăcați, dar osebit de rău dispuși, deprimați de știrile jalnice de pe front, și suferind prin anticipare de plictiseala bine cunoscută a spectacolelor în matineu.

Sarah Bernhardt se primbla pe scenă învălită în blănuri, pregătindu-se să recite „La Chanson d'Eviradnus", de Victor Hugo, pe când un pianist se așezase în fața pianului ca să o acompanieze.

Imi amintesc, — zice Maurice Baring, — că mi se strângea inima. Mi se părea ca un poem de iubire, recitat în sala aceasta sumbră, cu muzică, în fața mulțimii acesteia neînsuflețită, era absolut inaccesibil durității naturii mele, care este și a celor mai mulți dintre Englezi.

Aș fi dorit ca acest spectacol să se șteargă, să se piardă ca o umbră, mă simțeam foarte stânjenit și compătimeam pe Sarah, din fundul inimii.

Dar Sarah deschise gura și începu:

Si tu veux faisons un rêve,
Montons sur deux palefrois;
Tu m'emmènes, je t'enlève,
L'oiseau chante dans les bois.

Je suis ton maître et ta proie,
Partons, c'est la fin du jour.
Mon cheval sera la joie;
Ton cheval sera l'amour.

Ritz și mulțimea bine îmbrăcată, umezeala lui Noembrie, jalea războiului, depresiunea, stânjeneala, — totul dispăru.

Nous ferons toucher leurs têtes;
Les voyages sont aisés;
Nous donnerons à ces bêtes
Une avoine de baisers.

Viens, nos doux chevaux mensonges
Frappent du pieds tous les deux,
Le mien au fond de mes songes
Et le tien au fond des cieux;

Un bagage est nécessaire;
Nous emporterons nos voeux,
Nos bonheurs, notre misère,
Et la fleur de tes cheveux.

Auzeam tropotul copitelor într'o pădure vrăjită, cântecul chemării paserilor și râsul aventuroșilor îndrăgostiți.

Viens, le soir brunit les chênes,
Le moineau rit; ce monoqueur
Entend le bruit des chaines
Que tu m'as mises au coeur.

Ce ne sera point ma faute,
Si les forêts et les monts
Ne murmurent pas: Aimons!

Viens, sois tendre, je suis ivre
Oh, les verts taillis mouillés!
Ton souffle te fera suivre
De papillons reveillés.

In versul al doilea, din strofa ultimă, glasul ei schimbă de ton și trecu dela un minor de duioșie, la un major neașteptat, plin de mirare copilărească și de plăcere fără reținută, ca și când s'ar fi sfărâmat într'un elan de bucurie și un râs printre lacrimi; iarba deasă și înrourată cu strălucirile ei nenumărate era acolo, înaintea ochilor noștri.

Iar când recită mai departe:

Allons-nous en par l'Autriche!

Urmare în pag. II-a

Nous aurons l'aube à nos fronts;
Je serai grand, tu seras riche,
Puisque nous nous aimerons.

Ni se păru că auzim chemarea tinereţii, murmurul primei iubiri, spiritul aventurii, al romanţei şi al primăverii.

„Când ajunse la ultima strofă:

Tu seras dame et moi comte;
Viens, mon coeur s'épanouit,
Viens, nous conterons ce conte
Aux étoiles dela nuit, —

ea îşi deschise larg braţele, ca o fată de optsprezece ani. Era parcă „Zâna lui Aprilie", pe care o chema Făt Frumos din tei.

Când a terminat, publicul a izbucnit în strigăte. Aplauzele tunau şi a trebuit să mai repete odată poemul în acelaş delir al publicului.

Cele mai solide monumente, cele mai cotropitoare minuni de frumuseţe, săvârşite de energia şi de arta unui om, — nu sânt decât urme plutind pentru puţină vreme pe apele timpului: numele Sarei Bernhardt nu este deci pentru cei de azi decât o ciudată foae îngălbenită"...

Romain Rolland

O pagină prietenească, închinată lui Romain Rolland, semnează d. André Gidé în „Le Nouvelle Revue Francaise".

Imi amintesc, — spune d-sa, — de ziua în care am făcut cunoştinţă cu el. Cu câţiva ani naintea războiului. Romain Roland ţinea pe atunci un curs asupra muzicii vechi, la Colège de France. Doriam să-l văd şi să-l ascult, şi mă lăsai cu multă plăcere târît de Verhaeren de care eram intim legat. Amândoi ascultam cu reculegere, caşi auditoriul numeros, vocea caldă şi vibrantă a maestrului, tânăr încă, dar celebru. Cursul său era întrerupt de exemple pe cari le dădea el însuşi la pian, cu o elocvenţă gravă şi persuasivă. La sfârşitul cursului, Verhaeren şi cu mine, ne-am apropiat de dânsul. El ne vorbi cuaceiaşi simplicitate, care făcea din cursul său un fel de causerie prietenească.

Multă vreme nu-l mai văzui pe Romain Rolland. Veni războiul. Imi scrise din Elveţia, în privinţa sechestrului lui Rainer Maria Rilke. Avertizat prea târziu, eu nu mai avui timpul a împiedica, vai!, risipirea bibliotecii şi a mobilierului prietenului nostru, nici să asist la simulacrul de vânzare care, pe furiş, a permis pungaşilor şi oamenilor de pae să obţină pe preţuri de ruşine obiecte preţioase, tablouri şi desenuri de mare valoare, şi o mulţime de cărţi rare.

Timpul trecu. Acum doi ani, în Elveţia, nu departe de Villeneuve, unde ştiam că locueşte Romain Rolland, avui dorinţa vie de a-l revedea. Voiam să-i dovedesc înalta mea stimă. Imi răspunse că mă primeşte cu plăcere; şi cred că el a înţeles cu ce emoţie am răspuns îmbrăţişării sale calde, când ne-am revăzut. Din discuţia noastră de atunci nu mai ştiu nimic. In ceiace-mi spunea mă simţeam într'o adâncă comuniune sufletească cu dânsul.

Atitudinea lui Romain Rolland, luată în timpul războiului şi păstrată dealungul întregii sale vieţi cu o constanţă admirabilă, ne e de mare învăţătură. Se afla singur, sau aproape singur; multă vreme el trebui să suporte blamările, injuriile.

Cei ce-l despărţiau şi, din patriotism, îl urau atunci mai mult — trebue să recunoască astăzi că figura lui Romain Rolland este dintre acelea în care se încarnează onoarea şi gloria Franţei şi a întregii umanităţi.

Din viaţa lui Liszt

Sub titlul „La Grandeur de Liszt" d. André Hevesy publică în „Nouvelle Revue de Hongrie" interesante detalii din viaţa acestui mare muzicant. Astfel aflăm că, stabilit la Budapesta în 1869, Liszt, care nu cunoştea limba maternă, s'a apucat s'o înveţe atunci, la vârsta de 58 de ani. Elevul, însă, n'a rezistat, limba i s'a părut prea grea. A renunţat să înveţe, dar l-a obligat pe fiul său Daniel, care studia la Paris, să înveţe limba ungară. Daniel însă, suferind de ftizie, era pe moarte. In ajunul morţii sale, adolescentul recita versuri ungureşti tatălui său. Liszt, abia ţinându-şi lacrimile, lângă patul copilului, asculta muzica vorbelor, căutând să le ghicească înţelesul. Soarta însă i-a lăsat maestrului să vorbească şi să scrie o limbă universală: acea a muzicii.

NOU! A APĂRUT N-RUL SPECIAL DE PAŞTI

DIN „ROMANELE CAPTIVANTE"

SUB TEROAREA SCANDALULUI

Roman criminalist de CH. de RICHTER

Un şantaj infam ţine sub ghiarele groazei creerul şi inima frumoasei Lady Diana. Emoţia preface pe cititor într'un copoi detectiv în interesul adevărului şi dreptăţii.

SUB TEROAREA SCANDALULUI e capodopera romanului criminalist!

La chioşcari şi librari

280 pagini — 15 lei!

Lectura cea mai plăcută şi folositoare pentru tineret

Biblioteca Şcolară

No. 1.	C. Negruzi	Opere Alese
„ 2.	G. Panu	Amintiri dela Junimea din Iaşi
„ 3.	M. Eminescu	Versuri şi Proză
„ 4.		Antologia umorului românesc
„ 5.		Pagini de critic literară.
„ 6.	G. Coşbuc	Antologie
„ 7.	Gala Galaction	Nuvele şi Schiţe
„ 8.		Antologia umorului românesc
„ 9.		Amintiri din copilărie
„ 10.	Ion Ghica	Scrisori către V. Alexandri
„ 11.	P. Ispirescu	Basme
„ 12.	Odobescu	Opere alese
„ 13.		I. Creangă
„ 14.	Gr. Alexandrescu	Antologie
„ 15.	M. Eminescu	Versuri
„ 16.	V. Alexandri	Poezii populare

Un volum de 120 pagini lei 20

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Actualităţi Ştiinţifice

Petele solare şi viaţa pe pământ

Multă vreme omenirea nu şi-a dat seama de faptul că petele solare nu reprezintă un fenomen permanent, ci unul variabil. Abia în 1834 astronomul german Schwabe a descoperit variaţiile periodice ale acestor pete, stabilind că ele sânt supuse unui ciclu de evoluţie de 11 ani. Era firesc atunci ca ştiinţa să se întrebe dacă nu cumva şi fenomenele terestre sânt guvernate de aceeaş periodicitate. Răspunsul n'a întârziat. Aproape în acelaş timp, independent unul de altul, mai mulţi cercetători au stabilit că acest ciclu se manifestă şi în variaţiunile magnetismului pământului, şi că perturbaţiunile câmpului magnetic terestru coincid adesea cu apariţia petelor solare. S'a formulat chiar ipoteza că furtunile de pe pământ ar fi datorite acţiunii radiante a petelor solare asupra planetei noastre.

Pe de altă parte, observaţiile radiofonice au furnizat o nouă dovadă a înrâuririi acestui ciclu asupra fenomenelor electrice de pe pământ. Intr'adevăr, în 1923 radiofoniştii europeni puteau recepţiona cu uşurinţă emisiunile americane pe unde scurte. In anii următori aceste transmisiuni au fost din ce în ce mai reuşite, ajungând la un maximum în 1928. In urmă, randamentul lor a scăzut din nou progresiv, până în 1933. Or, perioada 1922—1933 corespunde tocmai unui ciclu de evoluţie al petelor solare, maximul acestor pete coincidând cu condiţiile optime de recepţie radiofonică. Fenomenul se explică prin ionizarea mai intensă a straturilor superioare din atmosferă, prin energia suplimentară a razelor ultraviolete emise din soare în momentul când petele solare ating un maximum ca număr şi suprafaţă.

Un cercetător englez, Brocks a studiat, pe de alăt parte, raportul între fenomenele solare şi cele meteorologice. După teoria lui, maximum producerii de căldură şi lumină nu corespunde — cum s'ar putea crede — unui maxim de pete solare. Frecvenţa anuală a furtunilor depinde de ciclul petelor solare, în regiunea tropicală şi polară, dar e independentă de această influenţă în regiunile temperate.

O altă dovadă foarte ciudată a corelaţiei între variaţiile solare şi cele terestre ne-o dau arborii seculari din California. După cum se ştie, fiecare an e înregistrat în secţiunea trunchiului arborelui printr'un inel. Or, aceste inele n'au toate o egală grosime, variaţiile urmând o periodicitate de 11 ani. Arborii cresc mai repede atunci când petele solare se înmulţesc şi se răspândesc. Fenomenul e datorit probabil unei recrudescenţe a radiaţiilor calorifice, luminoase şi ultraviolete ale soarelui. Deasemenea, nivelul marilor lacuri africane acuză aceste alternanţe observate în activitatea soarelui.

Intr'un studiu foarte interesant savantul rus W. B Sostacovici, bazându-se pe date statistice a stabilit un ciclu de 11 ani în evoluţia următoarelor fenomene: temperatura aerului asupra Atlanticului de Nord, nivelul aluviunilor Nilului, preţul grâului, asprimea iernilor europene, zăcămintele sedimentare, sosirea primelor rândunele primăvara, epidemiile de difterie, tifos şi variolă, dobânzile rentelor, salariile lucrătorilor, producţia cărbunelui, cifra scontului Băncii Angliei, sinucideri, asasinate, etc. El atribuie aceste cicluri înrâuririi fluctuaţiilor ciclice ale recoltelor, care, la rândul lor sânt guvernate de periodicitatea petelor solare. O bună recoltă stimulează cele mai diverse domenii de activitate omenească, pe când, dimpotrivă, o recoltă insuficientă are repercusiuni asupra comerţului, coboară standardul de viaţă şi prin aceasta, sănătatea. De aci rezultă o depresiune morală, având drept consecinţă o recrudescenţă a sinuciderilor. De altfel, cercetătorul englez H. T. Stetson a stabilit chiar un raport între petele solare şi activitatea glandelor cu secreţiune internă la oameni. De aci, el ajunge să admită perioade de pesimism şi optimism, alternând la fiecare 11 ani. In sfârşit, un alt savant rus, Cijevsky, cercetând cu deamănuntul istoria universală, a constatat că epocile marilor războaie, revoluţii — şi în genere mişcări de masse — coincid cu momentele de maximum în activitatea petelor solare, prezentând astfel un ciclu de 11 ani.

Auzul peştilor

Deşi multă vreme se credea că peştii nu pot auzi, recentele cercetări au dovedit că aceste animale posedă totuşi facultatea auditivă. Simţul auzului la peşti prezintă o lacună, întrucât nu poate stabili direcţia sunetelor recepţionate. Intr'adevăr, experienţele făcute cu mai multe specii de peşti au pus în evidenţă faptul că aceste vieţuitoare nu se orientează în privinţa sursei sonore decât prin dibueli. Intorcându-se în diferite direcţii, peştele ajunge să ştie că sunetele-i vin de acolo, unde-i le aude mai tare.

Automobilul cu resorturi

Se anunţă din Japonia că un tehnician nipon ar fi reuşit să costruiască un automobil care, în loc să fie pus în mişcare prin obicinuitul motor cu explozie, ar fi acţionat printr'un mecanism cu resorturi. Un resort mecanic, reprezentând în stil mai mare pe acela al jucăriilor de copii e suficient pentru propulsiunea vehiculului. Fireşte însă că principiile de construcţie ale dispozitivului sânt departe de-a fi atât de simple pe cât apar la prima vedere.

După cum se ştie, în Europa, singurul mecanism cu resort de o folosinţă generală este acel de orlogerie. E posibil ca japonezii să deţie astfel un secret de construcţiune de natură să revoluţioneze tehnica mecanică.

Nu e lipsit de interes, cu acest prilej, să amintim faptul că în vremea lui, celebrul artist italian, Leonardo da Vinci schiţase proectul unui asemenea automobil cu resorturi, care însă nu se ştie din ce motive n'a ajuns să fie pus în practică. Leonardo da Vinci în orice caz, concepuse această invenţiune ca un vehicul de război.

Undele cosmice, isvor de bogăţie

Intr'o recentă conferinţă, care a stârnit o vâlvă considerabilă în cercurile ştiinţifice, savantul englez, doctorul A. H. Compton susţine că problema cea mai importantă în ştiinţele naturale este actualmente studiul razelor cosmice. Teoriile curente admit că aceste raze au fost produse prin explozia, căreia îşi datoreşte existenţa universul. Or, dacă am reuşi să exploatăm aceste raze, în viaţa practică, am poseda un izvor de energie electrică de o bogăţie imensă. întrucât curentul produs prin razele cosmice are o tensiune de câteva sute de milioane de volţi.

Pe de altă parte, studiul radiaţiilor cosmice poate de asemenea să deschidă drumuri noui biologiei. Astfel ştiinţa modernă se îndepărtează tot mai mult de darvinism şi înclină să creadă că viaţa organică este rezultatul unei lungi evoluţii, în care un rol considerabil îl ocupă razele cosmice.

Aproape în acelaş timp, cu conferinţa doctorului Compton, savantul englez dr. H. Thomas, profesor la Universitatea din Cambridge, expunând fapte precise „Societăţii Linée" din Londra, a dovedit că flora de pe înălţimile mai mari e mai variată decât aceea din ţinuturile mai joase. Exemplul Afganistanului, Abisiniei şi al regiunei Costa Rica este hotărîtor în această privinţă.

Or, această bogăţie a vegetaţiei se explică, în primul rând, prin influenţa binefăcătoare a razelor cosmice, al căror efect la o înălţime de 3600 de metri este de trei ori mai puternic decât la nivelul mării.

Ing. I. S.

O lectură aleasă eftină şi interesantă

găsiţi în noua colecţie

10 nuvele alese

de autori mondiali iluştr.

Un volum de 300 pagini 20 lei

Editura „Adeverul" S. A.

ŞCOLARI

CITIŢI IN VACANŢA DE PAŞTI

Biblioteca Şcolară

No. 16

POEZII POPULARE de

Vasile Alecsandri

De vânzare la toate librăriile din ţară

Un mare succes literar

VECHITURI

Proză de RADU I. ROSETTI

Un volum de 320 Pag. — Edit. Adeverul

CRONICA ŞAHULUI

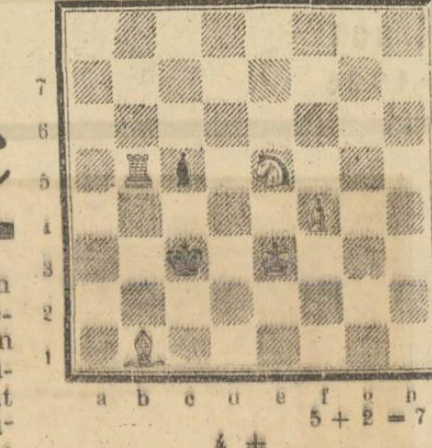
Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti 1.*

PROBLEMA No. 982

de PROF. GEORGE DULCU, Braşov

(inedită)

In memoriam Dr. Zeno Proca

5 + 2 = 7

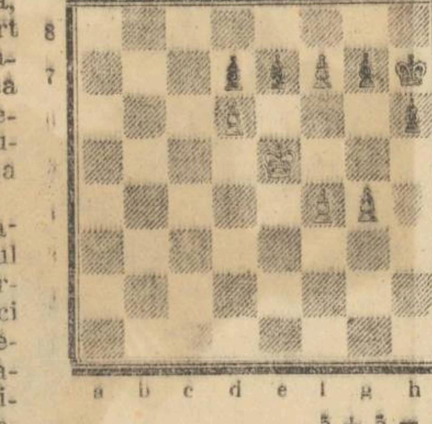
4 #

PROBLEMA No. 983

de ANDREI GROS, Haţeg

(inedită)

— *dedicată d-lui Dr. L. Lazarus* —

5 + 5 = 10

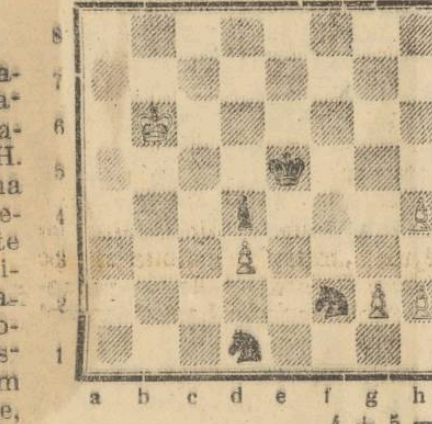
Ajutor invers 4 #

Hilfszüger-Selbstmatt 4-er

PROBLEMA No. 984

de Dr. L. L. ZARUS, Bucureşti

(inedită)

4 + 5 = 9

Ajutor invers 5 #

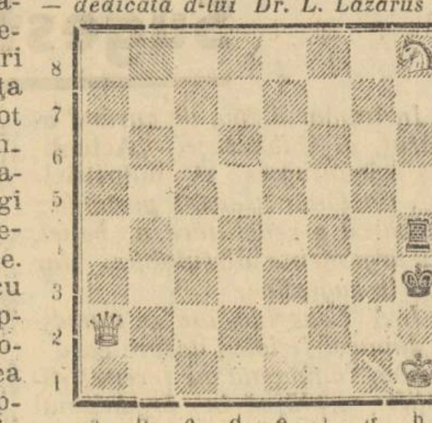
Hilfszüger-Selbstmatt 5-er

PROBLEMA No. 985

de ERNSTO DR GONE, I. G. Du a

(inedită)

— *dedicată d-lui Dr. L. Lazarus* —

3 + 2 = 5

Maximal invers 3 #

G..en: cu .. a 2 la a

Längstzüger-Selbstmatt 3-er

Zwi..ng: Mit D a 2 nach a 1

Partida No. 107

jucată în finala concursului pentru campionatul Capitalei 1 ziua de 11 Martie 1936

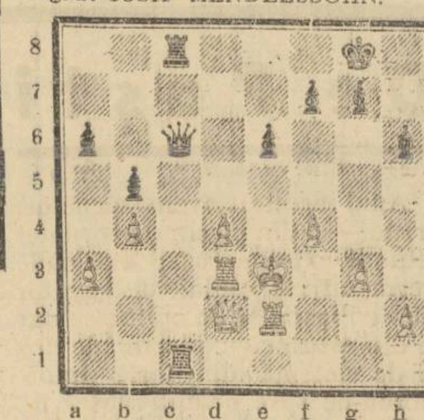
GAMBITUL DAMEI NEACCEPTAT

Alb: SIGMUND HERLAND. Negru: IOSIF MENDELSSOHN.

1. Cf3, d5; 2. d4, é6; 3. c4, c6;—o mutare psihologică; Negrul vrea să îndemne pe adversar la mutare 4. é3, după care ar fi urmat 4..., f5—; 4. Cc3!, —contracarează în mod instinctiv intenţia Negrului, deoarece acum la 4..., f5 ar fi urmat 5. Nf4! —, Cf6; 5. Ng5, Cbd7; 6. é3, Né7; 7. Te1.0—0; 8. Nd3, d×c4,; 9. N×c4. b5;—Negrul a ales această variantă veche în ipoteza, că Albul se aştepta la o variantă mai modernă—; 10. Nd3. a6; 11. O—O, c5; 12. Dé2! Nb7; 13. Tfdl, cxd4;——situaţia din centru trebuia de acum clarificată—; 14. éxd4,—acest pion izolat este deocamdată foarte tare—, Cb6; 15. Cé5, h6;—Negrul provoacă schimbul unor figuri uşoare spre a micşora presiune asupra poziţiei sale—; 16. Nxf6, Nxf6; 17. Cé4, Nd5; 18. Nbl. Né7; 19. Cc6,—la 19. Dd3 ar fi urmat f5 cu complicaţii. dar maestrul *Herland* preferă situaţii clare—, Dd7; 20. Cxé7+. Dxé7; 21. Cc5. Tfd8;; 22. f4. Df6; — Negrul începe să preia iniţiativa—; 23. Dé5. Db4; —ameninţă 24. Cc4 cu câştigul unui pion—; 24. g3, Dg4; 25. Dé', Cc4; 26. b3, Cd6; 27. Cé4, Cxé4; 28. Nxé4, Nxé4; 29. Dxé4, Td5!; 30. Td2. Tad8; —acum ameninţă 31...., g5—; 31. Dé3, Df5; 32. b4. Df6; 33. Tcdl. Dé7; 34. Dc3, Dd7!;—apără şi atacă; acum ameninţă 35..., f6 urmat de 36..., é5 cu câştigul unui pion—; 35. Rf2, Tc8; 36. Db2, Tc4; 37. Td3, Dc6!; 38. T1d2, Tc1; Ré3, Tc4;—pregăteşte un plan nou de atac—; 40. a3, Td8; 41. Tg2, Tcl; 42. Té2, Tc8; 43. Dd2.

SITUAŢIA PARTIDEI DUPĂ A 43-a MUTARE A ALBULUI:

Negru: IOSIF MENDELSSOHN.

Alb: SIGMUND HERLAND.

43..., Dhl; 44. d5, T8c4! şi Albul abandonează.

(Note de *Iosif Mendelssohn* pentru *„Adev. Lit. şi Art."*)

Campionatul de Şah al Capitalei

pe 1936, organizat de F. C. Ş. R., la care au luat parte cei mai buni jucători de şah din Bucureşti, s'a terminat cu victoria maestrului IOSIF MENDELSSHON, care obine acum — cu 9 puncte — pentru a treia oară titlul de „campion al Capitalei". Este uimitor de admirat vigoarea tinerească şi tenacitatea a bătrânului maestru de peste 70 de ani SIGMUND HERLAND, al doilea clasificat cu 7½ puncte. In al treilea şi al patrulea rând se plasează cu 7 respectiv 6 puncte tinerii jucători S. ISRAILOVICI şi C. GHEORGHIU, cari iau pentru prima oară premii într'un asemenea campionat. Urmează apoi ST. ERDELYI cu 5½ puncte, ING. H. TAUBMANN cu 4, ING. A. RENDEK cu 3½, DR. Z. BOILA („hors concours"), N. DUMITRESCU şi M. WECHSLER cu câte 3 şi B. GHENCHIN cu 2½ puncte.

BIBLIOGRAFIE

A apărut revista *„Strategia"* Nr. 3 (Anul II.) pe Martie 1936 de sub direcţia d-lui M. W. MORENO. Acest număr conţine un portret al maestrului ION GUDJU cu o într'adevăr miraculoasă pjartidă câştigată de dinsul şi admirabil glosată de DR. TARTAKOWER. Urmează apoi 5 partide amănunţit analizate, 4 partide scurte, descrierea celor 4 campionate ale Capitalei, o cronică şahistă conţinând numeroase ştiri din ţară şi străinătate. Mai relevăm un foarte interesant articol despre noua *„temă* COSTACHEL", datorit penei neobositului maestru de probleme CONSTANTIN GAVRILOV cu 6 probleme inedite spre exemplificare. Revista *„Strategia"* organizează un concurs naţional de probleme în 2 mutări cu *„tema* COSTACHEL" pe diagramă cu motto, având ca arbitru pe maestrul C. GAVRILOV. Numărul se încheie cu 24 probleme directe şi 3 studii. Abonamentele (L. 250 pe an, L. 150 pe 6 luni) se vor trimete pe adresa: Revista *„Strategia"*, Str. Vânători 47, *Botoşani.*

T. R. DAWSON-London: *Caissa's wild roses.* (Trandafirii sălbatici ai Caissei.) 8⁰, 23 pag., 145 diagrame; editura autorului. — Caetul acesta într'o ţinută ireproşabilă al ilustrului problemist englez T. R. DAWSON, — poate cel mai mare compozitor al zilelor noastre—, conţinând 150 probleme alese dintre cele 4000 de opere ale sale, procură o adevărată desfătare cititorilor, cari posedă o înţelegere a extraordinarelor frumuseţi şi nesfârşitelor posibilităţi ale şahului şi în special ale şahului feeric. — Deoarece celebrul autor nu se prezintă în această lucrare numai ca investitor ci în acelaş timp şi ca învăţător, ea se poate considera ca un util îndrumător în domeniul şahului feeric. Matematicianul găseşte deasemenea ceva interesant pentru densul. — Putem numai recomanda în modul cel mai călduros acest caet tuturor amatorilor poeziei şahului feeric. Se poate procura prin *„Revista Română de Şah"*, str. Unirei 115. *Brăila,* pentru suma de *L. 100.*

CORESPONDENŢA

Mulţumiri pentru probleme: Av. S. B. (Buc.); *Ing. P. F.* (Buc.), *A. O.* (Buc.), *Ing. G. H.* (Buc.).

PAUL I. NEGREANU
DR. L. LAZARUS

PASIONANT! Cereţi azi: ROMANUL UNEI TINERE DEŢINUTE

CAPTIVA

Roman-reportaj de Raymond de Rienzi. Ororile misterioase ale închisorilor de femei: neumanitatea, promiscuitatea, viţiile pasiunile, aventurile şi dramele lăuntrice. Fermecătoarea Nadia Vinovată? Halucinaţia evadării. Frenezia amorului. Purificare...

In „ROMANELE CAPTIVANTE" 280 pagini = 15 lei. La chioşcari şi librari

Ivanușca Duracioc...

Dăm mai jos un capitol care — din diferite considerații — a fost suprimat de autor din „Uraganul", vol. VIII a romanului „In preajma Revoluției".

AD. LITERAR

Apele adormite ale Golfului Botnic lucesc în încrețituri mărunte în fața țărmului finlandez, lângă o mică insulă, al cărei nume era sortit să rămână în istorie.

In cerul palid de Nord se taie silueta de lebădă a superbului Yacht imperial.

Pe bord se agită un om blond, relativ tânăr, deși cam ofilit, cu fața subțiată în lamă de cuțit.

Uniforma de amiral rus nu reușește să-i disimuleze brațul stâng atrofiat, pe când înfrigurat scrutează orizontul pustiu.

Enervat, omul își aruncă ochianul ce este negreșit prins de un ofițer de ordonanță și pornește pe punte, fluturându-și în pași repezi iconostasul de decorațiuni, urmat în îndoituri obsequioase ale unui personagiu în jachetă impecabilă de diplomat profesional.

Oprindu-se brusc, decorativul „amiral" abordă furios pe acolitul său diplomatic:

— Ai să vezi! Avortonul acesta de Nicky, — Dumnezeu știe cum dintr'o lungă serie de strămoși uriași a putut ieși o asemenea stârpitură! — ai să vezi că avortonul acesta se lasă îmbrobodit de curtezanii săi vânduți unchiului Edy!...

In momentul acesta comandantul yachtului anunță pomposului său pasager:

— Majestate! *Steaua Polară* e la orizont!...

Kaiser-ul se potoli îndată și-și reluă poza de „Siegfried", cu mâna stângă pe mânerul sabiei, aducând cu cealaltă ochianul, apucat ca din văzduh, la ochi:

— E bun băiat!—strecură el printre dinți: dar e cam slab cu duhul...

Kaiserul aștepta pe vărul său „Nicky" din Petrograd, care i se plânsese cu amărăciune de indiferența aliatei sale franceze față de dezastrele din Mandciuria și îi suggerase chiar necesitatea de a restrânge legăturile care din vechi unesc casele Hohenzollern și Romanov.

„Vărul Willy" nu-și putu ascunde în aceste condițiuni părerea de rău că Țarul tuturor Rusiilor e redus la sprijinul unei republici, cu guvernele ei alcătuite din fel de fel de *„Clemenceau et toute cette autre vermine et racaille"*, — toți acești Francezi, — care „nefiind nici prinți nici împărați nu pot fi tratați pe acelaș picior cu noi, care sântem veri și amici".

Willy avu, în consecință, ideea genială să aranjeze o întâlnire secretă cu Nicky în apele finlandeze...

Steaua Polară nici nu apucă să-și lase ancora, când imperialul văr sări într'un „Motor-Boot", și în câteva minute bietul Nicky, învinsul, fu fericit să-și poată răzima capul de un piept amical.

Pipernicit și șters, cu tot fastul decorațiilor care îi împodobeau uniforma de amiral german, Nicky, cu figura lui de vistavoi, își îndreptă ochii palizi spre tonitruantul Willy, care îi apăru în splendoarea de *Kriegsherr* nebiruit.

Retrași în „cabina Impăratului Alexandru III", — feriți de ochii indiscreți ai suitelor și ai echipagiilor, — verișorii își putură permite toate expansiunile.

Nicky, din primul cuvânt, își arătă toată pica lui împotriva Franței, — care ar fi refuzat „să-și tragă sabia pentru noi, pentru că nu vrea să se bată pentru un imperiu"...

Urmă un concert de invective, din ambele părți, la adresa unchiului comun Edy: „cel mai mare *mischiefmaker*, cel mai perfid și cel mai primejdios intrigant dintre purtătorii de coroană...

Oferind mașinal o țigaretă vărului Willy, Nicky îl asigura cu o voce plângătoare în... *englezește:*

— N'am să-i iert niciodată unchiului Edy purtarea lui față de mine!

— Dacă aș putea să fiu sigur! — insinuă Willy, primind țigareta.

— Să mă crezi: niciodată n'am să închei vreun tratat cu Anglia împotriva ta, Willy! — îi întinse Nicky un chibrit aprins.

Urmară: prezentațiuni; ceremonii; parăzi; apoi un banchet pe *Hohenzollern*, care a ținut până a doua zi dimineața; un dejun „intim", a doua zi pe *Steaua Polară*, — dejun pe care ambii verișori l-au și onorat pe dată cu titlul de „istoric".

După mai multe pahare, Willy, cu gestul unui cavaler fără pată și frică, reveni asupra perfidiilor unchiului Edy, care ar fi pus la cale cu bădăranii francezi, fără știrea lui Nicky, unul din vestitele lui *little agreements*.

— Ce pot face eu în situațiunea asta desagreabilă? — întrebă Țarul tuturor Rusiilor, plecându-și capul cu profundă tristeță.

— Dar odinioară te-ai gândit și tu, — îi răspunse vărul cu un aer de „nonșalanță" — la un *little agreement* și între noi. Eu îți schițasem atunci chiar un mic proect.

— Da, da! Imi aduc bine aminte! — se bucură un moment Nicky. Dar, — adăugă el îndată cu o voce scăzută: Am uitat ce cuprindea... și nu-l am aici!... *What a pity!...*

Tot dialogul urmă în limba unchiului Edy, vorbită de ambii verișori, ca și de altfel de însuși unchiul lor, cu un pronunțat accent german.

— Din întâmplare am la mine o copie, — strecură cu indiferență Willy.

Nicky sări în sus, îl apucă pe Willy de braț, îl trase în cabina defunctului Țar, închise cu îngrijire ușile el însuși, și imploră:

— *Show it to me, please!* (Să mi-o arăți, fii bun!)...

Și în ochii lui se aprinseră luciri malițioase.

Luând o foiță în formatul obicinuit de scrisoare, Nicky îi reciti de mai multe ori textul, așezându-se sub portretul sumbrului său părinte.

Apoi declară încântat:

— *That is quite excellent! I quite agree!* (E minunat! Sânt cu totul de acord)...

— Vrei să iscălești? — întrebă Willy cu oarecare răceală de neîncredere: Ar fi un prea frumos suvenir despre întrevederea noastră...

Un moment Nicky își aduse parcă timid aminte:

— Dar sânt aliat cu Franța?...

Willy îi puse mâna pe umăr, și rosti cu fineța unui bun camarad de popotă:

— Iată! Fasoane!... Mariana trebue să țină minte că e măritată cu tine și e datoare să se culce în patul tău... Și ce are a face dacă din când în când, cu voia ta, are să mă desmierde și să mă îmbrățișeze și pe mine.... Numai să se ferească ca intrigantul insular să nu-și vâre nasul unde nu trebue!... Ha-ha-ha!... Iscălește.

Nicky reciti încă odată foița și însfârșit vesti:

— *Yes. I will!* (Da. Semnez)

Willy observă însă că *tratatul* ar trebui și contra-semnat, — „cum e obiceiul pentru asemenea dărăveri".

Fură chemați însoțitorul Kaiserului, un delegat al Ministerului Afacerilor Străine și amiralul-comandant al *Stelei Polare*.

Acesta, un bătrân *lup de mare*, se uită cu mirare spre Țar, când Kaiserul îi puse înainte foița, acoperindu-i textul cu mâna.

— E secret! Iscălește! — se încruntă Nicky, reluându-și rolul de autocrat.

— La poruncă, majestate!...

Astfel fu încheiat tratatul prin care Rusia se obliga „să sprijine Germania în caz de războiu cu toate forțele ei de mare și uscat", — chiar împotriva aliatei franceze, — față de care avea aceeaș obligațiune împotriva Germaniei...

Folklorul rus cunoaște un delicios personagiu — *Ivanușca Duracioc*, — „Ionică prostuțul", ale cărui năsbâtii, fără duh și fără rost se dovedesc întotdeauna la urma urmelor mai fericite și mai rodnice decât isprăvile fraților săi cuminți și vrednici.

Nimeni n'a putut bănui în Iulie 1905 că opereta „Nicky și Willy" din Björkö prelungește cu doisprezece ani agonia Romanovilor și pregătește prăbușirea Hohenzollernilor, — pentrucă Willy va trage mereu nădejde, iar Mariana va stărui să-și recâștige pe volatilul aliat...

Dar *Homines diplomatici* din cancelariile europene veghiau!

Freicher von Schönfeld din Wilhelmstrasse își făcea socotelile că pentru Reich e mai preferabilă o Rusie țaristă, decât o Rusie democratică; apoi în interesul Imperiului ar fi ca Țarul să se încurce cât mai mult în Extremul Orient, pentru ca atenția lui să fie retrasă din Balcani și oștile lui să fie îndepărtate dela granițele germane și austriace.

De aici: cărbuni furnizați marinei ruse; — armate trimise la granițele provinciilor răsculate și sgomotoase asigurări de prietenie...

Sir Herbert Fairground din Dawning Street, liniștit acum în ce privește granițele Indiei, începu să se ofuscheze de succesele prea eclatante ale Japoniei și de preponderența tot mai covârșitoare a Germaniei, — pe care i-o asigura și mai mult „vaudeville-ul" din Björkö.

De aici: apropiere de Franța, ochiade dulci la adresa nepoțelului din Petrograd, și sfaturi de moderație la Tokio.

Monsieur Beauchamp din Quai d'Orsay a fost nevoit să închee o înțelegere cu „perfidul Albion", prin care Franța renunță la drepturile și pretențiile ei în Egipt și în Sudan, spre a primi în schimb dela Marea Britanie ceeace aceasta ea însăși nu avea — Marocul.

De aici și miliardele acordate Țarului spre a-l ajuta să strivească mișcarea revoluționară.

In schimb contele Crasno-Polevoi dela Podul Cântăreților din Petrograd îl sili pe Nicky să-i scrie lui Willy că la semnarea foiții din Björkö el „nu avusese la îndemână hârtiile sale" și uitase că ar fi trebuit pentru valabilitatea actului, un prealabil consimțământ al Franței.

Ca garanție pentru viitor primi pe lângă sine, ca dădacă, pe un general francez.

Insuși inflexibilul marchiz Tahakashi din Tokio a trebuit să trimită delegaților Japoniei la conferința de pace din Portsmouth instrucțiuni mai conciliante...

Numai mulțimile nenumărate, prinse în ciclonul Istoriei, nu puteau ști nimic din câte puneau pentru ele la cale capetele lor încoronate și magii cancelariilor...

Iar visătorii de pretutindeni nădăjduiau stângerea focarului de reacțiune mondială, prin lichidarea țarismului...

Și între ei și Ion Răutu din Ciubărești...

C. STERE

C. Stere în mijlocul colaboratorilor „Vieții Românești" având în dreapta pe G. Ibrăileanu

G. Ibrăileanu

Reproducem din revista „Insemnări ieșene" următoarea pagină scrisă de d. Mihail Sadoveanu:

G. Ibrăileanu a fost...

Nu. G. Ibrăileanu continuă să fie un reprezentant nobil al umanității, justificându-i existența în fața Celui-Etern. E trimisul generației trecute de intelectuali ieșeni către românismul de mâne. Iese din spiritul de iubire și de jertfă al socialiștilor, care, în condițiunile noastre sociale deosebite, s'au îndrumat spre țărănimea obijduită, cerând pentru ea dreptate și lumină. Cărturar de mare cultură, de inteligență ageră, a fost un luptător pentru ideal, fără viclenie și fără preocupare personală.

Acest prieten al nostru și al Binelui a găsit însfârșit alinare după o suferință îndelungată și crudă. Ibrăileanu nu s'a bucurat niciodată de acel bun al vieții care se numește echilibrul fizic. Încă de acum treizeci de ani, când l-am cunoscut, suferea de insomnii. Puterea lui toată era în spirit, care rămâne și după ce s'a împlinit destinul trupului,

dând pulberea țărînei și inima în vânt...

Tovarășii lui de tinerețe și-l amintesc aureolat de prestigiu încă depe când era bursier al școalei normale superioare, care cuprindea elita facultății de litere. De atunci a început a trăi izolat în prietenii devotate și între cărți, dând puțin vieții exterioare. In urmă, atitudinea aceasta a devenit exclusivă. Benedictin, chinuit de probleme și cerșind ceasurilor halucinate o exprimare cât mai nobilă în scris, a rămas până la urmă devotat intelectualității și idealului unei umanități mai bune.

Ibrăileanu a fost, în acest oraș de jertfe, un continuator al acelui spirit critic pe care el însuși l-a analizat cu atâta discernământ într'o operă capitală. Ca îndrumător în cultura românească, el a complectat pe Alecu Russo și Titu Maiorescu. Cel dintâi ceruse pentru limba populară drept de a exprima în formele ei curate cultura noastră începătoare. Lupta lui Russo împotriva dialectelor păsărești dela mijlocul veacului trecut a fost reluată de Maiorescu și sporită cu o serie de alte considerații care au asanat limba și au sporit bunul-gust. S'ar putea crede în primul moment că Maiorescu junimist și Ibrăileanu fost socialist ar sta foarte departe unul de altul. Pe acest teren ei stau foarte aproape. Complectând pe cei doi critici înaintași, Ibrăileanu cere, pe lângă limbă și claritate, și pe lângă talent (care se subînțelege la scriitor) o atenție deosebită pentru sufletul poporului. Nu atitudine lirică, nu vorbe vane, ci adâncire a specificului național — adică înțelegerea poporului, singura clasă socială reală și interesantă din țara noastră.

Negreșit, un om ca el nu se putea înțărcui într'o formulă, ci accepta arta literară în toate manifestările ei multiple, cu condiția să fie produs al unei personalități și al unui talent. Admirator al lui Anatole France, înțelegea și aprecia arta în sensul strict al cuvântului. Insă vedea în artă și o armă împotriva Intunericului.

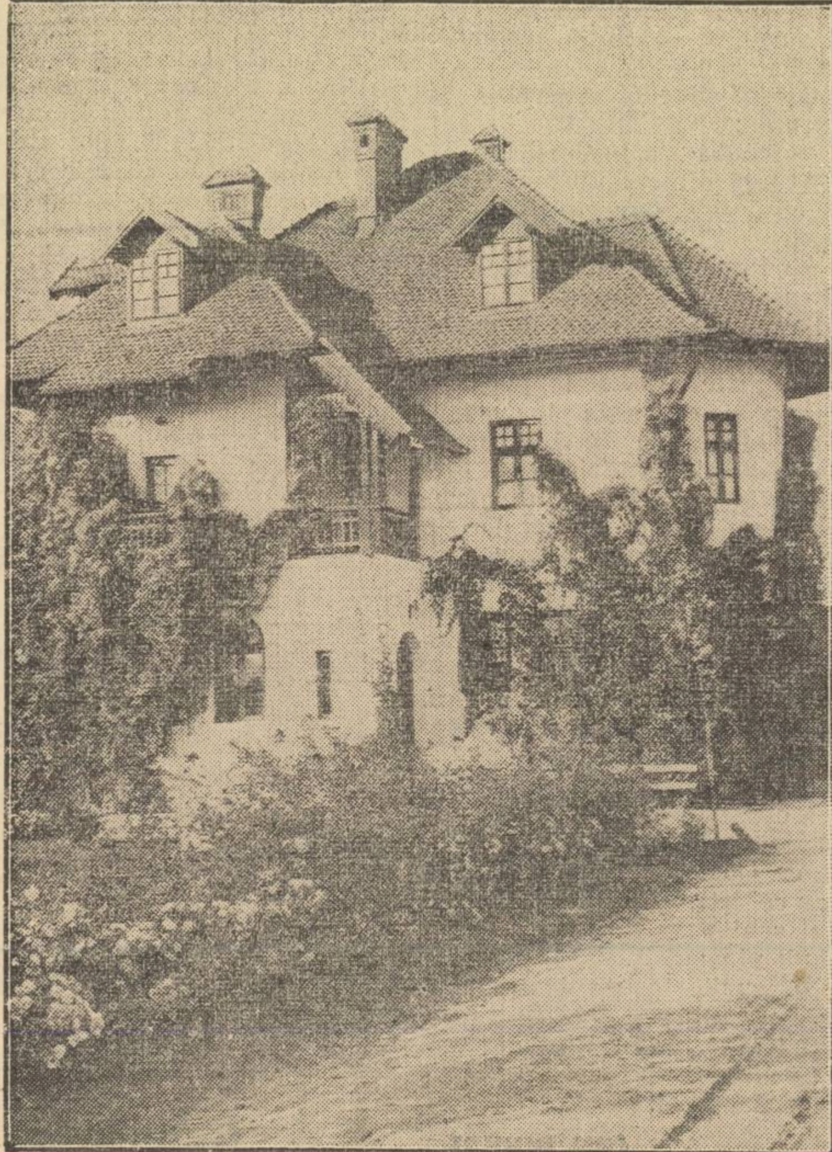
Cariera de cărturar Ibrăileanu și-a început-o ca ucenic socialist la „Critica Socială" a lui Ion Nădejde. Apoi a scris la „Contimporanul", la „Evenimentul Literar", la „Lumea Nouă". Evoluția lui, împreună cu „tinerimea generoasă" a partidului liberal de pe vremuri, s'a desăvârșit în poporanism, la „Viața Romînească". Aici l-am cunoscut în 1906 și din primul moment am fost impresionat de dragostea lui pentru trecut și datini, pentru pitorescul popular, pentru frumusețile acestui pământ, pentru tot ce constitue tezaurul sufletului nostru. Simțeam plăcere să-l aud explicând ceiace la mine era organic și instinctiv. Intr'un rând a spus zâmbind că, probabil, e cel mai vechiu moldovean dintre noi toți, căci strămoșii lui stau aici dinainte de descălecarea Moldovei. (Se știe că Alexandru Vodă Bătrânul a confirmat privilegii ale negutătorilor armeni aflători din vechi în țară). Ibrăileanu iubea țărănimea ca un intelectual adevărat, pentru suferințele de care o dorea eliberată, pentru originalitatea ei din care ieșise incomparabilul artist Ion Creangă, pentru inteligența și nobleța firească de care e înzestrată. Pentru el aceasta era România adevărată, de aceia a luptat împreună cu noi toți pentru reformele care s'au și înfăptuit. N'a fost luptătorul cu arme, în arenă, ca C. Stere, ci șeful marelui stat-major al intelectualității democratice.

Cât a apărut „Viața Romînească" la Iași, G. Ibrăileanu a fost inima ei, în înțeles anatomic. N'a apărut un rând în revistă fără să fi fost citit mai înainte de dânsul. El era regulatorul fiecărui număr, cumpănitorul polemicilor, al articolelor grave, al problemelor înfricoșate. Cu toată sănătatea lui șubredă, a stat neadormit la această datorie a vieții, întreținând în acelaș timp o foarte întinsă corespondență cu colaboratorii.

Pentru toate și mai cu seamă pentru asta trebuie să-i fie recunoscătoare generațiile de mâne.

Prietenul Demostene Botez scrie undeva, cu prilejul desfacerii lui Ibrăileanu de materie, că toate câte au fost — sfaturile din casa veche de pe Strada Română, discuțiile de la Cafeneaua „Vieții Romînești", pelerinagiile la mănăstirile nemțene și la Ceahlău, tot ce a fost deliciu al prieteniei, toate au fost și nu mai sânt — cași cum nici n'ar fi fost. Nu am impresia aceasta. Simt că Ibrăileanu, eliberat de ceiace numea el mizerie și umilință, e mai mult decât oricând între noi. Mărturisesc că, în ultimul timp, am evitat necontenit să mă duc să-l văd la Sanatoriul Diaconeselor din București, unde își aștepta sfârșitul penibil. Ii aveam însă în mine ochii și zâmbetul, expresie a acelei inteligențe și a acelei iubiri care se păstrează vii și în mine, și în domnia-ta și în atâția prietini..

MIHAIL SADOVEANU

CÂNTEC DE LEAGĂN

Pentru Lia

Nani, nani, pui plăpând,
firicel de floare.
Ingeri vin din cer sburând
să mi te'mpresoare.

Nani, nani, puișor,
vis de totdeauna.
Stropi de vis trimite-ți-or
stelele și luna.

Eu te culc în gândul meu
ca s'adormi ușure,
Să te privighez mereu
să nu mi te fure.

Nani, nani, scump odor.
pui de ciocârlie,
Culcă-te de-acum ușor...
Noaptea va să vie.

Ingerii te-or legăna
ca întotdeauna,
Stropi de vis vor picura
stelele și luna.

C. STEFANIU

Olga Greceanu — Christ

Paștile în Valahia, odinioară...

Anton-Maria del Chiaro Fiorentino

Să nu se pară de prisos cetitorului că voi descrie jocurile copilărești ale valahilor, căci va vedea în ele încă o dovadă că ei sânt urmașii vechilor coloniști, lăsați de Traian după cucerirea Daciei, și care au transmis generațiilor, până în ziua de astăzi, aceleași jocuri ca: mingea, titirezul, nucile, bâzâita, de a caii, scrânciobul, baba oarba și altele, toate întrebuințate la anotimpul lor. Au copiii și alte jocuri turcești, deprinse de la copiii negustorilor turci stabiliți în Valahia. Boierii joacă tablele, și am remarcat că numără punctele de la zaruri în limba persiană. Ultima sară de carnaval, la ortodocși. Duminică, boierul oferă familiei și comesenilor o distracție la sfârșitul mesei. Aduc 3-4 țigani, rândași de bucătărie, unși cu funingine pe obraz, și stăpânul pune înaintea lor o farfurie cu făină, în care sânt băgate câteva monete; țiganii cu mânile la spate sânt puși să scoată cu dinții monetele, și stârnesc mare veselie, privind fețele loc cu funingine și făină.

Urmează și alte distracții: să prindă cu gura, alergând, un ou suspendat în aer, sau să tragă cu dinții o monetă înfiptă într'o lumânare lângă flacără, fără să o stingă. Evident că se aleg cu părul ars și buzele fripte. Se mai punea o lumânare aprinsă în mijlocul unei grămezi de făină, în care erau ascunși bani, și pe cari țiganul trebuia să-i scoată cu dinții, stingând lumânarea cu nările. Flacăra suflată aprindea făina și aprindea și părul țiganului.

Odată terminate distracțiile, înainte de culcare, comesenii își cer iertare pentru greșelile făcute unul altuia în cursul anului, și își urează reciproc să ajungă sănătoși Paștele. Aceiași urare se obicinuește la Curte cu oarecare solemnitate, în aceiași sară de Duminecă. Se adună acolo boierii și fețele bisericești, în numele cărora Marele Logofăt citește o mică alocuțiune Principelui, cerându-i iertare, iar acesta răspunde „dorim tuturor sănătate pentru Paștele viitor", după care îi concediază.

Paștele se celebrează cu mari petreceri și multe distracții, ca scrânciobul de pildă, care se ridică nu numai în fiecare sat, dar și în piața de lângă Palatul domnesc, unde se instalează și alte distracții sub cerul liber, plătindu-se doi gologani de persoană pentru un loc. Acești bani se împart apoi între *paici*, slujitori ce au însărcinarea de a susține de braț pe Principe când suie scările, sau vre-o personalitate turcă când vine în audiență. Paicii sânt în număr de 12, sau mai mulți, după voința Domnitorului, și sânt aleși dintre bărbați înalți și bine făcuți. In săptămâna Paștelui paicii străbat orașul cu mici vase de argint sau de porcelan fin, conținând apă mirositoare, cu care stropesc pe trecători pe față și pe mâni, spunându-le: *Christos anesti*. E vrednic de notat acest obicei păstrat la toate națiunile de rit ortodox că, din Paști până la Inălțarea Domnului, nu se salută altfel de cât cu: *Christos anesti*, la care se răspunde: *alitos anesti*, ceea ce înseamnă, *Cristos a înviat: Adevărat că a înviat*. Acei ce nu știu grecește, se servesc de slavonescul: *Cristos vascris, vaissena vascris*. Toate aceste distracții, jocuri, ca și datina cu apă parfumată, sânt în profitul paicilor și al celorlalți slujitori ai Principelui, care în zilele de Paști mai întind un covor în anticamera și sălile Palatului, pentru demnitarii și funcționarii care vin de sărută mâna Domnitorului, și care sosesc cu fișicuri cu bani, pe care îi împart ni dreapta și în stânga. Mai ales noi străinii trebuie să fim mai darnici, pentru a nu ni se imputa sgârcenia.

Trebuie pomenit și despre darurile ce revarsă Principele cu ocazia Paștelui. Boierul capătă o blană de sobol, patru jumătate coți de postav și 10 coți de atlas. Străinii însărcinați cu instrucția fiilor Domnitorului, sau secretarii acestuia, în loc de blană capătă postav, atlas și o sumă de bani: 25, 30, 40, până la 60 galbeni, și acești bani obicinuia Principele Ștefan Cantacuzino a-i dărui cu 10 sau 12 zile înainte de Paști, pentru ca profitorii să-și îngrijească din timp de cele necesare. Pricipesa dăruia instructorului copiilor săi o cămașă lungă până la pământ, după moda turcească, cusută cu flori de mătasă, albă, o pereche de indispensabili cu brâu colorat, și o basma de asemeni cu flori de mătasă. Principesa Maria Brâncoveanu, soția fostului Domnitor Constantin Brâncoveanu decapitat acum trei ani la Constantinopol, obicinuia să înfășure în batistă un număr de galbeni ungurești de aur. Jupânesele dăruiesc de Paști o batistă și două ouă încondeiate, artă în care valahele sânt foarte iscusite, și acest obicei se întrebuințează și între rude și amici. In special sânt foarte atenți valahii cu străinii, pe care nu-i uită când e vorba de daruri, și mai ales față de acei ce sânt în serviciul boierilor. Afară de darurile aproape zilnice, străinii capătă de Paști de la boieri, un miel sau un ied viu, la toamnă un vas cu vin, și de Crăciun un porc viu, găini și vânat, așa că străinul își strânge ușor un mic depozit, din care să trăiască fără mare cheltuială.

Găsesc util să descriu masa oferită boierilor, de Paști, de către domni, după care cetitorul va putea deduce despre cheltuelile celorlalte festivități dela Curte.

După slujba religioasă, la ora mesei, trâmbițașii dau semnalul, și se aduc în sala cea mare mâncărurile. Boierii de primul rang, împreună cu Domnitorul, sânt serviți într'o odaie vecină cu vutcă și dulceață, după care își spală, în ordine, mânile, își desbracă hainele care rămân prinse la gât numai în copcă, cu mânicile atârnate la spate, după care, prânzul este anunțat. In frunte cu Principele se îndreaptă toți spre sala de mâncare, își ocupă locurile, după demnitatea fiecăruia, afară de cei ce stau în picioare la spatele Principelui pentru a-l servi. De se întâmplă un Patriarh la masă (cum a fost cazul pe timpul meu, cu cel din Erusalim sau Alexandria), acesta ocupă capul mesei. Urmează apoi marii dregători, după rang, unul în fața altuia, în ordinea următoare:

Banul, care e prima demnitate după Domnitor și guvernează aproape jumătate din țară, făcând și judecățile.

Vornicul adică primul judecător.

Logofătul, primul ministru.

Spătarul, comandant al cavaleriei.

La banchete Spătarul stă în picioare, ținând sabia și cuca domnească. In atare ocaziune el, ca și ceilalți boieri cari servesc în astfel de zile, poartă caftane. Demnitatea spătăriei se oferă fratelui domnitorului sau, în lipsa acestuia, celei mai apropiate rude.

Vistiernicul, Ministrul de finanțe.

Clucerul, comisarul provizilor.

Postelnicul, Mareșalul Curții. Stă și el în picioare, gata a da ordine în Curte.

Paharnicul, care toarnă vin domnitorului.

Stolnicul, care servește bucate domnitorului.

Comisul, supraveghetorul grajdurilor domnești.

Slugerul, însărcinat cu aprovizionarea armatei și a Curții cu carne.

Medelnicerul, servește principelui ligheanul pentru spălat mânile.

Serdarul, comandant de cavalerie.

Pitarul, care are grija rădvanelor Curții.

Camarașul de ocne, inspector general peste minele de sare.

Aga, general de infanterie, stă 'n picioare gata a da ordine miliției și

Armașul, comandantul dorobanților și al zbirilor.

Boierii însărcinați a servi pe domnitor, după un ceas de serviciu la masă care durează 5-6 ore, se retrag în altă odaie, unde la rândul lor sânt serviți cu aceleași onoruri și cu aceleași bucate, și se reîntorc la masa domnitorului, când încep toasturile însoțite mereu de sloboziri de tunuri.

In apartamentul doamnei are loc aceiaș masă, cu aceiași orânduială, cu jupânesele care ocupă locurile, sau servesc ca și respectivii lor bărbați. Indată ce domnitorul își ocupă locul la masă, orchestra compusă din trâmbițe și tobe, cântă în curte, până ce principele ridică primul toast, ascultat în picioare de toți, afară de mitropolit, care de obicei închină înaintea domnitorului, în sănătatea acestuia. Principele bea în sănătatea fiecărui boier în parte, și toasturile continuă trei ore în șir. Paharnicul toarnă din nou câte un pahar domnitorului și mitropolitului ,care rostește următoarea rugăciune, ascultată în picioare:

In onoarea și slava lui Dumnezeu, care prin mila sa am ajuns sănătoși această sfântă zi, ne rugăm să ajungem la anul, aceiași zi sfântă, cu sănătate și pace; se slobod cele 12 tunuri întovărășite de salve de puști, care în timpul lui Constantin Brâncoveanu, erau în număr de 2000 și mai bine. După salve, se pornesc muzicele, adică trâmbițile, tobele, țimbalele, flautele etc., iar înăuntru cântă muzica bisericească. Se dă poruncă și celei țigănești cu vioară și cobză, și se cântă și din gură, după dorința principelui.

Al doilea toast e pentru Impărat, (termen echivoc, cu care turcii înțeleg pe Sultan, iar domnitorul pe Impăratul creștin) e urmat iarăși de tunuri, salve și muzici. Al treilea toast, e cel ridicat de patriarh pentru domnitor, apoi pentru boierii țării etc...

Acest banchet se repetă la zile mari, cu mica deosebire că la 1 Ianuarie, de Sft. Vasile, dacă strănută un boier, i se oferă repede un pahar cu vin, iar domnitorul îi dăruește postav și atlas pentru haine, iar dacă domnitorul strănută, visteria îi oferă brocard aurit pentru haină. Ca desert, se servește plăcintă, în care sânt băgați bani și bilete cu conținut amuzant. Fie care boier e dator să cetească tare conținutul foaiei sale de plăcintă și se nimeresc cuvintele: *beție, îngâmfare, fățărnicie, râvnitor de domnie*, la care domnitorul adăuga câte un cuvânt cu duh care stârnea entuziasmul comesenilor. Aceiaș masă cu aceleași amuzamente e în apartamentul doamnei, cu jupânesele pomenite. Odată terminate toasturile și salvele, armata pleacă spre cazărmi, fiecare companie cu steagul ei. Masa însă urmează tot mai aprinsă de vinurile cele mai bune, și licherurile, care la mesele lui Constantin Brâncoveanu erau din cele mai alese din Europa. Mâncărurile erau gustoase și preparate după bucătăria franceză, nemțească și italiană. Era o veche datină, ca la zile solemne sau la nuntă boierească, farfuriile să nu se ridice de pe masă, ci se puneau una peste alta, și se formau coloane de farfurii atât de înalte, că boierii, chiar în picioare, nu vedeau pe cei de cealaltă parte a mesei. Domnul și chiar boierii, trimiteau zilnic dela masa lor, câte unui protejat, mai ales străinilor, câte un fel de mâncare sau câteva sticle cu vin.

Din Paști până la Inălțarea Domnului, în fiecare Joi, băeți îmbrăcați din cap pân 'n picioare, cu pir sau alte ierburi, pe care le zmulg cu pământul prins de rădăcini, joacă și cântă în fața ușilor locuitorilor și nu pleacă, până ce gospodina nu-i udă cu cofa cu apă. Cântecul lor vesel și glumeț se cheamă în românește: *Paparudele*.

In românește de
S. CRIS-CRISTIAN

I D O L U L

Pe înălțimile dezolate locuia o populație dârză și ciudată. Erau oamenii ce cuprindeau cu privirea ținuturi înzăpezite și stânci colțuroase, singurătăți prăpăstioase și aspre. Deprinși cu aerul tare al munților, ei aveau conștiința apropierii lor de cer și disprețul rece pentru oamenii care locuiau regiunile line și neaccidentate ale platourilor. Nici unul nu scobora de pe creste, pentru a rătăci către pământurile joase pe care nu țineau să le cunoască. Niciodată oamenii de jos nu îndrăzneau să se urce până în regiunea aerului tare și rarefiat. Contactul cu oamenii muntelui nu era încurajator. O mândrie ce se prelungea în generații, o vorbire seacă și ciocănită, o lipsă de căldură în purtare, ar fi îndepărtat de altminteri repede pe locuitorii platourilor însorite. Oamenii muntelui rămâneau mereu singuri, surghiuniți în mândria lor sălbatecă și în frumusețea stâncilor pleșuve.

Pe munte, zilele erau clare, de o lumină puternică și crudă. Soarele învăluia lucrurile într'o vibrare limpede, ascuțind crestele, desprinzând contururile și făcând să strălucească viu întinderile. Erau încrucișări de raze venite din întinderea cerului sau din depărtarea văilor, din răsfrângerile depărtate ale zăpezilor și din vibrația stâncilor dure. Lumina cuprindea ținutul din toate părțile, prelungind în suflete ecoul viu al razelor solare.

Zorile se anunțau prin țâșniri de raze printre coastele subțiate de vreme și brăzdau în fulgerări tari întinderea înegurată. Atunci oamenii însetați de limpezime porneau în pâlcuri spre pădurile cu sălbăticiuni ce se zăreau departe, iar chiotele lor repetate, purtate din stâncă în stâncă, răsunau ca niște imnuri de triumf.

Apoi bucuria luminii ajungea la o intensitate egală. Sulițele razelor nu se mai împleteau în aer, iar reflexele vibrațiilor nu se mai înapoiau de pe stânci. Totul se amestecă într'o tărie uniformă care cufunda încremenirea piscurilor, într'o lucire vie și clară.

Dar către seară luminile își pierdeau repede lucirea. Negurile se prelingeau abia bănuite dealungul văilor scobite și se urcau în cățărări de șerpi către înălțimi. Vârfurile munților culcau peste depărtări profilul imens al umbrelor, iar cerul pâclos scutura deasupra capetelor o brumă fluidă. Incremenită și sură.

Atunci chiotele deveneau șoapte înfricate. Frunțile se îndreptau către pământ, iar mersul falnic al oamenilor șovăia sub presimțiri.

Un ecou prelung și grav, un fel de voce a naturii împietrite, se urmărea din munte în munte. Era un svon prelung și înăbușit, care se desprindea din lucruri și se răspândea ca o plasă magică deasupra întregului ținut. Aerul se popula de neguri și de șoapte, de presimțiri nedeslușite, de prezențe neliniștitoare.

In fiecare zi, înainte de amurg, populația muntelui se aduna în marginea colibelor. Nu rămâneau înlăuntru decât femeile lehuze și bătrânii ce nu se puteau mișca. Atunci Bătrânul se întorcea din izolarea lui. El se oprea în fața oamenilor și, în turburarea înserării, vocea lui se ridica înceată, obosită și calmă. Capetele se plecau în reculegeri și rămâneau înclinate, clipe îndelungi. Apoi Bătrânul sfârșea vorbirea și lua drumul singurătății. Tăcută, în grup strâns, populația îl urma cu pași obosiți. Era o înaintare discumpănită în faptul înserării. Nu era o purificare a gândurilor, ci o susurare de temeri în sufletele hărțuite.

Intr'un târziu se opreau cu toții în fața Pietrei Negre. ,

Era un bloc masiv, neșlefuit de mână omenească, dar totuși lucitor și rotunjit. El era înfipt acolo în inima muntelui și, deși nu cu mult mai înalt decât un stat de om, el domina singurătățile cuprinse de zvon. Sâmbure de noapte în mijlocul îngânărilor fluide și obosite ale amurgului, blocul de piatră se înălța singuratic. Era ca o solie a negurilor și a nopții, a întunericului ce nu putea fi străpuns de nici o voință și de nici o rază .

Oamenii se adunau în jurul Pietrii și privirile lor rămâneau ațintite îndelung pe blocul lucitor. Din nou se ridica vocea Bătrânului, dar de data asta murmurul era așa de îndepărtat, așa de grav și de învăluitor, încât se îmbina cu nelămuritul visăriei. Susurul vorbei continua împletindu-se cu litania gândurilor, până în momentul când lumina obosită îngenunchia și când murmurul prelung al văilor se prindea a se desluși.

Atunci populația se întorcea către colibe, lăsând ca Piatra să se topească în noapte. In urma tuturor venea Bătrânul.

Spiritul nopții era împăcat. Spaimele erau conjurate. Invocările făcute în preajma Pietrei, goniseră neliniștite din inimi.

In urmă, Piatra domnea peste munți și suflete, așa cum era cunoscută din veacuri, tutelară și nemișcată.

Viața se urma pe ținutul muntos, egală și monotonă. Generațiile urmau generațiilor iar Bătrânii se schimbau unii după alții. Populația dăinuia mereu, cumpănindu-se între încredere superbă și chiotul în lumină și neliniștile surde ale amurgirii.

In fiecare dimineață, în momentul când palele de neguri se risipeau sub căldura solară, bărbații apăreau în pragul colibelor și se pregăteau de plecare. In acelaș moment Bătrânul diriguia spre Piatră unde rămânea de strajă tot restul zilei. Căci numai în lumină Piatra trebuia păzită. Fiind desprinsă din inima întunericului, ea. rămânea în tot timpul nopții, înconjurată de duhuri prietene.

Și zilele urmau zilelor, în lungul șiragului monoton al vremii.

•

Dar într'o zi, abia plecat, Bătrânul se întoarse la colibe. Făptura slabă îi era doborîtă sub o copleșire nesfârșită. Picioarele i se târau nevolnice, iar mânile îi spânzurau dealungul corpului încovoiat. Fața îi era pământie, iar privirea sticloasă.

Bătrânul nu privi pe nimeni. Dibui stângaciu pe drumeagul dealungul colibelor, apoi intră în bordeiul său, unde se prăbuși.

Strigăte prelungi se desprinseră din dâmbul cel mai înalt al ținutului și ecouri depărtate le răspunseră din crestele nevăzute. Era o chemare ascuțită și repetată, țipată desnădăjduit din piepturi gâfâinde, o chemare anunțătoare de surpări și moarte.

In coliba înconjurată de femeile înfricate, Bătrânul își dete duhul, arătând cu mâna tremurândă în Direcția Pietrei.

Intorși la colibe, oamenii rămaseră tăcuți. Dar cel ce avea să urmeze Bătrânului, se desprinse din mulțime și în cuvinte liniștitoare lămuri celor adunați că simțindu-se aproape de moarte păzitorul Pietrei ținuse să-i anunțe, pentru ca înlocuitorul să ia drumul Idolului.

Bătrânul se depărtă cu pași grăbiți, în timp ce populația rămase pentru prima dată desnădăjduită în lumină. Dar după un timp Bătrânul se ivi, de după dâmbul ce ducea la Piatră. Figura îi era răvășită de spaimă și mânile i se agitau fără știre.

Când se apropie, cuvintele i se desprinseră sfâșiate. Oamenii auzeau, dar nu îndrăzneau să creadă. In fața nedumeririi și neînțelegerii, omul repetă strident, exasperat, înnebunit:

— Piatra e prăbușită.

— ...Prăbușită...

Buzele repetau mecanic ultimul cuvânt. Dar cuvintele nu ajungeau până la înțelegere. Ele se opreau dincoace de gând golite de sens, ciocnire rece de sunete.

— Piatra e despicată în două...

— ...în două...

...Dar ce înseamnă oare acest număr și ce legătură are cu piatra? De ce se agită moșneagul, de ce tremură, de ce plânge, de ce se sbate?..

— Sprijinul nostru a murit!

— ...a murit?...

Dar cine poate muri în lumină, atâta vreme cât soarele lucește și cât rugile sânt de prisos? Viața înlocuește moartea și lanțul se continuă nesfârșit, imens...

Glasul deveni șuerător și dureros:

— Piatra s'a prăbușit!

Atunci nimeni nu mai repetă cuvintele, dar toți înțeleseră.

Sprijinul gândului, liniștea și calmul, îmblânzirea adversităților, toate s'au depărtat de oameni. Ei au rămas singuri, printre stâncile pleșuve. Deodată, dârzenia lor căzu. Nu mai puteau rămâne acolo pe înălțimi. Mândria lor și forța lor și liniștea lor, dispărură. Erau aidoma oamenilor de pe largile platouri, neînsemnați și învinși, ce nu puteau năzui către culmi și care apăreau ca niște furnici luminoase, în depărtare.

Atunci fără nici un îndemn, oamenii se întoarseră și începură a se îndrepta către platouri. Ei trecură muți pe dinaintea ultimelor colibe fără să privească în jur, procesiune lipsită de călăuziri. In urmă se târau cei bătrâni, urmați de mersul schiop și răsucit al unui copil pipernicit.

Pâlcurile tăcute de oameni scoborau mereu, părăsind pentru totdeauna înălțimile.

Și nimeni nu îndrăzni să privească înapoi.

ION BIBERI

SERGHEI ESENIN

NE DUCEM TOȚI, CATE PUȚIN, MEREU...

Ne ducem toți, câte puțin, mereu,
Către-un liman de tihnă și 'mpăcare.
Poate curând va trebui și eu
Bulendrele să-mi strâng pentru plecare.

O, dragi mesteceni gingași și subțiri!
Și tu pământ! Și voi câmpii ca marea!
In preajma sorocitei adormiri,
Eu unul nu-mi pot stăpâni 'ntristarea.

Pe lumea asta am iubit nespus,
Tot ce în trupuri sufletul adie,
Spun „pace vouă" sălcii ce 'n apus
Vă oglindiți în apa purpurie.

Atât de multe gânduri am urzit,
Am scris atâtea cântece visate
Și pe pământul trist, sânt fericit
C'am respirat și c'am trăit de toate.

Sânt fericit c'am sărutat femei
Și-am lenevit pe iarba parfumată,
Iar fiarelor ca unor frați ai mei,
Nu le-am zdrobit eu capul, niciodată.

Acolo, știu, că nu foșnește 'n zări,
Cu gâturi lungi de lebădă, secara, —
De asta 'n preajma tainicei plecări,
Eu mă 'nfior și-mi simt adânc povara.

Acolo, știu, că nu mai sânt nici fagi,
Nici holdele cu aur viu pe nume, —
De asta, poate, mi-s așa de dragi,
Toți oamenii cu care sânt pe lume.

Din rusește de GEORGE LESNEA

Căluțul

Dorothy Parker

Când tânăra doamnă Gerald Cruger se întoarse dela sanatoriu, d-ra Wilmarth veni împreună cu ea și cu fetița. D-ra Wilmarth era o infirmieră admirabilă, sigură, liniștită și neobosită, cu mult gust pentru rânduirea florilor în vase. Nu mai văzuse nici o bolnavă care să primească așa multe flori, și așa ciudate: violete galbene și crini ciudați și orhidee mici albe, așezate ca un roi de fluturi gingași, de-alungul ramurilor verzi. Grije și chibzuială contribuise la alegerea lor, ca să se potrivească atât de bine cu tânăra doamnă Cruger, de altfel ca toate celelalte lucruri plăpânde și costisitoare pe care le avea în jurul ei.

Câteodată, când deschidea cutiile lucioase și aduna cu grije cărțile de vizită, o expresie ciudată trecea pe fața d-rei Wilmarth. Pe niște trăsături mai scurte ar fi fost aproape o expresie gânditoare. Pe fața d-rei Wilmarth isbutea să desăvârșească o asemănare ciudată: fața i se umplea atunci de acea melancolie prietenoasă, obișnuită la calul blajin. Firește, nu era vina d-rei Wilmarth că semăna cu un cal. De fapt n'avea nici un cusur. Dar asemănarea rămânea.

Era înaltă, cu oase mari — și se ținea foarte dreaptă; era oarecum cu neputință să ți-o închipui desbrăcată. Fața-i nu cunoștea cosmeticurile și culoarea îi era trainică. Incurcătura, căldura sau graba o făceau să se roșească până la urechi. Părul moale era prins cu copci de sârmă neagră într'un nod mic, numai bun ca să-i sprijine bonețica înaltă. Avea mâni mari, îndemânatice, uscate, cu unghiile retezate scurt și curățate atât de adânc cu vre-un instrument ascuțit, încât marginile stăteau depărtate de vârfurile pătrate ale degetelor. Gerald Cruger, care ședea seara în fața ei la masă, se silea să nu-i vadă mânile. Il enerva vederea lor care îl făcea să-și închipue că trebue să fie ca o rogojină la pipăit și să miroase a săpun de Marsilia. Pentru el, femeile care nu erau drăguțe și dulci, pur și simplu nu erau femei.

Se silea deasemenea, pe cât îi îngăduia politeța, să nu se uite la chipul ei. Nu că era o fată neplăcută — dimpotrivă, o fată cumsecade. Dar, cum îi spunea el Camillei, când o privea rămânea fascinat, așteptând un nechezat.

„Mie îmi plac caii", spunea el Camillei, care zăcea albă și languroasă pe scaunul lung de saten în culoarea caisei. „Imi plac la nebunie. Și ce animal nobil, dragă! Dar vezi, nimeni n'are dreptul să se plimbe cu un cap de cal și să se poarte ca și când asta ar fi normal. Nu dai peste nici un cal care să facă pe omul, nu?"

Nu că n'o putea suferi pe d-ra Wilmarth; dar îl stânjenea. El nu-i dorea nici un rău, dar abea aștepta s'o vadă plecată. Ea era atât de dibace și de ritmică la lucru, încât turbura prea puțin casa. Cu toate astea prezența ei era o povară. Mai era și chestia cu cina, când trebuia să mănânce cu ea, în fiecare seară. Era o pacoste pentru el, nici vorbă, și una care nu se micșora repetându-se, dar n'avea ce face. Toată lumea știe de stăruința arțăgoasă cu care infirmierele cer să nu fie tratate ca servitoare; d-rei Wilmarth nu i se putea cere să mănânce cu slugile. Iar el nu voia să cineze în oraș: să fie departe de Camilla? Și nu putea pretinde servitoarelor să servească încă un rând de mese, sau să umble în sus și în jos pe scări cu alte tăvi, pe lângă ale Camillei. Nu erau decât trei servitoare și aveau destul de lucru.

„Copiii ăștia", spunea totdeauna mama Camillei, pufnind de râs. „Adevărați copii mici. Independența lor! Vor să trăiască numai cu aer și cu sărutări. Inchipue-ți că abea m'au lăsat să plătesc eu infirmiera. Și la Crăciun, cu ce greutate crezi că am făcut-o pe Camilla să primească Packard-ul și șofeurul".

Așa că Gerald cina în fiecare seară cu d-ra Wilmarth. Groaza de ora aceia îl apuca uneori încă de după amiază. Uita de ea un timp, doar ca s'o simtă mai ascuțit cu cât se apropia timpul. Pe drum dela birou spre casă găsea un fel de distracție amară făcând repetiții pentru conversația dela masă și născocind schimbări disperate.

Manualul Cruger, pentru conversații silite: Lecția I, o cină cu d-ra Wilmarth, infirmieră diplomată. Bună seara, d-ră Wilmarth. Așa! Și ce ți-au făcut bolnavele toată ziua? Așa? Da, fetița a crescut cu douăzeci de grame?

Asta-i frumos. Da, adevărat, o să se facă mare fără să băgăm de seamă. Adevărat. Așa! Da, Doamna Cruger se întărește pe zi ce trece? Asta-i bine. Da, nici n'o să băgăm de seamă. Așa! Au fost azi musafiri? Asta-i bine. N'au stat prea mult, nu? Așa! Ei... Nu, nu, nu, d-ră Wilmarth, spune *d-ta* întâi. Eu nu voiam să spun nimic, zău. Nu, zău. Ei! Ei! Văd că i-au găsit pe cei doi aviatori, până la urmă. De, desigur, e o meserie primejdioasă. Adevărat. Da. Ei, văd că a fost o furtună de pomină, în apus. Da, ce-i drept, am avut o iarnă ușoară. Adevărat. Ei, văd că au spart prăvălia unui giuvaergiu ziua în amiaza mare, pe Calea a cincea. Da, zău, nu știu unde o să ajungem. Iată-mă, d-ră Wilmarth, trebue neapărat să semeni cu un cal? Da, ce-i drept, semeni, d-ră Wilmarth. Asta e bine. Așa. Pentru numele lui Dumnezeu, n'ai vrea să-ți isprăvești grăunțele, d-ră Wilmarth, și să mă lași să scap?"

In fiecare seară ajungea în sufragerie înaintea ei și se uita țintă, încruntat, la argintărie și la flacăra lumânărilor, până când se pomenea cu ea. Nici un sunet de pași nu-i vestea sosirea, fiindcă pantofii uriași de pâslă aveau tălpi de cauciuc: o protestare a parchetului, un tremur al ornamentelor, o troznitură, un foșnet și mirosul autoritar al olandei scrobite; și iat-o gata pentru ritualul ospățului.

„Ei, Mario", striga ea către servitoare, „știi vorba ceia — mai bine târziu decât niciodată!"

Dar nici un zâmbet nu îndulcea buzele Mariei, nici o lumină în ochi. Maria, în convorbirile cu bucătăreasa, pomenea de d-ra Wilmarth sub numele de „aia". Nu voia să aibă nimic de aface cu d-ra Wilmarth sau cu vreuna din breasla ei; vecnic cu nasul în cămara omului.

Odată sau de două ori Gerald văzu o expresie ciudată pe fața d-rei Wilmarth, când aceasta băgă de seamă nesuccesul proverbului ei, față de servitoare. Nu prea putea s'o definească. Deși el n'avea de unde să știe așa ceva, era expresia pe care o avea ea uneori când deschidea cutiile albe, lucioase, și scotea din ele florile minunate, fără mireasmă, ce i se trimeteau Camillei. In orice caz, expresia asta îi mărea într'atât asemănarea cu un cal, încât lui Gerald îi venise să-i întindă o bucățică de măr.

Dar ea își îndrepta totdeauna zâmbetul larg spre el, când se așeza la masă. Apoi se uita la ceasul gros dela mână și dădea un țipăt ușor, care făcea să i se strepezească lui dinții.

„Doamne!" zicea ea. „Doamne sfinte! Nu-mi închipuiam că e atât de târziu. Ei, nu trebue să dai vina pe *mine*, d-le Cruger. Nu poți da vina decât pe fata asta dumitale. Ea ne pune pe toți pe drumuri".

„Desigur, nici vorbă", răspundea el.

Incepea să se gândească, fără nici o plăcere, la copila-i, Diana, trandafirie și nedistinsă și mânioasă, printre volanele și fundele leagănului ei. Din pricina ei stătuse Camilla atâta vreme departe de el în sanatoriu, din pricina ei zăcea Camilla toată ziua pe scaunul ei lung de saten în culoarea caisei. „Trebue să avem răbdare", zicea doctorul, „să avem numai răb-daa-re". Da; și toate astea din pricina Dianei. Din pricina ei, firește, trebue să stea el seară după seară în fața d-rei Wilmarth și să-și frământe creerul ca să găsească subiecte de conversație. Prea bine, tânără Diana, ești aici și n'am ce să-ți mai fac. Dar o să fii singură la părinți, dudue, atâta-ți spun.

Totdeauna domnișoara Wilmarth spunea, după gluma dela început, despre copil, alta care-i făcea pereche. Gerald ajunsese s'o știe așa de bine încât ar fi putut s'o spue într'un duet cu ea.

„Așteaptă", zicea ea, „Așteaptă puțin. Să vezi ce o să mai ai de lucru când or începe cavalerii să mișune. O să vezi, domnișoara asta o să le fure inima la toți, știu eu ce spun".

„Mă tem și eu", zicea Gerald și încerca să râdă puțin, și nu isbutea. Se simțea stânjenit când o auzea pe d-ra Wilmarth pălăvrăgind despre adoratori și cuceriri. Era nepotrivit, cum ar fi fost nepotrivit roșul de buze pe gura-i mare și parfumul pe pieptul ei uscat. O împingea pe propriul ei teren. „Așa, așa! Și cum se simt azi bolnavele?"

Dar asta, chiar cu greutatea copilului și lista musafirilor din ziua aceia, rar ținea până după supă.

„Femeia asta nu merge niciodată la plimbare?", întreba el pe Camilla. „Căluțul nostru nu pierde nici o noapte?"

„Unde vrei să meargă?" zicea Camilla. Cuvintele ei domoale aveau totdeauna darul de a părea nițel plictisite de subiect.

„Ei", răspundea Gerald, „ar putea și ea să tragă un galop pe lună, în jurul parcului".

„A, fără îndoială că are destule senzații când cinează cu tine", zise Camilla. Ești bărbat, chipurile, și nu cred că a văzut mulți. Bietul cal bătrân. N'are suflet rău".

„Da", zise el, „și ce șirag de plăceri că trebue să mănânci în fiecare seară cu N'are-Suflet-Rău".

„Ce te face să crezi că eu sânt într'un vârtej de dans, cum zac aici?"

„Vai, odorul meu", zise el. „Vai, bietul meu odor. N'am vrut să spun asta, zău n'am vrut. O, Doamne, cum să mă plâng eu, după tot ce-ai îndurat, fără să te pot ajuta cât de puțin! Te rog, dulceo, te rog. Vai, Camilla, zii că știi că n'am vrut să spun asta".

„La urma urmei", zise Camilla, „tu n'o vezi decât la cină. Eu o am toată ziua în jurul meu".

„Iubita mea, te rog", zise el. „O, bietul meu înger".

Căzu în genunchi lângă scaunul lung și-i strivi cu gura mâna inertă și îmbălsămată. Pe urmă își aduse aminte că trebue s'o menajeze foarte mult. Işi plimbă mici sărutări de scuză în sus și în jos pe degetele ei și murmură despre gardenii și crini și astfel își secătui cunoștințele lui despre florile albe.

Musafirii spuneau despre Camilla că e mai frumoasă decât oricând, dar se înșelau. Era doar tot atât de frumoasă ca totdeauna. Vorbeau cu glasuri înăbușite de privirea nouă din ochii ei, de când e mamă; dar era aceiași strălucire îndepărtată care zăcuse vecnic acolo.

Spuneau ce albă e și ce deosebită de ceilalți oameni; uitau că totdeauna fusese albă ca lumina lunii și că purtase totdeauna un dispreț gingaș, ușor ca dantela ce-i acoperea sânul. Doctorul o sfătuia duios să nu se grăbească, o ruga să aștepte cu răbdare vindecarea — pe Camilla care în viața ei nu făcuse ceva în grabă, vre-odată. Prietenii se adunau cu adorație în jurul scaunului lung de saten, în culoarea caisei, unde Camilla zăcea și-și mișca mânile parcă i-ar fi atârnat grele din încheieturi; dar și înainte aveau obiceiul să se adune în adorație lângă sofaua de saten alb pe care sta întinsă Camilla, cu mânile ca niște crini grei într'o adiere lină. In fiecare seară, când Gerald trecea pragul odăii ei îmbălsămate, inima îi sărea și vorbele i se opreau în gât; dar asta i se întâmplase totdeauna la vederea ei. Maternitatea nu desăvârșise frumusețea Camillei: aceasta era desăvârșită dinainte.

Gerald venea destul de devreme acasă, în fiecare seară, ca să stea puțin cu ea, înainte de cină. Işi făcea cocktail-urile în odaia ei și o privea cum bea încet unul. D-ra Wilmarth intra și ieșea, atingând flori, netezind perne. Câteodată aducea pe Diana la paradă și clipele acelea erau foarte stânjenitoare pentru Gerald. Nu putea să sufere s'o vadă cu fetița în brațe; cuvinte ciudate, cu un glas ciudat, tare, ieșeau din gura ei:

„Uite, tăticule! Nu tuntem noi fată male? Nu tuntem mumoasă? Di nani-nani, tăticule".

O, Doamne.

Pe urmă ducea fetița lângă Camilla. „Di nani-nani", striga. „Nani-nani, mămico".

„Dacă plodul ăsta ți-o zice vreodată *mămică*", îi spuse el odată Camillei, „o să-l dau afară în zăpadă".

Camila se uita la fetiță, cu oarecare voioșie în privirea-i leneșă. „Noapte bună, Incurcălume", zicea ea. Intindea un deget ca să se încleșteze pe el mâna trandafirie a Dianei. Și inima lui Gerald bătea mai repede, ochii îl înțepau și străluceau.

Odată își smulse privirea de la Camilla ca să se uite la d-ra Wilmarth, mirat de încetarea neașteptată a falsetului ei. Ea sta neclintită, uitându-se la el pe deasupra capului copilei; privi repede în altă parte, dar el apucase să vadă iar pe fața ei expresia aceia. Il intriga, îl stânjenea ciudat. In seara aceia ea nu mai îndemnă pe părinții Dianei să zică „nani nani". In tăcere plecă din odae cu copilul.

Intr'o seară Gerald aduse cu el acasă doi domni; tineri înalți, bine îmbrăcați, tari la sporturi, foștii lui colegi de Universitate. Băură cocktail-uri în odaia Camillei, adunați în jurul scaunului lung. D-ra Wilmarth, stând în odaia de alături, a fetiței îi auzea pe toți vorbind ușor și repede, aruncându-și frazele în aer ca să atârne acolo nesfârșite. Când și când putea deosebi glasul tărăgănat al Camillei; ceilalți tăceau îndată ce vorbea ea și când isprăvea se auzeau hohote prelungi de râs. D-ra Wilmarth și-o închipuia întinsă acolo, în catifea aurie și dantelă fină, cu chipul gingaș vecnic nițel întors dela cei din jurul ei, încât trebuia să-și rostească vorbele domoale peste umăr, către ei. Chipul infirmierei era nemaipomenit de asemănător cu al unui cal, cum sta privind la zidul ce-o despărțea de ei.

Rămaseră în odaia Camillei multă vreme și râsul tot sporea. Ușa dela odaia fetiței spre hall era deschisă și deodată auzi deschizându-se și ușa dela odaia Camillei. Până atunci auzise glasurile, dar acum putea deosebi cuvintele lui Gerald, care vorbea din prag spre cei dinăuntru; ele n'aveau nici un înțeles pentru ea.

„Așteptați, băeți", zise. „Așteptați până veți vedea căluțul".

Veni la ușa dela odaia fetiței. Ținea într'o mână un amestecător de cocktail și-un pahar plin în cealaltă.

„Domnișoară Wilmarth", zise el. „A, bună seara, d-ră Wilmarth. Nu știam că ușa e deschisă — vreau să spun, nădăjduesc că noi nu te-am deranjat".

„Nu, câtuși de puțin".

„Așa, eu — ne gândeam dacă n'ai vrea un păhărel de cocktail. N'ai vrea?" Ii întinse paharul.

„Doamne", zise ea, luându-l. „Vai, mulțumesc foarte mult. Vă mulțumesc, d-le Cruger".

„A, și, d-ră Wilmarth, vrei d-ta să-i spui Mariei că mai sânt două persoane la masă? Și vrei să-i spui să nu ne servească decât peste vre-o jumătate de oră? Nu te superi, nu?"

„Câtuși de puțin", zise ea. „De sigur că o să-i spun".

„Mulțumesc. Așa! Mulțumesc, d-ră Wilmarth. Așa la revedere la masă".

„*Eu* vă mulțumesc", zise ea. „Eu sânt cea care trebue să vă mulțumesc pentru cocktail-ul ăsta așa bun".

D-ra Wilmarth puse cocktail-ul pe o masă și se duse s'o înștiințeze pe Maria. Se simțea ușoară și vioaie și vorbi veselă cu Maria, așteptând o scânteie de bucurie în schimb. Dar Maria primi noutățile cu nepăsare, scoase un mormăit dar nici o vorbă și plecă spre bucătărie trântind ușile. D-ra Wilmarth rămase privind în urma ei. Nu știu cum, dar parcă servitoarele niciodată nu o... Ar fi trebuit să se obișnuiască până acum cu asta.

Deși ora cinei fusese schimbată, d-ra Wilmarth întârzie puțin. Cei trei tineri stăteau în picioare în sufragerie, vorbind toți deodată și râzând împreună. Incetară sgomotul când intră d-ra Wilmarth și Gerald înaintă ca să facă prezentările. Se uită la ea, pe urmă întoarse capul. O stânjeneală enervantă îl chinuia. Ii prezentă pe tineri, fără să se uite la ea.

D-ra Wilmath se gătise pentru cină. Lepădase uniforma de olandă și-și pusese o rochie de tafta albastră, răscroită ascuțit la gât și cu mâneci care-i lăsau goale coatele colțuroase. Se ocupase și de păr: era încrețit și lăsat mai lung și unele șuvițe care scăpaseră fierului începuseră să și lunece din ace. Toată lungimea nasului și a bărbiei era pudrată din gros; dar nu cu vre-o pudră parfumată menită să-i avantajeze fața, ci cu un talc alb, strălucitor, grosolan.

Gerald își prezentă oaspeții: d-ra Wilmarth, d. Minot; d-ra Wilmarth, d. Forster.

Ea se așeză la masa luminată de lumânări, cu cei trei tineri frumoși. Vioiciunea ei obișnuită, din fiecare seară, pierise. In tăcere își desfăcu șervetul și apucă lingura de supă. Gâtul îi strălucea stacojiu și fața, cu toată pudra, părea mai mult ca oricând că se odihnește pe stinghia deasupra ieslei.

„Așa!" zise Gerald.

„Așa!" zise d. Minot.

„S'a făcut mai cald, nu?" zise d. Forster. „Ați băgat de seamă?"

„Da, așa e", zise Gerald. „Da. In curând o să avem vreme frumoasă".

„Imi place primăvara", zise d-ra Wilmarth. „Imi place așa mult".

Gerald privi adânc în farfuria de supă. Cei doi tineri se uitau la ea.

In tot timpul mesei băură șampanie. D-ra Wilmarth se uita la Maria cum îi toarnă în pahar, numai până la jumătate. Băutura părea veselă și frumoasă la culoare. Infirmiera se uită în jurul mesei, înainte de a vorbi prima oară. Işi aminti de glasul Camillei și de râsul bărbaților.

„Ei noroc la toți!" strigă ea.

Oaspeții o priviră. Gerald își apucă paharul și se uită țintă la el parcă vedea pentru întâia oară o cupă de șampanie. Toți murmurară ceva și băură.

„Ei!" zise d. Minot. „Bolnavele d-tale au aerul că o duc foarte bine, d-ră Wilmarth, nu-i așa?"

„Cred și eu", zise ea. „Sânt și tare drăguțe. Nu-i așa, d-le Cruger?"

„Sigur că da", zise Gerald... Asta-i drept".

„Sigur că da", zise și d-l Minot. Așa și sânt. Da. Presupun că întâlnești tot felul de oameni în meseria d-tale. Trebue să fie foarte interesant".

„A, uneori este", zise d-ra Wilmarth. „Depinde de oameni". Cuvintele-i cădeau de pe buze limpezi și deslușite, sterilizate parcă de curând cu acid boric. In urechi îi suna ciripitul ușor și insolent al Camillei.

„Asta-i drept", spuse d. Forster. „Toate depind de oameni, nu?. Oricând—și oriunde. Indiferent ce faci. Totuși trebue să fie o meserie extrem de interesantă. Extraordinar".

„Extraordinar, unde a ajuns țara cu medicina", zise d. Minot. „Mi s'a spus că avem cei mai buni doctori din lume aici la noi. Tot atât de buni ca oricare din Viena, sau din Londra".

„Văd că au găsit un nou tratament pentru meningită", zise Gerald.

„Da, am văzut și eu", zise d. Forster. „Formidabil. Extraordinar de interesant".

„A, știi, Gerald", zise d. Minot și începu să povestească, punct cu punct, cea din urmă partidă de golf. Gerald și d. Forster îl ascultau și îi puneau întrebări.

Cei trei tineri lăsară subiectul golfului și iar se întoarseră la el, iar îl lăsară și iar îl luară. In intervale povesteau d-rei Wilmarth felurite vești scurte pe care li se opriseră ochii în ziare. D-ra Wilmarth răspundea prin exclamații și-și întorcea repede zâmbetul larg spre fiecare. N'a râs nimeni în tot timpul cinei.

A fost o masă relativ scurtă. După masă d-ra Wilmarth le ură oaspeților noapte bună și primi saluturile lor. Cei trei tineri se duseră să stea cu Camila. D-ra Wilmarth le auzea glasurile și râsul, pe când își punea la loc rochia de tafta albastră închis.

Domnișoara Wilmarth stătu în familia Cruger cinci săptămâni. Camilla fu declarată vindecată — atât de deplin încât ar fi putut mânca jos în sufragerie, în ultimele seri înainte de plecarea d-rei Wilmarth, dacă ar fi fost în stare să îndure povara de a cina la un loc cu infirmiera.

„Zău n'aș putea mânca cu chipul ăsta în fața mea", îi spuse lui Gerald. „Du-te, prostuțule, și distrează-ți Căluțul la masă. Trebue să te pricepi bine, acum.

„Bine ,mă duc, odorul meu. Dar să mă ferească Dumnezeu, când mi-o cere o bucată de zahăr, să nu-i dai s'o mănânce din palmă".

„Numai două seri", zise Camilla, „și pe urmă Joi o să fie aici Doica iar ea o să plece pentru totdeauna".

„*Pentru-totdeauna*, dulceo, e vorba care îmi place mai mult în limba noastră", zise Gerald.

Doica era o Scoțiană rotundă și pricepută, care îngrijise de Camilla în copilărie și fusese aleasă și pentru neștiutoarea Diană. Era o femeie de încredere, o servitoare, care-și cunoștea locul.

Numai două seri. Gerald merse la cină, fluerând o melodie veche:

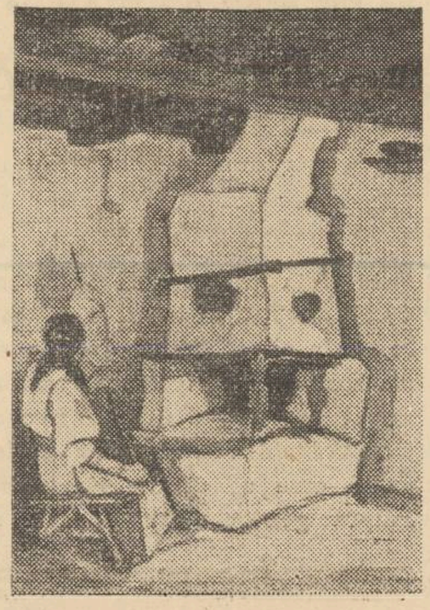
„Iapa sură și bătrână, nu mai
este ce era,
„Nu mai este ce era, nu mai
este ce era".

Ultimele cine cu d-ra Wilmarth fură ca toate celelalte. El sosea cel dintâi și se uita țintă la lumânări, până ce venea ea.

„Ei, Marie", striga ea intrând,

Urmare în pag. VI-a

Teodorescu Romanați — Interior

„ştii cum e vorba — mai bine târziu decât niciodată”.

Maria, până la urmă, rămase neînduplecată.

Gerald era încântat tot timpul, în ziua plecării d-rei Wilmarth. Avea impresia de sărbătoare, o bucurie ca în cea din urmă zi de şcoală, fără nimic din obişnuita uşoară părere de rău. Plecă devreme dela birou, se opri la o florărie, apoi se duse acasă, la Camilla.

Doica era instalată în odaia fetiţei, dar d-ra Wilmarth nu plecase încă. Era în odaia Camillei şi el o văzu a doua oară fără uniformă. Purta o haină lungă cafenie şi o pălărie de catifea fără formă hotărîtă. Era limpede că se află în mijlocul încurcăturilor dela despărţire. Melancolia chipului ei îl făcea să semene atât de mult cu un cap de cal, încât pălăria de de-asupra-i părea absurdă.

„A, uite pe d. Cruger!” strigă ea.

„Ei, bună seara, d-ră Wilmarth”, zise el. „A, salve, scumpa mea. Cum te simţi, dulceo? Iţi plac astea?”

Puse o cutie dela florar în poala Camillei. In ea erau nişte trandafiraşi galbeni, ciudaţi, cu cozi şi frunze şi ghimpi mici şi moi, toate astea roşii ca sângele. D-ra Wilmarth scoase un mic ţipăt la vederea lor.

„O, ce drăguţ!” strigă ea. „O, ce mumoşi!”.

„Şi astea sânt pentru d-ta, domnişoară Wilmarth”, zise el. Se sili s'o privească în faţă şi-i întinse o cutie mai mică, pătrată.

„Vai, d-le Cruger”, zise ea. „Pentru mine, zău? Vai, zău, d-le Cruger”.

Deschise cutia şi găsi patru gardenii, cu frunziş decorativ şi legate cu o fundă verde deschis.

„O, nu, zău, d-le Cruger. Vai. în viaţa mea... Nu zău, n'ar fi trebuit. Zău, nu. Doamne sfinte! Ei, în viaţa mea n'am văzut ceva mai frumos. Ce zici, Doamnă Cruger? Nu-i aşa că sânt frumoase? Zău, nici nu ştiu cum să *încep* să mulţumesc. Vai, zău, îmi — îmi plac la nebunie”.

Gerald scoase nişte sunete menite să arate că-i părea bine că i-au plăcut ei florile, că nu face nimic, etc. Ţipetele ei de mulţumire îl făceau să se roşească până la urechi.

„Sânt frumoase”, zise Camilla. „Pune-le în piept, d-ră Wilmarth. Şi astea sânt tare bine alese, Jerry. Uneori ai şi tu părţile tale bune”.

„A, n'aş vrea să le port. Mă gândesc să le iau aşa, cu cutie cu tot, ca să se păstreze mai bine. Şi cutia e aşa de drăguţă — mi-ar plăcea s'o am. Aş — aş vrea s'o păstrez. Hotărît, nici nu-mi pot lua ochii dela ele”.

„A înnebunit”, zise Camilla. „Presupun că e rezultatul statului la noi. Nădăjduesc că nu te-am corupt pentru totdeauna, d-ră Wilmarth”.

„Vai, doamnă Cruger”, strigă d-ra Wilmarth. „Nu zău! Tocmai îi spuneam doamnei Cruger, domnule Cruger, că nu am avut niciodată un angajament mai plăcut. A fost cea mai frumoasă epocă din viaţa mea, timpul cât am stat aici. Ei, nici nu ştiu cum să vă mulţumesc”.

„Ei, noi ar trebui să-ţi mulţumim d-tale, d-ră Wilmarth”, zise Gerald.

„Mi-e aşa de urît să spun „bun rămas”, zise d-ra Wilmarth. „Mi-e tare urît”.

„O, nici nu spune”, răspunse Camilla. „Mie nici nu-mi trece prin minte să zic vreodată. Şi nu uita că trebue să vii să vezi fetiţa, când ai puţin timp”.

„Da, trebue neapărat”, zise şi Gerald. „Asta aşa e”.

„Am să viu. Doamne, nici nu îndrăznesc să mă duc s'o mai văd, alminteri n'aş mai fi în stare să plec vreodată. Ei, unde mi-e capul! Vai, maşina aşteaptă tot timpul ăsta. Doamna Cruger a stăruit atâta să mă duc acasă cu maşina. Şi nu e decât peste câte-va case şi pe strada Lexington, altfel n'aş fi primit să vă deranjez”.

„Nu e nici un deranj”, zise Gerald. „Aşa, acolo locueşti d-ta, d-ră Wilmarth?”

„Da. Acolo stă Mama”.

Oo! Gerald nu-şi închipuise niciodată că are şi ea o mamă. Trăia uneori într'o casă a ei? Nu turbura totdeauna casa altora?

„Stă şi mătuşa mea cu noi”, zise d-ra Wilmarth. „E mai plăcut pentru Mama — vedeţi, Mama nu prea poate ieşi. E cam strâmt pentru noi trei — eu dorm pe birou când sânt acasă, între două angajamente. Ei, la revedere, atunci, doamnă Cruger şi îngrijeşte-te. Şi mulţumesc de o mie de ori”.

„Noroc bun, d-ră Wilmarth”, zise Camilla. „Vino să vezi fetiţa”.

Domnişoara Wilmarth se uită la Camilla şi la Gerald lângă ea, atingându-i mâna lungă, albă. Ieşi din odae ca să-şi caute cutia de pălării.

„Ei, e aproape de sfârşit, odorul meu. Uneori sânt aproape convins că există un Dumnezeu”.

„A fost foarte drăguţ din partea ta să-i aduci gardenii. Ce te-a făcut să te gândeşti la aşa ceva?”

„Eram aşa nebun de bucurie la gândul că pleacă într'adevăr”, zise el, „încât trebue să-mi fi pierdut capul. Eu am fost cel mai mirat, când m'am pomenit cumpărând gardenii pentru Căluţ. Slavă Domnului că nu le-a pus în piept, n'aş mai fi putut îndura şi priveliştea asta. Acum mă duc jos s'o vâr în maşină şi la naiba cu ea”.

Se apleacă iar de-asupra Camillei.

„Eşti aşa frumoasă, dulceo. Aşa *frumoasă*”.

Domnişoara Wilmarth se coborîse în hall, când Gerald ieşi din odae. El îi luă cutiile, cu toate protestările ei şi o urmă în jos pe scări şi până afară la maşină. Şoferul sta lângă uşa deschisă. Gerald fu bucuros de prezenţa lui.

„Ei, noroc, domnişoară Wilmarth”, zise el. „Şi mulţumesc foarte mult”.

„Eu trebue să mulţumesc, domnule Cruger. Nu — nu pot să spun cât mi-a plăcut de mult aici, tot timpul. Nici odată n'am avut mai mare... Şi florile şi tot. Nici nu mai ştiu ce să spun”...

Ii întinse mâna, într'o mănuşe cafenie de bumbac. Oricum, bumbacul uzat era mai uşor de atins decât carnea uscată. Era ultima clipă. Ii fu mai puţin greu să se uite la faţa lungă pe gâtul roşu, roşu.

„Aşa!” zise el. „Aşa! Ai luat tot? Aşa, noroc bun încă odată, D-ră Wilmarth şi nu ne uita”.

„O, n'am să vă uit; asta nu”.

Se întorsese şi se sui repede în maşină, ca să şadă ţeapănă pe pernele cenuşii, deschis. Şoferul îi aşeză cutia cu pălării la picioare şi cutia florarului pe scaun lângă ea, închise uşa trântind-o şi se întoarse la volan. Gerald flutură din mână în timp ce maşina luneca spre poartă. Domnişoara Wilmarth nu flutură la rându-i.

Când se uită înapoi, prin fereastra din fund, el şi dispăruse în casă. Trebue să fi alergat pe alee — să fi alergat înapoi în odaia îmbălsămată şi la trandafirii mici şi galbeni şi la Camilla. Copilaşul lor trandafiriu o să adoarmă în pătucul lui. Ei or să fie singuri împreună, or să cineze singuri la lumina lumânărilor; or să fie singuri toată noaptea. In fiece dimineaţă şi în fiece seară Gerald o să cadă în genunchi lângă ea şi o să-i sărute mâna parfumată şi o să-i zică „dulceo”. Totdeauna ea o să fie desăvârşită, în catifea parfumată şi dantelă scumpă. Se vor găsi şi tineri svelţi, eleganţi, ca să-i asculte ciripitul şi să fie gata de râs. In fiecare zi vor sosi cutii albe, lucioase, pentru ea, pline de flori ciudate. Era poate un noroc că nimeni nu se uita în limuzină. Un privitor ar fi fost uimit să descopere că o faţă omenească poate semăna aşa mult, ca a d-rei Wilmarth, cu capul unei iepe obosite.

La urmă maşina se pierdu în desimea circulaţiei. Cutia florarului lunecă lângă genunchii d-rei Wilmarth. Ea o privi. Apoi o luă în poală, ridică puţin capacul şi se uită la buchetul alb, ca de ceară. Acum ar fi fost bine pentru privitorul întâmplător; ciudata asemănare a d-rei Wilmarth nu se ivea, acum când privea la florile ei. Erau florile ei. Un bărbat i le dăduse ei. I se dăduseră flori. N'or să se veştejească decât peste câteva zile. Şi putea păstra cutia, pe urmă.

(Din englezeşte, de M.)

Olga Greceanu — Drumul crucii

Butonul de sidef

— Ei, nu mai spune, dragă Amilcar!...

— Da... îmi amintesc foarte bine, Andronică... Din cauza lui, mi-a căzut piesa... Era o Dumineca superbă, una dintre acele Duminici de toamnă, când burghezul ce se respectă, după un tur cu maşina la şosea, vine să-şi repauzeze trupul şi să-şi înalţe sufletul la premiera unui celebru om de teatru.

Acel celebru om de teatru eram eu, premiera mea se numea *Sub salcâmii 'n floare* şi Duminica era frumoasă, excepţional de frumoasă... Plutea în aerul înserării o boare parfumată, mulcomă, inspiratoare de cantilene; dinspre şosea se revărsau valuri-valuri de pietoni, care — desigur — se îndreptau spre Cassa de bilete a teatrului, ca s'o ia cu asalt.

După o raită la Otopeni, menită să-mi echilibreze gândirea răvăşită şi să-mi potolească febra în aşteptarea aplauselor, pe care le scontam fără nici o umbră de îndoială, reintrasem în apartamentul meu.

Trebuia să mă 'mbrac, atât eu cât şi soţia mea, în ţinuta de gală a premierelor, pentru a mă putea prezenta la rampă cât mai impecabil. Repetiţiile ieşiseră strălucit, succesul era ca şi sigur...

Cum mai aveam aproape o oră până la ridicarea cortinei, o îndemnai pe dânsa să 'nceapă mai întâi cu îmbrăcatul (ştii doar că femeile se 'mbracă extrem de anevoe), iar eu, în faţa oglinzii, îmi zâmbeam radios, aplecându-mă afectat — ştii — repetam adică scena, când, în faţa ropotelor delirante de aplauze, eu, autorul, mă voiu înclina gingaş în faţa aclamaţiunilor unanime. Studiam tocmai gestul de a trimite galeriei discrete bezele, pentru că galeria, dragă Andronică, reprezintă totdeauna spontaneitatea succesului.

Hainele, răzimate frumos pe spătarul scaunului de însăşi mănuşiţa nevestei mele, mă aşteptau. Pe noptieră gulerul tare, papillonul de mătase şi butonul de sidef. Un buton banal de gât, care putea să coste în cel mai elegant magazin, modica sumă de 5 lei, dar din cauza căruia, mi-a căzut piesa „Sub salcâmii 'n floare”.

— Extraordinar!!

— Stai să vezi. In uşe apăru Rodica într'o splendidă toaletă, care-mi aminti că-i 8 şi un sfert şi mă 'ntrebă cu glasul ei argintiu:

— Cum te simţi...? Ai „trac”, Amilcar?...

— O, nu... — surâsei ruşinat că mă surprinsese mimând caraghios la oglindă, temenele dramatice, — trac n'am.

E o uşoară emoţie... explicabilă de altfel... Inţelegi că voi avea un public select... Câţiva deputaţi, un senator de drept şi aproape toată presa... Nu e glumă cu criticii ăştia...

O văzui pălind şi schimbându-se la faţă. Mă întrebă apăsat:

— Vine şi Bartolomoaica?

„Bartolomoaica” era soţia celui mai temut critic teatral, Aurel Bartolomeu.

— Se poate să nu vie? zisei. Cronica lui dramatică poate îngropa pe un autor, precum îl poate ridica la apogeu. Ea şi cu bărbat'so, fac doară parte din aşa zisul „public de premieră”.

— Şi mai ai tupeul să merg şi eu, din moment ce-ţi aduci amanta la premieră.

— Rodico, îngăimai, d-na Ritta Bartolomeu nu-i...

— Nimic, Amilcar! Eşti o canalie, o brută, un cameleon, un dobitoc şi-o bestie! Ce, tu crezi că eu n'am aflat că graţie ei îţi face Bartolomeu critici elogioase în Steaua”? Ce, eu sânt chioară?

N'am pus eu detectivi să te urmărească şi-am aflat c'ai o garsonieră 'n Bulevardul Pake? Ce, vrei să zici că nu, ai curajul să mă minţi în ochi?

Cine se 'ntâlneşte cu ea între 5 şi 7? Tata? Bunicu-meu sau d-ta, cotoiule călugărit?

— Dar...

— Să taci! ripostă ea la slaba mea apărare; apoi o văzui năpustindu-se la şifonier, îşi puse furioasă pălăria şi, înainte de-a ieşi, luă hainele mele, cămaşa, papillonul şi le călcă 'n picioare, ca pe nişte zdrenţe.

Trântind uşa, îmi ţipă:

— Dramaturg de duzină! Compilator de rând! Autor fluerat!

...Acum, tu mă ştii că piesele mele s'au jucat până şi 'n Bratislava, dar... ce era să fac? Peste un sfert de oră avem premiera şi trebuia să apar în faţa publicului! Imi periai cât putui garderoba mototolită şi, revăzându-mă 'n oglindă, fui gata să plâng.

Când dau să-mi pun gulerul, caut butonul: ia-l de unde nu-i! Pe covor, sub covor, sub noptieră, în vreo crăpătură a parchetului, sub studio, mă dădeam de ceasul morţii! Afurisitul de buton nu-i şi nu-i şi nu-i.

Incercai furios să-mi prind papillonul fără ajutorul butonului (pe vremea studenţiei, la guler moale, mergea).

Enervarea îmi crispa degetele; gulerul devenise un cuţit de călău, un ştreang rece. De sub el, la îmbucătura gâtului, pieptii cămeşii ieşeau pe rând, punându-mă într'o stare de disperare, vecină cu nebunia.

Servitoarea era 'nvoită 'n oraş, totdeauna Duminica şi 'n toată casa nu aveam decât un singur buton. Magazinele, aşijderea erau închise: repaus duminical! Orologiul arăta, ca un asasin, 8 jum.; la teatru se ridica poate cortina peste capodopera mea genială iar eu, cu hainele boţite, plin de praf, fără guler la gât, zburam într'o maşină închisă din prieten în prieten, să-i rog, să-i implor să-mi împrumute un buton.

Ei bine, Andronică, toţi erau plecaţi de-acasă...

Atunci hotărîi să mă reped chiar la amicul meu Aurel Bartolomeu, criticul. Poate-l prind încă acasă, sau găsesc la servitoare vre-un buton vechiu. Spre norocul meu, zării lumina aprinsă la geamuri. Intrai.

Acolo, dădui peste nevastă-mea, care, într'o discuţie foarte amicală cu doamna Ritta Bartolomeu, tocmai o firitisea:

— Vai, Ritto... ce rău îmi pare că nu vii...

Dă-o 'ncolo de migrenă... Barem după actu 'ntâi... Dar, a propos... cred că Bartolomeu o să-i facă o critică favorabilă...

Am răcnit la ele ca un căpiat:

— Daţi-mi un buton că vă 'mpuşc!

Speriate, ele au trimis după doctor. Acesta m'a învelit pe loc în cearceafuri reci, cu ghiaţă la cap.

— Bine... dar piesa... dacă era într'adevăr genială, putea să aibă succes şi în absenţa ta...

— Aşi! răspunse el. Eu trebuia să fiu neapărat acolo... nu înţelegi... ca să... aranjez claca...

In acelaş timp, la masa noastră se ivi un ţigan ambulant:

— Luaţi boerilor pieptini, lame de ras, bretele, butoni de sidef....

— Butoni de sidef... ai mulţi? întrebă Amilcar.

— 17 bucăţi, conaşule... eftin... 3 lei bucata.

— Dă-i încoa, rosti el calm. Şi unul câte unul... poc... poc... poc.... îi sparse sub călcâiu, spre stupefacţia mea şi-a vânzătorului....

IULIU LAZAR

Spania nouă

Pe când Spania sărbătorea tricentenarul lui Lope de Vega, moartea răpea gloriei patriei sale un maestru şef care ştiuse a călăuzi mai bine idealul de dreptate al spaniolilor: *Manuel B. Cossio*.

Pentru marele public, el fusese omul ciudat care refuzase demnitatea de preşedinte al Republicii. Pentru elită, Cossio era întruparea conştiinţei morale a timpului său. Prietenii nu erau deplin satisfăcuţi de cât când primeau aprobarea sa, adversarii se simţeau foarte stingheriţi când îşi atrăgeau imputările lui.

Şi totuşi el ocolea viaţa publică, era îngrozit de mulţime şi de manifestările ei zgomotoase. Nu vorbea deloc dela tribună, ci de pe catedră.

Era un profesor, un maestru, de sub influenţa căruia nimeni nu putea scăpa. Ii cucerea pe studenţi, îi fermeca prin claritatea gândirii, prin strălucirea expunerii, însufleţirea juvenilă şi prin ardoarea sa pasionată, de un dinamism foarte puternic. El se impunea tineretului atât prin luminoasa sa inteligenţă, cât şi prin generozitatea naturii sale.

Pasiunea lui pentru învăţământ l-a împins şi la înfiinţarea unei „Instituţii Libere” pe lângă cursul său la Facultatea de Litere.

Ce este această Instituţie Liberă? Acum şaizeci de ani, într'un moment de severă reacţiune politică şi religioasă, câţiva profesori universitari îşi părăsiseră catedrele şi înfiinţară cursuri libere, întâi superioare, apoi şi cursuri secundare, primare şi chiar infantile. De toate aceste cursuri se ocupară marii maeştri universitari în persoană.

Manuel B. Cossio se alătură pe lângă ei şi colaboră la opera aceasta modestă, pe care el însă o simţea fecundă.

Această instituţie, născută dintr'un protest al spiritului liber, împotriva constrângerii, şi-a păstrat neclintit caracterul de focar al independenţei şi progresului.

Ea se ridica în faţa învăţământului oficial, rutinar şi învechit. Experimenta toate metodele noi, coeducaţia, cultura fizică, munca manuală, excursiile conduse, sporturile. Membrii Institutului Liber au vizitat stabilimentele şcolare cele mai înaintate din Europa, au asistat la toate congresele internaţionale de cultură. Şcolile lor erau oaze de cultură modernă.

Mai ales a fost şi a rămas o şcoală de moralitate, neîncetând nici o clipă de a propaga cinstea şi demnitatea în purtarea particularilor, ca şi în viaţa publică.

Nimic şi nimeni nu a putut zdruncina Instituţia, atât din cauza prestigiului maeştrilor, cât şi din cauza excelenţei şcoalelor sale.

Cu timpul, s'au creat în Spania numeroase organizări oficiale concepute în Institutul Liber.

Cele mai vechi sânt *„Rezidenţele”* studenţilor şi studentelor, dirijate de *Alberto Jimenez* şi *Maria de Maeztu*. Cele mai recente sânt liceele modele (Institutos esenelas) din care au eştit triumfătorii spiritului nou şi democratic al Spaniei.

Manuel Cossio a fost făuritorul doctrinei Instituţiei. De când îmbătrânise, deşi nu mai putea părăsi apartamentul, nu a încetat de a propaga de acolo regenerarea Spaniei, după ce lucrase o viaţă, suferind cu stoicism încercările cele mai crude.

„Problema ţării mele este o problemă de cultură”, repetă el. In momentul proclamării republicii el a conceput planul „misiunilor pedagogice” şi l-a realizat. Grupuri de oameni maturi şi tineri plecau de bună voie prin satele cele mai depărtate, cu filme recreative şi instructive spre a duce vestea cea bună.

Expoziţii de tablouri, patefoane cu discuri din operele renumite ale muzicanţilor geniali, recitări de poeme naţionale, erau răspândite pretutindeni.

Şi fiecare misionar ducea cu el o scântee din sufletul şi dragostea lui Cossio.

Manuel Cossio a fost nu numai una din figurile cele mai nobile ale Spaniei, ci din toată lumea actuală.

EDITURA „CUGETAREA“

a scos recent de sub tipar una dintre cele mai importante lucrări şi anume romanul istorico-biografic

CERVANTES

de ilustrul autor cu reputaţie mondială BRUNO FRANK

Este viaţa aventuroasă şi interesantă a lui CERVANTES, autorul lui „Don Quijote“, un roman a cărui desăvârşire ca stil şi formă n'a fost egalată decât de puţini autori de biografii romanţate. Cu neîntrecută măestrie este evocată lumea din timpul Inchiziţiei. O mare scriere istorică, pitorească şi captivantă, care se citeşte cu interes şi care aruncă o vie lumină asupra genezei capo-doperei nepieritoare „Don Quijote“.

— N'ai văzut, domnule, pe ce stradă a apucat pălăria mea?

Stemele Moldovei şi cele ale Ţării Româneşti

de N. SANIELEVICI

De mulţi ani repet necontenit, că rolul specialistului — cel puţin în feluritele ramuri ale biologiei, psihologiei şi sociologiei — este să stabilească, să adune, să claseze fapte, şi să tragă dintrânsele foloase practice, explicarea lor şi coordonarea prin legi rămânând în sarcina adevăratului creator, înzestrat cu o minte de artist şi înarmat cu cât mai vaste cunoştinţi generale. Nu Dumnezeu a împărţit natura în felii; de aceia nu într'o felie se pot descoperi legile naturii. Cine ar reuşi să descifreze înţelesul după o singură fâşie, dacă prin linii orizontale ai împărţi în zece fâşii o inscripţie gravată în litere de reclamă?!...

Dăunăzi, într'o seară, pentru a fugi de preocupări cari mă obosiseră îndeajuns, am deschis

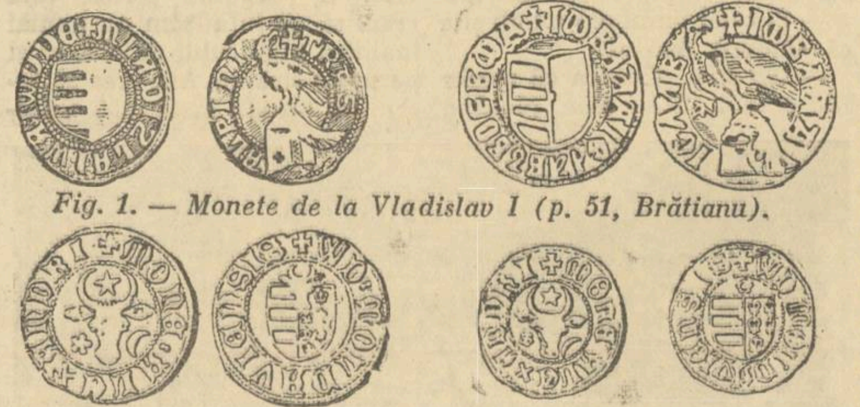

Fig. 1. — Monete de la Vladislav I (p. 51, Brătianu).

Fig. 2. — Monete de la Alexandru cel bun (p. 53, Brătianu)

o broşură de 20 de pagini care se găsea întâmplător pe masa mea de lucru: *Gh. I. Brătianu, „Originile stemelor Moldovii şi Ţării Româneşti"*, 1931. (De d. prof. Brătianu am mai cetit: *„Recherches sur Vicina et Cetatea Albă"*, 1935, lucrare care mi-a inspirat respect. Autorul mi-a părut obiectiv, minuţios, conştiincios, posedând vaste cunoştinţi, o gândire ordonată şi un stil îngrijit, ritmat chiar — într'un cuvânt, însuşirile unui specialist apusan din vremurile bune).

M'am uitat întâi la concluzie: *vulturul şi capul de bour ar fi,* după d-sa, *„cei din urmă martori ai influenţei apusene în principatele române din a doua jumătate a veacului al XIV-lea".*

Pe urmă am luat broşura de la început ; dar ajungând la pagina a patra, m'am convins că d-nii Năsturel, Mosil, Vuia, Lepădatu, Onciul, Hajdeu, Filitti, N. Iorga, Balş, Drăghiceanu, Istrati, Ghenadie al Râmnicului, etc!...

vorbesc de bour şi habar n'au ce-i un bour! Cel de pe stema Moldovei *nu-i bour!*

— O fi zimbru.

— Şi mai puţin!

— Atunci „un bou ca toţi boii, puţin la simţire"...

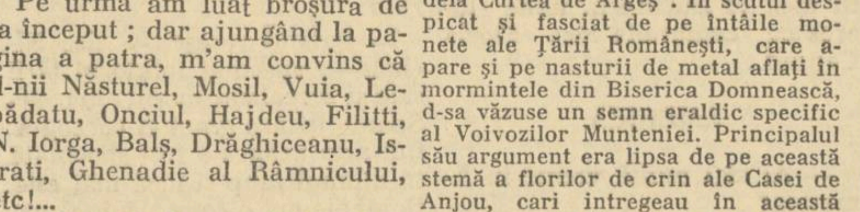

Fig. 3. — Scutul Ungariei (Wappen, Meyers Lexikon).

Fig. 4. — Scutul Ungariei (Hongrie, „Larousse").

— Cercetaţi, spre pildă, *„Meyers Lexikon"*, *„Viaţa animalelor"* de Brehm, *„Genealogia animalelor domestice"* de Keller; vă sfidez să găsiţi acolo un bou european cu aşa coarne!...

— Atunci ce este?!...

— *Este un bou indo-african...* care arată spre Orient, iar nici de cum spre Occident, cum susţine d. profesor Brătianu...

— Un singur fapt?!... Şi poate capul de bou ne-a venit prin mijlocirea Apusului...

— ...şi deschide un drum, pe care se înşiră *alte* fapte, asemănătoare. Aşa, spre pildă, cei doi *„tenanţi"* (cum îi numeşte d. Balş, dar nici gând să fie *„tenanţi"!)* de pe discul smălţuit al unei biserici din vremea lui Ştefan cel Mare, dacă nu sunt chiar negri africani, cum au pretins unii numismaţi unguri şi B. P. Haşdeu, sânt însă cu siguranţă vest-asiatici, (ce se corcesc adesea cu mongoli), cari în Asia anterioară şi sudică, şi în nordul Africei, contribue în mod hotărîtor la compunerea claselor orăşeneşti şi suprapuse... Ia uite-te: faţă rotundă, nas mare, bărbie mică, ochi bridaţi ori *à fleur-de-tête,* pomete împungătoare... Evident, istoricii şi numismaţii noştri n'au nici o vină: cum să le dea în gând că cheia problemei se găseşte în... zoologie?!... Iar zoologii, ce au ei de împărţit cu stema României?!...

Dar să vedem mai întâi ce spune d. prof. G. Brătianu.

Un fapt rămâne neîndoelnic: pe cele dintâi reprezintări eraldice ale voivozilor români din veacul al XIV-lea, stemele lor proprii: vulturul şi capul de bour, sânt totdeauna însoţite de un scut despicat şi fasciat ce reproduce, sau, în orice caz, imită, armele Ungariei.

E verosimil. Răsfoind micul dicţionar „Larousse", n'am găsit la nici un alt popor scutul acesta despicat şi fasciat.

Am mai avut prilejul să examinez mai deaproape chestiunea acestor arme ale Basarabilor, pe care o cercetase d. C. Moisil într'un studiu despre „numismatica şi descoperirile dela Curtea de Argeş". In scutul despicat şi fasciat de pe întâile monete ale Ţării Româneşti, care apare şi pe nasturii de metal aflaţi în mormintele din Biserica Domnească, d-sa văzuse un semn eraldic specific al Voivozilor Munteniei. Principalul său argument era lipsa de pe această stemă a florilor de crin ale Casei de Anjou, cari întregeau în această vreme armele Ungariei, sub stăpânirea dinastiei franceze.

Argumentul d-lui Moisil îmi pare slab: imitarea nu trebue să meargă până la identitate ; şi-i greu de admis, că *numai întâmplător* stemele ţărilor române seamănă cu stema vecinei noastre sub a cărei influenţă (cel puţin) ne aflam — şi cu nici o altă stemă.

Incercasem încă atunci să dovedesc, cu exemple luate din numismatica medievală apuseană, că semnul de pe monetele noastre nu era decât o adoptare a scutului unguresc, fie ca un simbol obişnuit al unor legături de ierarhie feudală, fie ca o simplă imitare a unui tip monetar mai răspândit. Amintind şi părerea cunoscută a lui Onciul, ajunsesem la concluzia că această stemă, cu grinzile ei specific ungureşti, ne apărea mai degrabă inspirată de armele regilor Ungariei, decât ca o figură eraldică proprie a neamului Basarabilor. Respingând înc'odată ipoteza stemei „capetelor de negri", atribuită Domnilor Munteniei de unii numismaţi unguri şi de către B. P. Haşdeu, socotisem că rămânea ca figură eraldică proprie a acestora vulturul aşezat pe coif, aşa cum ne apare încă depe banul de argint al lui Vladislav I.

Până aici aşi fi de acord cu d. Brătianu; nu însă şi în cele ce urmează:

Acest chip de pasăre deasupra coifului nu e de-altfel nimic neobişnuit: e aşa numitul *cimier,* podoabă ale cărei dimensiuni au crescut mereu în a doua jumătate a veacului al XIV-lea. Astfel coiful regilor angevini ai Ungariei, Carol Robert şi Ludovic cel Mare, era împodobit cu un cap de struţ. Il aflăm pe unele monete, ca şi pe obiectele dăruite de regele Ludovic capelei ungureşti de la Aachen. E fără îndoială un isvor de inspiraţie, dacă nu chiar modelul direct al vulturului muntean, ridicat deasupra coifului.

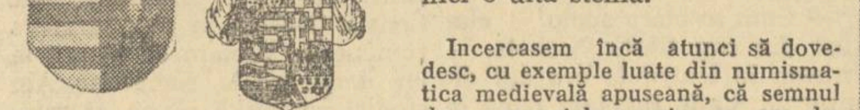

Fig. 5. — Acvila romană („Meyers Lexikon", Adler, p. 125).

Nu cred ca vulturul să derive din capul de struţ; vom vedea numai decât de ce.

Şi în Moldova se poate urmări un proces asemănător, cu o singură deosebire: pe întâile serii monetare moldoveneşti ne apare scutul unguresc întreg, cu grinzile sale tradiţionale, dar şi cu florile de crin ale dinastiei angevine, ce ne întâmpină de altmintrelea pe monetele voivozilor Moldovei, vreme îndelungată după ce această floare eraldică încetase de a mai figura în blazonul coroanei ungare.

„Florile" acestea, parc'ar fi mai de grabă nişte coroane; ori poate greşesc eu...

Capul de bour, semnul specific al ţării, apare pe întâile monete moldoveneşti, fie singur, pe cealaltă faţă a banului de argint, fie deasupra scutului, cu grinzi şi flori de crin.

După cum capul de bour nu-i luat dela unguri, tot astfel nici vulturul muntean n'are nevoie să derive din capul de struţ. Ambele figuri eraldice au fost doar aranjate după moda vremii, copiată de la unguri...

Din timpuri străvechi, lumea e plină de emblema vulturului; au avut-o, ca simbol al soarelui şi al cultului solar: grecii (vulturul lui Zevs; şoimul consacrat lui Apollon), romanii (acvila de pe steaguri, cu inelul solar în plisc), indienii (vulturul Garuda, pe care călăreşte zeul Vishnu), assyro-babylonienii (zeul cu cap de vultur în faţa arborelui sfânt; acesta din urmă seamănă câte odată isbitor cu arborele pe care stă acvila în stema Munteniei), egiptenii (Rê Harakhti, zeul cu cap de şoim şi cu discul solar pe cap), perşii (acvila de pe steaguri; Ahura Mazdâ, soare cu aripi de vultur), etc.; apoi, imperiul german, începând din secolul al XII-lea.

Fig. 6, 6 bis., 6 c. — Simbole solare preistorice pe statuimenhiri şi pe „stele" gravate (p. 390, 394, 396, „Revue anthrop", Oct.-Dec. 1931).

Coiful cu vulturul ocupă de fapt câmpul de mijloc al monetei; inscripţia latină de pe margine începe însă, în chipul obişnuit, cu o cruce, care se aşează astfel în dreptul ciocului vulturului. E destul de lămurit

Fig. 7. — Sachsenpfenig (Münzen, „Meyers Lexikon").

că această apropiere întâmplătoare a dus cu trecerea vremii, şi prin deformarea fatală a tipului primitiv, la aşezarea crucii în pliscul însuşi al păsării, aşa cum ne apare mai târziu în stema cunoscută a Principatului Munteniei. Armele Ungariei au fost deformate însă în secolul al XV-lea, iar în urmă, sub presiunea înaintării otomane, au dispărut; coiful apusean a fost de-asemenea lepădat, şi a rămas numai pasărea eraldică ţinând crucea în ciocul ei, care a trecut de pe *cimier* în scutul ţării, şi a ajuns, prin variaţiuni şi prefaceri succesive, de la vulturul nediscutabil al întâilor Basarabi, la figura eraldică a corbului de mai târziu.

Colonelul P. V. Năsturel (de acord cu Nicolae Ionescu şi cu Mihail Cogălniceanu), în studiul său din 1892 asupra *„Stemei României"*, a lichidat complect, odată pentru totdeauna, „cioara muntenească", arătând că este rezultatul unei confuziuni şi a stângăciei gravorului: chiar atunci când credem a ne afla în faţa unui corb, tradiţionala poziţiune desfăcută a aripilor, aminteşte acvila de totdeauna a stemei muntene, precum şi aceia de pe steagurile legiunilor romane.

In ce priveşte crucea, amintesc în treacăt că în cultul solar ea simbolizează soarele, după cum îl simbolizează şi vulturul, pe care de aceia Jupiter, zeul luminii, îl ţine pe mână.

Isus a fost de aceia crucificat, fiindcă jertfe omeneşti se aduceau soarelui prin ardere, spânzurare ori crucificare, şi fiindcă şi pe vremea romanilor în fiecare an un osândit era cu această intenţie pus pe cruce (mantaua de purpură şi coroana de spini simbolizează soarele, pe care-l amintesc şi fenomenele cereşti ce însoţesc pătimirea. Vezi *„In slujba Satanei?!"*, vol. I şi II).

Crucile de pe steme şi monete sânt de sigur creştineşti, dar, poate, suprapuse câteodată unor reminiscenţe păgâne... (fig. 7).

Dar e un exemplu şi mai caracteristic, întrucât e vorba de o emblemă mult mai cunoscută: vulturul bicefal, pe care împărăţiile Habsburgilor şi ale Romanovilor l-au consacrat ca un simbol al imperialismului în istoria modernă. S'a crezut multă vreme că acest vultur cu două capete, moştenit dela Bizantini, ar fi fost o emblemă tradiţională a Imperiului de Răsărit. Un studiu mai recent al regretatului Heisenberg ne dovedeşte însă contrariul: împăraţii bizantini n'au folosit această figură eraldică decât sub Paleologi, la sfârşitul veacului al XIII-lea, şi mai cu deosebire în secolul al XIV-lea.

Această figură a vulturului bicefal e de fapt mult mai veche: ea se află pe monumentele hitite din Asia Mică, dela Yasili Kaya, de unde au copiat-o pe monetele lor sultanii turci ortokizi din veacul al XIII-lea. Se poate însă ca împăraţii bizantini de la Niceea să se fi inspirat direct dela monumentele străvechii civilizaţii hitite. Dar acest vultur apare şi pe monetele ţarului bulgar Gheorghe I Terterii (1279—92), înainte de a fi fost adoptat de Bizantini, iar Comnenii din Trapezunt au întrebuinţat pe monetele lor în secolul al XIV-lea un vultur cu un singur cap. Oricare ar fi fost însă originea şi vechimea acestei embleme, o concluzie a lui Heisenberg ne pare de un interes deosebit pentru cercetarea noastră: blazonul s'a impus împăraţilor bizantini din vremea lui Andronic al II-lea şi mai cu seamă a împărătesei Ana de Savoia, a doua soţie a lui Andronic al III-lea, din clipa deci în care influenţa apusană a devenit covârşitoare la curtea Paleologilor. „O înrâurire hotărîtoare va fi avut-o călătoria în Apus, pe care a întreprins-o în anii 1399—1402 Manuel Paleologul, împăratul cavaler. El a vizitat în aceşti ani curţile Italiei, ale Franţei şi ale Angliei. Prin puterea împrejurărilor a fost aproape constrâns să poarte aci un blazon. De aceia aştept soluţia ultimă şi pozitivă a problemei originilor stemei imperiale bizantine dela izvoarele istorice apusene."

Fig. 8. — Bagdad, prin 1220. (Webkunst I, Meyers Lexikon")

Heisenberg pare a se contrazice: dacă vulturul bicefal a fost adus de către Manuel Paleologul din călătoria întreprinsă în anii 1399-1402, atunci cum au putut folosi împăraţii bizantini această figură eraldică „la sfârşitul veacului al XIII-lea şi mai cu deosebire în secolul al XIV-lea?"...

Impăratul german Frederic II, care a domnit între 1212 şi 1250, a luat ca stemă vulturul bicefal. De la dânsul l-au putut împrumuta şi împăraţii bizantini, şi ţarul bulgar, şi chiar şi sultanii turci ortokizi.

Fig. 9. — Monetă dacă (în Muzeul de antichităţi al Capitalei).

Această figură eraldică are origini orientale mai depărtate: o monetă a împăratului mongol din Persia, Abaka (1279—80), are vulturul bicefal, ca stemă a oraşului Amid.

Pe planşa *„Webkunst"* din *„Meyers Lexikon"* găsesc un vultur bicefal cu însemnarea: *„Bagdad, prin 1220"* — prin urmare mai vechiu decât al împăratului mongol, dacă nu mai vechiu decât al lui Frederic al doilea.

Fig. 10. — Apollon, zeul solar, după un baso-relief găsit în Troia (Malet, p. 163).

Insă colonelul Năsturel afirmă, că împăratul Constantin cel mare a luat cel dintâi ca emblemă acvila cu două capete, ca să arate că imperiul, deşi împărţit, nu forma totuşi decât un singur corp. Rămân însă hitiţii, mai vechi decât toţi.

D. Brătianu nu pomeneşte nimic despre acvila steagurilor romane; şi nu se întreabă care-i *semnificaţia* acestei atât de răspândite embleme. Dacă s'ar fi întrebat, ar fi răspuns probabil, că de aceia vulturul şi leul sânt cele mai comune embleme şi figuri eraldice, fiindcă popoarele cuceritoare se asemănau ele însele, când cu regele păsărilor, şi când cu acela al mamiferelor. Răspunsul ar fi foarte verosimil, dar n'ar fi de loc adevărat. Faptul că vulturul constitue semnul distinctiv al zeului suprem grec şi roman, ne deschide drumul către adevărata semnificare *ce nu poate fi decât religioasă.* Din pricină că se înalţă şi se roteşte „aproape de soare", pasărea carnasieră simbolizează soarele în cultul arienilor — cari au dus pretutindenea pe glob acest simbol, fie ca cuceritori arieni sau arienizaţi, fie — mai rar — ca apostoli şi misionari în felul celor creştini. Soare, lună, stele, se găsesc în stemele mai tuturor statelor extra-europene: Cuba, China, Chili, Congo, Egipt, Haiti, Persia, Salvador, Honduras, Ecuador, Marocco, Australia, Bolivia, Costarica, Japonia, Brazilia, Liberia, Afganistan, Mongolia, Paraguay, Nicaragua, Statele-Unite. In Europa, o religie *compusă* — cea creştină — a acoperit în parte cultul solar. Despre pescarii arieni — navigatori, neguţători şi cuceritori— cari au adorat soarele şi au format pretutindenea clasa — adesea casta — stăpânitoare, vezi volumul întâi şi al doilea din opera mea *„In slujba Satanei?!"*

Fig. 11. — Acvila feniciană şi acvila valahă.

„De pe ţărmurile Mării Nordului şi ale Mării Baltice se înşiră, ca urmă palpabilă a unor preistorice popoare maritime, monumente megalitice, evident de aceiaşi formă şi desvoltare, pe toate ţărmurile Europei (până în Islanda), ale Africei de nord şi de vest (până la coasta de fildeş), dealungul Asiei apusene(dar şi de pe Marea Neagră, în interiorul continentului, către Persia, India, etc.), până în Corea, Japonia şi Oceania; de asemenea, în America de mijloc şi de sud.

(In insulele Oceaniei, străvechi figuri de idoli şi figuri megalitice înfăţişează trăsături evident nord-vest-europene. De asemenea, figuri de regi sau de nobili, rămase din vechime în alte ţări; spre pildă, capul mumiei lui Ramses al doilea. — H. S.). *Şi alte elemente formale ale culturii şi civilizaţiei ajung din Europa, prin Oceania, până în America. Despre expediţia de pescuire a lui Maui se povestesc în Noua Zelandă exact aceleaşi lucruri ca despre aceia a lui Thor în Edda. Raporturi linguistice între Sumeria, Egipt, India,Polinezia şi America centrală pot fi astăzi considerate ca sigure. IN CE PRIVEŞTE PUNCTUL DE PLECARE AL ACESTUI CURENT CULTURAL, CERCETARILE ARATA TOT MAI LIMPEDE CATRE EUROPA NORDICA" („Meyers Lexikon",* „Seeschiffhart", pag. 29).

Fig. 12. — Monetă cartagineză

Coroana însăşi, ca şi inelul conjugal, vor fi fost la început simbole solare. Inelul din pliscul corbilor corvinilor, din care ar fi derivând (semnificativ: prin două legende complect deosebite: una, a lui Feltai, şi alta, a lui Miron Costin) şi pretinsul „corb" din stema Munteniei (acesta ţine şi dânsul câteodată un inel în plisc: vezi, spre pildă, pecetea domnitorului Grigore Ghica), nu va fi amintind aventurile amoroase din numitele două legende, ci va fi având acelaşi înţeles ca inelul din ciocul acvilei de pe steagurile legiunilor romane. Deja acum mai bine de zece mii de ani, în epoca magdaleneană a paleoliticului, inelul şi gaura rotundă simbolizau soarele (Vezi: *„bâton de commandement").*

Vor fi ştiind istoricii noştri, ce înseamnă calul şi roata pe alăturata monetă *dacă* (fig. 9) (reprodusă, după Tocilescu, într'o carte scrisă de prietenul meu, comandorul N. Ionescu-Iohnson, în colaborare cu tânărul Soare, şi încă nepublicată)?... Dată fiind specializarea savanţilor, nu m'aşi mira să nu ştie. *Roata e soarele* (In ziua solstiţiului de vară, — veche sărbătoare germanică, iar azi, sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul, — se rostogolesc de pe dealuri roţi aprinse. „Eu vă botez cu apă, iar cel care va veni după mine, vă va boteza cu foc". — Soare, foc, apă, pescuire...). *Calul e animalul pe care nordicii de preferinţă îl jertfeau soarelui.*

Fig. 13. — Monetă cartagineză şi monetă moldovenească.

Raportul dintre soare şi cal îl lămureşte pe deplin alăturata ilustraţie din Malet (fig. 10).

La Daci, ca la cele mai multe popoare, clasa stăpânitoare se închina soarelui (cult spiritualist şi puritan), *pe când poporul se închina zeiţei pământului roditor şi hrănitor* (Vezi „Getica" lui Pârvan).

Nevoia de a avea şi un semn specific al lor, a impus Voivozilor Ţării Româneşti şi Moldovei podoaba de pe coif, distinctă de figurile eraldice ale scutului. Acest *cimier* îşi va fi avut şi aci înţelesul, pe care astăzi însă nimic nu ni-l mai poate lămuri.

Fig. 14. — Acvila romană (Năsturel, p. 132).

Inţelesul general şi primordial l-am văzut: *simbol al zeului arian.* Intrebarea este: de când datează acvila pe stema Munteniei? Din timpul Romanilor, cum susţine colonelul Năsturel?

Există destule indicii, că migraţiunile pescarilor au început acum mai bine de opt mii de ani.Cultul solar, ori numai acest simbol, l-au importat constructorii arieni ai *burgului* de la Cucuteni?... Ori Sciţii arici, cari nu din Iran vor fi venit, ci din nordul Rusiei, dealungul marilor cursuri de apă?... Ori Dacii, ori Romanii, ori Europa feudală, ori niscai-va popoare din Orient? Zei solari au fost şi Mithra, Baal, Ormuz, Perun, Teschub, Brahma, Shamash, Ramman, Jehova, Amon-Râ, etc.

Credinţa d-lui prof. Brătianu, că „vulturul şi capul de bour constituiesc cei din urmă martori ai influenţei apusene în principatele române din a doua jumătate a veacului al XIV-lea", este, pare-se, contrazisă de următoarele figuri pe care le

Urmare în pag. X-a

Floria Capsali și Clark Nichols

O LECȚIE DE DANS

— Ia-mă și pe mine, tăticule!... se rugă Mica, adunându-și cu amândouă mânile rochița și schițând pe parchet câțiva pași de dans.

— N'ar fi rău, — spuse mama. — Poate te hotărăști s'o inscrii și pe dânsa.

— Ce să faci tu acolo, mitico?

— Să văd și eu fetițele făcând gimnastică. Te rog.

— Bine. Dar nu ești îmbrăcată. In vârtej, cocuța se repezi să-și puie haina și pălăria. Gazetarul mai dădu odată telefon, să se încredințeze că nu greșise; că în adevăr la ora patru, la studioul din strada Luterană, d-na Floria Capsali și Clark Nichols aveau lecție de balet, cu elevii lor.

Urcară scara. Se auzeau de departe acorduri de pian și zgomot

de glasuri clare. In același timp cu ei, mame cu fetițe de mână se îndreptau spre aceiași ușă.

— D-na Floria Capsali?

La o masă, într'o cameră mică cu pereții plini de fotografii și desene ce reprezentau figuri de dans, o doamnă fină și subțire, c'un cap interesant și excentric, vorbea c'o altă doamnă, examinând cu atenție o bucată de mătasă plisată mărunt.

— O clipă, vă rog...

Apoi către doamna cu care delibera:

— Eu cred că are să fie bună de lungime. Aici vin aripioarele și dincoace plătcuța. S'a adus mătasea roșie?

Era vorba desigur de costumele pentru producția ce trebuia să aibă loc în ziua de Florii.

— Ad-o aici puțin pe Puica...

— Puica!... — strigă doamna cu pliseurile.

O fetiță slăbuță, cu plete blonde fâlfâindu-i pe umeri, veni îndată, în fugă.

— Ce-i face, tăticule? — șopti Mica, cercetând pe furiș cum doamnele trăgeau și potriveau bucățile de ștofă pe fetița blondă.

— V'am telefonat că aș dori să asist la o lecție de balet. Am venit cu fetița mea care are mare pasiune pentru dans. Ea m'a rugat s'o aduc.

Doamna Floria Capsali trase cu blândețe spre ea pe viitoarea elevă și luând-o de mână o conduse spre studio.

— Chiar acuma a început lecția. Luați loc, vă rog. Mata, cocuță, vino lângă mine.

BALETUL GANGANIILOR

In sala largă, cu perete de oglinzi în față, o serie de vreo douăzeci de copii — fetițe și băiețel — cu mâna pe bară, executau mișcări de balet. Pianul cânta, indicându-le ritmat măsura.

— Nu conduci dumneata lecția?

— Nu. Astăzi îl las pe Clarck Nichols — partenerul meu — să facă școala de copii; eu mă voiu ocupa de ceilalți elevi mai mari.

In mijlocul gângăniilor mititele, maestrul de balet, în costum de sport, cu pantofi de pânză în picioare, conducea trupa, amenințând-o cu bagheta:

— Pliez! — comanda el, trecând de-alungul șirului de elevi. Bine, Irina! Ține-te frumos, Mariana!...

Copiii executau ordinul, fiecare cum putea. Unii erau grăsuți și se mișcau greoiu; alții slăbuți n'aveau destulă vlagă. Câteva fetițe aveau grație și supleță. Ici o copilă înaltă și slabă, cu picioarele cam țepene. Dincolo un drăcușor grăsuț care părea de gumă.

— Uite, tăticule, la fetița cea cu plete blonde, ce frumos face!

— Puica e una din cele mai bune eleve ale noastre, — zise d-na Floria. Păcat că uneori e cam distrată.

— Inchideți bine! — striga maestrul de balet. Așa. Ridicați piciorul și întindeți mânile.

— Fetița cea din capăt, cu bluză albastră, e o elevă foarte dotată, — zise iar Floria Capsali.

— Cum o chiamă? — se interesă Mica.

— Iolanda. Și e foarte cuminte și ascultătoare.

— Tare mi-ar plăcea să fac și eu așa... — șopti fetița la urechea tatălui ei. Dar nu-i oare prea greu?

— Nu-i așa de greu. — zâmbi doamna Capsali, mângâind-o pe cap. Numai să fii cuminte și să asculți.

— Treci la loc, Mariana! Unde te duci? — strigă profesorul, ațintând calea unei eleve care voia să se strecoare afară.

— Mi-a intrat ceva în ochiu, — se frecă pe pleoape fugara.

— Intotdeauna îți intră ceva în ochi! — o mustră d. Nichols. Treci la loc!

— Una — două — trei — patru!...

Pianul marca mișcările. Copiii se îndoiau, se întindeau, balet de mici gângănii cu mâni și picioare fragede, cu ochi sclipitori de plăcere.

— Longue jambe! — comanda maestrul de balet. — Porte bras Blattements!... Bine, Adriana! Ține-te drept, Irina!...

PRIMII PAȘI

— Imi închipui că trebue să aibă cât de cât dispoziție pentru dans, un copil care vi se dă în lucru.

— Așa ar trebui să fie, dacă am avea în vedere să scoatem profesioniști. Unele mame își trimit copiii aici ca să se întărească prin mișcare și gimnastică ori să se fasoneze. Avem de toate sorturile.

— Dar dumneata desigur că

ai fost pasionată de mică pentru dans?

D-na Floria Capsali zâmbi cu obișnuita-i modestie.

— Da. Imi plăcea grozav de mult dansul. Incă de pe când aveam trei ani dansam cu tatăl meu, care trebuie să-ți spun că era un vestit dansator. De altfel și mama mea se distingea în saloane și deși era mică și subțire în vreme ce tatăl meu era înalt și voinic, formau o pereche ideală, admirată la toate petrecerile și balurile.

— D-ta ești Macedoneancă?

— Da. M'am născut în Bitolia. Dar am urmat școala Centrală din București și după ce m'am întors dela Paris, unde am studiat, m'am stabilit aici, în Capitală.

— Și părinții dumitale vedeau cu ochi buni o eventuală carieră în arta coreografiei?

— Părinții mei, deși erau oameni cu situații respectabile, tata revizor școlar și mama directoare de școală, nu erau absurzi. Dealtfel, de-abia mai târziu m'am hotărît să studiez coreografia; și atunci, la o vârstă destul de înaintată — nu mai eram copil — nu m'ar mai fi putut nimeni opri.

— Și cine a fost sfătuitorul dumitale, pe calea aceasta, a dansului?

— Toată lumea mă încuraja. De mică, la balurile de copii aveam mari succese și mulți îmi preziceau un viitor strălucit ca dansatoare. Apoi, la Centrala, treceam la gimnastică drept cea mai bună elevă din școală. Una din profesoarele de gimnastică, o englezoaică, *Miss May*, făcea exerciții de ritmică și era entuziasmată de posibilitățile mele. Ea m'a îndemnat să studiez serios și să plec în străinătate.

— Și cum de n'ai plecat mai din vreme, încă din vremea liceului?

— Războiul m'a împiedecat. Eu eram sortită să devin farmacistă. Indată ce s'a deschis frontiera însă — după încheierea păcii — am căpătat un schimb studențesc și abandonând planul de a deveni farmacistă, am plecat la Paris, unde cu mari sacrificii am izbutit să stau nouă ani.

CUM SE STUDIAZA

— Mă uit la acești copii pe care îi îndrumați — zise ziaristul. — E multă muncă până ce izbutiți să scoateți ceva din ei; nu-i așa?

— Nici vorbă că dansul cere mult studiu. Dacă vrei într'adevăr să te distingi și ai dragoste pentru această artă, atunci trebuie să sacrifici cea mai mare parte din timp exercițiilor de tot soiul.

— Uite, tăticule, cum stă în vârfuri, fetița cu plete blonde! — exclamă plină de admirație Mica. E greu tare de făcut așa? Celelalte de ce nu pot?

— Puica poate pentrucă are papucei anume, cu vârful plin, celelalte fetițe n'au.

— De ce n'au?

— Au să aibă și ele, curând.

— Eu n'ași putea să fac așa — zise cu părere de rău copila.

— Ai să poți, dacă ai să ai răbdare. Trebuie să ai multă, multă răbdare.

— Dumneata ai studiat mult? — întrebă reporterul.

— Da, — se spovedi d-na Floria. Nouă ani cât am stat la Paris, am muncit de dimineață și până seara. Nu vroiam să pierd nici un ceas zădarnic.

Intâi am luat lecții cu maestrul Cechetti, căruia i-am fost elevă particulară. Intâi lucram o ședință pe zi, apoi după un an, două. Maestrul Cechetti, vestit profesor, era foarte sever și pretențios. Cu toată asprimea lui aparentă, avea un suflet foarte bun; după lecții întotdeauna mă încuraja și-mi dădea speranțe. Dela el am primit primele noțiuni, care mi-au servit apoi de bază.

Dela Cechetti am trecut la clasa lui *Nicolas Legat*, care purta titlul de prim dansator al Țarului, profesor al Baletului Imperial din Petrograd. Cu el am studiat clasele de perfecționare, aproape șase ani de zile.

In același timp, însă, am urmat și cursurile suplimentare de ritmică la *Jeanne Ronsay*, elevă a Isadorei Duncan; precum și clasa de acrobație (doi ani) cu *Solnier*.

Fiindcă m'a interesat și problema teatrului, am urmat doi ani cursurile de improvizație ale lui *Charles Dullin*. Improvizațiuni care constau în transpunerea unor stări psihologice în mișcări și mimică.

Și tot timpul care îmi rămânea, mă duceam la cursurile de Estetică și Literatură ale Sorbonei și la Biblioteca Națională unde se găsea o bogată bibliografie a dansului din toate timpurile.

— Și când aveai timp pentru atâtea lucruri?

— Dela 8—11 stam la bibliotecă. Dela 11—1 aveam curs de dans. La 1 luam masa la buvetta Bibliotecei Naționale, unde lucram iarăși, până la 5. Dela 5-7 aveam iar curs de dans. Seara o petreceam la Biblioteca Sainte Geneviève. Sâmbătă aveam cursurile profesorului Bach, la Sorbona, iar Dumineca concertele.

— Și ai avut d-ta puterea să duci regimul acesta ani de zile?

— De ce nu? Știam ce vreau și lucram pentru acest scop. Am fost avantajată, e drept, și de o sănătate bună și o capacitate de lucru destul de mare. Și apoi, făceam sacrificii ca să pot rămâne în Paris și căutam să nu-mi pierd timpul zădarnic.

— La Paris nu v'ați angajat nicăieri?

— Nu. In timpul cât am studiat însă, mă manifestam în țară și am dat și la Paris un recital, la *Maison Guveaux*.

— Și când v'ați întors în țară?

— Prin 1929. Am dat întâiu un concert de euritmie, după versuri de autori români, la teatrul „Regina Maria". Apoi, în 1930, un spectacol sub auspiciile scriitorilor și compozitorilor români, unde am venit pe scenă cu stilizări de dansuri românești. Societatea compozitorilor a furnizat materialul muzical, Mac Constantinescu a făcut machetele stilizate și eu dansul. Dar autoritățile și publicul nu s'au arătat într'atât de entuziasmați pe cât am fi crezut noi că ar fi datorat unei așa de frumoase intenții și unei atât de obositoare munci.

— Și acuma unde lucrați?

— Lucrez la teatrele particulare, unde sântem plătiți destul de bine. Eu am avut de partener pe Negreanu; și din 1933, am întâlnit pe Clark Nichols cu care m'am înțeles, având același crez artistic și cu care pregătesc acuma un recital pentru toamnă. Clark Nichols a lucrat în America și în urma unor împrejurări familiare a fost silit să se stabilească în București

CLARK NICHOLS

Dându-se recreație, copiii se rupseră dela munca barei și se împrăștiară într'o clipă.

— Nichols!—îl chemă Floria Capsali — vino și te mai odihnește puțin.

Clark Nichols e un tânăr bine zidit, mușchiulos, cu fața roșcată plină de zâmbet. O bună voe naturală emană din întreaga-i ființă. In chip foarte natural, veni și dete mâna cu musafirii care-i priviseră elevii.

— Vrei să dansezi? — întrebă el pe fetița străină, râzând cu toți dinții.

Apoi adresându-se gazetarului:

— Nu te-ai plictisit?

— Ți-am admirat răbdarea, — spuse vizitatorul — cred că un ceas de asemenea regim obosește mai tare decât o muncă fizică.

— E drept că e obositor; dar osteneala nu se arată acuma, ci mai târziu.

Clark Nichols avea un accent străin și se exprima cu oarecare greutate.

— Dumneata nu ești român?

— M'am născut în Macedonia grecească; părinții mei nu vorbesc decât grecește. De tânăr am plecat la Paris, apoi din Franța în America, de unde m'am întors abia acum trei ani. N'am de unde ști bine românește.

— Și d-ta ai iubit de mic muzica, ritmul, desigur.

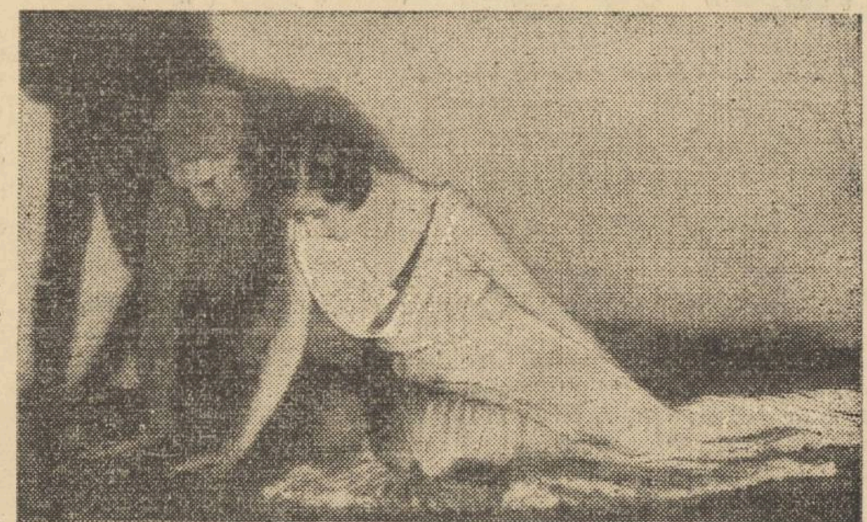
— Da. Și părinții mei nu vroiau să mă lase să urmez cariera de dansator. Am avut noroc însă de o soră care m'a ajutat să plec la Paris și fără știrea tatălui meu mi-a trimis bani ca să-mi plătesc lecțiile. Tata vroia să mă fac doctor.

— Și cu cine ai studiat dansul la Paris?

— Cu L. Shaats. Apoi după patru ani am plecat în America.

— Și tatăl dumitale tot nu știa că studiezi dansul?

— Nu știa. Credea că urmez alte studii. Sora mea, plecând

în America, m'a luat și pe mine.

Floria Capsali intervine.

— Nichols povestește tot felul de lucruri nostime din vremea petrecută în America.

— Spune-mi și mie, — îl roagă gazetarul.

— Ce să vă spun? Acum nu-mi aduc aminte. Am studiat acolo cu Fochin, marele maestru de balet. Apoi, am făcut turnee prin toată America; am dansat la Roxy, la New-York. Am avut angajament și în Europa, la Monte-Carlo. Acum m'am stabilit aici, în București, unde lucrez cu camarada mea Floria Capsali.

AMERICA

— Ai stat multă vreme în America?

— Aproape zece ani. Și mi-a plăcut foarte mult viața de-acolo și mai ales New-Yorkul. Activitatea aceia prodigioasă, tempo acela așa de rapid mie îmi priește. Acolo pot spune într'adevăr că se lucrează intens, nu glumă.

— Nichols a dansat la Roxy, un teatru mare din New-York, — spune d-na Capsali.

— Cum se lucra acolo! — clatină din cap Clark Nichols. — Intram în teatru la ora opt dimineața, unde repetam până la ora douăsprezece. Apoi, dela 1-5 avea loc primul spectacol. Urma apoi al doilea, al treilea și al patrulea. Duminica erau cinci spectacole. Iar acum s'au făcut șase; s'a adăogat spectacolul „de minuit".

— Și se poate rezista unui astfel de regim?

— Te obișnuiești. Să vezi d-ta pe bietele fete din balet cum lucrează! Ele nu repetă numai de la 8—12, ci studiază și între spectacole. N'au vreme decât să ia masa, la amiază și seara.

— E o grozăvie!

— E greu, e drept. Se plătește însă foarte bine. Sindicatul plătește o girls cu 75 dolari pe săptămână, iar o fată din cor cu 50 dolari. Profesorii primesc 15 dolari pentru o singură lecție zilnică. Fochin lua 20—25 dolari o lecție.

— Trebuie să fie mari teatrele americane?

— Foarte mari. Roxy avea 6000 locuri, Capitol 4000 locuri. Iar *Radio-City*, care aparține lui Rockefeller și are sală de teatru, concert, balet, music-hall și revistă cuprinde un cartier întreg ce ține dela strada 45 la strada 56.

Aceste teatre sânt prevăzute cu restaurante, bazin de înot, bar, muzică și toate distracțiile posibile. Acolo, în interiorul teatrului este ca 'ntr'un mic orășel. Iți lipsește, natural, aerul curat și soarele. Dar e o viață plăcută, totuși; și artiștii se bat pentru un angajament la un teatru principal.

DANSUL ROMANESC

Fetițele se întorceau și făceau singure, la bară, tot felul de figuri. Alți copii încercau acrobații ori săreau ca niște iezi sburdalnici, încolo și 'ncoace.

— Mi se pare că pregătiți un recital pentru stagiunea viitoare? — întrebă vizitatorul.

— E adevărat, — răspunse Floria Capsali. Am început de câteva săptămâni să studiem în vederea spectacolului din Noemvrie. Il pregătim serios, căci vrem să ne înfățișăm nu numai înaintea publicului de aici, ci și pe scene străine. Am vrea să facem un turneu în Grecia, Cehoslovacia, Bulgaria și poate chiar și mai departe.

— Și e necesar un antrenament atât de lung?

— Desigur. Mai cu seamă că vrem să încercăm câteva dansuri mai grele, inedite.

— Vroiam să vă întreb dacă dansul românesc, pe care spuneați doamnă, că l-ați audiat acum câtiva ani nu vă mai interesează?

Floria Capsali și Clark Nichols — se grăbiră să aprobe, că asta era preocuparea amândurora.

— Baletul rusesc, — zise Nichols—a speculat folklorul țării sale și a realizat lucruri mărețe. Spania își are genul ei coreografic; arta neagră a fost speculată în ultimul timp și încă mai este. România are o comoară încă neexploatată din care se poate crea o artă nouă, proaspătă, necunoscută. Cu cât interes ai putea apărea pe scenele străine cu dansuri românești stilizate, executate și inspirate din muzica populară atât de specifică.

— Eu am studiat acum patru-cinci ani, — spune d-na Floria Capsali, — împreună cu d-nii Brăiloiu, Jora, Brauner, Mac Constantinescu, la monografiile românești. Vroiam să ajung la un dans scenic românesc. Am studiat cu multă râvnă și entuziasm; am dat și spectacolul acela de care am vorbit; dar nimeni nu m'a încurajat. Orice om, fie el cât de puțin pretențios, dar tot așteaptă o aprobare și-o cât de mică recompensă morală.

— In producția clasei noastre care are loc la 5 Aprilie, am pus și câteva dansuri românești, dintre acelea lucrate de colega mea acum câțiva ani, — spune d. Nichols. Și pentru toamnă poate să venim cu ceva în acest gen. Așa sperăm, cel puțin. Dar elevele mele mă așteaptă. La lucru iar!

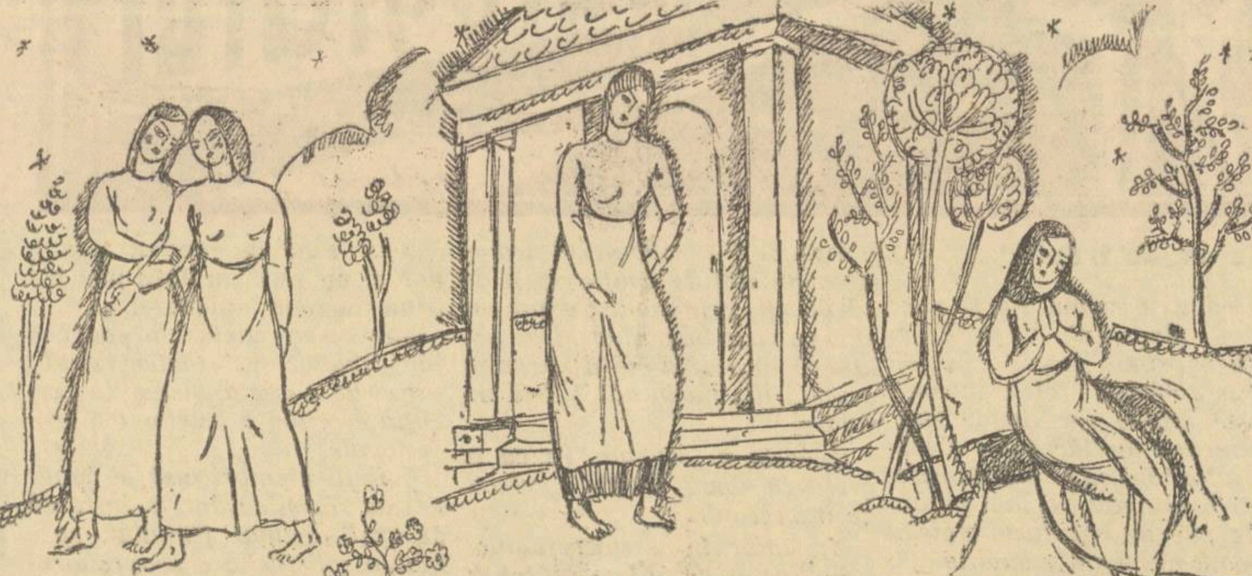
D. Nichols apucă din nou bagheta și se întoarse la discipolii săi mititei. Arăta, explica, și comanda. Muzica pornise din nou, ritmată.

— Ași vrea și eu să dansez, — murmură Mica, frământându-se pe loc.

— Ai să dansezi, n'ai grijă, — spuse cu zâmbetu-i blând și plăcut Floria Capsali, — timpurile nouă aduc cu ele o înțelegere mai largă și un interes crescut pentru arta dansului. Viitorul e al nouei generații pe care o formăm noi acuma.

VALER DONEA

N O R O C

— Alte femei... nu zic... poate n'au noroc — spuse amicul meu Titus Scăraru, punând jos paharul cu liqueur şi uitându-se fix la mine, ca şi când aş fi fost departe. Cunosc destule care... numai rău le merge bărbaţilor de pe urma lor... nu *poate* să lege două într'un tei... Dar a mea... cu carul...

— Inţeleg.... că te-a luat pe tine!... Mare chilipir!...

— Nu-i asta... Nu sânt fălos... deşi aş avea dreptul... am pe ce!... Dar nu-i firea mea... Uită-te la Toma... la Patriciu... n'are nimic.... Da' nimic... şi nu-i ajungi cu prăjina la nas... mai ales nevastă-sa... Parc'ar fi căzută cu hârzobul din cer...

— Bine a zis cine a zis... Capra moare de râe....

— Just. Incă eu i-am dat posibilitatea să încropească acolo câte ceva... Dar recunoştinţă — ţi-ai găsit... Nici cât păr pe broască... Incepuse să mă ia de sus şi pe mine... până i-am spus-o dela obraz... De atunci.... ca mielul...

— Bine i-ai făcut... le face prea de oaie...

— Dar uite să-ţi povestesc cu nevastă-mea... are haz... Unde merg cu ea... e numai ochi.... peste tot scormoneşte... se uită pe sub scaune... pe sub mese.... La teatru plecăm ultimii... Cine ştie — zice — dacă vreo spectatoare nu şi-a pierdut pandantivul.... sau un inel.... sau vreun solitar... La început râdeam de ea... Manie... potcoave de cai morţi.... Dar pe urmă.... mucles... am văzut eu că ştie ea ce ştie. Teribil cât de multe obiecte de valoare se pierd astăzi...

— Ei... chiar atât de multe nu.

— Ce ştii tu? Intreabă-mă pe mine... care ştiu ce aduce nevastă-mea acasă...

— Şi a mea a găsit o broşă... bucurie mare... când colo — sticlă curată...

— A mea are un noroc... ce să spun?... fără rival!... Numai lucruri scumpe!...

— Şi găseşte multe?

— Când e cu mine — nimic... Nu sânt norocos... Din contra... odată şi-a pierdut chiar umbrela... cu mâner de fildeş.... şi acuma îmi pare rău când mi-aduc aminte..... Mai toarnă... Iţi înmoaie picioarele... e tare... dar e bun...

— Torn... să nu-i mai porţi ghinion...

— Acuma, mă crezi, nu mă crezi... nu-mi pasă... ţi-o spun pe şleau... Că nu mi-e frică de tine.... nici de nimeni... Am conştiinţa curată.

— Ştiu... d'aia Dumnezeu îţi dă mereu... După curăţenia inimii...

— Bine zici... Dar despre ce vorbeam? A, da... norocul nevesti-mii... Acuma mie... aduce în casă... n'aduce — nu-mi pasă... Dar când găseşte ceva e bucuroasă... râde... cântă... dansează... răsună casa de veselia ei... Un copil... n'ai ce să-i faci... nu poţi să te superi... sau ai putea?

— Imi pare rău... inimă de piatră să ai şi dacă o vezi fericită...

— Tot aşa zic şi eu... S'o las să-şi facă mendrele... o viaţă are omul... ca mâne îţi laşi potcoavele.... că în urma noastră ce rămâne?... Pulbere şi ţărână... şi dacă acuma nu trăeşti... pe lumea cealaltă....

— Slabă nădejde!

—Tocmai. Uite de curând a găsit un inel cu o perlă mare... dar ce perlă!... O culoare roză... şi o strălucire mată, adâncă..., cum n'am mai văzut... Dar ce să vorbesc cu tine.... tu n'ai avut bijuterii... aşa că nu poţi s'o înţelegi cât a fost de bucuroasă... Destul că bijutierul mi-a dat douăzeci de mii... şi cu cât mai câştigă el.... că de câte ori găseşte câte ceva... mă duc la giuvaergiu să-l preţuiască... Nu mă amestec, dar nu vreau s'o înşele nimeni... dacă ai noroc de ce să-i dai cu piciorul.

Dar nu l-am dat... nu mă dă banii afară din casă, dar... ea l-a găsit... s'aibă şi ea o bucurie a ei.... Cum crezi că a fost?... Cum vine cu inelul.... mă ia în braţe... mă pupă... mă trage de păr... mă gâdilă... îmi zmulge jurnalul din mână şi mi-l asvârlă... şi aruncă pălăria şi poşeta cât colo... Nu ştie ce să mai facă... Işi joacă mâna pe dinaintea ochilor mei, ca să-i admir inelul.

— Ce zi am avut astăzi!... Minunată!.... S'o însemnezi cu o piatră albă.... L-am găsit pe stradă... Pe Bulevardul Brătianu... lângă un gard... cine ştie cum o fi gesticulat vre-o femee şi i-a sărit din deget...

— Ce noroc! zic. Şi parcă are acelaş stil cu brăţara de luna trecută....

— Serios?

Se uită nevastă-mea la el, îl examinează mai bine şi deodată exclamă:

— Ai dreptate! Ce fericită coincidenţă! Asta nu-l mai vând!

De ce faci ochi mari? Nevastă-mea ţine cu casa... îi place să aibă tot ce-i trebue.... Când a văzut că nu pot să-i cumpăr dormitorul pe care-l voia de mult... Ce să facă? Dacă n'ai — n'ai... de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere... S'a despărţit de o broşă cu safire... a vândut-o şi cu banii de pe ea şi-a luat dormitorul...

In privinţa asta — n'am ce să zic... E femee cu cap... nu plânge, să-ţi amărască zilele... ţine seamă de realităţi... Odată a găsit un solitar... Ce să facă cu el?... L-a vândut... Cine ştie dacă mai găseşti pe al doilea... Şi-a luat salonul... Nu l-ai văzut? Păcat!... e o frumuseţe!... Mă-i crede, nu mă-i crede — dar mobila şi casa... tot cu bijuterii de găsit le-am făcut...

— Mare noroc... Când dă Dumnezeu...

— D'aia nici nu prea stă acasă... Nu sta, că-ţi stă norocul,... vorba ăluia...

— Foarte bine a zis.

— Acuma... cu bijuteriile.. calea-valea... sânt mici... fleacuri se pierd uşor... nu-i nici-un merit să le găseşti. Uite un ac de cravată am găsit odată şi eu... Eram într'un automobil... cu un prieten... Bun băiat... inimă de aur... şi bogat... şi frumos bărbat... Dar are o meteahnă şi el... Eh! ca oricare... nu vrea să se însoare... Numai cât îl tachinează nevastă-mea... M'aş fi însurat de o mie de ori numai să scap de glumele ei... că e zeflemistă!... Teribil îl hârţueşte pe bietul băiat!...

— Femee frumoasă!... Trebue să-i treci cu vederea capriciile...

— Nici nu se supără... Râde şi el — ce poate să facă?... Chiar dacă nu-ţi place — faci haz de necaz... Tocmai îi spuneam că n'am avut nici odată norocul să găsesc ceva, pe când nevastă-mea...

El râde... — Ce te miri? — îmi zice. Cine are noroc în dragoste... — Câte odată e şi altfel— intervine nevastă-mea. Se poate să nu fii iubit şi să nu găseşti nici un ac de cusut. Cunosc destule cazuri ... — şi eu cunosc unul — răspunse el. Femeia e cea mai perfidă făptură. Poţi s'o iubeşti ani întregi... — Cine poate să pună bază pe cele ce spui — îi ripostează nevastă-mea. Vezi toate lucrurile pe dos... te cunosc prea bine... şi eşti şi încăpăţânat... Când ţi-a intrat ceva în cap—nici Dumnezeu din ceruri nu poate să te mai convingă... Dacă te-ai însura... în două zile ţi-ai omorî nevasta cu gelozia... cu năzărelile tale...

S'au împuns ei cât s'au împuns — dar au trebuit să facă pace... I-a cerut iertare că şi-a manifestat neîncrederea în femei... Băiat bun... dar cam repezit.... nu se gândeşte prea mult... Dacă s'o însura — tot sub papucul nevestii are să fie... Atunci nu ştiu cum făcui... că numai ce văd la picioarele mele ceva lucind.... când mă plec... ce crezi?

— Acul de cravată! Şi eu am găsit odată un portofel hărtănit... şi o zgardă de căţel...

— Dar să găseşti lucruri mari... asta nu poate să facă oricine... Intr'o seară nevastă-mea vine acasă într'un suflet... Cum mă vede îmi strigă — Ghiceşte, ce-i schimbat la mine? Mă uit — nu observ nimic. — D'aia nu găseşti nici un capăt de aţă — îmi spune trăgându-mă de mustaţă. N'ai spirit de observaţie.... Admiră-mă — continuă ea învârtindu-se.... Vulpe argintie... tot ce poate fi mai fin. Mă ia de gât — îmi dă o sărutare... încă una... Eu — o las, dar nu prea sânt bucuros... O vulpe argintie — parale multe....

— Nu fă mutre — îmi strigă ea... Nu mă costă nici-un leu.. am găsit-o...

— Noroc... o vulpe argintie... Caz unic....

— Sigur... noroc.. altfel...

—Am găsit-o în trăsură — îmi explică ea... Când m'am urcat... cunoşti obiceiul meu de a scotoci... văd o ghiară... trag de ea... o vulpe... căzuse după perne... cine ştie cum.... trebue să fi fost îndrăgostiţi — că numai ei sânt atât de zăpăciţi...

— Aşa-i... dragostea face din om-neom. Iţi pierzi numai decât capul...

— Şi nu-l mai găseşti niciodat...

Ba da... când ajungi la divorţ...

— Chiar aşa... nu-i... Dar s'o lăsăm baltă... spune-mi acuma... ce crezi că a mai găsit într'altă seară?

— Un automobil!

— Ei! Prea o încornorezi şi tu! Un covor... persan veritabil. Când am văzut-o venind cu el m'am crucit ca de alte alea...

— O fi căzut din vre-o trăsură... se întâmplă...

— Chiar aşa a şi fost... mi-a spus şi ea... Dar, oricum, prea multă neglijenţă.. D'aia se întâmplă atâtea nenorociri în lume... şi merge şi ţara atât de prost... Nimănui nu-i mai este capul la treabă. Dacă mai mergem tot aşa... lumea o să înceapă să-şi piardă capul de pe umeri... O să vezi oameni care n'o să ştie unde şi-au uitat capul...

— Şi acuma sânt oameni care şi l-au pierdut de mult... sau îl poartă numai ca ornament...

— Titişor — mi se aşează ca pe genunchi — e extraordinar... am găsit un covor... Cine ştie ce zăpăcit l-o fi pierdut... Mă ia de bărbie... şi-mi spune... şi-mi spune... şi mă mângâe... Eu stau şi mă gândesc... şi mă gândesc...

— Dar, dacă l-o fi pierdut vre-un biet vânzător, în drumul până la client? — La asta nu m'am gândit — îmi răspunde... Uite ce facem — îmi spune ea după un timp — îl ţinem aşa sul.. două-trei zile... Dacă se publică în jurnale ceva... îl dăm... Cine ştie? Poate e leafa lui pe un an... O fi vre-un om care are o casă de copii... In loc de un bacşiş bun — pagubă... sânt mulţi oameni necăjiţi pe lumea asta...

— Să-ţi trăiască... Aşa nevastă... să te rogi la Dumnezeu şi ziua şi noaptea... să ţi-o ţină...

— Femee cu inimă bună... care nu poate să vadă suferind pe altul... La urma-urmei... l-ai găsit — norocul tău... Nu l-ai furat... De ce să te mai gândeşti la altul?...

— Şi aţi găsit anunţul?

— De unde!... O fi fost pierdut chiar de client... Inţelegi? N'avea nici-un interes să se facă de râs... Ori ai fost beat — sau eşti cioflingar... Un bărbat în toată firea... nu există... să pierzi un covor... e culmea — să râdă de tine şi curcile...

— Dar pentru dumneata n'a găsit nimic?

— Nimic! Pentrucă n'am nevoe — şi pace bună... Dacă aş fi avut cât de puţin, găsea şi pentru mine... Că aici nu merge... nici cu acatiste... nici cu înjurături... nici cu anasâna... Aşa ar fi uşor... dai ordin... găseşte-mi cutare... găseşte-mi cutare... Dar dacă n'ai... n'ai ce-i face... Cum vrea Cel de Sus. Inghiţi în sec... Fiecare cu norocul lui!..

COSTANTIN PELMUŞ

A la manière de r..igrilii

Sfaturi

(Fragment din nuvela „Optimistul trist")

Doamnele şi domnişoarele sunt rugate să nu citească acest pasaj. Şi fără asta am prea mulţi duşmani.

Desideriu intră în cameră chiar în clipa când Amedeu îşi îndreptase revolverul spre tâmplă. Reuşi să-i smulgă arma după o scurtă luptă şi îl întrebă:

— Ce voiai să faci, nenorocitule?

— Intrebarea este inutilă. Desigur voiam să mă sinucid.

Salvatorul începu să examineze revolverul.

— Dar bine, imbecilule, cu arma asta puteai să omori şi un bou!

Apoi, privind-o mai atent.

— Şi nici nu era măcar încărcată.

— Eram atât de grăbit încât am neglijat amănuntul acesta.

— Ai fost ridicul până şi faţă de tine însuţi şi aceasta înseamnă culmea ridicolului. Dar pentru ce-ai vrut să te sinucizi?

— Pentru ea... (suspinând) ultima mea iubire.

— Ai mai încercat să te sinucizi pentru alte patru femei care şi ele erau ultimele. Eşti de o consecvenţă înspăimântătoare. Ascultă: omul consecvent nu e sincer faţă de nimeni nici chiar faţă de sine însuşi ci numai faţă de preceptele stupide ale unei anumite morale. Dă-mi voe să-ţi dau câteva sfaturi. Dragul meu prieten, a iubi o femee înseamnă a comite o crimă contra inteligenţii. Dacă încerci să te sinucizi pentru una, chiar şi în glumă, nu eşti deloc politicos cu proprietarul, pentrucă — dacă din întâmplare sinuciderea izbuteşte — provoci sgomot în casă străină şi dai ocazia poliţiei şi micului parchet să facă tapaj unui om nevinovat. Dealtfel, sinuciderile ratate nu sânt decât gesturi teatrale, cine este hotărît să moară, reuşeşte cu certitudine matematică.

Bărbaţii se împart în două categorii: acei care iubesc femeea şi acei care nu o iubesc. Acei care o iubesc, au de fapt numai iluzia.

Unii rezistă eroic când sânt tineri dar se pasionează la bătrâneţe şi atunci sânt mai ridiculi.

Mulţi susţin că femeia e un mister pentrucă o cred prea complexă. De fapt e numai difuză. Din capriciu, din lipsă de înţelegere sau dintr'o izbucnire de instinct, femeia comite fapte care ne uimesc prin neverosimilul pe care-l conţin. Noi bărbaţii, care sântem obişnuiţi să vedem în orice acţiune consecinţa unei idei pe deplin desbătută de logică, de perfect acord cu realitatea, justificată de necesităţi şi scrupule şi purtând pecetea măcar a unei simple linii de conduită, analizăm faptele în lumina acestor criterii şi, desigur, nu ajungem la nici o concluzie. Astfel, ajungem să atribuim calităţi de complexitate spirituală chiar celei mai proaste femei.

Dragul meu prieten, arma femeii nu este raţiunea, pentrucă în căutarea adevărului şi a frumosului, din care ne mulţumim de multe ori cu surogate, raţiunea merge în complexe de linii frânte. Femeia este o realitate animală cu caracteristici curbe, iar inteligenţa ei un arc de hiperbolă: centrul de curbură se află la infinit. (Aceste definiţii sânt pentru doamnele care au învăţat matematici pentru a le da impresia că nu le-au uitat. Mărturisesc însă că niciodată nu am fost tare în acest obiect. Spre exemplu, nu sânt sigur dacă centrul de curbură al hiperbolei se află la infinit şi nici nu ştiu ce este centrul de curbură).

Adevărata armă a femeii este tocmai slăbiciunea ei. O femee poate să comită orice răutate, pentrucă nu i se poate răspunde niciodată: morala curentă ne opreşte să ne răzbunăm pe o femee pentrucă este „inelegant" şi „necavaleresc". Pe stradă poţi fi pălmuit gratuit de una şi trebue să suporţi ridiculul situaţiei, pe când unui bărbat îi poţi răspunde chiar în mod imbecil, provocându-l la duel.

Ai să-mi spui că foarte multe femei pot avea preocupări intelectuale tot atât de rodnice şi de valoroase ca şi ale bărbaţilor. Este numai o iluzie; ne entuziasmăm când vedem o femee cu asemenea preocupări, pentrucă spectacolul acesta este extrem de rar.

Majoritatea femeilor îşi iau o licenţă oarecare pentru a se mărita mai convenabil, pentru a-şi complecta vanitatea frumuseţii fizice sau pentru a înlocui urîţenia de aceeaşi natură (în această chestiune Freud ar putea da explicaţii mai ample).

Iţi dau un exemplu: o femee avocat nu parvine în carieră cu tăria şi subtilitatea spiritului ci mai ales cu atracţia sexului ei. Se poate să întâlneşti avocate celebre. Dar cu aceleaşi resurse intelectuale, un avocat bărbat ar muri de foame...

Desigur că mulţi se opun ideilor mele şi vor căuta să mă combată cu vehemenţă. Dar argumentele cele mai puternice în favoarea egalităţii dintre sexe, le-au adus anumiţi bărbaţi şi aceasta mă justifică mai bine, deoarece şi în această chestiune femeile au fost ajutate de bărbaţi.

Ai să încerci să-mi demonstrezi că actuala situaţie de inferioritate a femeii se datoreşte tiraniei bărbatului care, timp de mii de ani, folosindu-se de forţa fizică, a tratat-o ca pe o sclavă, schimbând doar metodele de tratament. Este însă imposibil să se fi greşit atâtea mii de ani, deoarece spirite clarvăzătoare au existat întotdeauna şi în decursul timpurilor întâlnim epoci cu o spiritualitate superioară celei din prezent.

Trebue să recunosc că femeile au şi caliăţi. Astfel, solidaritatea de sex, care la bărbaţi este aproape inexistentă. Un exemplu: am întâlnit surori cari s'au purtat mai sincer faţă de prietenele lor decât faţă de fraţi sau de părinţi. Pentru că vorbind de sinceritatea femeii, trebue să-ţi dau exemplul unei fete care a declarat susţinătorului ei că deşi îl iubeşte, îl va înşela pentru a-l simţi mai mult prin comparaţie; jonglând însă într'un anumit fel cu sinceritatea, poţi să fii foarte perfid, pentru că accesul de sinceritate al domnişoarei l-a făcut pe tânărul în chestiune să nu mai doarmă o săptămână. Femeia este sinceră şi în alte ocaziuni pentru că prin reacţiunile unui instinct interior se adaptează foarte uşor dinamismului nelogic al vieţii.

Femeia nu poate avea sentimente, pentrucă — după cum a spus Baudelaire — e prea naturală. Or, sentimentul erotic presupune în primul rând existenţa unei optici care deformează realitatea. Dacă se sparg lentilele, fenomenul se numeşte decepţie. Dacă se învechesc şi se rod, atunci devenim sceptici şi scriem maxime răutăcioase la adresa iubirii şi a femeii.

Nu fii niciodată discret cu femeile, pentrucă discuţia bărbaţilor a fost inventată de femee pentru a ne minţi mai uşor prin complicitatea tăcerii.

Rareori femeile se pasionează după bărbaţi inteligenţi, pentru că în general le este frică de aceştia, deoarece o pun în situaţii de inferioritate. Nu cheltui prea multă pasiune şi cerebralitate pentru a cuceri una; în faţa ei au succes numai proştii care tac pentru că aceştia îi dau impresia de „mister".

E preferabil să te duci la un rendez-vous cu o cravată excentrică căutată prin zeci de magazine decât să te anunţi cu o scrisoare plină de jurăminţi „eterne" şi îmbibată cu sentimentalism gen veacul 19.

Nu-i scrie versuri, pentru că — foarte vanitoasă — le va ceti prietenelor ei, deşi nu le înţelege, mai ales dacă sânt bune; e mai bine pentru tine să te vadă marcând un goal la un match de foot-ball sau scoţând pe un ring de box două măsele unui tip oarecare. După ce cucereşti o femee, părăseşte-o — pentru că, dacă nu-i faci tu întâi asta, îţi ia ea înainte. Astfel, înlături o decepţie şi dobândeşti mai multă experienţă în tehnica iubirii.

Dacă vrei să te căsătoreşti cu una şi ea îţi spune: „Mă voi căsători cu altul, dar pe tine te voiu iubi până la moarte", gândeşte-te că viitorilor amanţi le va face declaraţii analoage şi spune-i: „N'am să-ţi fiu niciodată amant".

Deci nu le iubi niciodată. Imbată-ţi spiritul cu pasiuni mai serioase ca literatura şi ştiinţa sau deprinde-te să-ţi ajuţi aproapele cu câte o faptă cotidiană, având însă prudenţa să te asiguri că poliţa de altruism ţi se va plăti cu o plus-valoare de recunoştinţă.

(Desigur că autorul recunoaşte, ca şi Desideriu, că printre femei sânt excepţii lăudabile şi că ele se găsesc şi printre cititoarele mele. De data aceasta sânt mai îngăduitor şi nu mai amintesc exemplul trifoiului cu patru foi).

Autorul propriu zis nu crede în tot ce-a scris mai sus şi el însuşi ar putea combate cu argumente puternice o bună parte din propriile-i păreri.

I. P. ALMEN

EDITURA „CUGETAREA" recomandă romanul

TURNURI IN APĂ

de SANDU TELEAJEN

Iată ce se scrie despre această viguroasă operă originală: Autorul a ştiut că scrie o carte cu savoare.
OCTAV ŞULUŢIU
„Familia", S. III. A. II, No. 9-10, XII 1935, Oradea

...Avem aface cu un scriitor consacrat şi cu una din cele mai reuşite ţărţi din ultima vreme
ROMULUS DEMETRESCU
„Pagini literare" A III, No. 2 1936, Turda

Un roman bun, mai mult ca bun!
T. TUDOR
„Viaţa Românească", A. XXVII, No. 11, 1936

...O carte masivă... care se citeşte cu interes...
C. PANAITESCU
„Facla", 1935, Bucureşti

EDITURA ADEVERUL

recomandă ultimele noutăţi literare de mare succes:

C. Ardeleanu	Pescarii	60
Papadat Bengescu	Logodnicul	80
Pearl Buck	Ogorul	80
Vladimir Corbasca	Tananica	60
C. L. Flavian	Intre democraţie şi dictatură	50
Const. Graur	Cu privire la Franz Ferdinand	100
N. Iorga	Istoria Literaturii Româneşti (2 volume.	280
G. Ibrăileanu	Adela	80
E. Lovinescu	Bălăuca	80
Lascarov Moldovanu	Omul care tace	60
Pericle Martinescu	Adolescenţii dela Braşov	80
Maria, Regina României	Povestirea Vieţii Mele (Vol. I)	120
„ „ „	Povestirea Vieţii Mele (Vol. II)	120
„ „ „	Povestirea Vieţii Mele (Vol. III)	160
C. Manolache	Sfânta Dreptate	80
Corneliu Moldovanu	Cântarea Cântărilor	50
Liviu Rebreanu	Jar	80
Liviu Rebreanu	Răscoala	100
Radu Rosetti	Vechituri	80
C. Stere	In preajma revoluţiei 8 volume a lei	80
Henriette Valet	Patul 60 bis	50
Dr. Ygrec	Bergson	50

CRONICA MODEI

Nimic nu strică mai mult frumuseţii unei femei decât mânile neîngrijite, cu unghiile violent colorate şi cu picioarele urâte, disgraţioase, cu mersul necorect, cu genunchii îndoiţi şi cu mişcările neglijate.

Pentru expresia personalităţii cuiva, graţia în uzul şi în mişcările mânilor şi ale picioarelor, este de o importanţă capitală. E o indicaţie sigură asupra echilibrului interior. O stare de suflet dezechilibrată se cunoaşte mai uşor din mişcările mânilor şi ale picioarelor, decât din expresia feţii. Aceasta nu înseamnă că trebuie să fim afectate, făcând gesturi preţioase fără necesitate, ci — când e nevoie să mişcăm mânile şi să ne servim de picioare — şi păstrăm o linie lungă şi continuă, cu mânile şi cu picioarele, iar când trebuie să fim liniştite, să stăm într'o linie naturală.

Trebue să recunoaştem că puţine femei ştiu să meargă nesilit şi corect, dar încă şi mai puţine ştiu să se aşeze pe un scaun, pe un fotoliu şi mai ales pe banchetele din tramvai şi din autobuz.

Mânile şi picioarele însă cer o deosebită îngrijire nu numai pentru frumuseţa şi aspectul lor exterior. Cu cât înaintăm în vârstă, cu atât semnele bătrâneţei sânt mai aparente în mâni şi cu atât sânt mai chinuitoare suferinţele şi diformităţile picioarelor. Deci, tot atât cât şi faţa, ba poate chiar mai mult, mânile şi picioarele cer o îngrijire atentă şi de toate zilele.

Să nu ne spălăm mânile de cât când e necesar, mai ales iarna. Apa şi mai ales apa rece, scoate toată unsoarea pielei şi o lasă aspră şi sbârcită. Să ne facem obiceiul a le aplica o cremă sau un amestec de glicerină, zeamă de lămâie şi apă de trandafir, după ce ne-am spălat.

Nu vă brutalizaţi mânile cu săpun caustic şi perii aspre. Curăţirea unghiilor cu o pilă, minuţios şi uşurel, este mai eficace decât frecarea lor fără milă, cu perie şi săpun.

Mânile roşii, din cauza lucrărilor de gospodărie, sânt spaima tuturor femeilor cu grijă de ele. Singurul remediu este o îngrijire cu atât mai minuţioasă cu cât condiţiile vieţii ne expun mai mult la această neplăcere. Se mai recomandă asemenea să se ungă mânile cu o cremă, din belşug, şi să doarmă gospodina cu mănuşi de aţă peste această cremă. Sau, dacă aceasta se pare greu, să se ţină mânuşile peste cremă un ceas pe zi, după ce s'a terminat gospodăria.

Pentru cine poate, e foarte bine să aibă o manicură pe săptămână. O bună manicuristă nu trebuie să taie pieliţa din jurul unghiilor la fiece dată şi mai ales să nu răzuiască unghia pentru a-i curăţi pieliţa deslipită. Dacă avem grijă să ne ungem cu uleiu în fiecare seară, împrejurul unghiilor tăiatul şi răzuitul nu mai sânt necesare. Pentru cine îşi face singură manicura se recomandă a nu se întrebuinţa instrumente de metal tăioase pentru a împinge şi deslipi pieliţa de pe lângă unghii, care — dacă nu sunt mânuite cu îndemânare — zgârie şi sfarmă unghia.

Cât despre picioare, trebuie să recunoaştem că majoritatea femeilor le neglijează complect, până ce neplăcerea fizică devine de nesuferit şi face îngrijirea lor imperativă. Uităm că un picior nu este şi mai ales nu rămâne frumos, decât dacă este confortabil, nu ne supără şi viceversa.

Incălţămintea prost lucrată şi nepotrivită cu piciorul nostru, este cauza celor mai multe deformări. Cele mai multe din bătăturile, unghiile noastre încarnate, a bonturilor şi a tuturor mizeriilor picioarelor noastre, cu cât înaintăm în vârstă, sânt de pe urma încălţămintei noastre proaste sau neraţionale.

A fi încălţat după împrejurări, după timp şi sezon este, până la un oarecare punct, o garanţie pentru păstrarea piciorului sănătos şi deci frumos. Numai aşa piciorul nostru are şansa să-şi mişte toate părţile deopotrivă. De câte ori se poate lăsaţi, apoi, piciorul gol,

Plimbaţi-vă cât puteţi mai mult cu piciorul gol prin camera de dormit, sau în cazul cel mai rău cu pantofi largi şi foarte moi, fără toc. Trebuie o adevărată reeducare a mersului în orele de repaos şi prin casă, pentru cele deprinse să meargă numai pe cataligele tocurilor de 50 de centimetri, pe stradă. Trebuie exerciţii apropriate şi masaj în acest scop. Trebuie să mlădiem tendoanele picioarelor noastre, chiar dacă aceasta e dureros la început.

Suporturile mecanice şi toate ajutoarele propuse de ortopedie, trebuesc întrebuinţate numai în caz de ultimă resursă.

Incercaţi un tratament cu masaj timp de zece zile înainte de a avea recurs la ele şi nu le adoptaţi decât după ce aţi consultat un chirurg ortopedic, iar nu o reclamă a unor cismari sau negustori de ghete.

Ingrijirea piciorului înseamnă o vizită odată pe lună la un ortopedist sau chiropodist. Masaj pe picioare cu uleiu camforat sau orice altă cremă o secundă sau două după baie, masaj seara, când simţiţi piciorul înţepenit şi cu pielea uscată. Frecaţi-l cu o pudră sau o loţiune când are tendinţa de a transpira prea mult. Dar mai ales ţineţi-le cât se poate de uscate, dacă nu vreţi să aveţi consecinţe neplăcute. Băşicele şi iritaţiile pielei dintre degetele picioarelor trec de multe ori numai pentru că sânt uscate bine cu un tampon de vată, după fiecare baie, care vara se poate face chiar de câteva ori pe zi.

Nu ne-am gândit, de sigur, că ciorapii ne pot strica tot atât cât şi încălţămintea la picioare.

Nu este nici o economie să cumpărăm ciorapi eftini şi pe lângă aceasta, fiind rău croiţi şi rău cusuţi, sânt stricători pentru picior. Ei împiedică circulaţia în călcâi şi rod carnea fragedă de pe lângă unghii.

Băgaţi de seamă la pulpa piciorului; ori de câte ori simţiţi ceva, e semn că aveţi pe undeva cauza acestei incomodări sau dureri. Poate că încălţămintea nu suportă bine greutatea corpului.

Dacă trebuie să plecaţi în excursii sau într'o plimbare mai lungă, să aveţi grijă să vă frecaţi picioarele cu uleiu camforat, sau o cremă mai grasă. Se recomandă foarte mult praful de săpun introdus în ciorapii de sport, pentru a evita mai ales băşicele.

Dacă dintr'o cauză neprevăzută, o bătătură se irită şi se umflă, consultaţi imediat un medic, iar până la venirea sa aplicaţi pe bătătură un pansament umed şi cald, acoperindu-l cu un plastru de tafeta gomat.

Pentru a potoli iritaţia pielei de pe picioare faceţi o baie de ceai de tei în care aţi dizolvat alun şi sare.

Impotriva transpiraţiei picioarelor, care fermentând devine, uneori, malodorantă, spălături cu apă caldă şi săpun, apoi timp de zece minute o baie, numai la laba piciorului. de apă rece la care s'au adăugat patru linguri de formol la litrul de apă. Aceasta se repetă din zece în zece zile.

BITRIX

Răstignire

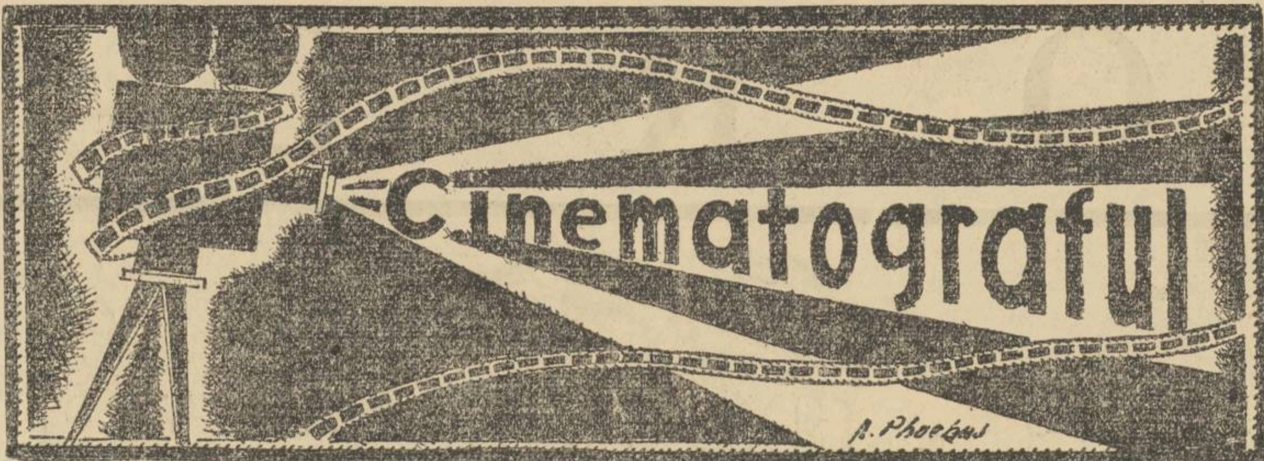
Cobori peste durere, peste moarte
Privirile 'mpietrite de blestem.
Deşi 'n legendă ai rămas departe,
Şi azi Te simt aproape şi Te chem.

Urc dealul numai goluri şi ruine
Şi simt în jur cum ard tăceri de scr...
Cine te-a mângâiat mai mult ca mine,
Când obosit îngenunchiai în drum?...

Din gândul meu pios ca o'nălţare
Ţi-am pus balsam pe răni să nu te do...
Te-am plâns la rând cu cei plecaţi pe ...
Cu ţipătul sirenelor de sară...

Cu anii mei striviţi în palme crud
Ţi-am străjuit în nopţi adânci popas,
...Dar astăzi Doamne, nu Te mai aud,
Ci doar cu amintirea am rămas...

CONSTANTIN SALCIA

„Cele 39 de trepte"

S'a comis o crimă. Nu se ştie cine e vinovatul. Cercetările duc la o primă „teorie". Explicaţia se dovedeşte falsă. Se construeşte atunci o a doua, care are aceeaşi soartă. Şi la urmă ucigaşul aflăm că e acela la care ne-am fi aşteptat cel mai puţin.

Este povestea poliţistă tipică. Se poate numi un exerciţiu de pură inteligenţă. Peripeţiile unui enorm „raţionament reconstitutiv".

Inchipuiţi-vă însă că ştiţi dela început cine e criminalul. Ce mai rămâne atunci „poliţist" în ce va urma? Foarte mult. Şi anume urmărirea *însăşi.*

Incă de pe vremea lui Lumière fugărirea, goana după om,

vânătoarea de deliquenţi, au fost cultivate ca un subiect în sine, fără nevoie de altceva. Chiar şi literatura pură iubeşte asemenea teme. Imi amintesc o nuvelă de Villiers de Lisle Adam intitulată „La torture par l'espérance". Un prizonier evadează. Ni se descriu afrele lui cu prilejul fiecărui coridor de temniţă, a fiecărei cotituri în dedalul întortochiat de săli şi curţi interioare. Scapă de toţi paznicii. Iese afară. Insfârşit liber. Şi la primul colţ de stradă e arestat. Lisle Adam ne-a dat aci vânătoarea în sine, cea mai pură expresie a fugăririi. O fugărire fără fugăritori. Vânătorul rămâne în umbră, temut, presupus, — pur şi simplu posibil. In lumină ni se artă vânatul, cu toată complexitatea stărilor lui sufleteşti.

Reamintesc acestea pentru a explica de ce un film unde accentul e pus pe faptul în sine al urmăririi, indiferent de vre-o „descoperire" de criminal ignorat, poate fi tot atât de emoţionant cât şi un film poliţist din categoria ortodoxă.

Aceste observaţii pot servi la aprecierea unui excelent film englezesc: „cele 39 de trepte". Un tânăr — nu se ştie bine ce meserie are, dar se ştie că e cultivat şi cu oarecare stare —este rugat de o frumoasă doamnă s'o lase să doarmă noaptea aceea la el. In timpul nopţii, doamna e asasinată. El apucase să capete dela ea câteva crâmpee de informaţii, atât cât îi trebuia ca să ştie că ucigaşii erau membrii unei organizaţii de spionaj şi că el va andosa responsabilitatea omorului. Tot filmul nu e altceva decât urmărirea lui atât de poliţie cât şi de adevăraţii criminali. Cu timpul el e pe pista ucigaşului. Dar poliţia îl împedică să-şi urmeze cercetările, hărţuindu-l fără încetare.

Aceasta e schema. Pe ea se grefează două lucruri extrem de interesante.

Mai întâi: în cursul refugiilor sale diverse, el trebue ajutat de diferiţi oameni pe care hazardul i-i scoate în cale. Nimeni însă nu-i acordă încredere. Nimeni afară de o femee, nevastă mai tânără a unui fermier din fundurile Scoţiei; de ce dânsa il crede? din generozitate? poate, dar într'o mică măsură. Adevărata cauză e alta. Această femee sensibilă şi cuminte, duce o tristă viaţă; monotonia o face să viseze la fel de fel de lucruri extraordinare, ca: cinematograf, autobuze, unghii vopsite cu roş etc., etc. Simte nevoia de ceva romantic, de ceva mare, de ceva care să fie... altceva decât viaţa ei vidă. Imediat îşi dă seama că oaspele e criminalul căutat de poliţie. Când acesta îi spune: „îţi jur că nu-s vinovat" ea e deja convinsă. Căci îi trebue asta; nevinovăţia lui e un element indispensabil în economia ei morală. Ocazia atât de mult aşteptată de a face ceva „mare" e aci, în faţa ei; salvarea unui nevinovat. Toată viaţa îşi va aminti de asta. Generozitatea ei are ceva necesar, aproape egoist. E ca o doctorie care o scapă dela moarte. Mergeţi să vedeţi filmul. Veţi rămâne minunaţi de felul cum aceste câteva scene sânt alcătuite: de atmosfera psihologică încărcată de gânduri nemărturisite care e răspândită în coliba arţăgosului gospodar puritan.

Al doilea: eroul întâlneşte o fată, care nu numai că nu-i ajută, ci îl denunţă de două ori şi caută a-i băga tot felul de beţe în roate. Spre nenorocul lui, mâna lui şi mâna ei sânt legate cu aceeaş cătuşă (dece, e prea lung să o spunem). Aşa că el care e „fugarul" însetat de velocitate, omul care tot timpul „fuge", târăşte după el această ghiulea incomodă. Şi din asta rezultă nişte situaţii de o psihologie foarte subtilă şi de un pitoresc cinematografic remarcabil.

Foarte târziu, fata află că îl nedreptăţise. Şi la urmă o vedem căutându-i mâna, pentru a i-o strânge cu dragoste.

Incă un cuvânt: filmul întreg e ca un imn adresat energiei de care dispune un adevărat gentleman, care are de luptat în potriva chiar a celor pe care el se căzneşte să-i salveze (în speţă: ţara şi fata). Foarte, foarte, foarte, foarte moral.

Maria Magdalena

Vorbesc aci de moralitate pentru că — cine ar fi crezut asta? — filmul fusese respins de doamna Maria Filotti, despre care cetitorul, cu această ocazie, află că este „membră" în comisia de cenzură. Raportul de interzicere este motivat. Se spune acolo că povestea de dragoste din film este prea neînsemnată faţă de povestea de spionaj. *Imoralitatea, deci iese mai grea la cântar decât antidotul său firesc: amorul. Interesantă această teorie a păcatului răscumpărat prin amor în doză masivă. Este — am putea zice — o concepţie magdaleneană a vieţii: „mult i se va ierta pentrucă mult a iubit". Ca să reabilitezi turpitudinea e deci suficient că ai viaţă ai iubit, colea, până n'ai mai putut.*

Interesant de asemeni, cum imoral într'o poveste, este nu faptul că se face apologia crimei, spionajului, etc., ci faptul existenţei pure şi simple *a spionajului, chiar când acesta e dezaprobat, ba chiar când acesta* este ascuns vederii noastre. *Căci, în filmul de care ne ocupăm spionii sânt nu numai odioşi, dar ei* nu ni-s arătaţi, nici într'un moment, spionând.

Ştim doar dela început că sânt spioni, şi sântem scutiţi astfel de a asista, vizual, la execuţia efectivă a actelor lor profesionale.

Ceilalţi membri însă ai comisiei au râs şi au dat, în instanţă de apel, drumul filmului, spre marea satisfacţie a proprietarului care a plătit taxe de două ori pentru acelaş lucru.

Spuneam că în raportul d-nei Filotti se găsea observaţia că povestea de dragoste este prea neînsemnată. Intr'adevăr, abia în ultima jumătate de secundă a filmului vedem mâna eroinei, mână încă îmbrăcată în mănuşe, apropiindu-se cu sfială (se găsesc în mijlocul mulţimii) de mâna lui, de care spânzură încă dubla cătuşe de arestat. Până în acel moment, între cei doi eroi nici-o scenă de dragoste, ci conversaţii unde sentimentele erau oroarea, ciuda, frica, ameninţarea, şi alte foarte puţin erotice lucruri. De ce? Pentru simplul motiv că e mai realist *şi mai* artistic *aşa. Ţin minte un articol din „Pour vous" unde tocmai se lăudau calităţile estetice de verosimilitate şi poezie ale amorurilor din filmele anglo-saxone. Eroii* află *că se iubesc în cursul unor conduite care aparent nu au nimic comun cu amorul. Asta e şi mai discret şi mai variat, şi în special, mai* realist, *căci în viaţa adevărată oamenii nu-şi fac „declaraţii în regulă", ci descoperă, ei înşişi miraţi, că iubesc pe cutare persoană.*

Decât, o asemenea situaţie este în dezacord cu cealaltă concepţie a dragostei, potrivit căreia amorul trebue afirmat de dimineaţă până seară, cu argumente directe, cu cuvinte precise şi cere să fie „în chestie" nu vag aluzive.

Dacă îmi este permisă o comparaţie luată din domeniul comerţului, voi spune că există două feluri de a vinde marfă, bazându-te fie pe faptul că clientul va descoperi *singur că i-ai dat marfă bună, fie, invers, bazându-te pe acele „bonimente" prin care şarlatanul „face articolul". Amorul, şi el, se debitează în două feluri: în mod discret, cu înţelegeri „à demi mot", sau invers, cu declaraţii pe şleau, cu vorbe de amor declamate până la leşin, ca la teatru sau ca acolo unde se face teatru pe această chestie. Şi este aci încă un aspect a ceiace ne-am permis mai sus să numim concepţia magdeleneană a existenţei.*

Dragostea la Charlot

In materie de discreţie, nu se poate găsi ceva mai delicat ca amorurile din filmele lui Chaplin. In „Timpuri nouă" partenera e o adolescentă aproape un copil, în mintea căreia nu s'a ivit încă nici un gând sexual, şi care totuşi, are pentru Charlot, ceva mai mult decât nişte inconsistente sentimente de „soră". Viaţa ei de vagabondă, obligată să facă mereu acel lucru grav întru toate care este câştigarea existenţei, o împinge să considere prietenia ei pentru Charlot ca ceva serios, *ca* o căsnicie adevărată. *Casa lor viitoare va fi un „cămin" conjugal în toată regula. Dar vârsta ei, puritatea ei morală — şi puritatea lui — fac laolaltă ca ea să nu aibă ocazia să se gândească la tot ce e sexual într'o căsnicie. Imbrăţişările lor au acea curăţenie a alintărilor necarnale de vechi căsătoriţi. Cât despre el, deşi adult, nu se gândeşte la lucruri trupeşti pentru bunul motiv că adevăratul gentleman* nu se gândeşte niciodată anticipat la *aşa ceva, ci primeşte asta ca o consecinţă tardivă a uniunii sentimentale. Şi Charlot este gentlemanul prin excelenţă. Nobleţea lui nu e fundată nici pe nume, nici pe avere, nici pe iscusinţă, nici pe putere, ci pe boierie sufletească absolută. Iată de ce în filmele lui* nu se vorbeşte de amor, *ceeace dă acestor amoruri o delicateţe şi o adâncime fermecătoare. Simţim, clar, ca o femee nu poate să nu iubească pe un om ca acel creat de Chaplin. Oricare femee: dela „fiica de plăceri" din „Goana după aur", dela florăreasa oarbă din „Luminile oraşului" şi până la copilul nevinovat din „Timpuri nouă".*

Un singur cusur găsim acestor amoruri. Ele sânt prea neînsemnate pentru a neutraliza imoralitatea bolşevismului *anticapitalist care în mod deşănţat etc., etc.*

D. I. SUCHIANU

O CARTE DESPRE ANGLIA IN LIMBA GERMANĂ

O carte cum rar se găseşte, este studiul lui Johannes Stoye, intitulat „*Anglia în Lume*", asupra formării şi expansiunii imperiului britanic. Nu ştiu dacă este german, în tot cazul nu e germanofil. Când caută să deosebească elementele germanice de cele bretone romanizate, el insistă mai mult asupra importanţei elementului breton şi roman din poporul englez.

Merge mai departe: găseşte asemănările dintre structura profundă a Imperiului roman şi acea a Imperiului britanic, constatând că Englezii sânt adevăraţii continuatori ai Romanilor.

Părere ciudată, mai ales în împrejurările şi în conflictele de azi, şi în clipa în care Italia se crede moştenitoarea Romei şi a metodelor sale constructive.

Din acest studiu Anglia pare chiar că a mers mai repede decât Roma antică. In secolul al XIV-lea era numai o insulă fără nici o însemnătate, în secolul al XV-lea, lovindu-se de cerbicia franceză, nu izbuteşte să-şi facă un imperiu continental. In urma acestui eşec, se declară un groaznic război civil. Anglia ajunge să nu mai poată hrăni decât cinci milioane de oameni şi aceasta cu greu. Atunci se îndreaptă spre mare. Descoperirile spaniole şi portugheze îi servesc ei mai mult decât ori cui, precum şi faptul că popoarele mediterane intră într'o umbră din care nu ies decât după trei sute de ani, după deschiderea canalului de Suez.

Atunci se precipită la cucerirea lumii. Piraţii săi devin amirali şi negustorii săi vice regi. Bucurându-se de o securitate totală, ea poate să se consacre cu totul expansiunii, îndemnată la aceasta şi prin faptul că solul său nu e îndeajuns de productiv, iar industria încă şi-a luat avânt.

In era industrială, Anglia posedând cărbunele, poate prea lesne să adauge industria la comerţ. iar băncile sale împlinesc restul.

Aceste sânt şansele care îi asigură izbânda timp de trei secole.

La aceasta trebue să mai adăugăm statornicia tradiţiei, solidaritatea unui regim, în aparenţă democratic, în fond aristocratic şi plutocratic.

Din cei patru adversari pe care-i întâlneşte în cale, doi: Olanda şi Portugalia, n'au suprafaţă şi trecere prin Europa ca să poată să devină Imperii mondiale. Al treilea adversar, Spania, e prost înzestrată cu materii prime şi cu material pentru industrie, comerţ şi Bancă.

Franţa, mult mai serioasă de cât oricare, e într'o situaţie grea, fiindcă trebuie să combată şi pe uscat şi pe mare.

In patru reprize, dintre care numai una, a treia a fost favorabilă Franţei, Anglia a câştigat partida.

Care-i viitorul Imperiului Britanic, se întreabă, apoi, Johannes Stoye?

El îl prevede într'o reînoire a comunităţii britanice. Dacă Irlandezii vor căpăta separaţia de Anglia, Americanii dimpotrivă caută să se apropie cât mai mult de fraţii lor englezi. Mulţi oameni politici şi scriitori vorbesc despre „*Englishry*", termen nou care ar însemna ansamblul popoarelor de limbă engleză.

C. U. Fawcet a lansat formula şi dă cuvânt de ordine: „Cooperarea celor două mari popoare din „Englishry" Americanii din Statele Unite şi Englezii.

„Se pare, încheie I. Stoye, că ideia unui Imperiu Anglo-Saxon este în mers, Canada servind de intermediar natural între Londra şi Washington".

Stemele Moldovei şi ale Ţării Româneşti

Urmare din pag. VII-a

găsesc în mai sus pomenita lucrare a d-lor Soare şi N. Ionescu-Johnson: deoparte, acvila Ţării Româneşti cu crucea alături, de alta, acvila feniciană aflătoare în muzeul din Egipt pe o monetă a regelui elenist Straton al Tyrului. Nu de asemănare poate fi vorba — ca între acvila noastră şi cea romană — ci pur şi simplu de identitate.

Oare care asemănare prezintă şi moneta dacă din fig. 9, cu moneta cartagineză (fig. 12) reprodusă de d-nii Johnson şi Soare după cartea d-lor Perot şi Chipier despre Fenicia. De asemenea, capul de bou din stema Moldovei, (fig. 13) cu capul de bou al unei monete cartagineze din Muzeul St. Louis de Cartage (reprodusă de d-nii Johnson şi Soare după Berger).

Să trecem acuma la capul de bour.

H. SANIELEVICI

DE PAŞTI
PE MASA FIECĂRUIA
VEŢI GĂSI
N-RUL SPECIAL PE APRILIE
MAGAZINUL
160 PAGINI, CU SUTE DE ILUSTRAŢIUNI ŞI PLANŞE IN CULORI, NUMAR SPECIAL DE PAŞTI, 30 LEI

— Uite biletele, dudue... am plătit patru locuri.

O istorie a afacerii Dreyfus

Henri Mazel colaborator al lui „Mercure de France", a scris o Istorie a afacerii Dreyfus, în care propune o soluție a acestei afaceri care să poată concilia pe partizanii, cași pe adversarii ei.

După acest autor, borderoul nu a fost scris nici de Esterhazy, nici de Dreyfus, ci ar fi opera colonelului Schwartzkoppen, atașatul militar german, căruia i-ar fi fost adresat de vinovat.

Henri Mazel a mai emis odată această părere în cartea sa „Psychologie du Kaiser," apărută în 1920. Atunci nu i s'a acordat nici o atenție. Mazel a crezut că nu a adus destule dovezi și a reluat-o din nou, consacrându-i o carte întreagă. El găsește o confirmare a ipotezei sale în depoziția unor experți, care au ajuns la concluzia că scrisul lui Estenhazy a fost fabricat pe deaîntregul.

In ce scop? Pentru a se răzbuna pe tristul erou, de care avea a se plânge Esterhazy, totdeauna în lipsă de bani, și *capabil de orice pentru a și-i procura. Se pusese de mai multe ori la dispoziția lui* Schwartzkoppen, cu care s'a dovedit că era în relații, deși el mărturisise că aceasta se făcea cu învoirea șefului dela serviciul informațiilor, fiind pus contra spion.

Dar obiecțiunile ce se pot face acestei ipoteze sânt nenumărate. Iată câteva:

Dacă Esterhazy era în serviciul lui Schwarzkoppen, nimic nu era mai ușor pentru el decât a-l denunța statului major francez, trimițând una din notele scrise de mâna însăși a lui Esterhazy, fără a-și mai da osteneala să „fabrice" un nou document și anume acel borderou.

Dar mai e și altăceva: cum ar fi putut crede el, că statul major francez va bănui pe Dreyfus, care nu avea nici un amestec în chestiunea borderoului?

Ipoteza lui Henri Mazel nu dovedește deloc că purtarea statului major a început prin a deveni în primul moment și a terminat prin a fi cu adevărat criminală mai târziu. Ea ar dovedi poate numai că Schwartzkoppen era omul cel mai ticălos din lume, ceeace nu se potrivește cu tot ceeace se cunoaște asupra lui.

Experții din procesul Zola au dovedit fără nici un fel de îndoială că borderoul fusese scris de mâna lui Esterhazy, prin anume particularități ce s'au constatat cu cea mai mare evidență.

Ipoteza lui Henri Mazel nu se sprijină pe nici o dovadă reală și este contrazisă de toate depozițiile ce alcătuesc dosarul afacerii.

Se înțelege că dacă această ipoteză ar fi adevărată, ea ar constitui o intrigă formidabilă, o peripeție a dramei dreifusarde de atât de prodigioasă, încât ar întrece tot ce ar fi putut născoci vreunul din dramaturgi, ca Sardou sau Scribe.

De altfel ea nu atinge fondul Afacerii, dar prestigiul ei — ca peripeție de dramă — a atras și a sedus desigur, pe autor, care a ajuns să se convingă că a fost adevărat.

G. Petrașcu — Biserică franciscană

Dobrogea meridională

D. dr. R. I. Călinescu, în placheta sa apărută în Editura „Adevĕrul", ne face să călătorim prin „Dobrogea meridională", colțul de țară cel mai exotic, cel mai obsedat de amintiri istorice și mai frământat de evenimente, care i-au dat acea suprapunere de civilizații, care o face atât de bogată în interese diverse pentru noi.

Cărțulia d-lui prof. Călinescu este mult mai mult de cât o carte didactică și o călăuză bine informată, care ne duce de mână, dintr'o secțiune în alta, prin sălile muzeului pe lângă care trec orbi și indiferenți sezonarzii noștri.

Pline de interes și foarte instructive pentru toți sânt paginile sale asupra Stațiunii zoologice maritime „Regele Ferdinand", cu dublu caracter de grădină și stațiune zoologică, cu istoricul și descrierea-i atât de vie în organizație, modul de funcționare și evocare a vieții de muncă și de camaraderie între savanții care lucrează acolo.

E o mare înviorare de nădejde într'un idealism și o solidaritate posibilă, deoarece s'a găsit un colț de țară în care se săvârșește cultul științei și al simpatiei, în mijlocul brutalității și al sfâșierilor huliganice.

Sufletul, viața, munca și lupta grea pentru viață, la țară, informațiile asupra neamului tătărăsc, istoricul lor în capitolul III, printre Tătari, sânt pagini extrem de interesante.

Evocări pline de poezia stepelor și însuflețite de vietățile ei, mărcția frământării elementelor naturii pe coasta dintre Iaila și Surlichioiu, toată sălbateca frumusețã a ceiace numește profesorul „Riviera Românici", precum și toată Valea Bolotei și a capului Caliacra, sânt pagini în care găsim vederi și perspective de un aspect unic și nebănuit al Dobrogei noastre meridionale, pe care autorul a bătut-o pe jos, sau în căruțe tătărăști, pe drumuri care nu există.

Fauna acestei regiuni este o surpriză și o feerie ciudată pentru toți cei ce n'au fost pe acel litoral.

Când ne gândim că putem asista de pe înălțimea promontorului Caliacra la viața focelor, care trăesc în peșterile dela baza promontorului, iar în drumul dela Cavarna la Durostor, putem întâlni cămile bactriane, ni se pare că auzim un basm.

Poate că nici nu ne-ar veni să credem în această minune de țară, dacă d. dr. Raul Călinescu nu ne-ar prezinta și fotografii, ilustrând atât de nimerit provestirea exploarării unor regiuni din țara noastră atât de intangibile, pe cât sânt de apropiate, de atrăgătoare și de interesante.

Recomandăm călduros această carte, pentru care datorăm recunoștință autorului.

Neghina

In editura „Cugetarea" a apărut romanul d-lui Ștefan Roddeanu: „Neghina".

Subiectul romanului e luat din realitatea satelor, subiect simpatic tuturor celor ce și-au închis sufletul maselor țărănești și muncitorești, și interesant pentru întreg publicul cititor de azi, care se vede silit a lua cunoștință din ce în ce mai adânc cu viața care se frământă acolo și din care se va făuri, fără doar și poate, viitorul de mâne.

Totuși, nimic mai greu pentru un scriitor tânăr de a se elibera de anumite influențe și procedeuri din trecut în tratarea subiectelor din acest mediu.

El trebue să-și cârmuiască fluxul creator între exagerarea și melodramatizarea unora și sentimentalismul lor dulceag — și între reprezentarea brutală și lipsită de orice omenesc adevărat a altora.

Ceiace face plăcut romanul, încă din primele pagini, este faptul că autorul *știe să scrie* și că fiecare problemă ce se pune în viața satelor de după război este trăită în chip natural și logic de personagiile care o simbolizează.

Psihologia săteanului în calitatea sa de nou proprietar, legăturile dintre generații, variația tipurilor, dela cele mai realiste, mai instinctive și mai pervertite de nouile condiții de viață ale satului, de politică și de arivism, cași idealismul, spiritualitatea, conflictele de pasiuni, cași conflictele de morală, — au calitate de document, dar și senzibilitate de literatură.

Curgător, iute și însuflețit, ca un reportaj de gazetă, dar și emoționant fără a cădea în sentimentalism, romanul „Neghina", se citește cu interes și cu plăcere — ceiace nu e un lucru obișnuit în literatura noastră actuală.

Viața Romînească

Un bogat număr pe lunile Februarie și Martie, îndoliat de moartea creatorului și susținătorului anilor celor mai glorioși ai acestei reviste, începe cu câteva cuvinte calde, înălțătoare și îndurerate, ale d-lui Mihai Ralea, actualul director și păstrător al tradiției lui G. Ibrăileanu, a cărui amintire trebue să fie întreținută ca o veșnică lumină, pentru toate generațiile al căror „maestru suprem a fost".

Conținutul revistei, bogat și variat, e alcătuit din bucăți literare de Cezar Petrescu, Ury Benador, Henriette Yvonne Stahl.

Găsim un articol de polemică, pe tema rasismului, al d-lui T. Cristureanu cu d. Henric Sanielevici, un articol al d-lui C. N. Negoiță, chenare critice de d. Ilarie Dobridor, excelenta cronică cinematografică, obișnuită, a d-lui D. I. Suchianu, interesante și juste cronici literare asupra romanului d-lui M. Sebastian, „Orașul cu salcâmi", asupra romanului d-lui C. Manolache: „Sfânta Dreptate", asupra memoriilor d-lui N. Pancu, asupra romanului d-lui C. Coman, asupra „Portretelor Literare" ale d-lui L. Leoneanu, de d. Lucian Boz.

Ca de obiceiu foarte bune cronici de specialitate, scrise de specialiști care sânt și scriitori: T. Cristureanu: Cronica externă, Roman Cresin: Cronica agricolă, N. N. Matheescu: Cronica muncitorească, P. Istrătescu: Cronica Juridică.

Menționăm cronica d-lui Hallunga despre Turism.

O Miscellanee bogată și variată în care trebue să menționăm paragraful: „Constantin Graur", în care autorul lui „Franz-Ferdinand" apare ca figura adevăratului „gazetar", — căci „într'o țară, unde logica și preocuparea consequenței în idei, **est le cadet de nos soucis,** ne dă în cartea sa **un sentiment de aer curat** și de **ozon intelectual".**

IZABELA SADOVEANU

Cinematograful mut și vorbitor

Vorbind despre expansiunea cinematografului francez d. Emile Vuillermoz arată, în Nouvelle Revue de Hongrie, *că în timpul cinematografului mut, filozofii, sociologii și artiștii puteau să spere că vocabularul imaginilor va ajunge să constituie un fel de limbă universală. In epoca aceea Suedia, de exemplu, care ne-a dat modele de neuitat de filme tăcute, vorbea o limbă a ecranului pe care o înțelegeau toți locuitorii planetei. Incetul cu încetul, acest mod de expresiune s'a desvoltat cu o subtilitate remarcabilă. Dar invenția cinematografului vorbit, deși a constituit un progres technic de o importanță considerabilă, a răsturnat acest ideal.*

Fiindcă, din momentul în care personagiile ecranului au luat cuvântul, verbul a restabilit încercuirea strânsă a frontierelor linguistice. Astfel, cinematograful pierdea privilegiul prețios al universalității sale imediate și al internaționalismului său. Dar dacă cinematograful vorbit nu a mai îndeplinit misiunea aceasta, în schimb el poate, de aci înainte, să se laude că reflectă mai exact mentalitatea fiecărei națiuni. Ecranul nu mai este o fereastră deschisă asupra necunoscutului, ci este o oglindă în care fiecărui popor, fără să-și dea seama chiar, îi place să-și regăsească propria lui imagine.

Act de mulțumire

Primim cu autorizația de a da publicității, măgulitoarea scrisoare de mai jos, datorită cunoscutei profesoare și scriitoare Eugenia de Reuss Ianculescu:

București 11/II/936

Onor. Laboratorului „Tonoglobine"
Str. Episcopul Radu No. 15
Loco

Domnule,

Mă simt moralicește obligată să vă aduc pe această cale mulțumirile mele pline de recunoștință pentru efectul binefăcător resimțit după întrebuințarea vinului tonic Tonoglobine Irradié. Am fost bolnavă de zahăr și uree în sânge. Aproape pierdusem vederea. Ajunsesem într'o nespusă stare de slăbiciune. Grație marei îngrijiri a medicului curant, am scăpat de bolile enumărate, dar... mai e un dar! Chinuită de diferite fobii, cu memoria scăzută, continuu obosită, fără putința lucrului intelectual, din ce în ce mai anemiată, pierdusem cu totul nădejdea revenirii trecutelor puteri intelectuale.

Mulțumită însă vinului „Tonoglobine Irradié" iată-mă creând cu ușurința din trecut, fără fobii și obosell, cu noi puteri și încredere în viitor. Dacă romanul ce-l scriu acum: „Psalmii Vieții", — care dormea între cartoane, e acum pe sfârșite, această regenerare a vieții mele intelectuale și psihice o datorez numai compoziției vinului Tonoglobine, *pe care îl recomand celor obosiți și anemiați!*

Mulțumiri și salutări
Eugenia de Reuss Ianculescu
București, 11/II/936

Președintă a „Ligii pentru drepturile și datoriile femeii"

Membră a diferite soc. italiene, fostă profesoară, consilieră județeană.

Cronica literară

ION PILAT: Poeme într'un vers

Talent în continuă căutare de idei și forme, erudit excepțional în poezie, d. Pilat ne înfățișează azi o nouă formulă care, nu mă îndoesc, va trezi interesul teoretic și practic al poeților și nu va rămânea fără urmare. D-sa ne propune poemul de un singur vers. Lăsăm întâi pe d. Pillat să-și îndreptățească încercarea:

„Poemul într'un vers nu trebue confundat cu epigrama greacă, rubaiul persan sau haikaiul japonez. Câte trele corespund unui sentiment de concentrare lirică și cel mai descriptive și cel mai extrem oriental. Poemul într'un vers duce această concentrare la limită. El se prezintă față de un poem obișnuit ca o picătură de parfum față de un coș de flori. E o esență capabilă de nesfârșite disociări: dintr'un singur vers, în care ca sugestie intră și titlul, se pot desvolta poeme întregi după puterea de realizare a fiecăruia.

„Ideea acestei forme mi-a venit recitind, în vederea unei conferințe, poeme din Victor Hugo. Vrând să citez câteva versuri din „Le Pape", am fost izbit că unele din ele se izolau dela sine ca adevărate poeme într'un vers:

Une emeraude où semble
errer toute la mer...

propun:

Smaragd în care se rătăcește
marea.

„Paul Valéry numește „versuri dăruite" acele versuri care izvorăsc spontan ca hărăzite nouă de soartă. Ele se opun altora, construite de poet, și care doar desăvârșesc ceeace primele ne-au indicat printr'o străfulgerare adâncă a conștiinței.

„Un singur vers, născut și nu făcut, purtat ani de zile, adesea inconștient, filtrând poate ani de patimi, rezumând în el versuri multe, nescrise, și atâtea fețe și locuri — să ne poată reda taina călătoare a poeziei redusă la unica ei bogăție de a fi goală și eternă".

Imi îngădui să fac câteva considerații de principiu asupra acestor rânduri. Mi se pare că s'a exagerat în ultima vreme asupra „colaborării" între poet și cititor. Poezia nu este în nici un chip legată de progresul teoriilor estetice și nu înseamnă că de acum încolo, renunțându-se la finit, vom avea mai multe versuri bune. Fiecare epocă își are abstracțiunile ei și a noastră așijderi. Ele servesc la redefinirea poeziei universale în spiritul momentului. Atât și nimic mai mult. Ideea critică a colaborării voește a spune că nu poetul trebue să lase și pe cititor să adauge ceva, ci numai că emoția poetică este eșită din procesul continuu de naștere al poemului. O veche, mare poezie, cum e aceea a lui Eminescu pare finită și lustruită, în totul opusă poeziei noui care ascunde și sfărâmă. Și cu toate acestea ea este, în ciuda clarității aparente a ideilor (ideologice, de altfel, nu poetice) o vecinic renăscătoare enigmă lirică. Procesul poetic e foarte înrudit, ba poate chiar subordonat, procesului mitic. Oricât s'ar clarifica un mit el rămâne mereu abscons, capabil mereu de nouă înfrunzire intelectuală. Colaborarea rămâne totdeauna forma înțelegerii poeziei și se poate întâmpla, voința neavând aici niciun rost, ca tocmai versurile acoperite să sufere de claritate. Teoria colaborării a sporit considerabil în anii din urmă numărul poeziilor proaste, ba chiar aplicată în ideologie, cantitatea relei cugetări. Căci ori din teama de platitudine poeții și-au turtit gramatical această platitudine fără a o elimina, ori și-au lăsat poezia nefinită, nenăscută, punând prea mult temei pe colaborarea noastră. De această teorie se leagă și aceea a lipsei de rațiune a poemului. Nu rar întâlnești la noi și aiurea poeți care spun despre alții: e un pur poet, fără a putea explica de ce, complăcându-se în această iraționalitate. De curând Léon-Paul Fargue a prezentat niște naive poeme de o Elisabeth de Vautibault cu un entusiasm bombastic și cu această lipsă de rațiune: „Non, les poemes d'Elisabeth de Vautibault sont beaux, tout simplement, j'ai gardé ce mot pour la fin à dessein, parce qu'ils sont poèmes".

Dacă, ținând seamă de punctul de plecare al d-lui Pillat, susținem că într'o operă de mare tensiune sânt momente ce se pot izola, lucrul este cu desăvârșire acceptabil. Dacă însă se scoate de aici încheierea că putem să creăm fragmentar, de un singur vers, teoria sufere discuțiune. Căci pentru a găsi un trifoi cu patru foi trebue un lan întreg. Victor Hugo, poet pe dimensiuni uriașe, are pagini întregi în care conștiința noastră obosită nu mai poate prinde nimic. E cu neputință însă ca la atâta temperatură un cărbune să nu se facă un mic diamant. A face o antologie cu versuri salvate dintr'un poet, asta se poate. A face diamante la căldura obișnuită asta nu. Dacă d. Pillat a izbutit (fiindcă a izbutit) explicațiunea este alta. Versurile sale trebue să fie căzute din poeme care s'au uscat, flori din pomi care n'au rodit. Altfel un poem de un vers, turnat ca atare, poate să fie prea lung pentru metalul pus în el.

Ideea scurtării poeziei, nu chiar în chipul acesta, dar cu aceleași temeiuri a mai trecut prin capul altora. Pornind dela teoria crociană a lirismului pur, care e un moment izolat, fragmentariștii italieni au început a cultiva înainte și după război poezia de notație scurtă, al cărei tip îl aflăm mai ales în *Jurnalul de bord* al lui Ardengo Soffici. De altfel ce este Jules Renard în Franța decât un fragmentarist? Sugestia d-lui Pillat ne poate face să descoperim versuri uimitoare, acolo unde ne așteptăm mai puțin. Deschid la întâmplare poesiile lui Giuseppe Giusti, satiric romantic și dintr'o lungă compunere retorică izolăm aceste versuri:

LA CHIOCCIOLA

. . . .
Essa all'astronomo
E all'architetto
Forse nell'animo
Destò il concetto
Del canocchiale
E delle scale.

(MELCUL: „...el a deșteptat poate în mintea astronomului și a architectului ideea telescopului și a scării *.

E metoda lui Renard (d. ex.: L'âne: le lapin devenu grand).

In versurile d-lui Pillat trebue să vedem așadar mai mult poezie fragmentaristă. Nu mă sfiesc să fac distinsului poet o observare. Versul unic dă o impresie de stingher. Versificația nu începe decât dela distih, de unde e posibilă rima. Formal, fraza produce o supărare, o așteptare, cu refuz de colaborare, și ni s'ar părea mai vers o propoziție scurtă fără niciun ritm metric. Insă d. Pillat e un poet adevărat și practica face pentru d-sa inutile considerațiile noastre de mai sus.

Poemul într'un vers e definit astfel:

Un singur nai, dar câte ecouri
în păduri.

Poezia rezultă din complexele intelectuale pe care le naște definiția. Dacă un vers este un tub de nai, atunci toată poezia ar fi un nai poliflaut. Imaginea aceasta de sfărâmare a unui instrument în elementele sale e grațioasă și capabilă de bănueli epice. Naiul e agrest și duce gândul la câmpuri. Naiul însă e mânuit de semidivinitățile clasice. Priveliștea se conturează dar grecește.

Multe din poeme reprezintă viziuni de artă și sânt de fapt traducerea în cuvânt a unor statuete.

Copilul gol mai cântă din fluer
la delfini

despre păstorul mării cuprinde poezia nu în imagina delfinilor strânși ci în acel „mai" care arată că această scenă vie nu se sfârșește niciodată. In acelaș spirit este admirabilul vers:

De când îți legi sandala
s'au deslegat milenii

despre o Friză. Ființa văzută în actul legării sandalei e așa de vie încât poetul n'a descris mișcarea ci a observat, printr'un joc de cuvinte, colosala ei durată.

Alteori e o întoarcere inteligentă a unei banalități clasice. Nu faunul este ca un țap, ci țapul ca un faun:

Prin frunza rară țapul privește,
faun trist.

Procesul intelectual cu care colaborăm e acesta: Semidivinitatea a căzut pe scara zoologică până la condiția umilului țap, în tristeța căruia se află probabil vaga reminiscență a prototipului său. Versul despre groapa nouă:

Pășește lin drumețe, pe moartă
să n'o scoli

amintește o celebră epigramă a lui Michelangiolo cu privire la mormintele Medicilor din San Lorenzo în Florența și ca răspuns la o altă epigramă a lui Gio. Battista Strozzi:

Caro m'è il sonno e più l'esser
di sasso
Infin che il danno e la
vergogna dura;
Non udir, non veder m'è
gran ventura,
Però non mi destar; deh!
parla basso.

Iată o feerie de covor:

Sburau fasani de aur în focul
din cămin

despre Pasărea din basm, — o analiză a melancoliei în ton cinegetic și vesperal:

Foșniră împușcate lungi aripi.
Dor târziu

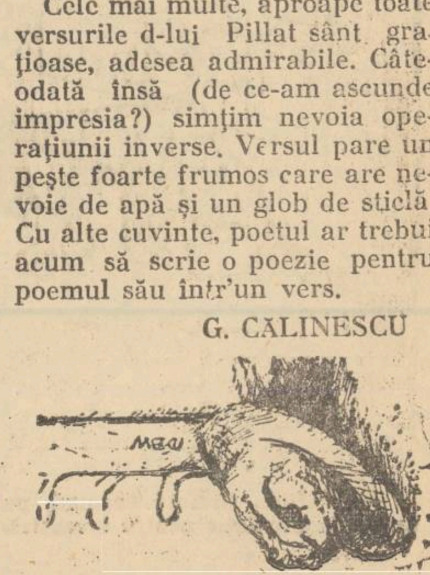
încât îți vine să crezi că ideea a fulgerat la o vânătoare, o răsturnare a raportului de cauză și efect:

Cad frunzele, pământul e plin
de rândunele.

De sigur, când se desfrunzesc pomii, pământul se umple de foi, dar în acelaș timp trec rândunelele, care au obiceiu să radă câmpul, care câmp ar putea fi de altfel intuit ca un cer răsturnat. Atunci firește metaforizarea frunzelor prin păsări e mai mult decât o imagină, este o realitate nouă.

Cele mai multe, aproape toate versurile d-lui Pillat sânt grațioase, adesea admirabile. Câteodată însă (de ce-am ascunde impresia?) simțim nevoia operațiunii inverse. Versul pare un pește foarte frumos care are nevoie de apă și un glob de sticlă. Cu alte cuvinte, poetul ar trebui acum să scrie o poezie pentru poemul său într'un vers.

G. CALINESCU

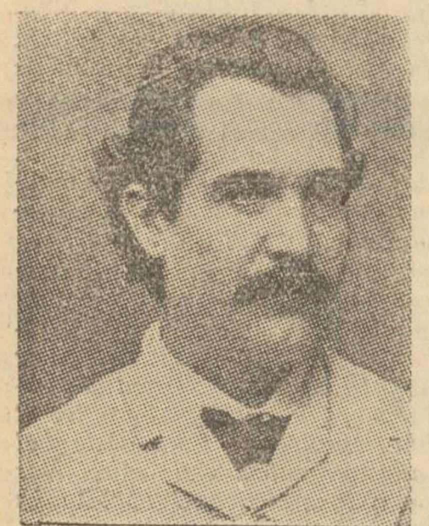
---

* Raoul Morçay în *La Renaissance I, p. 301* izolează foarte frumoase versuri în epoca Pleiadei, versuri ce par simboliste. Ex.:
Tu me seras la myrrhe incorruptible
Contre les vers de ma mortalité...

Insemnări și polemici

Opera lui Mihail Eminescu

In Săptămâna cărții *vor apărea volumele IV și V din* Opera lui Mihai Eminescu *cu care se închee vastul studiu întreprins*

M. EMINESCU

de d. G. Călinescu asupra vieții și operei poetului Luceafărului. Aceste două volume cuprind critica psihologică și estetică a operei și sunt împărțite în următoarele capitole: Cadrul psihic, Cadrul fizic, Technica, Analize, Eminescu în timp și spațiu.

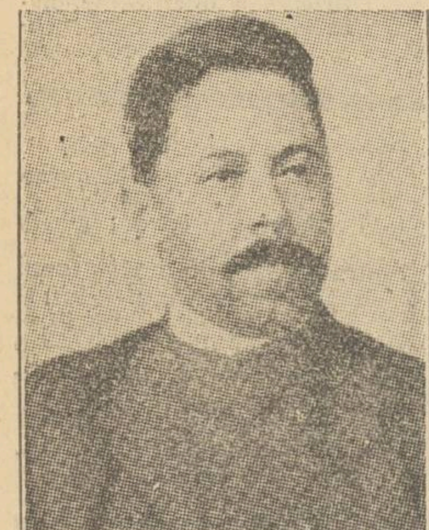
Pieta

Ilustrațiunea din prima pagină a acestui număr este reproducerea unui tablou, intitulat „Pieta", de Pierre Villatte, și care se găsește expus la Luvru.

Noi am executat reproducerea după volumul „Les trésors de la peinture française", în depozit la Librăria de Artă „Hasefer".

Doliul prozei ardelenești: Alexandru Ciura

Coborîtor din munții Moților, Alexandru Ciurea s'a născut în Abrud, la 1876. Urmând cursurile, cu distincție, la liceele din Sibiu și Blaj, la 1898 îl ve-

AL. CIURA

dem prrintre absolvenții Facultății de Teologie și Litere dela Budapesta, unde, în floarea idealismului său nealterat încă de încercările vieții de mai târziu, a debutat rând pe rând, la ziarele: „Tribuna din Sibiu, „Dreptatea" din Timișoara, „Unirea" din Blaj, „Lupta" din Budapesta și „Românul" din Arad, colaborând în același timp „Familia" lui Iosif Vulcan din Oradea, apărută întâiu la Budapesta, în 1865.

Aici, în metropola Ungariei, după inițiativa lui, el fondă la 1 Iulie 1902, împreună cu d-nii Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu, revista „Luceafărul", mutată la Sibiu în 1906.

Astfel, adevăratul întemeetor al acestui periodic, n'a fost altcineva — precum se susține foarte eronat de unii sau de alții — decât mult regretatul Alexandru Ciura.

Afară de publicațiile menționate aci, Al. Ciura a scris la „Pagini literare" Arad, „Cele trei Crișuri" Oradea, „Cosânzeana" Orăștie-Cluj, „Societatea de mâne" (mutată dela Cluj la București), „Evoluția" Cluj, „Transilvania" Sibiu, „Viața Romînească" și „Viața literară" București.

Lucrările lui Alexandru Ciura sînt tot atât de numeroase, ca revistele la care colaborase și unde-și iscălea minunatele schițe cu pseudonimul „Simin".

Prima operă ce-i servise ca teză de licență în Litere, o cunoaștem sub titlul: „Eminescu și Coșbuc", Blaj, 1903. E o prețioasă paralelă și analiză de critică literară.

„Visuri trecute", schițe, Blaj, 1903, este al doilea volum al lui Alexandru Ciura, după care au urmat: „Icoane", Budapesta, 1906; „Amintiri", schițe și nuvele, Orăștie, 1912; „Foiletoane, 1907-1910, Beiuș, 1912; „In războiu", povestiri, Blaj, 1915; „A. Melin și Toma Cocișiu" schițe Blaj, 1918; și „Sub steag străin", schițe din războiu, București 1920.

Dar, Alexandru Ciura a contribuit la desfășurarea vieții noastre naționale, nu numai prin schițele, amintirile și nuvelele sale, concentrate în jurul unor evenimente vestitoare de vremuri nouă, ci și prin risipa strălucitoare a nenumăratelor articole, ori broșuri de popularizare, cum sânt: „In ziua cea de judecată"; „Părintele Vasile Lucaciu", premiată de secția istorică a Societății „Astra", „Moții", „Educația vechilor Eleni", Blaj, 1906; „Anchidim și Șoldea" — 1858-1915, Blaj, 1915; „In amintirea profesorului Dr. Ioan Rațiu" (1867-1917), Blaj, 1917; „Frații", „Avram Iancu", „Iscariot", „Homunculus", „Adunarea dela Alba-Iulia", Oradea, 1921; „Scrisoare din cealaltă lume" și „Viața lui Isus", unele publicate în Biblioteca ziarului „Dimineața", București, iar altele în Biblioteca „Semănătorul" din Arad și în ed. „Atheneul" din Beiuș (jud. Bihor).

„Poetica și legendarul poetic", în colaborare cu prof. dr. Ioan Rațiu (ed. Steinberg, Buc. 1920) precum și câteva manuale de istoria lit. române, sânt de-o incontestabilă valoare. Asemenea și reușitele traduceri din Dumas Fiul: „Din zilele lui Nero" și Ștefan Lázá: „Floarea Betuliei".

Iată deci o simplă listă a lucrărilor marelui dispărut.

Al. Ciura n'a fost omul preocupat de aventurile politice, atât de caracteristice epocii actuale. El a continuat să rămână ceeace fusese înainte: reprezentantul tenacității tradiționale, peregrinul pios în viața satelor din Munții Apuseni, din traiul cărora își concepu, el, cele mai multe din scrierile sale, remarcabile printr'o plasticitate caldă și printr'o turnură sobră, printr'un umor robust și o adiere mistică a sufletului țărănesc. — Octavian Șireagu.

Un pictor român la Paris: D-na Gabriela T. Socolescu

Am remarcat în iarna trecută succesele d-nei Gabriela T. Socolescu care, deși la începutul carierei sale, a expus lucrări la diferite saloane oficiale din Paris, lucrări elogios remarcate de critică.

Anul acesta, d-sa expune din nou la „Salonul de iarnă". Va expune și la cel de primăvară care se va deschide în curând.

Relativ la lucrările expuse în „Salonul de iarnă" a apărut o critică elogioasă în revista „Les artistes d'aujourd'hui" *pe care o reproducem mai jos, — împreună cu fotografia uneia din cele patru lucrări expuse: portretul d-nei Al. N.*

„Două studii de fizionomie: Portret de femeie, d-na Al. N. și profil de bărbat, precum și două compoziții florale: Crisanteme și garoafe — constituesc interesanta participare a d-nei Gaby Socolesco la Salonul de iarnă 1936.

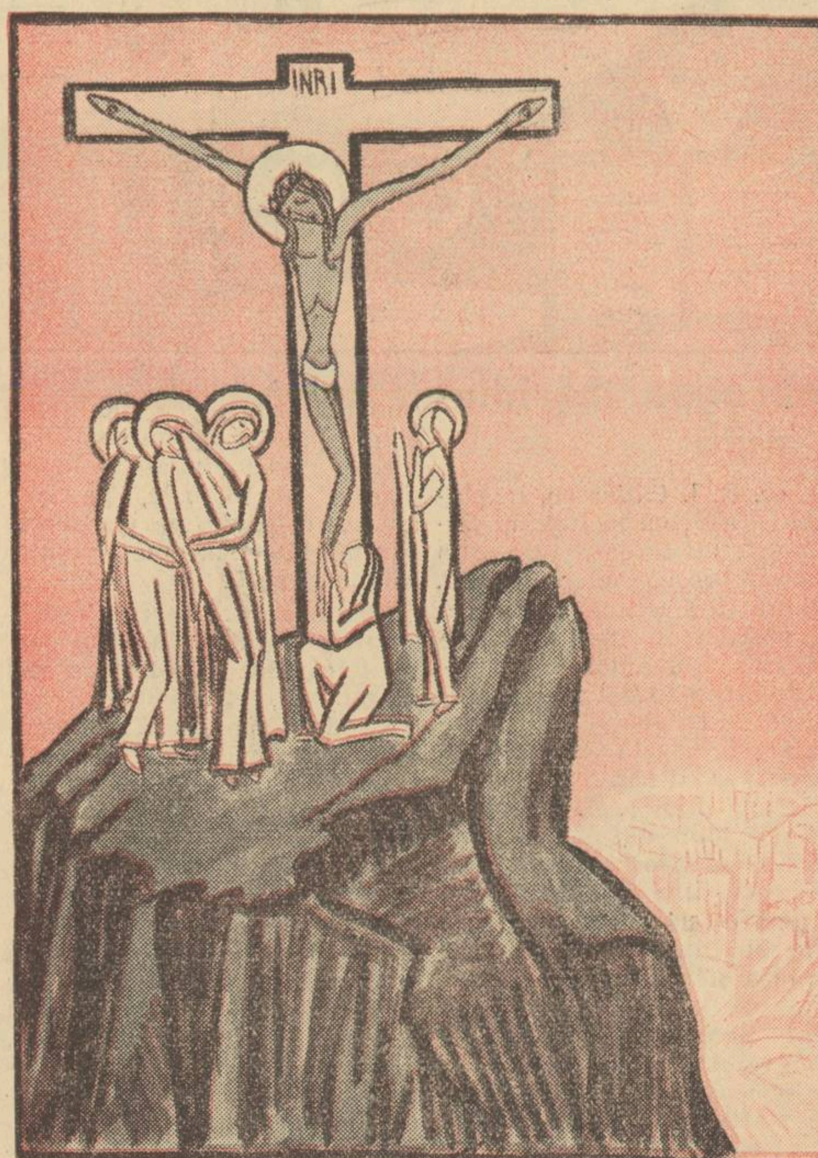
„De la primele sale manifestări în Franța, această tânără artistă română s'a impus atențiunii publicului prin factura sa

D-NA AL. NICOLAESCU

viguroasă și personală. Portretul de femeie și acela de bărbat expuse la salonul de iarnă sînt lucrări ale unei pictor de rasă— și ale unui psiholog, care știe să modeleze contururile cu supleță, să mânuiască masa de culoare și să degajeze tot esențialul fizionomiei.

„Aceste două studii sânt foarte caracteristice. Totuși nu trebue să neglijăm crisantemele și garoafele, atât de luminoase și pline de viață, unde frumoasele culori sublimează minunatele daruri de culorist ale acestui pictor, care și-a complectat fericitele calități înăscute prin serioase studii făcute la Academia de Arte Frumoase din București și a continuat, prin cercetări și studii personale, să-și îmbogățească fără încetare strălucita sa tehnică".

Julietta Orășianu — Răstignire

Eduard Herriot despre Venizelos

Edouard Herriot aduce în revista „Ere Nouvelle" un omagiu lui Eleftherie Venizelos, scriind un admirabil portret psihologic al acestuia. Il reproducem aci, ca un model al geniului, pentru cititorii noștri:

„Cine va putea descrie minunata mlădiere a acestui om politic, care știa când trebue să se dea laoparte, printr'o manevră asemenea acelei a lui Pericles, supranumită manevra „galeriei solaminiene", pentrucă se produce rar, dar știind în acelaș timp, când să se arate pe neașteptate și să se impună, când valurile popularității, venite de departe, îl ridicau și-l mânau sus, ca în 1910.

„Niciodată, sau aproape niciodată, Venizelos n'a aflat înaintea sa drum neted. A fost silit să-și croiască drumul prin cărări cotite, ca acele ale pământului patriei sale, tăiat de văi adânci, cu piedici greu de învins.

Dar inteligența sa, care radiază ca un soare în mijlocul atâtor umbre, luminează calea. Priviți-l! Cât e de stăpân pe sine de măsurat și de nuanțat. Cum știe să rămână vesel, în orice împrejurare, cu o săgeată de ironie și de malițiozitate! Și cu ce grație știe cuvântul său cântător, vocea-i dulce, surâsul lui unic să împodobească hotărîrea și poruncile pe care voința le impune fără replică, dar pe care puterea sa de vrajă le face să fie primite cu încântare.

„Da, fără îndoială, era de rasă nobilă, din neamul acelora care, de pe terasa modestă a Pnyxului, în bătaia vântului mării, știau să facă pe poporul grec să primească hotărîrile cele mai eroice. Demonul care-l inspiră, este zeița convingerii, Peitho, *aceia ce hărăzește darul oratoriei.*

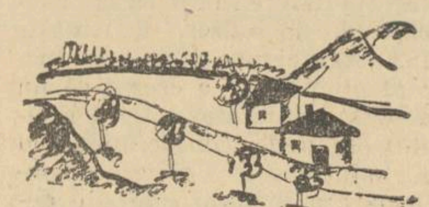
„Zei atotputernici! In zilele acestea de tunătoare bubuituri de trăsnet, de vorbiri explozive, în clipele acestea îmbujorate de flăcările din fierăria Niebelungilor, cât sânt de prețioase, cât ne sânt de dragi aceste finețe mediteraniane, această putere fără strigăte, această politică întinsă fără preget către scop, dar mlădioasă ca o plutire sub luciul astrelor".

Mărunte

— A apărut Nr. 10 din „Revista de studii sociologice și muncitorești", de sub conducerea d-lui N. N. Matheescu, *număr omagial pentru sociologul C. Stere, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 ani. Sumarul:*

Prof. Petere Andrei: „C. Stere"; prof. Mihai D. Ralea: „Personalitatea d-lui C. Stere"; Tudor Anghezi: C. Stere, cugetătorul"; Petre Pandrea: „Cazul Stere"; N. N. Matheescu: „Sistemul sociologic al d-lui C. Stere"; Roman E Moldovanu: „Despre social-democrație sau poporanism"; C. Ara mescu: „C. Stere și problemele constituționale". Practica socială. Recenzii.

40 pagini, 10 lei exemplarul.

Cronica mizantropului

Cișmigiul acum 80 de an

Sihleanu, poet foarte valoros dar puțin citit, a scris în timpul domniei lui Barbu Știrbey sau în vremea căimăcămiei lui Alexandru Ghica, n'aș putea spune hotărît deocamdată, o poezie intitulată Cișmegiul *din care ne putem face o idee de aspectul grădinii pe atunci. Prefacerea ei în parc era recentă, căci Sihleanu admira „arta ce din mort te face viu". Până atunci lacul*

Răsuna de asurzeală de
cântarea cea broștească.

Acum se plimbau prin grădină oameni de toate clasele:

Mii de oameni fără treabă
merg cu gura tot căscată.

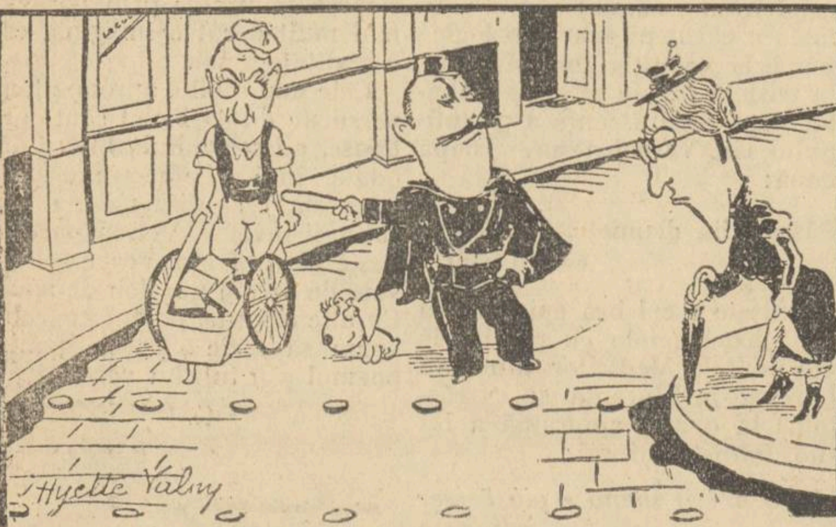
Femeile de jos au rochie de lână și turban de tulpan, cucoanele se îmbracă însă cu mătase dela doamna de Lenfant. Aceasta e doar croitoreasa la modă Pentru bărbați croitorul e „grăsuliul Coulovrin". Parfumul lui Guerlin e pe vremea aceasta la modă. Grădina era mai frecventată decât azi. Vin în ea mame să-și caute gineri, școlari cu ghiozdanul spânzurat și plin de arșici, bancheri faliți, boernași de mahalale.

Sihleanu ne vorbește de un loc cu mese și anume de o masă unde se adună „tombaterele", bătrânii cu parapon pe noul regim liberal. E aci toată critica împotriva bonjurismului, întoarsă cu ironie împotriva bătrânilor:

Dar mai vrednic de vedere e-acea masă mult vestită
Unde vine de s'așează lumea paraponisită.
Auzisem de prin lume că din zori pînă'noptat
Imprejurul ei s'adună nelipsit și regulat
Cîți-va oameni jalnici care, bînd pe ceas zece cafele
Și trăind într'un fum vecinic de ciubuc și narghelele
Unul altuia se vaită vărsînd lacrămi înfocate,
Că nu au chiverniseală, și că slujbele sunt date
Tot la oameni fără merit ce nu știu a profita
De foloasele frumoase ce o slujbă poate da.
M'așezai și eu pe-un scaun nu departe de-acea masă
Vrînd să aflu chiar prin mine fie-cărui de ce-i pasă.
Din ei unul se sculase; om cu ifos, giubeliu,
Cu carotul pe mustață, cu binișul stacojiu.
„Fraților, le zicea dînsul, am aflat o noutate,
„De necaz, de supărare și acum inima'mi bate
„Piața urlă, lumea țipă că guvernul actual
„Vrea să'nece Vornicia cu al tinerilor val,
„Și să pună prin divanuri tot la Iorgi de Santa-Gura
„Ce prin baluri și șosele ziua noaptea cască gura,
„Ce se plimbă'n ochi cu geamuri, strînși în guler colțurat,
„Care-i mușcă de ureche, și cu capul zarzavat.

De aci rezultă că tinerii cu dare de mână umblau mai ales la șosea, bine înțeles în trăsură, că purtau monoclu și guler romantic. De ce oare bătrânii le numeau capul zarzavat? Moda veche turcească cerea roaderea capului. Frizura mare, bine cultivată, sugera vasăzică tombaterelor ideea culturii legumelor.

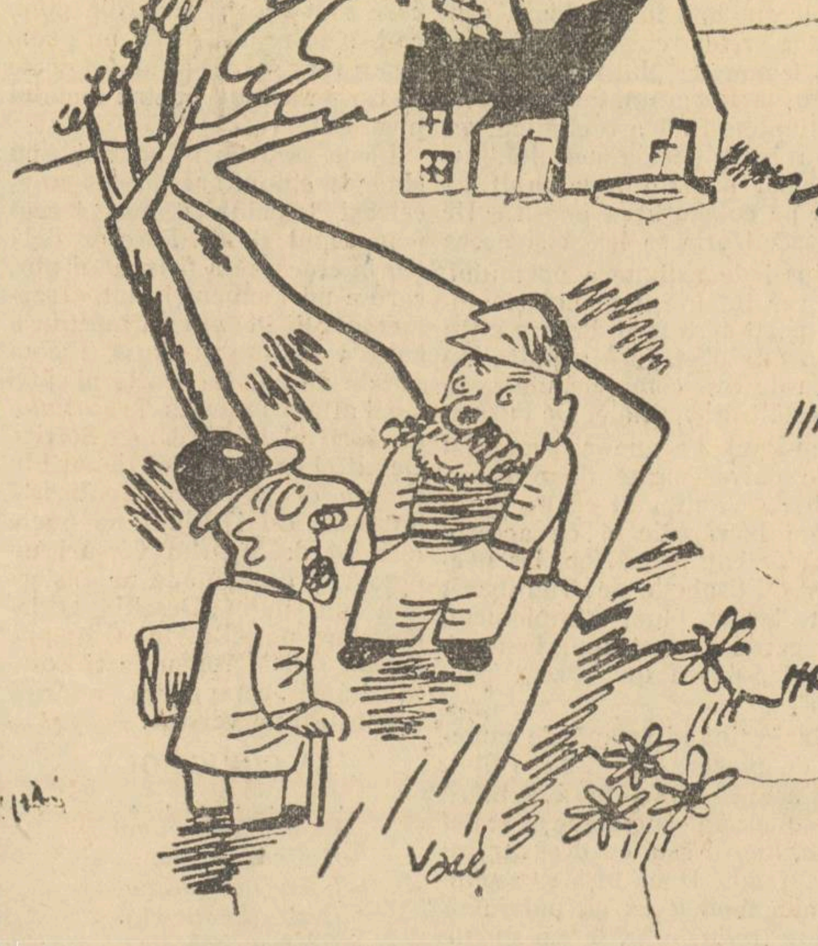
ARISTARC

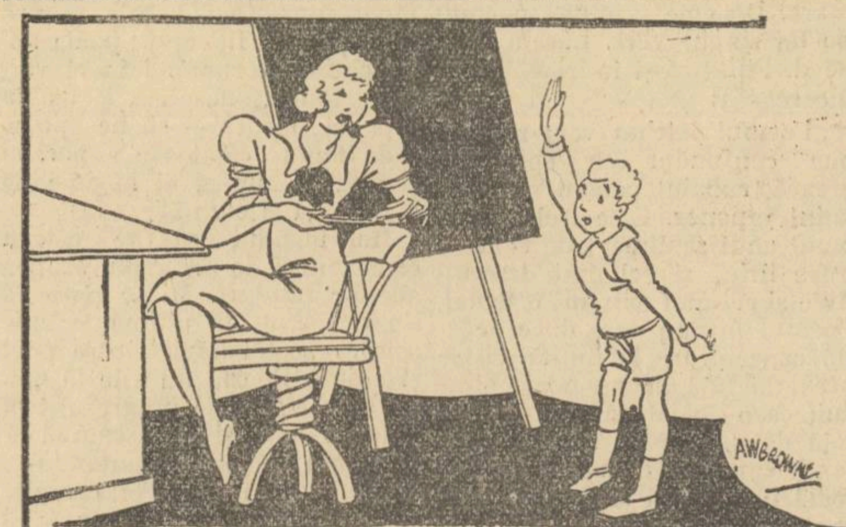
— Poftim, stimată doamnă, puteți trece... dar grăbiți-vă puțin... am oprit circulația pentru d-voastră.

— Nici nu-ți închipui, maman, ce caracter insuportabil are bărbatul meu... E de-ajuns ca el să vrea un lucru, pentruca eu să vreau contrarul.

— Cât e de-aici până la cârciumă?
— Un kilometru dusul și doi întorsul.

— Tata vă întreabă, dacă puteți veni diseară pe la dânsul, ca să-l ajutați să-mi facă temele?

In Colecția „Șantier" a apărut:

CONST. GRAUR

PORTRETE SOCIALISTE

C. Dobrogeanu - Gherea. — Paul Lafargue. — I. C. Frimu. — P. Axelrod. — Mișu Ionescu. — Ioan Adam. — Ștefan Tatovici, — Severine.

Cuvânt introductiv: Barbu Lăzăreanu

De vânzare la librării — Lei 12

BIBL. „ASOCIAȚIUNII” SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 802
Duminică 19 Aprilie 1936

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul in țară
10 Lei Exemplarul in străinătate

G. Ibrăileanu, gânditorul

de M. D. Ioaniș

Acum, după ce lutul lui Ibrăileanu s'a risipit în vânturile văzduhului, simțim mai mult decât altădată nevoia să-l căutăm nu numai în opera lui critică — monument de comprehensiune migăloasă și probă în ordinea valorilor estetice — ci în tot ce a fost spiritul lui creator, deci și în puținele pagini din „Privind viața”, cărora azi duhul lui le proectează o lumină mai albă.

Căutând dincolo de formele aparente sensul lucrurilor omenești, el le-a notat așa cum i s'a resfrânt, fugar sau statornic, în suflet, cu puritatea unui cugetător aristocrat și singuratic. Conștient că „a trăi, este a te strecura prin legile naturii, ca prin niște curse complicate și nevăzute”, că „descoperirile științifice cele mai geniale sânt față cu adevărul total despre lume mai puțin decât săriturile unei broaște, care ar avea de gând să facă înconjurul pământului”, că viața este „o izvorîre de fapte, de vorbe, de gândiri și de simțiri, peste care te îmbrâncește etern nu se știe cine” și că „ai în fața ta, începând chiar din clipa care urmează, viitorul, ca un neant în care înaintezi orbecăind în întunerec, *căzând* peste faptele și vorbele tale, peste gândirile și simțirile tale”, Ibrăileanu s'a ferit de iluzia alcătuirii unui *sistem* de gândire filozofică sau de morală. De

ION SAULESCU — Natură moartă

G. IBRAILEANU

aceia și-a înfățișat gândirile detașat, cu spontaneitatea lor nativă, socotind că omului nu i-e dat să cuprindă cu mintea decât fragmente de adevăr. Astfel tiparul maximei a fost firesc.

Ceeace uimește în maximele din „Privind viața”, este absența însușirilor celor mai comune ale genului: emfaza sau grandilocvența expresiei și paradoxul factice al ideii. E un lucru care se impune relevat, cu atât mai mult cu cât se găsesc printre cugetările lui Ibrăileanu unele, în care jocul cuvintelor este totodată o dexteritate de scalpel a ideii: „Tot ce nu este etern, este zadarnic. Nimic nu este etern” sau „în amor omul se mulțumește cu un nimic, și nu se mulțumește cu nimic”, sau, în sfârșit, „de ce cruzime atroce dă dovadă acela care se apropie de o femee, când nu se gândește sau când se gândește că creiază o ființă supusă fatal la boală, la agonie și la moarte”. De altfel e o plăcere aleasă — și ușoară — să desghioci, din maxime de factura acestora, miezul ideii care adeseori seamănă sau este acelaș cu vreunul din mintea ta — de a cărui existență însă îți dai lămurit seama abia acum.

Vraja gândurilor lui Ibrăileanu este comunicativitatea lor instantanee cu gândirea cititorului, rezonanța amplă pe care ele o trezesc. După fiecare maximă ești încredințat că nimic nu s'a spus mai adevărat, mai limpede sau mai îndrăzneț. Tonul prieten sau patern cu care ți se împărtășește tâlcul înțelept al unei experiențe uneori dureroa- se îți subjugă nu numai mintea, dar și simțirea. La fiece pas ai satisfacția să te convingi că un adevăr este cu atât mai simplu cu cât e mai adânc.

Reflecțiile din „Privind viața” sânt, credem, foarte îndoelnic reductibile la câteva concepții fundamentale. Reducându-le la principii, riscăm să le nimicim nucleul pregnant al fiecăruia în parte — singurul care interesează prin adevăr și prin savoarea particulară a formulării. Fără îndoială, în ele nu găsim nici entuziasm pentru viață, nici exaltare pentru rosturile naturii și nici mirajul vreunor comori sufletești. Dar asta nu denotă cu orice preț o viziune pesimistă despre lume sau o ideologie sceptică. Sânt simple gânduri răsărite în brazda observației îndelungi, cultivate de un suflet sensibil — deci nealintat de viață — pe care izolarea l-a făcut să cunoască adânc sufletul omenesc — așa cum a gândit Ibrăileanu: „Dacă ai prietenii strânse, participi la un suflet comun, nu mai ai sufletul tău personal, adică un suflet delimitat, propriu pentru observație. Și neputând cunoaște un suflet, al tău, nu poți cunoaște nici pe al altora. De aici faptul paradoxal că numai izolații cunosc bine sufletul omenesc”.

Se oglindesc în maximele lui Ibrăileanu realități neîndoielnice: egoismul sub formele lui cele mai varii, vanitatea, ipocrizia, războiul acerb al vieții, nimicniciile ei culminând cu groaza agoniei și a morții, impulsiile instinctuale și minciuna amorului, vitregia legilor naturii, alături de conștiință, acea „flacără palidă și rece”, care „veștejește și usucă”.

Este firesc ca penetrația acestor idei care se pot exprima prin mijloace atât de diverse, să se datorească și materialului de expresie. Iată pe al lui Ibrăileanu:

„Nimeni nu reclamă mai multă toleranță decât cel netolerant, pentrucă toleranța ta este condiția de viață a netoleranței lui”. In altă ordine de gândire, dar descifrând acelaș ruaj interior, La Rochefoucauld scrisese: „Ce qui nous rend la vanité des autres insupportable c'est qu'elle blesse la nôtre”.

Despre sensul etern al egoismului învăluit în gesturile umane cele mai generoase, despre valabilitatea mobilului lor sincer în ochii semenilor sau despre torentele frenetice ale răului, care străbat din subteranele vieții la lumină, s'au risipit, din vechime până azi, atâtea cugetări sublime sau jucăușe. Dar nu din ele s'au plămădit maximele lui Ibrăileanu, ci din propria lui intuiție asupra lumii, din propriile lui frământări solitare. Iată de ce lipsește tonul sau construcția filosofică ori moralistă unor observații ca acestea:

„Câți oameni ar prefera să moară ei, decât să se scufunde un continent în ocean?”

„Când triumful este aproape și, pentru a face ultimul pas, ți se cere o ticăloșie, nu-i așa că-ți vine greu să nu o faci?” (Răspunsul e unul — și e amar!)

„De câte ori te văd sincer, am impresia că în războiul tuturor, tu ți-ai lăsat zalele acasă”.

„Nu mărturisi sentimentul nobil, pentru care ai făcut o acțiune, căci nu vei fi crezut. Inventează unul mai puțin nobil și dă-l ca motiv al acțiunii tale, pentru ca oamenii să nu-ți atribuie unul rău de tot”.

In „Privind viața”, marele izolat, purificându-se de prejudecăți, a avut curajul crud și înalt de a-și proecta fobia metafizică de viață și de moarte până în a-

Continuare în pag. II-a

Din „Jurnalul” lui Jules Renard

Talent ai destul. Acum, desăvârșește-ți puțin și caracterul.

•

Inima lui izolată, părăsită, mai stingheră decât un as de cupă în mijlocul unei cărți de joc.

•

Nu trebue să ne înșele oamenii mânări și tăcuți: sânt niște timizi.

•

Simt mereu nevoia să vorbesc de rău pe alții, și o mare indiferență de-a le face vreun rău.

•

Dacă dintr'o discuție ar putea să rezulte cel mai neînsemnat adevăr, s'ar discuta mult mai puțin. Nimic nu-i mai plictisitor decât să cazi de-acord: nu mai ai ce să-ți mai spui.

•

Muncitorul gândește; leneșul visează.

•

A spus un cuvânt atât de drăgălaș, încât l-ai voi cu obraji, ca să-l săruți.

•

Puterea elocinței: Sfântul Andrei, crucificat, predică timp de două zile în fața a douăzeci de mii de inși. Toți îl ascultă captivați, dar niciunul nu se gândește să-l libereze de pe cruce.

•

Un prieten seamănă cu o haină. Trebue să-l părăsești înainte de-a se fi uzat. Altfel, te părăsește el.

•

Uneori conversația se stinge ca o lampă. Ridici fitilul. Unele idei mai aruncă oarecare lumină, dar hotărît lucru: gazul e consumat. Moare cuvântul și gândirea adoarme.

•

Atunci când scepticului de ce *i-a răspuns credulul* fiindcă, *orice discuție este închisă.*

•

Cea mai infamă dintre exagerări este aceia a lacrimilor. Iți face nervi ca un robinet care nu se mai închide.

•

— Ce face Jules?
— Lucrează.
— Da, lucrează? La ce?
— Ți-am spus: la cartea lui.
— Cum, atâta timp îi trebue ca să copieze o carte?
— Dar n'o copiază: o născocește.
— O născocește! Vasăzică nimic nu-i adevărat din ce se scrie în cărți!

•

Dragostea: vrei să te culci cu o femee, și ai plăcere câtva timp să te culci cu ea.

•

Când îmbrățișez o femeie, îmi dau perfect de bine seama că și în clipa aceia fac literatură. Spun cutare cuvânt, fiindcă trebue să-l spun, și fiindcă este literar. Chiar atunci îmi e cu neputință să am o purtare firească. Nu știu englezește, dar aș spune mai degrabă în engleză „Te iubesc” decât „Te iubesc” pur și simplu.

•

Poți fi poet și cu părul tuns.
Poți fi poet și să-ți plătești la timp chiria.
Deși poet, te poți culca cu propria-ți nevastă.
Un poet, uneori, poate să scrie și franțuzește.

•

Când cauți ridiculul în toate, îl găsești.

•

Este tot atât de util unui popor să se teamă de războî, ca și unui individ, de moarte.

•

In ciuda șirului infinit al viciilor noastre, tot mai găsim o clipă liberă ca să le disprețuim pe ale altora.

•

A susține singur toate subiectele unei conversații este cel mai bun mijloc de-a nu băga de seamă că ceilalți sânt niște imbecili.

•

Când săvârșești o indiscreție, te crezi acoperit, cerând omului care te-a ascultat să fie... mai discret decât n'ai fost tu însuți.

•

Tăcerea era atât de absolută, încât mi s'a părut că-s surd.

•

Mai ales în teatru, fiecare e răspunzător de actele sale.

•

Creerul n'are pudoare.

•

Nu știi cât curaj îți trebue ca să te oprești de-a face pe alții să sufere!

•

Totul în lume e frumos. Ar trebui să vorbim de un porc ca de o floare.

Trad. de L. SB.

DISCIPLINA

Delimitarea pozițiilor spirituale despre care ne-am ocupat de atâtea ori, și care constitue desigur caracteristica cea mai importantă a ultimilor ani culturali, va fi avut și alte consecințe, în afara celor, pentru a utiliza un limbaj juridic, de fond. Numesc așa cele două rezultate principale ale schimbării climatului cultural: în primul rând câștigarea principiului că intelectualul are o misiune precisă de vigilență socială asupra tuturor faptelor care interesează civilizația, și în al doilea rând, în cadrul acestui principiu divizarea cugetătorilor în două tabere, numite comun de dreapta și de stânga, de fapt tabăra luptătorilor pentru civilizație și ideal de o parte, iar de cealaltă cea a renegaților intereselor imediate. Pentru a sintetiza vom spune că viața culturală modernă se deosebește de cea precedentă printr'o **acțiune** intelectuală, și printr'o **disciplinare** a atitudinilor și a mentalităților în cadrul unei problematici comune.

Disciplinare—s'a zis, și s'a zis chiar recent,—înseamnă dogmatizare. Cultura europeană deabia salvată din chingile unei dogme, ar urma să recadă într'alta, sau, și mai primejdios, într'altele? Nu este aici locul să vedem în ce măsură spiritul modern are nevoie de dogmă, și în ce măsură libertatea unei metode poate fi confundată cu rigiditatea dogmei. Dar chiar așa fiind, reacțiunea este ea binevenită și era necesară. Faptul că singură cultura vine să-și caute o nouă disciplină dovedește cât de ineficace îi fusese **falsa independență** a epocii trecute (dela prăbușirea marilor sisteme și până astăzi) în care nepriceperea învestită și incompetența arogantă, isbutiseră să fărâme cultura în tot atâtea fragmente câte școli se înființaseră, și câte „doctrine” autonome se propuseseră, — fără control, abuzând de turburarea generală.

Acum, când lucrurile încep, de fapt, să se limpezească și brumele se destramă, se poate vedea cât de just a simțit, ca o antenă, instinctul colectiv, când a anunțat cu mult înainte fundamentala transformare care va avea să se opereze. Valery recomanda odată poeților să aștepte întâi elaborarea lăuntrică a ritmului poemului, de deasupra căruia, și numai pe deasupra, va veni înțelesul să-și țeasă mătasea sa de poezie. La fel, se poate spune că epoca noastră și-a trăit întâi ritmul, desfătându-se în noutatea cadențelor și însușindu-și-le, și numai acum începe să-l stăpânească și să-l armonizeze conștient.

O întreagă epocă, un lustru spiritual al Europei, de altfel una dintre cele mai suple, mai colorate și mai bogate, a fost ocupată numai de afirmări, de proclamări, — în fond, de constatări de fapte. Cine va cerceta mai târziu flora spirituală a acestor decade, când vremea îi va fi șters culorile puternice și îi va fi risipit parfumurile violente, va rămâne surprins de caracterul acesta hotărît neinformativ al culturii moderne, de incapacitatea sa de a statua și de a conduce, — lăsând totul în marginea întrebărilor, smulgând numai din carnea lor cu febra adolescentului răsvrătit împotriva tainelor.

Dar nu mai puțin, în fața acestei culturi care atunci își va fi desvelit toate infirmitățile în perspectiva necruțătoare a timpului, omul viitorului nu se va putea opri să o admire pentru temerara sa încercare, cași pentru excepționala sa sensibilitate. Cultura modernă a fost bolnavă, și ca toți bolnavii s'a servit de antenele care transced înțelegerea, — scutită de barierele strîmte ale cunoștinței și de zăgazurile ei; dar în acelaș timp și neputincioasă de a se formula și de a se exprima. Dacă n'ar fi fost decât pentru aceasta și într'adevăr ea s'ar fi putut dela sine întitula cultura iraționalului. A avut toată nemărginirea iraționalului fără îndoială, dar și toată neputința sa haotică.

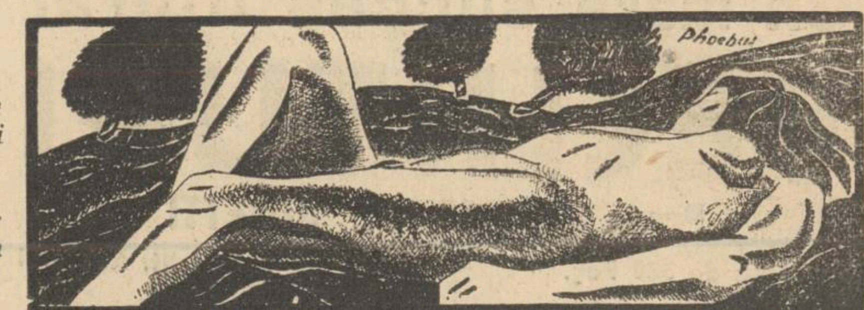
Și astfel, conformă pedeoparte cu principiile sale organice, dar conformă mai ales cu împrejurările în care avea să se constitue, cultura contemporană a svârlit tot lestul inteligenții constructive, în schimbul mobilității rătăcitoare prin sine însăși, și în schimbul sensibilității intuitive exacerbate, despre care am vorbit mai sus. Numai așa spiritul modern a ajuns să fie fundătura și boala vieții, — „die Sackgasse und die Krankheit des universalen Lebens”, — despre care vorbea Klages, vrând încă odată să lovească în incapacitatea vitală a spiritului din chiar structura sa.

In acest sens, repet, era imposibil ca spiritul să nu fie adus în izolarea bolnăvicioasă pe care tot filosofii moderni aveau să o denunțe ca pe cea mai gravă infirmitate a sa. Dar nu trebue să uităm că tot numai pentru acest preț greu al desnădejdii, fragmentul modern de cultură, „ce lambeau d'esprit”, „die tragische Übergangsperiode”, s'a bucurat de elasticitatea sa surprinzătoare, de îndemânarea revoluționară cu care jongla cu ideile și cu principiile deslănțuite, — de independența sa anarhică pe un teren pustiu care își aștepta constructorii.

Empirică și intuitivă, inițiativa spirituală contemporană a adăugat astfel desordinei desordinea, neînțelegerea neînțelegerii, și întrebărilor ardente simpla lor enunțare. Nici o coordonată nu se va putea dobândi de pe urma ei: va servi în schimb cu mult psihanaliza istorică. Iar în dialectica culturii ea va rămâne gloria tristă de a fi denunțat schimbările, a fi descoperit elementele, și de a fi lichidat cu o râvnă inegalabilă un patrimoniu care ar fi putut obstrua desvoltarea firească a spiritului și a faptelor sale, pe care însă ea n'a putut să le cunoască, și mai puțin să le îndrumeze sau să le determine. Ea va figura așadar ca epoca enunciativă, încercarea, „essai-ul” de a prinde întrebările noui.

Interpretarea mai avea să întârzie până să devină înțelegere obștească, common sens. In fond, așa era și firesc. „Omenirea nu-și pune decât problemele pe care le poate rezolva”.

GHIȚĂ IONESCU

Gj Ibrăileanu, gânditorul

Continuare din pag. I-a

dâncurile din noi, cele mai nebănuite. Oricine se va fi oprit o clipă din goana existenței, ca să se înțeleagă pe sine, nu poate să nu se cutremure de propriul lui chin, pe care i-l scoate la iveală această constatare: „In infinitul timpului și al spațiului, ne-am întâlnit în aceiaș nebuloasă, în acelaș sistem solar, în aceiași planetă, în acelaș secol, sub acelaș acoperământ, și totuși ne urîm, ori cel puțin ne sântem indiferenți, în loc să ne aruncăm unii în brațele altora, inteligenți și proști, buni și răi, înmărmuriți de spaima naturii infinite și ostile".

Despre femei și iubire Ibrăileanu a însemnat o sumedenie de observații, care au făcut cu dreptate pe Paul Zarifopol — celălalt izolat, cu viață de filozof arsă și pură—să le numere: opt-zeci și două din cele două sute zece câte cuprinde „Privind viața". Pe cine nu ignorează jocul compensațiilor psihice, această predilecție nu-l poate surprinde, ci doar îi deșteaptă interesul speculativ. Cu destulă perspectivă de distanță și de timp (pentru autoanaliză) și cu perspicacitatea pe care o ascut pasiunile resfrânte înlăuntru, Ibrăileanu a privit drept în față — uneori cu o luciditate crescută de lentilele aforistice ale lui Schopenhauer — feeriile și hrubele instinctului sexual. Autorul „Adelei" notează despre femei:

„Pentru o femee toți bărbații sânt bărbați, afară de acela pe care nu-l mai iubește".

„Când un amant începe să ia alure de soț, femeia se simte nenorocită, oricât de ideal s'ar purta el, căci ea nu-și luase un amant, pentru ca să aibă doi soți".

„Când o femee te-a schimbat cu altul, nu ea e aceia care se simte, față de tine, încurcată, stângace și vinovată, ci bărbatul cu care te-a schimbat".

Iar ca sinteză a unei îndelungi scrutări a sfinxului care se cheamă viață, iată suprema învățătură:

„Nu te certa cu viața. Nu fii o ființă abstractă! Frecventează societatea, petrece, glumește, joacă cărți, bea, ia-ți o amică, ori, dacă nu se mai poate, fă ceiace se zice că făcea Sainte-Beuve prin coridoare cu personalul de serviciu de sex. Nu te certa cu viața, nu face pe cimpanzeul abstract!"

Omul de știută timiditate și de gingașă discreție trebue să fi atins funduri cumplite de îndoială și de cunoaștere ca să dea celorlalți, fratern, o astfel de normă conclusivă, care nu poate fi privită ca o mică blestemăție a gândirii unui certat cu viața, pe care el regretă că n'a sorbit-o dionisiac, ci ca simbolul grotesc și tragic al unei etici integrale dincolo de bine și de rău, pe potriva omenirii adevărate.

Depășind pe cimpanzeii abstracți ori practici, spiritul lui Ibrăileanu va fi rezolvat poate dincolo (pe acel tărâm despre care el nu se încumetase să tean, în al cărui întuneric imens creadă sau să nu creadă) tainele sbuciumului nostru pământ-gândul lui a scăpat totuși — de pe când „orbecăia" printre noi — câteva fărâme de lumină.

M. D. IOANID

Actualități Științifice

Undele electrice și clima

Savantul francez, profesorul d'Arsonval, într'o recentă comunicare, afirmă că undele hertziene ar exercita o influență nefastă asupra climei. Unele anomalii în succesiunea anotimpurilor s'ar datori, după acest savant, nu numai luminozității, stării higrometrice și presiunii aerului, ci și dezechilibrului electric al atmosferei, provocat de variațiile în ionizarea aerului. Iarna excepțională din ultimul an, s'ar explica în felul acesta.

Tot d'Arsonval susține că efectele acestui dezechilibru electric ar provoca la persoane nervoase — în special la femei — anumite turburări psihice, asemănătoare cu acelea pe care le produce adesea apropierea unei furtuni.

Noui arme americane antiaeriene

In domeniul technicei armelor de războiu, s'a ajuns în Statele Unite ale Americii la unele realizări senzaționale. Astfel, din relatările presei de specialitate, rezultă că americanii au reușit să creeze un sistem de apărare contra bombardărilor aeriane, împerechind două tunuri antiaeriane într'unul singur și echipând acest sistem cu proiectoare, aparate pentru reperarea sunetului și dispozitive pentru determinarea pe cale optică a vitezei sborului avionului inamic. In acest scop se folosește o cameră prevăzută cu lentile telescopice și dirijate prin ecrane, care reacționează la raze infraroșii. Instalația menționată poate fi utilizată și în lupta contra tankurilor și automobilelor blindate.

Deasemenea se pare că americanii au reușit să realizeze un nou tip de obuze care, lansate de tunurile antiaeriane, răspândesc în văzduh gaze ce sânt aspirate de carburatorul motoarelor avionului inamic. Rezultatul? Explozia și incendiarea aparatului de sbor.

In laboratoarele militare din New-Jersey se studiază acum un sistem de apărare antiaeriană, care grație razelor infraroșii va permite reperarea prezenței avioanelor dușmane. Reflectoare uriașe cu oglinzi concave, acoperite cu o masă anticorosivă, absorb energia termogenă, emanată din avioanele dușmane și o înregistrează pe un aparat fotoelectric. In felul acesta putem repera locul în care se găsește aeroplanul. Tot grație aparatelor cu raze infraroșii, avem posibilitatea de a identifica poziția unor vase vrăjmașe în largul mării.

In sfârșit, casa Vickers-Armstrong a construit un tun antiaerian de 75 mm., cu un tir orizontal de 15.350 metri și un tir vertical de 10.350. Obuzele corespunzătoare au o greutate de 6.5 kgr. și pornesc cu o viteză inițială de 805 metri pe secundă. Inventatorii americani speră să ajungă în curând la un tir vertical de 16 km. și să poată astfel bombarda... stratosfera.

Recorduri sportive și buletinul meteorologic

La „Academia germană pentru exerciții fizice" s'au făcut de curând o serie de interesante încercări, în scopul de a se stabili o eventuală legătură între condițiunile meteorologice și randamentul sportivilor. 14 studenți, care s'au pus la dispoziție pentru aceste experiențe, urmau să execute în 15 zile consecutive exerciții sportive, pentru care erau antrenați: alergări, ridicări de greutăți, etc. Concomitent cu notarea rezultatelor obținute, se înregistrau în fiecare caz caracteristicile meteorologice: presiunea atmosferică, temperatura, vântul, umiditatea, precum și configurația fizică a terenului unde aveau loc aceste exerciții.

S'a constatat cu acest prilej că presiunea atmosferică și temperatura nu au o înrâurire directă asupra capacității sportive. In două zile consecutive, în care diferența de presiune atmosferică era de exemplu de vreo 30 de mm., randamentul apărea aproape acelaș. In schimb, acest randament scădea considerabil imediat ce aerul devenea mai umed. O anchetă mai aprofundată a stabilit că în nopțile cu aer mult, nu numai că exercițiile fizice se făceau mai anevoios, dar și somnul sportivilor era foarte prost și neliniștit. Deasemenea, se pare că alternanțele de aer rece și cald exercită asupra randamentului sportiv o influență tot atât de defavorabilă ca și asupra persoanelor suferind de anumite boale sau pacienților de curând operați.

Surdomuții și răul de mare

Sediul organului echilibrului la om se găsește — după cum se știe — în urechea internă. Acest organ e alcătuit dintr'un canal semicircular plin cu lichid în stare de vibrație și slujește pentru a transmite mușchilor anumite semnale.

De curând, medicul englez dr. R. S. Creeds a făcut remarcabila descoperire că organul echilibrului la om se află într'o strânsă legătură cu așa numitul rău de mare. In consecință, surdomuții, cărora le lipsesc organele din urechea internă, nu suferă niciodată de rău de mare. Nu e exclus ca pornind dela această descoperire, să putem ajunge la un remediu împotriva acestei neplăcute maladii.

Venin artificial de șarpe

Medicul german, prof. Michel din München, a reușit să izoleze din veninul unui șarpe (specia Cobra) o substanță de cinci ori mai toxică decât veninul propriu zis. Această substanță conține sulf, în anumite combinații chimice speciale. Se presupune că tocmai gruparea particulară a elementelor de sulf ar provoca efectul toxic al veninului de șarpe.

Descoperirea aceasta prezintă o deosebită importanță teoretică și practică. Teoretică, întrucât structura chimică complexă a veninului de Cobra s'a dovedit până acum oricărei încercări de analiză, rebelă oricărei încercări de analiză. Pe de altă parte, telosește cu succes acest produs pentru combaterea reumatismului și atenuarea durerilor cancerului, va beneficia astfel de un calmant tot atât de eficace ca și morfina, fără riscul de morfinomanie însă.

Undele electrice pentru explorarea subsolului

In anumite ținuturi din Moravia se fac de câtiva ani încercări sistematice de dispersiune a undelor electrice în interiorul scoarței globului terestru.

Aceste încercări urmăresc un obiectiv dublu: întâiu să stabilească dacă,și în ce măsură se poate realiza o transmisiune subterană prin radio între diversele galerii ale unei mine, și al doilea, pentru a ne putea da seama, dacă trecerea undelor sub pământ ar putea eventual sluji pentru identificarea unor zăcăminte de cărbuni și alte minereuri.

Din rezultatele obținute până acum se poate deduce că dispersiunea undelor în interiorul globului terestru depinde într'o mare măsură de structura terenului, de natura rocilor și mai ales de proporția de apă în aceste roci. Așa, de pildă, pe temeiul acestor experiențe, s'a putut descoperi o mare prăpastie, găsită apoi chiar în locul prevăzut. Deasemenea s'a constatat că undele hertziene din gama radiodifuziunii pătrund în șisturile de ardezie până la o adâncime de 300 de metri. Undele scurte de 40 de metri străbat straturi calcaroase de câteva sute de metri. In general, s'a stabilit că pe măsură ce lungimea de undă e mai mică, crește puterea de penetrație a undelor în interiorul scoarței terestre.

ING. I. S.

PASIONANT! Cereți azi:
ROMANUL UNEI TINERE DEȚINUTE
CAPTIVA
Roman-reportaj de Raymond de Rienzi. Ororile misterioase ale închisorilor de femei: neumanitatea, promiscuitatea, vițiile, pasiunile, aventurile și dramele lăuntrice. Fermecătoarea Nadia. Vinovată? Halucinația evadării. Frenezia amorului. Purificare...
In „ROMANELE CAPTIVANTE" 280 pagini = 15 lei. La chioșcari și librari

EDITURA ADEVERUL
recomandă cele mai frumoase cărți pentru copii:

Arnould Galopin	Aventurile lui Paturel	Lei	50
Titela Col. Haqué	Pe unda fermecată	„	60
E. Kastner	Emil și Detectivii	„	60
Selma Lagerloff	O călătorie în lumea basmelor		80
„ „	A doua călăt. în lumea basmelor		80
Mona Rădulescu	Aventurile lui Gugulică	„	25
Moș Nae	Coana Frosa	„	60
„	Istorioare pentru Puiu	„	25
„	Răpirea celor două fetițe	„	60
„	Rilă Epurilă	„	20
„	Doctorul Mititelu	„	40
„	Noile pățanii ale lui Haplea		60
„	Martinică și Puky	„	40
„	Stan și Bran	„	30
„	Micki Maus	„	50

Toate cărțile sunt tipărite pe hârtie velină și conțin numeroase desene în culori

Căutătorul de comori

Urna

Pecetluită, urna mai stă încă
Precum au pus-o mânile pioase
Și nu poți ști, de 'n noaptea ei adâncă
E-un pumn de țărnă... pulbere de stâncă
Ori e cenușa albă-a unor oase.

Argintul ei, turnat de-un meșter care
Cioplea 'n metal a gândului scântee,
E un fragment a lumilor barbare,
Un mit din timpuri vechi și legendare
Cu 'ntruchipări de vastă epopee.

In încăperea-i mică, parfumată
Cu mirt și chiparoase minunate
E cineva, care-a trăit odată...
Un tânăr mlădios, ori poate-o fată
Frumoasă ca o sfântă zeitate.

Au plâns de-asupra ei priviri cernite
— Cu lacrămi cum sânt boabele de rouă, —
O viață de regret și de ispite,
Nădejdi pustii și doruri tăinuite,
Un inutil decor de viață nouă...

In urna mică, cât o jucărie,
S'a prăbușit o viață ca oricare...
O rază de lumină vioríe,
O nesfârșit de mare bucurie,
Ori, poate-un strop mai mult de întristare.

E-o taină care-a fost pecetluită,
Cândva, demult, cu rugăciuni păgâne —
Dar înțelegi din urna prăfuită
Că dintr'o viață plină de ispită
Doar pulberea la urmă, de rămâne.

A. C.

ȘCOLARI
CITIȚI IN VACANȚA DE PAȘTI
No. 16 Biblioteca Școlară
POEZII POPULARE de
Vasile Alecsandri
De vânzare la toate librăriile din țară

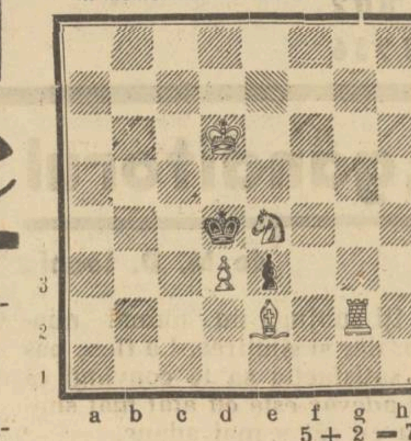
Un mare succes literar
VECHITURI
Proză de RADU I. ROSETTI
Un volum de 320 Pag. Edit. Adeverul

CRONICA ȘAHULUI

Adresa redacției acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. București 1.*

PROBLEMA No. 986

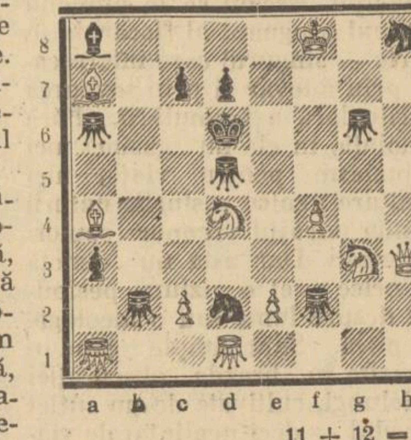
de PROF. GEORGE DULCU, Brașov
(inedită)
in memoriam Dr. Zeno Proca

5 + 2 = 7
4 ‡

PROBLEMA No. 987

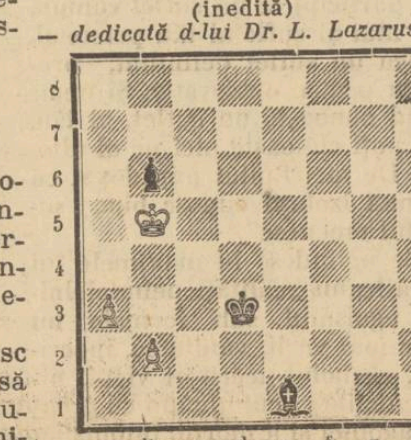
de ARMANDO MARTONE, Roma
(inedită)

11 + 12 = 23
2 #

PROBLEMA No. 988

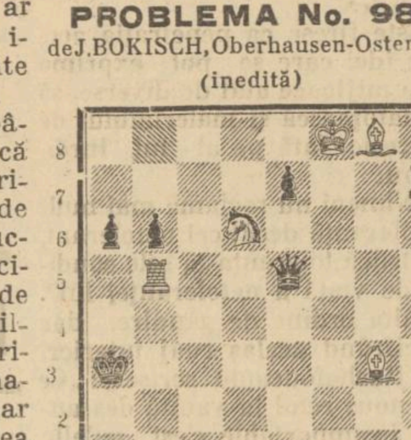
de ING. G. HESKIA, București
(inedită)
— *dedicată d-lui Dr. L. Lazarus* —

3 + 3 = 6
Ajutor invers 3 ‡
Hilfszüger-Selbstmatt 3-er

PROBLEMA No. 989

de J. BOKISCH, Oberhausen-Osterfeld
(inedită)

3 + 2 = 5
Maximal direct 3 #
Längstzüger 3-er

Publicăm mai jos brilianta

Partida No. 108

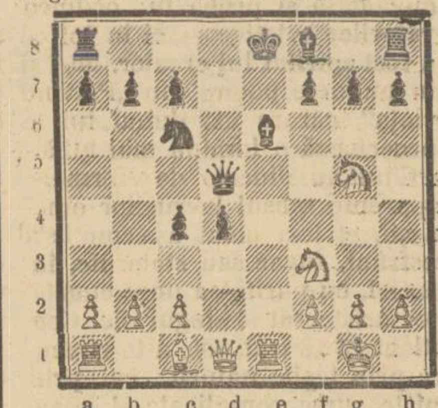
jucată la *Paris* în ziua de 5 Noembrie 1926

ATACUL MAX LANGE

Alb: ION GUDJU.
Negru: V. BOGDANOVSKY.

1. *é4, é5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nc4, Cf6; 4. d4, é×d4; 5. 0—0, C×é4;* — această mutare a devenit „la modă", în timp ce atacul *Max Lange* după 5..., Nc5; 6. é5, d5; 7. éxf6, dxc4; 8. Té1+ etc., este din ce în ce părăsit de Negru —; 6. *Té1, d5; 7. Cc3,* — mutare paradoxală, (varianta principală este: 7. Nxd5, Dxd5; 8. Cc3, Da5! 9. Cxé4 etc., cu joc aproape egal), a cărui invenție revine tânărului maestru peruvian *E. Canal.* Mutarea introdusă de acesta în concursul dela *Trieste* (1923) contra lui *P. Johner,* constituia un asalt extraordinar de îndrăzneț, care dovedește în orice caz câte idei geniale se plămădesc în concepția generației șahiste moderne —, 7..., *Né6;* — replica cea mai solidă. In partida sus menționată *Canal-Johner* continuarea a fost: 7..., dxc4; 8. Txé4+, Né6; 9. Cxd4, Cxd4; 10. Txd4, Dc8; 11. Ng5 etc. cu avantaj pentru Alb. Iar dacă 7..., dxc3; 8. Nxd5, f5; 9. Cg5, etc., și atacul Albului devine îndată decisiv —; 8. *Cxé4,* — începe să joace într'un stil din ce în ce mai intreprinzător, în timp ce alții preferă continuarea prin 8. Nxd5 cu o partidă aproape egală —, 8..., *dxc4;* 9. *Cég5,* — n'ar fi câtuși de puțin periculos 9. Ng5, Negrul răspunzând simplu Né7; foarte interesantă ar fi escapada celuilalt Cal și anume: 9. Cfg5, Né7; 10. Cxé6, fxé6; 11. Dh5+, g6. 12. Db5, 0—0!; căci dacă imediat: 12..., Dd5, Alb răspunde cu 13. Cf6+!! și câștigă, cum s'a întâmplat cu partida *Morison-O'Hanlon* în *Stratford on Avon,* 1925) ; 13. Dxc4, Dd5 și avantajul numeric al Negrului începe să se simtă —, 9... *Dd5* — în tratatul meu *„Die hypermoderne Schachpartie",* unde consacru variantei peruviane cercetări speciale (vezi pag. 154—157), recomand pentru Negru 9..., Né7. ăodul însă cum maestrul român *Gudju* respinge acum apărarea aleasă de adversar este plin de frumusețe și dă acestei partide nu numai o înaltă valoare teoretică, ci o și consacră ca *una din cele mai elegante din ultimii ani.*

SITUAȚIA DUPĂ A 9-a MUTARE A NEGRULUI:
Negru: V. BOGDANOVSKY.

Alb: I. GUDJU.

10. *Cxf7!! Rxf7 ; 11. Cg5+, Rg8; 12. Cxé6, Tc8;* — este evident, că după 12..., Té8; 13. Cxc7, Txé1+; 14. Dxé1, Df7; 15. Cé6, Albul care a reluat tot ce a sacrificat, rămâne în inițiativă—; 13. *Nh6!,*— o nouă lovitură de trăsnet, bine calculată în toate urmările sale — 13..., *Nb4;* — o încercare de a organiza un contraatac, întrucât primirea sacrificiului duce la 13..., gxh6; 14. Dg4+!, Rf7; 15. Cf4 cu dubla amenințare a Damei d5 și a Turnului c8; la 15..., Dd8? duce la pierdere rapidă: 16. Dé6+, Rg7; 17. Ch5 mat; sau 15..., Dh5; 16. Dxc8, Dxf4; 17. Dé6+, Rg7; 18. Té4 forțând câștigul—; 14. *Cxg7!,* — totdeauna noi surprize! Negrul nu poate juca natural 14..., Nxé1, din cauza 15. Dg4 etc.—, 14..., *Ce5; -5. Té2,* — foarte tare pare a fi deasemenea; 15. Té3 —, 15..., *d3; 16. c3,* — o lovitură interimistică plină de tensiune dramatică și de un sânge rece magnific; foarte bine ar fi și acum; 16. Té3 cu urmarea: 16..., Nf8; 17. Ch5 etc., sau: 16..., Cg6; 17. Ch5, Dc6; 18. Dg4 etc., sau: 16.., Tfg; 17. Ch5, Tf7; 18. Txé5!, Dxé5! 19. Dg4+ etc., sau: 16..., Dd6; 17. Nf4 etc., sau : 16..., Dc6; 17. Txé5, Dxh6; 18. Dg4+ cu deciziuni imediate —, 16..., *Cf7;* — la 16..., Nf8, atunci 17. Txé5!, (și nu 17. Ch5 cu amenințarea Cf6, din cauza contraloviturii 17..., Cf3+! 18. gxf3,DDxh5;) 17..., Dxé5; 18. Dk4, Nxg7; 19. Nxg7; Dxg1; la 19..., Dé8? 20. Nf5,Rf7; 21. Dg7+, Ré6; 22. Té1+ și câștigă), o contracombinație insuficientă ar fi și 16..., Cf3+; 17. gxf3, Tf8; 18. Té4 și câștigă; după manevra din text Negrul credea că toate piesele atacatoare ale Albului sunt în aer și în special piesele mici (Calul și Nebunul) s'ar fi angajat prea departe în teritoriul inamic, dar... cu atât mai uimitor vine atacul final —; *17. Ch5,* — slab ar fi natural schimbul mutual al Nebunilor; 17. cxb4, Cxh6; 18. Cé6 (sau 18. Té8+), din cauza eșirii Regelui, fost prizonier până acum: 18..., Rf7! și avantajul infanteriei negre, avansată și bine apărată, va decide încetul cu încetul victoria —, 17..., *Df5;* — foarte frumos ar fi deasemenea: 17..., Dc6; 18. Té6! Dx6; 19. Dg4+! Cg5; 20. Dxg5+, Dg6; 21. Dd5+, Df7; 22. Cf6 mat; mutarea din text pare a liniști însă pe Negru, dar iată că figurile albe — aceste piese de lemn! — devin deodată sălbatice; 18. *Té8+!!, Txé8;* 19. *Dg4+!!,* — cedează, deoarece la 19..., Dxg4; 20. Cf6 mat; sau la 19..., Dg6; 20. Cf6 mat; sau la 19..., Cg5; 20. Dxf5 cu o urmare foarte repede.

In epoca noastră de „surogate" iată o partidă condusă adevărat în spiritul lui *Morphy!*

Note de Dr. S. TARTAKOWER, Paris

IOSIF MENDELSSOHN
Noul campion al Capitalei pe 1936

CORESPONDENȚA

GH. G. (Țintari). — Problemele Dv. 2 (Rf5/Rc5 și invers 2 Rh1/Ra1), sunt păcat nepublicabile. In prima cheia răpește Regelui un câmp de refugiu și este lipsită de variante, iar a doua este prea simplă. J. B. (Oberhausen-Osterfeld) Herzl. Dank! BaG war wegen Nlsg notwendig.

PAUL I. NEGREANU
DR. L. LAZARUS

Trei ore cu N. Iorga

Fortăreața cărților

In fața Ministerului de Externe, o poartă grea de stejar masiv îți propteşte mâna în piept.

— Aici stă d. Neculai Iorga? întreb pe slujbaşul Statului din mijlocul străzii..

— Da. Sunați.

Sun. Odată. de două ori. De trei ori. Văd că nu vine nimeni. Atunci apăs pe clampă. Şi spre mirarea mea, poarta se deschide greoiu, punându-mi în față o curte mare, goală — când eu m'aşi fi aşteptat să mă trezesc într'un culoar sumbru şi sever.

In stânga, o casă înaltă şi frumoasă. amintind vag castelele de altădată. Infățişarea clădirii e veselă însă şi intimă. Scări duc la uşa de intrare. O domnişoară, desigur una din secretarele d-lui Iorga, îmi iese în întâmpinare.

Intru. Şi dintr'odată mă aflu în împărăția cărților. Odaia în care sânt e căptuşită de jos şi până sus de cărți; o masă lungă, gemând de hârtii şi volume, tronează în mijlocul camerei. După ce sânt anunțat, trec în altă încăpere, tot aşa de fantastic încărcată de cărți.

Bănuesc că aşa sânt şi celelalte odăi: înalte — ziduri de fortăreață — străjuite de incalculabili oşteni cărturari care stau solemni şi gravi, privind în jur cu fețele lor felurit colorate, afumate de vechime.

Inalte şi impunătoare ziduri de fortăreață, caşi statura majestoasă a d-lui Iorga, când îl ai în față. De le deschizi însă şi pleci urechea la cele scrise în volumele nesfârşite, o variație minunată te încântă şi te aduce numaidecât prieten lor; la fel când Neculai Iorga a deschis gura şi-a început a vorbi, sfiala îți dispare, zâmbetul îți răsare şi cele spuse de el te încântă şi te fac îndată apropiat.

Titanul

Auzeam în camera vecină vocea sfătoasă a d-lui Iorga dând instrucțiuni şi sfaturi cuiva. Era vorba de cărți, de arhive, de reviste.

In odaia în care aşteptam, pe mese, pe colțare, pe prichiciurile bibliotecilor, în locurile libere din pereți, obiecte de artă, tablouri, busturi, basso-reliefuri. O lucrătură în sidef dela Ierusalim, o teracotă deslipită dela o clădire veche — reprezentând o figură înaripată ce aminteşte desenurile asiriene, besactele, filigrane de artă, ornice vechi. Lucruri adunate din nenumăratele călătorii şi cercetări ale neobositului istoric.

Mă gândeam, stând şi aşteptând, la extraordinara capacitate de muncă a acestui titan, care a putut în decursul acelorași ani ce s'au perindat şi pentru alții să realizeze o operă atât de vastă şi de importantă. Şi alții muncesc; el lucrează într'o zi cât alții într'o lună. Şi alții scriu; el a dat volume peste volume, o bibliotecă întreagă. Şi alții s'au specializat într'o ramură a cărturăriei; el a făcut istorie, poezie, artă dramatică, oratorie. Şi alții ştiu multe lucruri, el memorează cu o putere fantastică, uluitoare.

Intotdeauna am rămas uimit în fața acestei personalități de o putere atât de covârşitoare.

A făcut politică; e în fruntea oamenilor noştri de Stat. A călătorit; e cunoscut pretutindeni. A ținut conferințe în țări străine, a creat şcoli pentru studiile studenților meritoşi. Aici, în țară, e dascălul celor care vor să se inițieze în studiul Istoriei; la Vălenii-de-Munte — reşedința lui de vară — a creat o şcoală unde se țin tot felul de cursuri pentru studenții români şi străini. Este acolo şi şcoala de țesătorie, există şi o tipografie. La Vălenii-de-Munte e senior feudal pe cetatea culturală creată de dânsul.

O Istorie a Românilor în zece volume

— Aşteaptă-mă puțin, că vin iar, — a spus vocea cunoscută. sculându-se.

Un telefon suna de zor, undeva.

— Să treacă cineva la aparat şi să răspundă în locul meu: sânt ocupat.

Neculai Iorga era în fața mea. Blând şi prietenos, mă poftea să-i spun ce lucruri mă interesează să aflu.

Ştiam că e totdeauna foarte ocupat; că prețiosul timp ce-mi acorda era o favoare.

— Spuneți-mi ceva despre noua carte pe care o lucrați acum. E un studiu mare?

— Vorbeşti despre Istoria Românilor, — a spus d. Iorga, zâmbind binevoitor. — Voiu scoate-o în zece volume. Lucrez la ea intens. Acum, de Paşti, cred că voiu da prima parte. Intenția mea e să desfac poporul român din toate amestecurile etnice care s'au îndeplinit în Sud-Estul Europei. Vreau să dovedesc că noi nu sântem numai România dacică, ci şi tracică, scitică ,celtică, ilirică. Toate naționalitățile ce s'au frământat şi-au alcătuit aluatul acesta, pe care a venit apoi forma romană, le studiez şi le caut partea lor de contribuție în formarea poporului român.

— V'ați propus o muncă uriaşă, — spun eu.

— Adevărat, că a trebuit să răscolesc toate izvoarele posibile ce-mi puteau da vreo lămurire. Cred că e cartea cea mai grea pe care am scris-o până acum. Mai ales pentru că nu am toate cărțile care-mi trebuesc. Găsesc lămuriri care îmi sânt necesare, în cărți care-mi citează lucrările de unde s'au informat. Eu însă n'am posibilitatea să verific acele informații, deoarece e greu să-mi procur toate cărțile. E o muncă grea şi istovitoare.

Tot din cauza de mai sus, sânt silit să scriu din bucățele, după un sistem ce se impune de la sine. Cum am vreme, fug în munte şi mă apuc de redactat. După aceea mă trudesc să leg acele fragmente răzlețe, adăogind, scăzând, îmbinând.

— Lucrați la maşină?

— Da. Fac apoi cinci corecturi, pentrucă — după cum ți-am spus — verificările sânt extrem de greu de făcut, mai cu seamă că trimiterile la autorii clasici nu sânt numerotate. Iți închipui d-ta ce muncă! E un groaznic chin!

— Şi când ați început să lucrați la această operă monumentală?

— La 5 Noembrie, 1935. Am scris până acum trei sute pagini aproape. Am scris tot până după Traian; dar am multe pagini răzlețe pentru celelalte volume.

Lucrez bine numai la Vălenii-de-Munte, unde am linişte. In acelaş timp am mai început un studiu „Rolul Românilor în Istoria Universală". Pe acesta îl scriu aici, în Bucureşti, în răstimpurile libere.

Piesele de teatru

— Aveți o putere de muncă extraordinară, — spun eu. Când izbutiți să scriți atâta? Lucrați repede?

— Nu lucrez aşa de uşor pe cât se zice, — afirmă d. Iorga. Sânt calomniat când se spune că aşi scri o piesă de teatru în câteva zile. Procesul de creație e cu mult mai complicat: întâi port în minte un an întreg subiectul; după aceea mă aşez la lucru şi-l scriu într'o săptămână. Revin apoi cu prefacerile şi corectările. Şi după toate astea abia urmează două-trei săptămâni de cumplită oboseală.

— Aveți o deosebită putere de a vă concentra şi o mare cantitate de energie disponibilă, — explic eu.

— Da, e drept. A spune că e superficial să scrii aşa de repede, e cum ai afirma că un alergător de rasă e mai superficial decât un olog! Ce sânt eu de vină dacă pot alerga atât de repede?

— Scrieți cu plăcere piesele de teatru?

— Cu foarte mare plăcere. Acum plănuesc să lucrez „Cristina a Suediei", pentru Mărioara Ventura. E o epocă şi un subiect, care mă interesează cu deosebire.

O întrerupere înaltă

Suna iar telefonul.

— Ce este ? — întrebă d. Iorga.

Pe uşă apăruse d. Farcaş, cu care Istoricul avusese conferință în clipa în care venisem eu.

— Am telefonat d-lui ministru al Olandei, — spuse d. Farcaş, — pentru cărțile acelea de care aveați nevoe. Dumnealui însă doreşte să vorbească chiar cu dv. la telefon.

D. Iorga îmi zise:

Apoi mie:

— Te las câteva clipe. Uite ici o carte interesantă care să-ți ție de urît până mă întorc eu. E Istoria artei minore. Are planşe foarte frumoase.

Cu aceste cuvinte, domnul Iorga îmi puse dinainte o carte mare şi grea şi trecu la aparat, să vorbească cu Ministrul Olandei.

Il auzeam, în vreme ce cercetam volumul. Vorbea în franțuzeşte, explicând Excelenței Sale că n'a venit singur să-l poftească la conferința cu proecții despre Olanda, ce avea să aibă loc peste o săptămână, deoarece nu avusese plăcerea să-l cunoască. Il ruga să-i trimită câteva volume privitoare la satul olandez.

— Da, cetesc perfect olandeza, caşi franceza şi germana, — răspundea la o nedumerire a interlocutorului. — Şi istoria țării dumneavoastră o ştiu cred mult mai bine decât mulți dintre dumneavoastră; dar satul olandez nu l-am văzut şi-aşi vrea să mă documentez.

Mai schimbă câteva cuvinte, apoi închise aparatul.

Intelectualitatea e distrusă

— Ce mai vrei să-mi spui? mă întrebă apoi, cu bunăvoință.

— Ce credeți despre intelectualitatea actuală? — m'am grăbit să-l întreb, până nu se mai întâmpla altă întrerupere care să mi-l fure.

— Neliniştea ce chinueşte toate spiritele, în vremurile acestea când nu ştii ce va mai fi mâne, a adus şi o criză a intelectualității. Afară de asta, eu sânt convins că şcoala, aşa cum e organizată acum, distruge aptitudinile copilului şi-i dă o educație care-l duce spre paralizie. Numai în cazul când ai o ascendență tare şi puternică, de oameni de caracter, numai atunci poți rezista acestei distrugeri a personalității pe care o efectuiază proasta organizare a învățământului.

Eu, am avut în familia mea...

— Domnule Profesor....

— Ce mai este? — se întoarse domnul Iorga.

— Poftiți o clipă, vă rog, până dincolo...

Istoricul a plecat iar pentru o bucată de vreme, să se sfătuiască cu secretarii şi aliații lui. Eu am privit iar camera plină cu cărți, obiecte de artă şi sculpturile.

Arghiropolii

— După cum îți spuneam,— urmă domnul Iorga, luând iar loc în fața-mi, — eu am avut o ascendență de oameni tari, oameni cumpliți, şi după mamă şi după tată.

Bunica mea — adică mama mamei — a fost căsătorită cu Gh. Arghiropol, de care s'a despărțit.

Procesul lor de divorț, foarte interesant redactat, se află la Mitropolia din Iaşi şi e datat 1840.

Arghiropolii se trăgeau din neam bizantin şi erau oameni abraşi.

Bunicul acesta al meu de care vorbesc era mărunțel, pistruiat, cu părul roş şi pe de-asupra şi ghebos. Fusese crescut călugăreşte, de către mama sa care era o Miclescu, la Mitropolie.

Bunica şi bunicul meu nu se înțelegeau de loc. El îi reproşa ei că vrea lux, trăsură, spectacole. (El avea trăsură dar o scotea pe piață) Ea pretindea că o fată de vornic ar merita o altfel de viață. „Poți să fii fata lui Vodă, — îi spunea Arghiropol — înainte de toate eşti nevasta mea şi trebuie să mă asculți".

N. IORGA

Din neînțelegerile acestea necontenit, a ieşit un divorț, al cărui proces se află la Mitropolia din Iaşi şi cred că ar fi cât se poate de interesant de publicat.

Despre ascendenții mei s'au spus multe neadevăruri. Astfel s'a svonit că m'aşi trage din vestitul călău Gavril Buzatul.

E adevărat că am în familie un unchiu Costache Iorga, căruia i se mai spunea şi *Buzatul*. Era însă poreclit aşa, pentrucă era buzat. Nu pentrucă s'ar trage din Gavril Buzatul.

Aref, fiica lui Kemal Atatürk

— Domnule Profesor, — spuse secretara intrând iar, — întreabă d. Ministru al Turciei dacă poate să vie la dumneavoastră, acuma la amiază, însoțit de d-ra Kemal Atatürk. I-ați făgăduit să vă fotografiați împreună.

Domnul Iorga s'a sculat în picioare, zâmbind:

— Da, desigur. — Comunicați domnului Ministru al Turciei că-l aştept.

Secretara a deschis uşa. In antreu, patru persoane aşteptau, gata de intrare.

— Cum? — a tresărit domnul Iorga. — Au şi sosit?

Crezuse că vestea se transmisese prin telefon.

Uşa s'a deschis şi în încăpere au intrat doi bărbați şi două femei. Gazda, cu cel mai plăcut zâmbet şi cu cele mai alese vorbe, a poftit vizitatorii înăuntru.

Ministrul Turciei e un om mai mult mic de statură, cu părul încărunțit încadrând o față jovială şi simpatică. Vorbăreț, e politicos şi amabil cu toată lumea.

Aref, fiica lui Kemal Paşa, e o persoană blondă, forte, cu trăsături dulci şi alintate. E îmbrăcată după ultima modă şi nimic nu trădează în ființa-i pe orientala vechilor haremuri — doar o uşoară umbră de alintare galeşă.

Cealaltă doamnă e brună, cu trăsături accentuate. Are ochi de cadână, cu sprâncene îmbinate, negre şi pleoape grele. Buze cărnoase şi nări larg deschise. Infățişarea doamnei brune aminteşte bine orientul musulman. Aref, blondă şi modestă, pare un produs european, din Apus.

Domnul Iorga întreține conversația cu o vervă admirabilă. Spune o glumă, un lucru nostim, aducând zâmbet pe fața de copil răsfățat al fiicei lui Kemal Atatürk.

— Dar ce frumos vorbeşti franțuzeşte — complimentează gazda.

Aref se înroşeşte.

Vine dela Geneva, unde îşi face studiile şi trece la Ankara. A ținut numai decât să vadă pe marele bizantinolog şi acum e foarte mulțămită. Il pofteşte să vie în Turcia, ca să cunoască de aproape urmele vechei cetăți bizantine.

— In Sf. Sofia se organizează un muzeu bizantin, — spune Ministrul Turciei.

— S'a căutat în grădini — spune Aref — şi s'au găsit resturi din al 3-lea secol, dela o veche biserică.

Domnul Iorga e în curent cu tot. Musafirii se miră de cunoştințele lui atât de vaste.

— Poate să viu în Turcia, — spune Istoricul. — In Octombrie mă duc în Albania, la congresul ce se organizează acolo. Trec apoi în Corfu, şi de-aici îmi vine uşor să mă abat şi la Ankara.

Aref se bucură din toată inima.

— Nici nu vă închipuiți cât de mult a ținut să vă cunoască, — spune Ministrul Turciei. — Şi-i pare rău că nu mai poate sta în Bucureşti; diseară pleacă spre Ankara.

Orientalii schimbă câteva cuvinte în limba maternă.

— Vă rog, — spune amuzat d. Iorga, — vorbiți puțin turceşte. Vreau s'aud cum sună limba aceasta muzicală.

Adevărat că e foarte muzicală şi dulce. N. Iorga aplecat cu urechia atent şi-a şi reperat câteva cuvinte pe care le-a şi tradus. Pricepuse despre ce era vorba.

— Dar dumneavoastră cunoaşteți puțin turca? — a întrebat uimit Ministrul Turciei.

— Nu. Ştiu numai cuvintele care au rudenie cu limba greacă, pe care o cunosc foarte bine. Şi afară de asta, în limba română avem o sumedenie de vorbe orientale.

Gazda a arătat apoi musafirilor diferite obiecte şi cărți interesante. S'au luat fotografii.

Apoi vizitatorii au plecat şi eu m'am pregătit iar de stat la sfat cu gazda; bucuros c'am văzut pe fiica lui Kemal Paşa şi vesel că-l am iar pentru câteva clipe pe Neculai Iorga.

Istoricul Wolbe

— Ei, ce mai vrei să mă întrebi? — a spus iar gazda. — Grăbeşte-te, că-i trecut de ora două.

— Aşi vrea să-mi spuneți...

— Domnule Profesor, vă caută cineva.

Iarăşi secretara, mesagera veştilor proaste pentru mine.

— Cine-i?

— Profesorul Eugen Wolbe.

— A, da. Uitasem de el. Pofteşte-l aici.

— Domnule Profesor...

— Ce mai este?

Intrase altcineva, cu altă rugăminte.

Era vorba de nişte cărți.

— Vin îndată în birou. Dumneata, d-ră, pofteşte pe Herr Wolbe aici.

M'am aflat în curând față 'n față c'un om roşcovan şi greoiu, care fără a se uita la mine şi-a plecat numaidecât capu-i pătrat în biblioteci, examinând cărțile şi murmurând ca pentru sine titlurile şi autorii.

Mă uitam cu puțină ciudă la el; îmi făcea concurență. Aşi fi dorit să plece, ori să nu fi venit.

— Domnul profesor vă trimite vorbă, — a venit să-mi şoptească secretara, — că domnul Wolbe a scris o carte despre „Carmen Sylva" şi acuma lucrează la un studiu asupra Regelui Ferdinand I. Vă îndeamnă să stați de vorbă cu d-lui, în timp ce-l aşteptați, că poate o să aflați lucruri interesante.

Cât aveam să mai aştept oare? Venisem să stau de vorbă cu Neculai Iorga şi eram silit să conversez cu fiica lui Kemal Paşa, cu Ministrul Turciei, cu Istoricul Wolbe.

Oare cu cine aveam să mai fac cunoştință în aceste trei ore pe care aproape le împlinisem de când mă aflam în fortăreața cărților?

M'am apropiat de Eugen Wolbe şi i-am adresat un cuvânt în limba franceză.

— *Ia, ia... oui, oui,* — a spus profesorul Wolbe invitației mele. — *Avec beaucoup de plaisir.*

Şi iată-mă stând de vorbă c'un istoric neamț, despre cartea care-o scrie.

Dar oare când îl mai văd pe stăpânul casei?

Despre criza actuală

Iată-l însfârşit. Vine, vesel, frecându-şi mânile, c'o lumină de bună voie şi mulțumire subt fruntea-i înaltă.

— Ei, ai aflat lucruri interesante? — mă întreabă pe mine. — Herr Wolbe a scris un studiu foarte interesant despre Carmen Sylva.

Apoi spre Istoricul german, în nemțeşte:

— Spuneai că vrei să-mi ceteşti câteva pasagii din noul studiu al dumitale.

Eugen Wolbe scoate din servietă un smoc gros de foi scrise la maşină şi 'ncepe a spune.

— Poți să mă întrebi şi dumneata, în acelaş timp, — îmi spune d. Iorga, cu bunăvoință.

— Ce spuneți despre criza actuală? — îl interoghez eu.

— A. nu! Herr Wolbe, — exclamă N. Iorga, indignat. — De unde ai luat d-ta informațiile astea? Sânt complect false. Trebue să le scoți.

Istoricul neamț face ochii mari şi nu-i vine a crede. Ceteşte alt pasaj.

— Nimeni nu are atâția bani ca să facă războiu, — îmi răspunde mie la întrebare. — Nemții n'au; Francezii au, dar nu sânt dispuşi să cheltuiască; Englejii n'au nici un interes. România şi-a văzut aspirațiile îndeplinite şi într'un caz de războiu desigur că Italienii nu s'ar grăbi să ne sprijine.

Apoi profesorului Wolbe:

— *Nein, nein, das ist absolut falsch;* de unde le-ai scos toate astea? Sânt nişte năzdrăvănii, nişte erori.

Cărți viitoare

Neamțul ceteşte înainte, alt pasaj şi tot altul. Neculai Iorga se trage de cap.

— De unde Dumnezeu le-a scos? — îmi spune mie.

Apoi:

— Mai întreabă-mă. Intreabă-mă.

— Dacă vreți să-mi spuneți ceva despre ce cărți aveți de gând să mai scriți?

— Cum termin cu Istoria Românilor, fac Istoria Spiritului uman, în care studiez cum s'a desvoltat spiritul uman în decursul veacurilor.

Apoi mai am plănuită o Istorie a Istoriei; dar cea dintâiu mă interesează mai mult şi-o voiu lucra înainte.

Apoi mai am în minte câteva piese de teatru care m'ar pasiona. Şi încă multe alte lucruri, pe care nu mai am vreme să ți le înşir acuma.

Vârtejul la sfârşit

— Domnule Wolbe, — îi spune d. Iorga profesorului neamț. — Acum e târziu. Trimite-mi dumneata lucrarea gata, cu informații precise, nu ca acelea pe care mi le-ai cetit. Şi eu le voiu cerceta şi voiu însemna ce e eroare şi ce e adevăr.

Herr Wolbe mulțămeşte, fericit.

— Intotdeauna sânteți aşa de ocupat? — întreb pregătindu-mă de plecare.

— A. da! Intotdeauna. Ai văzut singur ce de lume mă caută. Vin tot soiul de persoane. Mi s'a întâmplat să-mi intre în birou şi nebuni. Eu am însă o bună metodă de a le câştiga încrederea şi a-i expedia. Le spun „ai dreptate să vrei să împuşti pe cutare; te aprob. Uite însă ce este: acuma nu-i momentul. Aşteaptă să-ți dau eu de veste". — Foarte bine, răspund ei, şi pleacă liniştiți.

In vâltoarea asta în care mă găsesc, îți închipui d-ta ce greu îmi vine să lucrez. Numai la Vălenii-de-Munte am linişte, când pot fugi acolo.

Domnul Neculai Iorga mă privea vesel, fără supărare.

Era trei fără un sfert. Stătusem trei ceasuri încheiate şi deabia dacă putusem un sfert de ceas să am pentru mine pe marele Istoric.

VALER DONEA

Erai în alb

Erai în alb: un flutur înargintat de lună.
Atâta de curată 'n rochița ta uşoară
Că a pornit să cânte în mine o vioară
Iubirea ta s'o cheme, iubirea mea să-ți spună.

Erai în alb. Dar unde e clipa de lumină?
O, clipă de lumină muri de-atâ vreme
Că în zadar vioara din mine mai suspină
Iubirea mea să-ți spună, iubirea ta s'o cheme.

O toamnă...

Era o toamnă lină în vechiul cimitir,
Cu vântul ce te-adoarme 'n parfumu-i mortuar,
Cu plânsul de vioare ce sună dulce-amar,
Cu 'nlăcrimarea caldă din ochii de safir.

Dar lespedea 'şi apasă pe noi intrarea grea:
Din toată bucuria, — a mea, a ta, a noastră
Va mai rămâne numai privirea ta albastră
Să-şi scuture seninul în amintirea mea.

G. URSU

Stema Moldovei

Nici bou, nici zimbru, nici bour, ci vacă Banteg, simbolizând zeiţa pământului ca şi luceafărul - Iştar şi semiluna - Astartea

Fig. 14 bis. — Disc smălţuit din bi serica de la Păpăuţi (Botoşani) (Colecţia d-lui prof. dr. Al. Slătineanu)

D. prof. Brătianu vorbeşte de douăsprezece ori despre „capul de bour", şi numai odată, în concluzie, despre „*capul de bour ori de bou*"; în schimb, d. Balş, pomeneşte de trei ori despre „capul de zimbru"; colonelul Năsturel — când despre bour, şi când despre zimbru; Samuel Klein — despre bou; Miron Costin — despre „zimbru sau bour"; etc. (Brehm ne lămureşte, că abia după dispariţia bourului, în secolul al XVII-lea, a început confuzia dintre acesta şi zimbru).

Ar trebui să ştim, de ce-i vorba: *de bou, de bour ori de zimbru?...* Intre bou şi bour, deosebirea e numai de *speţă;* pe când între amândoi şi zimbru, deosebirea e de *gen.*

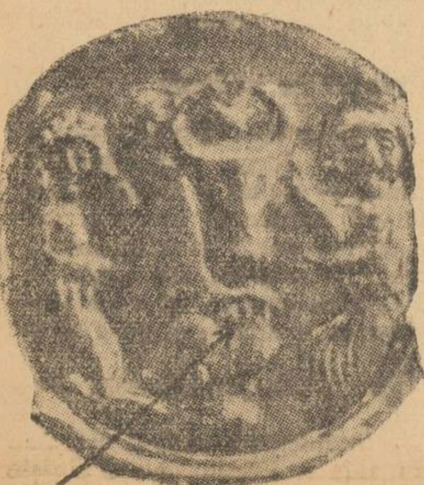

Fig. 15. — Disc smălţuit (G. Balş, „Bisericile lui Ştefan cel Mare")

Să comparăm alăturatele reproduceri din broşura d-lui prof. Brătianu (fig. 14 bis, 15, 16), precum şi fig. 2 din numărul precedent al „*Adevĕrului literar*" — cu figurile de zimbri din Brehm, „Meyers Lexikon" şi Călinescu.

De o asemănare nici nu poate fi vorba. Capul de zimbru e negru, păros, bărbos; boltit deasupra nasului; foarte lat în dreptul frunţii, şi ascuţindu-se treptat către bot; coarnele sânt mai mici, mai ascuţite, şi — în parte din pricina părului — se arată a răsări din tâmple, iar nu din marginea superioară a frunţii (ale boului răsar mai sus şi mai în faţă).

Dar nici bour nu este bovideul de pe stema Moldovei. O singură privire asupra coarnelor ne lămureşte în deajuns, fără a mai pomeni şi de botul atât de ascuţit al bourului.

Confuzia dintre bour şi zimbru ar fi înlăturat-o întâi, după cât aflu, d. prof. E. Botezat de la facultatea de ştiinţe din Cernăuţi. Nici nu era greu: bourul seamănă cu boii domestici europeni şi-i strămoşul lor, pe când zimbrul are cu totul altă înfăţişare. Aceasta se exprimă şi în denumiri... Cuvântul *bour,* nu va fi venind din termenul ştiinţific *bos urus,* ci din *bou* şi nemţescul *ur,* care înseamnă *bour,* dar şi: „*originar*" — la fel ca „*primigenius*"... Se admite că bovideul „e reprezentat pe stema Moldovei în amintirea întemeierii vechiului principat moldovenesc, întemeiere ce se leagă de legenda unei vânători a lui Dragoş-Vodă". (Călinescu). *Cred, din contra, că legenda a fost născocită prin sugestia stemei* — ca şi pentru inelul din pliscul corbului corvinilor şi al „ciorii" din stema Munteniei. *Bovideul eraldic fi-va atunci un simplu bou domestic?...*

Nu pot aici reproduce toate rasele de boi ale Europei; dar cetitorul să le examineze el însu-şi în vre-un lexicon sau tratat oare-care, şi se va convinge lesne, că *nici una dintre ele nu are astfel de coarne ca pe monetele şi discurile smălţuite din numita broşură a d-luiprof. Brătianu.*

In schimb, asemănarea cu un bou abisinian şi cu „BANTENGUL" sud-asiatic e isbitoare.

Numai la acest din urmă bou coarnele se împreunează ca la boul din fig. 15. Amândoi au faţa lungă, îngustă, aproape dreptunghiulară, ca de altfel şi bantengul din fig. 23. Acesta însă fiind mascul, prezintă la coarne cunoscuta deosebire după sex a speţei şi ne dă putinţa de a afirma că fig. 2, 14 bis, 15 şi 16 ne

Fig. 17. — Zimbru european (după Brehm)

înfăţişează capete de vaci, iar nu de boi. Cam aceiaşi înfăţişare au capetele de pe sigiliul lui Ştefan cel Mare, al lui Petru Rareş, al lui Alexandru Lăpuşneanul, al lui Constantin Moghilă şi al lui Ştefan Tomşa. Cu Vasile Lupu, desenul pierde contactul cu realitatea şi se rătăceşte în stilizări arbitrare şi fantastice, cari durează până în secolul al 18-lea.

Fig. 16. — Placă de teracotă găsită în săpăturile de la Curtea Domnească din Hârlău

Să-şi amintească cetitorul — vom vedea mai jos cu ce scop —

Fig. 18. — Zimbru european (după Dr. R. Călinescu, „Mamiferele României", 1931) (p. 70)

că India adoră încă, iar Egiptul adora odinioară taurul şi vaca. Un soi de Banteng se afla şi în Egipt.

Observaţi, în fig. 28, coarnele *ne*-europene. Bărbaţi, femei, copii, se închină cu fervoare, întinzând mâinile şi îngenunchiând.

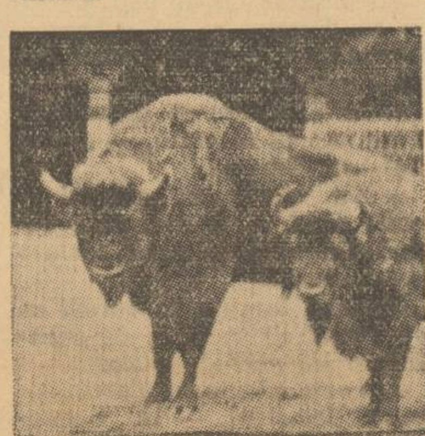

Fig. 19. — Zimbru european (după Meyers Lexikon, *Rind)* (p. 356)

In fig. 29, vite sânt duse la altar, în faţa căruia un egiptean se prosternează.

Se afirmă adesea, că din cauza foloaselor pe cari le aduce omului, vita e privită ca sfântă. Nu-i asta pricina. *Pentru puterea lor virilă, taurul şi ţapul simbolizau pe Dionysos, zeul amorului şi al fecundităţii.* Despre „*Dionysos — le taureau*", vezi Salomon Reinach: „*Cultes, mytes et religions*". Despre religiunea omului de Aurignac (ajuns în neolitic plugar şi iobag), creatorul limbilor semitice şi desgropătorul de cepe şi tubercule din stepa caldă a ultimului interglaciar, vezi studiul „Mioriţa" în ale mele „*Alte orizonturi*", şi vol. I, al II-lea (apare zilele acestea) şi al III-lea (va apare în curând) din „*In slujba Satanei*".

„Domesticirea boului s'a făcut în Asia anterioară, poate în Mesopotamia. Se ţineau vite, în primul rând pentru jertfe şi pentru lupte de tauri cu scop religios. Numai pentru jertfe servesc încă astăzi turmele multor popoare africane; numai pentru lupte de tauri cu scop religios servesc turmele de vite ale triburilor indiene de munte. Apoi, vite, mai adesea boi, a căror virilitate se jertfea divinităţii, erau puşi să tragă carul sfânt al zeiţei *(şi anume al unei zeiţe a fecundităţii şi a lunii — a lunii, din pricina formei de semilună a coarnelor)*, în care mai târziu se aşeza şi un preot, ori un rege... *Figura taurului, ca prototip al puterii de fecundare, caracteriza unele zeităţi bărbăteşti* (în vremea cultului solar — şi zei solari); *astfel, în Egipt, pe zeul Ptah şi pe zeul Osiris; apoi, pe Dionysos, care, ca şi zeul principal al vechilor cretani (Minotaurul) şi ca zeul slavilor, Radegast, era reprezentat cu cap de taur.* Ca taur a răpit-o Zeus pe Europa. Figură de taur aveau oceanizii. *Ca vacă apar mai ales zeiţe cereşti; aşa, în Egipt, Hathor, Nut şi Issis. Tauri se jertfeau la cei vechi, şi anume, lui Zeus, lui Marte, lui Apollon, lui Dionysos, lui Mithra. Athenei,*

Fig. 20. — Bour (după Dr. R. Călinescu) (p. 68)

Cererei, Aphroditei şi larilor; tauri negri, lui Poseidon, lui Pluton şi lui Hades; vaci, Artemisei, Junonei, lui Pan; vaci negre, sterpe, Persephonei. In Israel ise jertfeau lui Iahve tauri. Iahve era înfăţişat şi ca taur. Incă Ierobeam I îi înălţă chipuri de tauri; şi templul lui Solomon cuprindea tauri (viţelul de aur!)" („Meyers Lexikon", Rind, p. 362).

Autorul cam amestecă lucrurile, fiindcă le-au amestecat şi popoarele. Toată omenirea de azi se coboară din cinci rase principale, cari s'au succedat şi s'au format una din alta în paleolitic, şi au constituit cinci etape ale evoluţiei umane. Din primele două descind neamuri sălbatice; din ultimele trei, toate naţiunile civilizate; şi anume: din omul de Aurignac, plugarii; din omul de Solutrè, păstorii; din omul de Cro-Magnon, pescarii.

Fig. 21. — Bour (după „Meyers Lexikon") (p. 324)

Cel dintâi a creat limbile semitice; al doilea, limbile agluti-

Fig. 23. — Taur Banteng din Iava (după Keller) (p. 146)

nante; al treilea, limbile indo-europene: trei faze ale desvoltării limbii: monosilabism, aglutinare, flexiune (limba semită a fost odinioară monosilabică). Cel dintâi s'a închinat pământului; al doilea, strămoşilor; al treilea, soarelui. Statele s'au format prin cucerirea plugarilor (rasa cea mai numeroasă: India! China!) de către păstori şi pescari. In Asia secetoasă s'au păstrat mai bine, şi cultul stră-

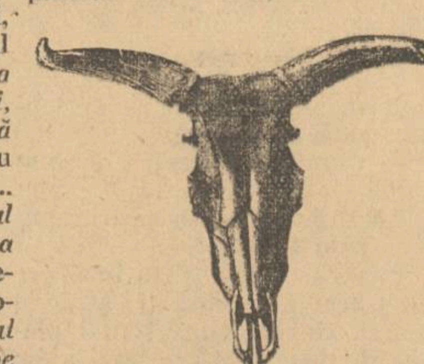

Fig. 22. — Bour (după Keller) (p. 128)

moşilor, şi limbile aglutinante, fiindcă acolo pescuitul a jucat un rol mai mic. Cultul solar însă, creaţiunea ultimei rase paleolitice — prin urmare, şi a rasei celei mai perfecte — s'a impus pretutindenea, când mai mult, când mai puţin — s'a impus chiar şi cuceritorilor păstori, la cari foarte adesea vârful piramidei sociale a fost, ori este, arian. In orice caz, la toate popoarele civilizate, plugarii s'au închinat originar pământului, iar clasa stăpânitoare, soarelui (dar şi lunii şi stelelor). Soarele era închipuit ca bărbat. (Thor, Jupiter, Apollon, Baal, Iehova, Amon-Râ, etc.; *le soleil, the sun (he,* nu *she);* sub influenţa religiunii lor semitice — vezi „*In slujba Satanei?!*"—vor fi prefăcut nemţii soarele în femee: *die* Sonne); iar palida lună era închipuită ca femee. La semiţi, din contra, pământul roditor şi hrănitor — „*Magna Mater*" —

Fig. 24. — *Bos Banteng* (după „Meyers Lexikon", Rind) (p. 356)

se numea: Kybele, Isis, Freya, Durga, Iştar, Anaitis, Afrodita, Demeter, Astartea, etc). *Cu timpul* — probabil din motive politice — *zeiţa fu recunoscută oficial şi identificată cu luna ori cu luceafărul,* iar zeul vegetaţiei — amantul zeiţei pământului: Dionysos, Sabazios, Adonis, Osiris, etc. — fu identificat adesea chiar cu soarele. Aşa se explică faptul, că nu numai Ptah, Osiris, Dionysos, sânt reprezentaţi cu cap de taur, ci şi Baal, şi Iehova. *Prin extensiune, zeiţa pământului luă înfăţişare de vacă (Artemis, Diana, Venus, Astartea, etc).* Tauri *negri* (simbolizând întunericul subpământean) se jertfeau lui Pluton şi lui Hades; vaci negre, sterpe — Proserpinei; vaci — Artemisei, Junonei, lui Pan; dar tauri — şi lui Zeus, lui Mithra, lui Martie, lui Apollon, iar nu numai Athenei, Cererei, Afroditei, lui Dionysos. Confuzia se lămureşte pe deplin, când observăm că taurul (viţelul de aur!), care la ebrei simboliza la început cultul semitic al plugarilor cuceriţi, ajunge să reprezinte pe duşmanul lui de moarte: pe Iehova — şi să-i fie adus ca jertfă. Rezultatul unei analoage contopiri cu intenţiuni politice va fi fost desigur şi taurul înaripat al assyro-babylonienilor: o sinteză dintre vultur (simbol solar, arian,)

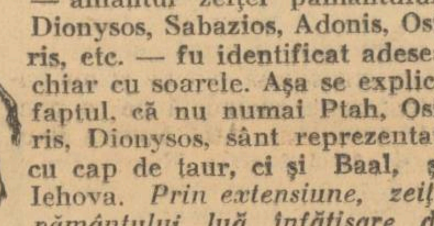

Fig. 25. — Vacă Banteng din Iava (după Keller) (p. 147)

şi taur = simbol semitic (al pământului). Tiara capului de om al monstrului era împodobită cu o îndoită pereche de coarne. Une-ori şi Jupiter purta coarne. *Isis, cu luna între coarne, era identică cu Astartea, a lumii zeiţă cu semiluna în păr, dar şi cu Iştar, zeiţa planetei Venus, şi cu Venus-Afrodita. Vaca, luna şi luceafărul, le simbolizau pe toate aceste zeiţe.*

Privind stema Moldovei din fig. 13, un profan s'ar întreba cu drept cuvânt: ce are a face scripca cu epurele, şi capul de vacă, cu semiluna şi cu steaua?! Răspunsul nostru lămureşte lucrurile pe deplin.

Prima datorie a oricărui specialist (în feluritele ramuri ale biologiei, psihologiei şi sociologiei), pare a fi să nu priceapă absolut nimic din faptele pe cari

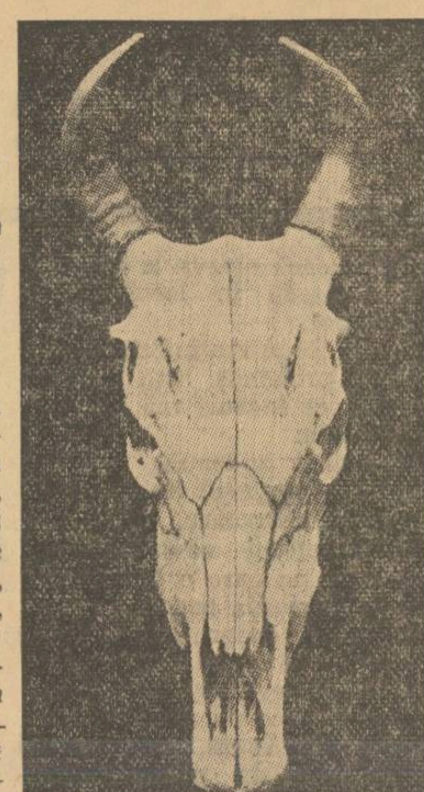

Fig. 26. — Vacă Banteng (după Keller) (p. 149)

cu atâta grijă le adună şi le înşiră. Cine n'a admirat pe Albert Malet pentru arta cu care alege documentele caracteristice şi reuşeşte să ne zugrăvească în mod atât de pitoresc tabloul complect al fiecărei epoci istorice?... Când e vorba însă de *explicarea* lor, autorul devine surd şi orb:

> ...Zeul rezida adesea în corpul unui animal; astfel zeul Phtah la Memphis era incarnat în trupul unui bou: *boul Apis.* De aici, cultul animalelor sfinte. Egiptenii ajunseseră să reprezinte pe zei prin fiinţi monstruoase ce uneau trupul unui om cu capul unui animal. Aceşti zei aveau nevastă şi copil, şi se formară trinităţi, ca aceia a lui Osiris, Isis şi Horus, la Abydos."
>
> ... Osiris — soarele apunând, (? H. S.) —, ucis de către Set, plâns şi înviat de soţia sa *Isis* (luna) şi răsbunat de fiul său Horus... Moartea lui, face dintr'însul zeul morţilor."
>
> Popoarele primitive explică bucuros fenomenele naturale sub forma unei istorisiri de aventuri omeneşti. Aceste poveşti se numesc *mituri.* Egiptenii au născocit multe mituri; cel mai vestit este mitul lui Osiris...;

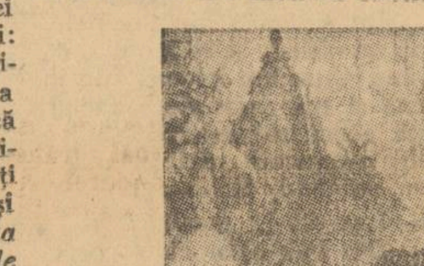

Fig. 28. — Sfânta vacă „Nandi", lacare indienii se duceau în pelerinaj în vreme de foamete şi de ciumă (după Keller şi W. Simpson) (p. 123)

Fig. 29. — Vite ale noului Imperiu. Tablou mural din Theba. A 18-a dinastie (după Keller şi British Museum) (p. 122)

Că acum 25.000 de ani omul de Aurignac — desgropătorul de cepe şi tubercule în stepa caldă a ultimului interglaciar — se închina pământului fiindcă acesta în anii de secetă îl făcea să flămânzească; că-i trimetea un amant, care lua asupra-şi păcatele oamenilor şi se împreuna cu preoteasa zeiţei şi cu bacchantele ei pentru a sugera pământului fecunditatea; că, prin jertfa sa devenind zeu, era mâncat de viu de către bacchante, cari pe această cale urmăreau să-şi asimileze puterile lui dumnezeeşti; că bacchantele îl plângeau cu desperare, iar apoi se veseleau de *învierea* lui, adică de înlocuirea lui printr'un *alt* Dionysos (copil crescut cu acelaşi scop) — de aceste adevăruri cari stau la temelia miturilor din jurul zeilor Dionysos, Sabazios, Atis, Adonys, Osiris, etc. şi al zeiţelor Isis, Kybele, Iştar, Demeter, Durga, etc. — Albert Malet se află cu adevărat la depărtări astronomice. *Isis este pentru dânsul o divinitate solară, şi-i de aceia reprezentată cu un disc între coarne,* „fiindcă *în scobiturile lanţului arabic* astrul răsare într'adevăr ca un glob într'o două coarne"!!...

Halal de aşa explicaţie!

Amon-Râ — zeul soarelui şi *„părintele faraonilor"* — de aceia „călătoreşte într'o barcă de aur pe apele cerului (pe care egiptenii şi-l închipuiau ca un Nil

Fig. 27. — Vită din Sudul Abisiniei, după o fotografie din Adis-Abeba (Keller) (p. 157)

imens), fiindcă barca era singurul mijloc de călătorie în timpurile primitive când Nilul constituia singura cale de comunicaţie între oraşele ţării!!".

De unde să ştie Albert Malet, că, pescari fiind, *pe apă* au venit arienii cuceritori, închinători ai cultului solar; şi că o „sfântă arcă" — aflătoare în gravurile rupestre din Scandinavia paleolitică — au avut, şi ebreii, şi grecii, şi egiptenii, şi alte popoare.

Să vedem acuma ce-i cu „*tenanţii*" stemei Moldovei.

H. SANIELEVICI

Notă. — Cetitorul e rugat să păstreze acest articol, la ale cărui ilustraţii mă refer şi în articolele următoare.

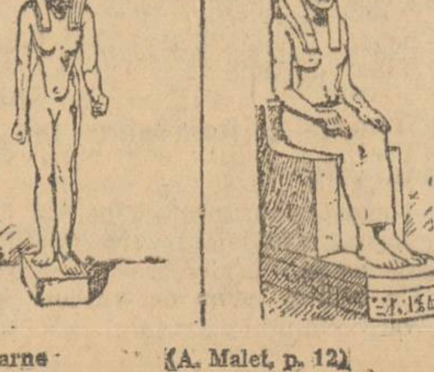

Fig. 30. — Isis, cu luna între coarne (A. Malet, p. 12)

După ameaza unui faun

EDNA FERBER

Cu toate că arareori îi lua în considerație apelurile, telefonul suna totuși de cele mai multe ori pentru Nick. Deoarece localul era plin de zgomote diverse, telefonul avea o sonerie specială: un clopoțel combinat c'un bâzâit. Se auzea pe deasupra huruieturilor mașinilor care eșeau, fâșâitului apei din furtun, deasupra vacarmului și țăcănelii motorului electric din dos. Nick o auzi fără s'o ia în seamă. O voce — a lui Smity sau a lui Mike sau a lui Elmer — răspunde la apel. Apoi trezind ecoul în spațiile cenușii și boltite ale garajului: „Nick! Hei, Nick!”

Din cealaltă parte a imensei încăperi pardosite cu ciment (sau venind c'o voce acoperită din dosul unei mașini): „Ce vrei?”

— O damă la telefon.

— Nu sânt aici.

Vocea amabilă repetă conștiincios mesagiul:

— Nu-i aici... nu pot să știu. Ar putea să se întoarcă până'n două ceasuri, poate mai târziu. Mi-se pare că s'a dus la Hammond după treburi... (încălzindu-se la vorbă). — Ce face? Cine nu știe ce vorbește? Ia ascultă, madam!

După astfel de încercări nereușite, simțul cel mai elementar de mândrie ar fi trebuit s'o împiedice de a-și lăsa numele, pentruca Smitty sau Mike sau Elmer să se amuze pe contul ei. Intărîtată de rezerva lui Nick, și-l spunea totuși. Oricare din ele era la fel. D-șoara Bauers a telefonat. Te rog să-i comunici. (O voce nazală și arogantă cu aroganța aceia care încearcă să mascheze frica). Spune-i că-i important. D-șoara Ahearn a telefonat: fii așa de bun să-i comunici. Spune-i d-șoara Ahearn. A-h-e-a-r-n. D-șoara Olson: doar Gertie. Dar de cele mai multe ori d-șoara Bauers.

Mesagerul lui Cupidon, purtând salopetă pătată cu grăsimi și rânjetul mucalit al masculului pus în confidență, transmitea lui Nick.

— Dece n'oi fi răspunzând și tu odată la telefon? A spus s'o chemi pe d-șoara Bauers îndată ce vii, între unu și șase la Hyde Park — stai un pic — Hyde Park 6079 și după șase la...

— Ce vroia?

— De unde dracu să știu eu! A spus s'o chemi pe domnișoara Bauers la orice oră între unu și șase la Hyde Park 6...

— Mare chilipir!

Ceiace explică dece telefonul zbârnâia de cele mai multe ori pentru Nick. Fiindcă rămânea așa indiferent. Ți-o închipuiai pe d-șoara Bauers, perseverentă și plină de răbdare, sau pe bovina d-șoară Olson, sau pe d-șoara Ahearn, sau pe doar Gertie așteptând încordate în apropierea telefonului, așteptând, așteptând — în timp ce unu devenea șase — chemarea care nu mai venea, reînoindu-și curajul la șase, până ce și șase se pierdea în ora de culcare. Când se întâlneau apoi:

—Fac prinsoare că erai tot timpul acolo. Dece nu răspunzi când îți lasă cineva numele? Puteai doar să-mi dai un telefon. Sânt sigură că erai tot timpul acolo.

— Posibil să fi fost.

Vexată, încerca să se răzbune, acoperindu-l cu injurii.

De unde ar fi putut ea să știe? De unde să știe dânsa că mecanicul ăsta de garaj, zvelt și agil, era de fapt o făptură deghizată a pădurilor — un satir îmbrăcat cu haine — o ființă sălbatecă care în mod pervers prefera să vâneze el însuși. De unde să știe d-ra Bauers—ea care era casieriță la Marea Băcănie Verde din strada 53. Sau d-șoara Olson, care vindea bilete la Rialto? Sau celtica și senzitiva d-șoară Ahearn, manicurista? N'aveau habar de mitologie, de urechi ascuțite, de nasuri cu nări resfrânte sau de picioare de țap. Urechile lui Nick, sub privirea lor galeșă, erau un apanagiu normal, c'o suprafață netedă și roșie. Picioarele lui, în pantofi de box, erau picioare obișnuite, poate doar ceva mai experte în circonvoluțiile dansului la Englewood Masonic Hall, care face parte din imensul cartier de sud din Chicago. Nu; pentru d-șoara Bauers, d-șoara Olson, d-șoara Ahearn sau pentru doar Gertie, un faun era unul din acele lucruri care pot fi văzute la Zoo din Lincoln Park.

Din când în când, simțeau poate în mod nelămurit că Nick era altfel. De exemplu de câte ori încercau să și-l închipuie — fără să reușească — privind cu interes la una din acele garnituri de dormitor din trei piese, expuse în vitrina magazinului de mobile, pe când ele, timide, dar având deacum simțul proprietății, considerau prețul. 98.50 dolari.

Nu ți-l puteai imagina pe Nick interesat în garnituri de dormitor, sau în prețuri, sau în vreunul din acele lucruri permanente, sigure, lucruri de toate zilele. Era un fluid, alunecos — ca mercurul, cu toate că ele nu-și formulau astfel senzația.

D-șoara Bauers, plesnind de furie, spunea cu necaz:

— Ești ca un țânțar, asta e. Niciodată nu poate știi cineva unde să te prindă.

— Ei, — răspundea Nick. — Ce-i faci unui țânțar când îl prinzi? Nu înțeleg să fiu strivit.

D-șoara Ahearn, căreia poziția ei socială (Frizeria Higienică, Manicure 50 c) îi oferea posibilități nelimitate, afișa o indiferență jovială.

— Destui băieți ar vrea să ies cu ei în oraș la orice oră din zi. Și băieți bine. Să nu-ți închipui c'am să-mi pierd vremea c'un mecanic unsuros ca tine. Uite-te mai bine la unghiile tale. De n'ar fi decât asta și tot e destul ca să mă dezguste de tine.

Drept răspuns, Nick își punea mâna — o mână lată, de culoare închisă, o mână tare ca oțelul, cu unghiile crăpate și decolorate — pe brațul d-șoarei Ahearn, învelit c'un voal transparent. Pleoapele d-șoarei Ahearn aveau o tresărire și se închideau, un fior fierbinte îi cuprindea tot corpul.

Așa era Nick.

Adevăratul nume al lui Nick nu era deloc Nick — sau nu în întregime. Nicholas era numele lui de familie și părinții lui, cu mult înainte să fi devenit părinții lui, își trăgeau obârșia dintr'o provincie obscură din Cehoslovacia. Numele lui mic era Dewey, care indică în mod automat și data nașterii sale. O alegere patriotică dar nefericită din partea părinților săi. Numele nu i-se potrivea, era prea dulceag și nu destul de generos. Nick, Nicky în momente drăgăstoase (d-șoara Bauers, d-șoara Olson, d-șoara Ahearn, doar Gertie și altele).

Purtarea lui cu femeile era decisă și neînduplecată; dar niciodată brutală. Nu le aștepta niciodată dacă întârziau. Orice fată care-și închipuia că valoarea ei creștea pe măsură ce întârzia la o întâlnire cu Nick, putea fi văzută apoi, c'o mutră plouată, făcându-se că așteaptă la colțul străzii 53 autobuzul pentru Lake Park, în timp ce ochii ei căutau cu înfrigurare printre trecători o siluetă degajată, grațioasă, care nu mai venea.

E greu de pus în cuvinte farmecul lui Nick. Infățișarea lui era aceia a unui mecanic tânăr, de talie mijlocie, c'o salopetă destul de murdară când era la lucru; iar în timpul liber, purta pantaloni și haină pe corp, cămașe de mătase și o șapcă verde cu vizieră mare. Fața cam palidă datorită felului de muncă. Mâni mari și îndemânatece, având asemănare cu mânile unui chirurg. Și când îl vedeai la lucru, ținând într'o mână o bobină electrică, iar cu cealaltă scormonind înăuntrul mașinii, aveai impresia că-i un chirurg pe cale de a face o operație importantă. Lăsa apoi bobina din mână și cufundându-și amândouă brațele până'n adâncul mașinii, pipăia cu degete experte cum pipăie un chirurg ficatul, stomacul, bășica fierii, mațele și apendicele. Când își scotea mânile, picurând de grăsime (care-i sângele cald al mașinii) știa întotdeauna unde e buba.

Toate acestea bineînțeles că nu-l puteau face mai drag fetelor. Din contră, ar fi părut probabil ca mânile lui, pe care nu reușea niciodată să le curețe complect de grăsime să inspire oarecare dezgust printre acelea cu degete de crin. Dar ele își căutau mereu un motiv ca să-l atingă: cravata, mâneca dela haină, părul. Aveau o senzație de substituire ținându-i chiar pălăria sau șapca când se aflau împreună. Ii scuturau de pe haină o ață imaginară. Iși încercau inelul lui cu sigiliu și se exclamau: „Ia te uită ce mare mi-e chiar pe degetul cel gros”.

Nu, nu se poate defini atracția puternică pe care-o avea pentru ele. Conversația nu-l ajuta cu nimic. Era o conversație de rând, foarte limitată, chiar plicticoasă. Când era mirat sau impresionat sau îngrozit sau amuzat, spunea: „E de necrezut!” Când vroia să se impună sau să afirme, spunea: „Ascultă-mă pe mine”.

Nici mașina lui și posibilitățile de plimbare pe care le oferea, în oraș și în împrejurimi. Mecanismul ăsta curios prezenta o adunătură de piese așa nepotrivite, încât numai experiența în materie a lui Nick fusese în stare să le impună o acțiune coordonată. De cele mai multe ori era scoasă din uz și nu puteai conta niciodată pe ea pentr'o excursie. Atât d-șoara Bauers cât și d-șoara Ahearn aveau ocazii de 12 cilindri, care le-ar fi evitat pentru totdeauna de a mai călători în vehiculul cel c'un singur plămân al lui Nick.

Nici bani. Cu toate că era destul de generos cu ceiace avea, Nick nu putea fi totuși generos cu ceiace nu avea. Și leafa lui la garaj, era de 40 dolari pe săptămână. Ciorapii de mătase ai d-șoarei Ahearn costau 4.50 dolari.

Indiferența lui ar fi trebuit să le înfurie, le provoca însă și mai mult. De fapt nu era așa indiferent cum părea, dar își dăduse de mult seama că orice efort în direcția lor era inutil. Nick avea prea puțină imaginație; un egoism superb; și o simpatie condescendentă pentru sexul opus. Atitudinea lui față de ele devenise oarecum mai acră, fiind obligat să le supravegheze de câte ori scoteau sau băgau mașina prin porțile garajului Ideal. Propriul lui fel de a manipula volanul avea par'că ceva fermecat.

Cânta din muzicuță.

In fiecare Joi după amiază, Nick avea liber. Dela 12 până la 7 jum. era liber să cutreiere străzile din Chicago. Când mașina lui — îi spunea „bus-ul” — era în stare, mergea cu ea în căutarea unei distracții. Când era indispusă, o lua pe jos. Nu obișnuia să facă planuri; deobiceiu era însoțit de vr'o telefonistă norocoasă. Ii plăcea să simtă lângă dânsul o fustă de mătase, fluturând și cochetând cu vântul pe care-l producea viteza mașinii, călcând toate regulamentele circulației.

Pentru această după amiază de Iulie își calculase de dimineață lucrul în așa fel, încât la 12 fix salopeta se desprinse de pe el ca prin miracol, aidoma unei Cenușerese masculine. In etajul doi al garajului Ideal se găsea o odae de toaletă și un fel de dormitor rudimentar cu două paturi de campanie. Aici își schimbă Nick îmbrăcămintea lui comodă de lucru cu hainele elegante făcute pe măsură. Șoferii particulari, ai căror patroni își locau mașinile în garajul Ideal, întrebuințau colțul ăsta drept loc de pălăvrăgeală și de fumat. Smitty, Mike, Elmer profitau de rarele absențe ale patronului ca să fure aici o jumătate de ceas de somn. Uneori Nick își petrecea noaptea pe unul din paturi, când era obligat să muncească suplimentar. Viața lui de-acasă era foarte redusă. Aici șoferi, mecanici, spălători se simțeau în voie vorbind despre motoare, speculații, comentând, șoptindu-și bârfeli și din când în când, diverse obscenități. Fiecare cunoștea cu deamănuntul partea aceia din Chicago indicată în general sub numele de Hyde Park. Cunoștințele lor nu se reduceau la prețurile mașinilor, ci cuprindeau informații personale ca: feluri de mâncare, scandaluri, rubedenii, finanțe, aventuri de dragoste, certuri. Aici Nick cânta adeseori din muzicuță și buzele-i vibrau dealungul instrumentului de metal, care scotea melodii cu patentă sentimentală: Pe Drumul cel Lung, Lung sau Mammy, în timp ce ceilalți vorbeau, glumeau și țineau măsura bătând din picior sau balansând capul.

Azi încăperea mică și plină de zăduf era goală, afară de Nick care se bărbierea în fața oglinzii crăpate din perete și bătrânul Elmer, care citea o bucată ruptă din jurnalul de eri, așteptând să-i treacă ora prânzului.

Bătrânul Elmer avea 37 de ani și Nick îl considera drept un octogenar. Deasemenea conversația bătrânului Elmer îl plictisea de moarte pe Nick. Bătrânul Elmer era familist. Vorbea numai de familia lui, nevasta, copiii, apartamentul. Un tip vorbăreț, lung și deșirat, c'o față ca luna plină și amabil. Jumătatea lui de zi liberă și-o pierdea totdeauna puricând prin apartamentul lui mic și fără aer — vopsind, bătând polițe în perete, reparând o cercevea stricată, chituind o fereastă, jucându-se cu băiețelul lui de 16 luni și cu fetița lui de 3 ani. A doua zi își asasina tovarășii de lucru cu darea de seamă amănunțită a celor întâmplate.

— Pe onoarea mea, copilul ăsta-i precoce. Abea de 16 luni și ce crezi c'a făcut eri? A scos cheia dela ușa din dos. Avem o eșire prin dos, înțelegi. (Acest înțelegi repetat care presăra vorbăria lui Elmer nu era întrebuințat într'o formă interogativă, ci ca punctuație sau pentru a accentua. Când îl spunea, vocea lui nu căpăta inflexiunea ascendentă). Și ce crezi că face, — o deschide. Când viu acasă, nevasta-mi spune: „Mai bine-ai face altă broască pentru ușa din dos. Micul Elmer a descuiat-o azi și era cât pe-aci s'o șteargă”. Înțelegi un copil de 16 luni deabia...

Nick terminase cu bărbieritul și-și îmbrăcase cămașa albă și suplă. Gulerul moale se așeza de minune pe gâtul lui puternic. Transformarea lui Nick era un triumf — și doar cu 40 dolari pe săptămână.

— Ia ascultă, nu știi să mai vorbești și de altele afară de țâncul tău? Sânt sigur că-i un specimen caraghios. Vlăguit, ca și tat-său.

Elmer aruncă jurnalul cu indignare, ceiace fusese și intenția răutăcioasă lui Nick.

— I-auzi! Ne-am luptat aseară, pe jos — el cu mine — și ce crezi c'a făcut? Și-a ridicat pumnulețul și mi-a dat una în stomăcel,, de să mă desființeze aproape. Asta-i. 16 luni...

— Da-a. Imi închipui că la anul, pe vremea asta o să boxeze pe bani.

Elmer luă din nou jurnalul.

— Ce știi tu!

In glasul lui se amestecau mila și disprețul.

Nick se uită înc'odată cu încordare la reflecția oglinzii crăpate și o găsi bună.

— Nimic, doar atât; mă plictisești cu copiii tăi, cu nevastăta, cu casa ta. Când dracu' te mai distrezi?

— Să mă distrez? Dar Duminica trecută ne-am dus afară la plajă și băiatul a început numaidecât să înnoate...

— Ei, mai termină!

Era gata îmbrăcat acum. Iși pipăi buzunarele. Muzicuța. Țigări. Chibrituri. Bani. Pe pragul ușii, își trase, șmecher, șapca peste ochi.

Elmer, fără pică, îi aruncă înc'o întrebare:

— Unde te duci?

— Habar n'am. Am să hoinăresc. N'am noroc, bus-ul nu poate să meargă.

Coborî scara fluerând.

Alături la lustragiul Grec să-i curețe pantofii. Tronând sub baldachin, c'un favorit la picioare, era pentru moment monarhic. Ce mai face băiatul? Bine? La fel și dinspre el. Jos din nou, scurta lui domnie luă sfârșit. Afară, în lumina arzătoare a amiezii, în Strada 53.

Un sandwich cu ou. Două colțuri mai departe, bodega cu pereții de faianță albă. Ocupă un loc în rândul celor cocoțați pe scaune înalte, în fața mesei albe, cu picioarele pe bară, cu coatele pe masă. Patru vestale cu șorțuri albe, cu fața zgrunțuroasă, împlineau ritul deasupra urnelor de nikel, împingeau cu îndemânare farfurii dealungul suprafeții alunecoase a mesei albe, ștergeau firimiturile c'o cârpă cenușie. Nu era de glumit cu ele. La ora asta era îmbulzeală. Oameni flămânzi dela prăvăliile, birourile și garajele din apropiere vroiau mâncare (nu vorbe goale). Mâncau în tăcere asemenea unui lucru plicticos. Cafea? Ce fel de plăcintă dorești? Aici nu-i timp de snoave.

— Salutare, Jessie.

In timp ce curăța masa în fața lui, trăsăturile ei, atât de încordate de muncă, se destindeau par'că.

— Ce dorești?

— Un sandwich cu ou și slănină. Un pahar cu lapte. O bucată de plăcintă. Cu mure.

De obiceiu nu-i păsa. Dar pentru el:

— Mi-se pare că plăcinta cu mure nu-i așa bună azi. Incearcă cu piersici.

— Bine.

Privi la ea. Dânsa zâmbi. De necrezut, porțiile comandate păreau să-i zboare din aer. I-le trântea în fața pe suprafața sticloasă și albă. Sandwich-ul cu ou și slănină era servit desfăcut, aranjat cu grijă. Două felii de pâine albă, una lângă alta. Pe una se lăfăia un ochiu tare, auriu, îmbietor, indigestibil. Pe cealaltă trei felii crețe de slănină. Sandwich-ul obișnuit avea doar două felii, furnizând calorii suficiente pentr'o zi întreagă. Jessie n'avea ideie de calorii și Nick tot atât. Ii puse în față o porție dublă de unt — două rondele galbene acoperite cu stropi reci. Când scoase laptele din cană, nu-i umplu paharul decât pe trei sferturi. Băgă lingura într'altă cană și-l umplu până la vârf; cana aceia conținea cremă. Nick privi din nou la ea. Din nou Jessie zâmbi. O fată simplă, Jessie, și capabilă. Iși văzu mai departe de treabă. Ce dorești d-ta? Cafea cu ce? Albă sau cu secară? Nu era de glumit cu ea. Și totuși:

— E bună plăcinta?

— Da, e bună.

Se înroși toată.

Nick termină, sări de pe scaun și-i făcu un semn din cap lui Jessie. Strânse farfuriile lui c'o mână viguroasă, capabilă, șterse masa cu cealaltă, dar îndreptându-se spre bucătărie, îi aruncă o privire peste umăr.

— Ai zi liberă?

— Da.

— Unii au noroc.

El rânji. Dinții-i erau puternici și albi și regulați. Se duse spre ușă cu pasul lui iute și vioiu, se opri să ia o scobitoare și plăti masa, fu din nou afară în soarele de Iulie. Fața ei se posomorî din nou.

Ei, încă nici unu. Ar putea să lovească câteva bile. Se abătu în prăvălia de țigări a lui Moriarty. Se numea prăvălie de țigări fiindcă făcea comerț cu magazine, jurnale, băuturi ușoare, mingi de golf, țigări, biliarde, ciocolată, gumă de mestecat și havane. In spatele prăvăliei se găseau patru mese tapisate cu verde pentru biliard. Se învârti într'o doară privind jocul la singura masă ocupată. Jucătorii erau oameni tineri și svelți ca și dânsul, hainele lor ca și ale lui, fețele lor osoase și cu trăsături acuzate. Doi din ei se retraseră. Nick luă un baston și își lepădă haina lui ajustată.

Jucau la lumina electrică, în zăpușala zilei, dar ei păreau degajați, se simțeau bine, parcă imuni față de orice neajuns fizic. Era un joc curios de tăcut și tot atât de lipsit de bucurie ca cel al gnomilor din Rip Van Winckle. Siluetele înguste se aplecau plastic peste masă, luând posturile grațioase ale jocului. Auzeai doar țăcănitul mingilor și din când în când o exclamație pe ton coborît. O bandă solemnă și lipsită de emoții. Ici și colo: — Unde duc toate loviturile astea?... — Iat-o că intră...

Nick câștigător, se plictisi în mai puțin de un ceas. Cumpără o sticlă c'o băutură acră dela ghiață și se răcori bând din gura sticlei. Se simțea nerăbdător, nemulțumit. Din nou afară, în lumină, la două, în str. 53. Făcu câțiva pași în spre bd. Lake Park. Era cald. Ar fi fost bine dacă mașina nu era bolnavă. Ar putea să se ducă să înnoate. Gândea cu lene. Pași grăbiți în spatele lui. Adulmecă un parfum cunoscut. O voce nazală și totuși pițigăiată. D-șoara Bauers. D-șoara Bauers evident în căutarea unei distracții, împopoțonată în mătase, cu pantofi cu șireturi albe, ciorapi albi de mătase, pălărie roșie. Băcănia Mare Verde era închisă jumăte zi în fiecare Joi după amiază în Iulie și August. Nick nu ținuse seamă de acest amănunt.

— Ah, ia uite-l pe Nick. Te-am văzut eșind dela Moriarty tocmai când treceam.

(Il văzuse intrând c'un ceas în urmă și așteptase cu răbdare un ceas întreg la drogheria de peste drum).

— Ce faci așa hai hui la ora asta din zi?

— Am după amiază liberă.

— Zău? Și eu.

Nick nu răspunse nimic. D-șoara Bauers se legăna pe picioarele ei botocănoase.

— Ce ai de gând să faci?

— O, nimic.

— Și eu la fel. Hai să mergem împreună.

D-șoara Bauers întrebuința metoda directă.

— Bine —, spuse Nick, indecis. N'avea nimic contra. Și totuși avea senzația unui program care i-se forma în ceața inconștientului — un program care n'o cuprindea pe d-șoara Bauers, pudrată, vopsită, groasă, cu rochie de mătase.

— Ți-am telefonat azi dimineață, Nick. De două ori.

— Da?

— Mi-au spus că nu ești acolo.

— Da?

D-șoara Bauers e o femeie tânără și energică, dar naivă; se simte puternic atrasă de băiatul ista magnetic și nepăsător; e prea slabă însă ca să-l ferece în lanțuri destul de tari ca să-l țină.

— Ce-ar fi să mergem la Riverview? Incă n'am fost vara asta.

— A, e prea departe. Iți trebuie o zi întreagă ca să ajungi acolo.

— Cu mașina nu durează atât.

— N'am mașină. S'a stricat.

Apatia lui începe s'o enerveze.

— Atunci hai la un cinema. O dureau picioarele. Era cald.

Privirea lui se îndreptă în dreapta spre Harper și în stânga spre Hyde Park. Afișul de la Harper prezenta „Mama” iar la Hyde Park se anunța „Sacrificiul Dragostei”.

— Nu —, răspunse el decis.

Nervii încordați ai d-șoarei Bauers făcură explozie.

— Mă scoți din fire. Să stau așa. Nimic nu-ți convine. Să nu-ți închipui c'am înnebunit să merg cu tine. Calicule. Probabil c'ai vrea să te duci la Pădurea din Insulă, în Parcul Jackson și să te întinzi în iarbă și să hrănești veverițele. Mare plăcere ar fi asta pentru mine, zău.

Izbucni într'un râs ascuțit și furios, care era aproape de plâns.

— Ia ascultă...

Nick se zgâi la ea și totuși ea își dădu seama că n'o vedea. Pe fața lui se întipări o liniște subită — liniștea unei dorinți împlinite. Iși întoarse capul. Un autobuz către Park Avenue venea în spre ei. Făcu un pas spre stradă.

— Trebuie să plec.

In ochii albaștri decolorați ai d-șoarei Bauers se contractă frica.

— Să pleci? Ce vrei să spui cu asta? Unde să pleci?

— Trebuie să plec.

Autobuzul se oprise în fața lor. Obrazul lui tânăr era sever, de neînduplecat. D-șoara Bauers știa că pierduse, dar se agăța cu încăpățânare de speranță.

— Trebuie să mă întâlnesc cu cineva, înțelegi.

— N'ai pomenit nimic la început. Dece n'ai spus dela început? Și cu cine trebuie să te întâlnești?

Știa că era inutil să întrebe. Știa că lupta cu pumnii contra unui zid de piatră, dar nu se putu împiedica totuși să întrebe:

— Cu cine trebuie să te întâlnești?

— Trebuie să mă întâlnesc cu cineva. Uitasem.

Fu lângă scara autobuzului în doi pași; își făcu vânt înăuntru.

— La revedere.

Ușa autobuzului se închise după el. D-șoara Bauers cu gătelile ei inutile de mătase rămase disperată la colțul trotoarului înfierbântat.

Călători pe platforma autobuzului până 'n strada 63. Acolo coborî și stătu un moment pe marginea trotuarului, rătăcind cu privirea. Cumpără o pungă cu alune americane calde și traversă strada în spre aleia care ducea la Jackson Park, mâncându-le pe drum. Pe un teren deschis, rezervat sporturilor, câțiva băeți jucau baseball, țipând și agitându-se cu pasiune. Se apropie ca să privească. Mingea, prost îndreptată, zbură deodată către el. La apropierea ei, fugi înapoi, sări în sus, o prinse și într'un elan, atât de spontan încât părea fără efort, o aruncă vâjâind înapoi, descriind o curbă grațioasă. Băiatul, care stătea pe moviliță, se făcu că vrea s'o prindă, apoi se răzgândi, o lăsă să treacă și se duse după ea.

Richard Mayol — Desen

Urmare în pag. VI-a

După amiaza unui faun

Băiatul dela fileu îi strigă lui Nick:

— Ei, d-ta! Vrei să vii s'o zvârli?

Nick clătină din cap şi se duse mai departe.

O luă pe poteca cu pietriş care ducea spre terenul de golf. Era îmbulzit cu jucători şi spectatori.

Nick, în cursul carierei lui caleidoscopice, fusese pela 13 ani un jucător de forţă. Practica sportul ista liniştit, dar care cere experienţă şi nervi, c'un elan al muşchilor lui supli şi c'o exactitudine care stârnea invidia adulţilor care-l observau. Nu mai jucase de ani de zile. Sportul nu-l mai interesa. Intră în restaurantul terenului. Mesele erau ocupate de bărbaţi slabi, bronzaţi, flămânzi şi de femei slabe, bronzate, flămânde. Consumau mâncăruri imposibile luând în consideraţie că era 3 d. a. şi căldura în toi. Tocătură de carne de vacă c'un ochiu pe deasupra; cârnaţi cu salată de cartofi; plăcintă de carne; sandwich-uri cu friptură caldă de vacă; cafea fierbinte în ceşti groase de porţelan alb; pepene verde. Nick încălecă un scaun, după cum făcuse şi la începutul dup'amiezii. Şi aici Hebele erau din material solid, după cum era absolut necesar ca să poată servi horzile acelea de mânuitori ai crosei, care se revărsau din zori până 'n noapte. Datoria lor era să servească masculul sportiv, care în general e bărbat, dar care astfel se reduce la un infim numitor şi e lipsit de orice atracţie pentru ochiul şi inima femeii. Reprezentau doar guri înfometate, muşchi obosiţi, mâni întinse. Chelneriţele îi serveau, după cum serveşte o femeie capabilă copilul alteia — conştiincios şi fără emoţii.

— Plăcintă cu mure à la mode —, comandă Nick, — şi îngheţată de căpşuni.

Obişnuită cu ororile combinaţiilor gastronomice, chelneriţa — o fată bătrână — se revoltă totuşi în cazul ista.

— Nu cred c'o să-ţi placă. Nu se potrivesc. Dece nu încerci mai bine plăcintă de piersici cu îngheţată de căpşuni — dacă vrei numaidecât căpşuni?

Părea aşa de tânăr şi proaspăt şi agil.

— De mure —, repetă Nick şi o privi în ochi.

Chelneriţa bătrână râse puţin şi se miră şi ea de râsul ei.

— Treaba d-tale.

Ii aduse amestecătura monstruoasă şi el o devoră până la ultima firimitură.

— N'are gust rău —, observă el când chelneriţa trecu pe lângă el, încărcată cu farfurii.

Ea râse din nou cu indulgenţă, cu tandreţe aproape.

— Bine de d-ta că eşti tânăr.

Privirea ei veşnic ocupată se opri un moment pe faţa lui. Nick porni mai departe.

Acum o luă pe cărarea din dreapta terenului, traversă drumul, eşi din nou pe cărare, dădu de un pod rustic care se cocoşa la mijloc peste o apă verde şi rece, cu salcii pe ţărmuri. Râul verde şi rece era un lanţ de smaragd care încercuia complect locul silvic cunoscut sub denumirea de Insula împădurită, o rămăşiţă din zilele fericite ale lumii.

Mica insulă părea să fie sub puterea unui farmec, aşa liniştită, parfumată, aurie, verde, încântătoare. Veveriţe şi mierle, epuri şi porumbei se amestecau sub legea Aesopiană. Aerul cald nu se mişca, împiedicat de pomii şi arbuştii dimprejur. Nu se vedea nimeni. Departe înspre nord, străluceau albe printre arbori, cele două case model Japoneze, rămase din timpul Expoziţiei.

Nick rămase un moment locului. Pleoapele i-se închiseră molatec. Işi întinse braţele cu voluptate, bombându-şi pieptul. Işi scoase şapca şi şi-o îndesă în buzunar. Abandonând pietrişul cărării, păşi pe pătura groasă şi răcoroasă de iarbă. In marginea de vest a insulei, se vedea un avertisment: Intrarea în boschet interzisă. Fără să-l ia în seamă, Nick dădu la o parte ramurile, se aplecă şi se târî, ajunse la ţărmul care cobora înspre apa rece şi verde, îşi scoase haina şi se lungi pe pământ. Deasupra lui, crăcile formau o arabescă pe fondul cerului. Minuscule valuri veneau să dezmierde malul. Lucruşoare zbughinde cu picioare catifelate, lucruşoare cu pene, lucruşoare cu aripi se agitau gângurind printre frunze. Nick adormi.

Se trezi reîmprospătat peste jumătate ceas. Stătea lungit, negândindu-se la nimic — un dar minunat. Găsi o alună uitată în buzunar şi-o oferi unei veveriţe prietenoase. Mâna-i întâlni metalul rece al muzicuţii. Scoase instrumentul, îşi puse haina împăturită sub cap, îşi încrucişă genunchii, legănând unul din picioare şi începu să cânte cu inimă. Era fericit cu desăvârşire. Cântă: „Dă-mi dragoste", ale cărei măsuri de jazz sânt furate din „Cântecul Primăverii" al lui Mendelssohn. El nu ştia asta. Frunzele fâşâiră. Nu întoarse capul.

— Salutare, Pan! —, spuse o voce. O fată veni jos pe prundiş şi se aşeză lângă dânsul. Nu zâmbea.

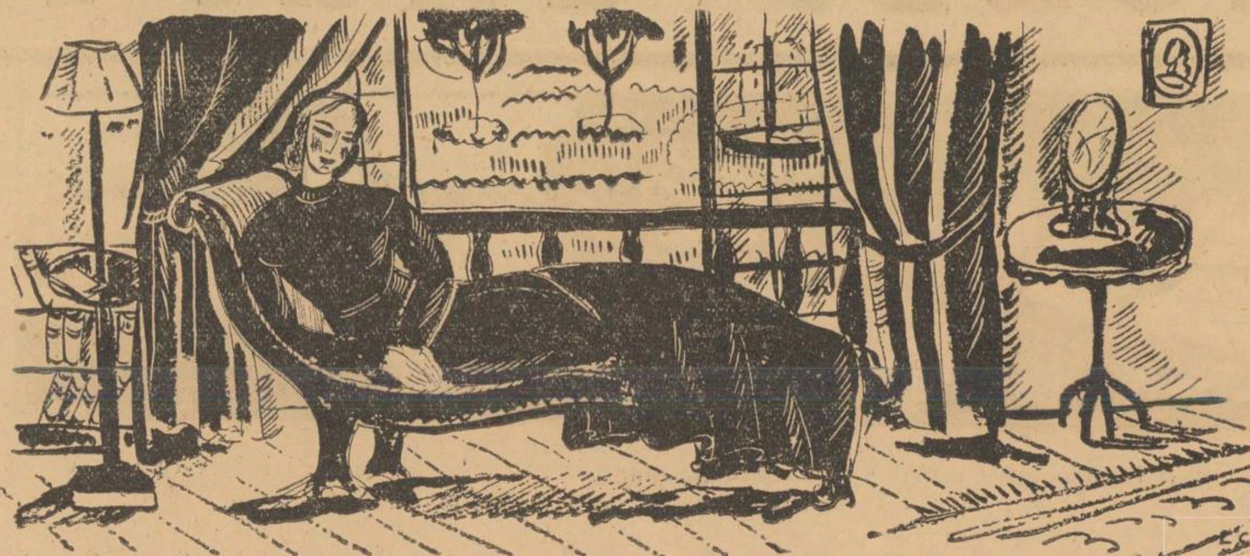
Nick îşi scoase muzicuţa dintre buze şi-şi şterse gura cu dosul palmei.

— Salutare, cum?

— Salutare, Pan.

— Ai greşit adresa, madam— spuse Nick, ducându-şi din nou muzicuţa la gură.

Fata izbucni atunci în râs, aruncându-şi capul pe spate. Işi încolăci braţele în jurul genunchilor şi privi amuzată la Nick.

Nick găsi c'avea un aer simplu şi dezgheţat.

— Pan —; îi explică dânsa, — era o zeitate păgână. Cânta din fluer în pădure.

— Foarte bine, din partea mea —, îndrăzni Nick, dezorientat, dar amabil.

Ar fi vrut s'o vadă plecată. Dar ea nu plecă. Incepu să-şi scoată pantofii şi ciorapii. Apoi se duse până la marginea apei şi-şi bălăci picioarele. Nick se sculă în picioare indignat.

— Ia ascultă, asta nu se face.

Ea îl privi peste umăr.

— Ba da. E aşa cald.

Işi mişcă cu deliciu degetele dela picioare.

Frunzele fâşâiră din nou, de data asta brusc şi imposibil de neluat în seamă. Un pas greoiu. O voce aspră.

— Ia ascultă, ce cauţi aici! Ieşi afară, mă! Ce dra....

Un sergent roşu la faţă, furios.

— Asta nu-i permis. Ieşi afară!

Nick gândi că era ca la cinema.

Fata întoarse capul.

— Ei, d-le Elwood —, zise ea.

— A, d-ta eşti, d-şoară —, spuse sergentul.

N'ai fi crezut că era acelaş sergent. Râse chiar.

— Credeam c'aţi plecat.

— Am fost plecată. De fapt, mai sânt. Dar mi-s'a urît şi-am şters-o pentru o zi. Cu maşina. Singură. Familia o să urle.

— Tot drumul —, întrebă sergentul cu neîncredere. — Mi-s'a părut mie c'am văzut maşina d-tale pe şosea; dar mi-am spus, nu, nu e în oraş.

Se uită pătrunzător la Nick, a cărui faţă avea o expresie indiană, cu toate că sentimentele lui erau amestecate.

— Ista, cine-i?

— E un prieten de-al meu. Il chiamă Pan.

Işi usca acum picioarele c'o batistă roz, cu totul nepotrivită pentru această întrebuinţare. Se tîrî deandaratelea pe pantă şi-şi puse ciorapii şi pantofii.

— Dece nu veniţi să staţi afară pe-o bancă? —, îşi dădu cu părerea sergentul.

— In Arcadia nu se stă pe bănci. Puteai să ştii atâta lucru. Du-te acum şi fi drăguţ. Vreau să vorbesc cu acest — Pan.

Sergentul insistă.

— Aş vrea să ştiu ce-ar spune tatăl d-voastră!

Fata ridică din umeri. Nick făcu o mişcare să plece. Era plictisit. Ce dracu. Ea îl trase din nou jos c'o mână viguroasă, bronzată.

— Acum e în regulă. A plecat. Bătrân plicticos!

Sergentul mai zăbovi un moment. Apoi frunzişul fâşâi din nou. Plecase. Fata oftă, fericită.

— Mai cântă ceva cu asta, da? Eşti un vrăjitor, nu-i aşa?

— Mă pricep destul de bine, — spuse Nick cu modestie.

Apoi îşi aduse din nou aminte de purtarea ei intrigantă dinainte.

— Ia spune, cine eşti de fapt?

— Mă chiamă Berry — în loc de Bernice... Pe tine cum te chiamă, Pan?

— Nick — adică — Nick.

— Uu, oribil. Rămân mai bine la Pan. Ce faci când nu Paneşti?

Apoi, observând dezorientarea din ochii lui.

— Ce slujbă ai?

— Lucrez în garajul Ideal. Nu găseşti că-ţi bagi cam prea mult nasul?

— Da, oarecum... Aşa se explică unghiile d-tale, ei?

Se uită la propriile ei labe bronzate.

— Aproape tot aşa murdare ca şi ale mele. Am alergat azi 150 de mile.

— Nu mai zi!

— Zău. Am pornit-o la şase. Şi probabil c'o să mă duc înapoi la noapte.

— Eşti nebună!

— Ştiu —, admise ea. — Şi e minunat... Ştii să cânţi Tommy Toddle?

— Da, dar e cam greu, unde vin trilurile. Nu-mi prea reuşesc trilurile.

Cântă. Ea bătea măsura cu mânile şi cu picioarele. După ce termină şi-şi şterse buzele:

— Foarte elegant.

Ii luă armonica din mână, o şterse bine cu mult îndurătoarea batistă roz şi începu să cânte, cu obrajii umflaţi, cu ochii rotunjiţi de efort. Cântă Tommy Toddle şi trilurile ei erau perfecte. Necazul lui Nick fu înnecat de admiraţia şi de invidia lui.

— I-ascultă, mititico, ai mai mult suflu decât o sirenă de fabrică. Cine te-a învăţat să cânţi?

Işi lovi pieptul c'un pumn tare, bronzat.

— Tennisul... Tim m'a învăţat.

— Cine-i Tim?

— ăă — un şofer.

Nick se dădu mai aproape.

— Ia spune, te duci vr'odată la seratele dela Englewood Masonic Hall?

— Pân' acum n'am fost.

— Ţi-ar plăcea să mergi odată?

— Aşi fi încântată.

Se rânji la el cu toţi dinţii ei albi strălucind în obrazul bronzat.

— E pe cinste aici —, spuse el visător. — Iţi place pădurea?

— Da.

— Iarna, când e frig şi murdar, mă gândesc cum e aici vara. E caşicum ai putea s'o scoţi din cap şi să te uiţi la ea decâte ori îţi vine pofta.

— Endymion.

— Cum?

— Cineva a spus exact acelaş lucru alaltăeri. Il chiamă Keats.

— Zău?

— A spus: „Un lucru frumos rămâne pentru totdeauna o bucurie".

— Şi asta-i un fel de a spune —, admise el cu amabilitate.

Fără să zâmbească, constrânsă par'că, ea întinse un deget zvelt arătător şi atinse cu el firele de păr blond depe braţul lui Nick. Le atinse doar. Nick nu se mişcă. Fata se înfioră puţin, cu deliciu. Se uită la el, timidă. Buzele ei erau provocătoare. Orbeşte, în neştire, Nick o cuprinse c'un braţ, o sărută. O sărută aşa cum n'o sărutase niciodată pe d-şoara Bauers — cum n'o sărutase niciodată pe d-şoara Ahearn, pe d-şoara Olson sau pe doar Gertie. Fata nu ţipă, nici nu-l împinse la o parte, nici nu-l pocni, nu protestă şi nu râse cum ar fi făcut mai sus menţionatele domnişoare. Respiră adânc şi o nuanţă de roşu era vizibilă sub bronzul pielii.

— Cel puţin nu-ţi dezminţi renumele, Pan —, spuse ea c'o voce joasă. Il apreciă cu ochii. Cred că atracţia stă în virilitatea ta. Da.

— In ce?

Ea se sculă.

— Trebuie să plec.

Il cuprinse disperarea.

— Ascultă, nu pleca înapoi diseară? Oriunde-ar trebui să fi. Nu pleci diseară, da?

Ea nu răspunse nimic; dădu la o parte tufişul, era deacum pe poteca cu pietriş, în lumina soarelui, o siluetă subţire, cu fustă scurtă, un copil aproape. El o urmă. Traversară podul, părăsiră insula, ajunseră la drum, aproape în tăcere. Pe marginea şoselii era o maşină. Capota ei ascundea putere. Lămpile erau doi ochi giganţi montaţi în metal preţios. Linia ei respira elan. Corpul era străin. Ochii experţi ai lui Nick observară totul într'o secundă.

— E maşina ta, asta?

— Da.

— Drace!

O descuiă, dezambreiă, schimbă viteza, porni.

— Ascultă —, strigă Nick neputincios.

Ea îi făcu semn cu mâna.

— La revedere, Pan!

O urmări cu privirea, ca trăznit. Maşina alerga uşor, fără zgomot; fulgeră în jurul unui colţ; apoi fu ascunsă de pomi şi de tufişuri.

Rămase un moment locului. Se simţea prădat, înşelat. Apoi un val de exaltare se răspândi în el. Vroia să vorbească cu cineva. „Drace", spuse din nou. Se uită la ceas. Cinci jumate. Ce-ar fi să se ducă acasă. Ce-ar fi să se ducă acasă şi să mănânce din mâncărurile lui Ma. Să mănânce din mâncărurile lui Ma şi să stea de vorbă cu Ma. Autobuzul străzii 63. Avea timp să se ducă şi să se întoarcă.

Nick locuia în cartierul acela din Chicago denumit Englewood, care nu-i aşa rustic cum sună, dar destul de adecuat totuşi unui faun. Şi nu numai atât: locuia în Str. S. Verde, Englewood. Strada S. Verde, în apropiere de strada 70 e aproape rurală cu ulmii şi plopii ei înalţi, cu vilele ei de scânduri, cu grădinile în spate. O vecinătate de mame şi părinţi economi, născuţi mai toţi pe alte meleaguri, mulţi copii, străzi prost pavate bordate cu pomi. Nick intră într'o casă cafenie, cu două etaje. Se duse în dos. Ma era la bucătărie.

Prezenţa lui Nick la masa de seară nu era niciodată sigură. Câteodată nu mânca acasă câte-o săptămână, afară de micul dejun înghiţit în grabă. Arareori rămânea o seară acasă şi atunci căuta să compenseze cu somn celelalte nopţi. Pa nu venea niciodată acasă dela lucru înainte de şase. Lui Nick îi plăcea să cineze devreme şi cald. La rarele lui apariţii, mamă-sa îl primea ca pe unul din Gracchi. Mama şi fiul se înţelegeau fără cuvinte, asemănându-se în foarte multe. Nu te-ai fi aşteptat dela ea (126 bustul, 90 talia, şolduri incomensurabile) dar Ma avea o inimă de nimfă.

— Salutare, Ma!

Se învârtea în expertă prin bucătărie.

— Salutare —, spuse Ma. Ma avea o serie de expresii căpătate dela numeroasa ei progenitură.

Aveau un sunet curios în gura ei. Ma mai avea încă o nuanţă de accent străin, cu toate că venise în America când era încă fetiţă. O femeie inimoasă, plină de sevă, savurând în plin viaţa, fără să se fi lăsat abătută de munca grea şi de atâtea naşteri.

— Mănânci acasă, Dewey?

Numai ea întrebuinţa numele lui adevărat.

— Da, dar trebuie să fiu înapoi până la şapte jumătate. Ai ceva gata?

— Cina încă nu-i gata, dar am să-ţi prepar ceva. Şuncă cu ouă, prăjite la minut. Plăcinta de cireşi s'a făcut. Am să-ţi tai o bucată.

Mâncă enorm la masa de bucătărie, în timp ce ea îl clocea.

— Ce mai nou, Dewey?

— Nimic. — Mâncă în tăcere. Apoi: — Câţi ani aveai când te-ai măritat cu Pa?

— Eu? Păi mai eram aproape copil. Imi vine să râd când îmi aduc aminte.

— Cât câştiga Pa?

Ea izbucni într'un râs sănătos şi muiă prieteneşte o bucată de pâne în grăsimea topită a şuncii din farfuria lui, aşa, ca să-i ţină de urît.

— Ce câştiga! Dac'ar fi câştigat cât câştigi tu acum, neam fi închipuit că sântem milionari. Când s'a născut Etty, căpăta 13 pe săptămână şi mai făceam economii din asta.

Deodată îl străpunse c'o privire.

— Dece?

— O, întrebam doar.

— Şi uite ce bine câştigă acum! Dac'aşi fi în locul tău, nu m'aş ţine de vechitura aia de garaj, pentru cât îţi dau. Ai putea să capeţi o slujbă în fabrica unde e şi Pa; întâi c'ai câştiga o grămadă de bani. Doar te pricepi cât zece la maşini... Azi ai nevoie de-o grămadă de bani ca să te însori.

— Cred şi eu, — admise Nick, Nick.

Terminând cu mâncatul, ridică ochii spre ea. Privirea lui era aproape drăgăstoasă.

— De fapt, cum te-ai măritat cu Pa? Tu şi cu el sânteţi aşa de altfel!

Nimfa din Ma se avântă la suprafaţă şi rămase un moment, râzătoare, strălucitoare, plină de gropiţe.

— O, nici eu nu ştiu. Eu fugeam de el şi el fugea după mine. Aşa.

Ii aruncă din nou o privire rapidă.

— Da. Aşa-i. Nu-ţi place s'alerge o fată tot timpul după tine. Mai bine să vânezi tu singur. Nu-i adevărat?

— Cred şi eu —, aprobă Ma. Un hohot de râs jovial o scutură. Picioarele-i erau greoaie acum, dar inima tot zglobie.

Deodată:

— Mă gândesc să mă duc la cursurile serale. Să învăţ ceva. Nu ştiu nimic.

— Tu nu ştii nimic, Dewey?

— Ah, ce ştiu? N'am destulă carte. Acum îmi pare rău.

— Cine-i de vină? N'ai vrut să rămâi. N'ai vrut să mergi decât până 'ntr'a şasea elementară şi pe urmă gata. N'ai mai vrut în ruptul capului.

El dădu trist din cap.

—Ştiu. Nu ştiu nimic. Uu... Arcadia — sau — cum vine... vitalitate sau nimic.

— Ah, asta vine dela sine—, îl încurajă ea, — numai să începi.

El îi luă mâna cu recunoştiinţă.

— Eşti o bucătăreasă pe cinste, Ma. — Avu o izbucnire de generozitate, de afecţiune.— Indată ce bus-ul va fi reparat, am să te duc la plimbare la lac.

Ma purta întotdeauna când mergea cu maşina o bonetă de dantelă murdară cu panglici. Nick nu-i oferea niciodată s'o ia cu maşina. Nici ea nu se aştepta la asta. Il lovi în glumă cu mâna.

— Ei aşi! Oi fi având tu destule fete de luat la plimbare, nu tocmai pe Ma a ta.

— Ah, fete! — spuse el cu necaz. Apoi cu alt ton: — Fete!

Plecă. Era aproape şapte. Pa întârziase. Prinse un autobuz către Strada 53. Elmer trândăvea sub poarta răcoroasă a garajului Nick, în culmea fericirii, îşi încordă muşchii, strânse din pumni şi începu să danseze în jurul lui Elmer în semicerc, făcând mişcări cu braţele, ca un luptător în arenă. Il atinse în glumă pe Elmer c'un pumn în falcă.

— Ce ţi-s'a întâmplat —, întrebă individul acela deşirat şi veşnic morocănos — de ce eşti aşa bine dispus? Unde-ai fost?

— O, nicăeri. Am hoinărit. In Park.

Se duse către scară. Elmer se ţinu după el.

— A, ia ascultă, de un ceas jumate te tot cheamă o damă. Aproape să spargă telefonul. M'am plictisit.

— Ei, Bauers.

— Nu, nu-i zicea aşa. Par'că Mary sau Berry sau aşa ceva. De douăzeci de ori. A spus s'o chemi îndată ce vii. Drexel 47 — stai puţin — da, aşa-i — Drexel 473...

— Mare chilipir —, spuse Nick.

Deodată toată exuberanţa i-se evaporase. Umerii se aplecară. Ţigara îi atârna stinsă în gură. Dezamăgirea i-se imprimă pe buze, îi îngreuiă ochii.

— *Mare* chilipir!

Tradusă din englezeşte
de LEKA

O săptămână la ţară

Fragment

I

Aleargă trenul peste câmp, aleargă
Cu fluturări de zgomot după el —
Din sud privindu-l zarea ţine'n braţe
Un nor de lână albă cât un miel.

Vagonu'n care stau e lung şi n'are
Nici un creştin să-mi ţie de urât,
Doar un soldat înghemuit pe-o bancă
A adormit cu traista de gât.

Călătoresc spre satul meu şi parcă
Dospesc sub pleoape zâmbet de topaz
La gândul c'am să-mi văd copilăria
Cu patru oi flămânde pe izlaz.

In clipele opririlor la staţii
Aud mereu dulăi de câmp cum latră
Şi'ncerc oftând ca să-mi arunc din mine
Cismarul şi cetăţile de piatră.

II

Cobor, şi trenul fuge mai departe
Iar gara dându-mi braţul pe peron
Surâzătoare îmi conduce paşii
Spre crâşma ei bătrână cu şopron,

De-al cărei stâlp, un cal legat în soare
Gândeşte trist cu'n fir de paiu în gură
Că badea-al lui îşi birue cu ţuică
Vr'un dor ce l-a rănit peste măsură.

Să intru'n crâşmă? Nu mi-e drag rachiul
Şi'n tabacheră am destul tutun —
Mai bine plec şi beau din căni de aer
Mireazma Bărăganului străbun.

Mai dau în jur o raită cu privirea
Şi de-amintiri duioase 'ntâmpinat
Pornesc la drum c'un nuc ce mă aşteaptă
La cotitura zărilor spre sat.

III

Păşesc uşor pe preşuri verzi de troscot
Şi'ntrec curând răzor după răzor
Iar mâna clipei răsfoindu-mi anii
Sub frunte-mi ţine gândul zburător:

Cu ciocârlia vânătă ce cântă
Din mandolina pietrei de hotar
Am dibuit întâi minunea lumii
Şi sufletul mi l-am umplut de har.

Mă recunosc în cumpăna uscată
Şi în obrazul asprului pământ.
— Aşa de rar pe la Bueşti, băete?
Imi strigă-un spin cutremurat de vânt.

Zâmbindu-mi vrejii murelor mă chiamă
Spre fructul lor pitit prin burueni —
Fugiţi, fugiţi, oraşelor din mine,
Cu caravana voastră de dugheni.

1924

CRISTIAN SARBU

LUCEAFARUL

Din ediţia critică a „Poesiilor" lui M. Eminescu, îngrijită de Constantin Botez, reproducem aici „Luceafărul" — pus la punct de el.

De-asemeni reproducem introducerea notelor făcute de Constantin Botez pentru această poezie.

AD. LIT.

A fost odată ca'n poveşti,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi mândră'n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.

Din umbra falnicelor bolţi
Ea pasul şi-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde'n colţ
Luceafărul aşteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Resare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Il vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorinţa-i gata;
El iar privind de săptămâni,
Ii cade dragă fata.

Cum ea pe coate-şi răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se împle.

Şi cât de viu s'aprinde el
In orişicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.

●

Şi pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Ţesând cu recile-i scântei
O mreajă de văpaie.

Şi când în pat se'ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mânile pe piept,
I'nchide geana dulce;

Şi din oglindă luminiş
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închişi
Pe faţa ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surîs,
El tremura'n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
— „O dulce-al nopţii mele Domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde'n casă şi în gând
Şi vieaţa-mi luminează!"

El asculta tremurător
Se aprindea mai tare
Şi s'arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Şi apa unde-au fost căzut
In cercuri se roteşte,
Şi din adânc necunoscut
Un mândru tânăr creşte.

Uşor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Şi ţine'n mână un toiag
Incununat cu trestii.

Părea un tânăr Voevod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgiu se'ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feţei străvezii
E albă ca de ceară —
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie'n afară.

— „Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ţi urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Şi mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborît cu-al meu senin
Şi m'am născut din ape.

O vin odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă,
Eu sânt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo'n palate de mărgean
Te-oiu duce veacuri multe,
Şi toată lumea'n ocean
De tine o s'asculte".

— „O, eşti frumos, cum numa'n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oiu merge niciodată;

Străin la vorbă şi la port,
Luceşti fără de vieaţă,
Căci eu sânt vie, tu eşti mort,
Şi ochiul tău mă'ngheaţă".

Trecu o zi, trecură trei
Şi iarăşi, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-şi aducă
Şi dor de-al valurilor Domn
De inim'o apucă:

— „Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde 'n casă şi în gând
Şi vieaţa-mi luminează!"

Cum el din cer o auzi
Se stinse cu durere
Iar ceriu'ncepe a roti
In locul unde piere;

In aer rumene văpăi
Se'ntind pe lumea'ntreagă,
Şi din a chaosului văi
Un mândru chip se'nchiagă;

Pe viţele-i negre de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgiu se desfăşor
Marmoreele braţe,
El vine trist şi gânditor
Şi palid e la faţă;

Doar ochii mari şi minunaţi
Lucesc adânc chimeric,
Ca două patimi fără saţ
Şi pline de'ntuneric.

— „Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ş'acuma,
Şi soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma:

O vin, odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O vin, în părul tău bălaiu
S'anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să resai
Mai mândră decât ele".

— „O, eşti frumos, cum numa'n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oiu merge niciodată!

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Şi ochii mari şi grei mă dor,
Privirea ta mă arde".

— „Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu'nţelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Şi tu eşti muritoare?"

— „Nu caut vorbe pe ales,
Nici ştiu cum aş începe —
Deşi vorbeşti pe înţeles,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ
Să te'ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine".

— „Tu-mi cei chiar nemurirea mea
In schimb pe-o sărutare,
Dar voiu să ştii asemenea
Cât te iubesc de tare;

Da, mă voiu naşte din păcat,
Primind o altă lege
Cu vecinicia sânt legat,
Ci voiu să mă deslege".

Şi se tot duce... S'a tot dus
De dragu-unei copile,
S'a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

●

In vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce împle cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A 'mpărătesii rochii,
Băiat din flori şi de pripas
Dar îndrăzneţ cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furişează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Şi mândră, arz'o focul
Ei Cătălin, acu-i acu
Ca să-ţi încerci norocul.

Şi'n treacăt o cuprinse lin
Intr'un ungher de grabă.
— „Da ce vrei, mări Cătălin?
Ia las', caută-ţi de treabă".

— „Ce voiu? Aş vrea să nu mai stai
Pe gânduri totdeauna,
Să râzi mai bine şi să-mi dai
O gură, numai una".

— „Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri,
Dă-mi pace, fugi departe —
O, de luceafărul din cer
M'a prins un dor de moarte".

— „Dacă nu ştii, ţi-aş arăta
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânia,
Ci stai cu binişorul.

Cum vânătoru'ntinde'n crâng
La păsărele laţul,
Când ţi-oiu întinde braţul stâng
Să mă cuprinzi cu braţul;

Şi ochii tăi nemişcători
Sub ochii mei rămâe...
De te înalţ de subsuori
Te'nalţă din călcâie;

Când faţa mea se pleacă'n jos,
In sus remâi cu faţa,
Să ne privim nesăţios
Şi dulce toată vieaţa,

Şi ca să-ţi fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă'nclin,
Tu iarăşi mă sărută".

Ea-l asculta pe copilaş
Uimită şi distrasă.
Şi ruşinos şi drăgălaş,
Mai nu vrea, mai se lasă

Şi-i zise'ncet: — „Incă de mic
Te cunoşteam pe tine,
Şi guraliv şi de nimic,
Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, resărit
Din liniştea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătăţii mării:

Şi tainic genele le plec,
Căci mi le împle plânsul,
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul;

Luceşte c'un amor nespus
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalţă tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
In veci îl voiu iubi şi'n veci
Va rămânea departe...

Deaceea zilele îmi sunt
Pustii ca nişte stepe,
Dar nopţile-s de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai pot pricepe".

— „Tu eşti copilă, asta e...
Hai ş'om fugi în lume,
Doar ni s'or pierde urmele
Şi nu ne-or şti de nume,

Căci amândoi vom fi cuminţi,
Vom fi voioşi şi teferi,
Vei pierde dorul de părinţi,
Şi visul de luceferi".

●

Porni luceafărul. Creşteau
In cer a lui aripe,
Şi căi de mii de ani treceau
In tot atâtea clipe.

Un cer de stele de desupt,
Deasupra-i cer de stele —
Părea un fulger ne'ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Şi din a chaosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca'n ziua cea de'ntâiu
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjor
Ca nişte mări, de-a'notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Păn' piere totul, totul.

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochiu spre a cunoaşte
Şi vremea'ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.

Nu e nimic şi totuş e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

— „De greul negrei vecinicii
Părinte mă deslegă
Şi lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară'ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preţ,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor eşti de vieţi
Şi dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Şi focul din privire,
Şi pentru toate dă-mi în schimb
O oară de iubire...

Din chaos Doamne-am apărut
Şi m'aş întoarce 'n chaos
Şi din repaos m'am născut
Mi-e sete de repaos".

— „Hyperion, ce din genuni
Resai c'o'ntreagă lume,
Nu cere semne şi minuni
Care n'au chip şi nume;

Tu vreai un om să te socoţi,
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toţi,
S'ar naşte iarăş oameni.

Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Şi nu cunoaştem moarte.

Din sinul vecinicului ieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s'ar stinge'n ceriu
S'aprinde iarăş soare;

Părând pe veci a resări
Din urmă moartea-l paşte,
Căci toţi se nasc spre a muri
Şi mor spre a se naşte.

Iar tu, Hyperion, remâi
Ori unde ai apune...
Tu eşti de forma cea de'ntâiu,
Eşti vecinică minune.

Şi pentru cine vrei să mori?
Intoarce-te, te'ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Şi vezi ce te aşteaptă".

●

In locul lui menit din ceriu
Hyperion se'ntoarse
Şi, ca şi'n ziua cea de ieri,
Lumina şi-o revarsă.

Căci este sara'n asfinţit
Şi noaptea o să'nceapă;
Resare luna liniştit
Şi tremurând din apă

Şi împle cu-ale ei scântei
Cărările din crânguri.
Sub şirul lung de mândri tei
Şedeau doi tineri singuri:

— „O lasă-mi capul meu pe sin
Iubito, să se culce,
Sub raza ochiului senin
Şi negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gândirile străbate-mi,
Revarsă linişte de veci
Pe noaptea mea de patimi.

Şi deasupra mea remâi
Durerea mea de-o curmă,
Căci eşti iubirea mea de'ntâi
Şi visul meu din urmă".

Hyperion vedea de sus
Uimirea'n a lor faţă;
Abia un braţ pe gât i-a pus
Şi ea l-a prins în braţe...

Miroase florile-argintii
Şi cad, o dulce ploaie,
Pe creştetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Şi'ncetişor
Dorinţele-i încrede:

— „Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe rază,
Pătrunde'n codru şi în gând
Norocu-mi luminează!"

El tremură ca alte dăţi
In codri şi pe dealuri,
Călăuzind singurătăţi
De mişcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca'n trecut
In mări din tot înaltul:
„Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,
Dac'oiu fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strimt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece."

Notiţele în proză despre Luceafărul

LUCEAFARUL. (Almanachul Societăţii Academice social-literare „România Jună", Aprilie 1883. Reproducere în C. L. XVII, 5, 169-178 August 1883).

Cu oarecare modificări poezia a apărut în volumul: M. Eminescu, Poezii. Editura Socec, Bucureşti, 1884 — prima ediţie îngrijită de T. Maiorescu — volum pus în vânzare încă din 23—24 Decembrie 1883 (G. Ibrăileanu, Viaţa Romînească, XIX, 1, 91—93, 1927 şi XXI, 5—6 250, 1929).

Textul nostru redă versiunea din acest volum, reprodusă de G. Ibrăileanu în ediţia sa: M. Eminescu, Poezii. Editura „Naţionala" S. Ciornei, Bucureşti. Am admis această versiune fiindcă foarte probabil este posterioară celei publicate în Almanach şi a fost corectată de poet, căci el obişnuia să-şi corecteze poeziile şi după ce le publica — dovadă cele şase poezii publicate întâiu în revista „Familia" din Oradea-Mare şi apărute apoi cu modificări în acelaşi volum.

Deosebirile dintre textul nostru şi cel din Almanach, sânt următoarele: în Almanach, v. 192 sună:

„Ia du-ţ' de-ţi vezi de treabă. (sic).

După v. 304 urmează strofa:

„Ei numai doar' durează'n vĕnt
„Deşerte idealuri —
„Când valuri află un morměnt
„Resar în urmă valuri;

In locul v. 319—320 se găsesc versurile:

„Cere-mi cuventul meu de'ntâi
„Să-ţi dau înţelepciune?

urmate de strofele:

„Vrei să dau glas acelei guri,
„Ca dup'a ei cântare
„Să se ia munţii cu păduri
„Şi insulele'n mare?

„Vrei poate'n faptă să arĕţi
„Dreptate şi tărie?
„Ţi-aş da pământul în bucăţi
„Să-l faci împĕrăţie.

„Iţi dau catarg lângă catarg
„Oştiri spre a străbate,
„Pămĕntu'n lung şi marea'n larg
„Dar moartea nu se poate...

Se găsesc următoarele manuscrise: I. 2277, 125 v.-141. Cel mai vechiu şi mai îndepărtat de text; poema începe la f. 132 r. şi e necompletă: cuprinde cea mai mare parte din versurile dela v. 1 la v. 168, cu destule lipsuri însă şi cu multe versuri la care a renunţat. Pe foile 125 v.-131 r. sânt încercate vreo 24 de strofe — toate de câte două şi trei ori — care cuprind multe versuri ce au trecut în „Luceafărul"; scrise, la început, pe recto foilor 126—128, după ce au primit multe corectări şi au fost adause multe alte strofe pe verso, au fost reluate pe recto foilor 129—132, unde de asemeni au suferit numeroase corectări şi adausuri de strofe nouă pe verso. Multe din aceste strofe sânt şterse, unele neterminate şi fiind scrise pe două coloane, e greu de hotărît ordinea lor: ele par a fi scrise din prima aruncătură de condeiu şi e greu de spus dacă erau menite să formeze o poezie independentă sau o introducere la „Luceafărul", aşezată înaintea primului vers din text. — II.2276, 203—208. E iarăşi numai un fragment: cuprinde aproape toate versurile dintre v. 257 şi v. 308 şi în afară de aceste, multe strofe care n'au trecut în text. Este tot aşa de îndepărtat de forma definitivă ca şi primul ms. şi pare scris cam tot în aceiaş vreme. — III.2260, 102. Un mic fragment de câteva strofe scris în urma precedentului, probabil pe timpul când era revizor şcolar (Iulie 1875—Iunie 1876) căci în acest carnet, la p. 100, se găseşte o notiţă relativă la şcoala din cotuna Hermeziu. — IV.2275 bis, 39—66. Este prima versiune complectă, în care se regăsesc aproape toate versurile din text, într'o formă mai mult sau mai puţin apropiată; este încă mult îndepărtată de forma publicată şi cuprinde vreo 18 strofe la care a renunţat. In acest ms. a scris, pe foaia 56 r., într'un colţ, următoarea notiţă: „In descrierea unui voiaj în (România) ţerile (noastre) române, germanul K. povesteşte legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înţelesul alegoric ce i-am dat, este că dacă geniul nu cunoaşte nici moarte, (nici noaptea uitării) şi nume (sic) lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte însă pe pământ nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de-a fi fericit. El n'are moarte, dar nici noroc. Mi s'a părut că soarta luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ şi i-am dat acest înţeles alegoric".

Această notiţă a fost descoperită întâiu de I. Scurtu, care în prima sa ediţie a poeziilor lui Eminescu —M. Eminescu. Poezii. Ediţie îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu. Bucureşti „Minerva" 1908 — într'o notă dela pag. XV, o indică greşit la f. 96 a manuscrisului, fără a o reproduce. El afirmă că a descoperit acea carte germană, înainte de a fi cunoscut notiţa poetului, încă de pe când era student la Lipsca şi făgădueşte că „într'un studiu special, terminat mai **de mult**", va publica „textul **mărturisirei poetului, descifrat cu greu pe alocurea". Aceleaşi afirmaţii**

M. EMINESCU

şi promisiuni le repetă şi după patru ani, într'a doua ediţie — M. Eminescu. *Lumină de Lună.* Ediţie îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu, Bucureşti. „Minerva" 1912 — la p. 20 şi — ceiace e curios — repetă şi aceiaşi indicaţie greşită a notiţei lui Eminescu. I. Scurtu n'a publicat niciodată studiul făgăduit şi nici n'a divulgat vreodată numele autorului german.

In şedinţa Academiei Române de la 1 Mai 1925, d. N. Iorga face o comunicare asupra „Trei călătorii în ţările româneşti, Caronni, Rey, Kunisch şi originea „Luceafărului" lui Eminescu". (Academia Română, Memoriile Secţiunii Istorice. Seria III, Tomul V, Mem. 5 „Cultura Naţională". Bucureşti. 1925). D-sa analizează cartea lui Richard Kunisch, Bukarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn, Rumaenien und der Tuerkei, Berlin 1861, în care se găsesc două poveşti culese din Muntenia, dintre care una e aceea dela care s'a inspirat Eminescu spre a scrie „Luceafărul". La sfârşitul comunicării, d. Iorga adaogă: „Lucrul acesta-l spunea, cum îmi atrage atenţia d. Sîn-Giorgiu, d. D. Caracostea, în numărul din 16 Noembrie al revistei „Adevărul literar şi artistic"... D. M. Beza a adus lămurirea verbală că informaţia iniţială vine dela d-sa, care a studiat tema aceasta şi în tot Balcanul, iar d-sale i-a fost dată de d. M. Gaster, care o expusese însă din 1883 în *Literatura populară română.* D. Gaster însuşi aflase taina dela Eminescu chiar, care o şi notase, redând numele lui Kunisch numai prin iniţiala în manuscriptul 2275 bis al Academiei, adus înainte de d. Caracostea".

D. D. Caracostea, *Izvoarele poemei Luceafărul.* Extras din „convorbiri Literare". Bucureşti, Socec & Co. 1926, citează cartea d-lui Gaster şi remarcă: „Deşi vorbirăm de bibliografie, felul primitiv cum este înţeleasă, explică dece o indicaţie de valoarea acesteia a rămas de fapt neobservată. S'au scris multe despre Luceafărul şi nimeni n'a amintit măcar izvorul : până nu l-am dat în un periodic răspândit — se ştia de mult, dar nu se cunoştea". D-sa nu contrazice însă afirmarea d-lui Beza relatată de d. N. Iorga aşa că meritul de a fi descoperit informaţia din cartea d-lui Gaster revine tot d-lui Gaster.

Iată acea informaţie: „In sfârşit mai pomenim basmul: „Fata fără trup" versificat de d. Bonetti Roman în poema sa Radu. Basmul însuşi e luat din cartea lui Kunisch (R. Kunisch, Bukarest und Stambul 1861 p. 194—203), care a publicat în traducere germană, două basme inedite române, fără de a indica izvorul de unde le-a luat. Amândouă însă au reintrat în literatura română, căci unul este „Fata fără trup" şi cellalt „Fata din grădina de aur" (pag. 180—193) a inspirat d-lui Eminescu poema sa „Luceafărul". (Dr. M. Gaster, *Literatura populară română.* Bucureşti Ig. Haimann 1883 p. 549).

Aceste două basme din Richard Kunisch au fost traduse în româneşte de către d. D. Caracostea, *Două basme necunoscute din izvoarele lui Eminescu,* Socec & Co., 1926, V. 2288 43 v. — 45 r. Un mic fragment ce cuprinde v. 193—216, câteva strofe, unele încercate de câte două ori; pare scris puţin timp în urma ms-ului IV. VI. 2266, 20—21. Un fragment de câteva versuri (197—200 şi 233-240) între care sânt intercalate trei strofe, pe care le-a folosit mai târziu în poezia „La steaua". VII, 2261, 198—212. Este o transcriere, dar îndreptată şi mai apropiată de text, a manuscrisului IV; a primit mai târziu foarte numeroase corectări, care o apropie mult de forma publicată, ba chiar o face în mare parte identică cu ea. Din cele 18 strofe străine de text care se găseau în ms. IV, au fost păstrate numai şapte. Manuscrisul e intitulat „Legenda Luceafărului" şi la sfârşit poartă data Aprilie 10—1882. VIII. 2260, 254. Un fragment de câteva versuri: trei din strofele care figurează în versiunea din „Almanach" şi lipsesc în textul din ediţia Maiorescu. Pare o foae rătăcită dintr'un manuscris mai mare. IX 2260, 152—155. Un şir de strofe (v. 265—308), unele încercate de mai multe ori, fiind scrise unele pe marginea filei, au putut fi scrise în timpuri diferite, căci parte din ele par anterioare manuscrisului VII.

In afară de acestea se mai găsesc în manuscrisele dela Academie, încercări de poezii rămase neînchegate din care multe versuri au trecut în „Luceafărul", iar câteva în alte poezii, ca „Ce e amorul" sau „Când amintirile". Aceste încercări, destul de numeroase, par a fi fost făcute toate în vederea a două sau poate trei poezii, care nu i-au reuşit, prin anul 1875, pe când era revizor şcolar şi înainte de a fi început să redacteze poema „Luceafărul". Se pare că pe atunci poetul era stăpânit de muzica strofei pe care avea s'o întrebuinţeze în „Luceafărul", căci în afară de numeroasele strofe din încercările amintite, multe din poezii le concepute cam tot în aceiaşi vreme — „S'a dus amorul". „Pe lângă plopi", „Când amintirile", „Ce e amorul", „Şi dacă...", „Adio" prezintă acelaşi ritm, adică aceiaşi schemă metrică, ritmul stilistic variind după conţinutul sufletesc al fiecărei poezii.

CONSTANTIN BOTEZ

CRONICA MODEI

Parisul, — ne spunea d-na Marie-Claire, care-şi are atelierul lângă marile magazine „Aux Galleries Lafayette", — este o uzină de idei. Din această uzină se alimentează întreaga cultură şi intelectualitate din lume, dar mai ales fantazia, capriciul, invenţia spirituală şi amuzantă a modei. Fiecare casă îşi are modelele, amănuntele şi caracteristicile sale. Dar de îndată ce modelul cade în stradă şi detaliul se reproduce în serii, moda se schimbă din nou, ca un Proteu cu mii şi milioane de feţe. Cutare model schiţat în fugă la un ceai, la o recepţie... Abia l-ai pus în lucru la cusutoreasa cea mai fină şi mai desăvârşită, — se banalizează şi dispare ca o efemeră subt degetele şi ochii noştri speriaţi. Nu ai apucat să-l pui odată, şi modelul a eşit din modă.

La tailleur poţi inova, doar, gulerul, dându-i o formă neaşteptată sau înnoindu-l printr'un joc de cravate, pe care l-ai inventat peste noapte, ca să-l pui dimineaţa.

Rămân totuşi stabilite câteva principii dela care nu se depărtează, până în prezent, nici o casă mare: jupele la tailleur rămân scurte şi strâmte, de nu poţi păşi în ele, decât doar dacă ai învăţat să mergi săltând, când pe un picior, când pe altul, ca o păsărică.

Vestele sânt de culoare deosibită şi se termină, sau într'o mişcare de bască absolut colantă, sau ondulată nebuneşte, făcând un „puf" nostim şi amuzant, pe lângă talia subţire.

Dacă tailleurul e simplu, toată atenţia e concentrată asupra bluzei. Organza sau organdi-ul se poartă în garnituri pline de fantezie în jurul decolteului *carré*, ca pe vremea lui Bourget şi Guy de Maupassant.

De altfel influenţa portretelor din expoziţia marilor maeştri, caşi acea a teatrului, se resimte foarte mult în moda actuală.

In domeniul pălăriilor expoziţia de artă chineză dela Londra a lăsat urme foarte aparente. Iar modeliştii din casele mari s'au inspirat din retrospectiva lui Corot dela Orangerie, cu mult înainte de a apărea modelele de primăvară. Apoi se pare că această expoziţie va avea mai ales influenţă asupra modelelor de vară.

Ceiace impresionează în portretele lui Corot, este predilecţia sa pentru lingerie, pe care o pune totdeauna în contact cu bustul feminin, subt rochie, zărindu-se mai mult sau mai puţin la marginea decolteului, ca în portretul „Agostinei", la care şemizeta, foarte desfăcută, depăşeşte corseletul în stofă închisă, reţinut prin nişte bretele fronsate.

Acelaşi lucru — în la „Femme à la Perle", „Lectura în Atelier", „Tânăra femee în roşu", şi altele.

Se pare că marele maestru ar fi căpătat gustul acesta în Italia; şi el ar putea repune la modă şemizete de lingerie, când cu boleroul, când cu acel corselet al Agostinei.

In tot cazul, casele de înaltă confecţiune ar putea dobândi aici multe inspiraţii care să le scoată din rutina şemizetei şi să le facă să utilizeze nu numai bucăţelele de dantelă antică, păstrate prin casetele de familie, ci mai ales degetele de zână ale bietelor noastre absolvente de la lingerie, care cu arta lor desăvârşită sânt totuşi foarte încercate de mizerie.

Dăm aci portretul d-rei Sennejon, nepoata pictorului, în stilul lui Ingres, cu corsagiul abia decoltat în jurul gâtului şi cu pălăria în formă de aureolă, în care trebue să recunoaştem multe din trăsăturile modei noastre. Moda care s'ar inspira din Corot, ar putea să aducă o notă de seninătate şi farmec armonios, de care avem nevoe după atâta influenţă a Gretei Garbo, Marléne Dietrich sau Katarine Hepburne.

Cine ştie? La donna e mobile!... şi moda asemenea...

In tailleurul de după prânz, fantezia este absolut la largul său. Deşi lenajul domină în gustul actual, culoarea preferată rămâne tot negrul.

Jeanne Lanvin prezintă la tailleurul negru de după prânz un bolero de „ciré" pichetat, Worth, un ansamblu de lână uşoară cu o capă garnisită şi dublată cu *imprimé*, Maggy Rouf, — un delicios tailleur de suirah negru, cu o bluză de organdi alb şi o floare de pichet la butonieră, în mijlocul căreia este ascuns un ceas minuscul (noutate!), Robert Piquet, — ansamblul său cu „rouleaux" de jersey negru. Ansamblul de crep negru, vesta de crep fond negru imprimat cu alb, galben, roş, pe bluză de linon brodat, găsim la Marie Louise Calvet. Deasemeni rochie *manteau*, neagră cu *dublu col* de pichet.

Aceasta nu înseamnă că alte culori decât negrul sânt cu totul demodate în tailleur. Pentru miezul nopţii sânt tailleurile de dantela cea mai fină, ca Chantilly alb şi unele bluze care nu sânt decât o simplă dantelă, deadreptul pe corp. Sânt apoi tailleururi paetate. In acest caz însă nu se pot pune decât bluze foarte simple subt smochingul scăpărător, bine-înţeles cu mâneci foarte scurte, ca de altfel la toate bluzele cu tailleur.

Se pare că pentru sezonul viitor negrul se va mai restrânge puţin, pentru a face loc imprimeurilor, purtate ca „deux piéces"; iar dintre lenajuri — maron cald roşietic, verdele şi mai ales *grège* vor fi cele favorizate. Carourile, *pied de poule* sau în striuri foarte fine, pe fond lenaj sau mătase, deşi sânt în mare vogă pentru moment, riscă să se banalizeze curând. Şi apoi se realizează astfel rochii care durează — ceiace presupune o garderobă cam nepo-

trivită cu nevoile vremurilor de azi.

Mantoul pentru zi se poartă mai puţin. El poate fi sau cu o jachetă rusă sau persană, strânsă la talie şi evazată în jos, sau o redingotă cu sau fără platcă, cu mâneci foarte voluminoase sus, lângă umăr, strimtându-se în jos, sau strict sport, cu tăetura corectă şi clasică, cu mânecile în acelaşi spirit. Astfel e mantoul de lenaj *bleu marin* dela Schiaparelli, sau mantoul *beige* cu bucle de cilic, dela Germaine Lecomte, fără guler la spate, cu două reveruri pătrate, sau în fine mantoul tip englezesc, în *homespun* uşor, din stofă în carouri *beige, marron* şi roşu.

Capa va fi haina de seară cea mai căutată, fără îndoială, pentrucă face foarte elegant, când e bine purtată, iar aceasta e foarte rar, mai ales dacă se adoptă o culoare violentă. Pentru femeile ce nu au pretenţie de excentricitate, capa neagră este cea mai potrivită, deşi nu trebue să se creadă că se poartă uşor!...

Pălăriile de primăvară se fac foarte mult din pai de hârtie, imitând panamaua sau din panglice. Formele sânt infinite şi modistele noastre au în genere gust şi îndemânare.

O modă care persistă şi care va stărui desigur şi la vară pe plajă, este acea a decolteului în spate.

Se ştie că Claudette Colbert are reputaţia că posedă spatele cel mai desăvârşit din Hollywood. Se ştie de asemeni că ea e Pariziană, deci trebue să deducem că reţeta ei pentru un decolteu frumos în spate trebue să fie destul de interesantă.

In primul loc, sfătueşte tânăra artistă, cultura fizică. Dacă cineva are spatele cam îndoit, să se atârne în fiecare dimineaţă de o bară sau pur şi simplu de treptele unei scări, în fine de ceva solid, fără a atinge pământul cu picioarele, şi aceasta numai timp de cinci minute, dar regulat, sau să practice înotul. Bineînţeles, dacă spatele e prea slab sau prea gras, cultura fizică singură, nu are efect, ci mai trebue şi un regim potrivit. (Ah, regimul!)

Apoi, urmează Claudette, *pielea trebue să fie perfect sănătoasă*, fără pete, fără acnee şi... mai ales de o curăţenie fără comparaţie. Gâtul, bustul, spatele — spre a fi frumoase — trebuesc spălate zilnic cu apă caldă în care am adăugat puţin bicarbonat de sodiu şi o săpuneală zdravănă cu un săpun moale. Sânt perii anume, speciale, cu care putem să ne frecăm fără nici o grijă. Dacă avem pielea uscată, aplicăm, din două în două zile o cremă grasă la culcare, impregnând-o în piele cu un masaj rotativ.

Moda se afirmă din ce în ce mai eclectică, mai anarhică în înţelesul că nu-şi urmează decât fantazia, fără a se preocupa, dacă e sau nu în opoziţie cu alte modele şi trebue mult gust, multă chibzuială atunci când sântem silite să ne preînoim sau să ne complectăm garderoba în limitele unui buget strict stabilit şi în vederea unor anumite condiţii de viaţă, în care se cere să fim „bine", după oră, după cerinţele sezonului şi după împrejurarea socială în care trebue să figurăm.

Imprimeurile mult purtate în această primăvară cer şi ele alt gen pentru stradă şi altul pentru interior sau reuniuni de seară.

Pentru seară sânt recomandate motivele mari, buchetele imense, în culori vibrante, aquarele bogate în care să se remarce însă calitatea desenului. Cele de stradă sânt semănate cu motive minuscule, reprezentând animale amuzante, de o stilizare naivă.

Anglia a scos din uzinele sale stofe imprimate de o rară şi splendidă frumuseţe, în desemnuri proprii, foarte originale; iar Franţa cu ţesutul Albène, din fabrica Bonelo, seria de lux, se remarcă prin puritatea albului şi coloritul plin de freschetă.

La noi, unde industria textilă este la început, executarea modelelor, din case mari, sufere oarecare neajunsuri din cauza lipsei de calitate a ţesuturilor.

BITRIX

Cronica muzicală

Filarmonica: Pianistul Uninsky — Oedip

In concertul simfonic dirijat de d. George Georgescu, *a trebuit să ne placă în primul rând, graţie interpretării, pretenţioasa şi simpatica — atât ca program cât şi ca tratare —* Viaţă de Erou *de* Richard Strauss.

Şi farmec propriu şi interpretare bună au avut însă cele două tablouri din suita Iberia *de* Albeniz, Sărbătoarea Domnului la Sevilla *şi* Navarra, *ce au dat un plăcut colorit exotic programului. Cele douăsprezece tablouri ce alcătuesc suita sânt inspirate de melodiile populare ale Andaluziei, sau mai bine zis de poezia şi ritmurile lor, pe care Albeniz le îmbracă în cele mai moderne armonii, dând astfel, printr'un exemplu fericit, cea mai bună formulă a muzicii savante de inspiraţie populară.*

In aceiaşi seară a apărut ca solist al concertului, pianistul rus Alexandru Uninsky, *executând cele două concerte în* la major *de* Mozart *şi* Liszt. *Seninul* Andante *din concertul lui* Mozart *şi întregul impetuos şi melancolic concert de* Liszt *erau prilejuri de variată interpretare şi sigură afirmare. Pianistul Uninsky a păstrat neîncetat un ton modest, necăutând să strălucească personal, ci contopindu-se în masa orchestrală. Concepţie personală sau întâmplătoare absenţă — nu s'ar putea şti. In orice caz, d-sa s'a înfăţişat sub o lumină mult mai favorabilă în concertul personal pe care l-a dat Duminică în sala Dalles. Nu atât în sonata* Appassionata *de Beethoven, din care tocmai pasiunea a cam lipsit, nici în* Variaţiile *lui* Brahms, *ci mai ales în piesele lui* Scarlatti *şi în tot programul* Chopin, *graţie tehnicei sale uimitoare prin precizia ei minuţioasă şi în acelaş timp discretă.*

●

Asociaţia Muzica Nouă, *ce şi-a luat eroic rolul de îndrumătoare a publicului pe cărările cam întortochiate ale muzicii moderne, a avut minunatul gând de a lămuri auditorul în privinţa dramei muzicale a lui George Enescu,* Oedip.

D. Em. Ciomac, *cu priceperea şi subtilitatea pe care i-o cunoaştem din analizele muzicale publicate sau expuse la Radio, şi cu un entuziasm comunicativ, a pus în lumină caracterele şi semnificaţia adâncă a operei lui G. Enescu. Simfonia dramatică asemeni operelor lui Wagner, lăsând însă întreaga lor valoare glasurilor — şi deci personalităţilor — eroilor de pe scenă,* Oedip *a tins, ca şi Tetralogia, şi a izbutit mai mult ca ea, să se apropie de spiritul tragediei antice. Severă şi simplificată la maximum, muzica lui Oedip nu foloseşte, ca elemente exotice, motive greceşti vechi, sau pretinse astfel. Ci, printr'o intuiţie genială, evocă simplitatea vieţii patriarhale a preistoricei epoci în care legenda lui Oedip se petrece, prin modulaţiile de fluer primitiv, ce sânt tot atât ale ciobanilor noştri şi ale fraţilor lor, prin veacuri, de lângă Teba cea străveche.*

Măreaţa idee călăuzitoare a tragediei lui Sofocle şi-a dramei lui Enescu, concepţia aproape creştină a omului, jucăria soartei, ce izbuteşte totuşi s'o birue după ce şi-a plătit birul suferinţei şi care, orb în timpul vieţii, se luminează prin moarte — şi-a găsit în cruda, întunecata legendă cel mai desăvârşit simbol, iar în cele două opere, cea mai desăvârşită expresie scenică şi muzicală.

Conferenţiarul, care cunoaşte lucrarea nu numai din retransmisiunea premierei dela Paris — şi care, dacă nu ne înşelăm, a tradus în româneşte versurile lui Edmond Fleg, ne-a făcut să pătrundem şi să adâncim ceiace pentru noi erau numai impresii.

D-nii Gabriel Popescu *şi* C. Stroescu, *întovărăşiţi la pian de d.* Jora *şi la flaut de d.* Jianu, *au interpretat scena omorului lui Laios, din actul al doilea. Glasul puternic şi grav al d-lui* G. Popescu *ne-a părut deosebit de potrivit în rolul tragic al eroului.*

N.

Cinematograful

Marx

Deprinşi cu gagurile clasice, apariţia unor Grock sau Marx ne lasă la început nedumeriţi. Nu mai sânt bufonerii legate strâns de o anumită psihologie deja celebră, de personalitatea bine cunoscută a unui Chaplin, Lloyd, Keaton, Laurel, Hardy — adică a personagiilor create de ei şi care-s neschimbate dealungul tuturor filmelor. La Grock sau la fraţii Marx avem clovnărie pură, independentă de povestea celui care o execută. E foarte interesant acest gen de caraghioslâc. Şi greu. Poate imediat aluneca în banalitate, cu tot concursul muzicei (căci clownul cel bun este 70 la sută muzical).

Stan Laurel şi Oliver Hardy ne oferă spectacolul găgăuţiei ridicată la rangul de filozofie practică. Grock sau Marx ne dau cu totul altceva, şi anume atmosfera acelei vârste curioase, a vârstei de doi ani. Redevenim copii de doi ani. Acrobaţie morală extrem de dificilă, dar cu atât mai preţioasă.

Filmul celor trei Marx, care rulează acum, aduce o notă originală în repertoriul comicului de ecran. Şi nu are nici-un „parti-pris" de duioşie deghizată, ca unele filme ale lui Malec sau Lui.

Champeaux

este critic cinematografic la un mare hebdomadar parizian. Bănuesc că cronica lui despre Charlot a contribuit şi ea la formarea opiniei bucureştene — bucureşteanul fiind un cetitor asiduu al acelei mărfi de „imitaţie clasa I" debitată de revistele format-jurnal care bântue azi, multe ca purecii, în capitala republicei franceze. Este interesant felul de a fi obiectiv al autorului. Incepe prin a spune că Charlot merită lăudat pentru că munceşte patru ani la un film. Foarte amabil. Pe urmă constată, cu melancolie, că nu-i destulă melancolie în „Timpuri nouă". De ce? Nu ne spune. Pe urmă, ca să fie şi mai imparţial, institue o contabilitate în partidă dublă: pe o coloană, scenele care au avut cinstea să-i placă. Pe altă coloană, celelalte. Printre acestea din urmă figurează şi episodul cu mecanicul devenit prizonier în roţile maşinilor, şi hrănit de Charlot. Nu-i place, această scenă, lui Champeaux. O găseşte ordinară. De ce, nu ne spune. Dar iată altele, de data asta sprijinite pe argumente. E vorba de gaguri dacă nu plagiate, în tot cazul parţial împrumutate. Este, spune criticul francez, episodul dela început, lucrul în uzină, dansul şuruburilor. Se pare că asta a mai fost cândva, în filmul „A nous la liberté" al lui René Clair. Aşa dar, René Clair spune: „azi munca în fabrici e aşa de standardizată, încât lucrătorului îi poate, la un moment dat, veni un fel de nebunie din pricina viziunii de coşmar a tuturor acelor buloane care defilează cu o viteză drăcească în faţa uvrierului buimăcit; şi se poate ca acestuia să-i vină gândul de a-şi lua lumea în cap, lăsând baltă toată maşinăria".

Dar atunci, ca să fim logici, ar trebui să-i interzicem lui Charlot, sub învinuire de plagiator, însăşi ideea de a construi un film unde tema este mecanizarea vieţii moderne. Căci acest subiect aparţine d-lui René Clair legal înregistrat la tribunal. Nu episodul cu şuruburile, dar întreg filmul lui Chaplin ar trebui urmărit în justiţie pe baza legilor garantatoare ale proprietăţii artistice.

Iar dacă atunci Charlot ar fi optat pentru un alt subiect, de pildă un divorţ, ar fi avut de furcă cu Tolstoi; sau dacă ar fi povestit un incest, ar fi imitat pe Racine. Şi aşa mai departe.

Lucrul e cu atât mai picant cu cât, în „A nous la liberté", René Clair nu numai că utilizează această idee (atât de generală!) a mecanizării vieţii moderne, dar, cu aceeaşi ocazie, o... ratează. Căci episodul din acel film nu e reuşit. Imi amintesc cum tocmai am regretat atunci că autorul a luat o idee fecundă şi a stricat-o. Insfârşit, vine d. Champeaux care, în numele patriotismului francez, ne spune: de vreme ce René Clair a apucat să „catastrofeze" cutare temă, această temă, odată stricată de d-sa, devine tabu pentru ceilalţi." Ca şi când faptul că Charley Chase când cade pe spate e anost, interzice urmaşilor de a mai folosi această temă comică.

Şi Charlot mai este încă odată acuzat de plastografie. E vorba de „Milionul" lui René Clair, unde la un moment dat nişte hoţi îşi trec din mână în mână o haină în care se află un bilet de loterie, aceste „passes"-e luând alura de match de rugby. In „Timpuri nouă" găsim acelaş lucru cu găina clientului arţăgos. La care nu putem, mă'nţelegi, pentru ca să răspundem decât: „ce-are-a-face?" Recunoaştem că episodul din „Milionul" era foarte reuşit. Dar asta nu-l face tabù. După cum căderea bârnei pe capul lui Charlot, deşi constitue un truc arhicunoscut, nu-i „ieftin", căci trebue judecat prin locul pe care-l ocupă în economia generală a poveştii.

Este un roman englez, care se chiamă „A note in the muzic" de Rosamond Lehman. Ideea e următoarea: o notă muzicală n'are valoare proprie, ci una în legătură cu ce i-a precedat şi succedat, cu alte cuvinte cu locul ei în ansamblu. Aşa şi cu gag-urile lui Charlot. Imi vine să strâng de gât de o potrivă pe cei ce exclamă „'mm, asta nu-mi place", cât şi pe cei ce strigă, lat şi categoric: „bună!" Consumatorul de frumuseţe se deosibeşte de cel dela băcănie care gustă puţin camember şi strâmbă din nas, apoi puţin paté şi jubilează, dând „note" fiecărei mărfi. Opera de artă se judecă, desigur, după detalii, dar aceste detalii au valoare după legătura lor organică cu ansamblul.

Insfârşit, d. Champeaux este şi el de părere că „Timpuri nouă" n'are unitate, fiind o simplă lipitură de sketch-uri disparate. Iar discipolii lui Champeaux, când le veţi explica de ce un personaj ca Charlot e caracteristic tocmai prin această viaţă monotonă şi fragmentată, când în dubă, când pe trotoar, când în celulă, când în infernul unei uzine, fără nimic din toate acele evenimente care fac viaţa de familie sau de societate —, când îi veţi aminti de toate acestea, vă va spune:

„Atunci, dacă „unitatea" e un lucru aşa de vag dece nu lipeşti împreună Goana după aur, Circul, Luminile oraşului *şi* Timpuri nouă? *Tot ai să găseşti o unitate!"*

Am auzit cu urechile mele această frază. Şi mi-am spus aşa: „Filmul ideal al lui Charlot ar fi unul de opt ore, cuprinzând mai multe episoade (ca şi romanele): Charlot în Alaska, Charlot la circ, Charlot vagabond într'un mare oraş, Charlot lucrător la Ford, etc. Propunerea făcută în batjocură şi ca un fel de spirituală reducere la absurd, noi o luăm, ca proştii, în serios, şi o considerăm ca cel mai mare omagiu ce i se poate aduce lui Chaplin.

Bounty

A fost un „mare film" al casei Metro Goldwin. Trei buni actori: Laughton, Gable, Tone. Vre-o treizeci de alţii, deasemenea excelenţi, în rolurile secundare. Două femei tahitiene, de o frumuseţe exact aşa cum trebue, adică eminamente neeuropeană. Un contrast foarte fotogenic între viaţa aspră, nedreaptă, crudă de pe bordul vasului „Bounty" comandat de un sadic al autorităţii, — şi viaţa paradiziacă, simplă, cuminte, uşoară, decentă, de pe insulă. Un singur cusur. Deşi fiecare scenă este impecabil lucrată, deşi nu există nici o lungime şi nici un „hodoronc-tronc", filmul totuşi, în ansamblul lui, mi se pare cam descusut. *Scenele parcă nu-s tare-tare lipite unele de altele, în acel sistem strâns de angrenaj dinţat pe care îl au deobiceiu bunele filme americane. Atrag atenţia: faptul că spectacolul durează cu o jumătate de oră mai mult decât filmele de metraj normal, această lungime fizică e aci mai de grabă o calitate estetică, de oarece sporeşte numărul scenelor care-s, toate, excelente. Inconvenientul sudurii insuficiente de care vorbeam ar fi valabil chiar dacă filmul ar dura numai trei sferturi de ceas; defectul acesta e independent de metrajul peliculei.*

D. I. SUCHIANU

Mărunte

— *A apărut numărul pe Aprilie, din revista „Muzică şi poezie" cu un interesant şi bogat cuprins datorit d-lor: N. Iorga, T. Arghezi, Al. Philippide, Em. Ciomac şi d-ra Victoria Dragoş-Ursu.*

Mişcarea muzicală din străinătate, cronici, ştiri artistice şi desene complectează sumarul revistei „Muzică şi poezie".

Constantin Botez

Acum o săptămână, a plecat pentru totdeauna dintre noi sufletul cel mai delicat, mai blând şi mai duios, omul cel mai *bun*, pe care l-am cunoscut. A plecat într'o lume, în care nu mai există nedreptăţi şi asprimi — într'o lume, unde bunătatea şi gingăşia inimii lui calde vor găsi răsplată şi unde — poate — se va putea odihni însfârşit şi el, pururi neodihnitul, de sbuciumul unei vieţi agitate.

L-am cunoscut pe „Costică Botez" demult, sânt ani de-atunci, la Iaşi, unde urmam liceul. Profesor de limbile latină şi română, cunoscând însă perfect franceza, engleza, germana, italiana şi greaca — cursurile lui aveau un farmec, o putere de înlănţuire, care ne captiva, vrăjiţi de felul prietenos şi cald, cu care trata aridele lui „materii". Reuşise să facă din „Latinească" — precum îi zicea el — o materie atrăgătoare şi vie, iar din „Română" o adevărată încântare.

Aşteptam nerăbdători „Ora" lui. Lecturile în clas, făcute cu acea voce adâncă şi caldă, ne emoţionau. Ii sorbeam cuvintele nemişcaţi, până ce — uneori — spre sfârşitul vreunei bucăţi mai triste, se oprea; cu zâmbetul lui bun ne spunea, ascunzându-şi propria emoţie:

— Restul... o să-l citiţi dvs. singuri...

Avea o sensibilitate într'adevăr „feminină", o profundă şi fină delicateţe de simţire, dar şi o uriaşă putere de muncă — toate ascunse subt masca omului de lume — căci Constantin Botez a iubit viaţa — şi a unei modestii fără seamăn.

Discret, el avea pudoarea sentimentelor sale celor mai adânci; şi clipele când vorbea de ele, erau atât de rare şi de fugitive, şi o făcea cu atâta sinceră modestie — încât rămâneai uimit şi fermecat.

Ca toţi cei blânzi şi sinceri, a suferit şi el, în viaţă, multe „neplăceri" — cum le zicea, îngăduitor. N'a ştiut însă niciodată ce-i ura, n'a pedepsit pe nimeni, decât atunci când nu se mai putea altfel. Era bucuros să erte, — mulţumit când avea ceva bun de spus, când putea pune o notă bună unui elev, — când elevii lui „ştiau". Anchetele pe care era obligat să le facă — mai târziu, ca Inspector — cu atmosfera lor de intrigi şi denunţuri, — îi erau penibile.

L-am regăsit, după mulţi ani, acelaşi; i-am revăzut zâmbetul bun şi ochii calzi, de altădată. I-am cunoscut spiritul fin, de „causeur" desăvârşit, erudiţia vastă, cinstea ireproşabilă — calităţi de care, ca elev, nu-mi putusem da seama. Şi l-am iubit mai mult ca niciodată, găsind în el o desăvârşire sufletească nebănuită, care te făcea să te simţi în preajmă-i mai bun, mai delicat şi mai sensibil, tu însuţi, omul asprit de lupta vieţii.

Căci pe el, nimic nu-l putuse înăspri: nici decepţiile, nici supărările, de care, cu toată bunătatea lui, n'a fost cruţat.

Nici chiar războiul, cu toate grozăviile şi cruzimile lui; războiul care, pe lângă toate suferinţele trupeşti şi sufleteşti, i-a adus una şi mai grea, silindu-l să-şi întrerupă studiile strălucite ce le făcea la Berlin, să-şi piardă rodul şi răsplata binemeritată a muncii întregii lui tinereţi.

— Pe noi, ăştia de demult, — zicea el, — războiul ne-a dezorientat complect. Ne-a rupt viaţa în două...

El era şi a rămas, până la urmă, unul din cei „de demult", din generaţia marilor cărturari şi oameni de suflet de altădată. Romantic incorigibil, la o întrebare a mea: Ce preferă, proza sau versurile? mi-a răspuns surâzând:

— Eu sânt de moda veche: îmi plac poeziile...

A fost profesorul Botez pentru mine şi pentru mulţi alţii, o lumină şi o mângâiere în drumul vieţii, un prieten unic şi de neînlocuit! Viaţa lui a fost o continuă şi neîntreruptă revărsare de iubire şi de bunătate, de înţelegere şi de mângâiere. Dacă a fost el însuşi fericit — aceasta e o întrebare, la al cărei răspuns sufletul lui bun renunţase să se mai gândească...

Constantin Botez n'a murit. Trăeşte în noi, mai viu şi mai senin ca niciodată, ne zâmbeşte blând, ne iartă — şi ne aşteaptă, în pragul veşniciei, pe toţi acei care l-am iubit.

UN FOST ELEV

Cărţi care trebuesc cetite

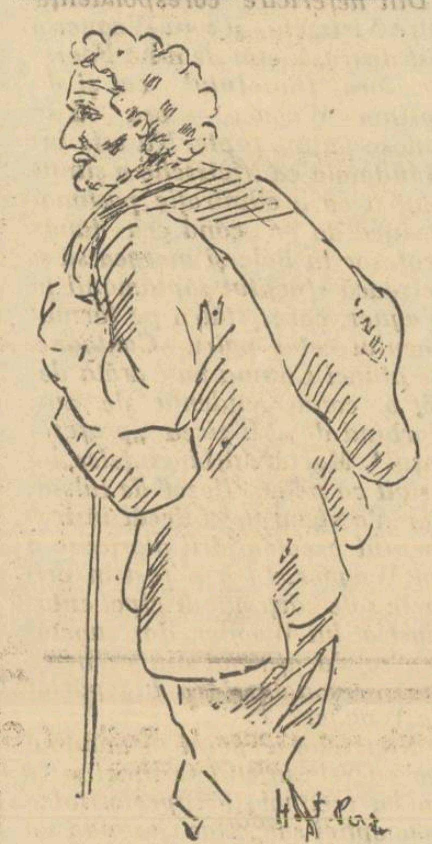
In editura Calman Lévy, Paris, „Etapes de ma vie", de *René Bazin*, academician, scriitor de înaltă ţinută sufletească şi seninătate morală, mort în Iulie 1932.

Paginile aceste, extrase din caetele sale intime, oglindesc, — în toată puritatea sa, — această nobilă figură, atât de vie în paginile emoţionante în care se alătură notele de reflexiune morală, adeseori maliţioase în fineţa lor, anecdote, meditaţii şi minunate portrete literare din câteva trăsături de creion.

Iată-l pe Jules Lemaître „cu ochi strălucitori, cu un fond de nelinişte vădită"; Anatole France în mânile bărbierului său, cu spumă de săpun pe faţă, profesând, sceptic şi dezmăţat, că „judecata e un mic lux pe care oamenii şi-l îngăduie"; apoi Loti de Henday, în cabinetul său de lucru aerian, unde trebuia să te urci ca un acrobat pe scări de frânghie şi să-l găseşti printre japonezerii şi scrisori feminine, „cu nasul pudrat, foarte simplu şi gentil", confiind vizitatorului său aiurit ultima-i expediţie cu contrabandiştii basei! Intâlnim pe acelaşi Loti, mai târziu, la Rochefort, în faţa stelei verzi cu verseturi de aur, adusă de el din Stambul, din cimitirul în care doarme Azyade, imagină scumpă a micii Turcoaice, pe care n'a uitat-o niciodată. Insfârşit un Loti cu totul necunoscut, politicos, trist, dar crezând cu încăpăţinare în strigoi, care lovesc misterios în mobile şi în ziduri, lăsând urme pe dalele de marmoră, urme „de picioare mici, foarte mici"...

Toate figurile dinainte de războiu trec în aceste amintiri din zilele trecute, surprinse în intimitatea lor de un om care ştie să vadă şi ştie să le cântărească, dintr'o singură ochire.

Ceiace face farmecul unic al acestor note este bogăţia şi variaţia lor, evocarea spectacolului lumii şi al diversităţii ei — aşa cum o răsfrânge viaţa, cu talentul unui fin literat, dar în acelaş timp cu reflecţii adânci şi ascuţite asupra problemelor capitale, deşi abia atinse în treacăt, ale raportului romanului cu realitatea şi în care unitatea gândirii se încheagă din pagini răzleţe, în care se răsfrâng convingerea neclintită, a acestui mare romancier, că „arta în toate manifestările ei, trebue să servească la ascensiunea sufletului".

De reuşita Franţei în războiu, nu s'a îndoit nici o clipă, cu toate chinurile care i-au torturat inima de Francez şi de Creştin, căci el simte că în acest războiu nu e în joc numai spiritualitatea Franţei, ci a lumii întregi.

Din întreg volumul care se citeşti cu un interes deosebit se desprinde un suflet admirabil, simplu, plin de bunătate, credincios, statornic şi pasionat. Ceiace e de cel mai mare interes, e faptul că acest suflet nobil şi inflexibil pe calea purităţii morale, a fost înţeles dela prima dată, de... Ludovic Halévy, directorul Corespondentului, care în colaborare cu Meilhac şi întovărăşit de orchestra îndrăcită a lui Offenbach, făcea deliciile bulevardului. Aceasta nu l-a împiedicat de a simţi farmecul din „Stephanette", „Tante Giron", „La Tâche d'Encre", — acele cărţi atât de pure şi de fragede.

Editura Calman Lévy a editat mai toate volumele lui René Bazin, începând cu „La Tâche d'encre", (premiul Academiei).

La Montagne en Folie par Jean Variot

Spiritul fantastic al lui Jean Variot îşi are origina în anii copilăriei sale din Alsacia, în care s'a lăsat legănat de vechile basme legendare de mii de ani, ale forţelor naturii: pădurea, muntele şi apa, precum şi de toate încarnările sale nereale, Kobolzii, lutinii, şi toţi zişii „vânători negri", etc.

Comicului său de un colorit special, alsacian îi datorim amuzanta şi muşcătoarea „La Montagne en Folie".

El este, însă, în acelaş timp, şi autorul cărţii „Propos de George Sorel", care a apărut imediat după „La Montagne en Folie" şi în care el expune părerile pe care le-a cules, ca adolescent, din gura lui Sorel, „l'Apotre de la Violence", părintele spiritual, dintr'un straniu paradox, al marxismului lui Stalin, ca şi al antimarxismului lui Mussolini şi Hitler.

„La Montagne en Folie" face parte din seria „Rapsodie montagnarde" şi este al treilea, după „Resurrection du Feu", care e în acelaş timp pictură modernă şi evocare de mituri strămoşeşti şi „Boumpernikel", eşit din brumele Alsaciei, ca să se reîntoarcă şi să se şteargă în ele, după un scurt dar orbitor popas la Paris.

„Boumpernikel" este simbolului freneziei de bani, cu care se poate cumpăra totul, afară de (mulţumită Domnului) iubirea adevărată şi prietenia.

„La Montagne en Folie" este pe gama fanteziei comico-tragice, povestea utopiei egalitare, care orbeşte pe cei mai mulţi, în aceste vremuri de dărâmare a societăţii umane.

Jean Variot ne povesteşte o aventură simbolică, petrecută într'un Tirol de vis rău, în care o societate perfectă şi totalitară, „elaborată" de nudişti în delir, unii mai urîţi decât alţii când se arată goi, se revoltă şi fac rămeriţă, de cum apare printre ei o femee care are neruşinarea individuală de a fi frumoasă.

Cum să îndrăznească cineva să aibă un corp splendid şi să insulte, astfel, egalitatea în urâţenie!...

Scriitorul de profesie

Alfred Vallette, directorul revistei şi al casei de editură „Mercure de France", mort de curând, după o activitate de 47 de ani în această calitate, deplângea, către un prieten, faptul că înfrigurarea speculei de după războiu a coprins şi activitatea literară.

„Prea mulţi scriitori tineri, declara el, au crezut că se pot îmbogăţi tot atât de repede făcând literatură, cum se îmbogăţeau cei ce făceau negoţ".

Numai cei ce aveau ceva avere puteau, după părerea sa, să se bizuie a fi scriitori de profesie. In toate celelate cazuri scriitorul nu trebue să privească profesiunea de scriitor de cât ca pe o prefesie de a doua mână, rămânând să-şi păstreze profesia de scriitor ca unic mijloc de existenţă numai dacă norocul îl favorizează.

„Nu se pot scrie lucruri frumoase de cât dacă scriitorul e eliberat de grija urgentă a pânii de toate zilele".

In lumea anglo-saxonă romancierii de limbă engleză ajung la ediţii de sute de mii de exemplare în cel mai scurt timp. Numai în Londra un scriitor dintre cei buni, nu *dintre cei mai buni, ajunge, în scurtă vreme, să-şi asigure un venit de 100.000 lei pe lună, ceiace nu e excesiv pentru indicele de scumpete al vieţii din Anglia.*

Scriitorul francez însă nu poate conta pe un venit care să-i asigure o existenţă onorabilă, decât foarte târziu în viaţă.

Care poate însă fi atunci viitorul unui scriitor dela noi, care scrie într'o limbă ce nu se citeşte decât în România şi încă într'o Românie în care analfabetismul este în.... floare, dacă se poate spune.

Este mult mai sigur ca garanţie pentru calitatea operei şi a moralităţii omului, ca scriitorul, caşi orice alt artist, să-şi creeze o altă sursă de venit, fie ea cât de modestă, prin exercitarea unei profesiuni care să-i asigure existenţa de mâne, considerând profesiunea de artist şi de literat, ca un exerciţiu de lux.

Cronica literară

C. Stere Uraganul

Noul roman al d-lui C. Stere din seria *In preajma revoluţiei* va stârni interesul în primul rând din două puncte de vedere care nu sânt neapărat ale artei, deşi nu în contrazicere cu ea. Urmărind revoluţiunea rusească de acum treizeci de ani şi răscoala ţăranilor din 1906, Vania Răutu se mişcă printre evenimente ca actor, judecându-le, încât nu propriu zis faptele reprezintă literariceşte materia romanului ci atitudinea eroului. In măsura în care cititorul va vedea în Vania pe d. Stere însuşi sau un personagiu cu desăvârşire fictiv, impresiunea va fi, după convingeri, de partizan sau de estet. Cartea răscoleşte idei fundamentale în viaţa unui popor, numai puţini dar voi fi în stare să se elibereze în totul de datele ei practice. Oricâtă ridicare deasupra contingenţelor va fi înfăptuit autorul, scrierea e un roman istoric, cu fapte adevărate, care vor sluji ca documentaţie la viitoarea istorie politică şi economică a deceniilor din urmă, deoarece Vania este nu mai puţin un product al d-lui Stere, actor esenţial în acele evenimente, şi ca atare bine informat.

Importanţa documentară a volumului este şi ea copleşitoare, nu pentru publicul obişnuit, fireşte, ci pentru cercetător, pentru intelectual, dar criticul se poate repede elibera de sub strângerea ei la o contemplaţie indiferentă a faptelor, ca simple manifestări generale de umanitate. D. Stere, fiind român, străin adică prin fundament de spiritul slav, a fost în stare, cum am spus altădată, să rămână sufleteşte în afară de lumea pe care teoreticeşte s'ar părea că o înţelege. De aci, impresia aceea de imens, de haotic, de absurd. Vania e un spirit latin, cu expunere de motive, cu program, Rusia e o prelungire a Asiei. Mişsările sânt acolo lente şi nesigure şi fenomenul revoluţie nu poate fi apucat cu mintea de nicăiri, rădăcinile lui stând în pământuri necunoscute minţii raţionale. Compararea a două mişcări asemănătoare este nimerită şi d. Stere s'a ştiut sustrage prin aceasta înrâuririi unei mari personalităţi ca aceea a d-lui Rebreanu. Fireşte, şi răscoala din 1906 are în mecanica ei porniri obscure, mistice, dar noi le înţelegem măcar à posteriori, totul poate fi adus la forma raţiunii. In modul acesta d. Stere defineşte, chiar dacă nu aceasta îi este intenţia, pe sub rânduri, două lumi.

Din punct de vedere literar, notele d-lui Stere sânt grandioase şi înfricoşătoare şi amintesc volumele despre Siberia. După o scurtă revedere a familiei (descripţia şi portretul fac din nou legătura cu arta întâiului volum), Vania ia contact cu revoluţia rusească. Câteva momente repezi ca de film vor putea da cititorului impresiunea măreţiei nebune a spectacolului. O fată ţipă spre soldaţi:

„O duduiţă de şaisprezece-şaptsprezece ani, despletită, sărise alături de bancă, fără să ţină seamă că vântul dinspre mare îi sălta indiscret poalele fustei. Luptând cu părul care îi cădea mereu peste ochi şi-i acoperea gura, ţipa ca prinsă de isterie, întrecându-se cu regetele vlăjganului, agitându-şi pălăriuţa.

— „Fraţi proletari! — tăia văzduhul vocea ei stridentă: Căci sânteţi proletari, cu toată livreaua pe care o purtaţi... ...Fraţi proletari! Marele Karl Marx ne-a lăsat lozinca mântuirii! etc."

Afară din oraş de vede un spectacol de epopee:

— „Egorovca!... Au dat foc la conacul boerului Cusimin...

Capul vecinului din fundul balahulei, dispăru cu totul sub gulerul de lup.

Puţin câte puţin se însenină.

Şi în lumina cenuşie, înainte de apariţia astrului luminos, în vastul orizont al stepei chersoniene, întretăiate de drumuri nisipoase, se deschise înaintea călătorilor o privelişte tulburătoare: pe toate drumurile trăgeau spre zarea din apus — „harabale" şi căruţe, cu ţărani şi femei, purtând saci goi în spinare.

Vecinul îmblănit slobozi primul cuvânt dela plecare:

— Ca o haită de lupi! — hurui el răguşit: Aleargă să-l prade pe bietul Cusimin..."

Satele de colonişti germani sânt însă păzite bine de tineretul înarmat. Aici este Europa centrală, raţionalistă, prin definiţie burgheză.

După câtava vreme de dezorientare guvernamentală urmează reacţiunea. Temele sânt într'adevăr epopeice. La Catedrală episcopul face slujbă religioasă şi predică binecuvântând „tot norodul pravoslavnic şi credincios". După aceea începe procesiunea cu clerul în frunte. Gloata pravoslavnică este însă compusă din ocnaşi evadaţi şi alţi de soiul acesta, comandaţi de oamenii poliţiei şi curând procesia se transformă în pogrom, îndemnată de comisar cu această oratorie:

— „Fraţilor! Evreii ne omoară, cu studenţii şi cu gazetarii!... Pe ei şi pe gazetarii criminali, răzvrătiţi împotriva Ţarului, unsul lui Dumnezeu! Pe ei! Sânteţi şi voi slobozi trei zile!..."

In sate face ordine *Incuiatul*, generalul numit astfel pentru impenetrabilitatea gândurilor lui, ascunse în gesturi mieroase. Portretul e viguros:

—„Moş Titici!... Armata... Soldaţi... Ghenerali... Straşnici.

Primarul se înverzi, — chiar părul lui, împărţit în două ca la

CONST. STERE

icoanele bizantine, se sburli şi clinul începu să tremure ca o coadă de codobatură.

Carpuşca nu apucă să-şi şteargă nasul cu dosul mânei, când în tropotul de cai, — dintr'o „troică" cu zurgălăi, escortată de cazaci, — sări în strălucirea galoanelor şi a decoraţiilor *Incuiatul.*

Intră în biserică, cu o cravaşă subsuoară, brăzdând dela prag văzduhul cu cruci largi de o neîndoelnică pravoslavnicie.

Preotul rămase pe loc, cu gura căscată şi cu crucea înţepenită în mână.

Generalul sărută crucea, simulă o mişcare spre mâna popii — care, ca lovit de curent electric, sări îndărăt.

— Sărut mâna, părinte! — îi zice cucernic şi smerit neaştepatatul „fiu duhovnicesc", cu cel mai dulce glas din rezervele lui de dicţie artistică:

— Glăsuiţi înainte, părinte... Dumnezeu e mai mare ca generalii...

Bietul popă abia îşi putu sfârşi leturghia, behăind ca o capră gutunărită".

După această comedie generalul pune pe popă să cânte Veşnica Pomenire şi-l spânzură.

D. Stere descrie, cum am zis, în vreo sută de pagini şi răscoala noastră dela 1906. Din punct de vedere literar s'ar putea face observaţiunea că două revoluţiuni, adică două surse de fapte grandioase, sânt prea multe pentru o carte. Un roman nu suferă de obiceiu două subiecte tari. Autorul a scăpat de acest neajuns prin aşezarea evenimentelor în raport cu Vania. Nu poate fi dar vorba de vreo comparaţiune între *Uraganul* şi *Răscoala* dar este totuş în cartea d-lui Stere material nou, înfăţişat cu tot ce e în stare să atragă contemplaţia estetică.

Ţăranul român se înfăţişează mai conştient de scopurile lui şi cu o muţenie şireată care este deadreptul simţ politic. Bănuit de un omor, de care de bună seamă nu era străin, ţăranul rămâne de nepătruns:

„ — Ei, bădiţă, — stăruia ziaristul: cine atunci l-a omorît?... A fost trăsnit din cer?...

— Nu ştim, boerule! — îl privi fără clipire, gospodarul: Se poate şi aiasta... L-ar fi osindit Dumnezeu, că era tare hain.

— Pentruce zici că era hain?

— Nu puteam răsufla de răul lui. Din pricina lui nu puteam căpăta o *firtă* de pământ...

— Ei, şi acum aveţi s'aveţi pământ?...

Ţăranul îşi întoarse puţin capul şi aruncă în silă:

— Are să ni-l dee stăpânirea. N'are încotro... Altfel nu e chip de traiu...

— Dar dacă nu vi-l dă?... Faceţi răscoală?...

— Nuuu! lungi ţăranul parcă şi mai în silă... Noi nu facem huet... Dar plecăm cu Dumnezeu... Ne lăsăm de ţara aiasta... Ne ducem peste Prut! — răcni el deodată".

Ţăranii îşi dau seama instinctiv că revoluţia trebuie să aibă o tactică şi o conducere. Şefii sânt pentru ei *studienţii* iar pornirea acţiunii va să fie sincronică. De aceea ei aşteaptă *semnul*. Motivărilor mistice, călăreţilor misterioşi din „Răscoala", d. Stere le-a adaos o altă versiune, nu mai puţin remarcabilă. E un adevărat mit în formaţiune:

„ — S'a oprit lângă mine, — se zori şi mai mult băetanul: şi un boer... negricios — roşu la faţă... cu ochii ca de jăratic... îmi zice aşa: Măi flăcăule, care-i drumu la Izvoreni?... Aista-i, — zic — şi cârmeşte la dreapta... Şi cel mai bălai zice aşa: Ii departe până la Izvoreni?... Cam o poştie, zic... Dar dumneavoastră cine sânteţi?... Şi cel negricios zice aşa: Studienţi!...

— A-a-a-a! — răsuflă ca dintr'un singur piept grămada.

— Şi negriciosu zice aşa: Ai foc, băiete?... *Foc şi lumină să fie!...* Şi când a pornit să bată cremenea cu amnaru meu, aşa săreau scânteile mari ca fulgerele, de s'a luminat jur împrejur ca ziua... Şi cum a apucat iasca a prins s'o învârtească aşa, iaca aşa s'o învârtească — băiatul descria un cerc mare, cât îşi putea lungi braţul: Aşa învârtea... aşa tot învârtea... de se făcuse o roată mare de foc... mai mare ca roata morii lui moş Tănasă!... Şi când mi-a aruncat înapoi amnaru şi cremenea, roata de foc o rămas în cer!..."

Tot astfel se poate cita pentru profunditatea psihologică „revoluţia" din satul Cepurile. Acolo moşiereasa e respectată de toată lumea şi motive de răscumlare nu sânt. Ţăranii însă au „cuvântu şi semnu" de a se mişca. Soluţia lor e o ilustrare admirabilă a gândirii maleabile mediteraneene. Ei respectă forma revoluţiei, eliminând conţinutul, descătuşindu-se dar de tirania asiatică a absolutului. Fac o răscoală „simbolică", în efigie, ca să zicem astfel. Ei cer voie să spargă un geam de la conac şi să ducă pe crâşmar cu talanga de gât, fără nicio altă urmare primejdioasă. Ceea ce şi fac:

„— Sărutăm mâna, coniţă!... Să nu-ţi fie cu bănat matale, că am venit să te înştiinţăm că ne răsculăm şi noi... facem rivoluţie...

— De ce, oameni buni?

— Apoi, ne e ruşine, cuconiţă, de gospodarii din celelalte sate.

— Şi cum voiţi să vă răsculaţi?

— Apoi, iaca aşa... Să spargem măcar fereastra aiasta!...

— Nu se poate, oameni buni, e fereastra din sufragerie! Cum am să stau cu copiii la masă?...

— Apoi că aşa este cuvântu şi semnu cuconiţă!...

După o târguială, oamenii căzură de acord să spargă numai o ferestruică chioară la cămăruţa din dos".

Este aci bunătate de oameni cu vechi aşezări, sofisticărie bizantină, spirit juridic roman, dar şi un respect al proprietăţii, pe care nu-l puteau avea dincolo cei cu instituţia Mirului.

Din toate punctele de vedere romanul cel nou al d-lui C. Stere, e plin de miez şi îndrăznesc a spune mai încărcat de substanţe decât cele două volume ce l-au precedat, dar o judecată temeinică asupra lui afară de admiraţia imediată nu se poate da. Prea ne-am îndepărtat de începuturile lui şi va trebui acum să recitim întreaga serie spre a vedea rostul şi tăria fiecărui element în architectura edificiului.

G. CALINESCU

Insemnări şi polemici

De ce a scris Francois Mauriac o viaţă a lui Isus?

Pentru că, zice el, cea mai plină de freamătul vieţii dintre marile figuri istorice, cea mai puţin logică, pentrucă este cea mai vie, este de obiceiu redusă de istoricii săi la proporţiile u-

FRANCOIS MAURIAC

nui om obişnuit, sau ridicată de către adoratorii săi la un nivel atât de sus deasupra pământului pe care a trăit şi pe care a murit, încât e „dezumanizat", adică îşi pierde toate trăsăturile unei persoane reale.

François Mauriac îşi propune să-l prindă, prin intuiţia sa de scriitor în ceia ce a avut El mai particular şi mai nereductibil.

Inainte de a fi fost Dumnezeu el a apărut oamenilor ca un om, dintr'o patrie, dintr'un clan. Intre cei unsprezece săraci, care-l înconjoară, el este atât de asemănător, încât e nevoie să fie arătat de Iuda, deci un om între oameni.

Acest Galilean sărac şi din clasa muncitoare, de care-şi bat joc cei din jurul său, tratându-l de nebun, posedă însă atâta putere asupra materiei, a corpurilor şi a sufletelor, încât ridică poporul subt suflul nădejdei mesianice.

Clericii văd în el un impostor atât de primejdios, în cât cer ajutor Romanilor, duşmanii lor cei mai răi, împotriva sa.

Pentru ei, zice Fr. Mauriac, Isus era cu adevărat un impostor, unul care maimuţărea pe Dumnezeu, prefăcându-se că putea dezlega de păcate şi ale cărui blesteme întreceau toate blestemele.

Prietenii lui îl iubeau ca pe un prieten în acelaşi timp atoateştiutor şi puternic, dar şi ca pe un umilit între umiliţi.

Neînţeles nici de cei ce-l iubeau, nici de puternicii care-l urau, pentrucă şi unii şi alţii percepeau ceiace era divin în natura sa, fără a-şi da bine seama. Francois Mauriac vrea să zugrăvească pe Isus, subt aceste două aspecte, subt care se răsfrânge în inima celor ce îl adoră, caşi în a celor ce îl urăsc de moarte, pătrunzând prin violenţa pasiunilor din jurul Mântuitorului, până la pacea profundă şi senină a sufletului său, o pace care nu seamănă cu a nimănui, pacea unică a legăturii cu Tatăl, pace care se aşterne în sufletul său, care cunoaşte dinainte ceasul spre care se îndreaptă paşii săi, agonia, crucea şi batjocura, fără ca „Iubirea" să se turbure şi credinţa să se clatine.

Francois Mauriac vrea să curețe, în cartea sa despre Isus, vorbele Mântuitorului de rugina vremilor, de noroiul rutinei, a tuturor comentariilor care le-au acoperit de lâncezeala, îngrămădită asupra lor de două mii de ani, pentruca să facă să i se audă glasul, glasul lui adevărat în care tremură încă după atâtea veacuri în fiecare cuvânt, —aşa cum l-a rostit el cu adevărat, un glas care e numai al lui şi care singur ştie să trezească şi să fructifice sufletul omenesc.

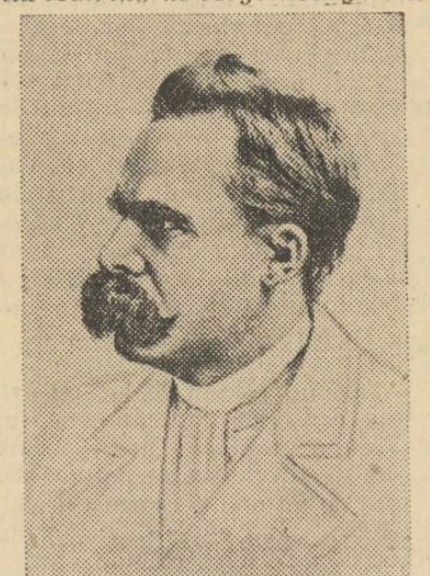
A reuşit oare autorul să o facă? In aceste sfinte sărbători creştinul are totuşi nevoia de a căuta glasul acesta numai în Evanghelia lui Ioan.

Nietzsche şi dragostea

Viaţa amoroasă a lui Nietzsche nu este prea bogată în întâmplări de dragoste, deşi el avea o senzibilitate foarte impresionabilă şi o inimă duioasă. Drama vieţii lui a fost desigur imposibilitatea de a despărţi persoana de ideile sale în dragoste. El cerea să fie înţeles şi urmat în ideile sale şi, dacă iubita nu era capabilă să se ridice la nivelul concepţiilor sale îndrăzneţe, inima lui se înstrăina de ea. De aceia, deşi a încercat de mai multe ori să se ataşeze într'o dragoste feminină, nu a izbutit nici o dată să o ducă la bun sfârşit.

Totuşi, pare a fi fost destul de inflamabil; dar, stângaciu şi naiv, a dat mereu greş în veleităţile sale amoroase. Astfel după ce a întâlnit, la nişte prieteni, de două ori pe Livoniana Mathilde Trempedach, o cere în căsătorie, pentru ca să afle că era deja logodită cu un altul!

Romanul său cu Lou Salomé, a fost mai complicat. Ea i-a fost prezintată de bătrâna sa prietenă Malvida de Meysenburg. Lou

NIETZSCHE

Salomé, era o rusoaică tânără, o intelectuală cu mult talent, după cum a dovedit mai târziu. Ea îl admira, părea că-i pricepe filozofia şi scrise subt influenţa lui. „Hymne à la vie" şi „Hymne à la douleur", care nu sânt lipsite de accent.

Nietzsche, cu stângăcia lui naivă, o şi ceru în căsătorie. Ea refuză, sedusă dar şi înspăimântată de acest geniu ciudat, cu care petrecuse câteva zile în Elveţia, în tovărăşie cu mai mulţi prieteni. Ar fi putut deveni prieteni, cu toată această întâmplare, dacă n'ar fi intervenit între ei vorbe şi bârfeli. Sora lui Nietzsche, autoritară şi imperioasă, calomnie pe Lou, acuzând-o că nu ar fi o bună discipolă a lui Nietzsche şi că ar fi fost metresa lui Paul Rée. Nietzsche a crezut şi a scris lui Lou o scrisoare teribilă rupând astfel legăturile dintre ei.

Dar adevărata mare dragoste a lui Frederich Nietzsche a fost Cosima Wagner.

Din nefericire corespondenţa între Nietzsche şi soţii Wagner a fost distrusă, atât de d-na Foerster, sora filozofului, cât şi de Cosima Wagner, — aşa că se cunosc puţine fapte. Nu este însă îndoială că Nietzsche a simţit pentru ea o admiraţie pasionată, încă de pe când era tânăr profesor la Bâle şi mergea să-şi petreacă sfârşitul săptămânii la Wagner, care stătea pe ţărmul Lacului celor patru Cantoane. Pe atunci Cosima nu-i arăta decât o condescendenţă de sus. Vorbind de el îi zicea „profesoraşul". Mai târziu, bineînţeles, l-a privit ca pe un filozof de talent, dar n'a văzut în el decât instrumentul preaînălţării glorioase a lui Wagner. El a şi fost în primele sale cărţi, un discipol entuziast al lui Wagner, dar cugetarea sa s'a afirmat din ce în ce mai personală şi s'a îndepărtat de Wagner.

Nietzsche a sperat în taină că va cuceri sufletul Cosimei şi că ea va recunoaşte superioritatea concepţiei sale. Dar Cosima i s'a împotrivit. Preoteasă a cultului wagnerian, ea indolatriza pe Richard Wagner ca om şi ca artist, şi-i dăduse întotdeauna dovezi de cea mai devotată dragoste. Pasiunea inspirată lui Nietzsche nu a găsit, deci, ecou în sufletul ei.

Această luptă şi această înfrângere pe terenul sentimental a avut desigur efectul de a aţâţa şi a aprinde gelozia-i înflăcărată împotriva lui Wagner. Nietzsche lupta pentru a câştiga dragostea unei femei şi izbânda asupra altui geniu.

Această dragoste pe care au căutat unii să o tăgăduiască, se trădează adeseori în opera lui subt figura Arianei, care simboliza pe Cosima idealizată. Dealtfel cel din urmă bilet, scris înainte de a se prăbuşi în nebunie, zicea: „Ariană, te iubesc. Dyonisos!"

S'au găsit acum de curând procesele-verbale, din clinica din Iena, unde a fost internat Nietzsche. In primele timpuri, se constată că el zicea: „Nevasta mea, Cosima Wagner, m'a adus aci".

Suferinţa lui cea mare, de fapt a fost singurătatea sa sufletească. Iubirile lui cerebrale n'au putut să folosească setea de dragoste care era în el. A rămas deci până la urmă lipsit de legătura dintre el şi alt suflet, care să-l complecteze.

Voltaire şi Ruşii din epoca sa

Voltaire avea mulţi prieteni şi admiratori sinceri sau prefăcuţi, printre Ruşii din vremea sa. Unii îşi arătau aceste sentimente prin scrisori şi prin lucrări asupra autorului lui „Candide" sau prin vizite la Ferney.

Printre numeroşii vizitatori şi corespondenţi, puţini erau scriitori şi literaţi de profesie. Printre aceştia se afla şi Cantemir al nostru, privit însă ca Rus şi nu ca Român.

Printre vizitatorii obişnuiţi, sânt multe personagii marcante, ca de pildă B. M. Saltikov, trimis special al marei Caterine, cu material rusesc în extrase şi traduceri, relativ la Istoria lui Petru cel Mare. Apoi prinţul Nicolae Iusupov cântat de A. Puşkin, prinţul Galiţin, contele

VOLTAIRE

Orlov, prinţesa Daşkov, etc.

Vizitele acestea erau de sigur, în mare parte efectele „snobismului" epocii, dar şi un semn al prestigiului de care se bucura literatura franceză, în Rusia de pe acele vremuri, precum şi un semn al celebrităţii personale a lui Voltaire.

Dar pe cât e de greu să se dovedească sinceritatea omagiilor ce veneau dela aceste ilustre personagii, pe atât e de greu de dovedit şi până la ce punct erau sincere elogiile lui Voltaire, pentru excelenţa limbii franceze a vizitatorilor ruşi şi a complimentelor sale pompoase pentru autorităţile din marele Imperiu.

Se pare că relaţii mai cordiale şi mai sincere ar fi existat între Voltaire şi contele Andrei Şuvalov, al doilea fiu al Feldmareşalului Petre Şuvalov, crescut la curtea împărătesei Elisabeta, cu o educaţie cu totul franceză.

De tânăr, Andrei Şuvalov scrisese versuri la „Mercure de France" şi la „Revue Encyclopedique", aşa că intrase în legături de prietenie cu Marmontel, Laharpe, Voltaire, etc.

Corespondenţa sa cu Voltaire datează din 1765, când făcu o vizită la Ferney cu tânăra sa soţie Catherina Petrovna, născută Saltikov. Ca scriitor şi corespondent, tânărul Şuvalov putea să placă lui Voltaire prin seducţiunea sa plină de resurse, deşi era pe atât de uşuratec pe cât de strălucitor. Dar pe lângă faptul că era un fervent partizan, ceeace măgulea, desigur, pe Patriarhul din Ferney, tânărul Rus era un om de inimă şi un prieten sincer şi devotat.

„Sânt admiratorul şi discipolul d-voastră, cel puţin în ce priveşte sentimentele. D-voastră vă datorez şi dragostea mea pentru literatură şi această filosofie, care — singură — ne poate face fericiţi, curăţindu-ne sufletul de prejudecăţile cu care sântem pătaţi încă din copilărie. Dacă am ceva gust, o datorez lecturii sârguincioase a excelentelor d-voastră opere. Insfârşit, nu voiu uita niciodată politeţa şi bunătatea cu care m'aţi primit la Ferney, acum treisprezece ani".

S'a discutat mult dacă faimoasa „Eepit à Ninon de Lenclos" se datorează penei lui Andrei Şuvalov sau este compusă de Voltaire sau de Laharpe. Mărturisirile lui Voltaire şi ale lui Laharpe, precum şi aprecierile lor pline de mirare, ca un literat dintr'o regiune situată la 61 grade poate fi scrisă într'o franceză atât de perfectă, au dovedit îndeajuns paternitatea autentică a contelui rus.

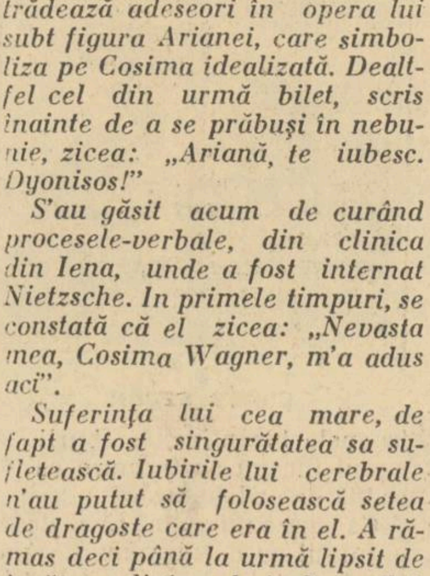
In două rânduri, Voltaire a adresat lui Suvalov câteva versuri. Un catren ca răspuns la „Epitre à Ninon de Lencols" şi mai multe versuri ca răspuns la „Epitre à M. de Voltaire". Deşi destul de artificiale şi bombastice, ele trebue să fi umplut de mândrie pe cel dintâiu colaborator rus al lui „Mercure de France".

Paul Claudel despre China

China dinaintea revoluţiei, zice Paul Claudel, era o ţară plină de spontaneitate. Ceiace îi plăcea marelui scriitor în China, era „acea fierbere fără constrângere, acea activitate ingenioasă şi naivă, toate micile meşteşuguri încântătoare, acea prezenţă universală a familiei şi a comunităţii — şi asemeni, trebue să o spun, sentimentul supranaturalului... Pretutindeni — temple, morminte, mici sanctuare subt un copac, în care cultul era alcătuit dintr'o vargă de tămâe şi o bucată de hârtie. Toate acestea îmi erau pe gust".

„China, — urmează el, — mi-a făcut efectul unei colonii de animale în care diferitele grupe separate au căpătat obişnuinţa de a trăi în stare, cum zic naturaliştii, în stare de simbioză, *adică de cooperare amicală şi reciprocă, bazată pe diferenţă. Nimic mai îndepărtat de ea decât statele totalitare, monstruoase formaţiuni de indivizi toţi la fel, cărora te întrebi de ce se va fi ostenit natura să le mai dea trăsături particulare.*

„Tipul cel mai izbutit, de o astfel de simbioză, este portul Syngapor. Acolo trăesc în pace şi într'o frăţească furnicare, grupe din toate rasele şi din toate societăţile posibile, fiecare cu legea, moravurile şi organizarea sa, străduindu-se într'o activitate tradiţională şi apropiată. Malaezii sânt pescari, pădurari şi zarzavagii; Chinejii negustori, industriaşi, financiari şi mijloci-

PAUL CLAUDEL

tori, naţia numită Chettys, *cămătari, cei numiţi „Sikhşi" poliţişti, Englezii magistraţi şi administratori, Filipinii saxofonişti, iar infirmierele din spitale sânt „surori" franceze.*

Toţi aceştia la un loc fac lumea cea mai variată, cea mai sănătoasă, cea mai amuzantă ce s'a putut vedea vreodată. Acest tip social, care se întâlneşte în Scalele Levantului, e şi acel ce se regăseşte în toate concesiunile internaţionale din China. Acolo toate rasele europene şi altele trăesc în bună înţelegere, în mijlocul indigenilor, cărora prezenţa lor le procură ordine, securitate, bună stare, fără ca nici una din ele să fi renunţat la propria sa lege, subt ocrotirea unui consul.

Libertate, fraternitate, — n'am văzut formulă celebră mai bine aplicată. Numai egalitatea este avantajos înlocuită prin reciprocitate şi echilibru".

„Această simbioză, zice Claudel, pare a fi una din condiţiile necesare vieţii popoarelor orientale.

ZOMBI ŞI GOLEM

In Africa, Zombi însemnează un mort, pe care-l reînvie un vrăjitor, pentru a face din el un fel de sclav.

Fiind dezbrăcat de sufletul său personal, pe care l-a lăsat în lumea cealaltă, el ascultă pe stăpânul său în toate acţiunile sale, devenind un perfect servitor.

Această credinţă seamănă foarte bine cu acea a Evreilor din Praga, cunoscută sub numele de *Golem*, mult mai cunoscută de public prin romanul lui Gustav Meyrinck şi prin filmele care s'au născut din el.

Mitul zombiilor a fost pus în scenă, cu multă poezie şi ingeniozitate, de Francis de Miomandre, pentru prima oară în literatură, în romanul său „Le Zombie".

Zombi, despre care e vorba în roman, este scos din viaţa de veci de către un *Griot* african, el însuşi în serviciul unui om de afaceri, suspect şi brutal, care ţine sechestrată o Englezoaică, foarte frumoasă, de care e îndrăgostit. In acest scop are nevoe de un păzitor devotat şi de credinţă. Negrul îi procură un „*Zombi*".

O tânără, sud-americană, ca mai toate eroinele lui Francis de Miomandre, se îndrăgosteşte de Zombi, care a fost în viaţă Gilles Beauvallon, şi îi comunică ceva din căldura vieţii personale.

Intriga romanului este plină de detalii, cu ceva de vodevil în desfăşurare, — căci, la un moment dat, toate personagiile din roman se întâlnesc, pentru a dezlega aventura.

Zombi, recăpătând ceva vitalitate şi independenţă, lasă pe englezoaică să fugă. Silvia de Pastores Hidalgo, tânăra americană din Sud, încearcă pe toate căile să regăsească pe cel pe care-l iubeşte. El reintrase în mormânt, simţind că nu mai are ce căuta pe pământ.

„I se părea că se desprind de pe el, ca nişte scoarţe de copac, una după alta, mii de conştiinţe: ca tot atâtea lucruri zădarnice, uscate, sfârşite; persoana sa redusă la esenţial, vegetală şi albă, nu mai era de cât un nămol de somn. Şi acesta se adâncea, devenind din ce în ce mai trainic, mai frumos, mai desăvârşit. El nu mai era el însuşi pare că de veacuri; şi totuşi nici odată un s'a simţit mai cu adevărat el însuşi. Se deschidea o uşă, apoi încă una, şi prin fiecare intra mai adânc în umbră, — dar o umbră atât de pură şi de profundă, încât era echivalentă cu o lumină totală.

Şi, atunci, în acest somn de umbră şi de adevăr, îi veni un vis, fără durată, imobil, absolut, un vis de veşnicie".

Când eroul atinge în sfârşit această clipă de solitudine desăvârşită, Silvia se întâlneşte misterios cu el. Sufletele lor s'au cunoscut altă dată şi au fost sortite să se mai întâlnească. S'au încrucişat din când în când pe imensa cale a veşniciei pentru câteva clipe sau câteva secole, mereu atrase una către alta şi mereu despărţite. Intâlnirea lor finală este foarte frumoasă şi adaogă la legendă convingerile personale ale lui Francis de Miomandre şi mai ales adânca sa credinţă în Iubire.

In rezumat, o carte fantastică, în care se amestecă realitatea de toate zilele a vieţii pariziene, o credinţă teozofică, tratată pe tonul glumeţ şi vioi al operetei în unele momente, ale acestei sumbre şi grave poveşti, cu personagii grave şi impresionante.

Cronica mizantropului

Animale şi instincte

In manualele de zoologie mai învăţăm şi azi însuşirile şi instinctele animalelor, determinate într'un spirit absolut. Deşi s'au observat schimbări în formele de adaptare ale animalelor n'am citit până azi o istorie a instinctelor lor, ceva în soiul unei cărţi despre evoluţia ideilor umane. Şi totuş o atare evoluţie există. Imi iau libertatea să supun naturaliştilor noştri două alterări care privesc vieţăţile din umila mea gospodărie.

Natura n'a prevăzut întrucât priveşte găinile clocitoarea artificială. Avicultorii au observat că găinile provenite din clocire artificială pierd instinctul maternităţii. Dar cum? Iată chestiunea. Găina mea născută pe cale artificială a început a oua din luna Februarie. A început e un fel de a vorbi fiindcă n'a mai stăruit. Pe dată ce a ouat întâiul ei ou s'a aşezat pe el şi a început să-l clocească. A cloci este iar un fel de a vorbi fiindcă găina mea se aşează pe el cam două ore pe zi. Această clocire relativă a continuat două luni de zile pe paie goale sau pe ouă străine, până ce am crezut de cuviinţă să-i dau satisfacţia maternă în întregime. Am aşezat-o dar pe ouă. Când o găină sparge un ou, spune instinctul vechiu din manuale, ea îl soarbe numaidecât spre a feri pe celelalte de înăbuşire. Găina mea nu-şi mai aminteşte din mecanica instinctului decât consumaţia, căci odată lăsată pe cuibar a mâncat toate ouăle. Acum clocește mereu, cloncănitoare şi rea, două ore pe zi, paiele.

Toată lumea crede că pisica mănâncă şoareci. Nu e adevărat. Pisica modernă nici nu mănâncă nici nu prinde şoareci. Intâi de toate fiindcă nu-i are. Parchetul nu mai îngăduie prăsirea micilor rozătoare. In locul otrăvurilor pentru distrugerea şoarecilor, industria ar trebui să ofere un produs pentru stârpirea pisicilor. Capitala este invadată de cotoi, care se sustrag oricărei autorităţi umane. Pisica sare pe casă, prin pomi, orice încercare de prindere devine zadarnică. Această independenţă dă pisicilor un caracter imposibil. Incearcă să strigi la un cotoiu care tocmai acoperă cu pământul grădinii tale mărunt şi negru produsele sale fetide. El îţi răspunde galeş, onctuos: miau, fără a-şi înceta ceremonia îngropării. Pisica este un animal inter-casnic, egoist. Ubi bene ibi casa, este lozinca ei. Când soarele bate în grădina mea, doisprezece cotoi dorm aşezaţi în cerc în jurul unei pisici. Cercul se mută la fiece oră după declinaţiunea soarelui.

Putinţa de a trăi pe deasupra unităţilor sociale şi de a se hrăni acolo unde prânzul pare mai bun, face pe pisici indiferente la ispita hranei. Pisica mea nu mănâncă decât cărnuri bine fripte, de preferinţă tocătură, refuzând orice combinaţiuni cu vegetale. Pâinea este mirosită cu bănuială şi de obiceiu identificată cu dispreţ. Mai deunăzi am prins eu un şoarece şi l-am oferit pisicii. L-a refuzat. Il voia fiert.

ARISTARC

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XV — Seria II — Nr. 803
Duminică 26 Aprilie 1936

FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţar
10 Lei Exemplarul în străinătate

MIHAIL SADOVEANU DESPRE INTELECTUALI ŞI TINERET

La Copou

Venind la Iaşi, ca întotdeauna să-mi petrec vacanţa Paştelui, n'am pierdut prilejul să stau de vorbă cu Mihail Sadoveanu, despre problemele veşnic arzătoare ale ridicării ţărănimii şi datoria intelectualilor. Patriarhul dela Copou, în afară de darul său poetic, are o minte limpede şi înţeleaptă, descurcând şi disecând stările actuale ale lucrurilor şi dând soluţii cuminţi.

Proprietatea lui din dealul Copoului, în palidul început de primăvară, apare ochilor îngrijită şi lucrată, înviată la viaţă nouă din amorţeala iernii. Straturile aliniate, drăgăstos pieptănate de greblă, gardurile vii de liliecі tunse proaspăt, răzoarele de flori coafate cochet, aleile pudrate cu nisip respiră limpede în lumina convalescentă a soarelui tânăr. Pomii şi altoii de curând sădiţi au şosete albe de var, — copii cuminţi ai grădinarului stăpân. Casa cu turnul ei

M. SADOVEANU

romantic, visează distrat pe cerul albastru dezghiocat de nori.

Tot drumul mă gândisem la articolul lui Mihail Sadoveanu, din ultimul număr al revistei „Insemnări ieşene", intitulat „Paştele Blajinilor, sau Găocile de ouă ale profesorului Eugen Nicolau dela Ungureni". Scriitorul dă la iveală, în aceste pagini, un lucru de mare importanţă socială, lucru care totuşi a rămas până acum necunoscut celor mai mulţi dintre intelectuali; în acelaşi timp pune în lumină problema tragică a nerecunoştinţii şi neînţelegerii celor neluminaţi care se întorc cu duşmănie contra binefăcătorilor lor.

Dezertorii

Gândindu-mă la acestea, am intrat pe aleile domeniului sadovenesc şi după ce-am bătut în uşa bunăvoinţii castelanului, m'am găsit în faţa celui căruia vroiam să-i smulg câteva idei în legătură cu problema de mai sus.

Mihail Sadoveanu mă domina grav, cu statura-i de uriaş stăpânitor al pădurilor şi munţilor pe care-i descrie şi aţintea asupra-mi o privire albastră ce ţişnea de subt bolta încruntată a frunţii.

— De ce intelectualii care ies din popor nu au interes pentru rudele lor, ci le devin duşmani?

O prăpastie între două lumi

— Eu cred — intră dintr'odată în miezul chestiunii scriitorul, — că pricina acestei tragedii e faptul că ţărănimea noastră are o civilizaţie a ei, încă de acum 1200 de ani, cu legi morale, prejudecăţi, rânduieli de cane ei ţin seamă. Din pricina împrejurărilor istorice, poporul a rămas într'o viaţă de păstor, având o civilizaţie străveche, cu care a străbătut până astăzi fără să se schimbe. Ocârmuirea turcească nu s'a amestecat nici în religia, nici în obiceiurile şi rânduielile lor. Astfel că, în veacul al 19-lea, când cei dela cârma ţării au venit să creeze un stat modern, s'au izbit de un zid tare care despărţea lumea ţărănească de lumea de oraş.

Oamenii de bine, doritori să ridice ţara aceasta la nivelul statelor apusene, au clădit pe această ţărănime o societate suprapusă, cu forme de viaţă străine.

Diferenţa era însă prea mare între civilizaţia preistorică a poporului şi civilizaţia de împrumut care căuta să se altoiască pe ramura bătrână.

Astfel, au rămas două lumi, distincte.

In alte părţi, la celelalte popoare, amestecul s'a făcut. La noi, era o prea mare deosebire, poporul a rămas cu ale lui. E un zid între cele două lumi: astfel mergem de o sută de ani încoace.

Ce-i de făcut

Mihail Sadoveanu vorbea concentrat, aţintindu-mă grav, caşicum eu aşi fi fost de vină pentru toate cele pe care le descoperea găunoase. Intrase dintr'odată în chestiune, fără introduceri şi comentarii, ca un om care s'a gândit mult la cele ce spunea acum şi mai ales ca un om care nu are vreme de pierdut. Eu, redus la hârtie şi creion nu aveam nevoie să-l mai întreb. Cufundat în cele ce lămurea, scriitorul expunea clar şi precis. Urmărea ideia şi mi-o arunca; eu o prindeam din zbor şi-o fixam.

— Ce-i de făcut? — mă gândeam la întrebarea ce ar fi trebuit s'o pun.

— Ce-i de făcut? — formulă Patriarhul dela Copou, urmărindu-şi gândul. Problema se pune din două puncte de vedere:

1. Artistic şi sentimental.

2. Politic-social.

Din primul punct de vedere, ne pare rău că tot ce este al trecutului e menit să se distrugă.

Din al doilea punct de vedere, e necesar ca repede să se facă o înţelegere între cele două lumi, cu riscul de-a pierde comoara tradiţiei.

Pentruca această nivelare să se poată face, sânt necesare două lucruri:

1. Să se soluţioneze chestia educaţiei.

2. Să se soluţioneze chestia economică.

Din primul punct de vedere, nu interesează atâta instrucţia, ci educaţia. Bine înţeles că şi şcolile sânt necesare şi votul universal, etc. Inainte de toate, însă se impune ridicarea ţăranului la o conştiinţă a datoriilor lui ca cetăţean. Să se facă din ţăran un om cu conştiinţă, cu riscul şi hotărîrea de a pierde ce este frumos şi pitoresc, poetic, în acest popor. Să rupem complect cu trecutul şi să-l ridicăm la nivelul vieţii moderne.

Al doilea punct, cel al soluţionării economice, e buba care de mult coace şi trebue să spargă odată. E vremea să se creeze ţăranului putinţa de a-şi valorifica pământul — ceiace nu se poate fără obştii, inventar agricol, credit serios — să le creeze debuşeuri, să le puie la dispoziţie credite colective.

Să presupunem că o categorie de ţărani s'ar pune să facă fructe pentru vânzare. N'are piaţă de desfacere, n'are drumuri — gara fiind la 40—50 km. de sat; nu există nici un mijloc de a-şi valorifica munca şi buna intenţie.

Statul trebue să fie acela care să-i ajute, ocrotindu-l. Individul singur nu izbuteşte; statul trebue să-l oblige ca să se asocieze şi să-i deie şi posibilităţile de desfacere. Aşa dar, Statul trebuie să înlesnească împuternicirea de credit şi să creeze cooperative.

Un ţăran care produce 1000 kgr. de mere, 10.000 de ouă, 10 porci îngrăşaţi, să aibă unde-i desface, cu preţul cel mai bun.

Ştim, de pildă, că ţărănimea bulgară a exportat mii de vagoane de struguri, printr'un oficiu de export al statului. Noi, care sântem o ţară mai bogată, n'am exportat decât 14 vagoane.

Ungaria, ţară mai mică ca a noastră şi care cultivă cam 1/4 de întinderi de grâu, a exportat cu mult mai mult grâu ca noi. Tot Ungaria exportă cantităţi foarte mari de porci îngrăşaţi şi curcani.

Bulgaria care are mai puţine bălţi cu peşti, exportă peşte. La noi, care sântem binecuvântaţi de D-zeu sub acest raport, nu se exporta şi avem peşte scump pe piaţă.

Prinţul Neculai Sutzu în memoriile sale scrise acum o sută de ani, vorbind de reformele sociale pe care voiau să le aducă patruzecioptiştii, argumentează serios că starea noastră cere altceva decât forme de împrumut. Nouă ne trebueşte mai ales organizaţia bogăţiilor noastre şi disciplina muncii.

Ceiace era un deziderat acum 100 de ani, a rămas şi astăzi deziderat, pentrucă guvernanţii noştri n'au fost în stare să soluţioneze această gravă chestiune a muncii organizate.

Numai soluţionând chestiunea educaţiei şi chestiunea economică în ce priveşte ţăranul, se va putea face o apropiere între cele două lumi şi ameliora proasta stare de lucruri.

Care este datoria intelectualilor?

— Tocmai asta vroiam să vă întreb, ce credeţi despre datoria intelectualilor, — repet eu întrebarea scriitorului.

Mihail Sadoveanu mă priveşte ţintă, fără să mă vadă, urmându-şi strâns gândul:

— Să aibă prezente în conştiinţa lui toate aceste probleme ce constituesc temelia statului de mâne şi să ajute cu dreptate şi cinste — fără interes personal — la soluţionarea lor. Patriotism nu înseamnă discursuri şi vorbe goale; ci muncă efectivă pentru interesul obştesc şi interesul statului.

Tot ce e muncă efectivă este un bun care se acumulează; ce e tendinţă anarhică, ce produce zizanie, tulburare, ce nelinişteşte alcătuirea aceasta, este duşmănia faţă de acest popor ce a suferit atât. In faţa manifestărilor anarhice, stau câte odată cu uimire şi îndoială, întrebându-mă dacă nu sânt puneri voite la cale pentru dărâmarea statului nostru. După ce unirea teritorială şi naţională s'a înfăptuit, rămâne un lucru mai greu, pentru generaţia actuală, de făcut: rămâne de alcătuit un stat puternic care să garanteze liniştea tuturor cetăţenilor şi care să puie pe cetăţean în stare de a produce bogăţii pentru ei şi pentru stat. Asta nu se face cu vorbe, cu ură şi anarhie; ci cu operă pozitivă, cu muncă fără preget.

A doua datorie a intelectualilor — urmează a predica scriitorul — e să nu fie indiferenţi la aceste lucruri, dacă îndeletnicirile lor îi lasă în singurătate; să nu-şi rumege bucăţica lor de pâne, privind cu nepăsare în jur. Să nu-şi închipuie că înţelepciunea vieţii e oportunismul. Datoria lui este, chiar când nu-i interesat şi nu-i în fluxul treburilor publice să se manifeste în acest sens, să preconizeze seriozitate şi muncă conştiincioasă şi să respingă ca pe ceva impur anarhia şi oportunitatea ce atacă liniştea şi autoritatea statului.

Deci, cer intelectualului, pe lângă însuşirile de înţelegere şi de talent, să aibă demnitate de om şi să-şi deie partea lui de jerfă pentru binele obştesc.

Tineretul şi drumul lui

Mihail Sadoveanu isprăvind de spus catehismul intelectualului, m'a privit dintr'odată luminos, înseninat. Mi-a zâmbit.

Desigur că subt bolta frunţii lui văzuse posibilitatea unei lumi drepte şi prospere şi-i zâmbea fericit.

Văzând că eu nu închid caetul şi stau în aşteptare:

— Ei? Mai vrai poate să-ţi spun ceva despre tineret?

Tocmai asta fusese gândul meu.

— Pornind dela premizele de mai sus, datoria tinerilor este să îşi însuşească disciplina universitară, ca să fie elemente capabile şi folositoare când le va veni vremea.

Ştiinţificeşte vorbind, un adolescent este incapabil să aibă o părere personală; — după cum ontogenia rezumă filogenia — tot aşa evoluţia unui individ dela copilărie la maturitate, rezumă civilizaţia.

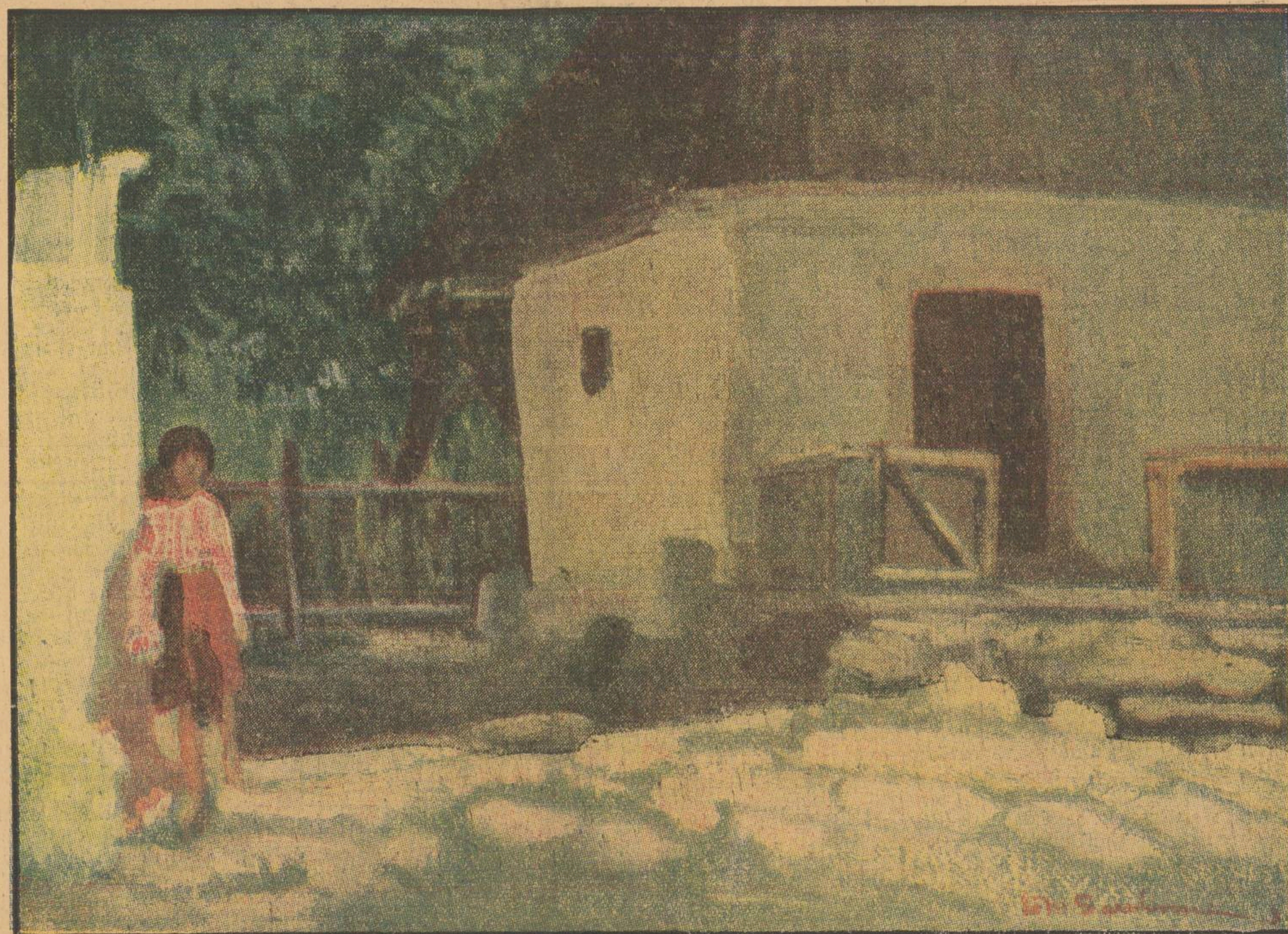
La adevărata civilizaţie ajunge omul la o vârstă cu mult mai târzie. Adolescentul e încă un înapoiat, care trebue să-şi însuşească cunoştinţi şi educaţie. E destul să dăm un exemplu: ideia de insupunere, crimă, nu poate naşte în sufletul unui om ce-a trecut de patruzeci de ani.

Marele scriitor englez Wells explică foarte frumos acest fenomen caracteristic timpurilor de după războiu şi arată că această stare de inferioritate intelectuală şi morală a tineretului creează acestui tineret o situaţie dintre cele mai tragice; punându-l fără apărare la discreţia demagogilor şi a politicianilor fără scrupule. Astfel că, toată puterea de viaţă, entuziasmul juvenil, toată pornirea de sacrificiu a tineretului se cheltueşte pentru scopuri adeseori oribile.

Cel mai mare bine, pe care pot să-l aducă tinerii lor înşişi şi patriei lor, este să facă studii serioase şi eminente, devenind astfel slujitorii serioşi şi devotaţi ai Patriei lor.

Lumina din ochii lui Mihail Sadoveanu nu era lumina primăverii unei lumi nouă, pe care el o preconiza şi o dorea din tot sufletul.

VALER DONEA

Eduard Săulescu — Peisaj

Din Flautul de Jad

Traduceri din poezia chineză

RAUTACIOASA

Lumina lunei e veşnic strălucitoare,
Stelele sunt gata să se ascundă;
Vãiai să vii, dar n'ai venit,
De ce nu m'ai veştit, răutăcioaso?

IN IARNA

E-atât de frig că nimeni nu iese din casă,
Totuşi am ieşit să te 'ntâlnesc;
Dacă nu vrei să mă crezi,
Uită-te la zăpadă, ai să-mi vezi urmele.

IN TOAMNA

De când ne-am despărţit,
N'a trecut o zi fără să mă gândesc la tine;
Când văd frunzele scuturându-se toamna,
Imi vine să cred că primăvara n'are să se mai întorcă.

DIN CUPA PRIMAVERII

Iarba verde străluceşte sub purpura soarelui,
Florile par mai vii sub noaptea înstelată.
Cum oare să mai stai în odaie să brodezi,
Şi să nu sorbi din cupa parfumată a primăverii?

AL. T. STAMATIAD

CRONICA SOCIALĂ

Schiţă introductivă în sociologie

I. Posibilitatea sociologiei ca ştiinţă

Intr'un studiu introductiv de natura acestuia, se impune din capul locului, o definiţie. Se impune adică definiţia sociologiei, pentru ca să fim înţeleşi asupra materiei ce trebueşte tratată. Poincaré a dat o definiţie, cu vădit accent de ironie, în felul următor: „Sociologia este ştiinţa care are cele mai multe metode şi cele mai puţine rezultate". In decursul expunerii noastre, vom arăta cât de nepotrivită este şi ironia şi definiţia lui Poincaré, care, dealtminteri, a sintetizat părerile multor oameni, sceptici în ceiace priveşte posibilitatea sociologiei ca ştiinţă. Vom prezenta o definiţie simplă şi clară, care va avea singurul merit că ne va situa în cadrele problemei. Noi definim sociologia astfel: „Sociologia este ştiinţa care se ocupă cu cercetarea fenomenelor sociale". De aci rezultă necesitatea de a examina în toate înfăţişările sale noţiunea complexă de fenomen social. O vom face în desvoltarea tezei noastre şi în capitolele ce urmează. Deocamdată examinăm, cum am mai spus, posibilitatea sociologiei ca ştiinţă. Sociologul englez **Herbert Spencer** în volumul **„Introduction à l'etude sociale"** în cap. II intitulat: „Există o ştiinţă socială?", subliniază că sânt două categorii de oameni care prin structura mentalităţii lor nu pot admite existenţa unei ştiinţe sociale. O primă categorie o formează aceia care explică fenomene naturale vitale sau sociale prin intervenţia Providenţei. Se ştie că au existat istorici care au dat o explicaţie fenomenelor istorice în sensul că ele erau determinate de voinţa şi intervenţia divinităţii. Se înţelege că o astfel de categorie de oameni nu pot accepta posibilitatea unei ştiinţe autonome cum ar trebui să fie socotită sociologia. A doua categorie o formează acei care explică faptele sociale prin acţiunea oamenilor mari. Pentru aceştia fenomenele sociale sânt determinate în mod exclusiv numai de voinţa marilor personalităţi, denumite de Carlyle „eroi". Dar, se întreabă Spencer, cum se explică geneza acestor oameni mari? Pentru că dacă îi considerăm ca fiind iniţiaţi de Providenţă cădem în păcatele teocratismului. In realitate oamenii mari sânt determinaţi şi produşi ei înşişi de factori sociali.

„Din moment ce se poate avea o generalizare — scrie Spencer şi din moment ce pe această generalizare putem baza o interpretare, există o ştiinţă socială".

„Dacă rezultatul voinţii individuale este incalculabil, rezultatul unui agregat de voinţi, este calculabil de ex.: dorinţa generală a unei mai juste remunerări a muncii, etc.".

D-l **Petre Andrei** în **„Probleme de sociologie"**, ne precizează că sociologia este o ştiinţă de fapte; ea formulează judecăţi obiective, de constatare şi nu întrebuinţează judecăţile de valoare.

Toate fenomenele sociale—religioase, politice, economice — trebuesc privite în raport cu **totul social,** cu realitatea întreagă şi explicat prin prisma acestei realităţi. Din toate acestea rezultă că există posibilităţi ca sociologia să fie privită ca o ştiinţă pozitivă. Aceste posibilităţi se bazează pe următoarele trei caracteristici

Continuare în pag. II-a

ale fenomenului social: 1) Caracterul de **tot social** la care trebuesc raportate toate celelalte fenomene secundare; 2) repartiția fenomenelor sociale; și 3) posibilitatea ca fenomenul social să fie interpretat obiectiv prin emiterea judecăților de constatare.

II. Despre obiect

Obiectul sociologiei în mod firesc îl constituie societatea, privită în ansamblul ei. **Auguste Comte** și **Herbert Spencer** au deosebit cele două aspecte ale societății, aspectul dinamic și aspectul static. Dinamica socială se ocupă cu examinarea elementelor sociale active (stările psihice de mulțime) iar statica socială se ocupă cu examinarea elementelor vieții sociale realizate, bunăoară instituțiile sociale.

Sânt mai multe școli sociologice care interpretează diferit caracteristicile fenomenului social, ale societății în genere. In mare, deosebim însă numai două categorii de teorii: teoriile individualiste și teoriile colectiviste. După teoriile individualiste, elementul de bază al vieții sociale îl constitue individul; societatea nu este decât un nume colectiv pentru a determina grupul indivizilor; societatea e în funcție și în dependență exclusivă de psihicul indivizilor. După teoriile colectiviste, societatea este elementul de bază și realitatea socială primă; individul nu mai este cauză a societății ci efect al ei. Să nu se pară acest lucru curios, pentrucă sociologii acestor școli colectiviste au demonstrat cum psihicul indivizilor s'a format sub influența hotărâtoare a societății adică a psihicului colectiv. In sociologie, copilul, nebunul și sălbatecul sânt puși pe aceiaș treaptă psicologică, atât din cauza faptului că nu au coherența noțiunilor cât și din faptul că nu au suportat influența colectivității în fixarea proceselor fizice sau au pierdut-o. Iată bunăoară limbajul, el este operă seculară a travaliului social și psihicei colective. Copilul nou născut învățând limbajul primește prin aceasta influența determinantă a colectivității. Iată apoi, conceptele, denumite de sociologul francez Durkheim, „cadrele permanente ale gândirii omenești”, care sânt punțile de înțelegere mentală dintre o generație și alta, dintre un individ și altul și care sânt noțiunea de spațiu, noțiunea de timp, noțiunea de dimensiune, etc. Socotim că punctul de vedere colectivist e un punct de vedere just în interpretarea fenomenului social, ca unul care ține seamă de caracterele sale esențiale. Vom stabili și noi că obiectul sociologiei stă în manifestările generale raportate la totul social și privite din punctul de vedere al inteligenții.

III. Despre metodă

Potrivit punctului de vedere de interpretare individualistă sau colectivistă a fenomenului social avem și două categorii de metode în cercetarea fenomenelor sociale. Metoda dualistă care-și propune să examineze fenomenul social analizând și psihologia indivizilor și aspectul obiectiv al socialului și metoda monistă care socotește că societatea trebuește analizată în unicul său aspect integralist.

Cele mai însemnate concepții cu caracter de obiectivitate științifică, sânt marxismul și durkheimismul, adepte ale metodei moniste. Pentru Marx un fenomen social va trebui privit în primul rând din punctul de vedere al integralismului — raportare la viața societății întregi — din punctul de vedere al devenirii, al succesiunii lui în timp; și în fine, din punctul de vedere al evoluției, (factor determinant de evoluție fiind factorul material, economic; starea psihică nu este decât o supra structură, o fotografie a realității, care realitate este numai structura economică). **Durkheim** stabilește trei reguli în lucrarea sa **„Regulele metodei sociologice”:** 1) faptele sociale trebuesc privite ca lucruri; 2) ele trebuesc tratate cu obiectivitate prin înlăturarea prenoțiunilor; (punctul de vedere mistic se opune acestei metode). 3) faptele sociale trebuesc cercetate în latura lor instituțională, separată de elementul individualist. In metoda sociologică d. **Mihai D. Ralea** remarcă că istoria și etnografia ne oferă material de observație foarte important. Dar, se întreabă d. Ralea, poate fi vorba în sociologie de experiență? și tot d-sa ne arată că a) legiferarea, b) statistica și c) ipoteza constituesc elemente de experiență și în cadrul sociologic. Pentru școala metodei dualiste nu este suficientă numai examinarea obiectiv cauzală a fenomenului social, în aspectul lui colectivist; e nevoe și de interpretarea psihologică, de descifrarea tendințelor sufletești ale indivizilor. D. **P. Andrei** este un partizan al dualismului metodologic și ne remarcă, în studiul d-sale citat, că ne va interesa în această analiză de ordin psihologic comunitatea de scop, care dă caracterul social stărilor psihologice individuale.

Ne alăturăm metodei moniste care ne oferă posibilitatea unei explicări obiective și integrale a fenomenului social, fără amestecul vre-unui element străin sociologiei în sine.

IV. Diferitele școli sociologice

In această schiță introductivă vom fi în mod fatal generalizanți, pentrucă ne propunem nu de a face un studiu de amănunte ci de a înfățișa elementele generale ale studiului social. Cum sociologia e o știință recentă cu rezultate încă neprecise, este firesc ca să nu avem un acord unanim nici în tratarea materiei nici în interpretarea rezultatelor. Iată dece găsim mai multe școli sociologice, cari emit teorii uneori opuse una alteia. Trebuește să ne oprim asupra fiecăreia, și să expunem în puține cuvinte și susținerile și obiecțiile lor.

Sociologul englez **Herbert Spencer** examinează problema sociologică în lumina unui punct de vedere filosofic personal. In lucrarea de mare faimă **„Les premiers principes”, Spencer** analizează problema vieții anorganice, organice și sociale și deduce două constatări generale. Aceste două considerente sânt: 1) relativitatea orișicărei cunoștințe omenești, adică imposibilitatea cunoștinței noastre de a sesiza și percepe absolutul; de aci ajungea Spencer la concilierea religiei cu știința; și 2) stabilirea unei legi de evoluție generală în felul următor: „evoluția constă, în toate domeniile, în integrarea materiei prin risipirea forței și se operează prin trecerea de la simplu la compus, dela incoherent la coherent, dela omogen la heterogen”.

In **„Principes de sociologie” Herbert Spencer** expune sistemul său sociologic făcând o analiză a evoluției societății omenești. In volumul I examinează omul primitiv, fizic, emoțional și intelectual. (Lucrul apare explicabil pentru un sociolog al școlii individualiste; el începe examenul vieții sociale în cercetarea individului). In volumul II analizează viața religioasă primitivă insistând cu deosebire asupra cultului strămoșilor care realiza o puternică legătură socială; se examinează și teoriile animiste, cari vedeau totul animat de spirite binevoitoare sau răuvoitoare. La al III-lea volum este cercetată instituția socială începându-se cu ceremonialul și terminându-se cu organizarea politică. Aci face Spencer celebra distincție între societățile militariste și războinice și societățile industriale și pacifiste. Cu această ocazie mai arată Spencer că evoluția politică s'a realizat prin înlocuirea solidarității impuse cu solidaritatea contractuală. Pentru Spencer, care este un exponent al școalei individualiste, societatea ne apare ca un nume colectiv necesar a determina un anume număr de indivizi. El privește societatea ca un supra organism, rezultat al cooperării indivizilor.

Auguste Comte în al său **„Cours de philosolophie positiviste”** în șase volume ne expune un sistem de interpretare sociologică bazat pe o concepție de ordin metafizic asupra evoluției lumii. Este concepția cunoscută sub numele celor trei stări: teologică, filosofică și pozitivistă. Individul însuși este teologic în copilărie, este filosofic în tinerețe și devine positivist la bătrânețe. Societatea omenească a fost teologică în antichitate și în evul mediu, a fost filosofică în timpul revoluției franceze și a devenit pozitivistă în timpurile moderne. Auguste Comte privește societatea sub aspectul unui suflet colectiv. Sub unghiul acestei teorii, Comte a făcut o măiastră analiză a evoluției societății insistând cu deosebire asupra fetișismului, ca religie primară. Eroarea lui Comte e că a plecat dela un punct de vedere filosofic și că nici un moment nu s'a putut abate de la el. Dealtminteri pozitivismul lui Comte a naufragiat lamentabil într'un vădit teologism prin celebra religie a Umanității.

Pentru **Worms** indivizii sânt celulele organismului social. Cu deosebire în Germania lui Bismarck a înflorit această teorie a societății, a organismului. Paralel cu teoriile constituționale ale lui Bluntschli și Arhens asupra atotputerniciei Statului, Schaeffle ne prezenta societatea ca un organism analog celui animal.

N. N. MATHEESCU

Actualități Științifice

Semănături din avion

Savantul englez G. Mc. Eldowney a întocmit de curând un interesant raport asupra încercărilor de a face semănături dela înălțime, cu ajutorul unui avion în sbor. Acest sistem, inaugurat pentru prima oară acum zece ani în insula Haway, a dat rezultate absolut satisfăcătoare.

Aceste încercări au fost determinate atunci de nevoia practicării unor semănături în ținuturi greu accesibile direct, din cauza distrugerilor provocate de incendii în massă. Avioanele svârleau pe pământ sămânțe, aparținând diferitelor specii vegetale, și germinația a avut loc în condiții foarte bune. Rezultatele obținute de atunci încoace prin acest sistem au încurajat pe agricultorii și horticultorii de peste Ocean să folosească cât mai des sistemul semănăturilor din zbor.

Nicotina contra insectelor

Pentru combaterea insectelor în agricultură și horticultură trei tehnicieni americani au avut ingenioasa idee de a realiza un pulverizator cu nicotină. E vorba de un dispozitiv, grație căruia se poate vaporiza la o temperatură de 350 de grade o combinație de nicotină concentrată — de exemplu sulfat de nicotină — și injecta apoi acești vapori asupra plantelor amenințate de insecte. Intrucât eficacitatea acestui sistem depinde, firește, de concentrația nicotinei, e recomandabil ca plantele în chestiune să fie învăluite într'o rețea. Această invențiune promite să dea rezultate considerabile, chiar la un consum minim de nicotină.

Planor în stratosferă

Un inginer pilot sovietic, V. Sewcenko, a pus de curând la punct un sistem care face posibilă ascensiunea în stratosferă a aparatelor planoare. In acest scop, Sewcenko remorchează un planor cu două locuri, până la înălțimea de 6000 de metri, planorul găsindu-se tot timpul deasupra avionului. Apoi, încetul cu încetul, dă drumul cablului, dar nu-l desprinde decât atunci când planorul se ridică până la altitudinea de 8000 de metri. Remorcând doi planori, din care unul cu două locuri și altul cu un loc și urcând pe unul deasupra celuilalt, inventatorul reușește să urce planoarele până la o mare înălțime, în timp ce avionul rămâne la câțiva kilometri mai jos.

Vindecarea cocoșaților

Profesorul Kuslik, șeful clinicei ortopedice dela „Institutul central de traumatologie Breden” din Leningrad a pus la punct o nouă metodă pentru a opera pe cocoșați. In loc să elimine coastele, ceeace provoacă întotdeauna mutilarea cajei toracelui, el propune să se disece locul de deformare al celor cinci sau șase coaste care formează cocoașa. Extremitățile coastelor astfel disecate sânt apropiate unele de altele, până cân ddispare cocoașa, iar celelalte coaste sânt scoase.

Până în prezent au fost operați după metoda profesorului Kuslik 25 de bolnavi, suferind de deviațiunea coloanei vertebrale. In niciunul din cazuri nu s'au produs urmări mortale. După a patra sau a cincea zi dela operație, pacienții puteau să se așeze, iar în a zecea sau a paisprezecea zi mergeau. In sfârșit, după o lună, sau o lună jumătate, își puteau relua lucrul.

Această rapidă însănătoșire se datorește — după părerea specialiștilor — faptului că operația pomenită lasă neatinsă caja toracică.

Un alt avantaj al metodei profesorului Kuslik constă în redresarea trunchiului. Diformațiunile cele mai pronunțate ajung aproape inperceptibile sub haină. In cazuri mai puțin grave, cocoașa dispare cu desăvârșire.

Telepatie, clarviziune și știință

Fenomenele de citire a gândurilor și de vedere la distanță, — așa numita telepatie și clarviziune — multă vreme considerate ca aparținând domeniului oceultismului au început în timpul din urmă să preocupe și pe oamenii de știință, impresionați de fapte, incontestabile, ce nu pot fi atribuite exclusiv coincidențelor și mistificărilor. Metapsihica, — ramură de psihologie care se ocupă cu studiul științific al acestei categorii de fenomene, — a avut și are reprezentanți iluștri printre savanții serioși și cu renume, ca de pildă marele fiziolog Charles Richet, de curând decedat.

Doi tineri savanți americani, doctorul Joseph Banks Khine și soția sa, dela Universitatea Duke, s'au consacrat de aproape un deceniu studiului problemei lecturii gândurilor. Ei au început prin a reduce chestiunea la expresia cea mai simplă. Inţelegând prin „clarviziune” darul de a percepe obiecte ascunse și telepatia mintală, posibilitatea citirii gândurilor unei alte persoane, cei doi cercetători yankei au recurs la următoarea experiență fundamentală: Au tipărit pe cărți de joc cinci simboluri simple: o stea, un dreptunghiu, trei linii ondulate paralele, o cruce și un cerc. Dacă aveți de pildă un joc de 25 de cărți, care cuprinde de cinci ori fiecare simbol, este evident că scoțând la întâmplare o carte din pachet, apoi o alta și așa mai departe, aveți cinci șanse din 25 să ghiciți exact cartea ce-ați tras-o. E drept că într'o singură încercare se poate întâmpla să ghiciți mai mult decât de cinci ori. Dacă însă repetați încercarea de o sută sau de o mie de ori, veți constata cu siguranță, că în mijlociu ghiciți exact odată în cinci cazuri. Dacă însă vi se'ntâmplă să ghiciți în mod regulat de șase ori, șapte ori sau chiar mai des, faptul nu mai poate fi atribuit exclusiv întâmplării, ci unei calități speciale, pe care doctorul Khine o numește „percepție extrasensibivă”.

Primele experiențe pe care le-a făcut savantul american asupra copiilor, persoanelor hipnotizate și grupurilor de elevi, n'au condus la rezultate concludente. In 1931 însă, un student, Linzmayer a reușit, spre uimirea tuturor și chiar a lui proprie, să ghicească 21 de cărți din 25, din care 15 la rând. Repetându-se încercarea s'a constatat că poate ghici cel puțin 10 cărți din 25. Au fost cercetate apoi alte persoane înzestrate cu acelaș dar și s'a constatat că numărul lor este foarte mare. Se pare că această capacitate de percepție, care nu are nevoie să recurgă la simțurile obicinuite, nu este chiar atât de rară pe cât s'ar crede. Din o sută de studenți, 18 posedau o asemenea „percepție extrasensibivă”.

Doctorul Khine a făcut până acum peste 100.000 de experiențe în felul acesta și a ajuns la concluzia că fenomenul clar viziunii este în afară de orice îndoială. Persoanele, care ghicesc cărțile, reușesc deobiceiu să citească cu ușurință gândurile altora.

Aceste rezultate au condus pe cercetători să formuleze ipoteza după care spiritul uman se comportă ca un soiu de post care emite unde, ce pot fi recepționate de un alt spirit sensibil. Doctorul Khine a constatat că persoanele așezate într'o odaie, depărtată de locul de experiență, recționează tot atât de bine — dacă nu chiar mai bine — ca în cazul când s'ar găsi pe loc. Experiențele de telepatie mintală, efectuate la o depărtare de 1500 km., cu ajutorul unor ceasornice sincronizate și ele au dat rezultate convingătoare.

Prin aceasta însă n'am ajuns să lămurim natura însăși a fenomenului. Care e forța pusă în joc? O putere necunoscută, nesupusă legilor energiei și independentă de timp și spațiu?

O persoană, care a absorbit un soporific, este refractară acestei forțe, pe când acela care a băut cafea este mai predispus în acest sens. In câteva cazuri se cerea persoanelor în chestiune să caute să se înșele. Ele reușeau pe deplin și în acest caz numărul cărților ghicite era cu mult sub proporția mijlocie. Oare nu este acestă forță explicația norocului extraordinar de care se bucură anumiți jucători sau financiari?

Se povestește astfel că un remizier din New-York, care câștigase o mare avere, grație unor speculații fericite la bursă, reușea în experiențele de telepatie mentală să ghicească aproape toate cărțile. Poate că în aceste facultăți excepționale de devinație trebue căutată explicația norocului extraordinar pe care îl avea întotdeauna în afaceri.

ING. I. S.

■ Obține un remarcabil succes ultima lucrare a cunoscutului publicist C. L. Flavian, „Intre democrație și dictatură”.

Intr'o formă rezumată dar totuși complectă, d. Flavian se ocupă în lucrarea d-sale de principalele probleme de politică externă puse — și rezolvate — de evenimentele anului 1935. Sintetizând frământările vremurilor de astăzi în opoziția dintre concepția franceză a dreptului si idolatria germană a forței, lucrarea d-lui Flavian capătă în lumina ultimei lovituri a național-socialismului — ocuparea zonei Renane — o deosebită actualitate.

Tricentenarul Antilelor și al XIII-lea congres al presei latine la Haïti

Guvernul francez a ținut să celebreze, cu un fast impunător, legătura străveche, — mai veche decât acea cu Alsacia, Savoia, Comitatul Nissei și Corsica, — legătura sa cu Martinica, Guadelupa și Guyana. America de Nord și de Sud, ca și cea din Centru, au urmărit cu atenție această solemnitate. S'a constatat cu această ocazie cât de însemnată este participarea Creolilor, nu numai la viața economică a Franței, ci și la viața intelectuală și culturală.

Al treisprezecelea congres al Presei Latine s'a ținut în Haïti, Port-au-Prince, după sărbătorirea tricentenarului Antilelor și al Guyanei. Atât delegații și pelerinii festivității, cât și delegații congresului — au fost salutați la sosire cu salve de tunuri, trupe în revistă, recepții oficiale, banchete, excursii, fraternizări generale, etc.

Au asistat la congres președintele haïtian, cu mai mulți din miniștrii săi, reprezentanții din Dominique și din toate țările de limbă franceză. Congresul a fost prezidat de Henry Bérenger, senator de Guadelupa, ambasador al Franței, încadrat de Jean Vignaud, delegat al Franței și al țărilor de limbă franceză și Melchissedek, secretar trezorier.

D-na Suzanne Grimberg, avocată la Paris și una din conducătoarele feminismului francez, a arătat rolul „Presei Latine” în diferite orașe, printre care și București, demonstrând că totalul ziarelor acestei prese numără 200 milioane de cititori, răspândind în lumea întreagă nu numai știri și noutăți, dar și ideile care fac dagma și credința lor.

Ședința s'a ținut în sala imensă a Cinematografului Rex, în prezența a peste 2000 participanți și poate fi privită ca o impozantă manifestare a solidarității latine, la care s'a raliat și Cuba în modul cel mai solemn.

Dimineața, sosirea vaporului Colombia, care aducea pe delegații congresului, a fost întâmpinată de o delegație de „doudous”, negrese bătrâne, dar împodobite cu ce aveau mai scump. Pe cap purtau fularuri de bumbac colorate, drapate și prinse cu nenumărate ace și broșe de aur, cu o grație și o artă atât de seducătoare, încât d-na Lanvin, delegata marilor case de mode la festivitățile Antilelor, a decis să se inspire dela ele, în viitoarele sale modele. In urechi mari cercuri de aur, brățări antice, rochii de mătasă în culori strălucitoare, grațios ridicate — pentruca să se vadă un colț din juponul alb brodat. Cele mai bătrâne purtau cu mândrie un steag de mătasă galbenă pe care era scris „Roze vestejite”.

La casă părăsită

La casa părăsită, fără geamuri
Iși joacă noaptea stelele pe ramuri
Și umbre vin s'asculte 'n zidul humii
Cum mișcă 'n zodiicumpenele lumii.

Iși poartă lumea pulberea 'n sicriuri
Și apele până 'nverzesc pe scoc
Și dunele de vânturi în pustiuri
De-apururea pe-acelaș drum se 'ntorc.
Și niciodată valurile mării
In cremenea odihei s'or opri
Și 'n univers clepsidre-or coperi
Cu vremuri noi deșertele uitării.

Din casa părăsită cu cerdac
Cu umbra grea m'am scoborit spre lac.
O barcă încă-și clatină pe apă
O agonie grea de amintiri.
De-atâta vreme 'n fiecare groapă
Se rup în beznă oasele subțiri.

Dar luna iarăși cațără pe braz
Iluzii albe pentru cei de azi...

La casa părăsită lângă geamuri
Iși joacă noaptea stelele pe ramuri.
Mereu prin spații, firele de vremuri.
Aceleași cruguri înfășor pe ghemuri...

LUCIAN MIRCEA

— Miroase a parfum. Fochistul și-a ars, desigur, scrisorile de amor.

Caracterele poeziei poporane

Reproducem aici capitolul „Caracterele poeziei poporane" din manualul de limba Română pentru clasa a V-a datorit lui Constantin Botez — profesorul plecat de curând dintre noi.

Prin această reproducere vrem să prezentăm o altă latură a personalităţii celui dispărut: autorul didactic.

Capitolul „Caracterele poeziei poporane" este un model al genului. E plin de miez, scris cu claritate, precizie şi conciziune — putând fi utilizat cu acelaşi folos de elev, caşi de cititorul mijlociu care are nevoe să-şi împrospăteze din când în când cunoştinţele.

Dar şi intelectualul autentic simte plăcere din lectura acestui capitol pentru stilul adecvat materiei, atât de sobru şi de elegant în acelaşi timp.

Iar pentru acei care l-au cunoscut, l-au apreciat şi l-au iubit pe Constantin Botez — reproducerea de mai sus este încă o manifestare de duioşie pentru cel ce nu ne va mai întâmpina niciodată cu zâmbet cald şi cu vorbă bună.

ADEVARUL LITERAR

Din punct de vedere al originei sale, poezia se împarte în două mari clase: *poezia poporană* şi *poezia cultă.*

Cea dintâiu este produsă de către poeţi care aparţin păturii largi a poporului dela ţară şi nu au învăţat prin şcoli, iar cea de a doua e opera acelora care şi-au însuşit, într'un grad mai mare sau mai mic, cultura timpului lor şi fac parte din clasa de sus, orăşănească, aşa numită cultă.

Dacă din acest punct de vedere există o deosebire între aceste două clase de poezii, apoi din acela al felului cum se creiază poezia, nu există niciuna.

Poezia poporană nu este o creaţie a *poporului,* a unei *colectivităţi,* ci este o *producţie personală* a unui anumit *individ,* înzestrat din născare cu darul de a fi poet, care, ca şi cel cult, o plăzmueşte într'un moment de inspiraţie. Singura deosebire e că numele acestui poet se pierde în mulţime, nu ajunge până la noi şi ne rămâne pe veci necunoscut. Din această pricină poezia poporană rămâne *anonimă.*

Ceeace însă deosebeşte esenţial poezia poporană de cea cultă este faptul că cea dintâiu se produce şi se răspândeşte pe cale *orală,* fiind *cântată,* în înţelesul propriu al cuvântului, pe când cea de a doua este de la început *fixată* prin *scris* şi se răspândeşte prin *tipar,* pentru a fi *citită.* Această împrejurare are urmări foarte însemnate, care diferenţiază fundamental aceste două clase de poezie.

Pe când poezia cultă rămâne neschimbată în forma pe care i-a dat-o autorul ei atunci când a creat-o, cea populară sufere foarte multe schimbări. Acei care răspândesc un cântec, învăţat din auzite, bizuindu-se numai pe memorie, îl schimbă fără să vrea, ori lăsând la o parte unele lucruri, ori adăugând altele din vreun alt cântec ştiut.

Cei ce învaţă mai repede şi mai cu drag cântecele nouă, eşite sânt tocmai acei care, prin firea lor, au mai multă aplecare spre poezie; ei cântă atunci când sufletul lor e stăpânit de vreun sentiment puternic, un dor, o jale ori o bucurie şi nu se pot împiedica de a potrivi cântecul învăţat dela altul cu starea lor specială sufletească; fără să vrea devin *colaboratori* ai poetului.

Astfel după ce poezia a trecut prin multe guri şi a călătorit departe de locul în care a fost creată, ajunge să fie foarte deosebită de forma pe care i-o dăduse creatorul său: tema e amplificată ori scurtată, două poezii sânt contopite în una singură, o singură poezie e desfăcută în două, numele sânt schimbate, acţiunea e localizată aiurea ş. a. m. d.

Poezia poporană *îşi pierde astfel caracterul individual,* ajunge să exprime simţirea generală a clasei populare şi în acest sens, dar numai în acesta, se poate spune că întregul popor îşi plăsmueşte cântecele sale.

La aceasta mai contribue şi chipul în care compun poeţii poporani. Cei înzestraţi cu talentul de a crea, necompunând de cât pentru a-şi descărcă sufletul de o simţire puternică şi străini de toate celelalte preocupări ale poetului cult, nu se sfiesc de loc de a folosi în noua lor creaţie, comparaţii, motive poetice ori chiar versuri întregi din alte cântece pe care le ştiu. Astfel poezia capătă dela început un caracter mai puţin individualizat.

Modul de răspândire al poeziei poporane ne explică şi faptul că din generaţiile trecute nu ajung până la noi decât poeziile cele mai reuşite, acelea care au plăcut mai mult şi au fost de către mai mulţi învăţate. Cele nereuşite n'au fost învăţate şi s'au pierdut pentru totdeauna.

Atunci când se face o culegere de poezii poporane, putem spune că pentru vremurile trecute, această culegere este de fapt o *antologie.*

Mai prielnică pentru desvoltarea poeziei poporane este viaţa primitivă şi patriarhală din copilăria popoarelor.

Dacă poezia noastră poporană este mai bogată şi mai frumoasă decât acea a multor neamuri cu civilizaţie mai veche decât noi, apoi aceasta se datoreşte şi faptului că poporul nostru, din pricina vitregiei împrejurărilor istorice în care a trăit, a fost nevoit să ducă vreme mai îndelungată o viaţă mai primitivă. Trăind veacuri întregi ca păstori numai în intimitatea naturii, Românii au creat o poezie poporană ce cuprinde frumuseţi poetice, la care abia se ridică poezia cultă.

Cu timpul însă împrejurările s'au schimbat şi la noi; poporul a trecut din faza păstoritului la acea a cultivării pământului, iar cultura şi civilizaţia au început să pătrundă din ce în ce mai adânc în poporul nostru. Paralel cu aceste împrejurări şi valoarea poeziei populare a început să scadă. „Produsele literaturii poporane scad şi se depreciază pe zi ce trece. O secetă fără seamăn bântue în spiritul poetic al poporului. De creat el nu mai creiază, par'că fantasia i s'a stins... Se cântă la ţară, dar cântece româneşti mai rar... Romanţa banală a mahalalelor din oraşe şi târguri, oploşită în „Dorul inimei" şi în „Amorul" editurilor populare, ţine locul duioasei doine în care se închiagă melancolia dulce a unui neam întreg" astfel se plânge Gr. G. Tocilescu, în anul 1900, în prefaţa colecţiei de poezii populare, editate de Ministerul Instrucţiunii.

Deşi plângerea este cam exagerată, avem a face cu o evoluţie firească şi fatală, care nu trebue totuşi să ne întristeze. Nu poate fi vorba de o scădere a talentului poetic la poporul român, ci numai că acest dar se va manifestă altfel. Acei înzestraţi, apropiindu-şi cultura, vor deveni poeţi culţi; mulţi din acei care în timpurile noastre publică poezii prin reviste şi în volume, dacă s'ar fi născut cu o sută sau două de ani în urmă, ar fi fost numai poeţi poporani şi ar fi înmulţit numărul doinelor şi cântecelor.

Poezia poporană oglindeşte viaţa sufletească şi împrejurările de traiu ale clasei sociale care o produce. In ea nu vom găsi sentimentele complicate, nici problemele adânci care frământă inima şi mintea omului cult, ci simţirile primare şi universale omeneşti, exprimate cu sinceritatea şi naivitatea omului natural, netransformat încă prin cultură.

Dragostea de natură, în mijlocul căreia ţăranul şi-a dus de veacuri viaţa, ca păstor şi muncitor al pământului; dorul de părinţi şi fraţi; iubirea; jalea pricinuită de moartea celor ce i-au fost scumpi; ura împotriva celor ce l-au împilat; admiraţia pentru vitejia acelor ce au luptat împotriva duşmanilor din afară ori asupritorilor din lăuntru, — acestea sânt motivele de inspiraţie ale poetului poporan.

In poezia poporană găsim deasemenea viaţa de societate a ţăranului, cu petrecerile, jocurile şi şezătorile sale; cu nunta şi înmormântarea; cu toate credinţele, datinele şi obiceiurile populare; precum şi ecoul acelor evenimente istorice care l-au impresionat mai puternic, punându-i în mişcare imaginaţia.

Forma poeziei poporane este mult mai simplă decât acea a poeziei culte. Fiind cântată, de obiceiu pe o melodie jalnică şi trăgănată, poezia are ritmul trohaic şi versuri scurte, obicinuit de 7—8 silabe; în ea nu vom găsi desăvârşirea ritmică din poeziile culte. Rimele iarăşi, de foarte multe ori, nu sânt decât nişte asonanţe şi se urmează regulat împărechiate, fără să prezinte nici bogăţia nici combinaţiile meşteşugite, pe care le-au născocit poeţii învăţaţi. Strofe închegate dintr'o îmbinare măestrită a versurilor şi rimelor, deasemenea nu se găsesc. E o formă simplă şi naturală, aşa cum s'a născut în chip spontan, potrivindu-se inspiraţiei nesilite a poetului poporan.

Mai observăm că poezia poporană este creată în dialectul poetului necunoscut, cu toate particularităţile sale fonetice, morfologice, sintactice şi lexicale, iar nu în limba mai mult sau mai puţin literarizată a culegătorilor, aşa cum o găsim în cele mai multe colecţiuni şi pe care şi noi am păstrat-o în poeziile date.

Interesul oamenilor învăţaţi din Europa pentru poezia poporană s'a trezit relativ târziu; în Germania mai întâiu, marele scriitor *Iohann Gottfried Herder* * prin traducerea în limba germană a mai multor poezii poporane alese dela diferite popoare — *Stimmen der Völker in Liedern,* 1778 — atrage atenţia asupra frumuseţii poeziei poporane. Mai târziu *Ludwig Achim von Arnim* ** împreună cu *Clemens Brentano* *** publică o culegere de poezii poporane germane — *Des Knaben Wunderhorn,* 1806.

Aproape de noi, marele învăţat sârb, *Vuk Stefanovici Karagici* **** adună şi publică frumoasa şi bogata poezie poporană sârbească, care are multe legături cu a noastră, între anii 1823—33. Aceste poezii, traduse în limbile germană, engleză, italină, rusă, cehă, polonă, franceză etc. au făcut o puternică impresie în lumea cultă din Europa.

De aici înainte, fiind trezit interesul pentru produsele vieţii intelectuale ale poporului, s'au început asemenea culegeri de poezii în toate ţările iar cercetările s'au întins şi asupra *legendelor* şi *tradiţiilor* păstrate de popor, asupra *credinţelor, datinelor* şi *obiceiurilor,* asupra *ştiinţei* şi *superstiţiilor,* precum şi asupra *artei* poporane şi astfel a luat naştere o ştiinţă nouă, numită, cu un cuvânt englezesc, *Folklore.*

La noi acela care pentru prima dată a cules şi a publicat poezii poporane, a fost *Anton Pann* *****. In *„Spitalul Amorului"*, Bucureşti 1850—51, publică *cântece de lume,* adunate mai mult din lumea mahalalelor; în *„O Şezătoare la ţară"*, Bucureşti 1851—52, se găsesc şi câteva *bocete;* în *„Cântece de stea"*, Bucureşti 1830, cântecele pe care le cântă copiii, când umblă cu *Steaua,* în timpul sărbătorilor Crăciunului. Tot el a publicat şi o culegere de *proverbe,* aşezate după anume categorii, în opera sa foarte însemnată, *„Culegere de proverburi sau Povestea vorbii"*, Bucureşti 1847; ed. II 1852—53.

Pasul hotărîtor însă în această direcţie s'a făcut în Moldova. Aici, după anul 1840, *A. Russo* ****** şi *Vasile Alecsandri* încep să culeagă din părţile muntoase, cele mai frumoase poezii poporane, iar cel din urmă le publică sub titlul de *„Balade adunate şi îndreptate"*. Partea I, Iaşi 1852; Partea II, Iaşi 1853. Această publicaţie produce o impresie foarte puternică în pătura cultă a societăţii şi devine punctul de plecare al unei noi direcţii în desvoltarea literaturii române.

Poeziile acestei colecţii au fost traduse şi în limbile franceză, engleză şi germană.

A doua ediţie definitivă a apărut cu titlul *„Poezii populare ale Românilor, adunate şi întocmite"*, Bucureşti 1866. După cum se spune chiar în titlu, V. Alecsandri n'a publicat aceste poezii întocmai aşa cum le-a auzit, ci le-a îndreptat forma, mai adăogând mult şi dela dânsul, căci pe el îl interesau în primul rând frumuseţile poetice şi limba neaoşă ale produselor poporane, iar nu exactitatea reproducerii; gândul lui era să prezinte aceste producţii drept modele de limbă şi frumuseţi poetice pentru literatura cultă, rătăcită pe acea vreme pe căi greşite. Ştiinţa Folklorului, ce de-abia se înfiripa pe atunci în Europa, la noi nici nu era cunoscută şi deaceea sânt nedrepte învinuirile ce s'au adus mai târziu marelui poet, că n'a respectat normele de culegere, aşa cum le cere această ştiinţă.

Astăzi se ştie că unui culegător al produselor inspiraţiei poporane, nu-i este îngăduit să schimbe nimic, ci trebue să reproducă întocmai poezia culeasă, păstrându-i limba cu toate particularităţile sale, notând, dacă se poate, şi melodia pe care se cântă şi arătând exact localitatea de unde şi persoana de la care a fost auzită.

CONSTANTIN BOTEZ

* *Iohann Gottfried Herder* (1744—1803). Critic, poet şi filosof german. In colecţia citată a tradus poezii populare din diferite ţări: Italia, Franţa, Anglia, Spania, Groenlanda, Estonia, Laponia, Peru şi Madagascar. Sânt traduceri libere, chiar imitaţiuni, foarte reuşite, care au trezit interesul oamenilor culţi pentru produsele poetice poporane. Culegerea a avut numeroase ediţiuni; prima ediţie fusese intitulată de Herder: *Volkslieder* (el este creatorul cuvântului „Volkslied"). Un editor de mai târziu — Ioh. von Muller, în 1807 — i-a dat titlul citat.

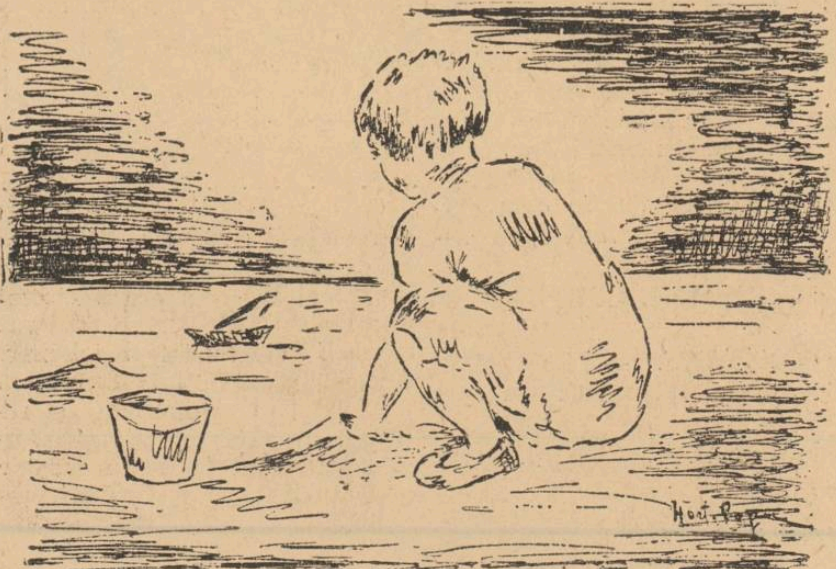
** *Ludwig Achim von Arnim* (1781—1831). Nuvelist şi romancier german; a cules din gura poporului poeziile pe care le-a publicat împreună cu cumnatul său.

*** *Clemens Brentano* (1778-1842), în trei volume, dela 1806 la 1808, subt titlul citat.

**** *Vuk Stefanovici Karagici* (1787-1864). Mare învăţat sârb, a făcut cunoscută publicului european întreaga producţie folclorică a patriei sale: poezii, basme, proverbe, etc.

***** *Anton Pann* (1794—1854). De origină probabil român macedonean; a venit în Bucureşti, unde a învăţat muzica bisericească şi a ajuns la urmă, profesor de muzică la Seminar. In afară de lucrările lui de muzică pentru slujbele bisericeşti, a mai publicat şi multe opere literare, traduceri din greceşte şi scrieri de natură populară.

****** *Alexandru Russo* (1819—1859), născut în Basarabia, şi-a făcut studiile în Elveţia, de unde a venit în Moldova. A luat o parte activă în mişcarea revoluţionară de la 1848, având un loc de frunte între intelectualii generaţiei sale. A colaborat la diferite reviste, cu contribuţii critice foarte interesante şi a scris frumoasa poemă lirică, în proză, *„Cântarea României"*.

A. S. PUŞKIN

Fragment din poemul „Ţiganii"

Prin Basarabia nomazi,
Convoi de zgomot fără frâu,
S'au abătut din cale azi
Şi-au poposit la mal de râu.
Din zdrenţe e 'nchegată şatra
Dar libertatea cântă 'n aer
Cu soarele ce-apune 'n vatră
De nour rar arzând în caer.
Adăpostind cu ţoale locul
— Când zările topesc lumina —
In vâlvătăi aprins-au focul
Şi'n jur flămânzi aşteaptă cina.
Pasc caii ronţăind încet
Pe după corturi în câmpie;
Iar ursul doarme sub poclet.
Cuprinsă 'n zvon natura 'nvie:
Popasul scurt ca o năvală
E 'ncins de glasuri de talancă,
De sunet surd de nicovală,
Plâns de copil, cânt de ţigancă.
Dar tot, pe rând, căzut-a pradă
Tăcerii tale-adânci, Stăpâne.
A 'ncremenit ceata nomadă...
Străbate rar lătrat de câne.

In şatre focurile s'au stins.
Plutind stingheră în pustiu,
Peste tăceri luna a nins
Polei de-argint ciudat şi viu.

Doar un bătrân ţigan mai scurmă
In jar. Şi inimă şi gând e
Topit în flacăra din urmă.
Răcoarea nopţii fumegânde
Coboară greu peste coline.
Zamfira, fiica-i zvăpăiată,
Plecată e şi nu mai vine.
Târziu i-acum şi luna, iată,
In neguri şi-a umbrit lumina.
Sleitu-s'a 'n cenuşe cina.

Dar foşnete se-aud în rouă.
E ea. Şi 'n urmă, 'ncet şi rar,
Păşeşte-un tânăr, faţă nouă.
„Nu am umblat azi în zadar,
Rosteşte fata, căci acum,
Am un tovarăş de alean.
E obosit de trai şi drum
Şi vrea a fi ca noi ţigan.
L-am prins gonit aici de lege,
Dar îi voi fi prieten eu
Iubi-voi-îl şi înţelege".

BATRANUL

Sânt bucuros. In cortul meu
Găsi-vei pace şi hodină
Până în zori. Sau mai departe.
In cuget de-i afla pricină
A îndrăgi a noastră soartă.
In sărăcia-ne nomadă
Şi adăpost fragil şi pâne
Vom împărţi. Ca să nu-ţi cadă
In grijă hrana cea de mâne
Deprinde-te a fi meşter faur.
Aşa, cu noi, vei afla cursul
Vieţii fără vis şi aur.
Sau vei juca pe uliţi ursul.
Cum vei vroi.

ALECU

Da, da, rămân.

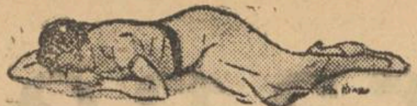
ZAMFIRA

Să ne culcăm, căci de 'ntunerec
— Târziului nopţii stăpân —
Sub pleoape ochii mi se ferec.

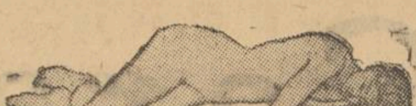
In zori. Bătrânul înconjoară
Tăcutul cort cu paşii moi.
„Sculaţi copii, e vremea doară,
Se prind ţiganii în convoi".
Cu zgomot s'a trezit norodul.
Desprinse şatrele în care
Sânt gata a porni pohodul.
Se mai frământă 'n clătinare
Şi gloata mişcă spre deşert.
Măgari cu pasul sfărâmat
Duc ţigănuşii în concert;
In urmă calcă apăsat
Bărbaţi, femei, bătrâni, copii.
Işi muşcă ursul lanţul, iar,
Din ţipete, cadenţe vii,
Se urcă un refren barbar.
In zdrenţe crunt împestriţate
Sânt goi şi arşi ca arătări;
Un scârţâit de roţi străbate
Schelălăit de câni, chemări.
Şi-aşa'n nelinişte aprinsă,
Sălbateci, discordanţi şi probi,
Ce depărtare necuprinsă
De lenea noastră mormântală,
De viaţa'nvinsă şi banală
Ca tânguirile de robi!

Din ruseşte de P. ARSENI

Panglica albastră (1887)

LAURENCE HOUSMAN

Portretul Reginei, şezând pe tron, cu coroana pe cap, sub o cascadă luminoasă de raze de soare, pe care l-a pictat Monsieur Benjamin Constant, e aşa de bine cunoscut, încât nu mai are nicio importanţă faptul că acum e întors cu dosul la spectator. Monsieur Constant l-a aranjat el însuşi în cea mai bună lumină posibilă; dar ferestrele castelului Windsor nu dau tocmai lumina pe care şi-ar fi dorit-o. Cu toate că Artistul n'are posibilitatea de a se arăta în avantajul său, totuşi onoarea de a fi primit ordinul regal îl compensează cu prisosinţă. MONSIEUR CONSTANT, îmbrăcat ceremonios, se plimbă agitat prin faţa capo-d'operei sale; şi MAREŞALUL CURŢII, care-l are în sarcină, îl priveşte calm, admirând gesturile pe care distinsul musafir le întrebuinţează cu aceiaş profuziune ca şi cuvintele, în cursul conversaţiei.

MAREŞALUL CURŢII.—Sper că lumina este aşa cum o doriţi, Monsieur.

CONSTANT. — Lumina? Ah, da, deoarece nu putem schimba ferestrele — trebuie să meargă.

MAREŞALUL CURŢII. —Dacă doriţi, Monsieur, putem să tragem draperiile şi să aprindem candelabrele.

CONSTANT. — A, nu, nu, nu, nu, nu! Asta ar putea să-mi facă culorile să pară artificiale. Şi culorile mele au fost alese cu foarte multă grijă.

(MAREŞALUL CURŢII *îşi îndreaptă privirile către portret şi-l studiază cu respectul cuvenit vastelor lui proporţii).*

MAREŞALUL CURŢII. — E un portret foarte frumos, Monsieur Constant.

CONSTANT *(cu modestie orgolioasă).* — Reprezentând un astfel de personagiu, cum ar putea fi altfel?

MAREŞALUL CURŢII. — La Paris — era popular?

CONSTANT. — Popular? Ma foi! mais oui! A trezit conştiinţa unei întregi naţiuni. Il priveau şi spuneau: „Ah! O Regină! Dece nu mai avem şi noi Regi şi Regine?" Guvernul nostru fu încântat când îl dusei însfârşit în Bond Street — situaţia politică era oarecum încordată.

MAREŞALUL CURŢII. —Serios! Şi a avut succes şi în Bond Street?

CONSTANT. — Ah! Dacă Regina Dv. Victoria n'ar fi fost populară şi până acum, portretul acesta ar fi reuşit s'o facă.

MAREŞALUL CURŢII.— Majestatea Sa nu v'a pozat, Monsieur? Dar desigur c'aţi venit în Anglia ca să pictaţi tronul şi perspectiva aceia. Camera Lorzilor, nu-i aşa?

CONSTANTş. — Ah, da; nu. Pentru asta m'am servit de nişte fotografii. Iar restul — de la mine.

MAREŞALUL CURŢII. —Intr'adevăr? Şi lumina — efectul luminii care vine de sus — asta-i minunat!

CONSTANT. — Lumina? Ah, da, lumina. Da, în asta sânt tare. Aci e puterea imaginaţiei mele.

MAREŞALUL CURŢII. — Foarte frumos.

(Şi apoi MAREŞALUL CURŢII *are o misiune pe care trebuie s'o îndeplinească cu delicateţe).* Monsieur Constant, v'aţi mai aflat vr'odată în prezenţa unei Majestăţi?

CONSTANT. — Ah, nu. In Franţa Repulicană, hélas! nu prea avem ocazie să întâlnim o Majestate.

MAREŞALUL CURŢII. — Intreb fiindcă la noi avem o oarecare etichetă, pe care sânt sigur că nu vă va fi greu s'o adoptaţi. Manierele noastre dela Curte se aseamănă mai curând cu manierele franţuzeşti, decât cu cele englezeşti.

CONSTANT. — Vreţi să spuneţi că sânt mai civilizate?

MAREŞALUL CURŢII. — In ţara Dv. aveţi mai multă ceremonie, mai multă graţie; aşa că veţi înţelege... Când Majestatea Sa va intra, o să vă salute c'o simplă inclinaţiune a capului. Când va pleca, o să vă dea poate mâna. Dac'o va ridica atunci uşor, i-o veţi săruta—, altfel nu. Discutând cu Majestatea Sa, i vă veţi adresa cu Majestate sau cu „Ma'am" pronunţat astfel.

CONSTANT. — Ah! Parfaitement. „Même", toujours la même chose.

MAREŞALUL CURŢII. —Majestatea Sa vă va pune probabil oarecari întrebări. Veţi evita, pe cât posibil, de a-i pune, la rândul Dv. întrebări. De exemplu, nu trebuie să spuneţi: „Şi Majestatea Voastră pictează?" Dacă Majestatea Sa doreşte, vă va informa ea însăşi de aceasta. Dacă Majestatea Sa va discuta cu Dv. despre artă — după cum e probabil — nu insistaţi prea mult asupra propriei Dv. păreri; acordaţi-i Majestăţii Sale ultimul cuvânt, şi cât mai repede, în orice chestiune v'aţi afla în divergenţă.

CONSTANT. — Mais, oui, Monsieur, parfaitement.

MAREŞALUL CURŢII.—Dacă Majestatea Sa vă pune în încurcătură, vreau să spun dacă vi-e penibil să vă daţi părerea, cel mai corect şi mai sigur lucru, ar fi să vă înclinaţi fără să spuneţi nimic. Şi Majestatea Sa va schimba ea însăşi subiectul de conversaţie.

CONSTANT. — Da? Ah!

MAREŞALUL CURŢII. —Vă spun toate astea, Monsieur Constant, pentruca să vă simţiţi mai în largul Dv. Pentru noi care sântem mereu în prezenţa Majestăţii Sale, a devenit o a doua natură. Pentru cei cari se găsesc însă mai rar la Curte, e ceva mai greu.

CONSTANT. — Monsieur, vă sânt foarte obligat.

Intră un alt MAREŞAL AL CURŢII, *de un grad inferior, care lasă să se înţeleagă printr'o reverenţă c'a venit să vadă dacă totul e ata şi să anunţe. Buzele lui formează cuvintele „Majestatea Sa" dar nu se aude niciun sunet. Se retrage în tăcere şi închide uşa după el.)*

MAREŞALUL CURŢII. —Majestatea Sa va fi aci peste câteva minute.

CONSTANT. — A, dă-mi te rog voie.

(Precipitându-se spre tablou, trage o perdea peste el).

MAREŞALUL CURŢII.—Dar dece acoperiţi tabloul, Monsieur?

CONSTANT. — Pentruca să-l descopăr numai când Majestatea Sa va sta tocmai unde trebuie să stea ca să-l vadă bine — aşa!

MAREŞALUL CURŢII. — Nu trebuie să vă închipuiţi că Majestatea Sa va sta tocmai unde-aţi dori Dv., Monsieur. Majestatea Sa va sta unde va dori ea însăşi.

CONSTANT. — Dar tabloul trebuie văzut dintr'un loc anumit.

MAREŞALUL CURŢII.— Despre asta va decide Majestatea Sa, însăşi, Monsieur.

CONSTANT. — Ah! Şi? Asta-i foarte englezesc. Da!

(Şi acum se deschide uşa şi doi valeţi indieni înaintează şi rămân nemişcaţi de fiece parte. Urmează o pauză; apoi, mică, scurtă, grasă, dar c'o demnitate uimitoare, care înlocueşte aproape graţia, intră Regina. Inaintează, se opreşte la câţiva paşi distanţă de musafirul ei (care între timp s'a înclinat de nenumărate ori) şi în momentul când MAREŞALUL CURŢII îi pronunţă numele, se înclină către el, cu amestecul acela minunat de amabilitate şi de distanţă, care-i schimbă chiar boneta într'o coroană.)

MAREŞALUL CURŢII.—Monsieur Benjamin Constant, Majestate.

REGINA. — Imi pare bine că te cunosc, Monsieur Constant. Ai venit deabea de curând din Franţa?

CONSTANT. — Am avut această onoare, Majestate — această plăcere.

REGINA. — Dela Paris?

CONSTANT. — Da, dela Paris vin, Majestate.

REGINA. — Aceasta-i prima d-tale vizită în ţara aceasta?

CONSTANT. — Da, Madame, da.

REGINA. — Locueşti la Paris?

CONSTANT. — Locuesc totdeauna la Paris; lucrez la Paris, Madame.

REGINA. — Foarte amabil din partea D-tale c'ai venit, Monsieur. Te rog să-mi arăţi acum tabloul D-tale.

CONSTANT. — Ah, da. Dacă Majestatea Voastră condescinde. Numai trei paşi înapoi.

REGINA. — Dar prefer întotdeauna să privesc de aproape tablouri, Monsieur, ca să văd cum sânt făcute.

CONSTANT. — Ah, aşa!

REGINA. — Trebuie să priveşti de aproape, ca să-ţi poţi da seama dacă sânt bune.

CONSTANT. — Ah, dar asupra acestui tablou, c'un subiect atât de ilustru, îmi închipui că Majestatea Voastră nu va sta la îndoială.

(Trage perdeaua. Urmează o pauză lungă. Regina priveşte tabloul c'o detaşare calmă şi demnă).

REGINA. — Sântem mai roşie, Monsieur.

CONSTANT. — Ah, dar oare tenul Majestăţii Voastre nu se schimbă câteodată puţin?

REGINA. — Niciodată aşa mult.

CONSTANT. — Ah, c'est dommage!

REGINA. — E foarte uşor să mai pui puţină culoare, Monsieur.

CONSTANT. — Dar ce va rămâne atunci din planul culorilor mele — adică din tabloul meu.

REGINA. — Dar acesta, Monsieur, e un portret al Meu.

CONSTANT. — Da, dar din imaginaţia mea. Majestatea Voastră nu mi-aţi pozat.

REGINA. — Acum că m'ai văzut, vei fi în stare să îndrepţi.

CONSTANT. — Ah, dar e imposibil!

(MAREŞALUL CURŢII *îi atinge braţul, ceiace-l face să adauge cu insinuare în glas)*

— afară dacă Majestatea Voastră ar binevoi să-mi pozeze.

REGINA. — Sânt mulţi ani, Monsieur, decând n'am mai pozat.

CONSTANT. — Dar ce pierdere e aceasta, Madame, pentru artişti şi pentru lumea întreagă.

REGINA. — Mai e ceva care trebuie corectat, Monsieur Constant.

CONSTANT. — Comment?

REGINA. — Panglica Jartierei — cea albastră; ai făcut-o prea deschisă.

CONSTANT. — Dar daţi-mi voie să vă explic, Madame. Lumina strălucitoare care vine de sus, ţesătura, mătasea, reflecţia — toate acestea o fac să pară mai deschisă decât în realitate.

REGINA. — E prea deschisă, Monsieur. Port Jartiera, aşa că ştiu. Dealtfel, probabil că nu ştii, dar m'am ocupat şi eu cu pictura. Am avut doi maeştri — Sir John Hayter şi Mister Cope; amândoi, artişti desăvârşiţi. M'au învăţat să fiu credincioasă realităţii.

CONSTANT. — Au pictat vr'odată portretul Majestăţii Voastre?

REGINA. — Nu. Pe când studiam cu ei, mi-a făcut Winterhalter portretul — în grup cu toată familia mea. Am să dau ordin să-ţi fie arătat, înainte de pleci, Winterhalier a fost un mare pictor, nu-i aşa?

CONSTANT. — Winterhalter? Oh, Wintehalter era tot ceiace publicul îi impunea să fie. Pe timpul lui a avut un nume mare. Acum e mort.

REGINA. — Da, de mai bine de 12 ani. Imi aduc aminte că i-am trimis o jerbă la înmormântare şi o scrisoare văduvei lui. Prinţul şi cu mine aveam foarte multă consideraţie pentru el. Astăzi sânt puţini artişti ca el.

CONSTANT. — Foarte, foarte puţini, Madame; sau nici nu se aude despre ei.

REGINA. — Da... Mi s'a spus că portretul pe care mi-l'ai făcut are mult succes, Monsieur?

CONSTANT. — Un succès fou, Madame! Asta-i tot ce se poate spune.

REGINA. — In Bond Street.

CONSTANT. — Da, Madame, acolo.

REGINA. — Mai ai şi alte tablouri expuse?

CONSTANT. — De mine, nu, Madame — nu în aceiaş cameră. Sântem singuri împreună.

REGINA *(după o pauză)* .— Vrei să spui că portretul meu e singur?

CONSTANT *(dându-şi seama că e corectat).* — Da, asta vreau să spun, Majestate — e singur.

REGINA. — Găsesc că-i foarte iscusit din partea D-tale să-l fi făcut fără model. Aşi fi vrut să-ţi pozez odată, o singură dată. Dar acum nu mai pozez. Şi sper, Monsieur, că vei face imediat cele două corecturi: încă puţin roşu pe obraz, şi panglica mai albastră.

CONSTANT. — Da, Madame — dacă Majestatea Voastră ordonă. Dar albastrul... albastrul, Madame, asta, ca Artist... trebuie să mi-se permită să...

REGINA. — La revedere, Monsieur Constant. Mi-a părut foarte bine că te-am cunoscut. Iţi mulţumesc că mi-ai adus tabloul. Ca tablou, îmi place. Ca portret, vei fi în stare acum, prin corectările acelea, să-l faci mai bun, sper. La revedere.

(Ii oferă mâna. El se înclină şi i-o sărută. Ea se îndreaptă către uşă, se întoarce, se înclină şi se retrage, urmată de Valeţii ei).

CONSTANT *(puţin cam agitat).* — Am făcut bine c'am sărutat?

MAREŞALUL CURŢII.—Cred că da.

CONSTANT. — I-a plăcut oare destul tabloul ca să pot săruta?

MAREŞALUL CURŢII. — O, cred că da!

CONSTANT *(cu durerea artistului).* — Oh! Dar n'a înţeles! N'a înţeles!

MAREŞALUL CURŢII.— Majestatea Sa e obişnuită să aibă propria ei părere despre lucruri, Monsieur, şi s'o păstreze.

CONSTANT. — Ah, e aşa englezesc!

MAREŞALUL CURŢII. —Şi acum, deoarece avem permisiunea Majestăţii Sale, doriţi să vedeţi Winterhalterul?

CONSTANT. — Winterhalter? Nu. Il cunosc pe Winterhalter şi tot ce înseamnă destul. Eau sucrée — asta e.

MAREŞALUL CURŢII.—Eau sacrée? Apa sfântă?

CONSTANT. — Sfântă? Nu, n'am spus sfântă; nu sacrée, sucrée; zahăr şi apă.

(Şi apoi intră din nou MAREŞALUL CURŢII *de grad inferior şi de data asta vorbeşte cu glas tare.)*

AL DOILEA MAREŞAL AL CURŢII. — Majestatea Sa doreşte ca Monsieur Constant să aştepte câteva minute. Majestatea Sa doreşte să-i trimeată ceva.

(Dupăce şi-a rostit mesagiul, MAREŞALUL CURŢII *se retrage, lăsându-l pe Monsieur Constant arzând de nerăbdare.)*

CONSTANT. — Ah, dar asta e... asta e cu totul neaşteptat! Ce crezi că poate să fie? Vr'o distincţie pentru mine? Est-ce possible?

MAREŞALUL CURŢII. — Poate o amintire, Monsieur. Probabil o fotografie cu autograf.

CONSTANT *(speranţele lui nimicite).* O? Atât timp cât nu e o fotografie a lui Winterhalter tot e bine... Dar, mai roşie? Cum să fac faţa mai roşie, fără să stric armonia culorilor tabloului?

MAREŞALUL CURŢII.— N'o faceţi, Monsieur. Majestatea Sa nu-l va mai vedea.

CONSTANT. — Ah, mulţumesc! Sânteţi înţelept şi foarte bun.

(AL DOILEA MAREŞAL AL CURŢII *intră ţinând în mână un pachet mic pe care-l oferă lui Monsieur Constant).*

CONSTANT *(speranţele îi cresc din nou)* O, dar asta nu-i o fotografie. Nu, e prea mic. E desigur o distincţie, un ordin pe care mi-l trimite. *(Desface pachetul în timp ce vorbeşte)* Ei? Ce să fac cu bucăţica asta de panglică albastră?

MAREŞALUL CURŢII. —Văd că e un bilet prins de ea.

CONSTANT. — Ah, da. *Il desprinde şi citeşte)* „Vezi Monsieur, c'am avut dreptate". Ce înseamnă asta: „Vezi Monsieur, c'am avut dreptate"?

MAREŞALUL CURŢII *(După ce-a examinat)* Asta-i Panglica Jartierei, Monsieur; albastrul asupra căruia n'aţi fost de-acord cu Majestatea Sa. Vrea să spună că puteţi vedea acum c'a avut dreptate.

CONSTANT. — Oh! mais c'est incroyable! Nu înţelege.

MAREŞALUL CURŢII. — Poate că aşa e, Monsieur, dar aici nu spunem astfel.

CONSTANT. — Ah, asta-i Anglia! Trebuie să mă întorc în Franţa! Monsieur, trebuie să vă spun că nu-i artistă. A, dar e o mare Regină! O fiinţă minunată. Enfin,.... pot să păstrez aceasta?

(ridică bucata de panglică)

MAREŞALUL CURŢII. —Desigur, Monsieur.

CONSTANT *(având recompensa).* — Ah! Panglica asta albastră pentru mine! Intotdeauna! Merci!

(Cu satisfacţie evidentă bagă Amintirea în buzunar, care va fi totdeauna o confirmare şi o dovadă, decâte ori va povesti anecdota; ceiace va face adeseori până va găsi urechile care o aşteptau; după cum s'a întâmplat de şi-a găsit locul aici.)

. . . .

Capitolul de mai sus e luat din piesa VICTORIA REGINA, în care apar figurile cele mai reprezentative din era Victoriană: Prinţul Albert, Gladstone, Disraeli şi lordul Kitchener. Această piesă a fost cenzurată de lordul Chamberlain şi reprezentarea ei interzisă în Anglia, dat fiind felul în care e caricaturizată viaţa Reginei Victoria.

Tradus din Englezeşte
de LEKA

A la manière de...
Tudor Măinescu

Scrisoare pentru-o fată mică

Alb de lapte muls pe seară
Intr'o doniţă de brad
Luna nouă lin presară
Peste case şi prin pomi.
Gâză mică, tu nu dormi?
...Iţi trimit de-aici spre tine
Gânduri bune; eu sânt bine...
Mi-e în suflet primăvară
Albă, ca şi-acum afară,
Cu miei albi pe sub coline
Şi cu râs de sălcioară...
Te aştept să vii pe-aici,
Să vezi casa de furnici
Şi să mergi la Vadu-Murii,
Să auzi glasul pădurii
Şi chemările de cuc;
Te aştept cu-o rândunică
Ce-are cuib în podul şurii
Şi cinci pui cu cioc de-arnici,
Gâză mică, gâză mică...

Eu aşa te-aştept: cu soare,
Cu cireşii în ninsoare,
Şi cu flori de liliac.
Altceva ce pot să fac?!
Gâză mică, sânt sărac...

Isprăvesc scrisoarea asta,
Gâză mică, gâză mică,..
Insă uite-mi este frică
Dac'am scris tot ce-am avut...

Gâză mică, te sărut...

DAN O. BOLDUR

Scrisori şi hârtii vechi

La 6 Februarie 1854, Alexandru G. Golescu trimitea, din Marsilia, următoarea scrisoare lui Iacob Melic, la Constantinopole:

Dragă Melic,

Ţi-am mai scris şi dela Malta dar nu ştiu de vei fi putut descurca ceva pentrucă, în graba mare ce eram, n'am putut nici scrie curat nici lăsa a se usca, şi aşa a eşit toată scrisoarea o mânjitură mare. *Acu iar în grabă îţi scriu dela Marsilia, dar am ceva timp mai mult şi aşa cred că va eşi lucru mai bine.*

Iţi mai recomand încă odată comisioanele mele:

1. Să mergi în casa unde şedea văru-meu Alecu (lângă Hotel de France sau Hotel de Paris) şi să ceri dela un domn care şede acolo şi se chiamă Sambuceti *un pachet cu nişte hârtii pentru d.* Floreski. *Acel pachet e plin cu proclamaţii de acele de care ţi-am trimis o probă pentru ca să vezi singur ce ispravă ne fac acei cari se zic patrioţi. D. Brătianu a subscris acea proclamaţie în numele unui comitet revoluţionar când ştii bine ce zicea Alecu, că toţi tinerii din Paris şi-au datără vorba să nu cum-va să se facă nimica care să ne compromită pe lângă Poartă sau pe lângă Cabinetele europene. Aşa dar cred că putem lua şi noi asupră-ne să aruncăm acele proclamaţii în foc fără să mai facem vorbă despre aceasta.*

2. Să scrii, mă rog, două rânduri lui Alecu, văru-meu, ca să îţi trimită o scrisoare care o adusese cu dânsul dela Malta pentru d. Winkler *şi a oprit-o la dânsul din uitare. D. Winkler se află acum la Malta şi se roagă să i se trimită cât mai de grabă acea scrisoare sub adresul acesta:*

à Monsieur le baron
Emile de Sceberas
à Malte

Pentru memorandul, a fost marea atât de rea şi mă aflu aşa de prost aşezat în locurile al treilea în cât n'am putut mai nimica însemna pe hârtie, dar mă voi grăbi la Paris să fac ceva, deşi o să am să alerg pe la unii şi pe la alţii.

Cred că cu vaporul la 20 Februarie o să pot să-ţi trimit ceva; iar de nu, negreşit cu acela de la 1 Martie.

Imi rămâne să-ţi urez parte bună la toate lucrările ce faci acolo şi să te rog să-mi treci o recomandaţie făcută din toată inima. Moderaţie şi moderaţie *întru toate. Fie antagonismul politic cât de mare, sântem datori a ne respecta unii pe alţii şi a nu ne da sclavi bănuelei şi antipatiei.*

Dacă avem drept, poziţia noastră e atât mai frumoasă; dacă ne înşelăm, iar e bine că nu înveninăm nimica. Aceste vorbe pentru polemica care simt că are să înceapă între Români acolo.

Rămâi dar sănătos şi nu uita să înfăţişezi complimentele mele d-lui Duvivier.

Al d-tale frate
A. G. GOLESCU

Evenimentele au dovedit că părerea lui Golescu era cea sănătoasă. Căci Convenţia dela Paris, care a fixat soarta principatelor române, s'a inspirat desigur, nu din proclamaţiile unui comitet revoluţionar, ci mai curând din Memorandul unor oameni potoliţi, care întemeiau revendicările lor pe argumente de drept.

Se cuvine să relevăm în treacăt şi modestia acestui fiu de oameni avuţi pe care nu-l ruşina mărturisirea unei călătorii în clasa a III-a; care nu a pretins recompense pentru serviciile aduse neamului; şi ale cărui servicii, peste hotare, s'au tradus nu în vorbe ci în înfăptuiri.

Tot astfel trebue să relevăm şi sfaturile de „moderaţie" pe care Al. Golescu le da refugiaţilor de la Constantinopole, în polemicile dintre ei — polemici pe care el le presimţise şi pe care, precum am văzut, le adevereşte şi generalul Tell în scrisoarea-i deja reprodusă, în care pomeneşte de intrigile lui Eliade, Grigore Sturza şi Ion Ghica.

EUGEN MELIC

Primăvara

Sânul cald de brazdă nouă,
Ce-l despică plugu 'n două,
Abureşte negru 'n soare
Intr'o tainică chemare.
„Soare,
Tu eşti mirele!
Cheamă-mă,
Pătrunde-mă...
Să mă risipesc în toate florile
Să-mi cânte privighetorile
Şi din îmbrăţişarea seculară
Să tresară
Viaţă nouă!...
Stropi de rouă
Să mă răcorească,
Ciocârliile —
Cu miile —
Să mă 'nveselească
Şi sub privirea ta fierbinte
Roadele să crească,
Să m'alinte"...

. . . .

...Şi într'o dimineaţă,
Ţigăncile, în piaţă —
Desculţe şi cu fuste creţe —
Au risipit din coşuleţe
Flori...

Fiori
De nouă primăvară
Aleargă-acuma prin oraş.
Misterul iute s'a aflat
Din gură de ţigănci furat
Cum au strigat întâia oară:
„Tămâioară,
Tămâioară"...

DOINA BUCUR

Eri,
azi,
mâine..

... de afaceri se negociază zilnic prin mijlocirea anuncirilor din

MICA PUBLICITATE

a ziarului

DIMINEAŢA

care reprezintă pentru dv. modul de publicitate cel mai economic şi vă aduce maximum de foloase

Cronica sportivă

Competiţiunile care operează prin eliminarea succesivă a învinşilor satisfac mediocru sentimentul dreptăţei dar stimulează considerabil emoţia spectatorilor. In asemenea matchuri, pronosticurile, logica, probabilitatea sânt suspendate pentru a face loc neprevăzutului, întâmplării şi norocului. Astfel sferturile de finală ale „Cupei României" au adus două mari surprize: la Arad, adică la ea acasă, Gloria a fost învinsă de Universitatea cu 2-0; se pare că în această împrejurare, factorul decisiv a fost... vântul care a favorizat în prima repriză pe învingători; aceştia au avut abilitatea şi cuminţenia de a-şi adapta tactica la condiţiile atmosferice, jucând ofensiv în prima repriză şi apărându-şi avantajul câştigat, în a doua.

Al doilea factor care a contribuit la victoria universitarilor, a fost surplusul de încredere în succes a „Gloriei". Dozarea corectă a încrederii în izbândă este lucru gingaş; când ea nu există, lupta e inutilă; când depăşeşte o proporţie optimă, ea devine balast în loc de a fi armă. „Gloria" a avut ocazia să experimenteze aceste adevăruri în dauna ei.

In Capitală matchul pentru cupa României s'a disputat între Unirea Tricolor şi valoroasa echipă brăileană Franco-Română. De astă dată oborenii au răzbit; în doi ani precedenţi fuseseră învinşi de echipe din divizia B., V. D. R. şi Ilsa. In anul acesta însă, şi-au luat revanşa câştigând un match care fără a fi fost de o factură superioară a fost destul de spectaculos; de n'ar fi fost decât că s'au marcat de-oparte şi de alta nu mai puţin de zece goaluri.

Ca în orice match de cupă, au intervenit o sumă de factori străini de jocul propriu zis. Astfel brăilenii, deşi cu moralul ridicat prin victoria câştigată asupra Chinezului, au suferit totuşi în repriza întâi de emoţia înfăţişării lor pentru prima oară în faţa publicului bucureştean. Doreau să facă o bună impresie şi au izbutit; dar au prezentat şi puncte vulnerabile, au comis şi greşeli pe care oborenii în jucători rutinaţi le-au speculat fără întârziere. Nu se poate vorbi de technica brăilenilor, dar se poate vorbi de elanul lor; din acest punct de vedere matchul prezenta omogenitate căci elanul este şi caracteristica Unirei Tricolor; numai că el cere şi aripi, care au lipsit brăilenilor. Atacul lor a funcţionat deci mai mult pe tripletă pe când uniriştii practicau deschiderile lungi pe aripi. Linia intermediară a oaspeţilor a fost destul de mediocră; e drept că au avut mult de lucru în apărare; dar în atac nu izbutesc să alimenteze cu mingi atacul. Singurul care a făcut excepţii a fost mijlocaşul centru, Cosela, care a muncit cu folos. Mai puţin satisfăcător a fost Tacaci căruia i se poate imputa că nu l-a marcat pe Bogdan, lăsându-i toată libertatea de acţiune. Punctul slab al echipei îl constituia însă apărarea; la începutul jocului a jucat mai desgheţat, respingând câteva atacuri periculoase, dar în repriza doua, înaintarea uniristă îi dezorienta cu totul şi fundaşii n'au mai contat. Portarul Vasiliu a compensat pe cât era posibil această gravă insuficienţă a echipei lui, demonstrând o mare siguranţă pe balon; totuşi, din cele şase goaluri primite, două i se pot imputa. Inaintarea s'a dovedit foarte eficace, combinând frumos şi profitând de cea mai uşoară ocazie de marcat. Bun dar cam leneş, centrul înaintaş Bode, susţinut de Leşu şi de extremul dreapta Ivanof al cărui demaraj este remarcabil.

Despre jucătorii unirişti, familiari publicului, se poate spune că au furnizat o partidă bună pe care ar fi câştigat-o mai uşor dacă atacul ar fi fost mai eficace şi n'ar fi irosit multe ocazii favorabile de marcat. Petrică Rădulescu în poartă a fost excelent; deşi a primit patru goaluri nu i se poate imputa nici unul şi plonjoanele lui spectaculoase au stârnit aplauzele publicului. Apărarea lui Sucitulescu şi Iliescu corespunzătoare, cu excepţia numai a unei trecătoare eclipse a lui Sucitulescu, de care a profitat de altfel Franco-Română pentru a marca două puncte consecutive. Linia intermediară, având în mijloc pe bătrânul internaţional Steinbach, a jucat şi de astă dată excelent, atât în apărare cât şi în atac; în special Steinbach a fost sufletul echipei alimentând precis şi promt aripile. Buni de asemeni şi mijlocaşii mărginaşi: Florea şi Boteanu. Inaintarea a combinat foarte frumos în dese rânduri, dar nu a tras destul de des la poartă. S'au remarcat cu deosebire Sony Niculescu în mare formă şi Bogdan, mai ales în partea doua a jocului când a executat passe impecabile; de altfel, trei din cele şase goaluri marcate de învingători, au provenit din asemenea passe.

Jocul în ansamblul lui a fost echilibrat şi omogen ca factură dar Franco-Român a pierdut matchul în primul rând din cauza apărării foarte slabe şi apoi din nemarcarea atentă a lui Bogdan în repriza a doua. Rezultatul a fost o adevărată orgie de goaluri: cam la 5 minute unul; dar e remarcabil că Franco-Român nu şi-a pierdut capul, reuşind în două rânduri să obţină egalarea. Este şi aceasta o performanţă cu care pot fi creditaţi brăilenii. In orice caz leaderii diviziei B au dovedit că nu le lipseşte nimic pentru a deveni într'un viitor apropiat o echipă capabilă de a înfrunta onorabil formaţiile diviziei prime. Au suficientă technică, e destul de bine eşalonată pe compartimente, e destul de echilibrată şi mai ales e formată din jucători tineri, entuziaşti şi deci susceptibili de progres şi perfecţionare. Este datoria publicului brăilean să-i încurajeze şi să le mijlocească întâlniri cât de dese cu echipele noastre de valoare ca şi cu cele străine care ne vizitează.

Cât despre Cupa României, se poate spune acum că această mare competiţiune a pătruns în gustul publicului. Din punt de vedere curat sportiv matchurile pentru cupă sânt mai interesante decât acele de campionat, căci concurenţii pornesc la luptă cu şanse aproape egale şi, ca şi în viaţă, poarta este larg deschisă norocului, întâmplării, momentului prielnic. Dovada o fac semi-finaliştii cupei, o replică hazlie a clasamentului primei divizii.

GRIMAN

Din „Jurnalul" lui Jules Renard

E foarte rău obiceiul de-a ne înnăbuşi lacrimile, când ar trebui să le lăsăm să curgă. Uneori, ne podidesc fără să ştim de ce, şi ne înşelăm: plângem deplasat.

●

Să iei de gât ideia care-ţi fuge şi s'o trânteşti cu nasul în hârtie.

●

Fii liniştit! N'am să uit niciodată serviciul pe care ţi l-am făcut.

●

Un om se consolează că e blajin afirmând că e feroce când se'nfurie.

●

— La urma urmei, ce datorez familiei mele?
— Ingratule! Câteva romane gata făcute.

●

Totuşi trebue să ne resemnăm a produce totdeauna efectul contrar.

●

A! dacă am putea, urcaţi pe un scaun, să ne lipim urechea de lună! Câte lucruri nu ne-ar spune!

●

Un singur lucru m'ar stingheri cu adevărat: propriul meu dispreţ pentru mine. Dar materialmente, îmi e cu neputinţă să mă scuip singur în obraz.

●

Mare plăcere mi-ar face să fiu bun!

●

O clipă închipueşte-ţi că a murit, şi ai să vezi dacă n'are talent!

●

Ironia e pudoarea omenirii.

●

Argintul lunii şi-a pierdut valoarea.

●

Frica de plictiseală este singura scuză a muncii.

●

Binevoitor pentru omenire în general şi groaznic pentru fiecare individ în parte.

●

Claritatea este politeţa scriitorului.

●

Făcea datorii în măsura puterilor sale.

●

Un scriitor foarte cunoscut anul trecut.

●

Gazetarii, ştii, nişte domni care scriu ca să aibă permis pe calea ferată.

●

Toată viaţa lui a stat numai pe strapontin.

●

Artistul trebue să rămână acelaş şi când se roagă şi când mănâncă.

●

Da, ştiu. Toţi oamenii mari au fost la început necunoscuţi. Dar eu nu sânt un om mare şi prefer să fiu cunoscut cât mai de vreme.

●

Dacă nu mi s'ar fi dat de înţeles că sânt un mare artist, aş fi făcut lucruri frumoase.

●

Spune uneori şi adevărul, ca să fii crezut când vei minţi.

Misterul de la Mayerling

De trei ori am vorbit despre filmul Mayerling: în „Dimineaţa", „Adevĕrul Literar" şi în „Cinema". De tustrele ori însă nu m'am ocupat decât de persoana fizică şi morală a Domnişoarei Danielle Darieux şi de perfecta potrivire dintre făptura ei trupească şi personajul care în film se numeşte Maria Vetsera. In mod intenţionat n'am spus nici un cuvânt despre rolul masculin al poveştii, despre Arhiducele Rudolf şi despre d. Charles Boyer.

Am, în momentul acesta, dinaintea ochilor pagina 107 din cartea d-lui Constantin Graur („Cu privire la Franz-Ferdinand"). Pe această pagină 107 se găseşte fotografia Mariei Vetsera. Inutil să vă spun că Maria cea adevărată nu seamănă câtuşi de puţin cu cea fabricată de regisorul Litvak. Şi-i foarte natural. Cea de a doua este simpla eroină a unei romantice poveşti de dragoste, poveste eminamente cinematografică şi care ar fi putut să se întâmple multor domnişoare de bună familie — aş zice chiar tuturor domnişoarelor de curţi regale ori imperiale — tuturora, afară de una singură: Maria Vetsera. Şi asta pur şi simplu pentru că povestea ei a fost, din întâmplare, cu totul alta.

Nevoia de mahalagism este o importantă pârghie a sufletului contemporan (vezi insuportabilul obicei al „romanţării" de biografii istorice şi atracţia pentru asemenea sosuri literare de gust dubios). Claude Anet a violat odată nu secretul, ci mult mai grav: frumuseţea vieţii lui Rudolf de Habsburg. A lăsat în umbră părţile cu adevărat eroice şi a insistat asupra părţii idilico-sexuale (c'aşa-i place publicului). Cinematograful a exagerat falsificarea începută de Claude Anet. Şi am avut astfel un film care, deşi destul de bun ca atare, nu are însă nimic comun cu întâmplările din 1889 de la Curtea Vienei.

Cetind cartea d-lui Const. Graur m'a cuprins din nou indignarea. Autorul comentează istoriceşte faptele, scrisorile arhiducelui, sentimentele lui politice, relaţiile cu împăratul, etc., etc... Şi ajunge la concluzia că... nici-o concluzie nu se poate trage. Totul duce la următoarea dilemă: scrisorile lăsate de Rudolf şi Vetsera sânt categorice în sensul sinuciderii. Dar întreaga viaţă a lui Rudolf, şi în deosebi evenimentele care au precedat noaptea din Ianuar 1889, arată că ipoteza sinuciderii e psihologiceşte exclusă.

Filmul „Mayerling" rezolvă dificultatea, suprimând... psihologia eroului. Rudolf se transformă. Incetează de a mai fi nobilul democrat, marele muncitor, sârguitorul gazetar, ultimul (şi poate primul) revoluţionar popular purtând coroană de rege. Incetează de a fi toate acestea pentru a deveni un simplu „băiat drăguţ", care se plictiseşte cumplit la anostele baluri oficiale, care caută să se distreze „ducând-o într'un chef" neîntrerupt, cu ţigănci, tunică descheiată, bancnote zvârlite în obraz, şi afazie alcoolică. A! Uitasem. Arhiducele e agasat că poliţia îl „filează" pas cu pas. Apoi e epatat că Maria Vetsera nu-l „tapează" de bani sau de vreun alt serviciu. Şi atunci începe s'o iubească cu acea frenezie a omului duşmănit de toţi şi care se acaţă de singura fiinţă care pare a ţine la el. Dar oamenii răi vor să-i confişte jucăria. Atunci el, de ciudă, „le-o face", oamenilor răi. Se omoară şi o convinge şi pe ea să facă la fel.

Această psihologie nu zic că e falsă. Este chiar foarte verosimilă pentru un Kronprinţ slab de înger. Dar e istoriceşte eronată pentru Rudolf de Habsburg. Fără să mai vorbim de grosolănia punerii în scenă a unei persoane care azi trăieşte (văduva lui Rudolf) şi care este arătată primind ofense publice dela Maria Vetsera! Aud că arhiducesa a intentat proces casei de filme. Foarte bine a făcut, ba chiar de două ori bine, căci asta dovedeşte superioritatea regimului democratic faţă de cel absolutist. Intr'adevăr, dacă în 1913 un Habsburg ar fi ofensat un Müller sau Weber, codurile austriace n'ar fi dat acestora câştig de cauză, pe când codurile unei ţări democratice nu pot să nu pedepsească pe d. Nathan sau Litvak pentru a fi ultragiat persoana Doamnei de Habsburg, dacă d-sa invocă „Drepturile omului" declarate de revoluţia franceză... Şi, tot în această ordine de idei, a fost foarte bine că filmul n'a fost cenzurat. De ce să se cenzureze? Dacă el conţine elemente delictuale, acestea vor fi examinate — aşa cum se examinează delictele — adică post factum, şi sancţionate represiv, nu preventiv.

Dar să revenim la Rudolf, şi la adevărata lui biografie, aşa cum ni-o reaminteşte d. Const. Graur.

Este o nepermisă batjocorire a memoriei acestui nobil exemplar de umanitate să-l înfăţişăm ca un simplu „mare amant". Rudolf o iubea, desigur, pe Maria Vetsera. Dar el mai cu seamă iubea... pe oameni, iubea poporul, poporul de jos. Copilul de 14 ani, el scria într'o compunere şcolară: „Mi se pare că mult au stricat preoţii făcând poporul atât de ticălos şi de supus încât le-a fost uşor, lor ca şi nobililor, să facă cu sărăcimea ce-au vrut". In fiecare zi aduna informaţii politice şi sociale, pe care le trimitea prietenului său Zeps, directorul unei foi radicale, la care el colabora cu asiduitate (fireşte sub pseudonim). Prevestirile lui istorice sânt cu totul remarcabile: „Germania hohenzollerniană — spunea el — întemeiată prin baionetă, se sprijină numai pe baionetă; un războiu nenorocit trebue să-i fie sfârşitul". Sau, despre Austria: „Sânt curios să ştiu cât îi trebue unui edificiu atât de vechiu şi de tenace cum e Austria asta, ca să trosnească din toate încheieturile şi să se prăbuşească" (Soţia sa a avut prilejul să-şi satisfacă o asemenea curiozitate, în ipoteza improbabilă că ar fi resimţit-o).

Rudolf avea o activitate devorantă, închinată exclusiv ideilor democratice, către care îl duceau nu numai inima lui generoasă dar şi inteligenţa lui limpede şi solida sa cultură sociologică.

Puţin timp înainte de dramă, conduitele sale nu sânt de loc acele ale unui candidat la sinucidere. Este cât se poate de energic, de combativ. Croieşte planuri de lungă scadenţă, zece ani şi mai bine. Ceva mai mult: dovedeşte o „atenţie la viaţă" care n'are nimic suicidal. D-l Graur insistă cu drept cuvânt asupra acestei imposibilităţi psihologice a teoriei oficiale a tragediei de la Mayerling.

Atunci, care ar fi „soluţia", ca să ne exprimăm în limbaj de aventuri poliţiste?

Iată fapte, aşa cum şi le-ar aranja, în mintea lui, domnul detectiv:

1) Un membru al familiei imperiale cu ideile revoluţionare ale lui Rudolf este evenimentul cel mai „afolant" din câte poate concepe o curte imperială.

2) Acest Habsburg se întâmpla a fi tocmai moştenitorul tronului, adică viitorul Impărat.

3) Impăratul în funcţie era omul cel mai conservator din lume. Ura atât romantismul de dreapta (Franz Ferdinand) cât şi pe cel de stânga (Rudolf).

4) Curtea vieneză — ca în genere toate curţile acelor Impărăţii „de adoraţie şi mister" (expresia e a lui Chateaubriand), practică intriga, spionajul privat, procesele fără martori, asasinatele în umbră, ostracizarea surdă, disgraţia etc. Câte odată uzează chiar de acea armă teribilă a omorului derivat. Franz Ferdinand a fost asasinat (v. cartea d-lui Graur) nu din „ordinul" Impăratului, dar cu complicitatea inconştientă a acestuia, graţie unei instinctive şi tacite încurajări a tot ce putea slăbi securitatea corporală şi simpatia obştească pentru cel ce fusese condamnat la moarte în tainiţele subconştientului lui Franz Iosef. In cartea d-lui Graur, domnul detectiv găseşte o mie de fapte pe cât de diverse pe atât de eloquente în sensul acestui curios gen de quasi-contract de omor prin procură tacită.

5) Este clar că lui Franz Iosef îi repugna ideea că Rudolf va domni (după cum îi va repugna mai târziu aceeaş idee cu privire la Franz Ferdinand).

6) Se ştie că Franz Iosef era omul cel mai „rece sufleteşte" din câţi au ca să zicem aşa trăit vreodată. Vestea morţii violente a unei rude apropiate îi lăsa neclintită sublima lui poftă de mâncare.

7) Iată acum „corpurile-delicte": scrisorile lui Rudolf şi ale Mariei Vetsera, unde se exprimă intenţia lor de a se sinucide. Dar aceste corpuri-delicte nu-s tocmai la fel cu cele obicinuite, pentru simplul motiv că autenticitatea lor n'a fost şi nici nu putea fi riguros controlată. Aş fi vrut să văd cine ar fi îndrăsnit să ceară o expertiză judiciară în acest sens? Ele sânt deci o simplă prezumţie, exact ca cele ale Domnului Detectiv.

8) Există, de altfel, pasagii mai mult ca suspecte în zisele scrisori. Astfel, în rândurile adresate mamei sale, Rudolf spune: „Scumpă mamă, nu mai am nici-un drept să trăiesc". Curios asta, din partea unui om care vedea „drepturi" în toate şi pentru toată lumea. Un asemenea limbaj pocăit, care vrea să zică: „sânt un păcătos; am greşit împotriva Monarhiei, a Tradiţiei, a Familiei, a Onoarei Habsburgice. Am procedat toată viaţa nebuneşte împotriva acestor majuscule auguste. Sânt un netrebnic. Nu mai am dreptul să trăiesc. Imi voi face dreptate singur", — un asemenea limbaj, dacă l-ar fi avut Rudolf, aşa cum ar rezulta din scrisoare, l-ar fi dus la o foarte ortodoxă moarte, toată spre onoarea şi consolidarea sănătoaselor idei ale lui Franz Iosef. Este exact ca şi când Rudolf, ipnotizat şi sugestionat de oamenii Impăratului, ar fi vrut, în scrisoarea lui de adio, să facă exces de zel de servilism, supralicitând în sensul doctrinei franzjosefiene.

9) Iată un alt corp-delict unde ni se arată de asemeni dorinţa Curţii imperiale de a ne prezenta pe aprigul luptător Rudolf ca pe un pocăit binegânditor. Contele Szögeny, cel mai devotat sfetnic al Impăratului, spunea: „Sânt mulţi bărbaţi serioşi care atribue nenorocirea exclusiv unor cauze politice. Ei cred că prinţul de coroană s'a compromis atât de mult prin ostilitatea lui faţă de politica în curs a cabinetului de atunci, încât şi-a dat seama că el ar fi un *izvor de greutăţi* (!) şi de primejdii pentru *patria sa* (!)" Interesantă această teorie: Rudolf făcându-şi harakiri pentru că... politica lui nu-i plăcea lui tată-său.

Aci detectivul se opreşte puţin şi caută să lămurească alte puncte ale enigmei:

10) Intrebare: ce gânduri putea trezi în sufletul lui Franz-Iosef idila fiului său cu Maria Vetsera? Dacă Kronprinzul se încăpăţâna să o iubească pe aceasta din urmă, Impăratul avea interes să favorizeze această dragoste. Bineînţeles, să o favorizeze în acel chip *dublu*: Pe deoparte, să o exaspereze prin mici beţe în roate. Pe de alta, să încurajeze acţiuni disperate (ca de pildă divorţuri neregulate, căsătorii clandestine), călătorii de nuntă în formă de fugă romantică, şi alte asemenea nebuneşti conduite care să ducă finalmente la îndepărtarea lui Rudolf de la tronul Austriei. Moştenitori se găseau, slavă Domnului, berechet.

11) Ar mai fi fost o soluţie pentru Franz Iosef: abdicarea în favoarea lui Franz Ferdinand. Dar nu. Acesta era şi el, antipatic şi nesigur.

Ş'apoi o abdicare e o abdicare. Idealul ar fi fost ca Rudolf să fi avut un accident. Ar fi fost atunci mâna lui Dumnezeu care a pedepsit pe cel ce se împotrivise Legii Habsburge. Dar cel mai bine ar fi fost ca mâna lui Dumnezeu să fie secondată puţintel şi de mâna lui Rudolf el însuşi, care, înainte de „accident", să scrie câteva scurte rânduri de umilă pocăinţă. Dar asemenea splendide accidente există oare? Desigur. Dar sânt grele de obţinut. Se chiamă sinucidere, sinucidere penitentă more japonico. Bineînţeles, iubita victimei, dacă i-ar fi supravieţuit, ar fi făcut atâta gălăgie cu insuportabilul obiceiu muieresc de a exclama, în faţa însăşi evidenţei: „nu se poate! el n'a putut să vrea asta!" Aşa încât ideal ar fi fost ca „accidentul" să-i cuprindă pe amândoi la olaltă. Asta ar dovedi încă odată prezenţa lui Dumnezeu, amic devotat al Casei de Habsburg; dubla sinucidere ar fi fost un exemplu pedagogic pentru rătăcirile la care pot duce conduitele nehabsburgice.

Orice detectiv are dreptul de a se substitui în psihologia (bine cunoscută) a lui Franz Iosef şi de a deduce ce anume ar fi dorit cel mai mult Impăratul; care *speranţă* ar fi fost speranţa lui cea mai mare.

12) Cu acelaş drept domnul detectiv se poate insinua în mintea lui Rudolf. Dacă într'adevăr viaţa la Curte ar fi devenit pentru el insuportabilă şi — mai ales — dăunătoare eficacităţii carierei de luptător democrat la care el părea că ţine mai presus de orice, — atunci era foarte simplă soluţia: emigrarea, renunţarea la tron, fixarea în Franţa, Englitera, Elveţia, sau oriunde, într'o ţară democratică, unde fostul Kronprinz ar fi devenit de o mie de ori mai puternic, mai glorios, mai iubit şi mai ascultat decât un Impărat, căci ar fi devenit un apostol.

Renunţarea la tron? Dar nu era nici-o renunţare. Atâta vreme cât trăia tată-său, tot nu putea domni. Iar după, — nimic nu-l mai putea împiedeca...

13) Franz Iosef detesta pe Rudolf. Aşa încât, nu din amor pentru defunct a putut el porunci ca niciodată, sub niciun pretext, să nu se mai pronunţe numele lui.

Dar ne oprim. Nu vrem să tragem nicio concluzie din toate aceste „socoteli poliţiste". Cetitorul să-şi fabrice singur teoria care i se va părea cea mai plauzibilă. Şi pentru asta, să recitească voulmul d-lui Const. Graur, care e o carte de pură Istorie, nu de biografie romanţată. Să o citească toată, nu numai capitolul despre Rudolf, căci înţelegerea dramei de la Mayerling reclamă înţelegerea psihologiei tuturor celor legaţi direct sau indirect de curtea vieneză.

D. I. SUCHIANU

PLASTICA

D-na Pepi Tremel expune în sala Mozart o extrem de interesantă serie de tablouri dintre care o mare parte sânt fructul unei lungi călătorii şi şederi în Spania şi în sudul Franţei.

Incă de anul trecut, câteva lucrări expuse la Salonul de gravură şi desemn au atras în mod deosebit atenţia asupra interesantelor posibilităţi de expresie plastică ale tinerei şi înzestratei artiste.

Promisiunea reprezentată de acele lucrări a fost larg ţinută.

Expoziţia din sala Mozart înseamnă, într'adevăr, nu numai o categorică afirmare, ci şi o precisă definire a întregii personalităţi a d-nei Tremel care suprapune viziunilor pur picturale ecouri de prelungi corespondenţe lăuntrice.

Ceeace frapează în momentul în care pătrunzi în expoziţia aceasta, este bogata gamă de lumină şi de culoare, alcătuind o adevărată armonie de tonuri calde care deschid nu numai ochiului ci şi sensibilităţii, largi şi îmbietoare orizonturi.

D-na Tremel a prins, în cadrul tablourilor sale, nu numai colţuri pitoreşti, dar şi toată atmosfera particulară căreia se datora alegerea lor. Oraşe de provincie spaniolă, cu ziduri albe şi turnuri de catedrale înălţându-se în aurul pur al soarelui meridional, ceruri de un albastru incomparabil, zărite din curţi interioare şi din grădini unde umbra contrastează catifelat cu colţurile înecate de acelaş soare triumfător.

Privelişti din Provence, cu tot ce face farmecul acelor ţinuturi. Apoi colţuri din Bucureşti, din Braşov, dela Constanţa şi Balcic.

Fără nici un fel de apropiere a emaniereic de expresie,c dar cu aceeaşi intensitate a emoţiei resimţite, am regăsit la d-na Tremel şi în preferinţa d-sale pentru anumite fragmente de peisagiu citadin, ceva din atracţia turbure şi emoţionantă pe care o exercitau asupra lui Utrillo anumite răscruci de străzi, anumite faţade, anumite periferii.

Un simţământ extrem de ascuţit, o intuiţie vibrantă a pateticului vieţei care se poate scurge în acel cadru ce-i serveşte de martor impasibil şi inanimat.

Aceste corespondenţe de bogată viaţă interioară, şi această curiozitate vie de tot ceeace se poate ascunde înapoia contururilor şi culorilor se vădeşte mai ales în portretele d-nei Tremel, portrete dintre care am remarcat cu deosebire pe acela al d-nei Gina Manolescu-Strunga şi al d-nei Dina Cocea în care impresionează siguranţa cu care este prinsă şi redată cheia personalităţii modelelor.

Expoziţia d-nei Tremel constitue mai mult decât un debut meritoriu, un real succes dincolo de care se deschid largi posibilităţi de interesantă evoluţie.

INTERIM

— Ţi-am cerut un automobil şi tu îmi dai un diamant.
— Dar ai văzut automobile — imitaţie?

Impotriva dictaturii,
Impotriva fascismului,
Impotriva hitlerismului,
Citiţi
DOCTRINA BATEI
de
Tudor Teodorescu-Branişte
Editura „Cuvântul Liber"
5 lei exemplarul

Stema Moldovei pe discuri smălţuite şi pe plăci de teracotă

Nu „tenanţi" în stil gotic şi nici „gât de struţ ori de lebădă pe coif medieval", ci... sacrificiu funerar pentru mântuirea sufletului celui răposat

de H. Sanielevici

Să examinăm din nou figurile 14 bis, 15 şi 16.[1]

„Cât priveşte figurile omeneşti cari susţin coiful, d. Balş a avut dreptate să vadă în ele „tenanţi *(des tenants)* *(Wappenträger.* — H. S.):

„*Şi pletele lor, şi costumul lor în falduri lungi, ridicate ceva la mijloc, au un pronunţat caracter gotic.* E locul să amintim că şi pajura ungurească are ca tenanţi doi îngeri cu lungi rochii în falduri mişcate şi cu părul în plete". „*Şi această asemănare e semnificativă*", conchide d. prof. Brătianu.

Să examineze d. profesor pe „tenanţii" tuturor stemelor din lume — doi lei, doi cerbi, doi îngeri, etc — şi nu va găsi *nici unul*, care să facă pe *„tenantul" de la distanţă* (un *„tenant"* care nu *ţine!*), *cu mâinile ridicate ca pentru rugăciune, cum este — evident! — cazul în figura 16.*

In acest fel ţin mâinile indienii cari se închină sfintei vaci „Nandi". *Ba tenantul e chiar pe cale să îngenuncheze; căci nici un om n'ar putea să stea continu cu genunchii astfel îndoiţi.* Cât priveşte haina în falduri, e veche şi străveche! O poartă, pe neoliticile statui-menhiri, preotul sacrificator, încins la mijloc c'o centură de piele împletită, care se încheie în faţă printr'o cataramă de metal, de unde atârnă în jos două capete lungi, terminate în franjuri. Haina asta o găsim în antichitate la zei (la Jupiter, la Apollo; vezi Malet) — desigur şi la preoţi; iar în evul mediu, la regi şi la nobili. La preoţii creştini, centura ale cărei capete, terminate în franjuri, atârnă dealungul corpului, poartă numele de *omofor*.

Fig. 14 bis. — Disc smălţuit din biserica dela Păpăuţi (Botoşani) (Colecţia d-lui prof. dr. Al. Slătineanu).

Fig. 15. — Disc smălţuit (G. Balş, „Biserica lui Ştefan cel Mare").

Despre maniera, intenţionat simbolic-schematică, a desenului megalitic, ostilă antropomorfismului, nu pot vorbi aici. De o curea atârnă cuţitul sacrificatorului, *având la bază inelul solar.* Şi în neoliticul nord-european toate uneltele şi obiectele legate de cult, ori în genere „sfinţite", poartă la bază inelul solar, ori gaura solară. (Vezi Preistoria de Obermayer).

La ce se roagă omul, ori sacrificatorul, din figura 16?

După d. prof. Brătianu, obiectul ar fi un coif cu *cimier.*

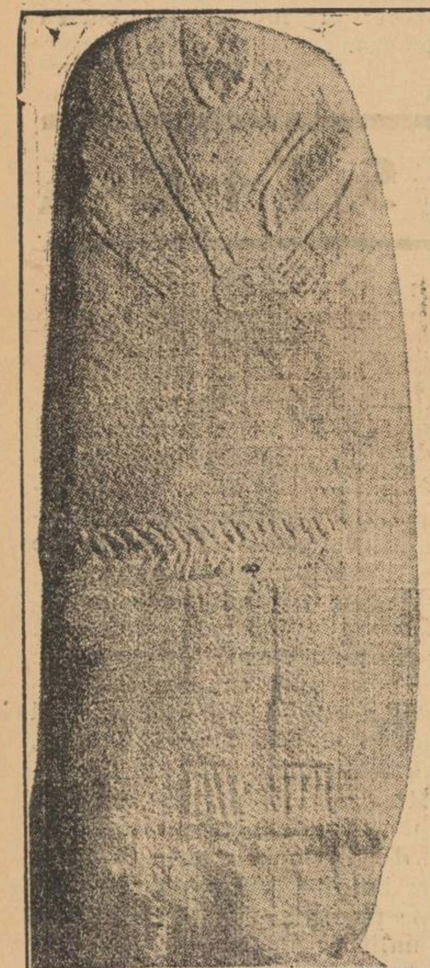
Pe inscripţiile dela Cetatea Albă, pe cari le-am amintit mai sus, se ridică, deasupra scutului fasciat şi despicat, cu flori de crin în câmpul stâng, *o figură nedeslușită, din care se desface capul de bour în vârful unui gât lung şi încovoiat, ce seamănă mai mult cu acel al unei păsări.* Aceiaşi înfăţişare *ciudată* (cred şi eu!... H. S.) o mai găsim şi pe unele discuri smălţuite ale bisericilor din vremea lui Ştefan cel Mare; *dar capul de bour cu gât lung şi flexibil* (?... H. S.) îl aflăm şi mai târziu în eraldica Moldovei; steme din veacul al XVI-lea mai păstrează încă urmele acestei curioase tradiţii. (Foarte curioasă!... H. S.)

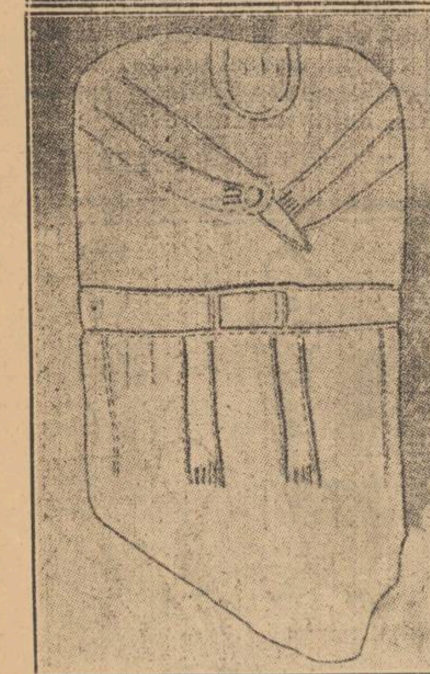
Dacă examinăm însă mai de aproape inscripţiile dela Cetatea Albă şi discurile smălţuite de pe vechea biserică din Păpăuţi, nu e greu să reconstituim (ba, e foarte greu!... H. S.) înţelesul primitiv al capului de bour ridicat *în vârful unui gât ce s'ar potrivi mai bine unei lebede sau unui struţ.* La baza acestei figuri eraldice se poate distinge *un coif cu vizieră* (nu-l văd de loc!... H. S.), *deasupra căruia se înalţă în chip de cimier gâtul flexibil ce suportă capul de bour.* Demonstraţia a fost făcută, *în chipul cel mai convingător* (?... H. S.) de d. Balş: „*Cele două discuri cari ne arată capul de zimbru* — scrie d-sa — *privite mai de aproape, ne înfăţişează un coif* (?... H. S.); la partea lui superioară, ca *cimier,* e *capul de zimbru cu „lambrechine" sau văluri cari atârnă* (?... H. S.)... Coifuri cu capul de zimbru şi lambechine vedem şi la noi la Cetatea Albă, pe piatra cu incripţia de la 1479, asemenea şi pe mormântul lui Bogdan şi Petru la Putna, fiii lui Ştefan cel Mare, morţi la 1479 şi 1480. Mai târziu îl vom găsi şi pe pajura lui Alexandru Lăpuşneanu pe turnul bisericii Sf. Dumitru din Suceava şi pe pecetea lui Petre Şchiopul".

Coiful cu capul de bour se vede *foarte deslușit* (?... H. S.) şi pe plăcile de teracotă găsite, în săpăturile recente dela Hârlău, de d. Drăghiceanu, şi expuse în muzeul Comisiunii Monumentelor Istorice. E deci o reprezintare eraldică foarte asemănătoare acelei de pe stema Ţării Româneşti: pe scut, armele Ungariei angevine, dar aci întregi, cu grinzi şi flori de crin; iar deasupra, în chip de *cimier,* în locul vulturului Basarabilor, capul de bou ridicat deasupra coifului de paradă.

Ce este de fapt acest *cimier,* această podoabă a coifului medieval?... Cunoscutul arheolog şi medievist francez, Camille Enlart, ni-l descrie astfel: „*In a doua jumătate a secolului al XIV-lea, dimensiunile sale sporesc până la exagerare şi formele devin tot mai fantastice.* Această lipsă de măsură va dura până la Renaştere. Ea se explică pri faptul că acest coif nu mai e decât un obiect de paradă. El nu se mai întrebuinţează decât în întrecerile cavalereşti *(tournoi);* e purtat de un scutier, încunună scutul blazonat pe toate monumentele în care acesta figurează: peceţi, morminte, sculpturi, miniaturi, dar la război nu se mai foloseşte decât aşa zisul *bassinet* (o simplă scufie de oţel)."

[1] *Puţin* clare în original — de unde şi interpretările îndoelnice; *mai puţin* clare în broşura d-lui prof. Brătianu; *şi mai puţin clare* în studiul de faţă.

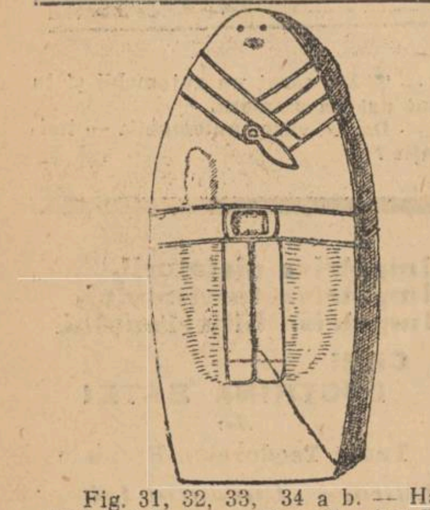

Fig. 31, 32, 33, 34 a b. — Haina preotului sacrificator pe statui-menhiri. („*Revue anthrop.*", Oct.-Dec. 1931, p. 314, 326, 328, 348).

Sub fig. 16 autorul scrie:

Placă de teracotă găsită în săpăturile de la Curtea Domnească din Hârlău. Coiful cu *cimier* apare foarte lămurit, ca şi caracterul de *tenant* al figurii din stânga. Dedesupt se poate distinge scutul cu armele Ungariei din secolul al XV-lea (crucea cu două braţe); fasciile din celălalt cartier nu se mai văd. Datorim această fotografie bunăvoinţei d-lui D. Drăghiceanu.

Fig. 16. — Placă de teracotă găsită în săpăturile dela Curtea Domnească din Hârlău.

Uimirea care mă cuprinde, nu-i mică (poate din vina mea!). Imi răsare în minte scena dintre Hamlet şi Polonius:

— „Ia priveşte norul acela: cum seamănă cu un elefant!"

— „Da, c'un elefant"...

— „Ba nu, cu o cămilă"

— „Intr'adevăr, cu o cămilă"...

Mă uit la figura 16, şi, cu oarecare bunăvoinţă, reuşesc să văd ceva care ar putea sămăna eventual cu un coif; dar îmi este imposibil să-mi închipui că deasupra coifului ar fi un *cimier* (monstruos *cimier!* Caraghioz cimier!) format dintr'un cap de zimbru pe un gât de struţ ori de lebădă! „Gâtul" nu seamănă a gât: nici de struţ, nici de lebădă, nici de altă dihanie... *De când cunoaştem istoria omenirii, n'am pomenit să combine cineva un cap de bou c'un gât de lebădă ori de struţ...* Cu atât mai puţin ar fi putut răsări o scornitură ca aceasta într'o minte cumpătată de român patriarhal, — mai ales când era vorba de stema ţării!... Ai zice că *tenantul* întinde mâinile într'o mişcare de uimire: „Măi, ce dihanie o fi asta!" (Eu susţin că se roagă şi că-i pe cale să îngenuncheze... Din timpuri preistorice — ne-o arată figuri pe statui-menhiri — ridicarea mâinilor a fost pretutindenea gestul de adorare a soarelui...). *Lipseşte orice armonizare în combinarea pretinsului „coif" cu pretinsul „gât" şi cu capul de... „bou"...* Iar în figurile 14 bis şi 15, să mă taie cine-va şi nu pot vedea vre-un coif! In figura 15, *„gâtul" n'are nici o legătură cu capul de bou, direcţiile lor fiind perfect paralele...* Nici măcar agăţat în cui pe acest „gât" nu reuşesc sămi închipui tidva bovideului! Caut „lambrechine" — şi nu disting absolut nimic!

Ce naiba vor fi reprezentând în realitate figurile acestea?!...

Mie mi se pare că am găsit cheia enigmei!... Dar de voi greşi cumva, rătăcit de imaginaţie, ca d-nii Balş, Brătianu şi... Polonius, nimeni nu va avea dreptul să se mire şi nici să-mi reproşeze.

Iau ca punct de plecare cei patru... dinţi, pe care-i arată săgeata în fiecare din cele trei figuri. Ei diferă ca formă, ca mărime, ca poziţie (când *în* „coif", când *deasupra* „coifului"), dar — lucru naibii! — sânt mereu *patru* şi mereu sub botul animalului!... Ce să fie, ce să fie?!. Eu zic: *un grătar, prin care se scurge sângele dobitocului şi pe care se fixează gâtul lui cel adevărat.* Văd un altar, mărginit, într'o singură parte, de un perete vertical. *Fără* un perete de razăm, gâtul ar luneca prea uşor într'o parte sau în cealaltă; doi pereţi, ar îngreuia sacrificatorului manipulaţia....

După ce am făcut acest raţionament — cetitorul mă va crede — am pornit să caut un altar în tratatul lui Malet. Şi am găsit.

Taman o vacă e adusă spre jertfire! (Se disting perfect mamelele). Intr'o parte altarul e mărginit de un perete!

Athena poartă haina pe care o cunoaştem bine din timpurile preistorice: haina în falduri a preotului cultului solar. Faldurile verticale ar putea simboliza razele soarelui—ca şi crestele verticale în obeliscuri! Atârnă în faţă capetele cu franjuri ale „omoforului" sacru... *Scutul imită soarele...*, şi-l imită, poate, şi micile cercuri pe „omofor", pe tunica preotesei şi pe aceea a unuia dintre asistenţi. Toţi poartă coroane pe cap. Nu vor fi purtând coroane peste plete şi presupuşii noştri „tenanţi" din figurile 15 şi 14 bis?... Tenantul din fig. 14 bis e încins la mijloc *şi-i pe cale să îngenuncheze; înaintarea rochiei în dreptul genunchilor şi scurtimea corpului dela brâu în jos, ne îndeamnă să presupunem că stă chiar în genunchi. In dreapta se vede un scut, care ca şi scutul Athenei, ar putea reprezenta soarele. Şi „tenanţii" din figura 15 sânt îngenunchiaţi, ori pe cale să îngenuncheze (înaintarea rochiei în dreptul genunchilor şi scurtimea corpului dela brâu în jos).* La cel din dreapta se vede că poartă o haină în falduri şi că-i încins la mijloc. Despre faţa lui vest-asiatică am vorbit la începutul acestui studiu. Cel din stânga — ochi mongolici, bărbie mică, pomete împungătoare — pare a avea nişte cuţite în brâu. Faţa lui „vest-asiatic"-mongolică aminteşte de Turkestan şi de neamurile cari au venit din acele meleaguri... Intre capul lui, şi coarnele boului, văd ceva nedeslușit: să fie un disc? Să fie un cap de bătrân, încins de o coroană? Român nu pare a fi niciunul dintre dânşii—nici de frică! Mai degrabă turci ori armeni... Altarul prezintă o scobitură, parcă anume potrivită pentru gâtul victimei. — Se purtau asemenea rochii în falduri şi pe vremea lui Ştefan cel Mare? „Tenanţii" n'au mutre de occidentali — d. Balş le atribue costum gotic — iar a îngeri nu seamănă de fel; mai curând a diavoli...

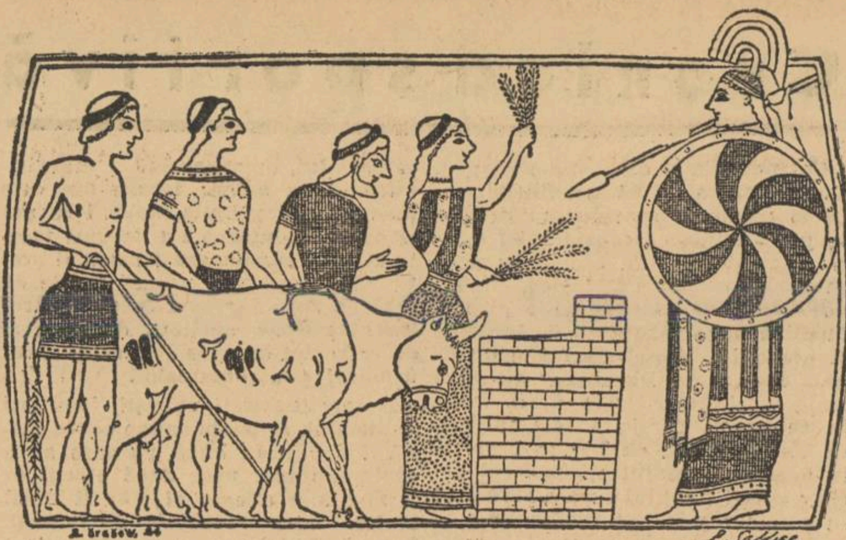

Fig. 35. — Un sacrificiu. După un vas pictat (Albert Malet, „L'antiquité", p. 160).

Cum mi-a venit ideea „grătarului"?... *M'am gândit la grătarul de lemn, peste care, în cultul Kybelei, era înjunghiat taurul în ritul numit „taurobolium".*

Taurul reprezenta pe Dionysos (Attis, etc.), care se jertfise pentru păcatele tuturor; sângele lui, stropind pe cei păcătoşi, îi purifica moralmente, mântuindu-i de orice vină.

In India, nu numai vaca — şi zeiţa pământului, Durga — erau puse în legătură cu luna şi cu semiluna, ci şi taurul, respectiv: Siva-Dionysos, zeul vegetaţiei.

Am arătat însă, că bovideul monedelor şi „discurilor smălţuite" din broşura d-lui prof. George Brătianu — şi în genere al stemelor Moldovei, anterioare stilizării din vremea lui Vasile Lupu — este o vacă Banteng. *Vaca, semiluna, luceafărul, reprezintă zeiţa pământului: Iştar, Venus, Isis, Astartea, etc.*

DAR ZEIŢA PAMANTULUI ESTE — PRECUM ŞTIM — ŞI ZEIŢA MORŢII, A INFERNULUI SUBPAMANTEAN („Mândra crăiasă, a lumii mireasă"...)

Or, faptul că scena de pe discurile smălţuite se găseşte adesea pe morminte şi în biserici moldave, dar şi „în podoaba funerară din bogatele morminte scitice ale Rusiei de Miază-zi, şi chiar pe teritoriul României" (Brătianu), *mă face să mă gândesc la un sacrificiu de mântuire a sufletului celui răposat — respectiv la o tradiţie, reminiscenţă, simbolizare corespunzătoare.* In timpuri străvechi *un om* era jertfit zeiţei pământului (*„Mioriţa"!* Vezi ale mele *„Alte orizonturi"*); mai târziu, o vită ori un ţap...

Din spaima de secetă care pricinueşte foamete, s'a născut acum 25.000 de ani cultul semitic al pământului în stepa caldă a ultimului interglaciar. Tracia era în antichitate focarul acestui cult. Nicăiri în Europa nu s'au găsit, ca la noi, atâtea statuete preistorice de Magna Mater... Dar în Rusia au înflorit şi mai mult mysterele dionysiace, fiindcă nicăiri, până de curând, groaza de secetă şi de foamete n'a fost atât de mare.... „Chlustii", „scopiţii", „inochenţiştii", dăinuesc şi astăzi. Inainte de război, câte-un tânăr era pe ascuns îngropat de viu cu consimţământul său — adică trimis să se însoare „cu mândra crăiasă, a lumii mireasă"...

Sciţii arici vor fi îmbrăţişat şi religiunea autochtonilor, cum fac de obicei stăpânii, din raţiuni politice....

După d. prof. Brătianu, crucea cu două braţe din fig. 16 ar fi fost luată din armele Ungariei secolului al XV-lea. In planşa *„Wappen", din Meyers Lexikon",* crucea ungurească se înfăţişează *altfel:* braţele sânt mai mici, şi de mărime inegală, iar capetele nu merg lăţindu-se.

Nici cu cea papală, şi nici cu cea rusească, nu seamănă crucea cu pricina; seamană însă cu cea lorenă, la care totuşi capetele aşişderea nu se lăţesc; dar seamănă şi mai bine cu aceia de pe scutul de familie al lui Ştefan cel Mare, ale cărei capete se despică (se vor fi despicând şi în fig. 16 ?), ca în crucea care poartă numele de „rămurată". Rămurată e crucea

Urmare în pag. VIII-a

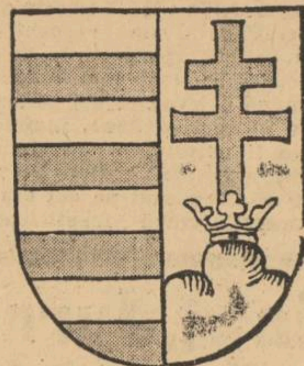
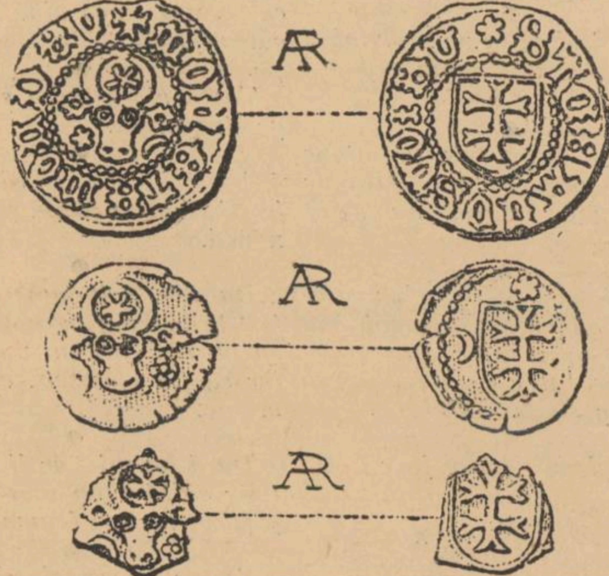

Fig. 36. — Ungaria (Meyers Lexikon", Wappen).

Latein. K. Griech. K. Russisches K.

Swastika-K. Henkel-K. Lothring. K. Doppel-K. Päpstl. K.

Fig. 37. — Felurite cruci („Meyers Lexikon", *Kreuz).*

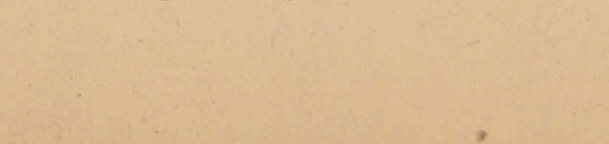

Fig. 38. — Monete moldave din vremea lui Ştefan cel Mare (Năsturel, p. 11 şi 12).

CUM AM DEVENIT ASTRONOM....

...Inventasem p'atunci celula fotoelectrică şi eram pe punctul de-a descoperi „razele morţii".

La aceste experienţe, mai ales, lucram cu hărnicie, deoarece aflasem că şi Marconi stărue în a le descoperi.

Totdeauna, între mine şi el, a fost o întrecere, fiecare dintre noi socotindu-se vrednic de a da *înaintea celuilalt* fructul ştiinţific al trudei noastre.

El a descoperit telegrafia fără fir; eu am dat omenirii ceara pentru parchete!

El a inventat cârma automată la vapoarele de mare tonaj; eu am găsit aparatul circular cu dispozitiv electric pentru scoaterea dopurilor din sticlele de şampanie! Nu m'am lăsat niciodată mai prejos decât Marconi, ambiţia mea fiind nu numai de a-l depăşi, ci de a arăta omenirii că e un utopic, un pseudo-savant şi un bluffeur.

Razele morţii, — dacă reuşeam să le descopăr — ar fi fost un preţios dar ştiinţific, oferit de mine întregii umanităţi, căci ele aveau proprietatea *de a ucide dela distanţă*. Inducând un curent într'un conductor electric şi folosind anumite lungimi de undă, s'ar produce o încălzire excesivă a organismului omenesc, capabilă să ardă ţesuturile organice şi să producă, instantaneu, moartea. Mai aveam câteva retuşări de făcut, pe ici, pe colo, când, spiritul meu, clar-văzător, descoperi secretul *Televiziunii.*

Lăsasem baltă „razele morţii" şi îmi încordai puterile spre a descoperi ceeace în limbaj profan se cheamă „vederea dela distanţă". Atelierul meu era dezordinea personificată. Printre tuburi şi matriţe, eprubete şi aparate technice, se găseau răvăşite tratate pentru studiul undelor cosmice, scrum şi resturi de ţigări, limba de pantofi şi bascul meu de lucru, proectoare, ventilatoare şi inhalatoare, într'o superbă neorânduială.

Ca să-mi găsesc pipa, trebuia să răscolesc printre tomuri colbuite, scheme de avion în miniatură şi substanţe chimice.

Adeseori n'o găseam şi, enervat, sunam servitoarea, — care altfel n'avea voe să intre în laborator. Totdeauna, servitoarea mea, care are spiritul de observaţie foarte desvoltat, îmi descoperea pipa:

— Dar, domnule profesor... o aveţi între buze...

Da, Ana are perspicacitate. Am să-i măresc leafa.

...Intr'acestea, faima mea crescu şi ziarele indiscrete se grăbiră să-mi ia interview-uri şi să-mi popularizeze chipul în întreaga lume. Televiziunea se arăta a fi una dintre cele mai mari descoperiri, pe drumul spinos al progresului uman şi zilnic primeam zeci de mii de scrisori din toate unghiurile Europii.

Mă păstram încă în rezervă, pentrucă, „*The Great Inventions Trust Ltd*" nu vroia să-mi plătească miliardele cerute pentru a intra în posesia secretului. Aşteptam deci, pe înalţii emisari ai trustului (pe româneşte „Trustul Uriaşelor Invenţii") când, se prezentă la mine un domn, care voia să-mi vorbească „pe chestia televiziunii".

L-am invitat bucuros, scuzându-mă că-l primesc în laborator. ştiut fiind că savanţii numai acolo se simt bine.

Mi-l amintesc perfect.

Era un om tare nervos, cu cioc şi ochelari cu ramă aurită. Manierat şi respectuos foarte, dar altminteri tare nervos!

Deduceam aceasta după felul original cum îşi rodea mustaţa stângă, trăgând-o între dinţi, dându-i drumul şi apoi apucând-o iar. Din când în când îşi rodea şi unghiile, dar atunci însoţea acest ronţăit prin lovituri cu piciorul în podea, ceeace-l făcea foarte interesant.

Incepu, prin a se recomanda:

— Eu — îmi declară el pentru bună cunoştinţă — sânt Alexandru Ion Popescu al treilea, spre deosebire de Alexandru Ion Popescu al doilea, şi Alexandru Ion Popescu întâiul, care erau nişte nătărăi! Eu am fost totdeauna premiant, Domnule!

Ii ascultam spovedania, resemnat, căci politeţa e în mare stimă la mine. După un sfert de oră, el se'ntoarse la subiect. Venise pentru Televiziune.

Era instalat comod într'un fotoliu şi mi se adresă familiar:

— Şi... zi aşa... descoperişi televiziunea...

Dădui afirmativ din cap iar el mă complimentă, cu o nuanţă de ironie, parcă:

— Bravos! Asta-i bună!... Ştii că-mi placi, nene?

Familiaritatea lui mă cam supăra, când, deodată, îl văzui ridicându-se brusc în picioare, ca purtat de resorturi, înaintând spre mine şi clamând:

— Domnule, dumneata eşti un duşman al omenirii!!!

— ... ? ! ?

— Da, repet, duşman al omenirii! Ştii ce-ai inventat Dumneata? O porcărie, Domnule! Gândeşte-te bine. Eu, cetăţean onorabil, mă aflu, să zicem, cu o doamnă care nu e soţia mea, într'o plăcută excursie pe munţi. N'am dreptul?

— Ai... — spusei oarecum jenat...

— Am? Bun! Carevasăzică e de-ajuns ca nevastă-mea Profiriţa să'ntoarcă un buton şi gata! Ii apar şi eu şi Doamna în chestiune, pe ecranul instalat în dormitor, aşa-i?

— Aşa-i... — băiguii eu — ca om de ştiinţă, vreau să-ţi...

— Lasă fleacurile, — mi se adresă el, răstit. Să presupunem că datorez 10.000 de lei cuiva şi vreau să-i trag chiulul. Il ocolesc pe stradă; de câte ori vine, îi spune servitoarea că sânt plecat la Sinaia şi scap aşa, ca prin urechile acului.

— Amuzant... — îndrăznii eu.

— O fi! tună el. Dar cu invenţia D-tale mizerabilă, ce mă fac? Creditorul, de-acasă dela el, întoarce un buton şi mă surprinde la masă, mâncând icre negre şi şampanie. Şi-atunci? Nu-i scandalul gata?

— Ba da, — preferai eu să nu-l contrazic.

— Păi vezi? Vezi? Alta: să presupunem că soacră-mea vrea să vie, să stea vara aceasta la mine. Eu, natural, ca ginere iubitor, îi scriu că vara aceasta plec la Karlsbad. Dar, în realitate, nu plec... ştii, numai aşa ca tertip, să scap de gura ei...

— Ha-ha-ha.... — râsei — asta-i nostim...

— O fi! zbieră el iar. Dar dacă are televiziunea la 'ndemână, pune priza şi poc! ne vede că sântem la Bucureşti şi vine domnule, şi ne asasinează, domnule, şi ne face viaţa amară şi ne toacă la cap şi ne face ceartă 'n casă şi bagă zâzanii 'ntre slugi şi ne vorbeşte la vecini, în fine, ne nenoroceşte, Domnule!

Perorând astfel, el îşi rosese între timp aproape toată mustaţa de pe buza stângă şi rămăsese fără unghii la degete. Agitat peste măsură, — probabil hiper-tensiune arterială — la plecare el îmi sparse aparatele, ba îmi dădu şi câţiva pumni în cap.

In vreme ce el mă pocnea, observai un fenomen curios în legătură cu undele cosmice: vedeam stele bi-colore, verzi, violete şi albăstrii, sori, radiaţiuni şi constelaţii nemaivăzute.

De atunci, renunţând la televiziune, mă ocup numai cu Astronomia.

IULIU LAZAR

Fata tatii

Un clopot uriaş îmi pare
Albastra boltă de cleştar
Sub el, aud cu 'nfiorare,
Că bate inima mea rar.

In ceasul cel de întuneric
Purtat pe punţi de veşnicii
M'o prohodi la groapă cleric
După străvechile stihii.

Tu, fata tatii, fără pace,
Tu, să nu spui nici un cuvânt
Când ştii că inima mea tace
Sub munte proaspăt de pământ.

VOLBURA POIANA-NASTURAŞ

CRONICA MODEI

Mergând spre primăvară, moda, mai tinerească decât oricând, rămâne totuşi la silueta care s'a desemnat în primele modele, uşor încărcată la bust, adică la braţe şi la umeri.

Din această cauză montarea mânecii este nu numai piatra de încercare a unei bune croeli, dar detaliul cel mai important în desemnarea siluetei actuale. Efecte de pense, pliuri cusute, creţuri — dau nota modei care vine, caşi a celei în fiinţă.

Din cauza capriciosului şi recelui nostru April, **tailleurul** şi în special tailleurul de fantezie este încă regele sezonului.

Iar ca o notă nouă — ames-

tecul culorilor. Bine înţeles acest amestec nu poate fi decât trecător, pentrucă **tailleurul** — fiind menit să fie o haină practică, de toate zilele şi numai ocazional un costum de seară sau de ţinută elegantă de după amiază — nu ne închipuim cum o rochie **vert-mousse,** cu o cazacă roş tomat, ar putea să servească drept o ţinută „pour tout aller", cum zice Francezul.

Fanteziile de felul acesta pot să coste mult pe acele care aleargă după modă, cu orice preţ!... Repetăm, şi de data aceasta, ceeace am spus de atâtea ori: când e vorba de fantazii şi de exagerări, să fim prudente. Ele cer „alură", multă „alură", multe rochii şi... bani, bani mulţi...

O rochie de modă, adică în două culori, ar putea fi, fără primejdie, rochia imprimată în ţesut înflorat, de exemplu o rochie de **crepon** imprimată, roz cu verde, cu un plisseu verde la poale — şi pe această rochie o haină scurtă de crep verde, plisată toată sub o platcă, cu mânecile montate în aşa fel, încât să dea linia cerută umerilor.

Cred că nu e nevoe numaidecât să ajungem la combinaţia verde garnit cu feutru roş, care să amintească costumul tirolez, sub influenţa festivalurilor austriace, dela Salzburg. Ne putem mulţumi cu două nuanţe de verde şi câteva broderii roşii pe bluza verde fraged, dacă ţinem numaidecât să împământenim şi la noi această combinaţie tiroleză, care adeseori ne strepezeşte dinţii. Totuşi, dacă vrem să înfruntăm victorioase opoziţia unui ansamblu din două culori tăioase, combinaţia din două nuanţe **„bleu"** pare cea mai favorabilă — sau **beige, grège** şi **marron.** In cazul acesta cravata, mănuşile, eşarpa, butonii şi pălăria de feutru **marron** pot servi în armonizarea ansamblului şi pot face un costum plăcut şi uşor de purtat.

Pentru seară amestecul culorilor, însă, merge cu multă îndrăzneală la combinaţii neînchipuite. Astfel Barton pune pe o rochie verde, foarte studiată, o mică vestă ruginie, tăiată toată în bentiţe, iar Patou — un mantou **bleu pâle** pe o rochie **bleu marine,** şi altele.

Talia este, în moda actuală, la locul ei, subliniată adesea cu o centură lată, drapată sau rigidă. Buzunarele de asemenea sânt întrebuinţate şi îngăduesc fantaziei toate capriciile, căci se pot festona, lucra în nervure şi creţuri, în fine se pot tăia oblic şi vertical, ca să nu fie nici odată orizontale — aşa cum le-ar cere tradiţia şi bunul simţ.

Un mantou mai plin se pare că nu poate lipsi din garderoba cea mai modestă, căci capriciile sezonului se iau la întrecere cu fantezia modei. El ar putea fi de postav de culoare mastic, cu pichiuri aparente subliniând cusăturile şi impodobind gulerul, reverurile, mânecile. Această culoare neutră se poate armoniza cu toate rochiile, fie închise, fie înflorate şi imprimate. Forma sac este cea mai practică. Dar l-am putea face dintr'o stofă mai subţire, de culoare închisă, **bleu marine,** de pildă — şi în cazul acesta uşor ajustat, cu mânicile brăzdate de pense, umflate în sus şi strânse jos, la încheetura mânii. Am putea să-i punem o centură de velur în culoare, care să desemneze bine talia, deasupra celor mai fanteziste buzunare.

Când ne vom putea aventura la plimbare fără mantou, rochiile imprimate, în ţesături ce nu se mototolesc, căzând uşor, graţios, ne vor oferi o bogăţie nesfârşită de modele, din care gustul personal va avea ce alege. Pentru acestea centura îngustă de gros grain sau velur, într'o culoare, este un detaliu de care depinde tot caracterul micii rochii simple, dar şic.

Rochiile din ţesutul numit **rayonné**, în culori pastel: **natier,** verde ca salcia, roz sau **dragée** sânt de obiceiu ansambluri în bleu, cu mici cape graţioase, puse peste jiletci de velur de coton, santung sau **albene,** care aduc o notă frondă, vie, picantă şi nouă.

Pălăriile servesc la orice afară de acoperirea şi ocrotirea capului. Stau pe o ureche, întocmai ca un cazac pe calul său, alături de şea, — sau sânt atât de economicos întocmite, încât par a nu fi avut îndestul material pentru confecţionarea lor.

Uneori penele **en couteaux** care le împodobesc, sânt adevărate mori de vânt. Altele mari ca nişte umbrele. Materialul din care se fac e uneori celuloid sau celuloză, fire de sticlă şi totul foarte meşteşugit împletit.

Cât despre încălţăminte, este o adevărată calamitate. Până în pezent pantoful cambrat, delicat, cu tocul înalt, cu care era imposibil de mers distanţe mai lungi, avantaja totuşi silueta. Şi apoi orăşencele noastre ştiu **să se plimbe** pe aceste mici catalige şi socot că nu e nevoe **să meargă.**

Iată însă că moda impune, cu tirania capriciului ei, încălţămintea cu tocul jos, moda încălţămintei femeii engleze şi americane.

Mersul cu asemenea încălţăminte cere însă cu totul alt echilibru şi alt ritm în toate mişcările corpului. O femee măruntă, iute în mişcări, cam rotunjioară, nu-şi va putea păstra nimic din farmecul ei natural cu o încălţăminte prea joasă. Trecerea dela tocul nalt, la gheata care cere să pui „talpa la pământ" nu se poate face dintr'o dată. Se cere deci o uşoară înălţare pentru generaţiile de femei latine din clipa actuală, ca să înveţe a merge.

Generaţia care se ridică, da, va putea călca uşor cu o încălţăminte grea. Fetiţele care sânt puse din leagăn să calce pe talpa picioruşelor lor goale şi frumoase, fac ritmică de cum ştiu a merge şi poartă sandala greacă — vor avea când vor fi mari, tendoane puternice, muşchii dela glesnă de oţel, tari şi mlădioşi, şi vor cere încălţămintei lor un singur lucru: să nu le incomodeze.

Cu rochia scurtă şi strâmtă, pe care ni-o impune moda, ca rochie de stradă,—noi, cele care ne-am deprins a călca pe tocuri aburd de înalte şi de ascuţite, vom trebui să adoptăm, deci, un pantof de tranziţie.

Moda **tailleurului,** aduce moda mănuşilor, foarte scurte cu **tailleurul** de seară, mai lungi cu cel de zi. Dar independent de lungime, ele vor îmbrăca mânile noastre în culori vii, neaşteptate: roş lăcuit, **vert-mousse, maïs,** bric, portocaliu şi în culoarea muştarului, apoi toată gama **ruginiului,** foarte utilizat la rochii. Nu tebue, se 'nţelege, să uităm violetul, pe care moda continuă a-l favoriza, nici albastrul genţiană, care în prezent e triumfător. Simplă şi netă în tăietură, aproape, masculină pentru sport şi stradă, mănuşa de seară şi de după amiezele elegante, va îngădui toate fanteziile. Vor fi foarte lungi în taffeta, antilopă sau **lamé,** totuşi vor fi departe de complicaţiile de anul trecut, dominând croiala clasică.

Sacul şi sacoşa urmează şi ele, pe cât se poate, moda în unele detalii, în ceeace priveşte sacul ca accesor al costumului de stradă, devenind adevărate bijuterii pentru a întovărăşi rochia de seară. Nu voiu cita însă decât sacul „Star", marele favorit al modei din Paris, un mic sac chinezesc de moar negru, „passe-poile" roşu de piele, fermoar de aur, bijuterie nepreţuită bătută în briliante sau, pentru marile serate de lux, în tot felul de piele, de o lucrătură artistică, neîntrecută.

Perrin rămâne însă unicul şi adevăratul fabricant al mănuşei **şic.** Se recomandă mănuşa de antilopă, simplă, în culorile proprii mănuşilor din această piele, cu tăetura lor impecabilă, mai scurtă sau lungă, după cerinţa mânecii.

Henry dela „Pensée" este unicul creator al celor mai amuzante potriviri între sac şi mănuşi. Deşi nu putem trece cu vederea pe Hérmès, adevăratul rege al sacului, eşarpei şi mănuşilor sport.

Femeile foarte tinere, avide de eleganţă nouă, vor aprecia creaţiile de extremă fantezie şi de ciudată originalitate ale casei **Ilda,** mănuşi din piele de miel, de viţel, lucrate încât par a fi din pielea cea mai catifelată de căprioară, foarte moderne şi cu o notă aparte, numai a lor.

BITRIX

■ BERETA ALBĂ, sintetizată schiţă de poemă, PANA DE GÂSCĂ, anesteziată schiţă de nuvelă. Ambele de C. GANE în numărul special al excelentei publicaţii lunare MAGAZINUL, 172 pagini, cu minunate reproduceri fotografice, nuduri şi i-

Braconierul

Aşteptam trenul într'o gară mică, prinsă între apa Moldovei şi stânca ce se prăvăleşte parcă asupră-i; meseria mă plimbă adesea pe linia aceasta, fără să văd orizontul strâmt şi prea cunoscut.

Trenul, gol. Intr'un compartiment de a doua, un domn: bocanci cu ţinte, haină cu nasturi de piele, pălărie verde cu pană de păun. Deasupra, în plasă, puşca. Nu vedeam însă geanta, nelipsita geantă a vânătorului.

Ii aruncai o privire pe sub gene: o figură grea, sbârcită, parcă bătrână, deşi omul nu părea să fi trecut de 40 de ani. Cute adânci pe frunte, ca nişte pârae pe o hartă în relief. Din când în când o batistă culegea dintre cute o rouă de sudoare mereu înoită.

Vremea era prea friguroasă pentru a lămuri roşeaţa ce i se urca din timp în timp în obraji. Părea îngrozit, sau, poate, bolnav.

Nu-mi place să leg conversaţii în tren. Mi se pare că atentez la libertatea individuală a unui nevinovat, pe care-l oblig să-mi suporte banalităţile. Dar în cazul de faţă, profesiunea mă obliga să dau ajutor unui bolnav, chiar dacă acesta nu mi-l ceruse.

— Mă ertaţi, domnule, îmi păreţi suferind. Eu, sânt medic şi...

Omul din faţa mea s'a îndreptat puţin şi a răsuflat adânc. Mi s'a părut că răsuflarea a ascuns un oftat. De sub cutele frunţei, pe luciul şters al ochilor, s'a aşternut un nor greu.

— Nu, mulţumesc.

Dealtfel, cu voce blajină.

— N'am nimic, continuă. — Nu îmi poate folosi niciun ajutor medical...

Am văzut azi noapte ceva groaznic, — spuse mai târziu şi în voce i-a tremurat un fior. De pe frunte, batista mai culese un rând de picături.

Domnule, eşti medic. Dar ce-am văzut eu azi noapte... nici pe d-ta nu te-ar... Am să-ţi povestesc.

Poate scap de privelistea asta care mi s'a încuibat în fundul ochilor.

Dă-mi voe, Negoescu, inspector silvic.

Dela un timp începusem să bănuesc profesiunea ciudatului meu călător.

Mi-am îngânat numele, schiţând o uşoară ridicare.

După un nou oftat, începu:

— Am, domnule, în regiunea mea, sau mai bine zis aveam, un braconier, printre mulţi alţii, bine înţeles. Un flăcău de vreo 19 ani. Isteţ şi hoţ, cum nu mi-a fost dat să mai văd.

Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să pun mâna pe el. N'a fost chip.

Nopţi întregi l-am pândit, zile întregi l-am urmărit. Prinsesem o ciudă pe el, că ajunsesem să-l urăsc mai rău ca pe-o fiară stricătoare, mai rău ca pe-un mistreţ. Aş fi vrut să-l văd mort, mă'nţelegi? Dar, nu credeam... nu credeam...

Un fior aduse un val nou de sânge şi sudoare în faţa vorbitorului.

Aseară l-am văzut pe năsălie... bocit de maică-sa. M'am cutremurat ca de-un păcat. M'a prins o ghiară de piept, de ici, care mă 'năbuşe... Parcă l-am ucis eu... Poftim?

Da, ascultă:

Eri, sau alaltăeri, nu mai ştiu, Pavăl — braconierul, răposatul — s'a luat după urma unor mistreţi.

Mi-a povestit tovarăşul lui... Gheorghe sau Grigore, nu ţin minte bine; au plecat amândoi. Cum au făcut, cum au dres, au dat peste ei, peste porci, că erau mai mulţi, cum spusei.

Au tras câte-un foc... au ţâşnit porcii care'ncotro... Numai cel mai mare, vierul lovit — că în ăsta trăseseră amândoi, a luat-o la vale. Din instinct, se vede, ca să-i atragă pe urma lui. Pavăl a mai tras de patru ori şi de fiece dată l-a lovit, dar nu de moarte.

Şi curând, s'a făcut nevăzut în pârâu. Pavăl şi-a'ncărcat puşca şi s'a luat după urme:

— Măi Grigore (sau Gheorghe cum i-o fi zis) eu dau după porc. Când ăi auzi o puşcătură să ştii că am tras în el şi tu vină după mine, după ce-oi da şi-al doilea foc.

Şi s'a dus... pe drumul cel de pe urmă...

Pasă-mi-te, porcul — că să ştii, domnule, că e foarte deşteaptă sălbăticiunea asta — s'a dus până a pierit din ochii vânătorilor, a sărit peste o cioată şi a făcut cale întoarsă, blestematul, ascunzându-se sub un târş mărunt şi des.

Pavăl s'a luat după el, a sărit buturuga, da' cum să-i treacă prin minte că jivina s'a abătut? Cum şedea cu spatele spre târşul cu pricina, cătând urma, cât ai clipi din ochi, porcul a fost pe el! Numai odată a smucit din rât şi, ca cu briciul, l-a sfâşiat tocmai din încheetura genunchiului, unde-s vinele aproape de piele, adică d-ta ştii mai bine ca mine, că eşti doctor.

Atât a mai apucat nenorocitul să se răsucească şi să sloboadă un glonţ în gura fiarei, că o ţinea deschisă, spurcăciunea, să-l sfâşie!

Apoi s'a aşezat jos, sfârşit, chiar pe buturugă... şi-aşa a amorţit, în câteva clipe, cu ochii deschişi şi cu puşca pe genunchi.

L-a strigat Gheorghe, ori Grigore cela, a tot aşteptat focul al doilea dar când a văzut şi-a văzut că nu vine, s'a dus după el.

— Măi Pavale, da' ci te făleşti aşa c'ai puşcat porcul şi te ţâi mândru? glumi el când îl zări şezând... şi-i trase un ghiont. Pavăl, descumpănit, se prăvăli în balta de sânge dela picioare, alături cu porcul...

Aci, povestitorul înghiţi uscat şi tăcu.

După un timp mai zise:

— Când a ajuns tovarăşul în sat, s'a dus la maica lui Pavăl şi i-a zis:

— Lele Rahiră, sai c'o dat Pavăl de-o nevoe, la vânat.

— Da' ci nevoe?

— L'o sfârticat porcu'... şi-o murit.

— Irrra, taci, blăstematule, tu l-ai puşcat că, se vede, nu v'aţi ajuns la'mpărţeală...

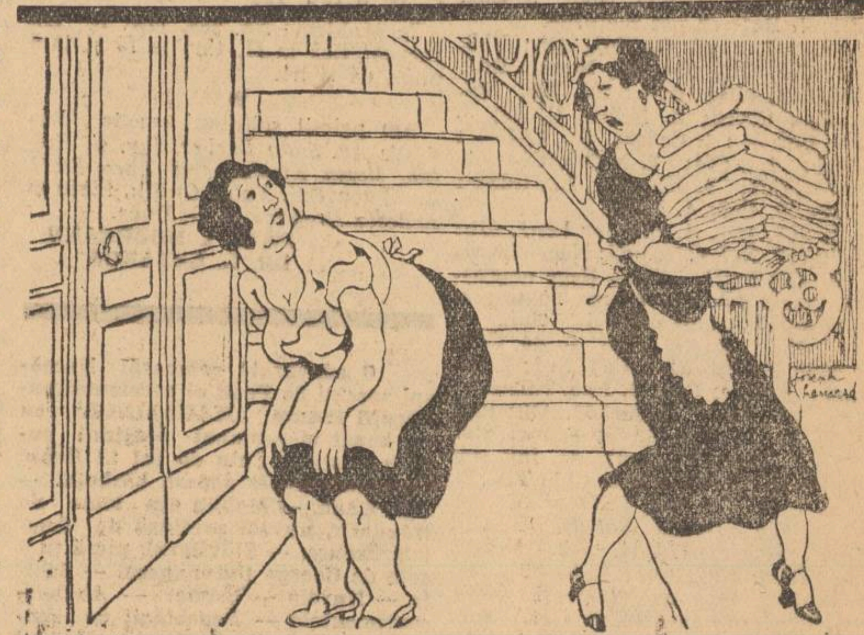
— Dacă l'oiu fi puşcat, s'a vedea şi-oiu merge unde se cade...

...Şi l'aduceau pe năsălie, când mă pregăteam să merg la gară...

. . . .

Trenul trecuse de mult de staţia unde trebuia să cobor. Noroc că într'un ceas vine altul, de devale.

G. E. SOLCANESCU

— Asculţi la uşă, după moda veche? Eu mi-am pus în cameră un microfon, şi ascult din pat...

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 57. Bucureşti 1.*

PROBLEMA No. 990

de VALER ONIŢIU, Sibiu
(inedită)

a b c d e f g h

3 + 9 = 12

Ajutor invers 2 ≠
(cu joc aparent)
Hilfszüger-Selbstmatt 3-er
(mit Satzspiel)

Atragem atenţia cititorilor asupra noii noastre adrese: Paul I. Negreanu, Bulev. Carol 57. Bucureşti.

Soluţii

Nr. 957. *(Dr. L. Lazarus)*. Alb: Rd4, Db1, Cd2; Negru: Ra8, Ta2, Nh6, Ch3; (3+4=7). Aj. inv. 3#. *Sol.:* 1. Cf3, Cf4; 2. Ré3, Td2; 3. Dé4+, Cd5+#. *Extrasoluţii:* 1. Rd3, Cf2+; 2. Ré2, Cd3; 3. Rd1, T×d2#

Sau: 1. Rd3, N×d2; 2. Ré2, Nc3 (Nb4, Na5)+; 3. Rf1, Tf2#

Sau: 1. Rd5 (Cc4, Cé4), Né3 (+); 2. Cc4 (Cé4, Rd5), Cg5; 3. Cd6, Tc5#

Sau: Rd5 (Cb3, Cf3), Nf8 (Cg5); 2. Cb3 (Cf3, Rd5), Cg5 (Nf8); 3. Cd4, Tc5#

Nr. 958. *(Ing. P. Faragó)*. Alb: Rb6, Tb1, Cb8, Cd7, pa2; Negru: Ra8, Cd6; (5+2=7). 3#. *Sol.:* 1. Tb5!, C×b5; 2. Ca6; C-; 3. Cc7#1..., Cc8+ (C-); 2. Rc7, Ra7; 3. Ta5# 2...., Ca7; 3. Cb6#

Dar insolubil după: 1...., Cc4+; 2. Rc7, Ra7!; 3. ?#

Nr. 959. *(S. Herland)*. Alb: Rh1, Dc5, Té1, Th7, pb5; Negru: Ré6, pb7, c2, é2, g3, h2, h3; (5+7=12). Max. inv. 3#. *Sol.: 1.* Td1!, c×d1C; 2. Té7+, Rf6; 3. Df2+, C×f2# 1..., c×d1N; 2. b6!, Na4; 3. Dc6+, N× c6# 1..., c×d1 D (T); 8. Dg1, D (T) d8; 3. Dd1, D (T)×d1# 1..., é×d1 N; 2. Dé3+, Rf5 (Rd5); 3. Df3+, N×f3#

Nr. 960. *(Hans Schaffer)*. Alb: Rd1, Nc5, Cg2, Ch4, pc2; Negru: Rf1, pc3, é6; (5+3=8). Invers 4#. *Sol.:* 1. Cf4, é5; 2. Ch3, é4; 3. Na3, é3; 4. Nc1, é2#

Nr. 961. *(Dr. A. van der Ven)*. Alb: Ré8; Negru: Rb4, Tc6, Né7, Cd8, pc7; (1+5=6). Aj. inv. 3#. *Gemeni: a)* cu Tc6 la b8; *b)* cu Tc6 la b7; *Sol.:* 1. Rd7, Th6!; 2. Ré8, Nf6; 3. Rf8, Th7, Nb7, pc3, é3, g3;Negru:Té2,pd7, Tb7+; 3. Rc8, Cd6# *b)* 1. R×é7, Rc5; 2. Ré8, Rd6; 3. R×d8, Tb8#

Sau: 1. Rd7, Ta6; 2. R×c7, Ta7+; 3. Rb6, Nc5#

Extrasoluţia gemenului: a) 1. Rd7, Ta8; 2. R×c7, Ta7+; 3. Rb6, Nc5#

Sau: 1. Rd7, Ta8; 2. R×c7, Ta7+; 3. Rb6, Nc5#

Nr. 962. *(P. Leibovici)*. Alb: Ré4,Th7 Nb7, pc3, é3, g3; Negru: Té2, pd7 f7; (6+3=9). Aj. inv.4# (fără Rege negru). *Gemen: a)* Turnul şi Nebunul alb îşi schimbă locurile. *Sol.:* 1. Th6, d6; 2. Té6, f×é6; 3. Nd5, é×d5+; 4. Rd4, Td2# *a)* 1. Tb6, f6; 2. Té6, d×é6; 3. Nf5, é×f5+; 4. Rf4, Tf2#

Extrasoluţia: 1. Rf3 (Rf4, Rf5), T×é3 (+); 2. Rg4 (Rg2), f5 (+); 3. Rh3, Té7; 4. Ng2, T×h7#

Sau: 1. Rd4, é6; 2. Nd5, d6; 3. Tc7, f5; 4. Tc4, Td2# *a)* 1. Rf4, d6; 2. Nf5, f6; 3. Tg7, d5; 4. Tg4, Tf2#

Nr. 963. *(K. A. K. Larsen)*. Alb: Rh3, Dd2, Th4, Th5, Nd5, Ng1, Cc4, Cé3, pa4, a5, c6, g7; Negru: Rc5, Db3, Nf1, Nh8, Ca2, Cf8, pc7, d7, g2; (12+9=21). 2#. *Sol.:* 1. Cd6!

Nr. 964. *(A. Obrénowicz)*. Alb: Ré4, Da3, Tc8, Td5, Nd2, Cd4, pa4, f3, g5; Negru: Rc4, Na2, Nc7, pd3, d6, f4, g6; (9+7=16). Inv. 3#. *Sol.:* 1. Cé6!, Nb3; 2. Dc1+, Nc2; 3. T×d3!, d5# 1..., Nb1; 2. Tc5+, d×c5; 3. D×d3+, N×d3#

Nr. 965. *(I. Ohman)*. Alb: Rd8, Tb3, Tf3, Cd5, pd6; Negru: Ra2, Td2, pd4, g2; (5+4=9). Max. inv. 4#. *Sol.:* 1. d7, Tb2; 2. Cc7, Tf2; 3. Tbé3, Tb2; 4. Té7, Tb8# 1..., Tf2; 2. Cé7, Tb2; 3. Tfc3, Tf2; 4. Tc7, Tf8#

Nr. 966. *(E. Dragone)*. Alb: Ré1, Lb6, Ld6; Negru: Ra1. Nb3, pa2, c3; (3+4=7). Pat aj. reciproc 4#. *Sol.:* 1. Lb2, Nc4; 2. Rd1, Nd3; 3. Ld2, Nb1; 4. Rc1, c2 pat reciproc.

Nr. 967. *(Val. Oniţiu)*. Alb: Rb2, Nf1, Cé2, Cf3, pb4, c3; Negru: Rd1, Cd5, Cg4, pb5; (6+4=10). 4#. *Sol.* 1. Cg3, C×c3; 2. Né2+, C×é2; 3. Cé4, Cé2 — ; 4. Cc3#; 3..., Cg4 — ; Cf2#; 1..., Cf4; 2. N×b5, Cé3; 3. Na4+, Cc2; 4. N×c2#; 2..., Cd3+; 3. N×d3, Cé3; 4. Né2#

N. 968. *(Dr. A. van der Ven)*. Alb: Ré4, Té3, Nf7, Cd4, pd3; Negru: Nd1, Cé6; (5+2=7). (Fără Rege negru). Aj. invers 4#. *a) Gemen:* Toate piesele cu un câmp mai sus. *Sol.:* 1. Ng8, Nh5; 2. Cf3, Cf4; 3. d4, Cd3; 4. Nd5, Ng6# *a)* 1. Cé3, Nc1; 2. d5, Cg6+ 3. Rd4, Cé5; 4. Nc5, Nb2#

Nr. 969. *(Iosif Schlarkó)*. Alb: Rg2, Nh1, Cb7, Cg6, pé2, é5; Negru: Rb8, Th7, Na8; (6+3=9). Aj. inv. 4# *Sol.:* 1. Cf4, T×h1; 2. Ch3, Tb1; 3. Cg1, T×b7; 4. Rh1, Th7#

Nr. 970. *(Hans Schaffer)*. Alb: Rh2, Th5, Nb7, Cd4, pc2; Negru: Ra4, Th8, Nh7, Ca1; (5+4=9). Mat maximal 4# cu aceleaşi piese. (Gleichstein-Längstzüger 4-er.) *Sol.:* 1. Nf3!, N×c2; 2. Cc6, Cb3; 3. Nd1, Nh7; 4. Ta5#

Nr. 971. *(Ing. G. Heskia)*. Alb: Rg3, Ta8, Td1, Cb1, pd3, é4, h3; Negru: Rh1, Cg1, pb3, d4; (7+4=11). 3#. *Sol.:* Tc1!, b2; 2. Ta2, b×c1 — ; 3. Th2#

Nr. 972. *(Ernesto Dragone)*. Alb: Ré1, Ta1, pc3; Negru: Rf3, Na5, Nd5, Cb5, Cé5, pd6; (3+6=9). Invers 3# (Contra-atac. Gegenangreifer). *Sol.:* 1. 0—0—0, Nb3; 2. c4, Ca3; 3. Té1, Cd3#

No. 973. *(Av. Sady Barber)*. Alb: Rb1, Dd5, Tc1, Th8, Né4, Ca1, Ca6, pa2, b3, c3 d2; Negru: Ra8, Tb7, Ng8, pa7, d3, d7; (11+6=17). Invers 5#. *Sol.:* 1. c4, d6; 2. c5, d×c5; 3. Dé5, c4; 4. Dc3, c×b3; 5. Db2, b×a2#

Nr. 974. *(Dr. A. van der Ven)*. Alb: Ré6, Dé4, Te1, Tf4, pc4, d4; Negru: Ng6, Cd7; (fără Rege negru). (6+2 =8). Ajutor invers 5#. *Sol.:* 1. d5, Cb8!; 2. d6, Nf5+; 3. Rd5, Nc8; 4. Dé6, Cd7; 5. Td4, Nb7#

Extrasol.: 1. Dc6, Cé5; 2. Rd5, Cf7; 3. Tc6, Da7; 4. 0—0—0, Dg1; 5. Tc5, Nb3# şi cu inversiunea mutărilor.

Nr. 975. *(Prof. George Dulcu)*. Alb: Rh3, Td6, Né8, Cé5, pd2; Negru: Rg5, pf5; (5+2=7). 3#. *Sol.:* 1. Nh5!, R×h5; 2. Cf7, f4; 3. Th6#. 1..., Rf4; 2. Cf3, Ré4; 3. Td4#. 1..., f4; 2. Cf7+, Rf5; 3. Ng6#. 2..., R×h5; 3. Th6#.

Extrasol.: 1. Cf3+, Rf4; 2. Nh5.

Corectura autorului: Né8 la h5 şi Cé5 la c6.— 1. Cé5!

Nr. 976. *(Valer Oniţiu)*. Alb: Rd2, Né5, Nf5, Cd5, pa3, a4, b5, b6, c2, f3; Negru: Rb1, pb7, f4; (10+3=13). 5#. *Sol.:* 1. Né6, Ra2; 2. Cé3+, Rb1; 3. Cc4, Ra2; 4. Rd1, Rb1; 5. Cd2#. 2..., R×a3; 3. Nb3, Rb4; 4. Nd6+, Ra5; 5. Cc4#. 3..., f×é3+; 4. Rc3, é2; 5. Nd6#

Nr. 977. *(R. Helimut Dees)*. Alb: Ré1, Ta1, Tg1; Negru: Rh7, Da7, Tc8, Nd5, Cf1; (3+5=8). Max. inv. 6#. *Sol.:* 1. Tg6, Dg1; 2. Th6+, Rg8; 3. Tc6, Da7; 4 0—0—0, Dgl; 5. Tc5, Dg7; 6. Tc2, Da1#

Extrasol.: 1 .Tg3, Dg1; 2. Ta2, Da7;; 3. Té2, Dg1; 4. Th3+, Rg8 (Rg6); 5. Thé3, Tc1#.

Sau: 1. Tg2 (3, 4, 5, 6, 8), Dg1; 2. Rd1, Da7; 3. Taa2, Dg1; 4. Tg7+, Dg7; 6. Tc2, Da1#.

Nr. 957. *(Dr. L. Lazarus)*. (Corectură). Alb: Rd4, Nb1, Cd2; Negru= Ra8, Ta2, Nh6, Ch5; (3+4=7). Aj. inv. 3#. *Sol.* = 1. Cf3, Cf4; 2. Ré3, Td2; 3. Né4+, Cd5+#.

Extasol.: 1. Cc4, Té2; 2. Tempo, Ng7; 3. Rd3, Cf4#.

Sau: 1. Tempo, Ta5; 2. Ré4, Td5; 3. Cf3, Cf6#.

Sau: 1. Nf5, Ta6; 2. Cé4, Td6+; 3. Ré5, Nf4#.

Nr. 978. *(A. Obrénowicz)*. Alb: Rf2, Dh8, Tc1, Td8, Né2, Nf4, Ca3, Cf6, pb4, b5; Negru: Rd4, Da8, Tb8, Na1, Nd7, Cf7, pd5; (10+7=17). 2#. *Sol.:* 1. Dh1.

Nr. 979. *(Ing. G. Heskia)*. Alb: Rc3, Th8, Cd5, pa4, b5, c6; Negru: Ra7, Nb8, pa5, c7; (6+4=10). 3#. *Sol.:* 1. Cé7! Rb6; 2. Cc8+, Rc5; 3. Th5#. 1..., Ra8; 2. Cc8, Na7; 3. Cb6+#.

Nr. 980. *(Ing. Paul Faragó)*. Alb: Rc4, Ta2, pc2; Negru: Rf1, Nf6, Cé1; (3+3=6). Aj. inv. 4#. *Sol.:* 1. Tb2! Cg2; 2. Rd3, Rf2; 3. c4+, Rf3; 4. Td2, Cé1#.

Extrasol. 1. — (Tempo), Nd8; 2. Rc3, Cd3; 3. Rd2, Ng5+; 4. Rd1, C#.

Nr. 981. *(Av. Sady Barber)*. Alb: Rè5, Té2, Ng5, pé4; Negru: Rd3, Tf3, Nc5; (4+3=7). Max. inv. 4#. *Sol.:* 1. Nf6, Ng1; 2. Tf2, T×f6; 3. Td2+, Rc4; 4. Td4+, N×d4#.

Nr. 982. *(Prof. George Dulcu)*. Alb: Ré3, Tb4, Nb1, Cé5, pf4; Negru: Rc3, pc5; (5+2=7). 4#. *Sol.* 1. Nh7, c4; 2. Cg6, Rc2; 3. Cé7+, Rc1 (Rd1); 4. Tb1# 3..., Rc3: 4. Cd5#.

Nr. 983. *(Andrei Gross)*. Alb: Ré5, pd6, f4, f7, g4; Negru: Rh7, pd7, é7, g7, h6; (5+5=10). Ajutor invers 4#. *Sol.* 1. d×é7, Rg6; 2. é8T, R×f7; 3. Rf5, d6; 4. Té4, g6# 3..., d5; 4. Té5, g6#.

Extrasol. 1. f8D, Rg6; 2. Da8, Rf7; 3. Dé4, é×d6+; 4. Rf5, g6#.

Nr. 984. *(Dr. L. Lazarus)*. Alb: Rb6, pg2, h2, h4; Negru: Ré5. Cd2, Cg4, pf6, h6: (4+5=9). Ajutor invers 5#. *Sol.* 1. Rc5, Rf5; 2. Rd4, Cé5; 3. Ré3, Cf7; 4. Rf2, Cg5+; 5. Rg3, Cdé4#.

Dual după: 3..., Cé2; 4. Rf3, Cg1+; 5. Rg3, Ch1#.

Nr. 985. *(Ernesto Dragone)*. Alb: Rh1, Da2, Ch8; Negru: Rh3, Th4; (3+2=5). Maximal invers 3#. *Gemen:* a) Da2 la a 1. *Sol.* 1. Cg6, Ta4; 2. Dc4, Ta8; 3. Dg8, Ta1#. *a)* 1. Cg6, Ta4; 2. Cf4+, T×14; 3. Df1+, T×f1#.

RECTIFICARI: In problema Nr. 980. *(Ing. P. Faragó)):* Nf6 la h8.

In problema Nr. 983. *(A. Gross):* în loc de pion negru é7 un pion alb la d5. *Sol:* 1. f8T.

In problema No. 984. *(Dr. L. Lazarus):* Ré5 la f4, Cd1 la f5 şi fără pioni d4 şi h4.

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: *Av. Sady Barber, Ing. G. Heskia, Marin Nicolescu* şi *Theo Steck* din Bucureşti, *Valer Oniţiu*, Sibiu şi *Ernesto Dragone*, I. G. Duca.

PAUL I. NEGREANU
DR. L. LAZARUS

O adevărată comoară! Numărul special de Paşti al excelentei publicaţii lunare „MAGAZINUL" cu un bogat şi pasionat conţinut superb ilustrat: Fata de azi în Baku. — Când femeile răpesc bărbaţii. — Aga Khan. — Mobila din lemn de trandafir, nuvelă pretinsă de Anatole France. — Stăvilarul, piesă în 5 acte de George Carapancea. — Schiţe — Nuvele — Humor — Anchete sentimentale — Reportagii de senzaţie — 200 de ilustraţiuni — Nuduri — Capete de expresie — Femei din înalta societate — Cea mai completă cronică modernă, 160 pagini — 30 Lei.

Cinematograful

A. Phoebus

Timig, Lingen, et co.

Există, undeva în Europa centrală (Viena? Pesta? Berlin? nu ştiu,) o trupă de meseriaşi dramatici care produc, cu mare regularitate, un gen de fabricat în care neverosimilitatea serveşte de postulat fundamental. Bunioară, d-l Timig crede că e d-l Lingen, şi d-l Lingen că e Timig. Se însoară fiecare cu nevasta celuilalt, în timp ce mamele respective cred că copilul copilei lor este mătuşa bunicului celeilalte. Toate aceste persoane îşi vorbesc tot timpul, dar ocolesc cu mare grijă tot ce ar putea deranja quiproquo-ul. Iar la urmă, toată lumea îşi redobândeşte identitatea urlând „şlagăre".

Paul Muni.

Nu poate exista nimic mai inept şi — atenţiune — mai imoral. Căci nu există treizeci şi şase de morale, ci una singură, care numeşte bun tot ce e bazat pe efort şi rău tot ce este pariat pe hazard. Iar filmele de care vorbeam sânt toate clădite pe şansă, nenoroc, întâmplare oarbă, orice psihologie fiind sistematic exclusă.

Aceasta are importanţă şi din punct de vedere estetic, căci asemenea opere, chiar când sânt abil făcute, sânt totdeauna nule artisticeşte.

Mulţimi şi elite

Il cunoaşteţi de sigur pe cetăţeanul licenţiat în drept, cu păreri în toate cele; cunoaşteţi pe inginerul care, dacă a învăţat el matematici, care... e grele, cu atât mai uşor va pricepe chestii de artă, care e nişte secături la mintea omului. Cunoaşteţi de sigur pe medicul pentru care numai în medicină trebue să te gândeşti înainte de a vorbi, în celelalte domenii, unde „nu e o viaţă de om în joc", putând spune orice, fiindcă „totul e relativ, cum zice Einstein". Toate aceste personagii, pe care nu le căutaţi, dar pe care le găsiţi cu sila, în tramvai, în anticamerele ministerelor, în tren, în restaurantele hotelurilor de vilegiatură, şi care se bagă în vorbă la primul prilej, — se înebunesc după „comediile muzicale" germane. Iar dacă le spui că-s anartistice, îţi răspund aproximativ aşa:

Randolph Scott

— Stăi, să ne 'nţelegem. Ce-i arta? Adică d-ta crezi în arta pură? Un film nu trebue să fie numaidecât artistic! El trebue să fie distractiv! Dacă ar fi artistic n'ar plăcea decât unei elite. Şi filmul, cultura, trebue să se adreseze mulţimii. Intr'un singur punct sânt şi eu pentru democraţie şi contra elitelor: în materie de artă.

De prostuis nihil nisi bene. Te faci că aşa e şi te bucuri că ai scăpat numai cu atât. Iar răspunsul îl dai pe urmă, marelui public, care e totdeauna foarte deştept; îl dai acelui „Tout-le-Monde, qui a plus d'esprit que Monsieur de Voltaire".

Walt Disney

Fără îndoială, să se ducă la dracu aşa zisele elite. Nu există javră mai antipatică şi mai periculoasă ca aceste minorităţi de intelectuali. Marele-public are mult mai mult gust decât cel mic. O carte ca „Războiu şi Pace" va plăcea omului simplu pentrucă e frumoasă; iar dacă va plăcea şi domnului din elită, asta se datoreşte numai faptului că aşa se cade, când eşti intelectual, să-ţi placă Tolstoi.

Bine înţeles, omului din popor îi va plăcea Tolstoi cu condiţia să i se explice cuvintele pe care nu le ştie, şi situaţiile morale, sociale, pe care nu le cunoaşte. Toate aceste lucruri el le află treptat-treptat, cetind întâi pe Sherlok Holmes şi Submarinul Dox. Literatura proastă o prepară pe cea bună. Funcţia ei artistică nu e de lepădat. Dar mai curând sau mai târziu literatura bună învinge. Acum cincizeci de ani erau poate numai cincizeci de oameni care să guste — ce zic? care să tolereze — pe Baudelaire. Azi „Les Fleurs du Mal" se vând anual cu zecile de mii. De ce? Pentrucă, după audiţii nesfârşite de vodeviluri, poezioare de producţie şcolară, tirade de Rostand sau lăcrămioare de Samain, opera lui Baudelaire, cu acea fatalitate în victorie caracteristică Frumosului cel adevărat, a devenit, pentru un mare număr de oameni, poezia prin excelenţă.

Acelaş lucru şi în materie de filme. Sântem încă în epoca filmului prost. Să-l lăsăm să ne inunde. In acest timp însă, să reclamăm neîncetat filme bune, şi să aplaudăm când unul se produce. In cel mult zece ani, filmele gustate azi de o „elită" vor deveni filmele preferate de mulţime. De mulţimea „de ieri", *fireşte. Căci procesul acesta al mulţimilor este în progresie continuă. In fiecare moment, pe măsură ce fostul agramat se intelectualizează, sosesc noui pâlcuri de primitivi care îşi pun candidatura la intelectualitate. Dacă privim înainte, să lăsăm arta cea proastă să-şi facă datoria de desţelenire; dacă privim înapoi la drumul deja parcurs, să luptăm pentru arta cea adevărată, care, încă odată, nu-i apanajul elitelor, ci recompensa accesibilă tuturor mulţimilor din lume.*

Se comite o mică eroare de vocabular. Arta nu e rezervată eliței. E foarte simplu. Recunoaşterea frumuseţii autentice se face progresiv. Intâi o recunosc doi-trei oameni, pe urmă ceva mai mulţi, pe urmă şi mai mulţi, pe urmă toţi din cutare categorie. Faptul că un proces e treptat nu însamnă că implică ideea de elită. O panică de bursă, înainte de a se generaliza, începe în mintea a doi-trei oameni. Sânt aceştia o „elită"? Şi se poate spune că krahurile financiare sânt apanagiul elitelor? O aceeaş greşală lexică am face vorbind de elită cu prilejul fenomenului de răspândire progresivă caracteristică artei.

Programul de Paşti

In acest program, vrednic de reţinut este mai ales „Beyond Bengal". Şi are un fel extrem de curios de a fi artistic. Căci este tocmai fiindcă nu e. Autorii lui s'au ferit, ca de ciumă, să introducă vre-o poveste, vre-o anecdotă romanţată care să se împletească, liric, cu faptele documentare. Ni se arată, pur şi simplu, ce s'a întâmplat în realitate. Este propagandă artistică prin „a contrario".

Ann Dvorak

Căci arta însamnă în primul rând puritate de stil. Arta tipică e muzica, unde avem un alfabet unic de expresiune, sunetele pure. Tot ce e amestec, confuziune de genuri, maioneză de intenţii multiple, — este artă stricată. Ficţiunea este o poartă care, dacă ştim s'o ţinem deschisă, ne duce la adevăr, până în miezul lui cel mai secret. Documentaţia realistă este o altă poartă, care, şi ea, duce, pe căi deosebite, la adevăr. Dacă însă ţinem amândouă porţile deschise, se face curent la cap, şi răceşte adevărul...

Filmul „Beyond Bengal", film pur documentar, de o splendidă ţinută, ne învaţă cum să ţinem închisă poarta ficţiunii. Prin asta, implicit, ne învaţă şi cum să o deschidem, ţinând-o blocată pe cealaltă. Iată de ce un asemenea film contribue la ascuţirea gustului estetic al spectatorului de cinematograf.

Charlot şi relieful

In programul de Paşti s'au produs două fenomene, unul pozitiv şi altul negativ, având însă o oarecare înrudire între ele. Dela Florii la Duminica Tomii n'a mai rulat filmul lui Charlot, filmul care dovedea atât de limpede că vorbele sânt de prisos pe ecran, că ele pot fi cel mult „tolerate" cu singura condiţie ca să fie reduse doar la „zgomot de limbaj articulat", fără nici-o pretenţie de a influenţa, prin conţinutul lor, desfăşurarea evenimentelor.

Margaret Sullavan

In schimb, în acelaş răstimp, ni se prezentau câteva experienţe de film în relief. Amuzant, de sigur, dar distracţie de panoptic, rudă cu femeea cu barbă sau toboganul cu ridicare de fuste prin aer comprimat. Incă un succes de Luna-Parc, cu care va avea de luptat adevărata artă cinematografică. Incă un „progres al technicei moderne" pe care îl va apăra cu convingere amicul nostru domnul imbecil superior. Dar, păzea. După filmul sonor, filmul vorbitor; după cel vorbitor, cel colorat; după cel colorat, cel în relief — care este, se poate spune aproape „tactil", căci când domnul de pe ecran ne plesneşte cu mingea în falcă sau ne stropeşte cu sifon în obraz, închidem ochii exact ca faţă de o percusiune prin contact. Insfârşit, este de sperat că, după filmul vizualo-sonoro - vorbitoro-coloro-reliefo-tactil, vom avea în curând şi filmul olfactiv. Vă aduceţi aminte, în „Timpuri nouă", de mahalagiul cel gras din dubă care îşi răsuflă adânc, în nasul lui Charlot, prea-plinul de usturoiu? Să sperăm că technica modernă va reuşi să imprime pe peliculă expresia olfactivă a emoţiunilor, pentru uzul şi satisfacţia domnului imbecil superior care crede, măcar să-l tai bucăţele, în Progresul Civilizaţiei Moderne.

D. I. S.

Stema Moldovei pe discuri smălţuite şi pe plăci de teracotă

Urmare .a pag. VI-a

Burgundiei, dar nu are două braţe! Crucea lui Ştefan cel Mare nu va fi fost când-va un copac?... (Arbore sacru!)

„Crucea din scutul lui Ştefan cel Mare ne arată cu multă probabilitate că unul din neamul lui a luat parte la cruciade sau că i-a fost conferită de papa Sixt IV pentru isbândele repurtate asupra necredincioşilor" (Năsturel).

24. Patriarchenkreuz.

Fig. 39. — Crucea patriarhilor („Meyers Lexikon", Heroldskunst, II).

Nu-i de crezut, fiindcă crucea papală are trei braţe de mărime crescândă (în jos), pe când „crucea patriarhilor" e foarte asemănătoare cu aceia din fig. 16.

Sfârşitul, în numărul viitor.

H. SANIELEVICI

Cronica muzicală

Don Juan la Opera Română

Sforţarea deosebită pe care, din toate punctele de vedere, a făcut-o Opera Română reprezentând Don Juan *de* Mozart, *merită toată lauda.*

Era cu adevărat nevrednic locul pe care-l ocupa în repertoriul Instituţiei opera genialului compozitor, maestru al geniului şi inovator al lui. O lucrare de adolescenţă, Bastien şi Bastienne *şi* Răpirea din Serai, *ce n'a fost la noi decât un aşa-zis „succes de stimă", alcătuiau tot repertoriul — de altfel necântat aproape deloc — mozartian al Operei din Bucureşti.*

Cu Don Giovani, *dramma giocoso" de* Lorenzo da Ponte *cu muzica de* Wolfgang Amadeus Mozart, *reprezentată prima dată în 1787 la Praga, acest repertoriu se întregeşte cu una din cele mai de seamă lucrări de muzică de teatru. Prin ea. Mozart a dărîmat, după expresia lui* Kretzschmar, *zidul de despărţire dintre „opera buffa" şi „opera seria" şi-a deschis drum* Maeştrilor Cântăreţi *ai lui Wagner.*

Inspirat din comedia cu acelaş nume a lui Molière, libretul lui Lorenzo da Ponte aduce în scenă ultimele aventuri galante ale ciniculul erou, ce prin desăvârşita lui lipsă de conştiinţă îşi atrage mânia cerului şi propria-i pieire în flacările pedepsitoare. Comedia sprintenă, frivolă chiar, are astfel un sfârşit dramatic şi adânc moral, care mulţumeşte simţul de dreptate al spectatorului şi prilejueşte lui Mozart una din cele mai frumoase pagini ale sale. Drama e dealtfel mereu alături de comedie — şi această dublă trăsătură e chiar caracteristică pentru muzica lui Don Juan, constituind, ca şi precisa zugrăvire muzicală a firii şi sentimentelor fiecărui personaj, o inovaţie, în acea vreme, în muzica de teatru.

Principalele elemente muzicale ale operei sânt înfăţişate în uvertură — o adevărată sinteză a lucrării, compusă de Mozart într'o singură noapte. Nepreţuit, între aceste elemente, e începutul uverturii, dramatic, prezentând anticipat scena dintre Don Juan şi Statuia Comandorului, precum şi acel Allegro *vioiu şi graţios ce e însăşi imaginea eroului.*

In ce priveşte reprezentarea lui Don Juan *la Opera Română, ar trebui făcute multe rezerve. Dar mai mult decât cu prilejul premierelor wagneriene dela noi, o critică deplin obiectivă ar fi aci nedreaptă. O tradiţie wagneriană tot s'a mai stabilit pe scena Operei Române: unii dintre cântăreţi şi-au însuşit chiar mulţumitor stilul wagnerian. Dar în ce priveşte pe Mozart, tradiţia e inexistentă şi d. Perlea n'a putut întipări, fireşte, dintr'odată interpreţilor, stilul cuvenit. Din încercările sale a rezultat întâi o bună ţinută a orhestrei, care, participând la concertele simfonice, e natural să fie mai la largul ei în muzica lui Mozart, decât soliştii vocali. In al doilea rând a rezultat însă faptul că mai toţi cântăreţii sânt stânjeniţi de a nu avea voe să cânte cum ştiu şi cum au învăţat, şi de a nu putea să cânte cum li se cere. Luptând cu aceste greutăţi, unii interpreţi au izbutit totuşi să-şi întruchipeze mulţumitor, şi muzical şi scenic, personagiile: astfel sânt de pildă d.* Folescu, *un Leporello plin de humor, cu savuroase nuanţe în cântec, şi d-na* Emilia Guţianu, *o Zerlină vioaie şi cu glas bine folosit. In rolul lui Don Juan, d.* Şerban Tassian *n'a izbutit să găsească prilejul de a-şi valorifica glasul său bine timbrat, cu inflexiuni impresionante, nici în paginile tragice ale partiturii, nici în faimoasa serenadă — iar exuberanţa, verva scenică nu şi le-a însuşit.*

D-na Dora Massini *(Donna Elvira) şi d.* Chicideanu *(Don Ottavio) au o frumoasă ţinută scenică; foarte izbutită apariţie,* din acelaş punct de vedere, *are d.* Alger *în rolul lui Masetto.*

D. Secăreanu *a fost nimerit ales, cu glasul său sumbru, pentru rolul Comandorului; în schimb e cea mai mare greşală distribuirea rolului Donnei Anna d-nei* Alexandra Grozea.

Pentru acest lucru nu i se poate face însă o vină d-sale, deşi ponoasele acestei greşeli se răsfrâng şi asupra-i. D-sa are însuşiri preţioase de glas, care însă mai mult îi dăunează în rolul respectiv, punând-o în situaţie de inferioritate faţă de colegi mai puţin înzestraţi.

Din bogata montare am admirat mult frumoasa perdea ca de aur topit — dar mai puţin uşiţele laterale pe care se strecoară interpreţii, după ce îşi cântă aria. E destul de greu de înţeles apoi dece glasul Statuei Comandorului trebue să pornească, în scena finală, din altă parte decât dela statue. Această ultimă apariţie e dealtfel mai neizbutită decât cea din cimitir, scenă impresionantă în sine şi ca realizare pe scena Operei Române.

Toate zezervele ce se pot face nu răpesc dealtfel nimic din însemnătatea evenimentului şi nu putem sfârşi decât cum am început, felicitând Direcţia şi pe d. Perlea în special, pentru sforţarea făcută, încredinţaţi că stagiunea următoare ne va aduce Nunta lui Figaro.

N.

Mărunte

■ Aţi citit ultimul număr apărut din revista REALITATEA ILUSTRATĂ? Este o minune!

■ SUTE DE FOTOGRAFII din viaţa vedetelor de cinema şi din ultimele lor filme, găsiţi în excelenta revistă ilustrată „Cinema". 40 pagini cu reproduceri fotografice şi reportaje senzaţionale.

■ O NOUĂ COLECŢIE DE NUVELE ALESE, 10 nuvele, de autori mondiali iluştri, au apărut într'o nouă colecţie în editura „Adevěrul". 300 PAGINI, 20 LEI. De vânzare la toate librăriile, depozitele şi chioşcurile de ziare.

■ Ultimele evenimente din: ANGLIA, FRANŢA, ITALIA, OLANDA, GERMANIA, BELGIA, RUSIA, pot fi urmărite cu uşurinţă dela noi, graţie minunii undelor scurte. Programele complete şi amănunţite ale tuturor emisiunilor pe unde scurte sunt publicate numai în revista „RADIO" (ADEVĔRUL) Radiofonie — Televiziune — Ştiinţă pentru toţi. Ilustraţiuni în culori. 30 lei.

■ 15 LEI 280 pagini „ROMANELE CAPTIVANTE". citiţi ultima noutate SUB TEROAREA SCANDALULUI, romanul unui infam şantaj — de Ch. de RICHTER. La toţi chioşcarii şi librarii.

Ramurile de măslin

O carte cu un derbedeu

Figura vagabondului pe care a închipuit-o Charlie Chaplin şi care pe franţuzeşte se chiamă Charlot, a inspirat poetului Philippe Soupault o carte întreagă, cu cincisprezece capitole şi de cincisprezece ori atâtea aventuri.

Derbedeul acesta de Charlot: care-şi suflă nasul în mâneca hainei rupte şi dă buzna peste tine pe stradă, este un bun erou nu numai pentru ecran, ci şi pentru literatură. D. Philippe Soupaul o dovedeşte. Căci, în cartea d-sale*) Charlot trăeşte cu apucăturile şi sentimentele fantomei de pe ecran, fiind în acelaş timp un om viu şi un adevărat erou de roman.

Evident, la Charlot găseşti anumite artificii: melonul învechit, mustaţa mică, bastonaşul flexibile şi ghetele scâlciate. Şi deşi născut cu acest aspect, din capul marelui actor care e Chaplin, Charlot se plimbă pe stradă cum nu se poate mai natural şi mai viu. De unde se poate deduce că acele câteva artificii ating semnificaţia unor simboluri.

Ah, ghetele lui Charlot! Nu vedeţi în ele o melancolie infinită, o umilinţă treptată a stăpânului lor şi o profundă mizerie a vieţii vagabonde?

Nu m'aş gândi o clipă să-l acuz pe Chaplin de plagiat. Dimpotrivă, ca să întăresc încă odată credinţa generală în geniul său, voi aminti că botinele lui Charlot, aşa cum ni le-a înfăţişat el, n'au putut fi concepute în alt domeniu, dar în acelaş gen, decât de un geniu, şi anume de pictorul Van Gogh. Printre atâtea pânze chinuite ale pictorului francez, aflăm una care înfăţişează două botine, surori cu botinele lui Charlot, mizere, scâlciate, cu şiretele atârnând leneşe, melancolice şi puţin jemanfişiste. Câtă tristeţe este în această pânză, n'o putem cunoaşte decât în comparaţia cu tristeţea lui Charlot.

D. Phillippe Soupault a înţeles umanul acestui personaj cu faimă universală şi a scos din inima lui întreaga emoţie discretă, ca şi marea lui mizerie, ca şi marea lui bunătate sufletească.

Charlot, aşa cum îl ştim cu toţii şi aşa cum ni-l arată d. Soupault, e un derbedeu. Unul crescut pe maidan, subt cerul şi soarele lui Dumnezeu. L-aţi văzut ce stângaciu salută şi ce caraghios îşi învârteşte bastonul lui subţire. Se vede că este în contradicţie cu formele şi convenţiile sociale. Fiindcă Charlot e al nimănui, adică al liertăţii absolute. Lumnile oraşului în care întâmplător trăeşte şi goana lui după aur (fiindcă — ce vreţi! — are şi el dreptul să trăiască bine, deci să caute banul, care înlesneşte în societatea noastră traiul bun), sânt atât de isbitoare unele şi înverşunată cealaltă, încât şi în mijlocul oraşului şi în goana sa Charlot e ridicul.

Dar derbedeu cum e, fără mamă şi educaţie, Charlot este un mare suflet. E un om. Are şi el iubirile lui, dorinţele lui, rar urile lui, dar totdeauna este plin de acele sentimente de simpatie naivă şi duioşie interioară care-i câştigă, pe lângă faimă, o eternitate susbtanţială.

Spuneam mai sus că Charlot este în contradicţie cu societatea. Da, este, dar şi în luptă cu ea. Tot ce săvârşeşte el, cât de ridicul ar fi în ochii lumii „bine crescute”, este cum nu se poate mai firesc pentru el, astfel că hohotele lumii dimprejur, nasc pe faţa lui o uimire atât de surprinsă, de naivă şi de bună, încât se vede bine că el nu poate înţelege nu numai propriul său ridicul, ci şi această atitudine infamă a oamenilor faţă de el.

Pare-se că Charlot posedă „sensul tragic al vieţii”, cum ar spune Unamuno. Viaţa e gravă, tristă, chinuită şi pentru cine o ia în serios, nu există răgazul de a fi atent la mofturile convenţiilor sociale, atât de mincinoase şi de mărunte.

De-aceia, din clipa în care Charlot îşi face apariţia la New York, setea lui de libertate absolută se arată mai aprigă, mai implacabilă. Şi această libertate n'o poate găsi decât în singurătate. Iată-l pe Charlot, care de atâtea ori ar fi strâns bucuros în braţe universul întreg, *y com pris* lumea infamă şi rea a oamenilor, iată-l singur.

Şi despre singurătatea lui Charlot, d. Philippe Soupault a scris o pagină rară:

„Charlot îşi cunoaşte soarta. Singurătatea este un tovarăş credincios. Trebue să te obicinueşti cu ea. Să fii singur, numai singur, absolut singur. N'ai nimic după care să-ţi pară rău... Oamenii, pe care-i numim semeni, fraţi, sunt totdeauna mai puternici, ştiu şi abuzează de asta. Caută pe cei slabi ca să-i stăpânească şi să-i supună. Iubesc pe stângaci ca să râdă de dânşii. Şi Charlot e slab şi stângaciu. Dar o dorinţă îl stăpâneşte pe Charlot, o puternică dragoste care-l chinue şi-l apasă, îl sileşte să fugă de acest jug, să evadeze. Iubeşte libertatea... Preferă să fie singur şi să fie liber”.

Şi într'adevăr, numai în această singurătate, libertatea lui înfloreşte. Dar singurătatea lui Charlot nu este aceia a unui erou ibsenian. Singurătatea aceasta stă în singurătatea lui. Căci pe stradă, între oameni, între clădiri, Charlot e singular; este deci în chip fatal numai cu el însuşi.

Şi din toată povestea lui Charlot, a derbedeului, a vagabondului Charlot care cunoaşte foamea şi setea, neodihna şi lenea, filosofia uşoară şi sentimentul adânc, se desprinde morala cea mai curată, mai plină şi mai puternică. Derbedeul are un suflet ascuns, care nu se relevează pentru un interes pasager, ci numai după împrejurări şi din nevoia simplă, dar imperioasă de a-şi striga existenţa.

D. Philippe Soupault a înţeles această înaltă morală, atât de simpatică şi atât de umană. Cartea d-sale, deşi trăeşte pe marginea figurii create de Chaplin, este o puternică lucrare originală, pe care un larg suflu omenesc o străbate şi căreia un tâlc universal îi dă tărie.

LASCAR SEBASTIAN

*) Charlot — ed. Plon — Coll.: „La grande fable”.

Lucreţia Carandino-Platamona: Carmen-Sylva

Comemorarea a 20 de ani de la moartea reginei Elisabeta a prilejuit apariţia unei cărţi care se impunea de mult, ca un act de pietate faţă de marea noastră regină, ca un act de dreptate faţă de o mare poetă prea repede uitată.

Discursurile, conferinţele şi protestările de admiraţie la care a dat loc comemorarea din Martie s'au risipit, — cartea a rămas. Autoarea, d-na Lucreţia Carandino-Platamona, a scris-o cu dragoste şi cu multă osteneală, bravând piedicile ce se ridică în faţa unei astfel de lucrări.

Figura Carmen-Sylvei ne apare amplu evocată în cele trei ipostaze: de regină, de poetă, de femee.

Incepând cu anii de copilărie cărora extrem de severa educaţie le-a răpit bucuria şi libertatea, continuând cu adolescenţa scursă în griji sufleteşti lângă părinţii veşnic suferinzi şi un frate bicisnic, strunită în aceeaşi severitate destinată s'o pregătească pentru un rol viitor presimţit înalt, — principesa de Wied n'a întrevăzut puţin bucuriile tinereţii decât într'o scurtă şedere la pompoasa Curte a Ţarilor. In urmă, căutându-şi un drum propriu în viaţă, a studiat cu patimă ştiinţele, limbile străine, dar predispoziţiile dominante au îndreptat-o spre artă şi literatură.

Devenită regina României în 1869, totul contribue s'o arunce în patima pentru scris: situaţia de străină în ţară lângă un soţ sever şi închis, durerea cauzată de pierderea singurului ei copil şi a altor fiinţe scumpe, greutăţile cu care dinastia avea de luptat, — iar mai presus şi mai hotărîtor, o nevoe înnăscută de a plana pe deasupra realităţilor nevoia de *vis* pe care numai poezia i-a putut-o mulţumi.

D-na L. C. Platamona redă cu amănunte totdeauna interesante fazele vieţii reginei, îi reconstrueşte fericit complexa personalitate, face o critică conştiincioasă a operei literare atât de diversă şi bogată.

Opera reginei Elisabeta, scrisă cea mai mare parte în limba germană, n'a fost tradusă decât parţial. Bucăţile pe care autoarea, pentru complectarea capitolului de antologie, a fost silită să le redea în limba originală, relevă ca un reproş dezinteresul editurilor de a tipări scrierile complecte ale Carmen-Sylvei, în româneşte, scrieri inspirate în mare parte de ţara şi poporul român.

Volumul de peste 300 pagini al d-nei L. C. Platamona este ilustrat cu numeroase fotografii din care unele pentru prima oară date publicităţii. Ca prefaţă, o scrisoare a d-rei Elena Văcărescu, interesantă prin paralela ce-o face între poezie şi profeţie, şi care se termină cu un elogiu ca o răsplată pentru munca autoarei volumului omagial.

...„Vor trebui să-ţi mulţumească toţi cei care au păstrat intactă amintirea unei Suverane adorabile, cu suflet mare şi curat inspirată”.

ALICE GABRIELESCU

Răzbunarea lui Saint Simon

Ducele de Levis Mirepoix a scos, în „Editions de France”, o carte subt titlul „Le cœur secret de Saint Simon”, unde autorul evocă nu numai suferinţa înăbuşită a ducelui de Saint Simon, care a trebuit, timp de aproape o viaţă, să lase să-i treacă înainte bastarzii legitimaţi ai lui Ludovic al XIV-lea, dar mai ales pune în evidenţă noi şi variate forme ale talentului acestui tăios şi puternic scriitor.

După moartea lui Ludovic al XIV-lea a revenit în sfârşit, la Curte şi în Paris, libertatea gândirii — ceiace se califica în graiul de atunci cu vorba „Clibertinage”, care nu însemna, deci, numai libertate de moravuri.

Parlamentul, susţinut de ducele de Villeroy, guvernorul tânărului Ludovic al XV-lea, îşi recapătă gustul pentru Frondă, de pe vremea lui Mazarin.

In momentul când Law încearcă o experienţă, pe care se întemeiază, fără nici un rezon, speranţe exagerate, — el critică pe faţă politica financiară a Regentului. Se şopteşte că s'ar plănui chiar arestarea acestui scoţian, făcător de minuni.

Regentul se hotărăşte să ia măsuri imediat. Saint Simon îl sfătueşte să ţină de urgenţă „un lit de justice”, ca să pună botniţă Parlamentului. Se decide ca acel „lit de Justice” să se ţină chiar la Tuileries, pentruca nu cumva ducele de Villeroy să pretexteze că ar fi prea cald şi să împiedice astfel pe micul Ludovic al XV-lea de a asista.

Totul se petrece în cea mai mare taină ca să nu se provoace vreo răscoală. Saint Simon se ocupă a pregăti în cea mai mare grabă sala, în care trebue să se ţină şedinţa.

Regentul s'a frământat toată noaptea ca să dea ultimele porunci şi să pună la punct toate lucrările operaţiei. Ducele de Maine, bastardul care sprijinea Parlamentul şi pe ducele de Villeroy, şi care moştenise dela mama sa trufia familiei Mortemart, va fi zdrobit. Cât despre celălalt bastard, contele de Toulouse, mai moale şi mai acomodant, va fi restabilit, personal, în rangul de prinţ de sânge, pentru a fi câştigat de partea sa.

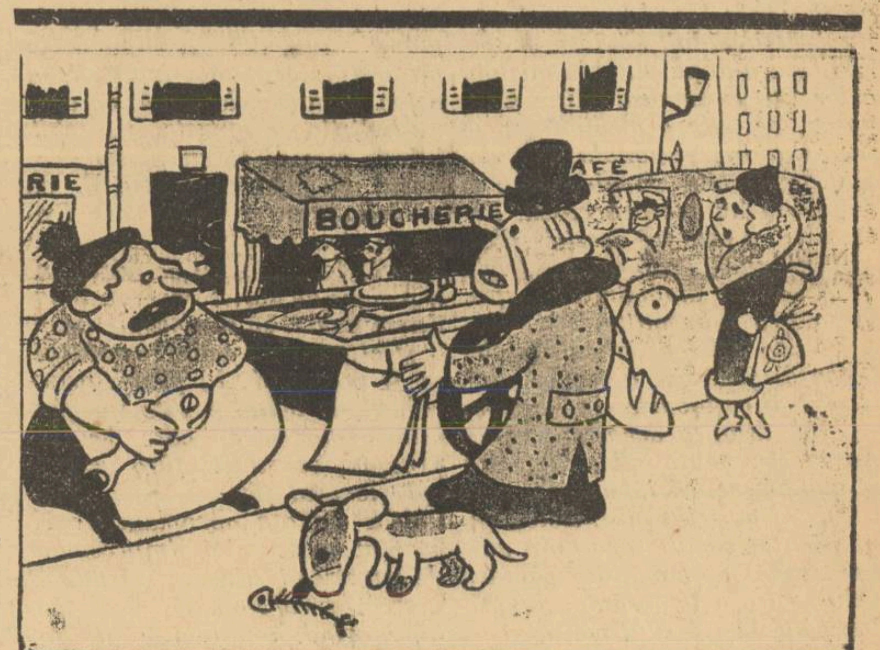
In graba cea mai mare sânt convocaţi la Palat, miniştrii, mareşalii, Parlamentul. Mai toţi ignorează ce hotărîri mari vor fi luate. Regentul însă, cu toate îndemnurile lui Saint Simon, nu se poate hotărî să facă să asiste la propria lor decădere pe cei doi bastarzi. Cu riscul de a-şi crea dificultăţi de ultima oră, el îi anunţă discret despre hotărîrile ce se vor lua. Işi ia însă toate măsurile. La cel mai mic semn de fugă sau de revoltă, ducele de Maine va fi arestat.

Saint Simon, când se deschide şedinţa, îşi trăeşte clipele cele mai frumoase din viaţă. Desigur, el s'a zbătut şi pentru ca să asigure pacea micului rege, care stă cam mirat, deşi foarte demn, pe tronul său împodobit cu flori de crin. Dar a lucrat mai ales pentru satisfacţia sa proprie, pentru a stârpi precăderea ruşinoasă a acestor bastarzi asupra ducilor şi pairilor de sânge. El ia cuvântul în numele acestora şi mulţumeşte Regentului pentru actul său de curaj. Magistraţii Parlamentului din Paris, asistă, în robele lor de purpură, umiliţi în demnitatea lor, la degradarea bastarzilor şi la întărirea contelui de Toulouse cu titlul „personal” şi „din bună voinţă”. Memorialistul zugrăveşte această scenă cu mână de maestru, arătând pe primul preşedinte gata să leşine şi lăsând să-i cadă fruntea pe bastonul care era semnul autorităţii sale, puse la o atât de grea încercare.

Organizătorul acestei ceremonii exultă de bucurie, pana sa vioae nu aleargă, ci saltă pe hârtie.

„Eu totuşi, zice el, muream de bucurie. Mă temeam să nu mă pierd. Inima mea, dilatată la exces, nu mai avea loc să se întindă. Violenţa cu care mă stăpâneam să nu mă arăt, nu mai avea margini; şi totuşi chinul acesta îmi era delicios. Triumfam, mă răzbunam, înotam în răzbunare. Comparam zilele nenorocite în care eram târît la Parlament, ca o victimă. Am servit atunci de mai multe ori la triumful bastarzilor. Aceste clipe de dreptate şi ordine, le comparam cu acea cădere spăimântătoare, de unde ne ridicam, dintr'o dată, prin puterea unui resort”.

Ce mărturisire!...

— Acum, când am ajuns în perioada dinainte de războiu, de ce nu scazi preţurile ?

Cronica literară

MIHAIL CELARIANU: Femeia sîngelui meu

D. Mihail Celarianu, scriitor matur, ale cărui începuturi sânt de aproape un sfert de veac, de când era probabil un adolescent, este întâi de toate un poet. Lipsa unei critici literare istorice, care să facă dreptate scriitorilor, rămaşi din felurite împrejurări, în umbră, mă îndeamnă să dau cititorului, provizoriu, câteva noţiuni despre poetul Celarianu. Tăgăduindu-i muzicalitatea, coloarea, d. Lovinescu i-a recunoscut doar, în câteva rânduri, scurte ca o sentinţă, ingeniozitatea conceptuală. In realitate d. Celarianu are mai mult decât atât. Este drept că de o originalitate extrinsecă, adică de limbă şi de idei, nu poate fi vorba. Aceasta şi explică de ce d-sa a rămas aproape necunoscut într'o vreme în care poezia umbla după înoiri. Intre imagism, hermetism (ca şcoală formală) şi tradiţionalism, ortodoxism (ca şcoală de fundament) d. Celarianu a rămas strivit. Azi însă când, după înflăcărarea de întâia zi, am văzut câtă goliciune se ascundea în mulţi din actorii modernismului, înţelegerea pentru d. Celarianu se poate căpăta mai cu uşurinţă. Departe de noi de a crede că am descoperit un mare poet. Ar fi să nu dăm stima cuvenită poetului însuş. D Celarianu este însă un poet minor, unul dintre aceia care în orice epocă stau alături de figurile proeminente, fără să-şi piardă fizionomia. Afară de aceasta trebue să ţinem seamă de condiţiile poeziei noastre din anii aceştia, destul de precare. Poate că dacă poetul, încredinţat de alţii de meritul său, ar fi continuat, am avea alte elemente de judecată. Deocamdată trebue să reţinem aceasta: Nu este adevărat că lipsa coloarei, a imaginilor, a inefabilului hermetic desfiinţează poezia. D. Celarianu scrie într'un fel care va trebui în curând să redevie modul general de poezie, felul romantic. Nu însă acela coloristic. Mă gândesc *mutatis mutandis*, bine înţeles, la modul lui Shelley: abundent, patetic, suav, întrerupt adesea în drum, de o strictă sinceritate afectivă. Fără a fi izbutit să dea până acum lucruri hotărîtoare, d. d. Celarianu are cel puţin meritul de a nu se fi contrafăcut. Recitirea culegerii sale de versuri *Drumul* descoperă câtă seriozitate lirică se poate afla într'un poet care nu vrea să renunţe la amplitudinea congenitală a sufletului său. Intr'o vreme când toţi căutau să-şi acopere lirismul, d. Celarianu n'avea ruşine. Această gravitate uimeşte într'o epocă poetică de colori şi fragmente. *Cântarea Dimineţii* începe religios:

Iţi mulţumesc Ţie Doamne, că iată-mă'n casă,
Casa mea tristă şi rece, cu patul ei mic,
Cărţile vechi şi caete — aruncate pe masă,
Ciobul de-oglindă şi pâinea uscată, 'n ibric.

Lampa de sânge m'arată mai supt în oglindă,
Poate de aceea cad peste scaun, sfârşit.

Sinceritatea, nesprijinită de ficţiune, devine prozaică. Atunci apare o imagine, în fond un fapt sufletesc, care enormizează. După o lungă călătorie se ştie că somnul este agitat de ritmul mersului. Poetul foloseşte acest adevăr şi pune acum drumul să meargă:

Drumul acum, el, s'a trezit şi-mi colindă,
Negru, prin gând, cât e de lung şi-ocolit.
Capul de plumb greu odihneşte pe coate,
Drumu'nceţat lung se desfăşură'n glod;
Glasuri de zi, umede şi'ntretăiate...
Bate-o clopotniţă... trece-o biserică... vine un pod.

In fond, d. Celarianu are imagini, dar ele nu ies în evidenţă pentru ochiul distrat, din cauză că lipseşte acel *ca* al comparaţiunii. In poezia *In faţa casei* imaginea este casa însăşi care, ieşită din mânile omului, sperie pe arhitect ca o monstruozitate ce a început să trăiască singură:

In poarta casei pasul s'a oprit,
Clădirea uriaşă'mi sue'n faţă;
Intâia oară mintea-mi se desghiaţă:
Ce casă uriaşă am zidit!

Incinsă'n brâuri negre de granit,
Ea stă culcată greu pe-o'ntreagă piaţă,
Iar eu, o mică umbră stinsă 'n ceaţă,
Privesc menhirul veşnic, neclintit.

Deabia zăresc cupolele'nnoptate
Sub bronzurile grele, dantelate,
Ce'nconjură gigantul de oţel;

Aceasta în universul mare. In cel mic, iată carte

O carte'mi stă deschisă; ca un roiu
De mici insecte negre, învălmăşit,
Noian de slove moarte s'au oprit
Pe pagină convoi lângă convoi.

D. Celarianu e un poet de solemnităţi şi gravităţi religioase şi am fi citat, dacă ar fi fost loc, *Florile dalbe*, admirabila viziune muzicală a colindului care creşte până în ultimul vers aşa cum spaţial crescuse casa.

Polca pe furate, de care n'am putut să ne ocupăm ia vreme, dovedea un humor caragialesc, bine stăpânit, fără parodie. Dintre cărţile care au căpătat un premiu, aceasta desigur l-a meritat.

Femeia sângelui meu începe cu un mecanism ce ar putea să sperie pe critic: cu caetul de însemnări pe care un prieten îl publică. E o vetustate nevinovată care nu atinge cu nimic miezul cărţii, în care e vorba de dragostele poetului Emanuel Glineanu (numele artificial nu ne place), la Paris. Este hotărît, am mai spus acest lucru, romanul românesc n'are de spus deocamdată decât gloria sexualităţii. Faptul că acţiunea se petrece la Paris nu are în el nimic nefiresc, întâi fiindcă experienţa autorului dă autenticitate lucrurilor (de altfel e vorba mai mult de colonia română din capitala Franţei) şi apoi fiindcă faima virilităţii noastre naţionale poate să explice mai bine învălmăşirea femeilor în jurul eroului. Iată încă o carte în care firea franţuzească e bine prinsă şi ni se dă altceva decât superficialele informaţii despre localurile de petrecere ale Parisului. Se simte uneori nevoia ca această carte să fi fost scrisă deadreptul în franţuzeşte. Amestecul acela de îngrijorare de viitor, de meschinărie, chiar de înfometare, de neruşinare sexuală, sau mai bine zis de înţelegere a drepturilor cărnii cu simţul prieteniei, al familiei, al îndatoririlor sociale l-a înţeles foarte bine d. Celarianu. Cine pare superficial în acest mediu, este tocmai românul, deşi profund sufleteşte şi grav. Hermina întreabă pe prietenul ei român, gândindu-se la rudele lui: „Dece nu le scrii regulat? Dece nu-ţi răspund după fiecare scrisoare?”. Ea e „o credincioasă desăvârşită, severă, tăcută”. Scrisoarea pe care mama Herminei o trimite lui Emanuel este plină de pătrundere a spiritului francez. Pare găsită şi tradusă. Intre ea şi erou s'au petrecut unele lucruri. Dar viitorul fetei este în joc. Cu ocoluri stilistice îngrijorate dar ferme, cu o gravitate obstinată dar delicată, ea întreabă pe departe pe Emanuel ce are de gând cu fata ei. Şi semnează, cu sentimentul francez al poziţiei sociale, „Eugenia *Căpitan* Goud”.

Romanul d-lui Celarianu este îndrăzneţ. Căci privindu-l în latura lui de jurnal, găsim în el lista tuturor felurilor de împreunări cu putinţă. Autorul e serios, trist ca Duhamel, aşa încât nimic nu ne jigneşte. In partea aceasta e o mare gamă de sentimente erotice şi o adâncă stimă pentru femee. Vezi femeia care la braţul unuia chiamă din ochi pe Emanuel, fetele uşoare care împart perechi patul eroului, nevasta tânără, mama încă viguroasă, fata de cincisprezece ani. Autorul poate discrimina atracţiile feluritelor femei. Ceeace ni se pare banalizat azi în literatură, ca să fim sinceri, este tendinţa de a înflori stilisticeşte voluptatea, care în forma ei strict sexuală ar trebui să lipsească din roman. După ce se bucură cu mânile de supafeţele Herminei, eroul zice: „Niciodată nu mi-a fost dat să surprind trupul Herminei fără de suflet.” Pulpele sânt „melodii”, Carnea d-nei Eugenia este şi ea „bogată în melodii şi catifele” încât Emanuel o poate „înţelege”. Toate acestea sânt convenţii şi poate pudori şi n'adaogă nimic peste faptul brut.

Miezul cărţii îl formează o dramă în toată regula, verosimilă şi grozavă în simplitatea ei. Emanuel iubeşte pe Hermina într'un chip pur, matrimonial, şi analiza acestei iubiri nelămurite, fără raţiune aparentă, e foarte bine analizată. El este în acelaşi timp un erotic, un blând afemeiat, cu mari atracţii pentru femeia occidentală. Il iubeşte nu numai Hermina dar şi sora ei Virginia de 15 ani. Precocea deşteptare la viaţa sexuală a Virginiei, îndrăzneala ei naivă, gelozia şi generozitatea, tânjelile ei neînţelese altora sânt înfăţişate cu mare fineţă. Virginia este atât de necugetată în proaspăta ei aprindere încât vina lui Emanuel capătă circumstanţe atenuante. Sânt scene de o autenticitate desăvârşită, aceea de pildă în care Emanuel sărutând pe Hermina e strâns

Urmare în pag. X-a

Insemnări și polemici

Constantin Botez

In revista „Insemnări ieșene", d. Mihail Sadoveanu publică următoarele rânduri la moartea lui Constantin Botez:

„Zilele trecute, nu mult după desfacerea lui Ibrăileanu de suferința acestei vieți, s'a stins, desigur înainte de vreme, de o boală de cord, Constantin Botez, inspector general școlar, vechiu colaborator al „Vieții Romînești". Munca lui la această revistă a început din prima zi a întemeierii și a continuat până la sfârșit, adică până la trecerea „Vieții Romînești" la București. Puțini dintre cetitorii obișnuiți au reținut contribuția lui, care era mai cu samă în informație, în cronici și recenzii. Cultura lui vastă și diversă era necontenit necesară în redacție. Munca lui foarte prețioasă nu apărea de multe ori în ceiace semna, era însă pretutindeni împrăștiată, fie priveghind textele, fie complectând notele, fie ascuțind o polemică. Ca și Ibrăileanu, căruia îi era tovarăș vrednic, C. Botez era prezent în toată alcătuirea revistei.

E nevoie să vorbesc de calitățile lui de om în accepțiunea nobilă a cuvântului, numai celor care nu l-au cunoscut de aproape. Botez făcea parte dintr'o generație de intelectuali fără viclenie și ambiții politice, sinceri în democrația lor, jertfindu-se fără condiție pentru binele obștesc. Luptător întru spirit, fără șovăire, a stat la datorie până la urmă. Imprejurările vieții nu i-au îngăduit să lase o operă literară după puterea mijloacelor lui. Frumoasa ediție Eminescu, pe care a alcătuit-o pentru „Cultura Națională", dă dovadă strălucită de disciplina și distincția lui cărturărească. Făgăduia, cu prilejul acestei ediții, să continuie, „dacă va mai trăi". Simțea deci alungându-se spre el umbra amurgului.

Dar ce prieten delicat, înțelegător și generos a fost Const. Botez! Și ce tovarăș de vânătoare! In pasiunea aceasta a vânătoarei, își căuta adese întărire și mângâiere, căci, ca mulți cărturari ai noștri, Const. Botez venea din peisagiul rural, din viața simplă a oamenilor pământului, cărora le-a rămas apărător până la sfârșitul vieții.

La înmormântarea lui, la care a participat tot Iașul intelectual, cineva făcea observația că încep a se duce brusc cei care au alcătuit temeiul „Vieții Romînești". Intr'adevăr, de-acum încep a se aștepta unul pe altul; și ne va veni tuturor rândul să șoptim acel vers teribil al lui Grigore Alexandrescu:

Puțină vreme încă și glasu-mi
se va stinge
Și inima în pieptu-mi, deodată,
va 'nceta...

Acest „deodată", care înlocuește o expresie banală și fortifică stihul, ilustrează mai ales sfârșitul acestui distins și rar prieten. A căzut brusc și eroic, fără suferință, ci numai cu păreri de rău".

Rilke văzut de romancierul german Hans Carossa

„Inainte de a pleca la luptele de pe câmpul de bătaie european, zice Hans Carossa, am avut o fericire, un noroc. Am cunoscut pe Rilke. Tânăra Regina Ullmann, ale cărei poeme și povestiri, originale și viguroase, atrăseseră atenția lumii asupra ei, mă îndemnă să fac o vizită poetului într'un atelier, în care-și petrecea cu preferință dupăamiezele. Ea îmi spuse că eram așteptat și nu aveam nevoe să-mi anunț vizita. Ajunsei în fața casei tocmai în clipa în care Rilke se pregătea să intre.

El fixă asupra mea o privire ascuțită, dar cu totul absentă. Mi se păru că nu-mi mai pot amâna vizita, deși în clipa aceia mi-ar fi plăcut mai mult să nu o fac. Omul acela firav, pe care nu-l distingea nimic deosebit, într'un complect cu veston, cenușiu, cu ghetre cenușii și cu pălărie mare neagră, care traversa strada în clipa aceia cu mânile la spate, mi se părea într'o stare de suflet care nu îngădue nimănui să se apropie de el.

„Cel care nu l-ar fi cunoscut, ar fi crezut, de la prima aruncătură de ochi, că este un gânditor singuratec, care se îndreaptă, obosit și fără curaj, spre locașul său.

„Cu cât mă apropiam de el, cu atât eram mai impresionat de privirea-i stinsă: o pasere mare, pe care-am văzut-o, odată, murind, îmi făcuse aceiași impresie.

„Nu mi se părea ciudat, se 'nțelege, că un om care se dedicase atâtor ocupații excepționale, să aibă acest aer excepțional de obosit. Dacă aș fi știut că acele cânturi victorioase, care deveniră mai târziu celebre, subt numele de „Elegiile Duino", răsunau în el — aerul său obosit mi-ar fi părut și mai de înțeles. Acel ce elabora astfel de poeme trebuia, ca un pescuitor de perle, să se coboare mereu, în fundul sufletului său, cu riscul de a fi covârșit de apăsarea păturilor superioare și a nu-și mai regăsi drumul la întoarcere.

„Ajunserăm, la un moment dat, față în față. Nu-l mai puteam înconjura și m'am prezentat aproape cu sentimentul că săvârșesc o faptă rea.

„In adevăr, Rilke — văzând că îmi scot pălăria, — avu un gest de plictiseală speriată. Dar auzindu-mi numele se însenină și fui fericit văzându-l că esă din profunzimile oceanice, fără neplăcere. Ochii săi erau în acea clipă foarte albaștri, izvora din ei o privire plină de lumină limpede, de o seninătate neașteptată și aproape copilărească, de o dulceață ce nu se poate descrie. Imi întinse mâna și-mi spuse că-i păream cunoscut de totdeauna"...

Drumul Mătăsei

„La Croisière Jaune" este expediția, în automobil, care a refăcut „drumul mătăsei", parcurs odinioară de marele venețian Marco Polo.

Louis Audouin Dubreuil, în cartea sa „Sur la route de la soie" (ed. Plon) ne vorbește de el, arătând că pornea din țările chinezești și mergea spre occident, până în Mediterana. Ptolomeu vorbește apoi de el cu o minunată precizíune.

Pe drumul acesta, au adus caravanele bogățiile Orientului misterios, spre Babilonia. Pe drumul acesta a pătruns, venind din spre Apus, arta greacă, până dincolo de Turkestan, spre a se amesteca apoi cu arta budică.

Ar fi interesant să se scrie o Istorie care să nu fie decât Istoria drumurilor. Puterea popoarelor stă în străbaterea, dar mai ales în stăpânirea lor. Fenicienii, Cartagina, Grecii, Roma, mai târziu Portugalia, Spania și Olanda, dar mai ales Anglia, au dus cu energie și iscusință politica aceasta a drumurilor.

Dar drumul mătăsei nu pare să fi fost vreodată, în totalitatea sa, sub stăpânirea unei singure comunități umane. Chinejii stăpâneau sectorul său oriental. Popoarele din Occident nu avură decât târziu legătură cu China prin mijlocirea Mongolilor și nu au stăpânit decât sectorul Mediteranei. Multă vreme Perșii, Turcii, Mongolii păgâni ai lui Gengis Khan, l-au tăiat, vămuindu-i caravanele încete.

Decadența sa n'a făcut decât să se accentueze, pe măsură ce se desvota arta navigației, asemeni și descoperirea călătoriei pe mare în jurul Capului.

In secolul al XVIII-lea drumul mătăsei era aproape părăsit.

Dar iată că invențiunile mai noi și mai ales automobilul, care esă din rigiditatea șinelor drumului de fer, utilizează din nou vechea pistă a caravanelor. Drumurile de uscat care au fost cele mai sigure în secolul al XVI-lea și al VXII-lea și au fost apoi abandonate, își vor găsi activitatea.

Drumurile Asiei, însă, dela Irak înainte, nu au nimic din frumoasele șosele naționale din apus. Audouin Dubreuil și tovarășii săi au făcut sforțări eroice pentru a ajunge, pe această cale, la Peking. Drumul, în mare parte, nu e decât drumeag. Chiar pe platoul Pamirului, pe unde au fost siliți să se încrepte, fiindcă nu au avut învoire de a trece prin Turkestanul rusesc, mașinele și-au făcut drum prin munți și au trecut adesea prin locuri pe unde era primejdios să se treacă chiar cu piciorul. Insă acest drum e plin de amintiri istorice și cine știe ce îi rezervă viitorul.

Pentru clipa prezentă însă, în afară de dificultăți fizice, se simte — în Turkestanul, zis chinezesc, și în Umrutshi, capitala provinciei Sin-Kiang — o atmosferă de dușmănie ascunsă, de războiu ocult, de vis rău, pe care călătorii au suportat-o patru luni.

Cartea aceasta este una din cele mai interesante, scrisă în mod firesc, fără patos, simplu, dela zi la zi. Nu e nici o pagină care să nu fie generatoare de istorie, de un eroism atât de [illegible] și de fără de pretenție, încât ar putea fi tradusă și la noi, scoasă în mii de exemplare și răspândită prin licee, în locul acelor colecții nesăbuite de pagini luate de pe la scriitorii noștri, fără a fi consultați; și speculate de unii inspectori școlari și de unele case de editură puțin scrupuloase.

Ghitara

In clipa de față două glorii vechi ale artei melodice au reintrat în favoarea publicului: ghitara și armonica.

Tango a fost eroul epocii primare a jazzului. Domnia saxofonului n'a ținut de cât prea puțin și, odată cu tangoul nostalgic, i-a luat locul acordeonul.

In acest început al anului 1936, fluerul lui Pan, metalizat și modernizat, face minuni. Pe un tub minuscul și cu ajutorul microfonului, Adler evocă puterile orchestrale ale Boleroului lui Ravel, iar Borah Minevici scoate din banda sa de cowboy, cu armonicele lor, valuri de torente sonore, pline de suavități.

Ghitara complectează cu rezonanța sa, în modul cel mai desăvârșit, acordurile pianistice și face tot farmecul romanțelor pline de spleen ale Luciennei Boyer și Lys Gauty.

Iar Frehel își distilează refrenurile realiste profilându-și silueta în rochie neagră cu fularul roș, într'un grup de ghitariști frenetici.

Insăși divina Argentina își creează atmosfera dramatică și pasionată în jurul fandangoului, cu aceste nobile instrumente ce păreau demodate pentru totdeauna.

Dar poetul inspirat al ghitarei e astăzi Tino Rossi. Vocea sa disciplinată și atât de desăvârșit condusă, se acompaniază cu delicatețe de contra canto celor cinci ghitariști ai săi.

„Il pleut sur la route", „Campanile", „Un violon dans la nuit" — modulate ca un cânt de privighetoare de acest cântăreț corsican, — capătă un farmec unic dela murmurul celor cinci coarde.

El insuș, într'o cămașă de mătasă albă, cu vesta de velur pe un umăr, cu culotă și cisme de piele galbenă, ține în mână o ghitară mută.

Succesul său cel mai strălucit, în prezent, este romanța „Guitare d'amour". Intreaga sală e în întunerec, numai chipul cântărețului e luminat de o lampă ascunsă în ghitară.

Din cele cinci ghitare ies armonii eterice, arpegii cristaline, chemări înfrigurate, freamăte de gelozie, jocul evantaliului, dansul gitanelor și toată taina pasiunilor înflăcărate.

Cronica mizantropului

O stilistă

In gazeta în care d. Timoleon Pisani tună și fulgeră împotriva stricătorilor limbii strămoșești, citim de câtăva vreme cu delicii, la „Colțul femeii", compunerile unei doamne Mariella Seulescu. Stilul d-nei Mariella este așa de original, încât vrem să împărtășim și cititorilor câteva din deliciile noastre.

Până acum noi ziceam la genetiv: „stilul Mariellei", „analfabetismul d-nei Seulescu". Acum învățăm că trebue să spunem: „lui Mariella", „lui doamna". De pildă: „Colette la locul lui Ana de Noailles", „geniul lui Ana de Noailles", „arta lui Colette".

Să citim o frază: „Vameșul la granița belgiană a trebuit să ia cunoștință că a uitat toate hârtiile..." Ce se înțelege de aici, pentru noi, nestiliștii? Că vameșul a uitat hârtiile! Ei bine nu-i așa. Continuarea sună"... ei la Paris". Ea (adică Colette, cum aflăm mai târziu), și-a uitat hârtiile.

Iată altă frază: „Nu s'a mai consemnat înfrângerea gravă a integrității fruntariilor, când a pășit de cealaltă parte o femeie, fără doar și poate desprețuind orice altă identitate, aflându-se în drepturile ei neștirbite". Vasăzică Colette a călcat integritatea (adică întregimea) fruntariilor, deci de atunci granița între Franța și Belgia nu mai e întreagă, disprețuind orice altă identitate afară de aceea de a nu avea nicio hârtie (fără doar și poate) drepturile ei însă au rămas neștirbite, adică dreptul de a nu avea nicio identitate... însfârșit m'am zăpăcit de tot.

„Din depărtări, mă stăpânește porunca fermecată care a cuprins imensele boschete de primăvară a Bruxelului, purtând fioruri vii și ușoare înteleptului pământ al Flandrei, care nu se tulbură de floare niciodată, altfel nu ar rodi atât de cuminte să primească femeia în areopagul etc." Ia să vedem dacă ghicim! Aici e vorba nu de boschetele de primăvară ale Bruxelului, ci de primăvară a Bruxelului, adică primăvara e numai a Bruxelului. Bun. Porunca fermecată portă pământului Flandrei fioruri dar o stăpânește telepatic și pe d-na Mariella, la București. Fiorurile sânt vii, nu sânt moarte. Flandra nu se tulbură de floare, adică stă nepăsătoare. Ea rodește să primească. E clar. Eu scriu să cred. Tu mănânci să vrei. E foarte limpede.

„Adunarea smerită în fața marei îndrăzneli să fi consacrat pe Colette...". Să fie „marei îndrăzneli de a fi consacrat"... Nu se poate. D-na Mariella n'ar fi avut nevoia să fi călcat fără dor și poate integritatea gramaticei care nu se tulbură de reguli. Trebue să fie ceva mai adânc ce scapă vamei noastre.

„Tresărirea suavă care a purtat adunarea cât a vorbit Colette se înviora din adevărul pătruns cu dureroasă încredere de mama ei". Evident, citind aceste rânduri, ne poartă o tresărire care se indignează de abaterea străbătută cu hilariantă prețiozitate de gramatică. Nu înțelegem însă rândurile următoare:

„Harul primit de pana ei strălucită, ne bucură cu belșugul sensibilității ei închinată arătărilor noastre".

Nu vom mai spune, firește, de aci înainte, decât „belșug închinată" sau „sensibilității închinată", dar nu pricepem chestia cu arătările. Cine are arătări? Noi credem că d-na Mariella, care mai este stăpânită și de porunca fermecată din Bruxelul unde Colette s'a purtat să ia geniul lu' Ana.

ARISTARC

nervos de mână de către soru-sa. Dar eroul are într'o zi o legătură și cu Eugenia, mama fetelor, legătură întâmplătoare, automatică (descrisă poate cu prea multă lascivitate). Virginia îi vede și leșină. Partea serioasă acum începe. Cerințele carnale sânt biruite de educația familiară. Mama, deoparte, Virginia, pe de alta, iubesc pe Hermina, care nu știe nimic și-i vor fericirea. Fiecare vrea să atragă pe Emanuel, să-i fixeze intențiile. Din păcate, războiul vine și eroul, nehotărît sufletește, se întoarce în țară.

Să nu uităm în desfășurarea romanului spiritul de humorist al d-lui Celarianu care ne înfățișează în pictorul Amzu și în Ralian, un tip de boem familiar și un viitor personagiu scorțos, cu o artă înoită a exclamațiilor risipite și acoperitoare de gând.

Intr'o scrisoare, autorul a rezolvat problema cărții într'un chip care poate să fie adevărat în viață dar ni se pare prea patetic. Hermina se îmbolnăvește de tuberculoză și moare, Virginia se aruncă în Sena și mama lor tânjește pe undeva în sărăcie. Cerința cititorului ca totul să se sfârșească bine și să se dea satisfacție simțului nostru de dreptate nu e chiar așa de absurdă. Sfârșirea lină dă minții noastre putința de a contempla în liniște datele unei cărți. Ori cum, romanul nu se distruge printr'o scrisoare de care putem să nu ținem socoteală și d. Mihail Celarianu rămâne un scriitor de merit, de un talent adevărat.

G. CALINESCU

GELOZIE

Domnul amorezat de steaua de cinema.

POMPIERUL (Sinistratului): — N'ai un foc?

Poșta redacției

Manuscrisele de mai jos, desemnate prin inițialele numelui autorilor nu se pot publica — neîndeplinind condițiunile:

București: St. G.; N. M. L.; Broscuța; G. B.; M. S.; S. I.; N. N. M.; Veste bună; Fl. L. N.; Gh. T. D.; L. D.; D. R.; Gh. T.; Tr. N.; Alpeg; M. M.; Valeria; D. I. D. L.; E. D.; M. N.; E. F.; N. I.; A. Gr. Gh.; I. V.

București: *T. A.; A. C. B.; T. R.; D. M.; L. P.; Gh. C. D.*
Durostor: C. M.
Botoșani: S. Sch.
Hotin: Spre ideal, spre stâna etc. E. Ar. Z.
R. Sărat: D. C.
Cluj: Al. S. B.
Arad: P. P.
Baraboi: Gr. I.
Craiova: G. Nr.; P. T.
Focșani: C. Gr. Ț.
Careii-Mari: D. C.
Berești: *W. S.*
Arad: *Șt. C.*
Bălți: *Th. Al. D.*
Găești: *M. O.*
Iași: *F. M.; A. N.*
Alba-Iulia: *R. T.*
Sibiu: *B. N.*
Câmpulung-Muscel: M. V.
Paris: *Leonardo B.*
Galați: *E. S.*
Bazargic: *Em. P.*
Constanța: *G. T. Ș.*
Port-Said: M. V. P.
R. Sărat: H. R.

Cărți

Eugen Herovanu: *Orașul amintirilor Ed.: „Adevĕrul" București, 1936, Prețul 125 lei.*
Florea Căruntu: *Crucile Albe (Roman) Ed.: „Pavel Suru" București, 1936, Prețul 70 lei.*
Mihail V. Hordila: *Glasuri din trecut (versuri). Tip. „Ed. Noastră" București, 1936. — Prețul 30 lei.*
Emil Vîrtosu: *Odoare Românești la Stambul. Tip. „Datina Românească" Vălenii de Munte, 1936. —*
V. V. Silvestru: *Moara Nouă. Ed. „Cronicarul", Buc. 1935. — Prețul 60 lei.*
Petre Bellu: *Câine vagabond.* **Ed.:** *„Ig. Hertz" București, 1936. — Prețul 25 lei.*
Dan Petrașincu: *Omul gol. Ed.: „Socec" București. 1936.*
Ury Benador: *Hilda. Ed. „Cugetarea" București, 1936. — Prețul 60 lei.*
Francisc Yeats-Brown: *Bengali. In românește de Radu Georgescu. Ed. Fundația „Regele Carol II" București 1936. — Prețul 40 lei.*
Tudor Vianu: *Estetică (vol. II). Fundația „Regele Carol II" București 1936. — Prețul 100 lei.*
M. Blecher: *Intâmplări în irealitatea imediată. Ed. „Vremea" București, 1936.*
Virgil Huzum: *Zenit (Poezii). Tip. „Luceafărul" București 1935.*
Virgil Huzum: *Bolta Bizantină. Ed. „Socec" București 1936. — Prețul lei 70.*

Reviste

Izvorașul: *No. 3 (Martie).*
Curierul liceului Sfinții Petru și Pavel: *No. 1—2 (Martie-Aprilie).*
Libertatea: *No. 7 (Aprilie).*
Luceafărul: *No. 4 (Aprilie).*
Societatea de mâine: *No. 3 (Martie).*
Țărănismul: *No. 13—14 (Aprilie).*
Ramuri: *No. 2 (Februarie).*
Revista scriitoarelor și scriitorilor români: *No. 3—4 (Martie-Aprilie).*
Pagini literare: *No. 3—4 (Martie-Aprilie).*
Din trecutul nostru: *No. 28—30 (Ianuarie-Martie).*
La zid: *No. 25-27 (Martie-Aprilie).*
Monitorul: *No. 23 (Februarie).*
Muzică și Poezie: *No. 5 (Martie).*
Luceafărul: *No. 2, 3, 4 (Martie-Aprilie).*
Luceafărul: *No. 2, 3 (Martie).*
Insemnări ieșene: *No. 6 (Martie).*
Revista Fundațiilor Regale: *No. 3 (Martie) și 4 (Aprilie).*
Lumea Nouă: *No. 2 (Februarie).*
Insemnări: *No. 21 (Martie—Aprilie).*
Gând Străjeresc: *No. 1 (Aprilie).*
Amicul Tinerimii: *No. 5 (Martie).*
Revista Fundațiilor Regale: *No. 4 (Aprilie).*
Progres și Cultură: *No. 3—4 (Martie—Apr.).*
Luminița: *No. 6 (Martie).*
Revista de Cultură Armeană: *No. II (Aprilie).*
Miniaturi: *No. 10 (Aprilie).*
Revista de studii sociologice muncitorești: *No. 10 (Aprilie).*
Vrerea: *No. 4 (Aprilie).*
Licăriri: *No. 2 (Aprilie).*
Sabarul: *No. 5 (Aprilie).*
Rânduri: *No. 7 (Martie).*
Drum: *No. 15—16 (Aprilie).*

Ziare

Tuna: *No. 5.*
Tineretul: *No. 4.*
Informații Comerciale: *No. 207.*
Caradașca: *No. 68.*
Voința: *No. 8—9.*
Drumuri Nouă: *No. 3.*
Gazeta Basarabiei: *No. 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117.*
Capitala Nouă: *No. 11.*
Informatorul: *205—206.*
Vremea Nouă: *No. 43—44.*
Gazeta Basarabiei: *No. 121—122.*
Curentul Fălticenean: *No. 11.*
Românizarea: *No. 26.*
Gazeta Cărților: *No. 13—16.*
Slova: *No. 6.*
Oituzul: *No. 18.*
Capitala nouă: *No. 12.*
Nădejdea: *No. 119—120.*
Provincia: *No. 3—4.*

Reviste străine

La Parole Bulgare: *No. 30 (Aprilie).*
The Foreign Trade of Japan a statistigal Survey:
Revista ilustrata di enigmastica popolare: *No. 16 (Aprilie).*

Buletine

Buletinul Judiciar al Jud. Mehedinți: *No. 2 (Februarie).*
Buletinul: *No. 29 (Aprilie).*

In Colecția „Șantier" a apărut:

CONST. GRAUR

PORTRETE SOCIALISTE

C. Dobrogeanu-Gherea. — Paul Lafargue. — I. C. Frimu. — P. Axelrod. — Mișu Ionescu. — Ioan Adam. — Ștefan Tatovici, — Severine.

Cuvânt introductiv: Barbu Lăzăreanu

De vânzare la librării Lei 12